

الْفَيْصَالُ
الصَّحِيحُ

SAHÎH-İ MUSLİM
VE
TERCEMESİ

Terceme:
Mehmed Sofuoğlu

İRFAN

SAHÎH-İ MUSLİM
VE
TERCEMESİ

Muhterem Okuyucularımız,

Eserimizin birinci baskısı tamamlandığı vakit «Diyanet İşleri Başkanlığı»na, teltik edilmesi ve faydalı bulunduğu takdirde bir miktar satın alınması için müracaat etmiştik. «Diyanet İşleri Başkanlığı» tarafından teltik edildiğini beyan sandedinde cevabi yazıyı sizlere de arz etmeyi uygun bulduk. Saygılarımızla.

İRFAN YAYINEVİ

—oOo—

**T. C.
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
ANKARA**

İln. İşl. Yk. Krl. Bşk. D/5 - 3/72

29 Mart 1972

104

KONU : Sahih-i Müslim adlı
Kitap Hk.

000619

BAŞKANLIK MAKAMINA

İLGİ : 19.6.1970 gün ve 3 - A - 63/620 sayılı yazı.

M. Sofuoğlu tarafından tercüme edilen ve İrfan Yayınevinde neşredilerek bir miktar satın alınması istenen «Sahih-i Müslim» adlı tercüme eserden Başkanlık Kütüphanemiz için () takım satın alınmasının uygun olacağı mütalaa edilmiştir.

Keyfiyet arz olunur.

İmza
A. Hamdi KASABOĞLU
Başkan Vekili

İmza
Osman KESKİOĞLU
Üye

İmza
Dr. A. Arslan AYDIN
Üye

İmza
Dr. Lütfi DOĞAN
Üye

**OLGUNLAŞTIRMA DAİRESİ BAŞKANLIĞINA
UYGUNDUR. /3/1972
BAŞKAN**

ASLI GİBİDİR

الْبَيْهَقِيُّ
ص ١٢

لِلْإِمَامِ أَبِي الْحُسَيْنِ مُسْلِمِ بْنِ الْحَجَّاجِ الْقُشَيْرِيِّ لَبْنَسَابُورِيِّ

Ebu'l-Hüseyin Müslimu'bnu'l-Haccâc
el-Kuşeyrî en-Niysâbûrî
(206-261)

SAHÎH-İ MUSLİM VE TERCEMESİ

CİLD : 1

Mütercim :
MEHMED SOFUGLU
1st. Yüksek İslâm Enstitüsü Öğretim Üyesi

**İRFAN
YAYINCILIK VE TİCARET**

Çatalçeşme Sk. Defne Han No: 27/14
Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel: 511 09 60

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَحْمَدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَغِيثُهُ
مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضِلَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ
وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ
وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

BÜTÜN HAMD ALLAH'A MAHSUSTUR. O'NA HAMD
EDER O'NDAN YARDIM İSTERİZ. ALLAH KİME
HİDAYET EDERSE ARTIK ONU KİMSE SAPTIRA-
MAZ. KİMİ DE DALÂLETE DÜŞÜRÜRSE ONU KİMSE
HİDAYETE ERDİREMEZ. EŞSİZ, ORTAKSIZ BİR TEK
ALLAH'DAN BAŞKA İLÂH OLMADIĞINA ŞEHÂDET
EDERİM. MUHAMMED'İN O'NUN KULU VE ELÇİSİ
OLDUĞUNA DA ŞAHÂDET EDERİM'.

1. Müslim, Cumua, tahfifu's-salât ve'l-hutbe. Hz. Peygamberin bir hutbe başlan-
gıcıdır.

TAKDİM

1. TERCİH ve TERCEME SEBEBİ

1957-1958 yıllarında Bağdad'da el-Medresetu'l-Mercâniyye'de Irak'lı meşhûr âlim Ebu Şâkir Muhammed Fuâd el-Âlûsî (1382/1962) nin huzurunda *Müslim Sahih*'ini okudum. Bu «Huzurda okuma — *el-Kırâatu ale's-Şeyh* -» işi tamamlandığı zaman muhtevalarının mevsûkiyeti bakımından Kur'ân'dan sonra yer yüzündeki kitapların en sağlamı ve en kıymetlisi bulunan *İki Sahih*'i terceme etmek fikri gönlüme düşmüştü. Çünkü bu iki kitap, üçüncü hicret asrına kadarki hadis âlimlerinin en sağlam ilmî usuller ve pek ağır sıhhat şartları ile tenkid süzgecinden süzüle süzüle gelen ve böylece en sahih oldukları ümmetin icmâi ile de kararlaştıran hadislerin çoğunu bir araya toplamışlardır. Bunlardaki hadislerin hepsi son Peygamber Muhammed Mustafa (S) nin insanlık için en doğru en iyi ve hiç eskimiyecek ta'limleri ve hayat düstûrlarıdır.

Bu iki den birincisinin hiç olmazsa bir «*Tecrid*» i türkçeye terceme edilmiştir. Müslim Sahih'i'nin ise şimdiye kadar türkçe tercemesi neşrolunmamıştır'. Halbuki Türkler bu ölmez esetrlerin tam tercemelerinden onların hâlis iman, ibâdet, ahlâk... Öğreten muhtevalarından mahrum veya müstağni kalamazdı. Daha evvelki asırlarda bu sahadaki âlimlerin ve ilmî faâliyetlerin bolluğu sebebiyle belki bu ihtiyaç pek hissedilmiyordu. Son asırlarda ise bilhassa memleketimizde hadis tedrisinde bir duraklama ve gittikçe büyüyen bir boşluk meydana gelmiştir. Bunun neticesinde de müslüman Türk halkı kaynakları yerli veya yabancı bir takım murâfeler ve bid'atların zehrine ve çeşitli hurâfecî bid'atçıların tahripkâr faâliyetlerine mâruz kalmıştır. Bunları yok etmeye yegâne çâre Kur'ân-ı Kerim ve sahih hadislere süratle dönmek, Allah'ın ve Rasûlünün ebediyyen eskimiyecek düstûrlarından bol bol yaymak ve okutmaktır. İşte bu ihtiyaç özellikle zamanımızda had safhaya ulaşmış, artık ana hadis kaynaklarının muhtevalarını öğretmek bir zaruret olmuştur.

Esasen Kitab ve sünneti öğrenib öğretmek, kitap ve sünnet ilmini yaymak bir çok vesilelerle bizzat Hz. Peygamber tarafından emir ve

2. İstanbul kütüphanelerinde ve fihristlerini görebildiğimiz diğer kütüphanelerde şimdiye kadar bir «Müslim Tercemesi» ne muttali' olamadık. Ancak merhum Ragıp Efendinin altı ciltlik bir Müslim Tercemesi yazmış olduğu oğlu Prof. Hamdi Ragıp Atademir'den işitilmiştir, fakat biz bunu görüp inceleyemedik.

tavsiye buyurulmuştu. Allah'ın Rasûlü: «Benim sözlümü iğitip belleyen, sonra da onu ıstıttığı gibi başkalarına ulaştırın kimsenin yüzünü Allah ağartsın. Zira nice kimseler var ki, yıklendikleri fıkhı kendilerinden daha fakih olanlara ulaştırırlar» buyurmuştu (Buhârî, Müslim..). Ve keza Fetih ve Vedâ haccı hutbelerinde: «Benim dediklerimi hâzır olanlar gâip olanlara (yani burada bulunmıyanlara ve müstakbel nesillere) tebliğ et-sin..» emrini bir kaç defa tekrarlamıştı (Buhârî, İlim, liyubellâğı'l-ilme's şâhidu'l-gâibe).

İşte bu düşüncelerle terceme fikri gelişti, olgunlaştı, nihayet Hak Teâla bir vesîle halkederek bu hayırlı hizmete başlamayı ben nâciz ku-lu Mehmed Sofuoğlu'na müyesser kıldı'.

2. YAPILAN İŞ ve BEKLENEN FAYDALAR

Şimdi burada 1120 yılı aşan zaman içindeki İslâm âlimlerinin ve onlara tâbî olarak Muhammed Ümmeti'nin ilki Sahih'den biri kabul et-tikleri MÜSLİM SAHİH'ini aslını tercemesi ile birlikte sunuyoruz.

Tercemeden evvel; 1. TERCİH ve TERCEME SEBEBİ, 2. YAPILAN İŞ ve BEKLENEN FAYDALAR, 3. TERCEMEDE TAKİP EDİLEN USÛL, 4. TERCEMEDEKİ BAZI HUSUSLAR ve KISALTMALAR pa-
ragraflarını kapsayan bir TAKDİM ve HADİS'İN ÖNEMİ, İMAM MUS-LİM'İN HAL TERCEMESİ, SAHİH ÜZERİNE BİR TEDKİK, KAYNAK KİTAPLAR FİHRİSTİ başlıklarını içine alan bir GİRİŞ bölümü takdım ediyoruz.

Bu suretle okuyucunun bir karşılaştırma kolaylığı bulacağını, aradı-ğı konuları ve hadisleri göz önünde tutabileceğini, Allah Rasûlünün öğ-rettiklerini gönüllü itminanı ile okuyup belleyebileceğini, çeşitli konularla ilgili hadislerin çok güzel toplanmış olması sebebiyle İslâm'ı öğrenme ve

3. Kur'an-ı Kerim'de vesîle ile sarıh olarak ilgili iki âyetten birisi şudur:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

: Ey tyman edenler, Allah'dan korkun, O'na (yaklaşmaya) vesîle arayın ve O'nun yolunda savaşıp ki, felah bulasınız» (el-Mâide: 35). Diğer de el-İsrâ; 57. Âyettir. Bize takdir buyurulan vesîle ile, haddizatında ağır ve büyük olan bu hayırlı hizmeti hakkıyla bağarmanın cidden güç olduğunu bile bile yalnız Allah'ın inâyetine güvenerek bu işi üzerimize aldık.

«...اللهم لا مانع لما أعطيت ولا معطي لما مننت ولا ينفع ذا الجبد منك الجبد

... Allah'ım! Senin verdiğine mani' olabilecek hiç yok, vermediğini verebilecek de hiç yok! Baht ve zenginlik sahibinin baht ve zenginliği, senin lutûf ve ih-sanın yerine geçib de kendisine faide vermez (Buhârî, Sıfatu's-salât zikr ba'de's salât; Müslim, Salât, ma yekûlu İsa rafaa re'sehu mine'r-Rukû', Mezâcid, İs-tihbâbu'z-zikr ba'de's-salât).

öğretmede kolaylıklar bulacağını, Sahîh üzerindeki tedkîkin bu konuya bir aydınlık getireceğini ve eserin önemini bir kat daha belirteceğini, daha geniş inceleme ve araştırma yapacaklara naçizâne bir başlangıç ve muhtasar bir rehber olacağını ümit ediyoruz.

Yapılan bu tedkîkin ve tercemenin nihâi olduğu, eksiklerden, kusurlardan berî bulunduğu düşüncesi hiç bir zaman aklımızdan geçmez. Biz daha öncekilerin çalışmalarından çok istifadeler ettik. Allah Rasûlünün hadislerini dosdoğru ve sâde bir şekilde tercemeye gayret ve cehid sarfettik. Bu yolda uhdemize düşen *tebliğ* vazifemizi —karınca karınca— yerine getirmeye çalıştık. Esasen «*her bir ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır*» (Yusuf: 76). Bizden sonrakilerin bu vâdide daha başarılı gayretler göstermeleri ve bu yüzden kat kat hayırlara nâil olmaları en hâlis dileğimizdir.

3. TERCEMEDE TAKİBEDİLEN USÛL

Lüzumlu hazırlık ve istişârelerden sonra Müslim Sahîh'inin 1330 Hicrî tarihli Matbaâ-i Âmire tab'ı ile yine büyük ölçüde ona istinadeden 1374/1955 tarihli Mısır tab'ı esas alındı. Sahîh'deki kitap, bâb ve hadis rakamları Muhammed Fuâd Abdulbâkî tarafından *Miftâhu Kunûzi's-Sunne* ve *el-Mu'ccemu'l-Mufahras li Elfâzı Hadîsi'n-Nebevî* adlı fihristlerden de faydalanarak hazırlanan bu son baskıya göredir.

Muslim Sahîh'i hiç bir eksiltme ve arttırma yapılmadan her bir hadisi rakamlanmış senedler ve metinler halinde kendi harfleri ile alındı. Bunun altına senedi işaret eden noktalardan sonra metin kısmının tercemesi yine rakamlı olarak konuldu. Sahîh içindeki kitap başlıkları tercemeye lüzum görülmeyerek aynen, bâb başlıkları ise terceme edilerek alındı. Kitap başlıkları büyük harflerle, bâb başlıkları da küçük kapital harflerle yazıldı. Asıllarındaki müteselsil rakamlar tercemede de aynen muhâfaza edildi. Yani her kitap içindeki ahdisler mustakil bir rakam aldığı gibi bir de bütün Sahîh'de bulunan aslı ve tekrarsız hadisler iki hilâl arasında ayrıca bir rakam zincirine bağlandı.

Tercemelerde, aslına sadâkat, vazgeçilmez bir esas kabul edildi. Çünkü tercemede aslına sadâkat, bu işin ilk ve son şartıdır. Bütün tercemelerde böyle olması icabetmekle beraber bilhassa her kayd ve ıtlâkı bir takım şer'î hükümlere kaynak, muhtelif mezhep imamlarına delil ve dayanak olan böyle ana eserlerde tercemenin aslına mutâbakatı çok önem kazanır. Bunun için gücümüzün yettiği nisbette sadâkatla tercemeye itinâ gösterildi. Bazı yerlerde metnin kolayca anlaşılmasını temin için tercemeye tamamlayıcı lafızlar ilâvesi gerektiğinde bunlar da ekseriya iki hilâl içinde gösterildi.

Bazan gerektiğe hâşiye olarak hadisle ilgili açıklamalar verildi. Fa-

kat bu açıklamaların aslı gölgelememesine âzamî dikkat gösterildi. Esasen Muslim, hadisleri öyle mâhirâne tasnif etmiştir ki, izahı gereken bazı yerlerin izahını, müteâkip hadislerdeki ifadeler ve ziyadelerle sağlamıştır. Bu sebebdan çok defa yalnız tercemelerle yetinildi. Bu suretle Allah Rasûlü'nün ta'limleri mümkün mertebe olduğu gibi gözler önüne konuldu. Bundan maksadımız, tercemeleri okuyan herkesin kendi irfan seviyesine göre bu Nebvî irşadlardan nasibini almasıdır. Çünkü, hiç bir kimse Peygamber kadar öğretici olamayacağı gibi ne kadar hakim olursa olsun hiç bir şahsın sözü de Peygamber'in sözlerinden daha doğru, daha güzel ve daha tesirli olamaz. Zira: *والله يقول الحق وهو يهتدى السبيل* «Allah hakkı söyler ve ancak O, doğru yolu gösterir» (el-Ahzab: 4).

«Muhakkak sözlerin en hayırlısı Allah'ın kitabı, yolların en hayırlısı da Muhammed'in yoludur»⁴.

O halde dünya ve âhiretle ilgili her işte önce başkalarının değil Allah'ın ve Rasûlü'nün sözleri olduğu gibi görülmeli ve her şeyden evvel onlar dinlenilmelidir.

GİRİŞ kısmını ve hadis tercemelerini hazırlarken faydalandığımız ve isimlerini zikrettiğimiz kitaplardan, basılmış yahut yazma halindeki Muslim Şerhlerinden bilhassa çok faydalandık. Buhârî ile Muslim'in sıhatlarında ittifak ettikleri hadislerde ise fazla olarak Buhârî Şerhleri ile Tecrid-i Sarîh Tercemesi'nden de istifadeler ve karşılaştırmalar yaptık. Bütün müslümanları ilgilendiren böyle ilmi ve dinî eserler müşterektir. Onlarda geçmiş ve muâsır bir çok âlimin çalışma payı ve hakkı vardır. Bütün bunlarla beraber TAKDİM'in YAPILAN İŞ ve BEKLENEN FAYDALAR bölümünde işaret ettiğimiz gibi noksansızlık iddiâmız yok, kusurları asgarî hadde indirme cehdi ve samîmiyeti vardır.

4. TERCEMEDEKİ BAZI HUSUSLAR ve KISALTMALAR

Tercemenin hemen üstündeki asılda sened ve metin aynen mevcut olduğu ve senedi tedkik etmek isteyenlerin oradan daha kolaylıkla takibedebilmeleri mümkün bulunduğu için senedlerin tercemesi yoluna gidilmedi. Zaten senetteki râvilerin isimlerini sadece latin harfleri ile sıralamaktan öteye geçmeyecek olan bir sened tercemesinden beklenen fayda sağlanmıyacaktı. Üstelik bazı edâ sığalarının ve tabirlerin tercemesinde içinden çıkılmıyacak güçlüklerle karşılaşılacaktı. Zira bilhassa *Hadde-senâ* ve «*Haddesenî*» tabirlerini ihtiva eden bir isnadı bütün ıstılahî ma'

4. Muslim, Cumua, tahfifu's-salât ve'l-hutbe.

nâlarına ve inceliklerine sadâkat göstererek türkçede güzel bir tabir ile sevk etmek cidden pek müşkil bir iştir'.

5. Nitekim tahdis sigasını tercemede güçlüklerle karşılaşıldı: Tahdis ıstılah olarak unumiyetle «Semi'tu» da olduğu gibi üstad hadıs tekrar ederken onun ağzından hadıs almayı ifade eder. Çünkü haddesenî demek Semi'tu demeye en yakın bir tâbîrdir. İhbar ise daha geniş anlamda yani hem üstadın tekbirlerini dinlemekte her de üstadın huzurunda okumakta kullanılır. İhbar'ın huzurda okumaya diğer bir deyişle Arz'a tahsisi gayi olduktan sonra hadisçilerin çoğu tarafından bu iki tabir arasında fark gözetilmeye başlanmıştır. Bir çok hadisçilere göre ahbaranâ ile Enbeenâ ve Nebbeenâ lafızları haddesenâ'nın dünündadır. Maama-fih haddesenâ ile ahbaranâ lafızlarının birini diğerine kullananlar da mevcud olmuştur. Bunların en meşhurları şunlardır:

İbn şihab ez-Zühri	(124/741)
Hamnâd ibn Seleme	(167/783)
İmam Mâlik	(179/795)
Abdullah ibn Mubârek	(181/797)
Huşeym ibn Beşir	(188/803)
Sufyân ibn Uyeyne	(198/813)
Yahya ibn Said el-Kattân	(198/813)
Yezid ibn Hârûn	(206/821)
Abdurrazzâk	(210/825)
Abdullah ibn Mûsâ	(213/828)
Amr ibn Avn	(220/835)
Yahya ibn Yahya el-Teymî	(226/840)
Ishâk ibn Râhûye	(236/850)
Buhârî	(256/869)
Ebu Mûsâ Ahmed ibn Furat	(258/871)

Bunların karşısında hâdisin değerlendirilmesindeki tesirinden dolayı bu iki lafzın birini diğerine ikamet etmeyi câiz görmeyenler de var olagelmıştır. Onlar da şunlardır:

İbn Cüreyc	(149/766)
İmam Evzâi	(157/773)
Abdullah ibn Vehb el-Mısri	(198/813)
İmam Şâfiî	(204/819)
İmam Ahmed	(241/855)
Abdullah ibn Sâlih	(248/862)
İmam Müslim	(261/874)
İmam Nesâi	(303/915)

Eda sigalarındaki bu ince farklara çok dikkat gösterenlerden biri İmam Müslim'dir. (Şerhu'n-Nevevi, Mukaddime, s. 21-22). O'nun Sahih'ini terceme ederken bu dikkat ve itinaya tercemede de aynen riâyet etmek bir diyânet ve emânet borcu telâkki edildi. Bu sebeble «Haddesenâ» ları, «Bize haber verdi» şeklinde tercemeye gönlümüz râzi olmadı. «Bize naklettii», «Bize rivayet etti», «Bize hikâye etti», «Bize anlattı», «Bize irâd etti» gibi tabirler de ıstılahî yönden bunun mukabili ve dengi değildi. Bunlardan her birine «Hadıs» sözü de ilâve edilirse belki bir dereceye kadar maksad hasıl olur. Fakat bu hem sözü çoğaltır, hem de yine yeteri kadar onu karşılayamazdı.

«Haddesenâ» lugat bakımından «Bize söyledi» şeklinde tercemeyi uygunsa da hâs-seten «hadıs söylemek» suretindeki ıstılahî ma'nâyı ifadede hafif görüldü.

Sonra bu kabil olsa bile sened tercemesi okuyucuların çoğuna bir ma'nâ ifade etmiyeceği gibi hem kitaba hem okuyucuya fazladan bir yük ve kalabalık olacaktı. Çünkü tabii olarak okuyucu senedden ziyade doğrudan doğruya Rasûlullah'ın tebliğlerine O'ndan naklolunan hadislere itibar edecektir. Zaten aslolan da onlardır, sened sadece hadisin mevsi-kiyetinin dayanağı ve vesikasıdır. O da hemen tercemenin üstünde aslı ile mevcuttur.

«Bize tebliğ etti» şeklinde tercemeye gelince bu, türkçe kullanılışa daha yakın bulunduğu, Kur'an-ı Kerim'de de çok geçtiği ve hatta bizzat Rasûlullah'ın bazı hadislerinde «Benden tebliğ edin» meâlinde vârid olduğu halde hadis meclislerinde hadis takrir eden üstadlar bunu kullanmamışlar, «Belleganâ fulanun: Bize fulan tebliğ etti» şeklinde bir tâbire gitmemişlerdir.

«Bize takrir etti» şekli de hem türkçe ifade bakımından hem de hadisleri nakle-diğteki fiili durumu göstermesi bakımından maksada hayli uygundur. Fakat bu tabir de hadisçiler arasında kullanılmamıştır. Hadis meclislerinde ve hadis derslerinde senedlerdeki ricâl ve müteakip nesillerdeki üstadlar daima birbirlerine takrir edegelmış oldukları halde bütün hadis tarihi boyunca üstaplardan hiç biri «Karraranâ fulanun: Bize fulan takrir etti» tabirini kullanmamıştır.

Hakikaten tebliğ ve takrir, tahdisden apayrı birer kökten gelmekte ve ıstılah olarak tablatıyla bir çok ince ma'nâlarda tahdisin tam mürâdifî olamamaktadır. Hayli araştırma ve ıstışârelere rağmen tahdisin türkçede uygun bir karşılığı bulunamadı. Nihayet tam türkçe olmamakla beraber bunu «Bize tahdis etti» şeklinde terceme etmeyi en sâlim yol gördük. Hadis kitaplarındaki tahdis'in ma'nâsı bu izahlarımızın başında görüldüğü gibi üstad'ın talebesine veya hâzır bir meclise elindeki kaynakdan hadisleri Peygamberden itibaren kimlerin kimlerden aldıklarını, alma tarz ve ifadelerini aynen tekrar edip sıralayarak bizzat takrir edip söylemesini yani «Bize fulan, hadis söyledi» demeyi ifade eder. Fazla olarak edâ sigaları denilen bu ifadelerin altında üstadın yazılı bir kaynağa isnad ettiği de bilinir. (Buhârî'nin kaynakları, s. 47, 48, 49, 60, 67. Türk tarih kongresi, «İslâm tarihinde rivayetlerin değeri.» İslâm Tevkkikleri Ens. dergisi 1956-1957 «İslâm tarihinin kaynağı olmak bakımından hadisin ehemmiyeti») Bu böylece anlaşıldıktan sonra artık bunun türkçede tam karşılığının bulunmuş yahud bulunmamış olması pek mühim değildir. Haddesenâ'yı «Bize tahdis, etti» şeklinde terceme edip, bunu hemen hemen aynen muhafaza etme maksadını güttüğümüz için bize yapılması muhtemel serzenişleri önceden kabullendik. Ve Peygamber'den itibaren takriben 14 asırdan beri bütün İslâm âlemindeki hadis imamları tarafından ısrarla kullanıla gelen ve artık değişmez bir ıstılah olan Haddesenâ veya Haddesenî'yi bu şekilde muhafazaya meylettik. İlmî iktidarlarına, dindarlıklarına ve aynı zamanda Türk dil ve Edebiyatı bilgilerine itimâd ederek ıstışâre ettiğimiz bazı vezat da bu kanaatimizi haklı görmüş ve bizi tasvibetmişlerdir.

Diğer edâ sigalarının tercemelerinde ise hemen heamen dâima yine kendileri kullanıldı. Bunlar zaten türkçede böyle kullanılmışlardır. Enbeonâ ve Nebbeonâ tabirleri ise, mânâca Ahbaranâ'ya denktir. Bunlar Ahbaranâ ma'nâsındadır. Bu sebeble ikisi de «Bize haber verdi» şeklinde terceme edilebilir.

Edâ sigaları denilen bu Haddesenâ ve benzeri tabirlerin ıstılah olarak taşıdıkları ma'nâ incelikleri ve hadisçilerin bunlara atfettikleri büyük ehemmiyet ve nihayet hadisleri kıymetlendirmekteki tesirleri, Hadis Usûlü kitaplarının ilgi bölümlerinde tafsil edilmiştir.

Bize sened tercemesini lüzumsuz kılan diğer bir sebep de, bu kitapta her ne varsa hepsinin sahîh olduğu artık tamamıyla ve ittifakla malûm ve müsellemler bulunması keyfiyetidir (Şerhu'n-Nevevî, s. 19).

İşte bu sebeplerden dolayı umûmî olarak sened tercemesinden vazgeçildi. Fakat aşağıdaki husûslar da dikkate alındı:

1. Bazan içinde lüzumlu bilgiler ve faydalar bulunan ve okuyucuya fazla bir yük teşkil etmiyecek olan senedler yine tam tercemeleriyle verildi.

2. Senedin sevkinde hadîsin vürûd sebebi, takviyesi veya ittisali ile ilgili delillerin bulunduğu yerlerde bu bilgileri muhafaza etmek için sened bazan tâbiûndan olan râviden veya daha berisindeki râviden itibaren terceme edildi.

3. Sahabiye yakın olan râvilerde tahvîl yapılmış ve her isnadda da ayrı ayrı Rasûlullah'ın sözleri bulunmuşsa böyle yerlerde tahvîl işaretini koyduktan sonra: (Yine fulandan) şeklinde terceme edilerek bunlara işaret olundu.

4. Arka arkaya birkaç senedin toplandığı çok TAHVÎL'li hadîslerde cezim sigasını ifade ve raptı sağlamak için (burada râvî... diye tahdîs etti) şeklinde bir belirtme yapıldı.

5. Muslim ekseriya aslî hadîsleri yazdıktan sonra o hadîslerin veya onlara yakın lafızlarla olan ahadîslerin sadece isnadlarını arka arkaya dizer. Eğer varsa küçük lafız farklarını da buralarda gösterir. Bu suretle hadîsin çeşitli senedlerini göz önüne koyup, yaygınlığını ve geliş yollarının çokluğunu, dolayısıyla mevsûkiyet kuvvetini belirtmiş olur. Sadece isnadlardan ibaret olan böyle yerlerde yalnız isnadların kaynağı durumunda olan râvilerin isimleri yazılıp, farklı kısımlar doğrudan doğruya sahiplerine nisbet edilerek gösterildi.

6. «An fulanın an fulanın» zincirinin tercemesinde «O da fulandan O da fulandan» şeklinde araya bir «O da» kelimesi koymak terceme yönünden ve nakil zincirinin iyice belirmesi bakımından lüzumlu görüldü.

7. Sened ve Metin aralarında ricâlin birbirlerinden nakillerini hikâ eden mükerrer «kale»ler, muhaddislerin kısaltma maksadile kabul ettikleri bir örf olarak yazılmayıp mukadder kılınırlar.

Muslim'in Sahîh'inde ise bu ikinci «kale»ler bazı senet ve metinlerde zikredilmiştir. İşte bunlar tercemelerinde yine mukadder kılındı.

8. Bazı yerlerde iki hilâl arasında mevcut bulunan (şunu kasteder) yahut (o fulanın oğludur) gibi tavzîhler, Muslim'in itinâsına hürmet ve aslına sadâkat olmak üzere çok yerde aynen muhafaza edildi. Nâdiren de bunlar senedden itibar olundu.

9. Hadîs'in rakamını yazdıktan sonra senedin tamamıyla veya kısmen terkedildiği yerlerde, terkedilen kısma işaret edecek bir çizgi çekildi. Sonra ekseriya sahâbiden, ara sıra tâbiilerden olan râvisinin ismi

ve bunun Rasûlullah'a hadîsi nisbet etme tarzı gösterildi. Ancak, burada Muslim Sahâbî ismini hangi lafızlarla zikretmişse ekseriya o lafız muhafaza edildi. Meselâ; Muslim bazen «an Âişete» bazan «an Âişete zevci'n-Nebiyy (S)», bazan «an ibn Umer», bazan «an Abdillahi'bni Umer» bazan «Ennehû kale» bazan «Enne'n-Nebiyye (S) kale kezâ kezâ» bazan «kale kale Rasûlullah (S)» lafızları ile hadîsi sevkettir. İşte bunlar ve bunlara benzer lafızların tercemelerinde de asıllarına sâdık kalındı.

10. Râvinin hadîsi ref' ve nisbet etme şekline gelince; bu nisbet umumiyetle heb cezim sigası ile. Bu cezim ifadeleri türkçede buyurdu, dedi, emretti, buyurdu ki, şöyle demiştir... gibi ma'lûm fiiller kullanılarak veya «dır» edâtı ie temin edilmeye çalışıldı. Meselâ: «Ebu Hureyre (R) şöyle dedi! Rasûlullah (S) buyurdu ki...», «Âişe (R) dan: Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur...» gibi.

Çünkü «rivayet olunmuş, buyurulmuş, söylenmiş, denilmiş» gibi sadece «mişli» tabirlerin türkçede bir gevşeklik ma'nâsını ifadede kullanılması galibdir. Nâdiren de olsa gevşeklik anlatan bir siga gelince o da cezim (kesinlik) göstermeyen tabirlerle ifadelendirilmeye çalışıldı.

11. Hadîsin Peygambere nisbeti bu suretle gösterildikten sonra metin tercemesine geçildi. Metinlerde arttırma eksiltme yapmaksızın Sahih'te bulundukları gibi türkçeye terceme etmek yegâne maksadımız olmuştur.

12. Muslim Sahih'inin bilhassa senedlerinde sahâbî isimlerinden son ekseriya *Tardiye* usûlü (رضى الله عن ..) mevcut değildir. Fakat tercemelerde bu husustaki umûmî örfe uyularak Sahâbî isimlerinden sonra *tardiye* lafızları bir (R) harfiyle remizlendirildi⁶.

Tasliye ve *Teslime*'leri de (S) harfi ile, yalnız *Teslime*'ler ise (A) harfi ile remizlendirildi. Bu tasliye, teslime ve *tardiye* harflerinin işaret ettikleri tabirler cinsiyet ve kemiyete uygun surette okunmalıdır. Meselâ: Rasûlullah SALALLAHU ALEYHİ VE SELLEME, Ebu Bekr RADIYALLAHU ANH, Âişe RADIYALLAHU ANHÂ, Mûsâ ve İsâ ALEYHİ-MÂ'S-SELÂMU, Ashâb ALEYHİMU'S-SELÂMU, Ummehâtu'l-Mu'minin ALEYHİNNE'S-SELÂMU... gibi.

13. (İBN) ler umûmiyetle üç har. halinde ve nadiren makamlarının gerektirdiği okuma tarzları ile yazıldı.,

14. Özel isimlerle mensûbiyetlerdeki târif harfleri, okuma tarzının gerekli kıldıkları hariç umumiyetle yazılmadı.

15. *Umer*, *Usmân*, *Lukman* gibi hâs isimlerde asıllarının telaffuzu

6. Hazfedilen veya kısaltılarak remiz haline getirilen diğer kelimeler ve remizleri için hadis usulü kitaplarının ilgili bahislerinde yeter bilgiler verilmiştir.

esas tutuldu. Zaten arapçada «O, Ö, Ü» sesleri olmadığı gibi özel isimleri böyle eserlerde değiştirmek de doğru görülmedi.

16. «SAHİH-İ MUSLİM TERCEMESİ» nde geçen âyet meâlleri bazan aynen, bazan da küçük tasarruflarla Muhammed Hamdi Yazar (1942)'ın «Hak Dini Kur'ân Dili»nden veya Hasan Basri Çantay (1964)'ın «Kur'ân-ı Hakîm ve Meâli Kerim»inden alınmıştır.

Bu teferruatlı TERCEME USÛLÜ'müzün gayesi, İmam Muslim'in şu kıymetli tasnifini mümkün olduğu kadar bütün kıymetleri ve güzellikleri ile türkçeye aktarmak, aynı zamanda bu kıymetli muhtevanın gönüllere melâl vermeden okunmansını sağlamaktır.

Bu tercemenin naçiz şahsımız tarafından yapılmasına terğib ve teşvikleriyle vesile olan kimselere, çalışmalarımız devamınca eserlerinden ve istişârelerinden faydalandığımız muhterem zevata ve nihayet bu büyük eseri neşr için mühim bir yatırım yaparak Türk Milletine sönmeyecek bir İRFAN huzmesi sunan İRFAN YAYINEVİ'ne hem kendimiz, hem de MUHAMMEDİ hakikatler adına teşekkürlerimizi ifade etmek isteriz. Bu meyanda bütün şu hayırlı teşebbüs ve hizmetleri, hizmet ve teşebbüs sâhipleri için kesiksiz bir âhîret azığı kılmasını da Cenab-ı Hak'dan niyaz eyleriz.

ربنا اغفر لنا ولاخواننا الذين سبقونا بالإيمان ولا تجعل في قلوبنا غلا للذين آمنوا ربنا انك رؤوف رحيم
: Ey Rabbımız! Bizlere ve daha önden iman ile vizi geçmiş olan (dîn) kardeşlerimize mağfiret buyur ve gönüllerimizde iman etmiş olanlara karşı bir kin bırakma! Ey Rabbimiz şüphe yok ki sen Raâfsun Rahîmsin (el-Haşr: 10).

ربنا آتانا من لدنك رحمة وهي لنا من امرنا رشداً

RABBENÂ ÂTİNÂ MİN LEDÜNKE RAHMETEN VE HEYYİ' LENÂ MİN EMRÎNA RAŞEDEN :

Ey Rabbimiz! Bize tarafından bir rahmet ver ve işimizden bizim için bir muvaffakiyet hazırla! (el-Kehf: 10).

Mehmed SOFUOĞLU

27 Muharrem 1385

29 Mayıs 1965

İSTANBUL

GİRİŞ

Hazırlayan :
MEHMED SOFUOĞLU

A — HADİS'İN ÖNEMİ

«Allah insanları ibadetlerle mükellef ve farzları kendilerine zarûrî kıldı. Onlara peygamberlerini gönderdi. Mahlukâtına mükellefiyetler yüklemeye, onların da kendisine ibâdet etmelerini istemeye, kendi yönünden hiç bir ihtiyaç ve zarûret yokken onlara dinini teşri' buyurdu. Bununla, kendinden bir ihsan ve in'âm olarak sırf kullarının faydasını muradetti. Nitekim sayılması imkânsız pek çok nimetler in'am ve ihsan buyurmuştur'. Kulların Allah'a ibadetle meşgul olmaları ni'meti ise en büyük nimettir. Çünkü, ibadetlerden gayrı olan nimetlerin faydası fânî dünyaya aiddir. İbâdetlerin faydası ise hem dünya, hem âhiret faydalarını kapsar. Dünya ve âhiret faydalarını toplayan nimet ise elbette 'ki en büyük ni'met ve en feyizli ihsandır...»¹

«O Allah ki Rasûlunu hidâyet kanunu ve Hak dini ile bütün dinlerin üzerine çıkarmak için gönderdi» (et-Tevbe: 33, el-Feth: 28, es-Saff: 9).

Peygamber de Allah'ın risaletini bütün insanlara iletip en kavî hüccetleri gözler önüne koydu.

İmdi akıl ve (aklı irşad eden) vahiy insan için en büyük iki ilâhî nimettir. Bu en büyük nimetleri iyi kullanmıyanlar ve kıymetini bilmeden bu fânî hayattan geçenler: *«لو كنا نسمع أو نعقل ما كنا في أصحاب السير*

: *Eğer biz işitir veya akıl eder olsaydık bu cehennem ashâbı içinde bulunmazdık»* (el-Mülk: 11) diye itiraflar ve nedâmetler ızhar edeceklerdir'. Akıllarını iyi kullananlar Kur'ân-ı Kerim'de çeşitli vesilelerle medholunmuş ve müjdelenmişlerdir:

فبشر عباد الذين يستمعون القول فيتبعون احسنه اولئك الذين هديهم الله واولئك هم اوابوا الالباب
: *Kullarımı müjdele! Onlar ki sözü dinlerler sonra da onun en güzeline*

1. *«وما بكم من نعمة فمن الله ثم اذا مسكم الضر فاليه تحشرون*

: Size ulaşan her ni'met Allah'dandır. Sonra size her hangi bir keder ve musibet dokunduğu zaman ancak O'na feryad edersiniz» (en-Nahl: 53).

2. Mâverdi, «Edebü'd-Dünya ve'd-Din».

3. Bu âyetle teklifin Sem'i (nakli) ve akli delillere müstenid olduğuna ve bunların ilzam edici iki hüccet bulduğuna delâlet vardır. (Nesefi, Medarik).

tâbi olurlar'. İşte onlar Allahın kendilerine hidâyet verdiği kimselerdir, işte onlar o temiz akıllılardır» (ez-Zümer: 17-18).

Akıllarını ilâhî talimlere göre kullananlar elbette medhe ve müjdeye lâyık olan gerçekten uyanık bahtiyarlardır. Çünkü «Sözlerin en hayırlısı Allah'ın kelâmı, hidâyetlerin en hayırlısı da Muhammed'in hidâyetidir'. Bunda hâlis akıl sahiplerinin bir şüphesi yoktur. Bu ilâhî talimlerin tamâmı olan İslâm Dini, sâde, kolay ve asla eksimeyecck şekli ile bu iki esastan alınarak öğrenilir ve öğretilir. İslâm dininin öğrenim ve öğretiminde doğrudan doğruya delillerine ve asıllarına gitmek yani Kur'ân ve sahîh hadîseri iyi bellemek ve belletmek en sağlam yoldur. Kur'ân-ı Kerim müminlere dâimâ delillere dayanmalarını, delilsiz, ilimsiz asla bir hareket ve hükümde bulunmamalarını emrederek meâlen: «Bir de hiç bilmediğin bir şeyin ardınca gitme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların herbiri ondan mesul bulunuyor» (el-İsrâ: 36); «... Helâk olan apaçık bir delilden sonra helâk olsun, yaşayan da apaçık bir delilden sonra hayatta kalsın...» (el-Enfâl: 42)»; «... De ki Allah hakka hidayet eder. O halde hakka hidayet eden mi uyulmaya daha layıktır, yoksa (hayat ve) hidayet verilmediökke kendi kendine doğru yolu bulamıyan mı? Ne oluyor size? Nasıl hükmediyorsunuz? Mamefih onların çoğu sırf bir zan ardında gider, fakat zan hakdan hiç birşeyin yerini tutmaz...» (Yunus: 35-36); «Şimdi Rabbından bir beyyine üzerinde bulunan kimse hiç o kötü ameli kendine süslü gösterilmiş de heva hevesleri ardına düşmüş kimselere benzer mi?» (Muhammed: 14) buyurmuştur.

İnsanlığın dünya ve âhîret hayatı için lüzumlu en kesin deliller ve ebedî bürhanlar ancak Allah'ın kelâmı olan Kur'ân-ı Kerim'de ve Rasûlünün hadislerinde mevcuddur. Dinin hâlisini, hiç eskimez ve ölümsüzünü Kur'ân ile Hadîs takrîr ve tesbit etmiştir. Kur'ân-ı Kerim hiç şüphesiz okunmuş ve ebediyyen okunacak ilâhî bir vahiydir, *Vahyi metlûvüddür*. Hadîs de onun tefsiri, beyanı ve tatbikatı olan *Vahyi gayri metlûvüddür*. Çünkü onun bu tebliğ, tefsir ve beyan vazifesi hakkında: «Sana da bu zikri indirdik ki kendilerine indirileni insanlara açıkça beyan edesin. Ve taki onlar da iyice fikirlern kullanırlar.» (en-Nahl: 44), «Bu kitabı sana ancak hakkında ihtilâf etikleri şeyleri açıkça anlatman için ve iman edecek herhangi bir kavme bir hidâyet ve rahmet olarak indirdik» (en-Nahl: 64) buyurulmuştur.

Rasûlullah'ın müminleri ve hata bütün insanlığı ta'lim ve terbiye

4. Bu kavî kelimesindeki «el» tarif harfi bazılarına göre cins içindir. Bu takdirde Kur'ân, Hadîs vedîğêr bütün beşerî yayınları, neşriyatı dinler de bunlar içinden hak ile batılı temyiz edip derece derece en efdal olanlarını tercih ederler, yani en güzel olanına tâbi olurlar demek olur. Bu güzel olan söz de şüphesiz Kur'ân ve hadisledir.

5. Muslim, Cum'a, tahfifu's-salât ve'l-hutbe.

vazifeleri hakkında da şu tavsifler yapılmıştır: «*Hakiykatén Allah mü-minleri minnettâr kıldı. Zira içlerinde kendilerinden bir Rasûl gönderdi ki bu onlara Allah'ın âyetlerini okur, onları tezkiye eder, onlara kitap ve hikmet öğretir. Halbuki bundan evvel açık bir dalâlet içinde idiler*» (Âli İmran: 164); «*Allah, ummîler içinde kendilerinden bir Peygamber gönderdi ki, bu onlara âyetlerini okur, onları tertemiz yapar, onlara kitabı hikmeti öğretir. Halbuki onlar daha evvel hikiykatén apaçık bir sapıklık içinde idiler. Ve onlardan henüz kendilerine katılıp erişmemiş bulunan diğerlerine dahi —Kitap ve hikmet öğretir— (el-Cum'a: 2-3)*»; «*Ve her halde sen hiç şüphesiz pek büyük bir ahlâk üzerindesin*» (el-Kalem: 4).

İşte hadîs, kendisi ve vazîfeleri, Kur'ân-ı Kerîm'de bu ve daha başka suretlerle tavsif buyurulan Hz. Muhammed'in sözleri ile fi'li ve takrîri sünnetlerinin ifadeleridir. O, mahlukatın en fasihidir, ona *Cevâmîü'l-Kelim* verilmiştir. O, insanlığın en büyük önderidir.

Onun açtığı eskimez çıgırın yani SÜNNET'in ifâdeleri olan Hadîs-ler, İslâm imanının, İslâm ibâdetlerinin, İslâm hukuku ve ahlâkının Kur'ân-ı Kerîm'den sonra başlıca kaynağı ve delilidir.

Hazreti Peygamber emir ve nehiy hususunda vahye tâbî olduğundan dolayı (el-En'am: 50, el-A'raf: 203, Yunus: 15, el-Ahkaf: 9) onun emir ve nehiyelerine itâat, Allah'ın emir ve nehiyelerine itâat sayılır (en-Nisa: 89).

Hadîsler bu vasıfları ile aynı zamanda beşerî bütün iyi faaliyet sâhaları için bu en seçkin zâtın örnek halini de beyan ederler. O'nun hâlinde ise yalnız müslümanlar için değil bütün insanlık âlemi için en yüksek ve en güzel bir hayat nümunesi vardır:

«*إِذْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا* : And olsun muhakkak ki Allah'ın Rasûlünde sizi niçin, Allah'ı ve âhiret gününü umar olanlar ve Allah'ı çok ananlar için pek güzel bir örnek vardır» (el-Ahzab: 21) '.

Onu iyi benlerin kalbî ve kafası gerçekten aydın olur. Hadîsleri öğretmek dîni öğretmektir. «*Din ise Allah'a, Rasûlüne, müslümanların*

6. Buhârî, İ'tisam bi'l-Kitab ve's-Sünneh, Kavlü'n-Nebîyy «Buistü bi cevâmî'l-Kelim». Cevâmîü'l-Kelim, câmiâli sözler demektir, bunlar lafızca az fakat ma'nâca zengin ve câmiâli ifadelerdir.

7. Bu âyet Rasûlullah'ın yalnız sözleri ile değil fiil ve halleri ile de mukteda bih (kendisine uyulacak bir önder) olduğunu nasırlştırır. Yani Rasûlullah dîn ve ahlâkın nazariyelerini tebliğ ve pekiştirmek ile kalmamış gerek harpte gerek sulhte fiilleri ve tatbikatı ile onların bütün inceliklerini kendisinde müşahhas olarak göstermiştir. Onun için Peygamberin sıretinde her noktada insanlık âlemi için pek güzel bir örnek vardır. Bu örnekliliği Allah ve âhiret gününe inanıp da Allah'ı çok zikretmekle olan kimseler içindir. Yoksa sade dünya hayat ve zilyetini arayanlar, Allah'ı ve âhireti düşünmeyenler için değil (Kur'ân Dili 5/3883).

imamlarına (önder ve başkanlarına) ve umum halka nasihattir, hayır-hâhlıktır '.

İşte, bunlar ve daha başka sebeplerden dolayı hadisle meşgul olmak ilmi gayretlerin ve hayır nevilerinin en kıymetlilerindendir. Şu halde hadisleri okuyup öğrenmek onları herkese öğretmek, meşguliyetlerin ve mesleklerin en makbuludur.

Hadis hususunda tasnif edilen kitapların kıymetçe en önde gelenleri de Ebû Abdillâh Muhammedu'bnu İsmail el-Buhârî (256/869) nin *el-Câmiu's-Sahîh*'i ile Ebu'l-Huseyin Muslimubnu'l-Haccâc el-Kuşeyrî (261/884) nin *el-Câmiu's-Sahîh*'idir.

B — İMAM MUSLİM'İN HAL TERCEMESİ

1. NESEBİ, NİSBETİ ve DOĞUMU :

Ebu'l-Huseyin Muslimu'bnu'l-Haccâc ibn Muslim ibn Verd ibn Kurşân el-Kuşeyrî en-Niysaburî, hicrî 202 veya 206 (M. 817 veya 821) yılında Niysabur'da doğmuştur*. Kendisi Kuşeyr adlı büyük ve meşhur bir kabileye mensuptur. Bu kabilenin ismi de Kuşeyr ibn Ka'b'dan gelmektedir.

2. SIYAHATLARI ve ÜSTADLARI :

Muslim Niysrâbur'daki üstadlardan tahsilini tamamladıktan sonra hadîs işitmek ve ilim talebi uğrunda Hicaz, Mısır, Suriye, Irak, İran ve Türkistan'da siyahatler yapmıştır. Bağdad'a bir çok defa gelmiş orada hadîs takrîr etmiştir. Bu sebeple Bağdad'lılar kendisinden hadîs rivayetinde bulunmuşlardır. Kendisi hadîs rivayetinde sika'lardan yani en güvenilir râvîlerdendir.

İlim aramak için gittiği yerler ve buluştuğu âlimlerden bazıları şunlardır:

Horasan-Niysâbur'da Yahya'bnu Yahyâ (226/840), Ishaku'bnu Râhûye (238/852), Kuteybêtu'bnu Saîd (240/854) ve diğerleri. Rey'de Mu-

9. Niysâbur, Merv, Herat ve Belh, Horasan'ın dört büyük şehridir. Bunların en ehemmiyetlisi Niysâbur'dur. Batlamyus Kitâbü'l-Melhame'de burasını tarif ve tavsif etmiştir. Şehir münbit bir ova kenarındadır, etrafında yüksek dağlar vardır. Müslümanlar Niysâbur'u ilk defa Hz. Umer zamanında Ahnefu'bnu Kays eli ile fethetmişlerdir. İkinci defa Usmanu'bnu Affan zamanında 30-31 yıllarında Abdullah ibn Âmir ibn Kureyz kumandasında sulhan fethetmişlerdir. Niysâbur ilk ve orta çağlarda büyük bir ilim ve irfan merkezi idi. Burada pek çok âlimler yetişmiştir. Bunların en meşhurlarından Umer Hayyam ile Feridü'd-Din Attar'ın türbeleri buradadır. Hâkim ibn'l-Beyyî' en-Niysâburî (405/1041), Niysabur âlimleri hakkında sekiz ciltlik bir tarih yazmıştır. Yâkût el-Hamavî (626/1228) ve Kâtip Çelebi (1067/1656) tarafından zikredilen bu eser, Abdulgâfir ibn İsmâil el-Fârisî tarafından 518/1124 senesine kadar devam ettirilmiştir. Hâkim'in eseri, ez-Zehebi (748/1347) tarafından kısaltılmıştır. (Mu'cemu'l-Buldan 5/331-333, İslâm Ans. Nişapur maddesi, Cüz: 93, s. 302-304).

hammed'ubnu Yahya ibn Mihran el-Cemmâl (238/852), Ebu Ğassan ve diğerleri. Irak-Bağdad'da Ahmedu'bnu Hanbel (241/855), Basra'da Abdullah'ibnu Mesleme el-Ka'nabî (221/836), Kûfe'de Hafsu'bnu Gıyâs (222/837) ve diğerleri. Hicaz'da Midîne'de İsmailu'bnu ebî Uveys (226/840), Mekk'e'de Saïdu'bnu Mansûr (227/841), Ebu Mus'ab ve diğerleri Mısır'da Amru'bnu Sevad, Harmelatu'bnu Yahya (243/857) ve diğer bir çokları.

Muslim bir çok siyahatlarından sonra tekrar Niysabur'a dönmüş ve orada ikamet etmiştir. O'nun Niysabur'da emlakı ve serveti vardı. Kendisi ölümüne kadar bu şehirde ticaretle meşgul olmuştur.

Muslim'in Buhârî ile arkadaşlığı ve O'na sıkı bağlılığı vardır. «Kur'-ân-ı telaffuz etmenin mahlukiyeti meselesi»nden dolayı kendi hocası Muhammedu'bnu Yahya ez-Zuhlî (257/870) ile Buhârî'nin arası açılınca, Muslim Zuhlî'yi terkedip Buhârî tarafını tutmuştur". Bu yüzden bazı güçlüklerle ve itablara da maruz kalmıştır. Bu meseleye tekrar döneceğiz.

Ustadlarının başlıcaları toplu olarak şunlardır :

Abdullahi'bnu Mesleme el-Ka'nabî (221/836).

Abdullahi'bnu Muhammed ibn Esmâ (230/844).

Ahmed ibn Hanbel (241/855).

Ahmedu'bnu Yunus (268/881).

Aliyyubnu'l-Ca'd (230/844).

Amru'bnu Hafs ibn Gıyâs el-Kûfi (222/836).

Amru'bnu Sevâd.

Ebu Âsım Ahmedu'bnu Cevvas.

Ebu Bekir ibn Ebî Şeybe (235/849).

Ebu Mus'ab ez-Zühri (242/856).

Ebu'r-Rabî' ez-Zehrânî (234/848).

Ebu Zûr'atî'r-Râzî (264/877).

Halefu'bnu Hişâm (229/843).

Harmeletu'bnu Yahya et-Tucûbî (Şâfiî'nin arkadaşı 243/857).

İbrahimu'bnu'l-Munzir (236/850).

İbrahimu'bnu Mûsâ el-Ferrâ (230/844).

İshaku'bnu Râhûye (238/852).

İsmailu'bnu Ebî Uveys (226/840).

Kuteybetu'bnu Saïd (240/854).

Mâliku'bnu İsmail en-Nehdî (219/834)

Muhammedu'bnu Amr Zuneyc.

Muhammedu'bnu Müsennâ (252/866).

Muhammedu'bnu Rumh et-Tucîbî (242/856).

Muhammedu'bnu Seleme el-Murâdî.

10. Buhârî ile ez-Zühli'nin bozuşması hakkında Tabakâtü's-Şâfiyyetü'l-Kübrâ (2/19-21) ve diğer ana kaynaklarda tafsilât vardır.

Muhammedu'bnu Yahya ibn Ebî Umar (243/857).
 Saïdu'bnu aMnsûr (227/841).
 Muhammedu'bnu Yahya ibn Mihran el-Cemmal (238/852).
 Muhammedu'bnu Yesar.
 Usman ibnu Ebi Şeybe (239/853).
 Sureycu'bnu Yûnus (235/849).
 Şeybânu'bnu Ferrûh (235/849).
 Ubeydullahi'bnu Muâz ibn Muâz (237/851).
 Ubeydullahi'bnu Umer el-Kavârîrî)235/849).

(Tarihu Bağdâd, 13/100-104).

3. TALEBELERİ (*Kendinden rivayette bulunanlar*):

Muslim'in, kendisinden ilim almış ve aldıkları ilmi O'ndan rivayet etmiş bir çok talebeleri vardır. Onlardan başlıcaları şunlardır:

Abdullahi'bnu Muhammed eş-Şarkî.
 Ahmedu'bnu Scleme (286/889).
 Aliyyu'bnu Hüseyin el-Cüneyd (291/903?).
 Aliyyu'bnu Hüseyin ibn Harb (319/931?).
 Ebu'l-Abbas Muhammedu'bnu İshâk ibn Serac (271/884).
 Ebu Âmr Ahmedu'bnu Mubârek el-Mustemlî (284/897).
 Ebu Avâne Yakubu'bnu İshak el-İsferâînî (316/928).
 Ebu Bekr Muhammedu'bnu Nadr el-Cârûdî.
 Ebu Bekr ibn Huzeyma (311/923).
 Ebu Hâmid Ahmedu'bnu Muhammed eş-Şarkî (320/932).
 Ebu Hâtîm er-Râzî (277/890).
 Ebu Hamid Ahmedu'bnu Hamdûn el-A'meş.
 Eb İsâ et-Tirmizî (275/888 yahut 279/892).
 Hâtîmu'bnu Ahmed el-Kindî.
 Huseynu'bnu Muhammed ibn Ziyâd el-Kubbânî (279/892).
 (Ki bu zat Muslim Sahîh'inin en mühim râvisidir.)
 İbrahimu'bnu Muhammed Sufyân el-Fakih ez-Zâhid (308/920).
 İbrahimu'bnu Ebî Tâlib.
 Mekkiyyu'bnu Abdân.
 Muhammedu'bnu İshâk ibn Huzeyme (311/923).
 Muhammedu'bnu Abdilvehhâb el-Ferrâ (272/885).
 Muhammedu'bnu Mahled (331/942).
 Mûsâ'bnu Hârûn.
 Nasru'bnu Ahmed el-Hâfız (293/905).
 Yahye'bnu Saïd.
 Zekerîyya ibn Dâvûd el-Haffâf ve diğerleri "

4. TASNİF ETTİĞİ ESERLER :

Müslim'in hadis sahasında tasnif ettiği eserlerin en büyüğü, en kıymetlisi ve ölümsüzü şüphesiz EL-CÂMI'U'S-SAHİH adlı hadis mecmuasıdır. Hamd, nimet, fadl ve minnet ancak kendisine mahsus olan Allâh, Müslim'i böyle bir kitab tasnif etmeye muvaffak kılmakla müslimanlara büyük bir ihsanda bulunmuştur. Bununla âhiret yurdunda müellifine hazırladığı nimetlere ilâveten MUSLİM ismini ve ona senâyı ebedileştirmiştir. Kitabın faidesi hiç şüphe yok bütün müslümanlara şamil olmuştur. Buna tekrar döneceğiz.

Muslim, bundan başka fıkha ve râvîlere dâir eserler, ve hal tercemeleri de yazmıştır, fakat bunların bir kısmı zamanımıza kadar muhafaza edilememiştir. Bunlardan başlıcaları şunlardır:

- Rubâiyyat fi'l-Hadis.
- Tabakâtu'r-Ruvât.
- Kitabu'l-Esmâ ve'l-Künâ.
- Kitabu Efrâdı's-Şâmiyyîn.
- Kitabu'l-Efrâd.
- Kitabu'l-Akrân.
- Kitabu'l-İntifâ' bi Cüludi's-Sibâ'.
- Kitabu Evlâdi's-Sahâbe.
- Kitabu't-Tarih.
- Kitabu'l-Câmi' Alel'-Ebvâb.
- Kitabu's-Suâlât an Ahmed ibn Hanbel.
- Kitabu'l-İlel.
- Kitabu Hadisi Amr İbn Şuayb.
- Kitabu'l-Muhadramîn.
- Kitabu Men leyse lehu illâ Râvin Vâhid.
- Kitabu'l-Vuhdan.
- Kitabu't-Temyiz.
- Kitabu Evhâmi'l-Muhaddisîn.
- el-Musnedu'l-Kebîr ale'r-Ricâl.
- Meşâyihu's-Sevri.
- Meşâyihu Şu'be.
- Meşâyihu Mâlik "

5. VEFATI :

Muslim dünyaya gelişinin hedeflerine uygun, semereli bir ömür sürdükten sonra ellibeş veya ellidokuz yaşında iken 261/875 yılı 24 Receb

12. İsmail Paşa, Hedîyyetü'l-Arifîn Esmâu'l-Müellifîn ve Asâru'l-Musannifîn 2, 231-232.

Pazar akşamı vefat etmiş, 25 Receb Pazartesi gününde de Niysâbur'un dış mahallesi olan Nasrâbad'ta defnedilmiştir —Allah O'na rahmet eylesin—. Tarih u Bağdad'ın yazıldığı 5. asra kadar kabri mahfuz kalmıştır".

6. MUÂSIRLARININ MUSLİM HAKKINDA BAZI BEYANLARI :

Ahemdu'bnü Seleme şöyle demiştir: «Ebu Zur'a (264/877) ve Ebu Hâtîm (277/980) den işittim. Onlar Muslim ibn Haccâc'ı, Sahîh hadisleri bilmek hususunda kendi asırlarındaki şeyhler üzerine takdim ederlerdi.»

Ishak ibn Mensur (251/865) Muslim'e: «Allah Seni müslimanlar için bâki kıldığı müddetçe bizler asla hayrdan mahrum kalmayız» demiştir. Ebu Amr şöyle dedi: Hâfız Ebu Kureys'den bize rivayet edildi ki o, şöyle demiştir: Ben Ebu Zur'a er-Râzî'nin yanında bulunuyordum. Derken Muslim'bnü Haccâc geldi ve selâm verdi, bir süre oturdu. İkisi müzakere ettiler, nihayet muslim kalkıp gitti. O esnada ben Ebu Zur'a'ya: Bu, SAHÎH'de 4.000 hadis cemetti dedim. Bunun üzerine Ebu Zur'a: Geri kalan sahîhleri kime bıraktı? dedi.

Ahmedu'bnü Seleme der ki: Muslim için bir müzakere meclisi akdolunmuştu. Orada kendisinin bilmediği bir hadis soruldu. Muslim hemen evine döndü kandilini yaktı ve evdekilere «Bu gece benim yanıma hiç kimse girmesin» dedi. Kendisine: Bize bir sele hurma hediye edildi, dediler. Onu bana ketirin, dedi. Ben kendisine o bir sele hurmayı getirdim. Kendisi birer birer hurmaları yiyerek o hadisi arıyordu. Bu tarzda hadis aramaya tâ sabaha kadar devam etti. Kendisi farkında olmadan sele'deki bütün hurmaları yemişti. Nihayet hurmaları bitirmiş ve hadisi de bulmuş olarak sabaha erişti. (Bu sebepten kendisinde bir ağırlık hasıl olduğu ve neticede hastalandığı, ölümünün de bu yüzden meydana geldiği söylenmiştir).

Muslim, boylu boslu, beyaz sakallı ve beyaz saçlı idi. Sarığının bir tarafını iki omuzu arasına salıverirdi. Şeyhi" Muhammedu'bnü Abdilvehhâb onun hakkında: «Muslim, nâs'ın âlimlerinden ve ilim dağarcıklarındandır. Onun hakkında hayırdan başka bir şey bilmem» dedi. Kendisi bezzâz yani kumaş taciri idi.

Ebu Kureys: İDünya hadis hâfızları dördttür, onlardan biri de Muslim'dir» demiştir.

Ebu Amr Hamdân dedi ki: İbn Akde'ye: ikisinden hangisi daha hâ-

13. Tarihu Bağdad 13/100-104, el-Muntazam, 5/32-33, Tezkiratu'l-Huffâz 2/165-167, Tehzîbu'l-Esmâ ve'l-Lugât 2/89-92, el-Bidaye ve'n-Nihâye 11/33-34, Şerhu'n-Nevevî, Mukaddime.

14. Bütün hadis kitaplarında bu Şeyh tabiri; imam, âlim, ustâd ma'nâsınadır. Tarikat şeyhi veya kabile şeyhi anlaşılmasın.

fızdır, Buhârî mi, Muslim mi? diye sordum. Muhammed bir âlim idi, Muslim de bir âlimdir, dedi. Bu suali kendisine birkaç defa sordum, şöyle cevap verdi: Şamlılar hakkında Muhammed'in yanılması vâkı' olabilir. Çünkü Muhammed onların kitaplarını aldı ve onlara baktı. Kitaplarda bazen bir kimse künyesi ile zikrolunur, diğer bir yerde de ismi ile söylenir. Muhammed bunları iki kişi zanneder. Muslim'e gelince O'nun illetler hakkında yanılması yoktur. Çünkü o, sadece müsnedleri yazmış, maktû'ları ve murselleri yazmamıştır»".

7. MUSLİM'İN BUHÂRÎ İLE MÜNASEBETİ :

Muslim'in kendisi Buhârî'den istifade eden ve hadîs ilminde Buhârî'nin bir nazîri olmadığını itiraf eyleyenlerdendir. Bu sebeple Muslim Buhârî'nin tilmizlerinden sayılır. Muslim'in Sahîh'inde Buhârî'den rivayeti yoktur. Fakat diğer kitaplarında O'nun rivayetlerinden nakilleri vardır.

Buhârî ömrünün sonuna doğru Niysâbur'a geldiği zaman Muslim O'ndan hiç ayrılmamış, daima O'na gidip gelmiş, O'nun ilmini görüp son derece hürmet ve bağlılık göstermiştir. Bundan sonra daima Buhârî'yi müdafâa eder olmuştur. Buhârî'ye bağlılığı yüzünden kendi üstadı Muhammedu'bnu Yahya ez-Zuhli (257/870) yi bile terketmiştir. Bir gün aralarında Muslim de varken Zuhli halka! «Dikkat edin, *Mesc'cletu'l-Lafz* yani Kur'ân'ın lafzını telaffuz etmenin mahluk olması meselesi'nde kim Buhârî'nin fikrine kail olursa bizim meclisimizden ayrılınsın!» dedi. Bunun üzerine Muslim, birden ayağa kalktı, ridâsını omuzuna aldı ve herkesin gözü önünde meclisi terkedip evine gitti. Zuhli'den dinlemiş olduğu hadîsleri toplayıp bir hammal sırtına yükleyerek Zuhli'nin evine yolladı. Bir daha O'na ziyarete gitmedi. Sahîh'inde ve diğer eserlerinde Zuhli'den rivayeti terketti ve ondan gelen rivayetleri hep mursal olarak rivayet eder oldu.

İşte bu suretle Muslim Zuhli'yi tamamen terketmiş, artık ondan ne Sahîh'inde ne de diğer eserlerinde rivâyette bulunmamıştır. Buhârî ise Muhammedu'bnu Yahya ez-Zuhli kendi aleyhinde bulunduğu halde ondan rivayeti terketmemiştir, hem Sahîh'inde hem de diğer eserlerinde Zuhli'den rivâyette bulunmuştur.

Muslim'in Buhârî'yi takdir etmesi :

Muslim'in Sahîh bildiği bir hadîs üzerine bir defa bir müzakere cereyan etmişti. Buhârî had'sin senedinde onun bilmediği bir illeti gösteri-

15. Tarihu Bağdad 10/100-104, Tehzibu't-Tehzib 10/126-128, el-Muntazam 5/32-33, Tezkiretu'l-Huffâz 2/165-167, el-Bidaye ve'n-Nihaye 11/33-34, Şerhu'n-Nevevi Mukaddime.

verince Muslim hemen ayağa kalkıp iki gözünün ortasından öpmüş ve: Bırak ayaklarını da öpeyim ey üstadların üstadı, muhaddislerin seyyidi, hadîs illetlerinin tabibî! diyerek minnettarlık hislerini ihzâr etmiştir".

Muslim'in bir muallel hadîs vesilesiyle Buhârî'yi çok takdir ettiği bu vak'a şöyle cereyan etmiştir: Bir gün Niysâbur'da Buhârî'nin meclisinde Muslim de hazır bulunuyordu. Bu sırada birisi Haccacu'bnü Muhammed tarîkından ve: عن ابن جريج عن موسى بن عقبة عن سهيل بن صالح عن أبي هريرة: isnadı ile

كفارة المجلس اذا قام المبدان يقول: سبحانك اللهم وبحمدك اشهد ان لا اله الا انت. استغفرك واتوب اليك

= Bir kulun dedikodulu bir meclisten kalktığı zaman *Sübhane-kellâhüm-me...* demesi o meclise iştirak ettiğinin keffâretidir» hadîsini sevketti ve Buhârî'ye bu husustaki fikrini sordu. Mecliste hazır bulunan Muslim söz alarak: «Dünyada bundan sağlam isnad olur mu? İbn Cüreyc, Mûsâ ibn Ukbe'den, o da Süheyl ibn Ebî Sâlih'den rivayet etmiş. Dünyada bu kadar kuvvetli isnad ile hiç bir hadîs gördün mü? dedi. Fakat Muhammedu'bnü İsmail Buhârî: Evet, amma ma'lûldür.» deyince, Muslim'i bir titreme aldı ve LÂ İLAHE İLELLAH! Bakalım illeti neresinde ise bana söyle dedi. Lâkin Buhârî başka tarîklerden de yine Haccâcu'bnü Muhammed'den olmak üzere kendisine bu hadîsin ulaştığı senedleri ile zikretti ve akabinde «Allah'ın örttüğünü sen de ört. Bu, halkın Haccâcu'bnü Muhammed'den onun da ibn Cüreyc'den rivayet ettikleri büyük bir hadîstir» demekle yetindi ve illeti beyan etmek istemedi. Muslim ısrar etti başını öptü, ağlamaklı oldu. Buhârî bu kadar ısrarı görünce: Öyle ise yaz diyerek:

حدثنا موسى بن اسماعيل حدثنا وهيب. حدثنا موسى بن عتبة عن عون بن عبد الله

قال قال رسول الله صلعم

isnad ile hadîsi rivayet etti. Bunun üzerine Muslim: «Sana buğzeden ancak hasedinden eder. Dünyada senin daha bir mislin olmadığına şehâdet ederim» diyerek Buhârî'ye karşı hayranlık ve takdirlerini ifade etti".

16. Tarihu Bağdad 10/100-104; Ebu'l-Fîdâ, el-Muhtasar min Ahbari'l-Bağder 2/54; İbn Kesir, el-Bîdaye ve'n-Nihâye 11/33-34.

17. Tarihu Bağdad 13/100-104, el-Bîdaye ve'n-Nihâye 11/33-34.

Bu anlatışa göre her iki hadîsin metni birdir. Lâkin hadîs birinci sened ile ma'lûl ikinci ile sahihtir. Her iki senedde dikkat edilirse şu anlaşılır: Buhârî'nin ma'lûl dediği rivayet hep an'ane ve nihayetinde merfu' olarak serdedilmiştir. Halbuki diğer rivayette sened —tâbî olan— Avn ibn Abdillâh ibn Utbe'ye kadar hep Haddewonâ lafzı ile sevkedildikten sonra Ebu Hureyre (R)'ın ismi zikredil-

8. İLİMDEKİ KEMÂL DERECESESİ :

Âlimler Muslim'in celâleti ve imamlığında, hadîs sanatındaki mahâret ve mertebesinin yüksekliğinde, bundaki tekaddümü ve iktidarında ittifak etmişlerdir.

O'nun celâdetine imametine, hadîs ilimlerindeki ustalığına, takvasına, iktidar ve tefennününe en büyük delil bu *-el-Câmiu's-Sahih* adlı kitabıdır. Ondaki tertib güzelliği, ziyade ve noksansız olarak hadîs tariklerini hulasa ediş, isnadlar ziyadesiz ittifak ettiği zaman isnadlarda tahvilden sakınıp, metin ve senedde velev bir harf dahi olsa râvîlerin lâfızlarındaki ihtilâflara tenbihe itina, müdellislerin ıstisnâ tasrih edilmiş olan rivayetlere dikkat çekme ve kitabında ma'rûf olan diğer meziyyetler, kendinden evvel ve sonra hiç bir kitapta görülmemiştir. Bu meziyyetler O'nun hadîsdeki kemâl derecesinin yüksekliğini apaçık gösteren beyyineler ve Hak şahidleridir.

Muslim'in Sahih'ini dikkatle tadmik edenler, siyak güzelliğine ve uslûbunun bedâheti içine emanet ettiği tahkik kıymetlerine, tedkik cevherlerine, takvaya, ihtiyata ve rivayetlerdeki ciddi araştırmasına, tarikleri özetleyişine, dağınıkları zabtedişine ve diğer hârika güzellik ve özelliklerine muttali' olanlar, O'nun büyük bir imam olduğuna, kendi asrından sonrakilerin O'na erişemediğine kanî olurlar.

«ذلک فضل اللہ یؤتیه من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم»

: Bu, Allah'ın, kimi dilerse ona vereceği bir fadl (u inayet) dır. Allah, büyük fadl sahibidir» (el-Hadîd: 21, el-Cum'a: 4) ". ,

meksizin irsâl edilmiştir. Meğer merfu' olarak rivayet edilip duran hadîs mursal imiş...

Bu hadîsi Tirmizi bu isnad ile Hasan dediği gibi İbn Hıbbân ile Hâkim de Sahih demişlerdir (Tecdîd Ter. 1/173-174).

18. Nevevî, Şerhu Muslim; Mukaddime 10-11, 21; Tehzîbu'l-Esmâ ve'l-Lugât, 2/89-92.

C — MUSLİM'İN SAHİHİ ÜZERİNE BİR TEDKİK

1. SAHİH'İN MUSLİM'E ISNAD ZİNCİRLERİ :

«Sahîh'in Muslim'e nisbeti şöhretin en yüksek mertebesinde dir. Bu kitap mecmûu itibariyle Muslim'den tevâtüren gelmiş ve binaenaleyh bunun Ebu'l-Huseyin Muslimu'bnu'l-Haccâc el-Kuşeyri'nin tasnifi olduğuna kat'i ilim hasıl olmuştur.

Muslim'e kadar kesiksiz bir isnadla kesiksiz rivayet haysiyetine gelince bu bakımdan O'nun tarîkı bu şark İslâm âleminde Ebu İshâk İbrahîmu'bnu Muhammed ibn Süfyân (308/920) ın Muslim'den rivayetine inhisar etmektedir. Mağrib beldelerinde bu Ebu İshak rivayeti ile beraber bir de «Ebu Muhammed ibn Ahmed ibn Ali el-Kalânîsi'den o da Muslim'den tarîkı ile de rivayet olunur.

Sahîh'i, ibn Süfyân (308/920) dan bir cemaat rivayet etmiştir, Cülûdî (368/978) onlardan biridir. Cülûdîden de bir cemaat rivayet etmiştir, Fârisî (448/1056) de bunlardandır. Fârisî'den de bir cemâat rivayet etmiş, Ferâvî (Ferâvî şeklinde de zaptedilmiştir: 530/1035) de bunlardandır. Ferâvî'den birçok halk rivayette bulunmuş, bunlardan biri de Mansûr (608/1211) dur. Mansûr'dan da bir çokları rivayette bulunmuştur ki bunların biri de Nevevî'nin şeyhi Ebû İshak (664/1246) dır ».

2. SAHİH'İN EBU İSHAK RİVAYETİ ve NEVEVİ'YE ULAŞMASI:

Nevevî Sahîh'in isnadını şöyle belirtir:

«Muslim'in Sahîh'i hakkındaki isnadına gelince bize İmam Muslimu'bnu'l-Haccâc'ın Sahîh'inin hepsini Dımaşk Câmiinde Ebû İshak İbrahîmu'bnu Ebî Hafs Umar ibn Mudar el-Vâsıtî (664/1246) haber verdi. Dedi ki: Bize künyeler sâhibi Ebu'l-Kasım, Ebu Bekir, Ebu'l-Feth Mansûru'bnu Abdil-Mun'im el-Ferâvî (608/1211) haber verdi. Dedi ki: Bize Ebu Abdillâh Muhammedu'bnu Fadl el-Ferâvî (530/1035) haber verdi. Dedi ki: Bize Ebu'l-Huseyn Abdu'l-Ğâfir el-Fârisî (448/1056) haber verdi. Dedi ki: Bize Ebu Ahmed Muhammedu'bnu İsâ el-Cülûdî (368/978)

haber verdi. Dedi ki: Bize Ebu Ishâk İbrahimu'bnu Muhammed İbn Sufyan (308/920) haber verdi. Dedi ki: Bize İmam Ebu'l-Huseyn Muslim'ubnu'l-Haccâc (261/874) haber verdi.

Bize ve kendisinde müsterek bulunduğumuz zamanımız ahâlisine hâsıl olan bu isnâd —Allah'a hamdolsun— âli isnadın en yüksek derecesindedir. Bizimle Muslim arasında altı zât vardır...»²⁰.

Nevevî, Sahîh'in bu rivayeti hakkında şu güzelliği de zikretmektedir :

«Muslim'in Sahîh'i için olan bu rivayetimizde bir letâfet hasıl olmuştur. O da isnadın Niysâburlularla ve muammerlerle (uzun ömürlülerle) zincirlenmiş bir isnad olmasıdır. Çünkü Sahîh'in râvîlerinin hepsi muammerler ve şeyhimiz Ebu Ishak'dan Muslim'e kadar bunların hepsi de Niysâburludurlar. Şeyhimiz her ne kadar Vâsıtı ise de Niysâbur'da uzun müddet ikâmet etmiştir»²¹.

Nevevî buradaki râvî ve üstadlarının hal tercemelerini de vermiştir²².

MUSLİM'İ NEVEVİYE BAĞLAYAN RİVAYET ZİNCİRİ ŞEMASI :

Ebu'l-Huseyin Muslimu'bnu'l-Haccâc (261/874).

↓

Ebu Ishak İbrahimu'bnu Muhammed İbn Sufyan (308/920).

↓

Ebu Ahmed Muhammedu'bnu İsâ el-Celûdî (368/978).

↓

Ebu'l-Huseyin Abdü'l Ğâfir el-Fârisî (448/1056).

↓

Ebu Abdillah Muhammedu'bnu'l-Fadl el-Ferâvî (530/1035).

↓

Ebu'l-Feth Mansûru'bnu Abdil-Mun'im el-Ferâvî (608/1211).

↓

Ebu Ishak İbrahim ibn Ebî Hafs Umer ibn Mudarr el-Vâsıtî (664/1246).

↓

Muhyi'd-Dîn Ebu Zekerıyyâ Yahya'bnu Şeraf.. en-Nevevî (676/1277)²³.

20. Şerhu'n-Nevevî, Mukaddime, s. 6.

21. Şerhu'n-Nevevî, Mukaddime, s. 7.

22. Şerhu'n-Nevevî, Mukaddime, s. 7-11.

23. Nevevî, Şerhu Muslim, Mukaddime, s. 6.

Burada Muslim Sahih'ini okuyup okutarak rivayet etmiş ve bu suretle esere ve müslümanlığa çok hayırlı hizmetler ifâ eylemiş olan bu zevatı kısa hal terce-

3. SAHİH'İN KALÂNİSİ RİVAYETİ :

«el-Kalânîsî'ye gelince O'nun rivayeti mağrib ahalisi aarsında yayılmıştır. O'nun mağriblilerden başkaları indinde rivayeti yoktur. Kalânîsî'nin rivayeti Mağrib'e Ebu Abdullah Muhammedu'bnü Yahya ibn el-Hazzâ et-Temîmî el-Kurtubî (416/1025) ve diğerleri vâsıtasıyla girmiştir. Onlar bu rivayeti Mısır'da Ebu'l-Alâ Abdu'l-Vahhâb ibn İsâ ibn Abdîrrahmân ibn Hâmân el-Bağdâdî'den dinlemişlerdir.

mesiyle tanıtmak yerinde olacaktır. Hem bu suretle el-Câmiu's-Sahih'in rivayet zincirinin tarih yönünden sağlamlığı tebarüz ettirilmiş olacaktır.

1. NEVEVÎ'NİN HALİ TERCEMESİ :

Muhyid'd-Din Ebu Zekeriyya Yahya'bnü Şeref.. en-Nevevî 631/1233 de Şam'ın güneyinde bulunan Nevâ'da dünyaya gelmiştir. Daha küçük yaşta iken kabilîyeti göze çarpan Nevevî'yi babası Şam'daki el-Ravâhiye Medresesine götürmüştür. Nevevî orada önce tıp tahsil etti. Fakat çok geçmeden kendisini tamamen islâmî ilimlere verdi. Bu arada 651 de babası ile birlikte Hacca gitti. 655 senesine doğru eserler vermeye başladı. 655 te yeni ölen Ebu Şâme'nin yerini almak üzere Şam'daki Eşrefiyye Dâru'l-Hadis'ine davet edildi. Tahsil yıllarında sıhhati bozulmuş olmasına rağmen, son derece kanaatkâr bir hayat sürdü, hatta maaş bile almadı. Çok geçmeden âlim bir insan olarak o derece şöhret kazandı ki Sultan Baybars'ın huzuruna çıkıp Şamlıların müsadere edilen bahçelerini geri vermesi, Suriyelilere yüklenen savaş vergilerinin kaldırılması ve müderrislerin gelirlerinin azaltılmaması hususları ileri sürmek cesaretini gösterdi. Fakat gayretleri boşa çıktı ve Baybars bu vergilerin meşrûliyetine dâir fetvayı imzalamıyan Nevevî'yi Şam'dan çıkarttı. Nevevî ömründe evlenmemiş, Nevâ'da doğduğu evde babasının yanında 676/1277 de ölmüştür.

Nevevî'nin şöhreti zamanımıza kadar devam etmiştir. Kendisi hadis ilminde pek geniş bilgiye sahipti. Bu hususta muahhar devirlerde kabul edilenlerden daha da sıkı ölçüler tatbik etmiştir. Hadis'e dair beş eseri sahih olarak kabul etmektedir. Bununla beraber İbn Mâce'nin Sünen'ini hususiyle Ahmed ibn Hanbel'in Musned'i ile aynı seviyede sayar. Muslim'e karşı yakınlık duymasına rağmen Buhârî'ye daha yüksek bir mevki verir. Muslim'in Sahih'i için en büyük gerhi yazmıştır. «el-MÎNHÂC Fİ ŞERHİ SAHİH-İ MUSLİM İBN'L-HACCÂC» adındaki bu şerhe eklediği mukaddimede eserin nakil tarihini, bir de hadis ilminin bir hulasasını yazmıştır. Yalnız isnadlar üzerinde mülahazalarını yazmak ve hadisleri dil bilgisi bakımından izah etmekle kalmayıp, bunları kelâm ve fıkıh bakımlarından da şerhetmiştir. Sözlerini desteklemek için bağlıca mezhep kurucularına dayanmakla yetinmiyerek Evzâî, Atâ gibi ilk fakihlerin reylerini de zikretmektedir. Ayrıca Muslim'in eserine başlıkları —tercemeleri— da eklemiştir. Umumi kaynaklarda 50 kadar eseri zikredilmiştir. Bunlardan başlıcaları şunlardır :

Şerhu Muslim (ismi ve tavsifi yukarıda geçti),
Kitabu'l-Erbain,
Şerhu'l-Buhârî (kısmî şerh),
Şerhu suneni Ebi Dâvûd (kısmî şerh),
et-Takrîb ve't-Teysîr li Ma'rifeti Suneni'l-Begri'n-Nezir,
Minhâcu't-Tâlibin ve Umdetu'l-Muttakin,
Tehzibu'l-Esmâ ve'l-lugât,

Ebu'l-A'lâ Abdu'l-Vahhâb şöyle dedi: Bize Şâfiî mezhebi üzerine fakih olan Ebu Bekr Ahmedu'bnü Muhammed ibn Yahya el-Aşkar tahdis etti. Dedi ki: Bize Muhammed el-Kalânîsi tahdis etti. Dedi ki: Bize Muslim (bin Haccâc) tahdis etti...»

Hilyetu'l-Ebrâr ve Şîâru'l-Ahyâr fî Telhîsî Deavât ve'l-Ezkâr (Ezkârü'n-Nevevî diye meşhurdur),

Riyâzu's-Sâlihîn min Kelâmı Seyyidi'l-Murselin.

et-Tıbyân fî Âdâbı Hameleti'l-Kur'ân, Bustanu'l-Ârifin fî'z-zuhdi ve't-Tasavvuf (bitirilememiştir).

Nevevî'nin ehemmiyeti Fakih ve Muhaddis olarak çok büyüktür. Şâfiî çevrelerinde Minhâcü't-Talibin ve bunun iki şerhi, ibn Hacer'in Tuhfe'si ve er-Ramî'nin Nihâye'si Şâfiî menâksikinin hemen hemen birer kanun kitabı telâkki edilmiştir. Muslim Şerhi mukaddimesindeki kendi ifadesine göre bütün Kütübü Sitte'nin, Ahmedu'bnü Hanbel Musned'inin ve Mâlik'in Muvatta'ının âli isnad ile rivâyet haklarını elde etmiş ve bu konuda da ismini unutulmaz kılmıştır.

Zeki, çalışkan, mutteki, cesur ve mücâhid olan bu büyük âlimin daha genç sayılabilecek çağında 45 yaşında vefat etmesi elbette ilâhî takdirdir. Fakat böyle fakih, keskin görüşlü, dürüst ve yiğit bir âlimin eğer ömrü vefat etseydi kimbilir İslâm'a ve insanlığa daha ne büyük hizmetler ve ne kıratte eserler bırakacaktı. Eserlerinden pek çok faydalandığımız bu değerli Âlime Cenab-ı Hak'dan bol bol rahmetler dilerken hâsseten zamanımızda da böyle gerçek ilimli, dürüst ve yiğit İslâm Âlimlerinin çoğalmasını Rabbu'l-Alemin'den niyâz eyleriz!

2. NEVEVÎ'nin şeyhi Ebu İshak İbrahîmu'bnü Ebi Hafs Umer ibn Mudar el-Vâsîlî'dir. İskenderiyye'de 664/1246 yılı Recebi'n yedinci günü vefat etmiştir.

3. Ebu'l-Kunâ, Ebu'l-Kasım, Ebu Bekr, Ebu'l-Feth Mansûru'bnü Abdî'l-Mun'im ibn Abdillâh ibn Muhammed ibn Fadl ibn Ahmed ibn Ebî'l-Abbâs es-Sâidî el-Ferâvî sonra en-Niysâbüri. Ferâve'ye mensuptur. Ferâve, Horasan hududunda bir beldedir. Babasından, dedesinden ve babasının dedesi Ebû Abdillâh Muhammed ibn Fadl'dan ve daha başkalarından rivayette bulunmuştur. Doğumu 522 Ramazan ayındadır. Niysâbur'un Şâzyah semtinde 608/1211 Şabanında vefat etmiştir.

4. Ebu Abdillâh Ferâvî'ye gelince O, Ebu Mansûr'un dedesi Muhammed ibn Fadl'dır. Nesebinin tamamı oğlunun torunu Mansûr'un nescbinde geçmiştir. Bu Ebu Abdillâh, fıkıh, tefsir, hadis ilimlerindeki kudretli, Âli isnadının çokluğu, talebelerinin fazlalığı, her gittiği yerde ilim neşri ile tanınmış bir Âlim idi. Kendisi hakkında râvîlerinin çokluğundan dolayı «Bin Râvîlî Ferâvî» derlerdi. Doğumu kendisine sorulduğunda: «Doğumum takriben 441 yılındadır.» demişti. Ölümü 530/1035 senesi Şevval ayının 21 veya 22 Pedşembe gününde vâkı' olmuştur. Muslim'in Sahih'ini Ebu Said el-Buhârî'nin kiraati ile Abdu'l-Ğafir'den 448 yılında dinlemiştir.

5. Ebu'l-Huseyn Abdu'l-Ğafir ibn Muhammed ibn Abdî'l-Ğafir ibn Ahmed ibn Muhammed ibn Said el-Fâristî el-Fesevî sonra en Niysâbüri. Muslim Sahih'ini 365 senesinde Cülûdî'den dinlemiştir. Bunun oğlunun oğlu Ebu'l-Huseyn Abdî'l-Ğafir —ki «el-Muflim ü Şerhi Sahihî Muslim», «Zeylu Târihi Niysâbur» ve «Kitabu Mecma'il-Ğarâib» adlı eserlerin sahibidir— onu şöyle anlatır: Kendisinden bir çok imamlar hadis dinlemiştir. Hâfız Ebu'l-Hasen es-Semerkindî, O'nun huzurunda Muslim Sahih'ini otuz kereden fazla okumuştur. Ebu Said Buhârî de O'nun huzurunda Sahih'i yirmi defadan fazla okumuştur. Ebu'l-Kasım Kuşeyrî ve Vâhidî de O'nun huzurunda okumuşlardır.

SAHİH'İN KALANISI RİVAYETİNE AİD ŞEMA :

Ebu'l-Huseyn Muslimu'bnü'l-Haccâc el-Kuşeyrî (261/874).

↓

Ebu Muhammed Ahmed ibn Ali el-Kalânîsî.

↓

Ebu Bekr Ahmed ibn Muhammed ibn Yahya el-Aşkar.

↓

Ebu'l-Alâ Abdu'l-Velhâb ibn İsâ ibn Abdi'r-Rahmân ibn Mâhân el-Bağdâdî.

↓

Ebu Abdillâh Muhammed ibn Yahyâ ibn el-Hazzâ et-Temîmî el-Kurtubî (416/1025) ".

95 seneyi ikmal ederek 448/1056 yılı Şevval ayının beşinci günü vefat etti ve altıncı günü Ebu Bekr ibn Huzeyme'nin türbesinde defn olundu.

Bazıları 353 yılında doğduğunu bildirmişlerdir.

6. Ebu Ahmed Muhammedu'bnü İsâ ibn Muhammed ibn Abdîrrahman ibn Amrîyye ibn Mansûr ez-Zâhid en-Niysâbüri el-Cülûdî. Cülûd «cild» in cem'idir. Ebu Amr ibn Salah: «O Niysâbur'daki Cülûdîlerin silinmiş olan sikkesine mensup-tur» demiştir. Diğer bir kayda göre Cülûd İfrikîye'de bir karye adıdır. Bir Başka rivayete göre de bu köy Şam'dadır.

Ebu Ahmed Cülûdî Kitap istinsah eder ve bu el emeği ile geçinirdi. Ebu Bekr ibn Huzeyme'yi ve O'ndan öncekileri dinlemiştir. Sufyânü's-Sevri mezhebinde idi. 80 yaşında iken 368/978 yılında 24 Zilhiccesinde Çarşamba günü vefat etti.

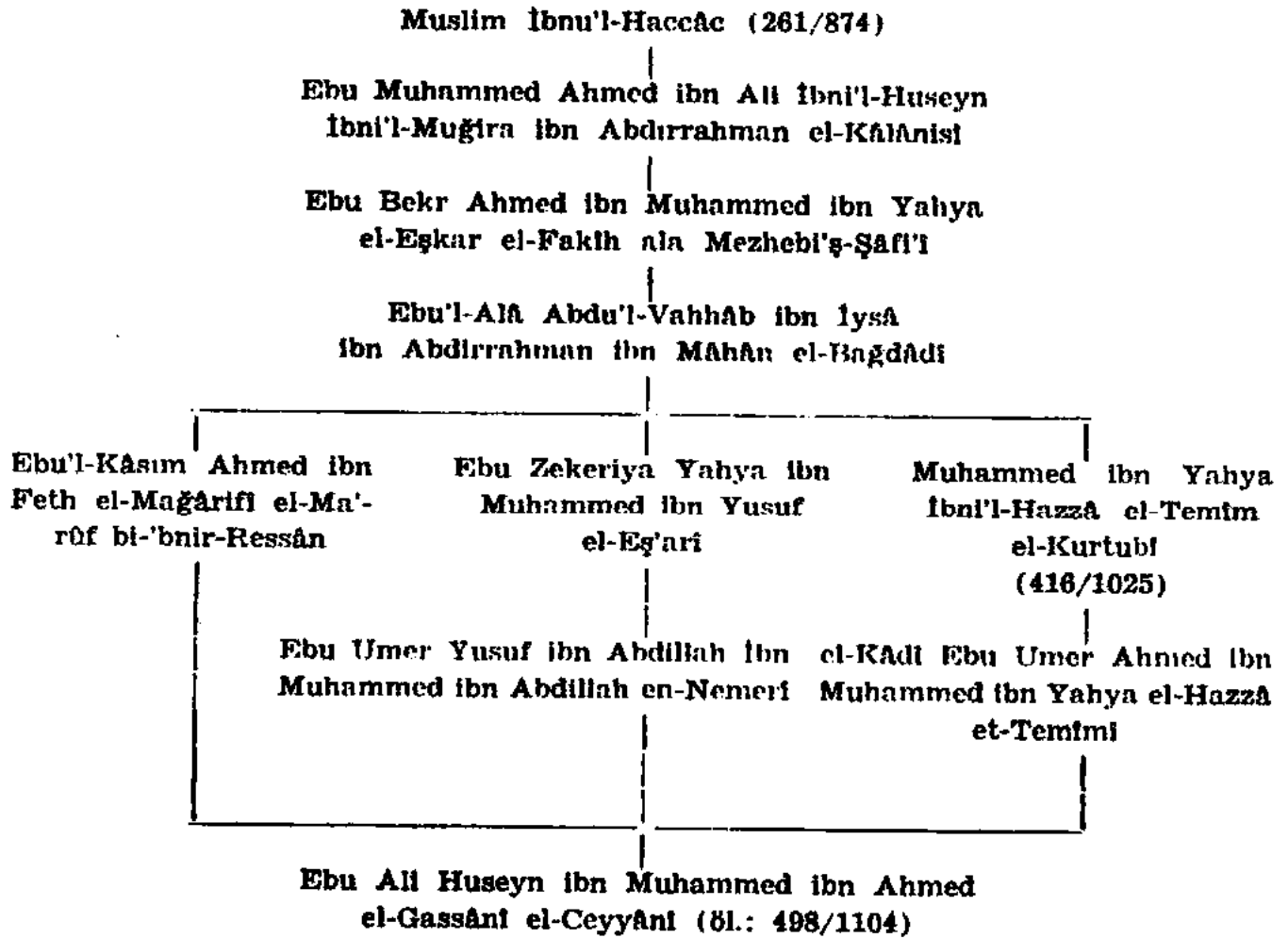
7. Ebu İshak İbrâhîm ibn Muhammed ibn Sufyân en-Niysâbüri. Muslim'in meclisinde çok bulunanlardandır. İbrahimu'bnü Süfyan, Hicaz'da Niysabur'da, Rey'de, Irak'da hadis dinlemiştir. Kendisi: «Muslim bize kitabı kıraat etmeyi iki yüz elliye senesi Ramazanında bitirdi» demiştir.

308/920 yılı Receb ayında vefat etti. (Şerhu'n-Nevevi, Mukaddime, s. 6-10).

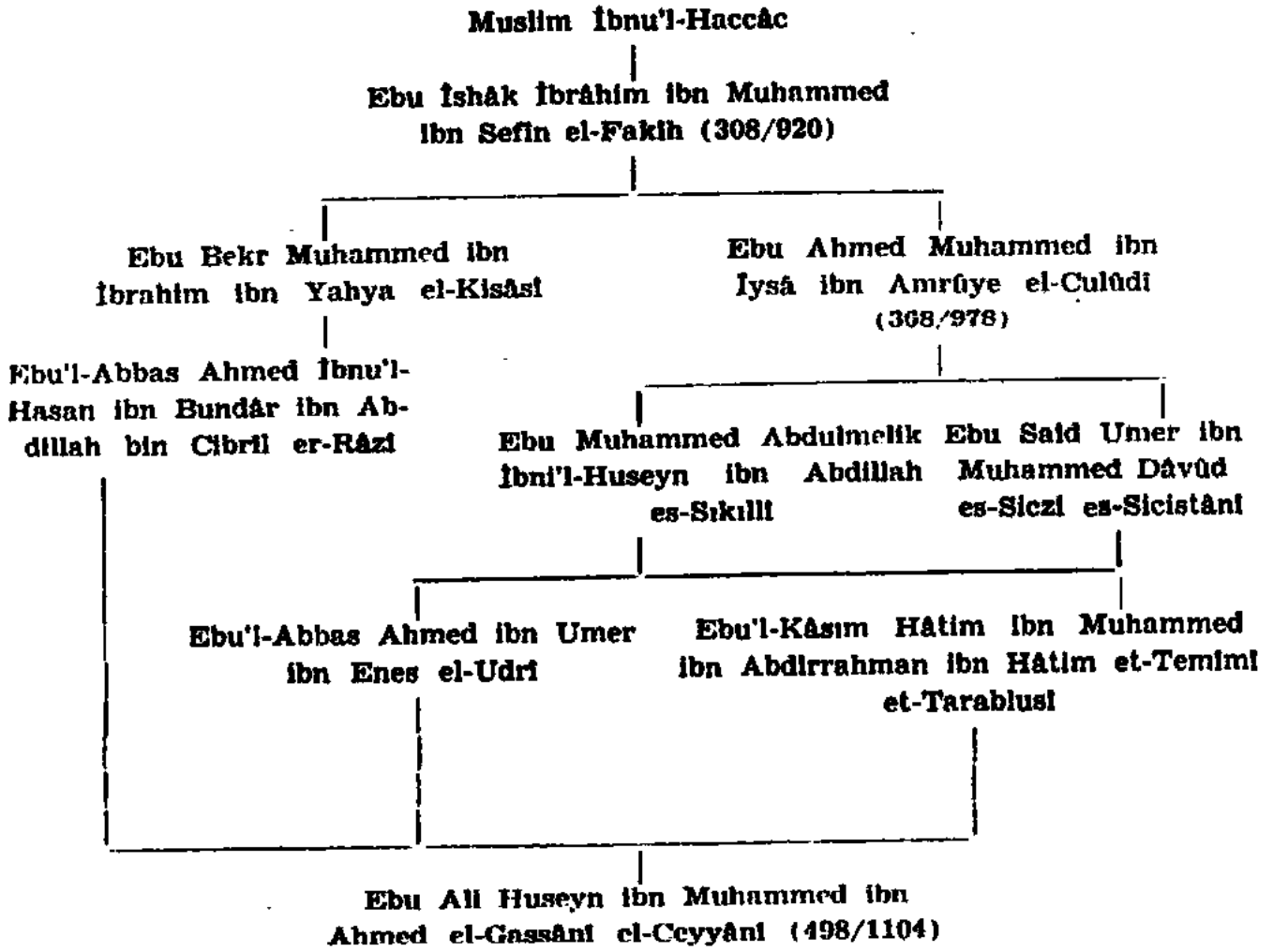
24. Şerhu'n-Nevevi, Mukaddime, s. 11-12.

**el-CÂMIU'S-SAHİH'İN ENDELÜSDEKİ RİVAYET ZİNCİRLERİ ve
BAZI FERİ'LERİ**

1. *Muslim'i Kâdi İyâz'ın hocası Ebu Ali Huscyn ibn Muhammed el-Gassâni'ye bağlayan Kalânisi rivayetine âid şema:*

2. *Muslim'î Kâdî İyâd'ın Hocası Ebu Ali Huscyn ibn Muhammed el-Gassânî'ye bağliyan Kalânisi rivayetini âid şema:*

Ebu Ali Huseyn ibn Muhammed el-Gassânî Muslim'den bir üçüncü rivayet olan Ebu Bekr el-Cûzakîy rivayeti hakkında da şöyle der: «Muslim'den Ebu Hâtîm Mekkiy ibn Abdân en-Nisâburî, ondan da Ebu Bekr el-Cûzakîy rivayetine gelince, bu rivayetten bize birşey vâkı olmamıştır» (Takyîdu'l-Muhmel, 15 a-b, 132 a-b).

4. RÂVİLERİN KİTABI RİVAYETTE BAZI HALLERİ :

İbnu's-Salah (643/1245)'ın tedkikine göre bu Kalânisi rivayeti, kitabın sonundaki üç cüzde, Ebu İshak rivayeti ile —rivayet tariki bakımından— küçük bir farklılık göstermektedir. Bu cüzlerin başlangıcı uzun «İfk Hadîsi»dir. Çünkü Ebu'l-Alâ ibn Mâhân bunu «Ebu Ahmed el-Culûdî'den o da ibn Süfyan'dan o da Muslim'den» tariki ile rivayet etmektedir. İbnu's-Salah şarkta yayılmış olan Ebu İshak İbrahim ibn Muhammed ibn Süfyan vasıtası ile gelen Cülûdî rivayeti hakkında şu izahatı vermektedir:

«Cülûdî'nin, İbrahim ibn Sufyan'dan gelen rivayetinde nüshalar, rivayeti alış gösteren tâbirde ihtilâf etmektedir. Bu rivayet «*Haddescnâ İbrahîmu*» sigası ile mi yahud «*Ahbaranâ İbrahîmu*» sigası ile midir? Tereddüd, Cülûdî'nin İbrahim'in lafzından mı işittiği yahud huzurunda mı okuduğu hususunda vâki olmaktadır. En ihtiyatlı olan «*Ahbaranâ İbrahîmu*, *Haddescnâ İbrahîmu*» denilmekdir. Binacnaleyh okuyucu (karî) bedel olmak üzere bunların her ikisini de telâffuz etmelidir. Bize göre «*Arbaranâ*» ile yetinmek câizdir. Çünkü o, arkadaşı Abdu'r-Razzâk et-Tabsî'nin el yazısından alarak Ferâvî'nin tesbit ettiği nüshadan benim naklettiğim rivayette de böyledir. Niysâbur'da, içinde şeyhimiz Mueyyed'in semâ'ı bulunan bir asıldan intihab ettiğim kitapda, Hâfız Ebu'l-Kasım ed-Dımaşkî el-Asâkirî'nin el-Ferâvî'den kendi el yazısı ile olan rivayette ve bundan başkalarında da hep böyle «*Ahbaranâ*» şeklindedir. Bu hususta tereddüd edenin hükmü «*Ahbaranâ*»ya dönüp varmaktadır. Çünkü her tahdîs tahkikatta bir ihbardır, fakat her ihbâr bir tahdîs değildir»²⁰

İbnu's-Salah, İbrahîmu'bnu Sufyan rivayetinde dikkatten kaçan üç nokta bulunduğunu, bazılarının bunları beyandan gaflet ettikleri şöylece izah etmektedir:

«İyi bil ki kitapta İbrahîmu'bnu Sufyan'ın Muslim'den dinleyemediği bir yer vardır ki orada: «*Ahbaranâ İbrahîmu an Muslim*» denilir de «*Ahbaranâ Muslim*» ve ne de «*Haddescnâ Muslim*» denilmez. İbrahîmu'bnu Sufyan'ın Muslim'den bu kısım için olan rivayeti, ya icâzet yolu ile, yahud da vicadet tariki ile. Râvilerin çoğu Fihristlerinde, Tesmî'lerinde, icazetlerinde ve diğer şeyhlerinde bunu beyan etmekten ve tahkîkni yapmaktan gaflet etmişlerdir. Bunu kitabın hepsinde: «*Ahbaranâ İbrahîm*, Kale: *Ahbaranâ Muslim*» şeklinde söylemektedirler.

Üç yerde mevcut olup dikkatten kaçan bu noktalar itimad edilmiş asıllarda tahkîk olunmuştur:

Birincisi; Kitabu'l-Hacda Halk ve't-Taksîr bâbındaki ibn Munir rivayeti ile olan ibn Umer (R) ın «Rasûlullah (S) buyurdu ki: *Allah saçıma kestirenlere rahmet etsin...*» hadîsindedir.

Benim, Hâfız Ebu'l-Kasım ed-Dımaşkî'nin kendi el yazısı ile olan aslında müşâhade ettiğim suret:

اخبرنا ابو اسحق ابراهيم بن محمد بن سفيان عن مسلم قال : حدثنا ابن عمر حدثنا ابى
حدثنا عبيد بن عمر الحديث

şeklindedir.

Hâfız Ebu Amir el-Abderî'nin el yazısı ile olan asılda da ifade böyledir, ancak o, «*Haddescnâ Ishâk*» demiştir. Ve yine benim, Sahîh'te,

Ebu Ahmed el-Cülûdi'den alınmış kadim bir asılda müşâhade ettiğim şekil şudur:

من هنا قرأت على أبي أحمد: حديثكم إبراهيم عن مسلم وكذا في كتابه إلى العلامة:

: Buradan itibaren Ebu Ahmed'in huzurunda okudum. Size İbrahim Muslim'den tahdis etmiştir. İşarete kadar kitabında durum böyledir.»

Bu işaret sekiz varak sonraki İbn Umer (R) hadisinin başladığı yerdedir. Bu hadis:

ان رسول الله صلعم اذا استوى على بعيره خارجاً على سفر كبر ثلاثاً

: Rasûlullah (S) bir sefere çıkarken binitinin üzerine doğrulduğu zaman üç defa tekbir getirirdi» hadisidir.

Cülûdi'den alınmış olan bu asılda, o işaretin yanında «الى هنا قرأت عليه» : Buraya kadar O'nun huzurunda okudum» sözlerini müşâhade ettim. «Alcyhi (huzurunda) tâbiri ile: Cülûdi'den o da Muslim'den» demek ister. Buradan itibaren de «Haddesenâ Muslim : Bize Muslim tahdis etti» demiştir.

Hâfız Ebu'l-kasım'ın kendi el yazısı ile olan aslında o işaretin yanında buradan itibaren: «Haddesenâ Muslim» der ve «lâ hunâ» da şek vardır.

İkincisi: Bunun evveli «Vasâyâ»nın başında Muslim'in:

حدثنا ابو حنيفة زهير بن حرب وعبد بن المثنى واللفظ لمحمد بن المثنى

sözü ile başlayan şu İbn Ömer Hadisindedir:

ما حق امرئ مسلم له شيء يريد ان يوصي فيه يبيت ليلتين الا ووصيته مكتوبة عنده

: Kendisinde bir şey bulunub da onda vasiyet etmek isteyen müsliman bir kişiye vasiyyeti yanında yazılı bulunmadıkça iki gece yatması câiz değildir.» Buradan, Muslim'in el-Kasâme bahsinde, Huveysa ve Muhaysa kıssasında:

حدثني اسحاق بن منصور اخبرنا بشر بن عمرو قال : سمعت مالك بن انس

hadisinin sonuna kadardır. Bu kısım on varak tutmaktadır.

Cülûdi'den alınmış olan asılda ve hâfız Ebu Âmir Abderî'nin el yazısı ile olan asılda, bu hadisin baştarafından Muslim'den dinleyemediği yerin son bulunduğu zikredilmiş ve İbrahim'in «Haddesenâ Muslim» sözü tekrar başlamıştır. Hâfız Ebu'l-Kasım ed-Dimaşki'nin aslında ise, bu hadisin dinlenilememiş kısım da dahil olduğu yahud olmadığı hususunda tereddüde benzer bir şey vardır. İtimad edilen birincisidir.

Üçüncüsü: Bunun başlangıcı İmâret (Emirlik) ve Hilâfet hadislerinde Muslim'in: حدثني زهير بن حرب حدثنا شبابة ..»

sözlere ile başlayan ve Nebiyy (S) in: *اعمالا امام جنة = Imam ancak bir kal-kandır»* buyurduğu Ebu Hureyre hadisidir. Buradan itibaren «Kitabu's-Sayd ve'z-Zebâiyih'deki: *حدثنا محمد بن مهران الرازي حدثنا ابو عبدالله حماد بن الحيط* kavline yani *اذرمت سهمك = okunu attığın zaman..* haberini anlatan Ebu Sa'lebe el-Huşeni hadisine kadar devam etmektedir. Bu hadisin başında İbrahim'in «*Haddesenâ Muslim»* sözü avdet etmiştir. Bu *Fevât* (elden geçib giden ve bir daha ulaşılamıyan şey), fevatların en çoğudur, bu, on sekiz varak kadardır. Bunun evvelinde Hâfız Abderî'nin babası olan Niysâbur'lu büyük hâfız'ın el yazısı ile —Ki kendisi kitabı Muhammedu'bnü Yezid el-Adl'den o da İbrahim'den rivayet eder idi— *من هنا يقول ابراهيم: قال مسلم* (Buradan itibaren İbrahim, *Kale Muslim* der) ibaresi vardır. Halbuki bu isnad, Cülûdî'den alınmış olan asılda, Ebu Âmir el-Abderî'nin aslında ve Ebu'l-Kasım ed-Dımaşkı'nın aslında «*An*» kelimesi iledir. Bundan evvel geçen *Fait*'deki, Cülûdî'den alınmış olan asılda, Ebu Âmir el-Abderî'nin aslında ve Ebu'l-Kasım'ın aslında da böyledir. İşte bu söz, onun, bunu Muslim'den *Vicâdet*'le rivayet etmesini ve hem de *icâzeti* muhtemil kılmaktadır. Fakat nüshaların bazısında -- Bir kısmının veya hepsinin-- bunun Muslim'den icâzet sureti ile olduğu hakkında tasrih vardır.»²⁶

5. SAHİH'İN TE'LİFİ :

Muslim Sahih'ini te'lifte Buhârî'nin yolunu takibetmiş, O'nun ilmin-den ve tasnifinden faydalanmış, Sahih seçiminde O'nun gösterdiği dikkat ve titizliği kendisi de göstermiştir (Tarihu Bağdad).

İbn Salah, Muslim'in Sahih'inde gösterdiği şartı şöyle tesbit etmiştir: «Hadis evvelinden âhirine kadar Sika'nın sika'dan nakli suretiyle muttasıl olacak, Şâzlık'tan ve illetten sâlim bulunacaktır. Bu, sahîh hadisin tarifidir. Kendisinde bu şartlar topluca bulunan her hadis, muhad-disler arasında ihtilafsız olarak sahîh hadistir. Sıhhatında ihtilaf ettikleri hadislere gelince, bu ihtilafın sebebi bazan hadiste bu şartlardan birinin bulunmaması olur..»

Muslim, Sahih'inin *Mukaddime*'sinde hadisleri üç kısma ayırdığını söylemiştir: Birincisi, Mutkîn Hâfızların rivayet ettikleri, ikincisi Mes-tûr'ların hıfz ve itkanda orta halli kimselerin rivayet ettikleri, üçüncüsü de zaiflerin ve metrukların rivayet ettikleridir. Birinci kısmı bitirdikten sonra ikinci kısımdan rivayetleri yazdığını, üçüncü kısma gelince sadece ona meyl ve itimad etmediğini söylemiştir. Âlimler, Muslim'in

bu taksiminden maksadının ne olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Hâfız Ebu Abdillâh Hâkim (405/1014) ile meslektaşı Hâfız Ebu Bekr Beyhakî (458/1065): «Muslim ancak birinci kısımdaki hadisleri yazmıştır, ikinci kısımdaki hadisleri yazmadan ölüm O'nu alıp götürmüştür.» demişlerdir.

Kâdî İyâd (544/1149): «İşte bu, Hakim'in ve O'na tâbî olan şeyhlerin kabul ettiği görüştür. Dikkat eden vetaklîde bağlanmayan için ise mesele böyle değildir. Çünkü Muslim'in hadis yazmaktaki taksimine dikkat edersen, söylediği gibi insanlardan üç tabaka üzerine (birinci, ikinci ve üçüncü derecedeki râvîlere göre) olduğunu görürsün:

Birinci kısım Hâfızların hadisidir. Bunun yazılması bitince *setr*, *sıdk* ve *ilim* ehlinden olmakla beraber mahâret ve itkan'da birinci dereceden olmayan râvîlerin hadislerini yazar. Sonra âlimlerin veya çoğunun töhmetli görmekte ittifak ettiği kimselerin hadislerinin terkine, bir kısmının ittiham ve bir kısmının sahîh gördüklerinin de nefyedilmesine işaret eder, onları burada zikretmez. Kitabın babları arasında zikrettiklerini, ilk iki tabakanın hadisleri olarak buldum. Onlardan ikinci derecede isnadları da birincileri mutâbaat ve istishâd etmek üzere yahud birinci babda bir şey bulamamış olduğu yerlerde getirmiştir. Daha sonra da bazılarının, haklarında söz söylediği diğerlerinin de tezkiye eylediği ve hadislerini tahrîc ettiği bir kısım râvîleri de zikretmiştir. Nitekim Buhârî de böyle yapmıştı. Binaenaleyh kanaatımca Muslim, zikrettiği üzere el-CÂMI'U'S-SAHÎH kitabında her üç derecedeki râvîleri getirmiş, kitabını da buna göre tertiplemiş ve bunu da MUKADDİME'deki taksiminde beyan etmiştir. Kendisinin kat'iyetle izhar ettiği gibi dördüncü tabakayı terketmiştir.

«Hâkim ise bunu, Muslim her bir tabaka için bir kitap yazmayı ve her tabakanın hadislerini husûsî bir kitapta takdîm etmeyi muradetti diye tefsîr etti. Halbuki Muslim'in muradı böyle değildir. O, te'lifinden zâhir olduğu ve maksadından anlaşıldığı veçhiyle bunları bablarda toplamayı ve iki tabakanın hadislerini getirmeyi murad etmiştir. Binaenaleyh birinci tabaka ile başlar, sonra istishâd ve mutâbaat olmak üzere ikinci tabakayı getirir, nihayet üç kısmın hepsini de eserine almıştır. Bu üç tabaka ile hâfızları, sonra onları takibedenleri kasdetmiş olması, üçüncü tabakayı da terketmiş olması ihtimal dahilindedir.»

«Bu te'vilimi ve bu husustaki re'yimi bu konuyu anlayan kimselerle müzâkere ve mübâhese ettim, neticede her insaflı kişinin bu re'yi doğru gördüğünü ve zikrettiğim şeyin kendisine de zâhir olduğunu müşâhade ettim. Bu husus, kitabı teemmül edenlere ve babların hepsini mütâlea eyleyenlere zâhirdir.»

Muslim'in arkadaşı İbn Sufyan'ın: «Muslim, senedli hadislerden üç kitap tahrîc etmiştir: Biri insanlara karşı okuduğu şu kitap, ikincisi içi-

ne İkrime, Megâzî sahibi İbn İshak ve benzerlerinin girdiği, üçüncüsü de zaiflerin dahil olduğudur» sözü ile bizim görüşümüze itiraz olunamaz. Zira İbn Süfyan'ın sözünü teemmül edersen onun, Muslim'in kitabının başında zikrettiği ve Hâkim'in işaret eylediği maksada uygun düşmediğini görürsün”.

Niysâbur'un hadis hâfızlarından biri olan Mekki İbn Abdân şöyle demiştir: Muslim İbn Haccâc'dan işittim, şöyle diyordu: «Şâyet hadis âlimleri iki yüz yıl hadis yazmakla meşgul olsalar nihayet onların dönüp dolaşmaları şu müsned üzerinde olacaktır.» Yine Muslim'den işittim şöyle diyordu: «Şu kitabımı Ebu Zur'a er-Râzî (264/877) ye arzettim. O'nun, kendisinde illet olduğunu işaret ettiği her hadisi terkettim. “Sahîh'dir, illeti yoktur” dediği her hadisi kitabımda yazdım».

Hatîb el-Bağdâdî (463/1070) Muslim'den senedli olarak: «Ben bu *el-Müsnedü's-Sahîh*'i üç yüzbin işitilmiş hadis içinden tasnif ettim» dediğini rivayet etmiştir.

İbn Şarkî dedi ki, Muslim'den işittim, şöyle diyordu: «Şu el-Müsned kitabıma koyduğum her şeyi muhakkak huccetle koydum, ondan düşürdüğüm her şeyi de yine huccetle düşürdüm».

Ahmed İbn Seleme (286/899) de şöyle demiştir: «Muslim, Sahîh'i te'lif ederken on iki sene diğer rivayette on beş sene onunla beraber bulundum. Sahîh, mükerrerlerle beraber on iki bin kadar hadisten meydana gelmiştir”.

6. BUHÂRÎ İLE MUSLİM'İN ŞARTLARI :

(*Sahîh te'lâfinin dayandığı şartlar*)

Buhârî ve Muslim, kendi kitaplarına aldıkları rivayetler için kabul ettikleri şartları sarîh olarak bildirmemişlerdir. Bunların Sahîh'lerindeki sıhhat şartlarını araştıran âlimler, başlıca şu üç görüşü ileri sürerler:

1. Hâkim Niysâbûrî (405/1014) in *Ulûmu'l-Hadis ve el-Medhal ilâ Marifeti Kitâbi'l-İklîl* (Şehid Ali Paşa Kütüp. rak. 346) kitaplarında verdiği görüş: «Sıhhatı üzerinde ittifak edilenlerin birincisi Buhârî ile Muslim'in seçtikleri hadislerdir, bunlar Sahîh'in birinci derecesidir. Bu iki imamın seçtikleri hadisi Rasûlallah (S) den rivayette şöhreti olan ve en az iki râvîsi bulunan meşhur bir sahâbî rivayet eder; ondan da en az iki Sika râvîsi olup kendisi de sahâbî'den rivayet etmekle meşhur bir tâbîi, sonra ondan da tâbîilerin tâbîilerinden yine bir çok sika râvîleri

27. Aynı eser, s. 22-24.

28. Şezerâtü'z-Zehab 2/144-145, Tezkiretu'l-Huffâz 2/165-167; en-Nücumu'z-Zahira 3/33.

olan mutkin bir hâfız rivayet eder, nihayet Buhârî yahud Muslim'in Şeyhi rivayetinde adaletle meşhur bir hâfız olur.»

Hâkim'e göre gerek Buhârî gerek Muslim, kitaplarında ancak kendilerine asgarî ikişer ikişer veya daha fazla Peygambere kadar râviler zinciri ile giden hadisleri almışlardır. Yani bir hadisi kitaplarına almak için onun en aşağı iki senedinin bulunmasını şart koşmuşlardır. Hâkim'in bu görüşü bazılarınca kabul edilmemiştir.

2. Ebu'l-F'adl Muhammed ibn Tâhir el-Makdisî (507-1113) nin görüşü:

«Buhârî ile Muslim'in şartı, tâ meşhur bir sahâbiye varıncaya kadar nâkillerin hep sika oldukları muttefakun aleyh olup, diğer sika'lar ve *Sept'*ler (huccet sayılan râviler) tarafından da hilâfı rivayet edilmeyen hadisi, muttasıl ve inkıtasız bir sened ile tahrir etmektir. Sahâbînin iki veya daha ziyade râvisi var ise ne âlâ, yalnız bir tek râvisi olup da tarîki sahîh olursa onunla da yetinirler».

İbn Hacer Askalânî (852/1448) nin de söylediği gibi Şeyhayn, kendi kitaplarına hadis kabul etme hususunda bu esas üzerine yürümüşlerse de bazen bunun yerine kâim olacak tercih ettirici bir sebebdan dolayı bu kaideden bazı fedakârlıklar da yapmışlardır (Tedribu'r-Râvî).

3. Hâfız Ebu Bekr Muhammed ibn Mûsâ el-Hâzımî (584/1192) nin görüşü:

«Sahîh'in şartı, isnâdı muttasıl ve râvisi Muslim, Sâdık, gayrı müdellis, gayrı muhtalit, adalet sıfatları ile muttasıl, dâbit, mütehaffız, sâlim zihinli, az vehimli, ve salim itikatlî olmaktadır».

7. SAHİHAYN'IN MAKBÛLİYET SEBEBLERİ :

(*Sahîhayn'ın en sahîh olma sebepleri*)

«Sahîhayn'da hafızların münekkidleri tarafından tenkide uğramış hadislerin toplamı 220 dir. Bunların 32 si her ikisinde, 78 i yalnız Buhârî'de, 110 tanesi de yalnız Muslim'dedir. Lâkin itiraz edenlerin zayıf gördüğü bu hadislerin hiç biri, yaralayıcı bir illet ile ma'lûl değildir. Nitekim ibnu Hacer el-Askalânî, Buhârî Şerhinin mukaddimesinde Buhârî'dekilerin hepsini birer birer zikrederek Sahîh olduklarını isbat etmiştir...»

«Buhârî ile Muslim'in ilmi salabet ve salahiyetleri pek geniş, sahîh'i sakim'den temyiz etme iktidarları diğerlerinden pek yüksek olduğundan dolayı ve daha başka karineler sebebi ile kitapları bütün âlimlerin makbûlü olmuştur...»

«Bazıları Sahihayn sahibleri bir hadisi sahîh kabul etmekte yalnız râvînin zabtına, adâletine, irsâl etmemesi haline bakmakla yetinip başka elhetti dikkate almamışlardır zanneder. Halbuki iş zannettikleri gibi değildir. Onlar bu ricâlin kendi şeyhleri ile olan münasebet derecelerini de araştırmışlardır. Her râvînin kendinden rivayet ettiği zatın meclisine devamı az mıdır, çok mudur? Onun memleketlisi olup hadisleri ile ülfet ve mûlmâresesi var mıdır? Yoksa yabancı bir memlekette gelip kendisi ile teberrûken yaptığı mülâkatlarda bazı hadislerini işitip savuşmuş bir kimse midir?.. gibi ancak hadis ve hadis usûlü ilimlerinde kâmil maharetli olup son derece dikkat etmeyi itiyad etmiş en büyük âlimlerin farkına varacağı hususları da göz önüne almışlar ve yazdıklarını o kitaplara tevdi' etmişlerdir. Câmi'lerinin Kitabullah'dan sonra kitapların en mühimi olması işte bu gibi yüksek meziyyetlerle tahakkuk etmiştir (Tecrid Ter. 1/230, 251).

Ve işte bu makbûliyetleri sebebiyle de asırlar boyunca sahîh hadislerin kuvvet itibariyle derecelenişlerinde şaşmaz bir ölçü ve dâima başvurulmuş bir mi'yâr tanınmışlardır. Nitekim en başta mütevâtir hadisler gelir. Sonra kuvvet itibariyle bu dereceleniş şöyledir:

1. Buhârî ile Muslim'in ittifak ettikleri,
2. Buhârî'nin infirad ettikleri,
3. Muslim'in infirad ettikleri,
4. Buhârî ile Muslim'in Câmi'lerinde olmadığı halde her ikisinin şartlarına uyan hadisler,
5. Yalnız Buhârî'nin şartlarına uyanlar,
6. Yalnız Muslim'in şartlarına uyanlar,
7. Her ikisinni dışında kalan diğer hadis imamları indinde sahîh olan hadisler (İbnu's-Salah, Mukaddime, s. 11-12, Tecrid Ter., 1/229).

8. ŞEYHU'L-İSLÂM İBNU TEYMİYYE (728/1327) NİN SAHİHAYN HAKKINDAKİ FİKİRLERİ :

Bir hadisin sahîh olup olup olmadığına hükmetmekte hadis imamları ne Buhârî'yi ne de Muslim'i taklid etmeiş degillerdur. Bu iki musannıfın sahîh addettikleri hemen bütün hadisler kendilerinden evvel de hadis imamlarınca sahîh bulunmuş ve kabul edilmişlerdir. Kendi asırlarında da öyle idi. Kendilerinden sonra da hadis imamları bu kitapları tedkîk gözünden geçirip, bu iki imamın sahîh dediklerine kendileri de sahîh demekte muvafakat ettiler. Yalnız bir takım hâfızların eleştirerek aleyhte hüküm verdikleri takriben yirmi hadislik az bir miktarını istisna etmek lâzım gelir. Tenkide uğrayan bu yerlerin çoğu Muslim'dedir. Bunlarda da bir takımları onlardan yana, bir takımları da tenkîdcilerden yana çıkmışlardır. Lâkin ilmin doğrusu bu babda tafsîl üzere hüküm vermektedir. Bazı yerler vardır

ki hakikaten tenkide şayandır: Ummu Habibe hadisi, خلق الله التربة يوم السبت hadisi, üç yahud daha fazla rükû ile Kûsuf namazı kılındığını bildiren hadis bu cümledendir³⁰. Buhârî'ye edilen tenkidlerin bazıları yerinde değildir. Tenkide hakkıyla uğramaktan en uzak olan Buhârî'nin Sahîh'idir. Buhârî hemen daima tenkîd edilebilecek bir lafız rivayet etti mi derhal tenkîd edilmiş olduğunu beyan eden lafzı da rivayet etmiştir. Hulasa bu, yedi bin dirhemi tenkîd edip de içinden bir kaç dirhemi —onlar da büsbütün faidesiz ve sahte olmamak üzere— hileli olmasına benzer. Buhârî san'atında imam olan bir zat'tır. Bu iki kitabın hadislerinin toplamı —tekrarsız takribî olarak— yedi bin kadardır. Bunu söylemekten maksadımız bu iki kitabın hadislerini kendilerinden evvel ve sonra bir çok yüksek imamın eleştirdiklerini, sayısını ancak Allah'ın bilebileceği bir çok zevâtın kendilerinden bunları rivayet etmiş olduklarını ve bu hadisleri ne rivayet ne de tashih etmekte yalnız kalmadıklarını söylemektir.

Bunu hıfzeden zat: انا نحن زاننا اذكر وانا له حافظون

: KUR'ÂN'I BİZ İNDİRDİK BİZ, ONUN KORUYUCULARI DA ŞÜPHE-SİZ BİZİZ» (el-Hicr: 9) buyuran büyük koruyucu Allah Taâlâdır»³¹.

9. SAHÎHAYN'IN MUKAYESESİ :

Sırf Sahîh'lerden ibaret olmak üzere yani Sahîh'den başka neviden hadis karıştırmaksızın kitap yazan ilk hâfız, Muhammed ibn İsmail el-Buhârî (256/869) dir. Buhârî kendinden evvel te'lif edilmiş bütün hadis kitapları içinden *Sahîh* olan hadisleri *Hasen* ve *Zaîf* olanlardan ayırmış ve yalnız Sahîhlerini «*el-Câmiu's-Sahîh*» ine koymuştur. Diğer bir deyişle Buhârî kendi asrına kadar sened ve metin bakımından Sahîh oldukları hususunda umumî bir icmâ hasıl olmuş hadisleri bu kitabına koymuştur. Buhârî'yi böyle bir te'life sevkeden âmiller arasında, daha önceki müellefâtın çeşitli değerinde hadisleri ihtiva etmeleri, bunların de-

30. Ibnu Teymiyye'nin işaret ettiği bu üç hadisin Muslim'deki yerleri:

a - Ummu Habibe Hadisi: Salatu'l-Musafirîn, fadlu's-süneni'r-râtibe kable'l-ferâiz ve ba'dehunne ve beyanı adedihiinne 101-103 «728».

b - «Halakallahu't-Turbete yevme's-sebt» hadisi: Sıfatu'l-munafıkın, ibtidau'l-halk... 27 «2789».

d - Dört rükû'lu kûsûf namazı:

Kûsûf, zikru men kale: innehu rekea semani rekaâtın fi erbal secedâtin 18-19 «908-909».

Bu kûsûf namazı hadisi Buhârî'nin «Kitabu'l-Kûsûf» unun müteaddid bablarında başka başka sahâbiler tarafından rivayet edilmiştir.

31. Minhacu's-Sunne (4/58-59): Fasl, Kâler-Râfızî, el-Burhanu'l-Hâmis ve'l-İgrûn,

فسوف يأتي الله بقوم يحبهم ويحبونه ... (المائدة : 54) Kavluhû Tuâlâ

III olarak kullanılmasında bazı zorluklar ve görüş ayrılıklarının bulunması, fıkıhın çeşitli bablarında tereddütsüz olan huccetleri bir arada ve herkesin kolaylıkla istifade edebileceği bir tarzda toplama temayülü.. zikredilebilir.

Kendisi bu teşebbüsünün sebebinin -- devrinde hadis ve fıkıh'ta Emiru'l-Mü'minin olan Ishaku'bnü Râhûye (238/852) nin te'sirini -- şöyle anlatır: «Bir gün Ishak ibn Râhûye'nin yanında idik. Nebiyy (S) in sünnetinin yalnız Sahih olanlarını muhtasar bir kitapta toplasanız, dedi. İşte bu söz bana tesir etti. Bunun üzerine ben *el-Câmiu's-Sahih*'i toplamaya başladım. Bu kitaba Sahih olandan başkasını yazmadım. Kitap uzamasın diye terkedip yazmadığım Sahihler de, yazdıklarımın çoktur. Buraya yazdıklarımı altı yüz bin hadis içinden seçtim. Sahih'i on altı senede tamamladım. Onu kendim ile Allah arasında huccet edindim.»

Yine Buhârî'nin dediğine göre bu kitabı el-Mescidi'l-Haram'da tasnif etmiştir. İçine yazacağı her bir hadis için bütün sıhhat delillerini topladıktan sonra bir de boy abdesti alıp iki rek'at namaz kılarak istihâre etmiş, ancak Sahihliğine kesin kanaat getirdikten sonra bu kitaba yazmıştır. Buhârî böyle harika dikkatler ve titizliklerle meydana getirdiği eserine «el-CAMİU'L-MUSNEDU'S-SAHİHU'L-MUHTASAR MİN UMÛRİ RASÛLİLLAH Sallelahu Aleyhi Ve Sellem VE SUNEHIHI VE EY-YÂMIHI» adını vermiştir³².

Buhârî eserini tamamladıktan sonra bunu devrinin en yüksek ilim otoritelerinden olan Ahmed İbn Hanbel (241/855) e, Yahya ibn Maîn (233/847) e, Ali ibn Medîni (235/849) ye ve daha başkalarına arz etmiştir. Bunların hepsi eseri çok güzel bulmuşlar, sadece dört hadis müstesna olmak üzere bütün kitabın sıhhatına şehadet etmişlerdir. Ebu Câfer Muhammed Ukaylî (322/943): «Bu dört hadis hususundaki söz yine Buhârî'nin sözüdür, onlar da sahih'tir» demiştir. Onlardan sonra her asırdaki âlimler bunu kabul etmişler ve sıhhatça bütün tasniflere üstün olduğuna şehadet eylemişlerdir.

Rivayete göre Buhârî'den Sahih'ini doksan bin kadar talebesi dinlemiştir. Bunlar içinden Sahih'in en meşhur râvîleri şunlardır:

1. Ebu Abdillâh Muhammed ibn Yusuf ibn Matar ibn Sâlih ibn Bîşr el-Firabrî (320-932). Firabrî bir kere 248 yılında Firab'da, bir kere de

32. Ebu Ali Hüseyn ibn Muhammed, Takyidu'l-Muhmel. 13 b, Bayezit Kütüb., rak. 1211.

Nevevî, Şerhu Sahih'i'l-Buhârî 6 b - 7 a Süleymanîyye Kütüb. Kibç Ali Paşa kısmı, rak. 243; Ta'likatu's-Suyûtî ale'l-Buhârî 2 a; Umdetu'l-Kâri 1/8 el-Fevâid el-Ulâ.

Fatih kütüphanesi rak. 1061-1063 de kayıtlı olup hieri 736 senesinde istinsah edilen Buhârî nüshasının zâhırında da bu isim, «el-Cüz'us-Sani minel-Câmiis-Sahih min Hadisi Rasulillah (s)....» tarzında kısaltılmıştır.

252 yılında Buhârâ'da olmak üzere Sahih'i iki defa bizzat Buhârî'den dinlemiştir.

2. İbrahim ibn Ma'kıl ibn Haccâc en-Nesefî (294/906).

3. Hammad bin Şâkir en-Nesevî (290/902).

4. Ebu Talha Mansur ibn Muhammed ibn Ali ibn Kurayne el-Bezdevî (329-940).

5. Ebu Abdillâh el-Huseyin ibn İsmail el-Mahâmîlî (330/941) ³³.

Bu rivayet yollarının müteaddid kolları ve ferî'leri de vardır.

«Buhârî iktabında tanınmış bir sahâbîden rivayet edilen ve râvîleri sika'dan olup, aralarında rivayet hususunda ihtilaf bulunmayan hadisleri toplamış ve bu suretle bütün râvî halkalarını birbirine bağliyerek hadisin kaynağına kadar gitmiştir.» (İslâm Ans., 2/771-772).

Eserini doksan yedi kitaba ve bunları da 3730 bâb'a ayırmıştır. Buhârî «*Bâb*» adıyla ayırdığı bu bölümlere ekseriya bir çok mütalealar ilâve etmiştir. Hadisleri bu bâblara tercemelere misal olarak vermiştir. İbn Hacer'in sayımına göre Sahih'de muallaklar, mutâbeatlar ve mevkuflar hariç mükerrerlerle birlikte 7397 hadis vardır. Tekrarsız olarak Rasûlullah'a vasledilmiş metinler ise 2602 adeddir.

Buhârî'nin açtığı bu yeni çığırda yani sırf sahihleri toplama yolunda aynı tesirler ve sebeblerle Muslimu'bnu'l-Haccâc el-Kuseyrî ve diğerleri yürümüşdür. Muslim de yukarıda kısmen tanıtmaya çalıştığımız bu meşhur eserini el-CÂMI'US-SAHİH veya el-MUSNEDÜ'S-SAHİH adını vermiş ve bu suretle kitabın muhtevasını ismi ile hulâsa ve takdim etmiştir. O da eserini çok az bir farkla hemen hemen aynı vasıfları hâiz hadisleri toplamakla meydana getirmiştir. Muslim'in eseri 54 kitaptan ibarettir. Bunlarda hadisin mütâd mevzuları bulunmaktadır. Hadisler fık-
hın ilgili kısımları ile sıkıca bağli bir şekilde sıralanmıştır. Kitapların adedinde ve ifadelendirilişlerinde ayrılıklar olmakla beraber her ikisinde de hadislerin çeşitli kitap isimleri altında toplanması bir benzerlik teşkil eder. Bu şekil diğer hadis mecmualarının çoğunda da böyledir. Ancak bâb'lar hususunda Muslim'in durumu Buhârî'den tamamiyle farklıdır. Muslim'in Sahih'inde kitaplar sarîh olarak bâb'lara (fasıllara) ayrılmamıştır. Nevevî bu konuda şöyle der: «Muslim, Sahih'ini bir çok bâb'lara göre tertip etti, o hakikatta bâb'lara ayrılmıştır. Fakat Muslim kitabın hacmi artmasın diye veya başka sebeplerden dolayı bâb'ların adlarını yani *Tercemelerini* zikretmemiştir. Bir cemaat O'nun bâb'larının adlarını koymuş yani bâb'ları tercemeclendirmiştir. Bunların bazısı güzel bazısı güzel değildir. Bu güzel olmayış ya *Terceme* ibaresindeki bir

33. Fethu'l-Bâri Mukaddime, Tabakâtu's-Şâfiyye 2/1-18, Talikatu's-Suyûtî ale'l-Buhârî, el-Hadis ve'l-Muhaddisîn, s. 379, Tecrid Ter. Şerhu'n-Nevevî ale'l-Buhârî, 6 a - 6 b, Takyidu'l-Muhmel 13 b. ve devamı.

kusurdan yahud lafzının rekâketinden yahud da bunlardan başka sebeblerden iberi gelmiştir. İnşâallah ben onları yerlerine yakışacak bir takım ibarelerle ta'bir etmeye gayret edeceğim.» ”.

Nevevî'nin hakikaten fevkalade bir isabetle yerlerine koyduğu bâb başlıkları «Tercemeler», İmam Muslim'in bu konuda yaptığı ihtisar'ı ve icmâli tafsile ve açıklığa kavuşturmuştur. Bunların sayısı yaptığımız sayıma göre 1322 bâb'dır. Muslim Sahîh'inin mukaddemesi ile bu 54 kitabında 1322 kadar olan bütün bâb'larında ise yine yaptığımız sayım sonunda 5677 kadar müstakil rakam almış hadisin mevcud olduğu görülmüştür.

«Muslim eserine hadis ilmine giriş mâhiyetinde uzunca bir *Mukaddime* eklenmiştir. Buhârî'de böyle bir şey yoktur. Muslim'in eseri Kur'ân'a tahsis edilmiş kısa bir tefsir bölümü ile nihayet bulmaktadır. Buhârî'de bu kısım çok mufassaldır. Muslim'de tefsir kısmının kısalığına mukabil eserin *Mukaddime* kısmından sonra İslâmın en eski kelâm ilmine dair mufassal bir icmâl olan *Kitâbu'l-îmân* kısmı son derece geniş ve kıymetlidir.» (İslâm Ans., 8/821-822).

Gâlip görüşe göre Buhârî'nin kitabı Muslim'in kitabından daha sahîhdir, çıkartılan fikhî hükümleri ile hükme ilişkin nükteleri ve diğer fâideleri de ondan çoktur. Buhârî'nin daha üstün olduğu, Muslim'in sâdık taraftarı olup, Sahîh'ine çok mühim bir şerh yazmış bulunan Nevevî tarafından da kabul edilmektedir.

İmam Şâfiî (204/819) nin: «Yer yüzünde Mâlik'in kitabından daha doğru hiç bir kitap bilmiyorum», diğer bir rivayete göre: «Allah'ın kitabından sonra Mâlik'in *Muvatta'*ından daha sahîh bir kitap yoktur» demiş olmasına gelince, bu sözler *Sahîhayn*'ın telifinden evvel söylenmiştir. Sonra Mâlik, *Muvatta'*ına yalnız Sahîh hadisleri yazmakla yetinmemiş, *Mursel*, *Munkati'* ve birçok *Belâğ*'larını da yazmıştır”.

Buhârî ise muttasıl olarak işitmiş olduğu hadislerin isnadlarını kasden keser veya ta'lik eder. Bu şekildeki gayrı muttasıl hadislerin kimi başka yerde mevsûlen iyrâd edilmiş de orada ihtisar için müsned olmıyarak zikredilmiş, kimi şartına muvafık olmadığından şartına uygun olan diğer hadislerden ayrılın diye isnadını tamamen zikretmiştir. Ve bu gibi yerlerde ya tenvi' ya istishâd yahud bazı Kur'ân âyetlerini tefsir.. gibi maksadlar gütmüştür”.

34. Şerhu'n-Nevevî, *Mukaddime*, s. 21.

35. *Belâğ*, Müellifin isnad etmeksizin «Beleğant an fulânin = Fulanın dediği bana bâliğ oldu» diyerek zikrettiği metindir.

36. Buhârî'nin Sahîh'ini tasnif usulü hakkında şu açıklamalar da yapılmıştır:

«Buhârî hadisleri hiç umulmadık bâblara dercetmekle beraber böyle yapması bîlâbütûn gayesiz de doğıldır. O'nun da kendine göre bir tertibi ve meseleleri,

Bununla beraber Hâkim'in Şeyhi Ebu Ali Niysabûrî, Muslim'in Sahîh'i için —kitabın hutbesinden sonra Peygamber'in hadîslerine hiç bir kimsenin sözü karışmadığından dolayı— «gök kubbesi altında Muslim'in kitabından daha Sahîh hiç bir kitap yoktur» demiştir.

Meslemetu'bnü Kasım el-Kurtubî (353/964) de tertibinin güzelliğine bakarak: «Muslim'in kitabı gibisini te'lif etmiş hiç bir kimse yoktur» demiştir. Mağrib âlimlerinin ve bu arada İbnu Hazm ez-Zâhirî de bu görüştedirler.

Cumhura göre Buhârî Camii'nin daha sahîh olması isnadlarında ittisal daha kuvvetli, ricâlindeki itkân (sağlamlık) daha çok olduğundan-
dır. Bunları şöyle tefsîl edebiliriz:

1. Muslim'in bırakıp da yalnız Buhârî'nin, hadîslerini kitabına almakta münferid kaldığı râvîler 480 civarındadır. Bunların içinde doğru yanlış, hakkında söz söylemiş olanlar yalnız 80 râvîdir, yani altıda bir nisbetindedir. Buhârî'nin bırakıp da yalnız Muslim'in, hadîslerini kitabına almakta infirad ettiği râvîler 620'dir. Bunların 160 tanesi yani takriben dörtte biri hakkında söz söylenmiştir. Nevevî'ye göre Buhârî'nin kendilerinden hadîs aldığı halde Muslim'in hadîs almadığı kimselerin sa-

bir tasnif ediş usûlû vardır. Kendisi bu kitabından bahsederken şöyle demiştir: ... lâkin bu kitabın içinde tekrar edilmiş hiç bir hadîs koymak istemem, içinde sayet tekrarı iyhâm eder bir şey görürsen —iyice dikkat edersen anlarsın ki— gerek isnada ve gerek mühmeli takyid, müphemî tefsir eder bir ziyadeyi ihtiva gibi metne âid bir falde için yazılmıştır. Bu nüktelere ancak kitabı tam bir bir uyanıklık ve dikkatle tettebbû' eden vâkıf olabilir. Bu dediğim gayelerden hâlî olarak bir tekrar vâki olmuşsa kasdını olmaksızın olmuştur. Hem de böylesi nâdiren vukû bulmuştur..»

Hâfız Ebu'l-Fadl Muhammed ibn Tâhir el-Makdisî (507/1113) şöyle diyor : «Malumun olsun ki Buhârî, bazan bir hadîsi müteaddid yerlerde zikreder ve her babda başka bir isnadla istidlâl eder ve hadîsi hangi babda yazmışsa o babın gerektirdiği ma'nâyı oradaki rivayetten çıkarır. Aynı isnad ile ve aynî lafız ile bir hadîsi iki yerde tekrar ettiği nâdirdir. Bir hadîsi tekrar ettiğinde başka tarîk ile irâd eder. Ve bundan bazı faydalar gözetir. Meselâ bir hadîsi bir sahabiden rivâyet ettikten sonra yine o hadîsi diğer sahabiden rivâyet etmiş bulunursa maksadı o hadîsi garabetten kurtarmak olmuştur. Bizzat kendi şeyhlerine varıncaya kadar ikinci, üçüncü... tabakaların râvîleri hakkında da bunu yapar. O hadîsi müteaddit yerlerde okuyanlar tekrar edilmiş sanırlar. Hakikatte ise o fazla bir faldeyi müstemil olduğu için tekrar sayılmaz. Zahirî tekrardan bir farkı da bazı râvîlerin tam, diğer bazılarının muhtasar olarak rivâyet ettikleri aynı hadîsin hangi lafızları, hangi râvîye âid olduğunu ayırt ederek göstermektir ki bunun için her birinden nasıl vârid olmuş ise öylece hadîsi rivâyet eder. Ve nâkilinden şüphe varsa bu suretle izâle eyler. Kezâlik hem mevsûl hem mürsel, hem merfu' hem mevkûf olarak vârid olmuş mutaâriz hadîsler vardır ki Buhârî'ce Vasıl yahud ref'i (merfûluğu) tereccuh etmiştir. İşte bu gibi yerlerde aynı hadîsi iki tarîk ile rivâyet eder ki bununla taâruzun kendisince hükûhü olmadığını vasıl veya ref'i suretlerinin tereccuh etmiş olduğunu anlatmak ister» (Tecrid Ter. 1/489).

yısı 434'tür. Buhârî'nin kendilerinden hadis almadığı halde Muslim'in kendilerinden hadis aldığı kimseler ise 525 şeyh'tir. (Şerhu'n-Nevevî, Mukaddime, s. 16).

2. Buhârî, münferid olduğu râvilerden, hakkında söz edilenlerin hadislerini çok çok kitabına almamıştır. «İkrime an ibn Abbas (= İkrime o da ibn Abbas'dan)» tercemesinden başka hiç birinin bütün hadislerini veya çoklarını almaz.

Muslim ise «Ebu Zubeyr an Câbir», «Suheyl an Ebîhi», «Alâ ibn Abdirrahmân an ebîhi», «Hammâd ibn Seleme an Sâbit» gibi tercemelelerin (isimlerin) çok rivayetlerini almıştır.

3. Hakkında söz söylenmiş olanlardan Buhârî'nin münferid olduğu kimselerin çoğu kendi şeyhlerindendir. Yani onlarla uzun müddet görüşmüş, hallerini öğrenmiş, hadislerine muttali' olarak sağlamlarını diğerlerinden ayırt etmiş olduğu kimselerdir.

Muslim'in bu kabilden ricâli ise ekseriya kendi zamanından evvelki tâbiiler ile tâbiilerin tâbiilerindendirler. Muhaddisin, zamanca uzak râvilerden fazla kendi şeyhlerini tanıyacağı şüphesizdir. Buhârî, hakkında söz edilen bu gibi şeyhlerini başkalarının görüşü hilâfına olarak sika saydığı için rivayetlerini kitabına almakta mahzur görmemiştir.

4. Buhârî kitabına hıfz itkan'da birinci dereceye varan râvilerin rivâyetlerini almış ondan, sonraki tabakadan ancak ta'lik olarak rivayet etmiştir.

Muslim'in ise ikinci tabakadan usûl olarak rivâyetleri çoktur.

5. Buhârî, hadisin sahîh olması için gereken beş şarta yani Şâz olmamak, Muallâ olmamak, Sened muttasıl olmak, Ricâl adl ve tâmmu'z-Zabt olmak şartlarına ilâveten râvînin kendi şeyhinden semâ'ı olduğunun sâbit olmasını da şart koşar. Râvî ile mervîyyun anh'ın yalnız bir zamanda yaşamış olmalarını (çağdaş olmalarını) kâfi görmeyip bir de görüşmüş olduklarının sübûtunu şart kılar.

Muslim ise müdellis olmayan râvî'nin «an fulânin» demesini kavuşmaya haml ettiklerine bakarak, likâ'nın da ayrıca sübûtunu şart addetmez.

Bu maddeyi şöyle de ifade edebiliriz: Buhârî, buluşma (likâ) sabit olmadıkça *an'aneyi* ittisâl ma'nâsına almaz. Çok kere de bir râvînin muan'an hadisini irâdettikten sonra o râvînin muan'an semâ'nı ispat maksadı ile o bahisle hiç ilgisi olmayan diğer bir hadisi orada rivâyet eder.

Muslim ise muan'an hadiste râvî ile mervîyyun anh'ın yani râvî ile, kendisinden hadis aldığı kimsenin buluşmaları sabit olmasa da yalnız çağdaş bulunmaları dolayısıyla ittisâl olduğuna kaildir.

Buhârî ile Muslim'in şartlarda ayrıldıkları en mühim fark işte bu çağdaşlığın buluşmaya hamledilip edilemeyeceği meselesidir.

6. Her iki kitapta tenkide uğramış hadislerin sayısı 220 kadardır. Bunlardan Buhârî'ye âid olanları 80'den azdır. Hangisi daha az tenkide uğramış ise elbette o daha üstün olacaktır".

Muslim'in Üstün Tarafları:

Bu böyle olmakla beraber Muslim Sahîh'inin Buhârî Sahîh'ine üstünlükleri ve inkâr edilmez meziyetleri vardır:

Buhârî'de bir mukaddime yoktur. Doğrudan doğruya hadis serdine geçilmiştir.

«Muslim ise yapacağı işi önceden plânlaştırmış ve bunu açık olarak belirtmiştir. Hatta muan'an hadisler hakkında ciddi bir prensip müdafaası da yapmıştır.» (Buhârî'nin Kaynakları, s. 193-194).

Muslim bir hadisin bütün tarîklerini müteaddit isnadlar ve muhtelif lafızlarla bir araya toplam ve o hadis, fıkın ahngi bâb'ına ait ise oraya yazar. Bu toplama esnasında da en önce Mutkin (yani sağlam belleyen ve bellediğini iyice muhâfaza eden) hâfızların rivâyetlerini yazar, mestûrların, hıfzda ve itkan'da orta derecede olanların naklini sonraya, zaiflerin ve metrûkların rivâyetlerini de mütâbeat ve istishâd olarak daha sonraya bırakır. Aranan hadis hem daha kolay bulunur hem de gerek senedler, gerek metinler hep birden göz önünde tutulup çıkarılacak hükümler kolayca çıkarılır.

Buhârî ise bir çok hadisleri —ancak kendisinin bildiği ve fakat haber vermediği bir tertiple— başkalarının hatırına gelebilecek yerlere yazmadığı gibi, hadisi içinde bulunabilecek muhtelif hükümlere göre de parçalara böler ve ayrı ayrı yerlere yazar. Bunların kitap içindeki yerini bulmak çok mümârese ister. Bu zorluğa mukabil Buhârî'nin de kitabının bâb'larını tertip etmekte gösterdiği bir çok incelikler ve akılları hayrette bırakan ustalıklar vardır.

Muslim kitabına sahîh hadislerden başka bir şey karıştırmamıştır. Mukaddimesinden sonra muhtevasını sadece sahîh hadisler teşkil eder.

Muslim tekrardan şiddetle kaçınmıştır. Hadisleri, ilgili bulundukları bâb'lara tam bir dikkat ve titizlikle yerleştirmiştir. Bir hadis arandığı zaman hemen bulunabilecek bir kolaylık arzeder. Halbuki biraz evvel de işaret ettiğimiz gibi Buhârî'de bir hadisi hadis ilminden bir hayli nasîbi olan kimseler bile kolay kolay bulamazlar.

Muslim'in Sahîh'inin intizam ve tertibini şu sebeblere bağlamak isteyenler olmuştur:

«Muslim kitabını ikamet ettiği yerde, kaynaklarının yanbaşı ve şeyhlerinin hayatta bulunduğu bir sırada meydana getirmiştir. Hadisle-

rinin arasından başka söz serdinden kaçınmıştır. Kitabın uslûbuna, siyâkına gayret göstermiştir. Buhârî gibi muhtelif bâb'larda hadisleri parçalamaya mecbur kalacak şekilde ahkâm istinbatına çalışmamıştır. Muhtelif hadis zincirlerini bir yerde toplayabilmiştir *Mevkûf* hadislere ehemmiyet vermemiş, sadece *Müsned* hadislerle meşgul olmuştur..» (Buhârî'nin Kaynakları, s. 198-199).

Rivâyet edilen lafzı aynen edâ hususunda Muslim'in Sahîh'deki itinası Buhârî'den fazladır. Muslim ma'nâyı tağyîr etmese bile râvîlerin bir harfte de olsa ihtilâflarını beyan eder. Buhârî ise ma'nâ ile rivâyeti (rivâyet bil ma'nâ'yı) tecvîz edenlerden olduğu için dikkatin bu kadarını zâid görür. Hatta bazıları «rivayet hususunda tutulacak yol Muslim'in yolu olmak gerekirdi; lâkin ne çare ki olmadı» detmişlerdir.

Muslim, mevkûf ve maktû' hadislerden hiç birini kitabına almamayı iltizam etmiştir. Lâkin hadîsin bütün tarîklerini bir arada zikrettiği için mükerrerleri Buhârî'den çoktur. Şöyle ki Müslim hadisleri, ilgili bulundukları kitab ve bâb'larda güzelce toplamış olmakla beraber bazı hadisleri birden fazla yerde tekrar etmiştir. Bunların adedi M. F. Abdülbâkî'nin sayımına göre 137 ye bâliğ olur. Bunlardan 71 hadisi ilk defa koyduğu kitaptan başka bir kitap içinde tekrar yazmıştır. (Sahihu Muslim, 5/601).

Muslim'in hadisleri takriben hep Buhârî'deki merfu' hadislerdir. Onda, Buhârî'de olmayan 820 kadar hadis bulunduğu tesbit edilmiştir.

Muslim'i Savunma:

Muslim'i, Sahîh'in şartından olmayan bir takım zaiflerin ve orta derecedeki kimselerin rivâyetlerini kitabına aldığından dolayı ayıplayanlar vardır. Fakat diğer bir çokları da kendisini şu surette savunmuşlardır:

1. Bu râvîlerin bazıları başkasınca zaif ise de kendince sika'dırlar.
2. Bu gibi rivayetleri asıllarda değil mutâbaat ile şevâhidde vâki olmuştur. Muslim, asıl olmak üzere önce Sahîh ve pürüzsüz bir isnad ile hadisi zikrettikten sonra aslı te'kid ve sıhhatında mübâlağa olsun diye ona dair olan zaif isnad veya isnadları da zikreder. Ve sonraki isnadları ile bazı ziyadeler rivayet ederse o da asla aid bir faideyi ihtiva etmiş olur.

3. Kendisine zaiflik ârız olmuş bir zaifden, aklının bozulmasından önce hadis almış ise rivayetini —sonradan vâki olan zaafından dolayı— kitabına almaktan korkmaz. Nitekim Abdullah ibn Vehb el-Mısrî'nin kardeşi Ahmed ibn Abdirrahmân 250/864 senesinden ve Muslim'in Mısır'dan çıkışından sonraki bir zamanda aklı karışıp bozuldu, işte onun rivayetini kitabına almaktan dolayı elbette Muslim ayıplanamaz.

4. Sika'lardan rivayet etmiş olduğu ehline bilinen bazı hadisleri,

sika'ların tarikinden rivayet ettiğinde *nâzil isnâd* olacaksa Muslim hadîsin mevsûkiyeti erbabınca malum olduğuna güvenerek— bazan o kuvvette olmayan diğer bir tarikten *âli isnâd* olarak rivayet eder.

Ebu 'Zur'a er-Râzî, Esbat ibn Nadr ile Katan ve Ahmed ibnu İsâ el-Mısri'den rivayetine itiraz ettiği zaman, Muslim şu cevabı vermişti:

«Sika'ların, bu adamların şeyhlerinden rivayet ettikleri hadîsler hangileri ise ben yalnız bunları, onlardan rivayet ettim. Onların rivayetleri de bana âli isnad ile vâki oluyordu. Onlardan daha mevsûk olanların rivayetleri de bize nâzil isnad ile geliyordu. İşte o sebepten dolayı yalnız bunların hadîslerini aldım»³⁸.

5. Muslim Sahîh'inde *Vicâdet*'le alınmış bazı hadîsler «an» lafzı ile rivayet edilmişse de o hadîsler diğer tarîklerden mevsûl olarak da rivayet edilmiş olduklarından onlarda *tedlîs* korkusu yoktur. .

Netice olarak Buhârî'nin Sahîh'i kıdem, senedlerinin yüksekliği, kendisinin diğer bir çok hadîşçilere rehberlik etmiş olması ve hadîs san'atının inceliklerine engin vukûfu sebepleriyle, talebesi ve bir takipçisi olan Muslim'den yüksektir. Fakat Muslim'in de Buhârî'ye çok yakın geniş bir ihatası, sağlamlık ve pekinliği kendisine has bir takım özellik ve güzellikleri vardır. Bir şair bu mukayese ve tercih yönleri hususunda şunları söylemiştir:

تشاجر قوم في البخارى ومسام لى قولوا اى زين يقدم فقلت
لقد فاق البخارى حجة كفاق فى حسن الصناعة مسام

= Bir cemaat benim yanımda Buhârî'nin Sahîh'i ile Muslim'in Sahîh'i hakkında münakaşa ettiler, bu ikisinden hangisi öne geçirilir? dediler. Ben de san'at güzelliği bakımından Muslim üstün olduğu gibi, sıhhat itibariyle de şüphesiz Buhârî üstündür, dedim» (İstilahâtı Fıkhıyye Kâ-mûsu, 1/456).

10. MUSLİM'İN TA'LİKLERİ :

Ta'lik, muharric'in kendi şeyhinden başlayarak bir veya daha ziyade râvî ismini arka arkaya terketmesi veya bütün silsileyi bırakması suretiyle hadîsi en yukarıdaki râvîye —cezim siğâlarından biri ile— isnad etmesidir. Böyle rivayet edilen hadîse *Muallak* hadîs adı verilir.

Muslim'de yalnız 17 hadîs ta'lik edilmiştir. Bu adedi 14'e ve hatta 12'ye indirenler de vardır. Bunlar bir tanesi müstesna olmak üzere mevsûlen de rivayet edilmişlerdir.

38. Şerhu'n-Nevevî, Mukaddime, s. 24-26. Tecrid Ter. 1/215.

Buhârî'de 1341 hadis ta'lik edilmiştir. Bunların 1181 tanesi kitabın başka yerlerinde vasledilmiştir, geriye 160 ta'lik kalmış oluyor³⁹.

İbn Salah bu hususta şu izahları verir: Buhârî ve Muslim'de münkatî' suretinde vâki olan rivayetler Sahih derecesinden zaîf derecesine indirilecek münkatî' nev'ine katılmazlar. Bu nev'i, tâlik diye isimlendirilmiştir. Bu nev'e bu ismi veren Ebu'l-Hasan ed-Dârekutnî (385/995) dir. Bunu *el-Cem' Beyne's-Sahihaynde Humeydî* (448/1095) ve Mağribli âlimlerden başkaları da söylemişlerdir. Bu ta'lik nev'i Buhârî'nin kitabında hayli fazladır. Muslim'in kitabında ise pek azdır. Hâfız Ebu Ali el-Ğassânî el-Ceyyânî (498/1104), Muslim'in kitabında rivayet ettikleri arasında 14 yerde inkitâ' vukuunu ihâm eden sözleri şöyle sıralar:

1. Teyemmümde Ebu'l-Cehm hadîsi hakkında: «Ve Leysu'bnü Sa'd rivayet etti» kavli.

2. Kitabu's-Salât'da, Nebiyy (S) üzerine sâlat bâbında: «Bize, İsmâil ibn Zekerîyyâ'dan, O da A'meş'ten olmak üzere bir arkadaşımız tahdîs etti» sözü. Bu, Ebu'l-Alâ ibn Ma'hân rivayetindedir. Halbuki bu hadîsten Ebu Ahmed el-Culûdî rivayeti kabul edilmiştir ki Culûdî orada Muslim'den olmak üzere şöyle demiştir: «Bize Muhammedu'bnü Bekkâr tahdîs etti. Dedi ki: Bize İsmailu'bnü Zekerîyyâ tahdîs etti..» sözü.

3. Tekbir ile kıraat arasındaki sükût babında: «Yahya'bnü Hasan'dan ve Yunus el-Müeddeb'den bana tahdîs olundu» sözü.

4. Kitabu'l-Cenâiz'de Nebiyy (S) in geceleyin el-Bakî' kabristanına çıkması hakkındaki Âişe (R) hadîsi: «Ve bana Haccâc el-A'ver'i dinleyen kimse tahdîs etti, lafız da onundur. Dedi ki: Bize ibn Cureyc tahdîs etti» sözü.

5. Cevâih bâbındaki Âişe (R) hadîsinde: «Bana ashabımızdan birden fazla kimseler tahdîs etti. Dediler ki: Bize İsmail ibn Ebî Uveys tahdîs etti» sözü.

6. Yine bu bâb'daki: «Ve Leys ibnu Sa'd rivayet etti. Dedi ki: Bana Caferu'bnü Rabîa tahdîs etti. Ve ibnu Ebi Hudud'un alacaklısından hakkını talep etmesi husûsundaki Ka'bu'bnü Mâlik hadîsini zikretti» sözü.

7. İhtikârü't-taâm babında, Ma'muru'bnü Abdillâh el-Adevî hadîsindeki: «Bana, Amru'bnü Avn'dan arkadaşlarımızın biri tahdîs etti» sözü.

8. «Nebiyy (S) in sıfatı» ndaki: «Ebu Usame'den ve bunu O'ndan rivayet edenlerden İbrahîmu'bnü Saîd el-Cevherî'den bana tahdîs olundu. Dedi ki: Bize Ebu Usame tahdîs etti..» sözü.

39. Bu 160 hadîsi de ibn Hacer *et-Tevfik* ismindeki güzel bir te'lifinde birer birer isnadlarını bulup vasletmiştir. İbn Hacer Buhârî'nin bütün ta'likat, mutâbaât ve mevkûfatı hakkında *Ta'liku't-Ta'lik* adı ile müsned olarak bir kitap daha yazmıştır. Bunu da bilâhare *et-Tevfik ilâ vasli'l-Muhimmî minnâ't-Ta'lik* adı ile isnadsız olarak ihtisâr etmiştir (Tecrid Ter. 1/226).

9. Fedâil'in sonunda ibn Umer (R) ın Rasulullah (S) den rivayet ettiği: **ارايتم اياتكم هذه** hadisi hakkındaki sözü.

Muslim bu Hadis'i Ma'mer'den o da Zuhri'den o da Sâlim'den o da babasından olmak üzere mevsûlen rivayet etmiştir. Sonra şöyle demiştir: «Bana Abdullah ibnu Abdurrahmân Dârimî tahdis etti. Dedi ki: Bize Ebu'l-Yeman haber verdi. Dedi ki: Bize Şuayb haber verdi. Ve bunu Abdurrahmân ibn Hâlid ibn Musafir'den olmak üzere Leys de rivayet etmiştir. Her ikisi de Zuhri'den olmak üzere Ma'mer'in isnadı ile, Ma'mer'in hadisi gibi rivâyet etmişlerdir» sözü.

10. Muslim'in Kitabu'l-Kader'in sonunda Ebu Saïd Hudrî (R) ın: «**لتركن سنن من قبلكم**» hadisi hakkındaki: «Haddesenî iddetun min as-hâbinâ an Saïd ibn Ebî Meryem» sözü.

Bu hadisi İbrahim bin Muhammed ibn Sufyan, Muhammed ibn Yahya'dan o da ibn Ebî Meryem'den geklinde vasletmiştir. Muslim bunu sadece mutâbea ve istişhâd yolu ile irâd etmiştir.

11. Berâ' ibn Âzib'in es-Salâtu'l-Vustâ hadisini evvelâ mevsûl olarak rivayet ettikten sonra; mutâbaa ve istişhâd'da söylemiş olduğu: «Bu hadisi Sufyanu's-Sevri'den el-Eşcaî de rivayet etmiştir» sözü.

12. Yine nefsi aleyhine itirafta bulunan kimseyi recm hakkındaki Ebu Hureyre hadisini mevsûlen rivayet ettikten sonra, mutâbaat olarak söylediği: «Keza bunu leys de, Abdurrahman ibn Halid ibn Musafir'den o da ibn Şihâb'dan bu isnadla rivayet etmiştir» sözü.

13. Kitâbu'l-İmâra'da, Avf ibn Mâlik'den muttasıl olarak rivâyet ettiği *«İmâmlarınızın en hayırlıları kendilerini sever bulunduklarınızdır»* hadisine mutâbaat olarak söylediği «Ve bunu Muâviye ibn Sâlih, Rabia ibn Yezid'den rivâyet etmiştir» sözü.

Ebu Ali Gassanî, «**ارايتم اياتكم هذه**» lafızları ile Fedâil'de söylenen ibn Umer hadisini 14. olarak zikretmiştir. Halbuki bunu ikinci kerre söylemiş olmaktadır. Binaenaleyh bu, «14» sayısından düşer. İkinci hadis de düşecektir. Çünkü Cûlûdî onu Muslim'den mevsûlen rivayet etmiştir. Onun bu rivayeti ise itimad edilmiş meşhur bir rivayettir. Buna göre netice 14 değil 12 olmuştur. Bu 12 de de durum munkatî' değildir! Bunlardan hiç bir şey, bu görülen husustan dolayı Sahih derecesinden çıkarılmış değildir. Bunların hepsi Sahih cihetlerden mevsûldürler... Durum Buhârî'nin Tâ'likâtında da böyledir".

11. MÜKERRERLERİ TOPLAMAKTAKİ USÛLÜ :

«Muslim'in Sahîh'inin diğer mecmualardan farklı olan bir tarafı da burada isnadlara daha çok dikkat edilmiş olmasıdır. Muslim'in eserinde çok defa aynı hadîsin biraz değişik metni için çok farklı isnadlar verilmektedir. Böyle bir yeni isnad, metinde ح (tahvîl veya havale «değiştirme») ile işaret edilmiştir. Muslim bu noktada çok dikkatli hareket etmekle meşhurdur» (İslâm Ans., 8/821-822).

«Muslim bir hadîsi bir isnad ile rivayet ettikten sonra diğer bir isnad ile yine o hadîsi irâdetmek istediğinde metni aynen zikretmeyip ikinci isnad'dan sonra «*Mislehu*» yahud «*Nahvehu*» demekle iktifa eder. Ve bununla «ikinci isnadın metni de evvelki isnadın metni gibidir, yahud ona benzer lafızlar iledir» demek ister. İşte bunu bazı muhaddisler câiz görmezler. Metin tekerrür etmiş olsa bile her isnadın akabinde ona ait lafızları aynen zikretmek lâzım gelir derler...

Bazıları da bunun cevazı için bir takım şartlar ileri sürerler. Hâkim: «*Mislehu*» demek ile «*Nahvehu*» demek arasındaki farkı gözetmek de hadîs ile meşgul olana lâzım gelen zabt ve itkân'ın bir nev'idir. Her iki isnada aid metinlerin bir lafız ile olduğuna cezm etmeden «*Mislehu*» demek halâl olmaz. Metinler lafzan muttehid olmayıp da yalnız manen muttehid iseler «*Nahvehu*» diyebilir der.

Bu meseleyi bilmek Muslim'in Sahîh'i ile meşgul olacaklara pek lâzımdır. Çünkü bu kitapta metin makamına kâim olmak üzere «*Mislehu*» ile «*Nahvehu*» lafızlarına pek çok tesadüf edilir (Tecdîd Ter., 1/462).

12. «HEMMÂM NÜSHASI GİBİ KADİM BAZI NÜSHALARIN HADİSLERİNE AİT SENEDİ TEKRAR EDİP ETMEMEK MESELESİ» NDE MUSLİM'İN USÛLÜ :

«Aynı sahâbî'nin rivayetlerini toplayan bazı kadîm nüshalar vardır; bunların câmi oldukları hadîslerin senedi hep birdir. Bunun bir örneği Hemmâm ibn Munebbih (132/749) nüshasıdır. Bu nüshada hadîsler hep:

عبدالرزاق عن معمر عن همام بن منبه عن أبي هريرة Senedi iledir. İşte böyle bir kitabı rivayet ederken bazıları—bir çok eski asıllarda görüldüğü üzere—her hadîsin başında bu senedi olduğu gibi tekrar ederler. İhtiyata en muvâfık olanı da budur. Hatta bunu vâcib görenler de vardır.

Muhaddislerin ekserisi ise yalnız ilk hadîste, yahud her işitme meclisinde okunan ilk hadîste bu isnadı söylemekle yetinip diğer hadîslere sıra geldikçe senedlerini evvelkine idrâç ederek: «*Ve bi'l-İsnâd* = yine o isnâd ile», yahud —yine o demek olan— «*Vebihî*» derler...

Hadisin alınış keyfiyetini beyan etmek en iyi şekildir. Nitekim Muslim:

حدثنا محمد بن رافع حدثنا عبدالرزاق اخبرنا معمر عن همام بن منبه قال هذا ما حدثنا
ابو هريرة عن محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم

diyerek o nüshanın açtığı bâb'a muvafık bir çok hadislerini rivayet eder. Muslim nüshadaki:

قال هذا ما حدثنا ابو هريرة عن محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم

: Bu, Ebu Hureyre'nin bize, Allah'ın Rasûlü Muhammed (S.) den söyledikleridir» ibaresi ile bu hadislerin oradan alınmış olduklarını beyan etmiş oluyor. Muslim'in bu bâb'daki mesleki muttariden hep böyledir: Kitabu'l-İmân: 103, 205, (248/249) arası; Kitabu't-Tahâre; 2, 21, 92, (88-89) arası, 96; Kitabu'l-Hayz: 75 rakamlı hadisler ve benzerlerinde olduğu gibi.

Buhârî'nin tuttuğu yolda ise ittırad yoktur. O bazan yalnız istediği hadîsi Hemmâm nüshasının ilk hadisinin başında olan isnad ile zikreder. Bazan da ilk hadîsi senedi ile zikreder, müteakiben «Ve bi isnâdihî» diyerek arzu ettiği hadîsi rivayet eder..» (Şerhu'n-Nevevî, Mukaddime, s. 22; Tec. Ter., 1/473-475).

Muslim'i Hemmâmu'bnü Munebbih'e Bağlayan Rivayet Zinciri:

Ebu Hureyre (58/677)

↓

Memmamu'bnü Munebbih (130/747)

↓

Ma'maru'bnü Râsid (152/769)

↓

Abdurrazzaku'bnü Hemmâm (212/827)

↓

Muhammedu'bnü Râfi' (245/859)

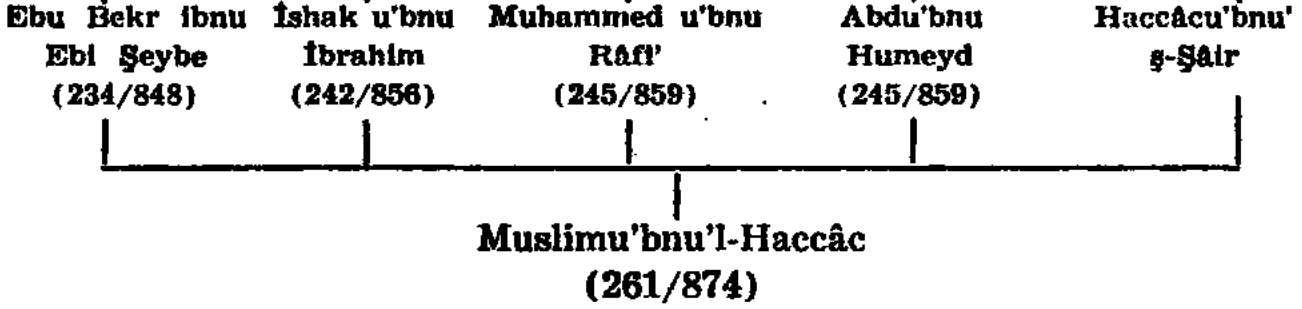
↓

Muslimu'bnü'l-Haccâc (261/874)

Muslim'i Ma'meru'bnü Râşid'e Bağlayan Rivayet Zinciri:

Ma'meru'bnü Râşid (152/769)

Abdurrazzaki'bnü Hemmâm (211/826)

(Fuat Sezgin, Ma'mer ibn Raşid'in Câmilî, Türkiyat mec., Cilt 12, 1955).

**13. «RİVAYETLERİ TELFİK MESELESİ» NDE
MUSLİM'İN USÛLÜ :**

«Râvî bir hadîsi müteaddit kimselerden almış bulunur da rivayetler ma'nen müttehid olmakla beraber lafzan farklı olurlarsa acaba:

اخبرنا فلان وفلان واللفظ لفلان : Fulan ile fulan bize haber verdiler, söyleyeceğim lafız da bulanın lafzıdır. O dedi ki», yahud: قال هذا لفظ فلان قال : Şu fulanın lafzıdır. O dedi ki», yahud da; قالوا اخبرنا فلان قال : O ikisi şöyle dediler, fulan bize haber verdi. Dedi ki» gibi bir ibare ile isnadları topluca serdedip sonra hadîsi hassaten birinin lafzı üzere sevk ederse câiz olur mu?

Bu, rivayetlerin telfiki meselesine umumiyetle evet diye cevap verilir. Buna benzer yerlerde Muslim'in pek hoş ibare ve uslûbları vardır.

O, meselâ: حدثنا ابو بكر بن ابي شيبة وابو سعيد الاخيرى وكلاهما عن ابي خالد ... dedikten ve Ebu Hâlid'ten iki tarık ile hadîsi aldığını iş'âr eder; sonra hadîs lafzının Ebu Bekr ubnu Ebi Şeybe'den mervî lafız olduğunu göstermek için isnadı yine baştan alıp: قال ابو بكر حدثنا ابو خالد الاحمر عن الاعشى diyerek hadîsi sevkeder...» (Tecrid Ter., 1/452).

14. MUSLİM'İN HADİSİ İHTİSAR'DAKİ DURUMU :

«Hadîsi kısaltarak nakletmek mes'elesinde kayıdlarını ve şartlarını gözeterek ihtisar etmeyi tecvîz edenlerden biri de Muslim'dir. Bunu Sa-

hîh'inin mukaddimesinde işaret etmiştir» Tecrid Ter., 1/452; el-Câmiu's-Sahîh, s. 5).

15. «YALNIZ SİKA'NIN RİVAYETİ İLE YETİNMEK MESELESİ» NDE MUSLİM'İN USÛLÜ :

«Bir hadis, biri mecrûh diğeri sika olan iki râviden nakledilmiş bulunur. Meselâ Ener (R) ın bir hadisini sika olan Sâbit Bunânî ile mecrûh bulunan Ebânu'bnü Ebî Ayyaş rivayet etmiş olurlarsa, Ebân'ın rivayetini terkedip yalnız Sâbit'in rivayeti ile yetinmek caizdir. Fakat bazı muhaddisler bunu pek uygun görmeyip her iki rivayetin söylenmesi fikrini tutarlar. Çünkü Ebân'ın rivayetinde, Sâbit'inkinde olmayan bir lafız bulunmak ve o sayede Sâbit'e âid lafzın doğru yorumunu ta'yin etmek ihtimali vardır.

Muslim bu gibi yerlerde yalnız sika'nın rivayetini senedi ile zikreder, akabinde mecrûh'dan kinâyec olarak «*Ve âharu*: Bir başkası da bunu rivayet etmiştir» demek suretiyle mübhem geçer. Bununla zikrettiğimiz fayda hasıl olmuyorsa da hadisin başka tarîkten de rivayet edildiğini bildirmek faydası vardır» (Tecrid Ter., 1/478).

16. SAHÎH ÜZERİNE AZILAN ŞERHLER :

Muslim'in Sahîh'i üzerine muhtasar ve mufasssal bir çok şerhler yazılmıştır. Bunlardan bilebildiklerimiz şunlardır:

Abdu'l-Ğafir ibn İsmail el-Fârisî (529/1134), «el-Mufhim fî Şerhi Garîbi Muslim.»

el-İmam Kivamu's-Sünne Ebu'l-Kasım İsmail ibn Muhammed el-İsfahanî (535/1240), Şerhu Muslim.

Ebu Abdillâh Muhammed ibn 'Âli el-Mâzirî (536/1141), «el-Mu'lim bi Fevâid-i Kitabi Muslim.»

el-Kâdi İyâd ibn Mûsâ el-Yahsubî el-Mâlikî (544/1149), «el-İkmâl fî Şerhi Muslim.»

İmâdu'd-Dîn Abdurrahmân ibn Abdi'l-Ali el-Mısri (624/1226), Şerhu Muslim..

Şemsu'd-Dîn Ebu'l-Muzaffer Yûsuf bin Kızıoğlu — ibnu'l-Cevzî'nin torunu— (654/1256), Şerhu Muslim..

Ebu'l-Abbas Ahmed ibn Umer ibn İbrahim el-Kurtubî (656/1358), «el-Mufhim limâ Eşkele min Telhîsi Kitabi Muslim.»

Ebu Zekerîyyâ Yahya'bnü Şeref en-Nevevî (676/1277), «el-Minhâc fî Şerhi Muslim i'bnî'l-Haccâc.»

Şemsu'd-Din Muhammed ibn Yusuf el-Kunevî (788/1386), «el-İkmâl fî Şerhi Muslim.»

Ebu Abdillâh Muhammed ibn Halife el-Vuštânî el-Ubbî (827/1424), «İkmaâlu İkmâli'l-Mu'lim», (Mâzîrî, İyâd, Kurtubî ve Nevevî Şerhlerini cem'etmiştir).

Ebu'l-Ferec İsmâ ibn Mes'ud ez-Zevâvî (844/1440), Şerhu Muslim..

Takiyu'd-Dîn Ebu Bekr ibn Muhammed el-Hisnî ed-Dımaşkî (829/1426), Şerhu Muslim.

İbrahim ibn Muhammed ibn Sıbt ibn el-A'cemî (841/1438), «Tuhfetu'l-Muncid ve'l-Mutfhım fî Garîbi Sahîh-i Muslim».

Muhammed u'bnu Yusuf es-Senâsî (892/1486), «Mukemmilu İkmâli'l-İkmâl».

Celâlu'd-Dîn es-Süyûtî (911/1505), «ed-Dîbâc Alâ Sahîh-i Muslimi'bni'l-Haccâc».

Şihâbu'd-Dîn Ahmed ibn Muhammed el-Hatîb el-Kastallânî (923/1517), «Minhacu'l-İbtihâc bi Şerhi Muslimi'bni'l-Haccâc».

Kâdî Zeynu'd-Dîn Zekerîyya ibn Muhammed el-Ensârî (926/1519), Şerhu Muslim.. (Bunu Şârânî zikretmiştir, müsveddelerinin çoğu kendi el yazısı ile «Keşfu'z-Zunûn»).

Huseyin Kefevî — Kırım'da — (1010/1601), Şerhu Muslim (yarıya kadar.)

Aliyyu'l-Kârî el-Herevî Sümme'l-Mekki (1016/1607), Şerhu Muslim..

Ebu'l-Yumun İsmail Nureddin Üsküdârî (1082/1671), Sahîh-i Muslim Şerhi.

Mustafa ibn Ümer Üsküdârî — Celeb — (1093/1682), Şerhu Muslim.

İstanbul'lu Süleyman Fâdıl Efendi (1134/1721), Şerhu Musnedi Muslim el-Müsemma bi «Buğyeti'l-Muslim ve Ğunyeti Muğnim».

Ebu Muhammed Abdullah ibn Muhammed el-Med'uvv bi Yûsuf Efendi Zâde (1167/1753), «İnâyetu'l-Meliki'l-Mun'im li Şerh-i Sahîh-i Muslim».

Kurşunlu Zâde Mustafa Efendi — Diyarbakir'li — (1190/1776), Şerhu Muslim.

Sıddîk Hasan Han (1307/1890), «es-Sirâcu'l-Vahhâc min Keşfi Matâlibi Sahîh-i Muslim'ibni'l-Haccâc».

Cabir A. Usmanî Derbendî Dehlî (1353/1934), «Fethul'l-Mulhim Şerhu Sahîh-i Muslim».

17. SAHİHAYN ÜZERİNE DİĞER ESERLER :

Muhammed ibn Ali el-Hâkim en-Nisîyâbûrî (405/1014), «el-Medhal ilâ Marifeti's-Sahihayn».

41. Keşfu'z-Zunûn, I, 555, Brockelmann, I, 166, Sub. I, 265-266, Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri.

Ebu Ali Huseyin ibn Muhammed el-Gassâni (498/1104), Takyidu'l-muhmel ve Temyizu'l-Müşkil, Bayezid Kütüp. rak. 1211.

Kadı İyâd el-Yahsubî (544/1149), «Şerhu Muşkilâti's-Sahihayn.»

Ali el-Kuraşî el-Attâr el-Mâlikî (622/1225), «Guraru'l-Fevâidi'l-Mecmûa fi Beyânı Mâ vakaa fi Sahih-i Muslim mine'l-Ahâdisi'l-Maktûa».

Usman u'bnü Ali eş-Şehrûzûrî (643/1243), «Sıyânetu Sahih-i Muslim Min'el-Ahlal ve'l-Ğalat ve himayetuhû minel-İşkât ve's-Sakat.»

Salâhu'd-Dîn Halil el-Alâî, «Muşkilu's-Sahihayn» (Süleymaniye Çelebi Abdullah kısmı rak. 476/2).

Muhammed Şerif ibn Mustafa Tokâdî, «Miftâhu's-Sahihayn».

Muhammed Şerif ibn Mustafa Tokâdî, «Ahkâmu's-Sahihayn».

Muhamed ibn İbrahim ibn Muhammed Vâni (735/1334), «er-Rubâ-ıyyât min Sahihi Muslim.»

18. SAHİHAYN YAHUD DA BU İKİSİNDEN BİRİ ÜZERİNE MUSTAHRAC KİTAPLAR :

«Mustahrac adlı kitaplarda Mustahric denilen müellif muteber hadis kitaplarından birini ele alır. İçindeki hadisleri müellifin tertibini, metinlerinin sırasını, isnadlarını gözeterek kendine has diğer tariklerden kitap sahibinin hadisini tahrir eder. Kendi senedleri ile kitap sahibinin — şeyhinden sahabiye kadar — senedindeki ricâlin biri ile birleşir. Bu suretle mustahric muharrice yani kitab sahibi olan müellife uğramaksızın onu şeyhinde veya daha yukarılarda birleşen diğer senedlerle rivayet tariklerini çoğaltmış ve hadisin yaygınlığını isbat etmiş olur» “.

42. Mustahracların faydaları :

1. Hadiscilerce pek arzu edilen Ali isnad temin edilir.
2. Rivayet tariklerinin teaddüdü sayesinde rivayete olan itimadı takviye eder ki, diğer bir rivayetle taarruzu halinde çok işe yarar.
3. Asıl kitab sahibinin, kısa yazmak arzusu yahud bıkkınlık vermek korkusu yahud da başka bir sebepten dolayı kitabına yazmadığı bir çok sahih hadis meydana çıkar.
4. Hadis metinlerinde müphem veya eksik kalmış bazı sahih lafızlara —sahih ziyadelere— ittıla' hasıl olur.
5. Aslın musannıfı, bir muhtelit'den (sonradan zihni bozulan bir râviden) rivayet etmiş bulunur da rivayet ettiği hadisi ihtilattan evvel mi, sonra mı iltitigini tasrih etmezse mustahric, ihtilattan evvel rivayet edildiğini ispat veya takviye eder.
6. Bazan hadis sika olan bir müdellisden an'ane ile rivayet edilmiş olur. Bu takdirde mustahric iltitmeyi tasrih ederek rivayet ederse tedlis yüzünden hadise arız olan ayb giderilmiş olur.
7. Bazan «Haddesanâ fulânun» yahut «Raculün» yahut ta «Ğayru vâhidin» tarzında mübhem bir şahıstan rivayet vâki olur, mustahric bu mübhem şahsın kim olduğunu tayin eder.

Hâfızlardan bir cemaat Muslim'in Sahih'i üzerine bir çok kitaplar tasnif etmişlerdir. Bunlar Muslim'den sonra bir müddet daha hayatta kalmışlar ve âli isnadlara erişmişlerdir. Bunlar içinde Muslim'in bazı seyhlerini idrak edenler de vardır. İstê bunlar Muslim'in hadislerini, onların musannafları içinde zikrolunan bu senedlerle tahrîc etmişlerdir.

«Hülasa mustahraçlar sayesinde Sahih ve Sünen kitaplarında yalnız bir veya iki tarîk ile rivayet edilen hadislerin, tariklerinin ve rivayetlerinin çokluğu açık olarak görülür. Yedi sekiz bini aşmayan Buhârî hadislerinin altı yüz bin içinden (Sağâni, Şuyuh'l-Buhârî 3 a), yine o miktardaki Muslim hadislerinin 300 bin hadis içinden seçildiği rivayetlerinin sıhhatına emniyet gelir ve müelliflerince bilinen bu kadar hadis içinden yalnız tarikleri en sağlam olanlarının alınmış olduğuna kolayca hüküm verilir.» Tecrid Ter., 1/123-125).

Mustahrac yazarların başlıcaları şunlardır:

Ebu Bekr Ahmed ibnu İbrahim ibn İsmail el-Cürcânî (371/981).

Ebu Ahmed Muhammed ibnu Ebî Hâmid el-Gıtrîfî (377/987).

Ebu Abdillâh Muhammed ibnu Abbas İbn Ebî Zührl-el-Herevî (378/988).

Ebu Bekir Ahmed ibnu Musa el-İsfahanî (416/1025).

(Bu dört zat sırf Buhârî üzerine yazmışlardır.)

Ebu'Avâne Yakûb ibn İsâ el-Esferâyînî (316/927).

Ebu Muhammed Kasım ibn Esbâğ el-Beyyanî el-Kurtubî (340/951).

Ebu Cafer Ahmed ibn Hamdân el-Hayrî en-Niysabûrî (311/923).

Ebu Bekr Muhammed ibn Muhammed en-Niysabûrî el-Esferâyînî (286/899).

Ebu Bekr Muhammed ibn Abdillâh el-Cevzakî en-Niysâburî (388/998).

Ebu Hâmid Ahmed ibn Muhammed el-Herevî eş-Şârikî (355/965).

Ebu'l-Velîd Hassan ibn Muhammed el-Kazvinî en-Niysâburî (344/955).

Ebu Imrân Mûsâ ibn Abbas el-Cuveynî en-Niysâburî (323/934).

Ebu'n-Nasr Muhammed ibn Muhammed et-Tûsî (344/955).

Ebu Saîd Ahmed ibn Ebu Bekr el-Hayrî en-Niysâburî (353/964).

Ebu'l-Fadl (Ahmed ibn Seleme en-Niysâburî) el-Bezzâr (286/899).

Ebu Nuaym Ahmed ibn Abdillâh el-İsfahânî (430/1038).

(Bu 12 zatın mustahracları sırf Muslim üzerinedir.)

Ebu Abdillâh Muhammed ibn Yakub eş-Şeybanî en-Niysâburî, ibnu'l-Ahrem (344/955).

Ebu Zerr Abd ibn Ahmed el-Herevî (434/1042).

Ebu Muhammed Hasan ibn Ebî Tâlib el-Bağdadî el-Hallâl (439/1047).

Ebu Ali Hüseyin ibn Muhammed el-Mâsercesi (365/975).

8. Bazan hadiste Arab dili kaidesi'ne muhalefet olur da o ibareyi tercihte zorluğa düşülür. Böyle yerlerde mustahric diğer tarikten lisan kaidesine uygun bir rivayet bulursa sahih olan rivayetin o olduğu anlaşılır.

Ebu Mes'ud Süleyman ibn İbrahim el-Mulenci el-İsbahânî (486/1003).
 Ebu Bekr Ahmed bin Ali-el-Mencuveyh-el-İsbahânî (428/1036).
 Ebu Bekr Ahmed ibn Abdân eş-Şirâzî (388/998).
 Ebu Bekr Ahmed ibn Muhammed el-Havârizmî el-Burkânî (425/1033).
 (Bu 8 zatın mustahracları Sahihayn'dan her ikisi üzerinedir.)
 Buhârî üzerine 13, Muslim üzerine 16 Mustahrac yazılmıştır".

19. SAHİHAYN ÜZERİNE MÜSTEDREKLER :

Buhârî ve Müslim'in Sahihleri üzerine *Müstedrek* isimli eserler de yazılmıştır. Müstedrek, Sahihlerden biri veya her ikisinin şartlarını hâiz iken bu müelliflerin kitaplarına girmemiş ve dışarıda kalmış olan hadislerin toplandığı hadis mecmualarına verilen bir isimdir. Sahihayn üzerine yapılan başlıca müstedrekler:

Ebu'l-Hasen Ali ibn Umer ed-Dârekudnî (385/995), «el-İstidrâkât ve't-Tetebu'» (200 kadar hadis ihtiva eder.)

Ebu Mes'ûd İbrahim ibn Muhammed ed-Dıbaşkî (401/1010). Ziyâu'd-Dîn Ebu Abdillâh Muhammed ibn Abdî'l-Vâhid el-Makdisî ed-Dimaşkî (643/1245), Kitabu'l-Ahâdisi'l-Ciyâdi'l-Muhtâra mimmâ leyse fi's-Sahihayn ev ahadihimâ.»

Ebu Abdillâh Hâkim ibnu'l-Beyyî' (405/1014), «el-Mustedrek alâ Kitabi's-Sahihayn», (Şemsu'd-Dîn Zehbi (748/1347) «Taakkubât» adlı bir eserinde bunu tenkid ve telhis etmiştir. Müstedrek mutlaka bu taakkubât ile birlikte okunmalıdır. Bu iki eser birlikte tabolunmuştur).

Ebu Bekr Ahmed ibn Huseyn el-Beyhakî (458/1065), «el-İlzâmât», (Buhârî ile Muslim'in şartlarına uygun olup da kitaplarında olmayan sahihleri toplamış ve kitaplarına bunları da almaları lâzım gelirdi ma'nâsını kastederek eserine bu ismi vermiştir).

Ebu Zerr Abd ibn Ahmed el-Herevî (434/1042), Hâkim'inki gibi Sahihayn üzerine bir müstedreki vardır, fakat bu pek meşhur olmamıştır. Adı «Kitabu'l-Mustedrek Ale's-Sahihayn'dır»".

20. SAHİHAYN'I BİR ARAYA TOPLAYAN KİTAPLAR :

Sahihayn'ı bir araya toplayan âlimler de vardır. Yalnız hadis metinlerini araştıranlar bu kitaplara müracaatta kolaylık bulurlar. Bunların başlıcaları şunlardır:

Ebu Bekr Muhammed ibn Abdillâh el-Cevzakî (388/998).

43. Şerhu'n-Nevevi, Mukaddime, s. 26. Tecrid Ter. 1/221-226, er-Risaletu'l-Mustatrafe, s. 24-28.

44. Şerhu'n-Nevevi, Mukaddime, s. 28; Tecrid Ter., 1, 252-253; er-Risaletu'l-Mustatrafe.

Ebu Mes'ûd İbrahim ibn Muhammed Dimaşkî (401/1010).

Ebu Muhammed İsmail ibn Ahmed ibn Furat-es-Serahsî (414/1023).

Ebu Bekr Ahmed ibn Muhammed el-Berkânî (425/1038).

Ebu Abdillâh Muhfammed i bn Ebî Nasr el-Humeydî el-Endelûsî (488/1095).

Ebu Muhammed Huseyn ibn Mes'ûd el-Ferra el-Bağavî (516/1122).

Abdu'l-Hakk ibn Abdirrahmân el-İşbîlî -ibnu'l-Harrat- (581/1185).

Ebu Abdillâh Muhammed ibn Huseyn el-Merri (582/1186).

Ebu Hafs Umar ibn Bedr ibn Saîd el-Mevsîlî (622/1225).

Ebu Cafer Ahmed ibn Muhammed Kurtubî -ibn Ebî Hucce- (642/1244)

Bunlardan her birinin «*Kitâbu'l-Cem' beyne's-Sahîhayn*» isimli kitapları vardır. Bu ismi taşıyan şu on kitabın her birinde başka başka usuller seçilmiştir. Ancak şu var ki Humeydî'ninkinden mâadası hep bâb'lar üzerine tertip edilmiştir. Humeydî ise hadisleri râvîleri olan sahâbilerin üstünlük derecelerine göre tertibetmiştir: Önce Ebu Bekr'in sonra diğer üç Halifenin, daha sonra cennetle müjdelenen en sahâbîden geri kalan altısının ilâ... hadislerini sıralamıştır (Tec. Ter., 1/257).

21. SAHÎHAYN İLE BİRLİKTE DİĞER BAZILARINI DA BİR ARAYA TOPLAYAN KİTAPLAR :

Radıyyu'd-Dîn ibn Huseyn es-Sağânî (650/1252), «*Meşariku'l-Envârî'n-Nebeviyye min Sıhâhi'l-Ahbârî'l-Mustafaviyye*» (Bir çok şerhleri vardır).

Ebu'l-Hasen Rezin ibn Muâviye el-Abderî es-Serakustî el-Endelûsî (535/1140), «*el-Cem' beyne usulî's-Sitte*» (Muvatta', Buharî, Muslim, Ebu Dâvûd, Tirmizî ve Neseî).

Ebu's-Saâdât Mecdu'd-Dîn ibnu'l-Esîr el-Cezerî (606/1209), «*Câmiu'l-Usûl min Ahâdisi'r-Rasûl*» (Bir çok tecridleri ve Zevâidleri vardır.)

Ebu Abdillâh (Muhammed ibn Atîk) ibn Ali el-Gırnâtî (646/1248), Kitabı «*Envârü'l-Misbah fi'l-Cem'i beyne'l-Kütübi's-Sitteti's-Sıhâh*» ve «*Câmiul'-Cevâmi's-Seb'a*» (Sahîhayn, dört Sünen ve Dârimî'nin Süneni).

İmâdu'd-Dîn Ebu'l-Fidâ İsmail ibn Umer -ibn Kesîr- (774/1372), «*el-Cem' beyne'l-Usûli's-Sitte ve mesânîd-i Ahmed ve'l-Bezzâr ve'l-Mucemi'l-Kebîr*» (Bu büyük bir müsned'dir). Kendisi buna, «*Câmiu'l-Mesânîd Ve's-Sünen el-Hâdî ilâ Akvemi Sünen*» adını vermiştir.

Ebu'l-Ferec ibnu'l-Cevzî (597/1200), «*Câmiu'l-Mesânîd bi Luhsî'l-Esânîd*» (bunda Sahîhayn'ı, Tirmizî'yi ve müsned-i Ahmed'i cemetmiştir).

Ebu Muhammed el-Bağavî (516/1123), Mesâbihu's-Sünneh (içinde sıhâh ve hısân hadislerden 4484 hadis toplamıştır. Sıhâh ile, Sahîhayn'ın veya ikisinden birinin tahrîclerini, hısân ile Ebu Davud, Tirmizî ve diğerlerinin tahrîclerini kaseder. Hatîb Tebrizî tarafından «*Mişkâtul-*

Measbîh... adı ile yeniden tertibedilmiş, bir çok âlimler tarafından gerh-ler yazılmıştır.) “.

«el-Envâru'l-Lem'a fi'l-Cem'ı beyne's-Sihahı's-Seb'a» “.

22. SAHİHİN MUHTASARLARI :

Ebu'l-Fadl Muhammed ibn Abdillâh el-Mursî (655/1255).

Zekiyyu'd-Dîn Abdu'l-Azîm ibn Abdi'l-Kavî el-Munzirî (656/1258) nin «*Muhtasar*»ları vardır.

Ebu'l-Abbas Ahmed ibn Ebi Hafs Umer el-Kurtubî (656/1258), «*Tel-hisu Sahih Muslim*» (Süleymaniye I. Ahmed kısmı, rak. 82).

23. SAHİHAYN'IN İTTİFAKLARINI TOPLAYANLAR :

Takiyyu'd-Dîn Abdu'l-Ganî ibn Abdi'l-Vâhid el-Makdisî ed-Dımaşkî (600/1203) nin: «*Umdetu'l-Ahkâm*», (ibnu Dakiki'l-İyd 702/1302 Şerhi ile 4 cild halinde Mısır'da basılmıştır.) İsminden de anlaşılacağı üzere bunda yalnız ahkâm hadisleri ele alınmıştır.

Yine aynı müellife veya başkasına nisbet edilen, «*Nesru'd-Durer fi Ahâdisi Hayri'l-Beger*».

Muhammed Habîbullah eş-Şinkî (1363/1944), «*Zâdu'l-Muslim fima't-Tafaka Aleyhi'l-Buhârî maa Muslim*» “.

45. Tecrid Ter., 1/257; er-Risâletu'l-Mustatrafe, s. 141-142.

46. Eser bağ tarafta Muslim Sahih'inin güzel bir tecridini ihtiva etmektedir. Eserde Sahihayn ile dört Sünen ve Dârimin'in müsnedi toplanmıştır. Müellif evvelâ Müslimi'n Sahih'indeki hadisleri — aynı Zebidi'nin Buhârî Tecridi tarzında — tecrid etmiş, kitabını 15 sene tedris ettikten sonra talebesinin arzusu üzerine Buhârî'nin, Müslim'de bulunmayan hadislerini de tecrid ederek ayrı bir kısım yapmış. Bunu da bir sene kadar tedris etikten sonra İlhanlı Devletinin meşhur Sadriâzamı Divanu'l-Memâlik sâhibi Muhammedu'bnü Cuveynî'nin emir ve tavsiyesi üzerine diğer beş kitabın Sahihayn'da olmayan hadislerini ecrid ederek ayrı ayrı kısımlarda toplamıştır. Böylece bu yedi kitabın ihtiva ettiği takriben 30 bin hadisî tekrarsız olarak bir araya getirmiştir. Tarihî karinelere göre eser 653/1255 ile 683/1284 yılları arasında te'lif edilmiş olmalıdır. Kitabın tam bir nüshası Lâleli Kütüphanesi 404 rakamında, ilk yarısı ise Beyazıt Kütüphanesi, Veliyüddin Efendi kısmı 538 rakamında ve Ayasofya Kütüphanesi 459 rakamında mevcuttur. Bu nüshalarda müellif ismi yoktur. Süleymaniye Şehid Ali Paşa kısmı 373 deki nüshada, Ebû Sa'd Mahmûd Ibnu'l-Kemâl es-Sâvi'nin te'lif olduğu bir iki yerinde yazılıdır. Fotokopi hâlindeki Şehid Ali Paşa Kütüphanesi fihristi s. 16 da ve kütüphanenin tesbit fişinde de bu isim müellif olarak görülmektedir.

47. Muttafakun aleyh hadislerin hepsini toplamamıştır. Hadislerin ilk harflerine göre tertiplenmiş olarak sadece kavli hadislerle yetinmiş, bir de bunlara «*Kûne*» lafzı ile başlayan Şemâli hadisleri ile «*Neha*» lafzı ile başlayan hadisleri ilâve etmiştir. Kitaptaki bütün hadislerin sayısı 1368 dir. Talebesi Üstad Muhammed eş-Şernûbî gerhi ile birlikte beş cild halinde basılmıştır.

Muhammed Fuad Abdulbakiy, «el-Lu'luu ve'l-Mercân fima't-Tefaka aleyhi's-Seyhân» “.

24. SAHİHAYN'A «ETRAF» YAZANLAR :

Etraf kitapları, içlerinde hadisin bütün isnadlarını toplamakla beraber, o hadisin geri kalan kısmına delâlet edecek bir «Taraf»ının zikredilmesiyle yetinilen kitaplardır. Bunlar ya bütün hadis kitaplarını kaplayacak surette veya bir takım hususî kitaplara bağlanmak suretiyle meydana getirilirler.

Sahihayn hakkındaki en meşhur «Etraf» kitapları şunlardır:

Ebu Mes'ûd İbrahim ibn Muhammed ibn Ubeyd ed-Dımaşkı (401/1010), «Etrâfu's-Sahihayn».

Ebu Muhammed (Halef) ibn Muhammed ibn Ali ibn Hamdûn el-Vâsıtî (401/1010), «Etrâfu's-Sahihayn».

Ebu Nuaym Ahmed ibn Abdillâh el-İsbahânî (430/1038), «Etrâfu's-Sahihayn».

İbn Hacer el-Askalanî (852/1148), «Etrâfu's-Sahihayn».

Diğer kitaplarla beraber Sahihayn'ın Etrafı :

Ebu'l-Abbas Ahmed ibn Sâbit ibn Muhammed et-Tarkî, «Etrâfu Kutübi'l-Hamse».

Ebu'l-Fadl Muhammed ibn Tahir el-Makdisî (507/1113), «Etrâfu's-Sitte» (Sahihân ve dört Sünen).

Cemâlu'd-Din Ebu'l-Haccâc Yûsuf ibnu Abdirrahmân ed-Dımaşkı (742/1341), «Etrâfu's-Sitte» “.

25. SAHİHAYN'IN RİCÂLİ HAKKINDAKİ KİTAPLAR :

Yalnız Buhârî'nin Ricâli Hakkında :

Ahmed ibnu Muhamed el-Kelâbâzî (398/1007).

Muhammed ibn Dâvûd el-Kurdî (925/1519).

Huseyn ibn Huseyn Şâfizâde (1279/1862).

«Esâmi-i Ruvâtı Sahih-i Buhârî».

48. Müellif bu kitapta Buhârî ile Muslim'in ittifak ettiği hadisleri toplamış ve bütün faideleri ve kıymetleri cemedan bir yol tutmuş. Kitabını tertibde İmam Muslim'in tertibini seçmiş, O'nun kitap ve bâb isimlerini rakamlarıyla beraber aldığı gibi Buhârî Sahih'inden de, onun Muslim ile ittifak ettiği hadisin metnini almıştır. Metinleri güzelce harekelemiştir. Hâşiye olarak hadis lafızlarını ve bazı ibareleri açıklayan latif şerhler koymuştur. Eser üç cild'de 2006 adet muttâfakun aleyh hadis ihtiva etmektedir.

49. er-Risaletu'l-Mustatrafe, s. 137-139, el-Hadis ve'l-Muhaddisün, s. 434.

Yalnız Muslim'in Ricâli Hakkında :

Ebu Bekr Ahmed ibn Ali el-İsfahânî —ibn Mencûye— (428/1036), «el-Kitâb fî Ricâli Sahih-i Muslim).

Muhammed ibn Ahmed ez-Zehebî, «Tesmiyetu Ricâli Sahih-i Muslim cillezine inferade bihim ani'l-Buhârî».

Her ikisinin Ricâli Hakkında :

Ebu'l-Kâsım Hibetullah ibn Hasen et-Taberî —Lakkânî— (498/1104).

Ebu'l-Fadl Muhammed ibn Tâhir el-Makdisî (507/1113), «Kitabu'l-Cem' beyne Ricâli's-Sahihayn».

Şihâbu'd-Dîn Ebu'l-Huseyn Ahmed ibn Ahmed bin Hakkârî (763/1361).

Sirâcu'd-Dîn Ebu Hafs Umer ibn Raslân el-Buklînî (805/1402).

İmâdu'd-Dîn Ebu Zekerîyyâ Yahya ibn Ebî Bekr el-Âmirî el-Yemenî (893/1487), «er-Riyâdu'l-Mustatâbe fî Cümleti Men Ravâ fî's-Sahihayn Mine's-Sahâbe».

Abdu'l-Ğânî ibn Safiyiddin Ahmed ibn Muhammed el-Bahrânî (1174/1760), «Kurratu'l-Ayneyn fî Dabtı Esmâ-ı Ricâli's-Sahihayn» ".

Ebu'l-Mahâsin Muhammed ibn Ali el-Hasan, Tezkira fî Ricâli'l-Aşara Köprüllü Kütüp. rak. 263. (Bunda el-Kütübü's-Sitte'den başka Ebû Hanîfe, Şafîî ve Ahmed ibn Hanbel'in Müsned'leri ve İmam Ma'îk'in Muvatta'ı ele alınmıştır.)

26. SAHİHAYN'IN DIŞINDAKİ SAHİH HADİSLER MESELESİ :

«Bazı kimseler, sahîh hadisler yalnız Buhârî ile Muslim'in «Câmi»le-
rindeki hadislerden ibarettir zannederler. Halbuki bu iki imâm kitap-
larına Sahih'den mâadasını almamayı taahhüd etmişlerse de, kaplayıcı
bir surette bütün Sahihleri toplamayı taahhüd etmemişlerdir. Buhârî:
«Câmi'ime Sahih olmadık hiç bir hadis koymadım. Kitap pek uzun ol-
masın diye bir çok sahîhleri de bıraktım» demiştir.

«Sen yalnız Sahih olan hadisleri bir yere toplamakla bid'atçılara
bize karşı silâh vermiş oldun. Onlara senin kitabında olmayan bir hadisi
huccet getirdiğimizde, dediğiniz hadis Sahih değildir diye cevap veriyor-
lar...» şeklinde söyledikleri zaman Muslim de şu cevabı vermiştir: «Ben
bu kitabı ortaya çıkardığım zaman içindekiler Sahih'tir dedim ise orada
yazmadığım hadisler zayıftır demedim. Sahihlerden seçtiğim bu kitabı
yanımda bulunsun ve benden yazacak kimsenin elinde bulunsun da sır-
hatından şüphe etmesin diye yazdım».

«Rasûlullah'ın namazının sıfatı bâbındaki; اقرأ فانصتوا == *Imam Kırdât ettiği zaman susunuz!* meâlinde olan Ebu Hureyre hadîsi, Muslim'den: Bu hadis sahîh midir? diye sorulmuş. Muslim: O benim indimde sahîhtir, diye cevap vermiş. Bunun yüzüne kendisine: Öyle ise bu hadîsi niçin *el-Musnedu's-Sahîh*'e katmadın? denilmiş, Muslim buna: Ben kendimce sahîh olan her hadîsi bu kitaba yazmadım. Ben yalnız buraya sıhhatı üzerinde hadîscilerin ittifak ettiklerini koydum, demiştir.»

Rivayete göre Muslim'in sıhhat için aradığı icmâ imam Ahmed ibn Hanbel (241/855), ile Yahya'bnü Maîn (233/847), Usmân ibn Şeybe (239/853) ve Saîd ibn Mansûr Horasanî (227/841)'nin icmâlarıdır.

Bazıları şeyhayn'ın fetv ettikleri sahîh hadisler pek azdır, demişlerse de Buhârî'nin Sahîh hadislerden terkettiklerim yazdıklarımdan çoktur, demiş olmasına; Hâkim'in de Sahîhtir diyerek *Mustedrek*'ine dercedip itirazdan salim kalan hadisleri büyük bir kitap tuttuğuna göre bu dava müsellem değildir.. (Tecrîd Ter., 1/216, Şerhu'n-Nevevî, Mukaddime, İbnu's-Salâh, Mukaddime, s. 8).

27. MUSLİM SAHİH'İNİN MUHTELİF TAB'LARI :

Sahîh'in müstakil veya şerhli olarak çeşitli baskıları yapılmıştır:

1265	tarikli	Kalkutta (Calcutta)	tab'ı
1283	»	Kahire	»
1290	»	Kahire	»
1319	»	Delhi	»
1320	»	Istanbul	»
1327	»	Mısır	»
1330	»	Istanbul	»
1349	»	Mısır	»
1375/1955	»	Mısır	»

İtimad edilmiş bir çok nüshalarla mükerrer mukabeleler yapılmak suretiyle hazırlanan nüshanın Mehmed Zihni Efendi (1332/1914)'nin kalemî ile harekeli, tashihli ve hâşiyeli olarak sekiz cüz (4 cild) halinde Maarif Nezareti tarafından yapılan 1330 tarihli Matbaa-ı Âmire tab'ı cidden güzeldir.

Muhammed Fuâd Abdulbâki tarafından «*Miftâhu Kunûzi's-Sünne*» ve «*el-Mu'cemu'l-Mufahras li Elfâz'l-Hadîsi'n-Nebevi*» adlı fihristlere göre Kitâb, bâb ve hadisleri rakamlı ve kısa hâşiyeler konmuş olarak hazırlandıktan sonra 1375/1955 tarihinde Kahire'de yapılan tab'ı da çok güzeldir. Bu baskıda Âmire tab'ından fazla olarak çeşitli fihristlerden meydana gelen bir de *Fihristler Cildi* ilâve edilmiştir.

D — KAYNAK KİTAPLAR FİHRİSTİ"

1. GİRİŞ KISMINI ve TERCEMEYİ HAZIRLARKEN FAYDALANDIĞIMIZ VEYA FAYDALANILABİLECEK KAYNAKLARIN BAŞLICALARI ŞUNLARDIR :

Ahmed Emin, Duha'l-İslâm, Kahire, 1357/1938.

Ahmed Naîm ve Kamil Miras, Tecrid-i Sarîh Tercemesi İst. 1928-1944.

Askalânî, İbn Hacer, Ta'liku-t-Ta'lik Ayasofya Kütüp. rak. 472.

Askalânî, İbn Hacer, Fethu'l-Bâri fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî, İst., 1308.

Askalânî, İbn Hacer, Tehzibu't-Tehzib, Haydarabad, 1325.

Askalânî, İbn Hacer, Hedyu's-Sâri li Sahîhi Ebi Abdillâh el-Buhârî, Bulak, 1301.

Askalânî, İbn Hacer, Nubhetu'l-Fiker fi Mustalahi Ehli'l-Eser (Aliyu'l-Karî Şerhi ile) İst., 1327.

Askalânî İbn Hacer, Lisânu'l-Mizan, Haydarabad, 1329-1331.

Alaî, Şeyh Salahud-Din Halil, Muşkilu-s-Sahîhayn, Süleymaniye Çelebi Abdullah kısmı rak. 476/2.

Aynî, Umdetu'l-Kârî fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî, İst., 1308.

Bâcî, Ebu'l-Velîd: Kitabu'l-cerhi ve-ta'dîl fi esmai-r-ricâli-l-mezkura fi Sahîhi'l-Buhârî ve Muslim, Nuruosmaniye Kütüp. rak. 766.

Buhârî, Muhammed ibn İsmail, el-Câmiu's-Sahîh, İst., 1315.

Buhârî, Muhammed ibn İsmail, et-Tarihu'l-Kebir, Haydarabad, 1941-1945.

Bursalı, Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, İst., 1333-1342.

Brockelmann; Geschichte der Arabischen Litteratur, Leiden, 1944 - 1949, Supple. 1937-1942.

Erdebilî, Muhammed ibn Ali, Camiu'r-Ruvât, Tahran, 1334.

Ebu'l-Fidâ, el-Muhtasar min Ahbari'l-Beşer)Tarihu Eki'l-Fidâ diye de tanınır), Mısır, 1325.

Ebu Ali el Hüseyin ibn Muhammed ibn Ahmed el Gassânî el Ceyyânî, Takyidu'l Muhmel ve Temyizu'l-Müşkil, Bayezid Kütüp. rak. 1211.

Ebu'l-Fedâil el-Hasen ibn Muhammed ibn Hasen es-Sağânî, Kitabun

51. Fihrist yahut sonundaki «T» nin hazfı ile Fihris kitaplar defteri ma'nâsınadır. Bu gün eski kütüphane defterlerine hâlâ aynı isim verilmektedir. Farsçadan muarreb olan bu kelime aslında Câmiu'l-Eşya demektir. Kamûs mütercimî Asım Efendi: «Fihris, O, tafsilî müfredattır ki, kitap evvellerinde müstemil olduğu fasıllar ve bâbılar beyân olunur. Ve kitapların isimleri tesbît olunan sahifeye —deftere— denir.» diyor. Araplar fihris derler. Bizde iki ma'nâsı da kullanılır.

fiyhi Esamî Şuyûhi Ebi Abdillâh Muhammed ibn İbrahim ibn Muğıyra el-Buhârî, Süleymaniye, Karaçelebizade kısmı, rak. 68.

Ebu'l-Mahasin Muhammed ibn Ali ibn el-Hasen, Tezkiratu'l-Ricali'l-Aşara, Köprülü Kütüp. rak. 263.

Ebu Saîd Muhammed Abdu'l-Hâdî ibn Muhammed Abdi'l-Kerîm, Hâdî'l-Müstersidîn ilâ ittisali'l-Musnidîn (el-Mulakkab bi takrîbi'l-Murad fî Ref'i'l-Esnâd), Haydarabad, 1355.

Ebu Ubeyd el-Kâsım ibn Sellâm el-Herevî, Garîbu'l-Hadîs, Köprülü Kütüp. rak. 455.

Ebu Zehu, Muhammed Muhammed, el-Hadîs ve'l-Muhaddisun, Mısır, 1378/1958.

Ferrâ, Takıyu'd-Din İbrahim ibn Muhammed el-Makdisî ed-Dımaşkî, ez-Zeyl Alâ Tabakati'l-Hanbeliyye.

Fihristu Dârî'l-Kutubi'l-Mısıryye, Kahire, 1342/1924.

Hacı Halife Kâtip Çelebi, Kitabu Keşfi'z-Zünun an Esmâ'l-Kutubi Ve'l-Funûn, İst. 1360-1362/1941-1943.

Hâfız Nâsıru'd-Din Ebu'l-Abbas Ahmed ibn Vecîhi-d-Dîn Muhammed ibn Mansur... Hatîbu İskenderiyye, Kitâbu'l-Mutevârî alâ Terâcimi Ebvabi'l-Buhârî, Umumi Kütüp. rak. 1115.

Hâkim, el-Medhal ilâ marifeti Kitabi'l-İklîl, Şehid Ali Paşa Kütüp. rak. 346.

Hâkim, Kitabu Ma'rifeti Ulûmi'l-Hadîs, Kahire, 1937.

Hamidullah, Sahifetu Hemmâm ibn Munebbih, Dımaşk, 1372/1953.

Hattâbî, Ebu Süleyman Hamd ibn Muhammed: Şerhu Sahîhi'l-Buhârî el-Müsemma bi'l-İlâmî's-Sünen, Feyzullah Efendi Kütüp. rak. 437.

Hatîb el-Bağdadî, Kitabu'l-Kifâye fî ilmi'r-Rivaye, Haydarabad, 1357.

Hatîb el-Bağdadî, Şerefu Ashâbi'l-Hadîs, Atıf Efendi Kütüp. rak. 601.

Hatîb el-Bağdadî, el-Esmâu'l-Mubheme fî enba'l-Muhkeme, Feyzul-lah Efendi Kütüp. rak. 497.

Hatîb el-Bağdadî, Kitabu'l-Fasl li'l-Vasli'l-Mudrec fî'n-Nakl, Topkapı Sarayı III. Ahmed kısmı, rak. 612.

Hatîb el-Bağdadî, Takyidu'l-İlm, Dımaşk, 1949.

Hatîb el-Bağdadî, Tarihu Bağdad, Kahire, 1349/1931.

Hût el-Beyrûtî, Esnâ'l-Merâtib fî Ehâdisi Muhtelifeti'l-Meratib, Kahire, 1346.

İbn Abdi'l-Hâdî, Tezkiratu'l-Huffâz, Haydarabad, tarihsiz.

İbn Asâkir, Tarihu Dımaşk, 1954.

İbnu Cevzî, el-Muntazam fî Tarîhi'l-Mulûk ve'l-Umem, Haydarabad, 1357.

İbnu'l-Esîr, en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser, Kahire, 1318.

İbnu'l-Esîr, el-Kâmil fit'a-Tarih, Mısır, 1301.

- İbnu'l-Esîr, el-Lübâb fi Tehzîbî'l-Ensâb, Mısır, 1356-1369.
- İbn Hanbel, Ahmed, el-Musned, Kahire, 1313.
- İbn Hanbel, Ahmed, Kitabu'l-İlâl ve Mağfiretu'r-Ricâl, Ankara, 1963.
- İbn Hazm, el-İhkâm fi Usûli'l-Ahkam, Kahire, 1346.
- İbn Kesîr, el-Bâisu'l-Hasis Şerhu İhtisâri Ulûmi'l-Hadîs (Tahkîk Ahmed Muhammed Şâkir) Kahire, 1370/1951.
- İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, Mısır, 1351.
- İbn Ebî Ya'lâ, Tabakâtu'l-Hanâbile, Mısır, 1371/1952.
- İbn Ebî Ya'lâ, Tabakâtu'l-Hanâbile (İhtisaru Muhammed ibn Abdil-kadir en-Nablûsî) Dımaşk, 1350.
- İbn Haldûn, el-Mukaddime, Mısır, tarihsiz.
- İbn Hallikân, Vefeyâtu'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zaman. Mısır, 1367/1949.
- İbn Kuteybe, Kitabu'l-Haârif, Kahire, 1300.
- İbn Kuteybe, Kitabu Te'vil-i Muhtelifi'l-Hadîs, Kahire, 1326.
- İbn Imâd, Şezerâtu'z-Zeheb fi Ahbâri Men Zeheb, Kahire, 1350.
- İbn Nedîm, el-Fihrist, Mısır, 1948.
- İbnu's-Salah, Ulûmu'l-Hadîs («Mukaddimetu'bni's-Salâh»), Kahire, 1328 (Haleb, 1350/1931 Şerhli tab'ı).
- İbn Tağrî Berdî, en-Nucûmu'z-Zâhira fi Mulûki Mısra ve'l-Kahira, 1351/1932.
- İbn Teymiyye, Minhâcu's-Sünneti'n-Nebeviyye fi Nakzı Kelâmi's-Şiati ve'l-Kaderiyye, Bulak, 1322.
- İslâm Ansiklopedisi, M.E.B. İst., 1950/1960.
- İsmail Paşa el-Bağdadî, Hediyyetu'l-Ârifin Esmeâu'l-Müellifin ve Âsâru'l-Musannıfın, İst., 1951-1955.
- İsmail Paşa el-Bağdadî, Kitabu Izhârî'l-Meknûn fi'z-Zeyli alâ Keş-fi'z-Zünûn an Esâmi'l-Kutubi ve'l-Kanûn, İst., 1945-1947.
- Karî, Mulla Ali, Haşîyyetun alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker fi Mustalahâtı Ehli'l-Eser, İst., 1327.
- Karî, Mulla Ali, Kitabu Mevduâtı'l-Kebîr, İst., 1289.
- Kasımî, Kavâidu't-Tahdîs min Funûni Mustalahi'l-Hadîs, Ta'lik Muhammed Behce el-Bitâr, Dımaşk, 1352/1925.
- Kastallânî, Muslihu'd-Din, İrşâdu's-Sâri li Şerhi Sahîhi'l-Buhârî, Kahire, 1307.
- Kadî İyâd, Kitâbu'l-İlma' ilâ Marifeti Usûli'r-Rivaye ve Takyîdi's-sema' ve Cumelin min Fadâili İlmi'l-Hadîs ve Ehlihi ve Nuketin min Edebi Hameletihi ve Naklihi. Ayasofya Kütüp. rak. 433.
- Kirmanî, el-Buhârî bi Şerhi'l-Buhârî (25 cüz) Kahire, 1935-1945.
- Kurtubî, Abdullah ibn Muhammed, Akdiyetu Rasûlillah (S) Kahire, 1346.

Kehhâle, Umer Rıza, Mu'cemu Müellifin Terâcumu Musannıfın fı'l-Kutubi'l-Arabiyye, Dımaşk, 1376/1957.

Kettânî, Muhammed ibn Câfer, er-Risaletu'l-Mustatrafe li Beyânî Megrûdi Kutubi's-Sunneti'l-Mugerrafe, Beyrut, 1332, Karaçi, 1379/1960.

Lutfî, Abdulbedî', Fihrisu Mahtûtâtı'l-Musavvera, Kahire, 1956.

Makrîzî, Kitabu'l-Hıtat ve'l-Âsâr, Kahire, 1270.

Meknâsî, Ahmed Muhammed, Fihrisu'l-Müellifin ve'l-Anâvin, Tatvan (el-Mağribu'l-Aksâ) 1372/1952.

Muhammed Ebu'l-Fadl (Şeyhu'l-Ezher), et-Tırâzu'l-Hadîs fi Fenni Mustalahi'l-Hadîs, Kahire, 1943.

Muhammed Huseyin, Fihristu'l-Kutubi'l-Arabiyye el-Mahfûza bi'l-Kutuphâneti'l-Hıdviyye, Mısır, 1301-1309.

Musannafu'bni Ebî Şeybe, Köprülü Kütüp. rak. 438

Musannafu Abdırrezzak ibn Hemmam... es-San'ânî, 1-5. cüz Murad Molla Kütüp. rak. 596-600, 6. cüz Feyzullah Efendi Kütüp. rak. 541.

Nevevî, Muhyiddîn, Şerhu Sahîhi'l-Buhârî, Kılıç Ali Paşa Kütüp. rak. 243.

Nevevî, Muhyiddîn, et-Takrîb ve't-Teysîr li Ma'rifeti Suneni'l-Besîri'n-Nezîr (Suyûtî Şerhi ile) Mısır, 1307.

Nevevî, Muhyiddîn, Tehzîbu'l-Esmâ ve'l-Lügât, Gotha (Çekoslovakya), 1242.

Okıç, M. Tayyib, Bazı Hadîs Meseleleri Üzerine Tedkikler, İst., 1959.

Râmehurmuzî, Ebu Muhammed Hasan ibn Abdırrahmân, el-Muhaddisu'l-Fâsıl beyne'r-Râvî ve'l-Vâî (İst., Köprülü Kütüp. rak. 397, Şehit Ali Paşa Kütüp. rak. 537 yazma).

Şâfiî Muhammed ibn İdris, er-Risâle, Tahkîk Ahmed Muhammed Şâkir, Kahire, 1358/1940.

Şâtıbî, Ebu İbrahim ibn Musa, el-Muvafakât fi Usûli's-Şeria, Mısır (Abullah Dıraz'ın Şerh ve tâlikâtı ile 4 cild).

Şâtıbî, Ebu İbrahim ibn Musa, el-İ'tisâm, Mısır, 1332.

Şattî, Muhammed Cemîl, Muhtasarı Tabakâti'l-Hanâbile, Dımaşk, 1339.

Şemsuddîn Sâmî, Kamûsu'l-A'lâm, İst., 1306-1316.

Şerîf Radî, el-Mecâzâtü'n-Nebeviyye, Tahkîk Mahmûd Mustafa, Kahire, 1356/1937.

Sem'ânî Abdul Kerim ibn Muhammed, Edebu'l-İmlâ ve'l-İstimlâ, Leiden, 1952.

Safedî, Salâhu'd-Dîn Halil ibn Aybek, el-Vafî bi'l-Vefeyât, İst., 1949.

Serkis, Yûsuf Elyan, Mu'cemu'l-Matbûâtı'l-Arabiyyeti ve'l-Muarra-ba (Matbaanın zuhurundan 1919 yılına kadar) Kahire, 1346/1928 — 1349/1931.

Sezgin, Dr. M. Fuad: Buhârî'nin Kaynakları Hakkında Araştırmalar, İstanbul, 1956.

Subkî, Tacuddîn, Tabakatu's-Şâfiyyeti'l-Kübrâ, Mısır, 1323.

Suyûtî, et-Tavsih ve't-Ta'lik ale'l-Camii's-Sahîh' (= Ta'liktu's-Suyûtî ale'l-Buhârî), Topkapı Saray Kütüp. Medine kısmı, rak. 261.

Suyûtî, Tedribu'r-Râvî fî Şerhi Takrîbi'n-Nevevî, Mısır, 1307.

Taberî, Ebu Cafer Muhammed ibn Cerir: Târihu'l-Ümem ve'l-Mulûk, Leiden, 1876-1901.

Taşköprü Zâde Ahmed, Mevzûâtu'l-Ulûm, Mütercimi müellifin oğlu Kemâluddîn Muhammed, İst., 1313.

Taşköprü Zâde, Miftahu's-Saâde ve Misbâhu's-Siyâde, Haydarabad, 1328.

Tahânuvî Şeyh Ali, Keşşâfu Istilâhâtı'l-Funûn, İst., 1317.

Ukberî, İrâbu Hadîsi'n-Nebevî (İst., Pertev Paşa, rak. 56).

Wensinck, (Nâşir), Dr. E. Y.: El-Mu'cemu'l-Mufahras li Elfâzı'l-Hadîsi'n-Nebevî, Leiden, 1936.

Yâfiî, Mir'âtu'l-Cinân, Haydarabad, 1337-1939.

Yakût, Ebu Abdillâh Yakut ibn Abdillâh el-Hamavî, Mu'semu'l-Buldân, Mısır, 1323/1906, Leipzig, 1886.

Zebîdî, Muhammed ibn Muhammed, İthâfu's-Sâde, Mısır, 1311.

Zehebî, Şemseddin, Mizânu'l-İ'tidâl fî Nakdî'r-Ricâl, Mısır, 1325.

Zehebî, Şemsuddin, Teckiratu'l-Huffâz, Haydarabad, 1333-1334. («Tabakâtu'l-Huffâz» da deniyor).

Zehebî, Şemsuddin, Tarihu'l-İslâm ve Tabakâtu'l-Meşâhir ve'l-A'lâm, Kahire, 1367. (Topkapı Sarayı III. Ahmed rak. 2913).

Zehebî, Şemsuddin, Siyeru'n-Nubelâ (Şimdi bazı cüzlerinde gelmiş olan «Siyeru Al'âmi'n-Nübelâ» ismi ile Mısır'da basıldı).

Zehebî Ebu Abdillâh Muhammed ibn Ahmed ibn Usman ez-Zehebî, Muğnî fî Tabakâtı'l-Muhaddisîn, Feyzullah Efendi Kütüp. rak. 1528.

Zeydan, Curcî, Tarihu Edebi'l-Lugati'l-Arabiyye, Kahire, 1936.

Zikirli, Hayruddin, el-A'lâm, Kâmûsu Teracüme li Eşheri'r-Ricâli ve'n-Nisâ mine'l-Arab ve'l-Musta'rabin vel'l-Musteşrikîn, 1373-1378/1954-1959.

Zikirli, Hayreddin, el-A'lâm'ın 10/260-360 arasında harf sırası ile ve «el-Masâdir ve'l-Merâci» ismi ile çok güzel kitaplar fihristi.

2. MUSLİM'İN HAL TERCEMESİ ve ESERLERİNDEN BAHSEDEN ANA KANAKLAR :

Ebu'l-Fidâ, el-Muhtasar min Ahbâri'l-Beger 2/54,

Ebu Saîd Abdulhâdî, Hâdî'l-Müstersîdîn ilâ ittisâli'l-Musnidîn 328,

Ferra, Tabakâtu'l-Hanâbile 1/337, (246),

Hacı Halîfe (Kâtip Çelebi), Keşfüz-Zunûn, I-II: 175, 202, 485, 555, 1099, 1159, 1160, 1387, 1399, 1405, 1453, 1464, 1469.

Hâtib el-Bağdadî, Tarihu Bağdad 13/100-104,

Hayruddin ez-Zirikli, el-A'lâm 8/17-118,

Lutfi Abdu'l-Bedî', Fihrisu'l-Mahtutâtî'l-Musavvara 2/210,

İbnu'l-Cevzi, el-Muntazam fi Tarihi'l-Mulûk ve'l-Umem 2:5/32-33.

İbnu'l-Esir, el-Lubâb 2/263,

İbnu'l-Esir, el-Kâmil fi't-Tarih 7/95, (6/7),

İbnu'l-Hacer, Tehzîbu't-Tehzîb 10/126-128,

İbnu'l-Hacer, Muhtasarü Duveli'l-İslâm 1/124,

İbn Hallikân, Vefayâtu'l-A'yân 2/119-120, (II. Tab: 4/280-282),

İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye 11/33,

İbn Abdi'l-Hâdî, Tezkiratu'l-Huffâz,

İbn İmâd, Şezerâtu'z-Zeheb 2/144-145,

İbn Nedîm, el-Fihrist 1/23, (336),

İbn Tağrî Berdî, en-Nücûmu'z-Zâhira 3/33-34,

İsmail Paşa Bağdadî, Hediyyetu'l-Ârifin 2/431,

Meknâsî, Fihrisu'l-Muellifin ve'l-Anâvin 299,

Muhammed Huseyin, Fihrusu'l-Hidviyye 1/315-319 (203-208),

Nevevî, Tehzîbu'l-Esmâ ve'l-Lugât 2/89-92,

Nevevî, Şerhu'n-Nevevî, Mukaddime 1/1-42,

Umar Rıza Kehhale, Mu'semu'l-Muellifin 12/233-234,

Safedî, el-Vâfi 24/145-147,

Şemsu'd-Din Sâmî, Kamûsu'l-A'lâm 6/4281,

Serkis, Mu'cemu'l-Matbûât 2/1745-1746,

Taş Köprü, Miftâhu's-Saâde 2/8-9,

Tayyibî, Miftâhu's-Saâde 2/96,

Ya'fîi Mir'âtu'l-Cinân 2/174-175,

Yusuf el-İg, Fihrisu Mahtûtâtî'z-Zehiriyye 6/202-203,

Zehabî, Tezkiretu'l-Huffâz 2/150-152, 2/165-167,

Zehabî, Siyeru'n-Nubelâ 8/275-280,

Brockelmann, I, 166 (160). Sup. I:265-266,

Fihristu'bni Hayr, 212,

İslâm Ansiklopedisi 8/821-822 (5/47-54 Hadis dolayısıyla, 2/771-772 Buhârî dolayısıyla),

Les Manuscrits arabes de l'Escurial 3:82,

Mingana, Catalogue of arabic manuscripts, 214-217,

Muhammed Ebu Şehbe, el-Hac 6:66-71 (Mecmua),

Wensinck, Encyclopédie de l'Islam III:808, ".

52. Umer Rıza Kehhale, Mu'cem'ul-Müellifin 12/232-233; Hayruddin Zirikli, el-Alâm, 117-118 den ilâvelerle.

E — DUÂ

Artık bu uzunca GİRİŞ'e son verip sözlerimizi bitiriyor, müellif Muslim'in «MUKADDİME» sinden başlayarak Sahih'in muhtevasının tercemesine giriyoruz. Bu muhteva, Hâtemu'l-Enbiya Muhammed Mustafâ (S) in buyurdukları, teşvik ettikleri, yahud yaptığı işler olmak üzere merfu' olarak muttasıl senedlerle rivayet edilmiş kıymetli hadislerdir. Hak Taâlâ:

«... وما آتاكم الرسول فخذوه وما نهاكم عنه فانتهوا...»

: PEYGAMBER SİZE NE VERDİ İSE, ONU ALIN, SİZE NE YASAK ETTİ İSE ONDAN DA SAKININ...» (el-Haşr: 7),

«AND OLSUN Kİ ALLAH'IN ELÇİSİNDE SİZİN İÇİN ÇOK GÜZEL BİR ÖRNEK VARDIR...» buyurmuştur (el-Ahzâb: 21);

Rasûlullah (S) de:

«وقد تركت فيكم ما ان تضلوا بعده ان اعتصمتم به : كتاب الله وسنة رسوله»

: BEN SİZE KENDİSİNE SIKICA SARILDIĞINIZ TAKDİRDE ONDAN SONRA ASLA SAPITMAYACAĞINIZ (iki) ŞEYİ BIRAKTIM: ALLAH'IN KİTABI ve RASÛLÜ'NÜN SÛNNETİ» buyurdu (Muslim, Haccu'n-Nebiyy).

HADİS'İN ÖNEMİ bölümünde (ez-Zümer: 17-18) işaret edilen *en güzel sözler* hiç şüphesiz işte bunlardır.

* * *

Bu tercemenin naçiz mütercim için ve bunu okuyan müslimanlar için daima akıp duracak ve hiç kesilmiyecek bir hayır ve sevap kaynağı olmasını Hak Taâlâ'dan niyaz eylerim. Ayrıca iyi bir maksadla bunu okuyup tedkik etmek isteyenlere de rağbetler, kolaylıklar ve faydalar temennî ederim.

: BEN GÜCÜMÜN YETTİĞİ KADAR ISLAHDAN BAŞKA BİR ŞEY ARZU ETMEM. BENİM MUVAFFAKİYETİM ANCAK ALLAH YARDI-

MI İLEDİR. BEN YALNIZ O'NA GÜVENİP DAYANDIM VE YALNIZ O'NA DÖNERİM (Hûd: 88).

.. ان ارید الا الاصلاح ما استطعت وما توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه انیب

ALLAH'IM! GÜNAHIMI, BİLGİSİZLİĞİMİ, HER İŞİMDE İSRAFI-MI VE BENDEN DAHA İYİ BİLDİĞİN BÜTÜN KUSURLARIMI AF-VEYLE!

ALLAH'IM! CİDDİ VE GAYRI CİDDİ NE SÖYLEDİMSE, KASITLI VE KASITSIZ NE İŞLEDİMSE AFVEYLE! İTİRAF EDERİM Kİ BUN-LARIN HEPSİ BENDE VARDIR (Buhârî, Deavât, Kavlu'n-Nebiyy: Al-lahammeğfirî...; Muslim, Zikr ve'd-Duâ, et-Teavvuz min Şerri mâ amile ve min gerri mâ lem ya'mel) ".

اللهم اغفر لی خطیئتی وجهلی و اسرافی فی امری له

وما انت اعلم به منی

اللهم اغفر لی هذلی وجدی وخطی و عمدی

وکل ذلک عندی

—oOo—

53. Bu, Rasûlullah (S)'ın kendi şahsında Ümmetine ta'lim buyurduğu duâlardan biridir. Hiç şüphesiz kendisi dâima ilâhî vahye ma'kes olduğu için burada zik-redilen günah ve kusurlardan tamamıyla beri'dir. Biz bunu kendi nefsimizin bir itirafı ve istigfarı olarak buraya koymuş bulunuyoruz.

F — İÇİNDEKİLER

(Takdim ve Giriş'e âid)

KONULAR	SAHİFELER
TAKDİM	VII
1. Tercih ve terceme sebebi	VII
2. Yapılan iş ve beklenen faydalar	VIII
3. Tercemede takip edilen usûl	IX
4. Tercemedeki bazı hususlar ve kısaltmalar	X
GİRİŞ	XVII
A — HADİS'İN ÖNEMİ	XIX
B — İMAM-I MUSLİM'İN HAL TERCEMESİ	XXIII
1. Nesebi, nisbeti ve doğumu	XXIII
2. Siyahatları ve Üstadları	XXIII
3. Talebeleri (Kendinden rivayette bulunanlar)	XXV
4. Tasnif ettiği eserler	XXVI
5. Vefâtı	XXVI
6. Muâsırlarının Muslim hakkındaki bazı beyanları	XXVII
7. Muslim'in Buhârî ile münasebeti	XXVIII
8. İlimdeki kemal derecesi	XXIX
C — MUSLİM'İN SAHİH'İ ÜZERİNDE BİR TEDKİK	XXXI
1. Sahih'in Muslim'e isnad zincirleri	XXXI
2. Sahih'in Ebu İshâk rivayeti ve Nevevî'ye ulaşması	XXXI
3. Sahih'in Kalânîsî rivayeti	XXXII
4. Râvîlerin kitabı rivayette bazı halleri	XXXVII
5. Sahih'in te'lifi	XL

6. Buhârî ile Muslim'in şartları (Sahîh te'lifinin dayandığı şartlar)	XLII
7. Sahîhayn'ın makbûliyet sebepleri (Sahîhayn'ın en sahîh olma sebepleri)	XLII
8. Şeyhu'l-İslâm İbnu Teymiyye (728/1327) nin Sahîhayn hakkındaki fikirleri	XLIV
9. Sahîhayn'ın mukayesesi	XLV
10. Muslim'in ta'likleri	LIII
11. Mükerrerleri toplamaktaki usûlü	LV
12. «Hemmâm nushası gibi kadîm bazı nushaların hadislerine âid senedi tekrar edip etmemek meselesi» nde Muslim'in usûlü	LVI
13. «Rivâyetleri telfik meselesi» nde Muslim'in usûlü	LVIII
14. Muslim'in hadis'i ihtisar durumu	LVIII
15. «Yalnız sika'nın rivâyeti ile yetinmek meselesi» nde Muslim'in usûlü	LVIII
16. Sahîh üzerine yazılan şerhler	LIX
17. Sahîhayn üzerinde diğer eserler	LX
18. Sahîhayn yahud bu ikisinden biri üzerine mustahrac kitaplar	LX
19. Sahîhayn üzerine müstedrekler	LXII
20. Sahîhayn'ı bir araya toplayan kitaplar	LXIII
21. Sahîhayn ile birlikte diğer bazılarını da bir araya toplayan kitaplar	LXIII
22. Sahîh'in muhtasarlari	LXIV
23. Sahîhayn'ın ittifaklarını toplayanlar	LXIV
24. Sahîhayn'a «ETRAF» yazanlar	LXV
25. Sahîhayn'ın ricâli hakkındaki kitaplar	LXVI
26. Sahîhayn'ın dışındaki sahîh hadisler meselesi	LXVI
27. Muslim Sahîh'inin muhtelif tab'ları	LXVII

D — KAYNAK KİTAPLAR FİHRİSTİ LXVIII

1. Umûmi eserler	LXVIII
2. Muslim'in eserlerinden bahseden ana kaynaklar	LXVIII

E — DUA LXXV

F — İÇİNDEKİLER LXXVII

الْبَيْهَقِيُّ
ص ١٢

لِلْإِمَامِ أَبِي الْحُسَيْنِ مُسْلِمِ بْنِ الْحَجَّاجِ الْقُشَيْرِيِّ النَّيْسَابُورِيِّ

Ebu'l-Hüseyin Müslimu'bnu'l-Haccâc
el-Kuşeyrî en-Niysâbûrî
(206-261)

SAHÎH-İ MUSLİM VE TERCEMESİ

CİLD : 1

Mütercim :

MEHMED SOFUOĞLU

İst. Yüksek İslâm Enstitüsü Öğretim Üyesi

İRFAN
YAYINCILIK ve TİCARET

Silivri Kapı Cad. Özgünay Pasajı altı
Kocamustafapaşa-İstanbul

مقدمة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين . والمنة لله للمؤمنين . وصلى الله على محمد خاتم النبيين وعلى جميع الأنبياء والمرسلين . أما بعد . فإنك ، يرحمك الله ، بتوفيق خالقك ، ذكرت أنك همت بالتحصيل عن تعرف جملة الأخبار المأثورة عن رسول الله ﷺ ، في سنن الدين وأحكامه . وما كان منها في الثواب والعقاب ، والترغيب والترهيب ، وغير ذلك من صنوف الأشياء . بالأسانيد التي بها ثقلت ، وتداولها أهل العلم فيما بينهم . فأردت ، أرشدك الله ، أن توفق على جملة مؤلفات مؤلفات . وسألتني أن ألخصها لك في التأليف بلا تكرار يكثر . فإن ذلك ، زعمت ، بما يشملك عماله قصدت . من التفهيم فيها ، والاستنباط منها . وللذي سألت ، أكرمك الله ، حين رجعت إلى تدبره ، وما تقول به الحال إن شاء الله ، عافية محمودة ، ومنفعة موجودة . وظننت ، حين سألتني تجبهم ذلك ، أن لو عزم لي عليه ، وقضي لي تمامه ، كان أول من يصيبه نفع ذلك إياي خاصة ، قبل غيري من الناس . لأسباب كثيرة يطول ذكرها الوصف . إلا أن جملة ذلك ، أن صبط القليل من هذا الشأن وإتقانه ، أيسر على المرء من معالجة الكثير منه . ولا سيما عند من لا تمييز عنده من العوام . إلا أن يوقفه على التمييز غيره . فإذا كان الأمر في هذا كذا وصفتنا فالتقصيد منه إلى الصحيح القليل ، أولى بهم من إردباد السقيم . ولأنما يرجى بعض النعمة في الاستكثار من هذا الشأن ، ونجع المكررات منه ، إحصاء من الناس . ممن رزق فيه بعض التيقظ ، والمعرفة بأسبابه وعلاجه . فذلك إن شاء الله ، ينجم بما أوتي من ذلك على الفائدة في الاستكثار من جمعه . فأما عوام الناس الذين هم بخلاف مما أني الخاص ، من أهل التيقظ والمعرفة ، فلا معنى لهم في طلب الكثير ، وقد عجزوا عن معرفة القليل

ثُمَّ إِنَّا، إِنْ شَاءَ اللَّهُ، مُبْتَدِئُونَ فِي تَخْرِيجِ مَسَائِلَ وَتَأْلِيْفِهِ، عَلَى شَرِيطَةٍ سَوْفَ أَذْكُرُهَا لَكَ. وَهُوَ
إِنَّا نَعْمِدُ إِلَى جُمْلَةِ مَا أَسْنَدَ مِنَ الْأَخْبَارِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَتَقْسِمُهَا عَلَى ثَلَاثَةِ أَقْسَامٍ. وَثَلَاثَ طَبَقَاتٍ
مِنَ النَّاسِ. عَلَى غَيْرِ تَكَرَّرٍ. إِلَّا أَنْ يَأْتِيَ مَوْضِعٌ لَا يُسْتَعْنَى فِيهِ عَنْ تَرْدَادِ حَدِيثٍ فِيهِ زِيَادَةٌ مَعْنَى،
أَوْ إِسْنَادٌ يَقَعُ إِلَى جَنْبِ إِسْنَادٍ، لِيَعْلَمَ تَكُونُ هُنَاكَ. لِأَنَّ النَّمْعَ الزَّائِدَ فِي الْحَدِيثِ، الْمُحْتَاجُ
إِلَيْهِ، يَقُومُ مَقَامَ حَدِيثٍ تَامٍّ. فَلَا بُدَّ مِنْ إِعَادَةِ الْحَدِيثِ الَّذِي فِيهِ مَا وَصَفْنَا مِنَ الزِّيَادَةِ. أَوْ أَنْ يُفَصَّلَ
ذَلِكَ النَّمْعُ مِنَ جُمْلَةِ الْحَدِيثِ عَلَى اخْتِصَارِهِ إِذَا أُمِكنَ. وَلَكِنْ تَفْصِيلُهُ رُبَّمَا عَسَرَ مِنْ جُمْلَتِهِ.
فَعَادَتُهُ بِمِثْلِهِ، إِذَا صَاقَ ذَلِكَ، أَسْلَمَ

فَأَمَّا مَا وَجَدْنَا بُدْأً مِنْ إِعَادَتِهِ بِجُمْلَتِهِ، مِنْ غَيْرِ حَاجَةٍ مِّنَّا إِلَيْهِ، فَلَا تَتَوَلَّى فَعَلُهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ نَعَالِي
فَأَمَّا الْقِسْمُ الْأَوَّلُ، فَإِنَّا نَتَوَخَّى أَنْ تُقَدَّمَ الْأَخْبَارُ الَّتِي هِيَ أَسْلَمُ مِنَ الْعُيُوبِ مِنْ غَيْرِهَا وَأَنْتَى
مِنْ أَنْ يَكُونَ نَاقِلُهَا أَهْلَ اسْتِقَامَةٍ فِي الْحَدِيثِ، وَإِنْقَانِ لِبَأْ ثَقُلُوا. لَمْ يُوْجَدْ فِي رِوَايَتِهِمْ اخْتِلَافٌ
شَدِيدٌ. وَلَا تَخْلِيطٌ فَاجِسٌ. كَمَا قَدْ عُنِيَ فِيهِ عَلَى كَثِيرٍ مِنَ الْمُحَدِّثِينَ. وَبَانَ ذَلِكَ فِي حَدِيثِهِمْ.
فَإِذَا نَحْنُ تَقَصَّيْنَا أَخْبَارَ هَذَا الصَّنْفِ مِنَ النَّاسِ، اتَّبَعْنَاهَا أَخْبَارًا يَقَعُ فِي أَسَانِيدِهَا بَعْضُ مَنْ لَيْسَ
بِالْمَوْصُوفِ بِالْحِفْظِ وَالْإِتْقَانِ. كَالصَّنْفِ الْمَقْدَمِ قَبْلَهُمْ. عَلَى أَنَّهُمْ، وَإِنْ كَانُوا فِيْمَا وَصَفْنَا دُونَهُمْ، فَإِنَّ
إِسْمَ السِّتْرِ وَالصَّدْقِ وَتَعَاطَى الْعِلْمِ يَشْمَلُهُمْ. كَعَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، وَزَيْدِ بْنِ أَبِي زَيْدٍ، وَلَيْثُ
ابْنِ أَبِي سُلَيْمٍ، وَأَضْرَابِهِمْ، مِنْ تَحَالِ الْآثَارِ وَثَقَالِ الْأَخْبَارِ.

فَهُمْ وَإِنْ كَانُوا بِمَا وَصَفْنَا مِنَ الْعِلْمِ وَالسِّتْرِ عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ مَعْرُوفِينَ، فَتَعَيَّرَهُمْ مِنْ أَقْرَابِهِمْ يَمُنُّ عِنْدَهُمْ
مَا ذَكَرْنَا مِنَ الْإِتْقَانِ وَالِاسْتِقَامَةِ فِي الرِّوَايَةِ يَفْضَلُونَهُمْ فِي الْحَالِ وَالْمَرْتَبَةِ. لِأَنَّ هَذَا عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ
دَرَجَةٌ رَفِيعَةٌ وَخَصْلَةٌ سَنِيَّةٌ.

أَلَا تَرَى أَنَّكَ إِذَا وَازَنْتَ. هَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةَ الَّذِينَ سَمَّيْنَاهُمْ، عَطَاءَ وَزَيْدَ وَلَيْثًا، بِمَنْصُورِ بْنِ الْمُثَنِّ
وَسُلَيْمِ بْنِ الْأَعْمَشِ وَإِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، فِي إِتْقَانِ الْحَدِيثِ وَالِاسْتِقَامَةِ فِيهِ، وَجَدْتَهُمْ مُبَايِنِينَ لَهُمْ.
لَا يُدَانُونَ لَهُمْ لِأَشْكَ عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ بِالْحَدِيثِ فِي ذَلِكَ. لِذَلِكَ اسْتِقَاضَ عِنْدَهُمْ مِنْ صِحَّةِ حِفْظِ مَنْصُورٍ
وَالْأَعْمَشِ وَإِسْمَاعِيلَ. وَإِتْقَانِهِمْ لِحَدِيثِهِمْ. وَأَنَّهُمْ لَمْ يَعْرِفُوا مِثْلَ ذَلِكَ مِنْ عَطَاءَ وَزَيْدَ وَلَيْثَ.

وَفِي مِثْلِ تَجَرُّى هَؤُلَاءِ إِذَا وَازَنْتَ بَيْنَ الْأَقْرَانِ ، كَابْنِ عَوْنٍ وَأَيُّوبَ السَّخْتِيَانِي ، مَعَ عَوْفِ بْنِ أَبِي جَمِيلَةَ وَأَشْعَثَ الْحَمْرَانِي وَهُمَا صَاحِبَا الْحَسَنِ وَابْنِ سِيرِينَ . كَمَا أَنَّ ابْنَ عَوْنٍ وَأَيُّوبَ صَاحِبَاهُمَا . إِلَّا أَنَّ الْبَوْنَ يَنْتَهَمَا وَيَبِينُ هَذَيْنِ بَعِيدٌ فِي كَمَالِ الْفَضْلِ وَصِحَّةِ الثَّقَلِ . وَإِنْ كَانَ عَوْفٌ وَأَشْعَثُ غَيْرَ مَذْفُوعَيْنِ عَنْ صِدْقٍ وَأَمَانَةٍ عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ . وَلَكِنَّ الْحَالَ مَا وَصَفْنَا مِنَ الْمَنْزِلَةِ عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ .

وَلِنَّمَا مِثْلُنَا هَؤُلَاءِ فِي التَّسْمِيَةِ ، لِيَكُونَ تَعْمِيلُهُمْ سِمَةً يَصْدُرُ عَنْ قَوْمِهَا مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ طَرِيقُ أَهْلِ الْعِلْمِ فِي تَرْتِيبِ أَهْلِهِ فِيهِ . فَلَا يُقَصِّرُ بِالرَّجُلِ الْعَالِي الْقَدْرِ عَنْ دَرَجَتِهِ . وَلَا يُرْفَعُ مُنْضَعُ الْقَدْرِ فِي الْعِلْمِ فَوْقَ مَنَزَلَتِهِ . وَيُبْطِئُ كُلُّ ذِي حَقٍّ فِيهِ حَقُّهُ . وَيُنْزَلُ مَنَزَلَتُهُ .

وَقَدْ ذُكِرَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ : أَمَرَ نَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ تُنْزَلَ النَّاسَ مَنَازِلُهُمْ مَعَ مَا نَاطَقَ بِهِ الْقُرْآنُ مِنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى : وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ .

فَعَلَى نَحْوِ مَا ذُكِرْنَا مِنَ الْوُجُوهِ ، نُؤَيِّفُ مَا سَأَلْتَ مِنَ الْأَخْبَارِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَمَّا مَا كَانَ مِنْهَا عَنْ قَوْمٍ هُمْ عِنْدَ أَهْلِ الْحَدِيثِ مُتَمَمُونَ . أَوْ عِنْدَ الْأَكْثَرِ مِنْهُمْ . فَلَسْنَا تَتَشَاغَلُ بِتَخْرِيجِ حَدِيثِهِمْ . كَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ وَسْوَرٍ أَبِي جَعْفَرٍ الْمَدَائِنِي ، وَعَمْرِو بْنِ خَالِدٍ ، وَعَبْدُ الْقُدُّوسِ الشَّامِي ، وَمُحَمَّدُ بْنُ سَمِيدِ الْمَصْلُوبِ ، وَغِيَاثُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، وَسَلِيمَانُ بْنُ عَمْرٍو أَبِي دَاوُدَ النَّخَعِي ، وَأَشْبَاهِهِمْ مِنْ أَهْلِ بَوَاضِعِ الْأَحَادِيثِ وَتَوَلِيدِ الْأَخْبَارِ .

وَكَذَلِكَ ، مَنْ الْغَالِبُ عَلَى حَدِيثِهِ الْمُنْكَرُ أَوِ الْغَلَطُ ، أَمْسَكْنَا أَيْضًا عَنْ حَدِيثِهِمْ .

وَعَلَامَةُ الْمُنْكَرِ فِي حَدِيثِ الْمُحَدِّثِ ، إِذَا مَا عُرِضَتْ رِوَايَتُهُ لِلْحَدِيثِ عَلَى رِوَايَةِ غَيْرِهِ مِنْ أَهْلِ الْحِفْظِ وَالرِّضَا ، خَالَفَتْ رِوَايَتَهُ رِوَايَتُهُمْ أَوْ لَمْ تَكُنْ تَوَافَقُهَا . فَإِذَا كَانَ الْأَغْلَبُ مِنْ حَدِيثِهِ كَذَلِكَ ، كَانَ مَهْجُورَ الْحَدِيثِ ، غَيْرَ مَقْبُولِهِ وَلَا مُسْتَعْمَلِهِ .

فَمِنْ هَذَا الضَّرْبِ مِنَ الْمُحَدِّثِينَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ ، وَيَحْيَى بْنُ أَبِي أَنْبَسَةَ ، وَالْجَرَّاحُ بْنُ الْيَمْنَالِ أَبُو الْعَطُوفِ ، وَعَبَادُ بْنُ كَثِيرٍ ، وَحُسَيْنُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ ضَمِيرَةَ ، وَعُمَرُ بْنُ صُهْبَانَ . وَمَنْ نَحْنَا نَحْوُهُمْ فِي رِوَايَةِ الْمُنْكَرِ مِنَ الْحَدِيثِ . فَلَسْنَا نَرْجِعُ عَلَى حَدِيثِهِمْ . وَلَا تَتَشَاغَلُ بِهِ .

لِأَنَّ حُكْمَ أَهْلِ الْعِلْمِ ، وَالَّذِي نَمُرِفُ مِنْ مَذَاهِبِهِمْ فِي قَبُولِ مَا يَتَقَرَّدُ بِهِ الْمُحَدِّثُ مِنَ الْحَدِيثِ ، أَنْ يَكُونَ قَدْ شَارَكَ الثَّقَاتِ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ وَالْحِفْظِ فِي بَعْضِ مَا رَوَوْا . وَأَمَّنْ فِي ذَلِكَ عَلَى الْمُوَافَقَةِ لَهُمْ .

فَإِذَا وَجِدَ كَذَلِكَ ، ثُمَّ زَادَ بَعْدَ ذَلِكَ شَيْئًا لَيْسَ عِنْدَ أَصْحَابِهِ ، قُبِلَتْ زِيَادَتُهُ
فَأَمَّا مَنْ تَرَاهُ يَمْعِدُ لِمِثْلِ الزُّهْرِيِّ فِي جَلَالَتِهِ وَكَثْرَةِ أَصْحَابِهِ الْخَفَاطِ الْمُتَقِينَ لِجَدِيدِهِ وَحَدِيثِ
غَيْرِهِ ، أَوْ لِمِثْلِ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، وَحَدِيثُهُمَا عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ مَبْسُوطٌ مُشْتَرَكٌ . فَذُنُوقُوا أَصْحَابَهُمَا عَنْهُمَا
حَدِيثَهُمَا عَلَى الْإِتِّفَاقِ مِنْهُمْ فِي أَكْثَرِهِ . فَيُرَوَّى عَنْهُمَا أَوْ عَنْ أَحَدِهِمَا الْمَدَدُ مِنَ الْحَدِيثِ ، بِمَا لَا يَعْرِفُهُ
أَحَدٌ مِنَ أَصْحَابِهِمَا ، وَلَيْسَ يَمُنُّ فَذُ شَرَكِهِمْ فِي الصَّحِيحِ بِمَا عِنْدَهُمْ ، فَتَعَيَّرَ جَائِزٌ قَبُولُ حَدِيثِ هَذَا
الضَّرْبِ مِنَ النَّاسِ . وَاللَّهُ أَعْلَمُ .

فَدُ شَرَحْنَا مِنْ مَذْهَبِ الْحَدِيثِ وَأَهْلِهِ نَحْصَ مَا يَتَوَجَّهُ بِهِ . مِنْ أَرَادَ سَبِيلَ الْقَوْمِ وَوَفَّقَ لَهَا .
وَسَتَرِيدُ ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى ، شَرْحًا وَإِضَاحًا فِي مَوَاصِعَ مِنَ الْكِتَابِ . عِنْدَ ذِكْرِ الْأَخْبَارِ الْمُعَلَّلَةِ .
إِذَا أَتَيْنَا عَلَيْهَا فِي الْأَمَاكِينِ الَّتِي يَلِيقُ بِهَا الشَّرْحُ وَالْإِضَاحُ ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى .

وَبَعْدُ ، بِرَحْمَتِكَ اللَّهُ ، فَلَوْلَا الَّذِي رَأَيْنَا مِنْ سُوءِ صُلُوحِ كَثِيرٍ مِمَّنْ نَصَبَ نَفْسَهُ مُحَدِّثًا ، فِيمَا يَنْزِلُهُمْ
مِنْ طَرَجِ الْأَحَادِيثِ الضَّعِيفَةِ ، وَالرَّوَايَاتِ الْمُنْكَرَةِ ، وَتَرْكِهِمُ الْإِقْتِصَارَ عَلَى الْأَحَادِيثِ الصَّحِيحَةِ
الْمَشْهُورَةِ ، بِمَا تَقْلَهُ الثَّقَاتُ الْمَعْرُوفُونَ بِالصَّدْقِ وَالْأَمَانَةِ . بَعْدَ مَعْرِفَتِهِمْ وَإِقْرَارِهِمْ بِالسُّبُوتِ ، أَنَّ
كَثِيرًا مِمَّا يَقْدِفُونَ بِهِ إِلَى الْأَغْيَاءِ مِنَ النَّاسِ هُوَ مُنْكَرٌ ، وَمُنْقُولٌ عَنْ قَوْمٍ غَيْرِ مَرْضِيٍّ ،
يَمُنُّ ذَمُّ الرِّوَايَةِ عَنْهُمْ أَعْمَةُ أَهْلِ الْحَدِيثِ . مِثْلُ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ ، وَشُعْبَةَ بْنِ الْحَجَّاجِ ، وَسُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ ،
وَيَحْيَى بْنَ سَمِيدٍ الْقَطَّانِ ، وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ مَهْدِيٍّ ، وَغَيْرِهِمْ مِنَ الْأَثَمَةِ . لَمَّا سَهَّلَ عَلَيْنَا الْإِتِّصَابُ
إِمَّا سَأَلْتَ مِنَ التَّمْيِيزِ وَالتَّخْصِيلِ .

وَلَكِنْ مِنْ أَجْلِ مَا أَعْلَمْنَاكَ مِنْ نَشْرِ الْقَوْمِ الْأَخْبَارَ الْمُنْكَرَةَ ، بِالْأَسَانِيدِ الضَّعِيفِ الْمَجْهُولَةِ ،
وَقَدْفِهِمْ بِهَا إِلَى الْعَوَامِّ الَّذِينَ لَا يَعْرِفُونَ عُيُوبَهَا ، خَفَّ عَلَى قُلُوبِنَا لِجَابِتِكَ إِلَى مَا سَأَلْتَ .

(١) بَابُ وَجوبِ الرِّوَايَةِ عَنِ الثَّقَاتِ وَتَرْكِ الْكَذَّابِينَ ، وَالتَّخْذِيرُ مِنَ الْكُذْبِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَأَعْلَمُ ، وَفَقَّكَ اللَّهُ تَعَالَى ، أَنَّ الْوَاجِبَ عَلَى كُلِّ أَحَدٍ عَرَفَ التَّمْيِيزَ بَيْنَ صَحِيحِ الرِّوَايَاتِ وَسَقِيمِهَا .
وَنَقَاتِ الدَّافِدِينَ لَهَا ، مِنَ الْمُتَمَيِّزِينَ . أَنَّ لَا يَرَوَى مِنْهَا إِلَّا مَا عَرَفَ صِحَّةَ خَارِجِهِ . وَالسُّتَارَةَ فِي تَأْوِيلِهِ .
وَأَنْ يَتَّقِيَ مِنْهَا مَا كَانَ مِنْهَا عَنْ أَهْلِ الثَّمَمِ وَالْمَعَانِيدِ . مِنْ أَهْلِ الْبِدْعِ .

وَالدَّلِيلُ عَلَى أَنَّ الَّذِي قُلْنَا مِنْ هَذَا هُوَ اللَّازِمُ دُونَ مَا خَالَفَهُ - قَوْلُ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِمَجْهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِينَ . وَقَالَ جَلَّ ذِكْرُهُ : يَمَنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ . وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ : وَأَشْهِدُوا ذَوِي عَدْلٍ مِنْكُمْ . فَبِمَا ذَكَرْنَا مِنْ هَذِهِ الْآيِ - أَنَّ خَبَرَ الْفَاسِقِ سَاقِطٌ غَيْرُ مَقْبُولٍ ، وَأَنَّ شَهَادَةَ غَيْرِ الْعَدْلِ مَرْدُودَةٌ . وَالْخَبَرُ ، وَإِنْ فَارَقَ مَعْنَاهُ مَعْنَى الشَّهَادَةِ فِي بَعْضِ الْوُجُوهِ ، فَقَدْ يَجْتَمِعَانِ فِي أَعْظَمِ مَعَانِيهِمَا . إِذَا كَانَ خَبَرُ الْفَاسِقِ غَيْرَ مَقْبُولٍ عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ - كَمَا أَنَّ شَهَادَتَهُ مَرْدُودَةٌ عِنْدَ جَمِيعِهِمْ . وَدَلَّتِ السُّنَّةُ عَلَى نَقْيِ رِوَايَةِ الْمُنْكَرِ مِنَ الْأَخْبَارِ . كَمَنْحِهِ دَلَالَةَ الْقُرْآنِ عَلَى نَقْيِ خَبَرِ الْفَاسِقِ . وَهُوَ الْأَمْرُ الْمَشْهُورُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ « مَنْ حَدَّثَ عَنِّي بِحَدِيثٍ يُرَى أَنَّهُ كَذِبٌ فَهُوَ أَحَدُ الْكَاذِبِينَ »

وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ - حَدَّثَنَا وَكِيعٌ ، عَنْ شُعْبَةَ ، عَنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ . ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ أَيْضًا . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ ، عَنْ شُعْبَةَ وَسُفْيَانَ ، عَنْ حَبِيبٍ ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ أَبِي شَيْبٍ ، عَنْ الْمُهَيَّرَةِ بْنِ شُعْبَةَ ؛ قَالَا : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَلِكَ .

(٢) مَاب تَلَطَّ الكُتُب عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

١ - (١) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ ، عَنْ شُعْبَةَ . ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ، عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ جِرَاشٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَخْطُبُ . قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَا تَكْذِبُوا عَلَيَّ فَإِنَّهُ مَنْ يَكْذِبْ عَلَيَّ يَلِجِ النَّارَ »

٢ - (٢) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ ، بِعَنِي ابْنِ عُثَيْمٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ بْنِ صُهَيْبٍ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : إِنَّهُ لَيَمْنَعُنِي أَنْ أَحَدًا مِنْكُمْ حَدَّثَنِيَا كَثِيرًا - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَنْ تَعَمَّدَ عَلَى كَذِبًا فَلْيَنْتَبِرْهُ مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ » .

٣ - (٣) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ النَّخَعِيُّ . حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ ، عَنْ أَبِي حَصِينٍ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي مُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَنْتَبِرْهُ مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ » .

٤ - (٤) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثَيْمٍ . حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا سَمِيعُ بْنُ عُيَيْنٍ . حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ رَبِيعَةَ ؛

قَالَ : أَتَيْتُ الْمَسْجِدَ . وَالْمَيْمِرَةُ أَمِيرُ الْكُوفَةِ . قَالَ فَقَالَ الْمَيْمِرَةُ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : « إِنَّ كَذِبًا عَلَى لَيْسَ كَكَذِبٍ عَلَى أَحَدٍ . فَمَنْ كَذَبَ عَلَى مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ » .
وَحَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ . حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ . أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ قَيْسٍ الْأَسَدِيُّ ، عَنْ عَلِيٍّ ابْنِ رَبِيعَةَ الْأَسَدِيِّ ، عَنْ الْمَيْمِرَةَ بْنِ شُعْبَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ وَلَمْ يَذْكُرْ : « إِنَّ كَذِبًا عَلَى لَيْسَ كَكَذِبٍ عَلَى أَحَدٍ » .

•••

(٣) باب النهي عن الحديث بكل ما سمع

٥ - (٥) وَحَدَّثَنَا عُثَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ الْمُبَرِّقِيُّ . حَدَّثَنَا أَبِي ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ ابْنُ مَهْدِيٍّ . قَالَ : حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ، عَنْ خُبَيْبِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ قَامِرٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ : قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « كُنْ بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ » .
وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَفْصٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ، عَنْ خُبَيْبِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ قَامِرٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِ ذَلِكَ .

وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّمِيمِيِّ ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ : قَالَ : قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الطَّائِبِ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ : بِحَسَبِ الْمَرْءِ مِنَ الْكَذِبِ أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ .
وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ حَمْرٍو . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمْرٍو . قَالَ : أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ : قَالَ : قَالَ لِي مَالِكٌ : « إِنْ أَعْلَمْتُ أَنَّهُ لَيْسَ بِسَلَمٍ رَجُلٌ حَدَّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ . وَلَا يَكُونُ إِمَامًا أَبَدًا ، وَهُوَ يُحَدِّثُ بِكُلِّ مَا سَمِعَ » .

وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ . قَالَ : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ : قَالَ : بِحَسَبِ الْمَرْءِ مِنَ الْكَذِبِ أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ .
وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . قَالَ : سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ مَهْدِيٍّ يَقُولُ : لَا يَكُونُ الرَّجُلُ إِمَامًا يُقْتَدَى بِهِ حَتَّى يُنْصَحَ عَنْ بَعْضِ مَا سَمِعَ .

وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ مُقَدَّمٍ ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ حُسَيْنٍ : قَالَ : سَأَلَنِي إِبْرَاهِيمُ ابْنُ مُعَاوِيَةَ فَقَالَ : إِنْ أَرَاكَ قَدْ كَلِمْتَ يَعْزِمُ الْقُرْآنَ . فَأَقْرَأْ عَلَى سُورَةِ . وَفَسَّرْ حَتَّى أَنْظُرَ فِيمَا عَلِمْتَ .

قَالَ فَقَعَلْتُ . فَقَالَ لِي : احْفَظْ عَلَى مَا أَقُولُ لَكَ . إِيَّاكَ وَالشَّاعَةَ فِي الْحَدِيثِ . فَإِنَّهُ قَلَّمَا حَمَلَهَا أَحَدٌ إِلَّا ذَلَّ فِي نَفْسِهِ . وَكَذَّبَ فِي حَدِيثِهِ .

وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرَمَلَةُ بْنُ يَحْيَى . قَالَا : أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَةَ ؛ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ قَالَ : مَا أَنتَ بِمُحَدِّثٍ قَوْمًا حَدِيثًا لَا تَبْلُغُهُ عُقُولُهُمْ ، إِلَّا كَانَ لِبَعْضِهِمْ فِتْنَةٌ .

(٤) باب النهي عن الرواية عن الضعفاء والروابط في تحملها

٦ - (٦) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يُحْيَى وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبُو هَانِئٍ ، عَنْ أَبِي عُمَرَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؛ أَنَّهُ قَالَ : « سَبِّكُونُ فِي آخِرِ أُمَّتِي أَنْتُمْ يُحَدِّثُونَكُمْ مَا لَمْ تَسْمَعُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ . فَلْيَاكُمْ وَلِيَاكُمْ » .

٧ - (٧) وَحَدَّثَنِي حَرَمَلَةُ بْنُ يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَرَمَلَةَ بْنِ عِمْرَانَ التَّحِيْبِيُّ . قَالَ : حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبُو شُرَيْحٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ شَرَّاحِيلَ بْنَ زَيْدٍ يَقُولُ : أَخْبَرَنِي مُسْلِمُ بْنُ يَسَارٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ دَجَالُونَ كَذَّابُونَ . يَأْتُونَكُمْ مِنَ الْأَحَادِيثِ بِمَا لَمْ تَسْمَعُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ . فَلْيَاكُمْ وَلِيَاكُمْ . لَا يُضِلُّوكُمْ وَلَا يَفْتِنُوكُمْ » .

وَحَدَّثَنِي أَبُو سَعِيدٍ الْأَشْجِيُّ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ . حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ ، عَنْ الْمُسَيْبِ بْنِ رَافِعٍ ، عَنْ هَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ؛ قَالَ : قَالَ عَبْدُ اللَّهِ : إِنَّ الشَّيْطَانَ لَيَتَمَثَّلُ فِي صُورَةِ الرَّجُلِ . فَيَأْتِي الْقَوْمَ فَيُحَدِّثُهُمْ بِالْحَدِيثِ مِنَ الْكُذِبِ . فَيَتَفَرَّقُونَ . فَيَقُولُ الرَّجُلُ مِنْهُمْ : سَمِعْتُ رَجُلًا أَعْرِفُ وَجْهَهُ ، وَلَا أَذْرِي مَا اسْمُهُ ، يُحَدِّثُ . وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ ، عَنْ ابْنِ طَاوُسٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْمَاصِ ؛ قَالَ : إِنَّ فِي الْبَحْرِ شَيَاطِينَ مَسْجُونَةً أَوْتَقَاهَا سُلَيْمَانُ . يُوشِكُ أَنْ تَخْرُجَ فَتَقْرَأَ عَلَى النَّاسِ قُرْآنًا .

وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ وَسَعِيدُ بْنُ صَمْرٍو الْأَشْجِيُّ جَمِيعًا ، عَنْ ابْنِ قُيَيْنَةَ . قَالَ سَعِيدٌ : أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ عَنْ هِشَامِ بْنِ حُجَيْرٍ ، عَنْ طَاوُسٍ ؛ قَالَ : جَاءَ هَذَا إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ (يَعْنِي بُشَيْرَ بْنَ كَنْبٍ) لِيَجْعَلَ يُحَدِّثُهُ .

فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ : عُدَّ لِحَدِيثِ كَذَا وَكَذَا . فَعَادَ لَهُ . ثُمَّ حَدَّثَهُ . فَقَالَ لَهُ : عُدَّ لِحَدِيثِ كَذَا وَكَذَا . فَعَادَ لَهُ . فَقَالَ لَهُ : مَا أَذْرِي ، أَعَرَفْتَ حَدِيثِي كُلَّهُ وَأَنْكَرْتَ هَذَا ؟ أَمْ أَنْكَرْتَ حَدِيثِي كُلَّهُ وَعَرَفْتَ هَذَا ؟ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ : إِنَّا كُنَّا نَحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِذْ لَمْ يَكُنْ يُكْذِبُ عَلَيْهِ . فَلَمَّا رَكِبَ النَّاسُ الصَّعْبَ وَالذَّلُولَ ، تَرَكْنَا الْحَدِيثَ عَنْهُ .

وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ ، عَنْ ابْنِ طَاوُسٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ : قَالَ : إِنَّمَا كُنَّا نَحْفَظُ الْحَدِيثَ وَالْحَدِيثُ يُحْفَظُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَأَمَّا إِذْ رَكِبْتُمْ كُلَّ صَعْبٍ وَذَلُولٍ ، فَهَبْتُمْ .

وَحَدَّثَنِي أَبُو أَيُّوبَ سُلَيْمَانُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ النَّبِلَانِيُّ . حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ ، يَعْنِي الْمَقْدِسِيُّ . حَدَّثَنَا رَبَاحٌ ، عَنْ قَيْسِ بْنِ سَعْدٍ ، عَنْ مُجَاهِدٍ : قَالَ : جَاءَ بُشَيْرُ الْمَدَوِيِّ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ . فَعَمَلَ يُحَدِّثُ وَيَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . فَعَمَلَ لِبْنِ عَبَّاسٍ لَا يَأْذُنُ لِحَدِيثِهِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِ . فَقَالَ : يَا ابْنَ عَبَّاسٍ ! مَا لِي لَا أَرَاكَ تَسْمَعُ لِحَدِيثِي ؟ أَحَدَّثْتُكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَلَا تَسْمَعُ . فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : إِنَّا كُنَّا مَرَّةً إِذَا سَمِعْنَا رَحُلًا يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . ابْتَدَرْتُهُ أَبْصَارَنَا . وَأَصْبَحْنَا إِلَيْهِ بِأَذَانِنَا . فَلَمَّا رَكِبَ النَّاسُ الصَّعْبَ وَالذَّلُولَ ، لَمْ نَأْخُذْ مِنَ النَّاسِ إِلَّا مَا نَعْرِفُ .

وَحَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ عَمْرٍو الْعَبْسِيُّ . حَدَّثَنَا نَافِعُ بْنُ عُمَرَ ، عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ : قَالَ : كَتَبْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ أَسْأَلُهُ أَنْ يَكْتُبَ لِي كِتَابًا وَيُخَيَّرَ عَنِّي . فَقَالَ : وَلَدٌ نَاصِحٌ . أَنَا أَخْتَارُ لَهُ الْأُمُورَ اخْتِيَارًا وَأُخَيَّرُ عَنْهُ . قَالَ فَدَعَا بِقَضَاءِ عَلِيٍّ . فَعَمَلَ يَكْتُبُ مِنْهُ أَشْيَاءَ . وَيَمُرُّ بِالشَّيْءِ فَيَقُولُ : وَاللَّهِ مَا قَضَى بِهِذَا عَلِيٌّ . إِلَّا أَنْ يَكُونَ ضَلًّا .

وَحَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ الْقَافِدِ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ حُجَيْرٍ ، عَنْ طَاوُسٍ : قَالَ : أُنِيَ ابْنُ عَبَّاسٍ بِكِتَابٍ فِيهِ قَضَاءُ عَلِيٍّ ﷺ . فَمَحَاهُ . إِلَّا قَدْرًا . وَأَشَارَ سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ بِذِرَاعِهِ .

وَحَدَّثَنَا حَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَوَاتِيُّ . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ . حَدَّثَنَا ابْنُ إِدْرِيسَ ، عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ : قَالَ : لَمَّا أُحْدِثُوا تِلْكَ الْأَشْيَاءَ بَعْدَ عَلِيٍّ ﷺ : قَالَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ عَلِيٍّ : قَاتِلَهُمُ اللَّهُ أَيْ عِلْمَهُمْ أَفْسَدُوا .

وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ . أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ ، يَعْنِي ابْنَ عَبَّاسٍ . قَالَ : سَمِعْتُ الْفَيْرَةَ يَقُولُ : لَمْ يَكُنْ

يَصْدُقُ عَلَى عَلِيٍّ مَوْلَى فِي الْحَدِيثِ عَنْهُ، إِلَّا مِنْ أَصْحَابِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ.

(٥) ما يباه به الإسناد من الدين . وأنه الرواية لا تكون إلا عن الثقات . وأنه مرجع الرواية بما هو فيه من جاز ، بل واجب . وأنه ليس من الفية المخرجة ، بل من التوبة عن التوبة المخرجة

حدثنا حسن بن الرّبيع . حدثنا حماد بن زيد ، عن أيوب وهشام ، عن محمد . وحدثنا فضيل ، عن هشام . قال وحدثنا محمد بن حسين ، عن هشام ، عن محمد بن سيرين ؛ قال : إن هذا العلم دين فانظروا عمن تأخذون دينكم .

حدثنا أبو جعفر محمد بن الصباح . حدثنا إسماعيل بن زكرياء ، عن عاصم الأخول ، عن ابن سيرين ؛ قال : لم يَكُونُوا يَسْأَلُونَ عَنِ الْإِسْنَادِ . فَلَمَّا وَقَعَتِ الْفِتْنَةُ ، قَالُوا : سَمِعُوا نَا رِجَالَكُمْ . فَيَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ السُّنَّةِ فَيُؤْخَذُ حَدِيثُهُمْ . وَيَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْبِدْعِ فَلَا يُؤْخَذُ حَدِيثُهُمْ .

حدثنا إسحاق بن إبراهيم الحنظلي . أخبرنا عيسى ، وهو ابن يونس . حدثنا الأوزاعي ، عن سليمان ابن موسى ؛ قال : لَقِيتُ طَاوُسًا فَقُلْتُ : حَدِّثْنِي فُلَانٌ كَيْتٌ وَكَيْتٌ . قَالَ : إِنْ كَانَ صَاحِبُكَ مَلِيًّا تُخَذُّ عَنْهُ .

وحدثنا عبد الله بن عبد الرحمن الدارمي . أخبرنا مروان ، يعني ابن محمد الدمشقي . حدثنا سعيد ابن عبد العزيز ، عن سليمان بن موسى ؛ قال قُلْتُ لَطَاوُسٍ : إِنْ فُلَانًا حَدَّثَنِي بِكَذَا وَكَذَا . قَالَ : إِنْ كَانَ صَاحِبُكَ مَلِيًّا تُخَذُّ عَنْهُ .

حدثنا نصر بن علي الجهضمي . حدثنا الأصمعي ، عن ابن أبي الزناد ، عن أبيه ؛ قال : أَدْرَكْتُ بِالْمَدِينَةِ مِائَةَ كُتَّاهُمْ وَأَبْوَنَ . مَا يُؤْخَذُ عَنْهُمْ الْحَدِيثُ . يُقَالُ : لَيْسَ مِنْ أَهْلِهِ .

حدثنا محمد بن أبي عمر المكي . حدثنا سُفْيَانُ . ع وَحَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ خَلَادٍ الْبَاهِلِيُّ . وَالْأَفْظَلُ قَالَ : سَمِعْتُ سُفْيَانَ بْنَ عُيَيْنَةَ ، عَنْ مِسْعَرٍ . قَالَ : سَمِعْتُ سَعْدَ بْنَ إِسْرَاهِيمَ يَقُولُ : لَا يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَّا الثَّقَاتُ .

وحدثني محمد بن عبد الله بن قهزاذ . عن أهل مرو . قَالَ : سَمِعْتُ عَبْدَانَ بْنَ عُثْمَانَ يَقُولُ : سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْمُبَارَكِ يَقُولُ : الْإِسْنَادُ مِنَ الدِّينِ . وَلَوْلَا الْإِسْنَادُ لَقَالَ مَنْ شَاءَ مَا شَاءَ .

وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ : حَدَّثَنِي الْعَبَّاسُ بْنُ أَبِي رِزْمَةَ : قَالَ : سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ يَقُولُ : يَتَنَبَّأُ وَيُنَبِّئُ الْقَوْمَ الْقَوَالِمُ . يَعْنِي الْإِسْنَادَ .

وَقَالَ مُحَمَّدٌ : سَمِعْتُ أَبَا إِسْحَقَ إِبْرَاهِيمَ بْنَ عَيْسَى الطَّالْقَانِيَّ : قَالَ : قُلْتُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُبَارَكِ : يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحَدِيثُ الَّذِي جَاءَ « إِنْ مِنْ الْبِرِّ بَعْدَ الْبِرِّ ، أَنْ تُصَلِّيَ لِأَبَوَيْكَ مَعَ صَلَاتِكَ ، وَتَصُومَ لِهَمَا مَعَ صَوْمِكَ » قَالَ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ : يَا أَبَا إِسْحَقَ عَمَّنْ هَذَا ؟ قَالَ قُلْتُ لَهُ : هَذَا مِنْ حَدِيثِ شِهَابِ ابْنِ خِرَاشٍ . فَقَالَ : ثِقَةٌ . عَمَّنْ ؟ قَالَ قُلْتُ : عَمَّنْ ؟ قَالَ : ثِقَةٌ . عَمَّنْ ؟ قَالَ قُلْتُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . قَالَ : يَا أَبَا إِسْحَقَ إِنْ بَيْنَ الْحَجَّاجِ بْنِ دِينَارٍ وَبَيْنَ النَّبِيِّ ﷺ مَقَاوِرٌ ، تَنْقَطِعُ فِيهَا أَعْنَاقُ الْمَطِيِّ ، وَلَكِنْ لَيْسَ فِي الصَّدَقَةِ اخْتِلَافٌ .

وَقَالَ مُحَمَّدٌ : سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ شَقِيقٍ يَقُولُ : سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْمُبَارَكِ يَقُولُ عَلَى رُؤْسِ النَّاسِ : دَعُوا حَدِيثَ عَمْرِو بْنِ نَابِتٍ فَإِنَّهُ كَانَ يَسُبُّ السَّلَفَ .

وَحَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ النَّظَرِ بْنِ أَبِي النَّظَرِ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبُو النَّظَرِ هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ . حَدَّثَنَا أَبُو عَقِيلٍ صَاحِبُ بُهَيْيَةَ . قَالَ : كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ الْقَاسِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ وَيَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ . فَقَالَ يَحْيَى لِلْقَاسِمِ : يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّهُ قَبِيعٌ عَلَى مِثْلِكَ ، عَظِيمٌ أَنْ تُسْأَلَ عَنْ شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ هَذَا الدِّينِ ، فَلَا يُوْجَدُ عِنْدَكَ مِنْهُ عِلْمٌ . وَلَا فَرَجٌ . أَوْ عِلْمٌ وَلَا خَرَجٌ . فَقَالَ لَهُ الْقَاسِمُ : وَعَمَّ ذَاكَ ؟ قَالَ : لِأَنَّكَ ابْنُ إِمَامٍ هُدَى . ابْنُ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ . قَالَ يَقُولُ لَهُ الْقَاسِمُ : أَقْبِجُ مِنْ ذَلِكَ عِنْدَ مَنْ عَقَلَ عَنِ اللَّهِ ، أَنْ أَقُولَ بِغَيْرِ عِلْمٍ . أَوْ أَخْذَ عَنْ غَيْرِ ثِقَةٍ . قَالَ فَسَكَتَ فَمَا أَجَابَهُ .

وَحَدَّثَنِي يَشْرُبُنُ الْحَكَمُ الْعَبْدِيُّ . قَالَ : سَمِعْتُ سُفْيَانَ بْنَ عُيَيْنَةَ يَقُولُ : أَخْبَرُونِي عَنْ أَبِي عَقِيلٍ صَاحِبِ بُهَيْيَةَ أَنَّ أَبَاءَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُرَّةٍ سَأَلُوهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ فِيهِ عِلْمٌ . فَقَالَ لَهُ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ : وَاللَّهِ إِنِّي لَأَعْظُمُ أَنْ يَكُونَ مِثْلَكَ ، وَأَنْتَ ابْنُ إِمَامٍ الْهُدَى . يَعْنِي عُمَرَ وَابْنَ عُمَرَ . تُسْأَلُ عَنْ أَمْرِ لَيْسَ عِنْدَكَ فِيهِ عِلْمٌ . فَقَالَ : أَعْظُمُ مِنْ ذَلِكَ ، وَاللَّهِ ، عِنْدَ اللَّهِ ، وَعِنْدَ مَنْ عَمَلَ عَنِ اللَّهِ ، أَنْ أَقُولَ بِغَيْرِ عِلْمٍ . أَوْ أَخْبَرَ عَنْ غَيْرِ ثِقَةٍ . قَالَ وَشَهِدْتُمَا أَبُو عَقِيلٍ يَحْيَى بْنُ الْمُتَوَكِّلِ حِينَ قَالَ ذَلِكَ .

وَحَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ ، أَبُو حَفْصٍ . قَالَ : سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ . قَالَ : سَأَلْتُ سُفْيَانَ الثَّوْرِيَّ وَشُعْبَةَ وَمَالِكَ وَابْنَ عُيَيْنَةَ ، عَنْ الرَّجُلِ لَا يَكُونُ ثَبَاتًا فِي الْحَدِيثِ . فَأَيُّ بَنِي الرَّجُلِ فَبَسَّأَلْنِي عَنْهُ .

قَالُوا : أَخْبِرْ عَنْهُ أَنَّهُ لَيْسَ بِقَبِيحٍ .

وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ . قَالَ سَمِعْتُ النَّضَرَ يَقُولُ : سَمِعْتُ ابْنَ عَوْنٍ عَنْ حَدِيثِ إِسْهَرٍ وَهُوَ قَائِمٌ عَلَى أَسْكِنَةِ الْبَابِ . فَقَالَ : إِنَّ شَهْرًا تَزْكُوهُ . إِنَّ شَهْرًا تَزْكُوهُ .

قَالَ مُسْلِمٌ رَحِمَهُ اللَّهُ : يَقُولُ : أَخَذَتْهُ أَلْسِنَةُ النَّاسِ . تَكَلَّمُوا فِيهِ .

وَحَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ . حَدَّثَنَا شَبَابَةُ . قَالَ : قَالَ شُعْبَةُ : وَقَدْ لَقِيتُ شَهْرًا فَلَمْ أَعْتَدْ بِهِ .

وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَهْرَازَ ، وَابْنُ أَهْلِ مَرْوٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنٍ بْنُ وَاقِدٍ . قَالَ : قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ : قُلْتُ لِسُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ : إِنَّ عَبَادَ بْنَ كَثِيرٍ مَنْ تَعْرِفُ حَالَهُ . وَإِذَا حَدَّثَ جَاءَ بِأَمْرِ عَظِيمٍ . فَتَرَى أَنَّهُ أَقُولُ لِلنَّاسِ : لَا تَأْخُذُوا عَنْهُ ؟ قَالَ سُفْيَانُ : بَلَى . قَالَ عَبْدُ اللَّهِ : فَكُنْتُ ، إِذَا كُنْتُ فِي مَجْلِسٍ ذُكِرَ فِيهِ عَبَادٌ ، أَتَيْتُ عَلَيْهِ فِي دِينِهِ ، وَأَقُولُ : لَا تَأْخُذُوا عَنْهُ .

وَقَالَ مُحَمَّدٌ : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُثْمَانَ . قَالَ ، قَالَ أَبِي ، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ : اتَّهَمْتُ إِلَى شُعْبَةَ فَقَالَ : هَذَا عَبَادُ بْنُ كَثِيرٍ فَاحْذَرُوهُ .

وَحَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ قَالَ : سَأَلْتُ مُعَلَّى الرَّازِيَّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ ، الَّذِي رَوَى عَنْهُ عَبَادٌ . فَأَخْبَرَنِي عَنْ عِيْسَى بْنِ يُونُسَ : قَالَ : كُنْتُ عَلَى بَابِهِ وَسُفْيَانُ عِنْدَهُ . فَلَمَّا خَرَجَ سَأَلْتُهُ عَنْهُ ، فَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ كَذَّابٌ .

وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَتَابٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي عَفَّانُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْقَطَّانِ ، عَنْ أَبِيهِ ، قَالَ : لَمْ تَرَ الصَّالِحِينَ فِي شَيْءٍ أَكْذَبَ مِنْهُمْ فِي الْحَدِيثِ .

قَالَ ابْنُ أَبِي عَتَابٍ : فَلَقِيتُ أَنَا مُحَمَّدَ بْنَ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْقَطَّانِ . فَسَأَلْتُهُ عَنْهُ فَقَالَ عَنْ أَبِيهِ : لَمْ تَرَ أَهْلَ الْخَيْرِ فِي شَيْءٍ أَكْذَبَ مِنْهُمْ فِي الْحَدِيثِ .

قَالَ مُسْلِمٌ : يَقُولُ : يَجْرِي الْكَذِبُ عَلَى لِسَانِهِمْ وَلَا يَتَمَعَّدُونَ الْكَذِبَ .

وَحَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ . قَالَ : حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ هُرُونَ . قَالَ : أَخْبَرَنِي خَلِيفَةُ بْنُ مُوسَى . قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى غَالِبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ . فَعَمَلْتُ عَمَلِي عَلَى : حَدَّثَنِي مَكْحُولٌ . حَدَّثَنِي مَكْحُولٌ . فَأَخَذَهُ الْبَوْلُ فَقَامَ فَظَهَرَتْ فِي الْكَرَّاسَةِ فَإِذَا فِيهَا حَدَّثَنِي أَبَانُ ، عَنْ أَنَسٍ ، وَأَبَانُ عَنْ فُلَانٍ ، فَتَرَكْتُهُ وَقُمْتُ . قَالَ : وَسَمِعْتُ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ الْخَلَوَاتِيَّ يَقُولُ : رَأَيْتُ فِي كِتَابِ عَفَّانَ حَدِيثَ هِشَامِ أَبِي الْيَقْدَامِ ،

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّزِيزِ . قَالَ هِشَامُ : حَدَّثَنِي رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ يَحْيَى بْنُ فُلَانٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ . قَالَ قُلْتُ لِعَفَّانَ : إِنَّهُمْ يَقُولُونَ : هِشَامُ سَمِعَهُ مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ . فَقَالَ : إِنَّمَا ابْتُلِيَ مِنْ قَبْلِ هَذَا الْحَدِيثِ . كَانَ يَقُولُ : حَدَّثَنِي يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدٍ . ثُمَّ ادَّعَى ، بَعْدُ ، أَنَّهُ سَمِعَهُ مِنْ مُحَمَّدٍ .

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَهْرَازٍ . قَالَ : سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُثْمَانَ بْنَ جَبَلَةَ يَقُولُ : قُلْتُ لِعَبْدِ اللَّهِ ابْنِ الْمُبَارَكِ : مَنْ هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي رَوَيْتَ عَنْهُ حَدِيثَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو « يَوْمَ الْفِطْرِ يَوْمَ الْجَوَارِيزِ » قَالَ : سُلَيْمَانُ بْنُ الْحَجَّاجِ . انْظُرْ مَا وَصَّتَ فِي يَدِكَ مِنْهُ .

قَالَ : ابْنُ قَهْرَازٍ . وَسَمِعْتُ وَهْبَ بْنَ زَمْعَةَ يَذْكُرُ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ . قَالَ : قَالَ عَبْدُ اللَّهِ ، يَمْنَى ابْنُ الْمُبَارَكِ : رَأَيْتُ رُوحَ بْنَ غُطَيْفٍ ، صَاحِبَ الْبَلَمِ قَدَرِ الدَّرْهَمِ ، وَجَلَسْتُ إِلَيْهِ بِمَجْلِسٍ . فَجَعَلْتُ أَسْتَحْيِيهِ وَنَاصِحِي أَنْ يَرُونِي جَالِسًا مَعَهُ . كَرَّةَ حَدِيثِهِ .

حَدَّثَنَا ابْنُ قَهْرَازٍ . قَالَ : سَمِعْتُ وَهْبًا يَقُولُ عَنْ سُفْيَانَ ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ ؛ قَالَ : بَقِيَّةُ صَدُوقِ الْأَسَانِ . وَلَكِنَّهُ يَأْخُذُ عَنْ أَقْبَلِ وَأَدْبَرِ .

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ ، عَنْ مُعَيْرَةَ ، عَنِ الشَّعْبِيِّ ؛ قَالَ : حَدَّثَنِي الْحَارِثُ الْأَعْوَرُ الْهَمْدَانِيُّ ، وَكَانَ كَذَّابًا .

حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ ، عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَرَادٍ الْأَشْعَرِيُّ . حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ ، عَنْ مُفَضَّلٍ ، عَنْ مُعَيْرَةَ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ يَقُولُ : حَدَّثَنِي الْحَارِثُ الْأَعْوَرُ ، وَهُوَ يَشْهَدُ أَنَّهُ أَحَدُ الْكَاذِبِينَ .

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ ، عَنْ مُعَيْرَةَ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ؛ قَالَ : قَالَ عَلْقَمَةُ : قَرَأْتُ الْقُرْآنَ فِي سَنَتَيْنِ . فَقَالَ الْحَارِثُ : الْقُرْآنُ أَنْ هَبْنِ . الْوَحْيُ أَشَدُّ .

وَحَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ . حَدَّثَنَا أَحْمَدُ ، يَعْنِي ابْنَ يُونُسَ . حَدَّثَنَا زَائِدَةُ ، عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ؛ أَنَّ الْحَارِثَ قَالَ : تَمَلَّيْتُ الْقُرْآنَ فِي ثَلَاثِ سِنِينَ . وَالْوَحْيُ فِي سَنَتَيْنِ . أَوْ قَالَ : الْوَحْيُ فِي ثَلَاثِ سِنِينَ . وَالْقُرْآنُ فِي سَنَتَيْنِ .

وَحَدَّثَنَا حَجَّاجٌ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَحْمَدُ ، وَهُوَ ابْنُ يُونُسَ . حَدَّثَنَا زَائِدَةُ ، عَنْ مَنْصُورٍ وَالمُعَيْرَةِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ؛ أَنَّ الْحَارِثَ أَثَمَ .

وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ ، عَنْ حَمْزَةَ الزَّيَّاتِ . قَالَ : سَمِعَ مُرَّةَ الْهَمْدَانِيَّ

مِنَ الْحَارِثِ شَيْئًا . فَقَالَ لَهُ : اقْمُدْ بِالْبَابِ . قَالَ ، فَدَخَلَ مُرَّةً وَأَخَذَ سَيْفَهُ . قَالَ ، وَأَحْسُ الْحَارِثُ
بِالشَّرِّ ، فَذَهَبَ .

وَحَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ ، يَعْنِي ابْنَ مَهْدِيٍّ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ ، عَنْ
ابْنِ عَوْنٍ ؛ قَالَ : قَالَ لَنَا إِبْرَاهِيمُ : إِيَّاكُمْ وَالثَّمِيرَةَ بْنَ سَعِيدٍ ، وَأَبَا عَبْدِ الرَّحِيمِ . فَانْهَمَا كَذِبَانِ .

حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ الْجَحْدَرِيُّ . حَدَّثَنَا حَمَّادٌ ، وَهُوَ ابْنُ زَيْدٍ . قَالَ : حَدَّثَنَا حَاصِمٌ . قَالَ : كُنَّا نَأْتِي
أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلْمِيَّ وَنَحْنُ غِلْمَةٌ أَفْقَاعٌ . فَكَانَ يَقُولُ لَنَا : لَا تُجَالِسُوا الْقُصَّاصَ غَيْرَ أَبِي الْأَخْوَصِ .
وَإِيَّاكُمْ وَشَقِيقًا . قَالَ وَكَانَ شَقِيقُ هَذَا يَرَى رَأْيَ الْخَوَارِجِ . وَلَيْسَ بِأَبِي وَائِلٍ .

حَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ ، مُحَمَّدُ بْنُ صَمْرُو الرَّازِيُّ . قَالَ : سَمِعْتُ جَرِيرًا يَقُولُ : لَقِيتُ جَابِرَ بْنَ زَيْدَ الْجَلْفَنِيِّ .
فَلَمْ أَكُتُبْ عَنْهُ . كَانَ يُؤْمِنُ بِالرَّجْعَةِ .

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ الْخَلَوَانِيُّ . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ . حَدَّثَنَا مِسْعَرٌ . قَالَ : حَدَّثَنَا جَابِرُ بْنُ زَيْدٍ ، قَبْلَ
أَنْ يُحَدِّثَ مَا أُحَدِّثُ .

وَحَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ شَيْبٍ . حَدَّثَنَا الْحَمِيدِيُّ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ . قَالَ : كَانَ النَّاسُ يُحْمِلُونَ عَنْ جَابِرٍ
قَبْلَ أَنْ يُظْهِرَ مَا أَظْهَرَ . فَلَمَّا أَظْهَرَ مَا أَظْهَرَ اتَّهَمَهُ النَّاسُ فِي حَدِيثِهِ . وَتَرَكَهُ بَعْضُ النَّاسِ . فَقِيلَ لَهُ :
وَمَا أَظْهَرَ ؟ قَالَ : الْإِيمَانُ بِالرَّجْعَةِ .

وَحَدَّثَنَا حَسَنُ الْخَلَوَانِيُّ . حَدَّثَنَا أَبُو يَحْيَى الْجَمَانِيُّ . حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ وَأَخُوهُ ؛ أَنَّهُمَا سَمِعَا الْجَرَّاحَ بْنَ
مَلِيحٍ يَقُولُ : سَمِعْتُ جَابِرًا يَقُولُ : عِنْدِي سَبْعُونَ أَلْفَ حَدِيثٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ، كُلُّهَا .

وَحَدَّثَنِي حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ . حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ . قَالَ : سَمِعْتُ زُهَيْرًا يَقُولُ : قَالَ جَابِرٌ :
أَوْ سَمِعْتُ جَابِرًا يَقُولُ : إِنَّ عِنْدِي لَخَمْسِينَ أَلْفَ حَدِيثٍ . مَا حَدَّثْتُ مِنْهَا بِشَيْءٍ . قَالَ ثُمَّ حَدَّثَ يَوْمًا
بِحَدِيثٍ فَقَالَ : هَذَا مِنَ الْخَمْسِينَ أَلْفًا .

وَحَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ خَالِدٍ الْيَشْكُرِيُّ . قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْوَلِيدِ يَقُولُ : سَمِعْتُ سَلَامَ بْنَ أَبِي مُطِيعٍ
يَقُولُ : سَمِعْتُ جَابِرَ الْجَلْفَنِيِّ يَقُولُ : عِنْدِي خَمْسُونَ أَلْفَ حَدِيثٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .

وَحَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ شَيْبٍ . حَدَّثَنَا الْحَمِيدِيُّ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ . قَالَ : سَمِعْتُ رَجُلًا سَأَلَ جَابِرًا عَنْ قَوْلِهِ

عَزَّ وَجَلَّ : فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْذَنَ لِي أَبِي أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِي وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ . فَقَالَ جَابِرٌ : لَمْ يَجِبْ تَأْوِيلُ هَذِهِ . قَالَ سُفْيَانُ : وَكَذَبَ قُلْنَا لِسُفْيَانَ : وَمَا أَرَادَ بِهِ هَذَا ؟ فَقَالَ : إِنَّ الرَّاغِضَةَ تَقُولُ : إِنَّ عَلِيًّا فِي السَّحَابِ . فَلَا تَخْرُجُ مَعَ مَنْ خَرَجَ مِنْ وَلَدِهِ ، حَتَّى يُنَادِيَ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ . يُرِيدُ عَلِيًّا أَنَّهُ يُنَادِي اخْرُجُوا مَعَ فَلَانٍ . يَقُولُ جَابِرٌ : قَدْ تَأْوِيلُ هَذِهِ الْآيَةِ . وَكَذَبَ . كَانَتْ فِي إِخْوَةِ يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ . وَحَدَّثَنِي سَلَمَةُ . حَدَّثَنَا الْحَمِيدِيُّ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ . قَالَ : سَمِعْتُ جَابِرًا يُحَدِّثُ يَنْحَوِي مِنْ ثَلَاثِينَ أَلْفَ حَدِيثٍ : مَا اسْتَحِيلَ أَنْ أَذْكَرَ مِنْهَا شَيْئًا ، وَأَنْ لِي كَذَا وَكَذَا .

قَالَ مُسْلِمٌ : وَسَمِعْتُ أَبَا غَسَّانَ ، مُحَمَّدَ بْنَ صَمْرُو الرَّازِيَّ . قَالَ : سَأَلْتُ جَرِيرَ بْنَ عَبْدِ الْحَمِيدِ . فَقُلْتُ : الْحَارِثُ بْنُ حَصِيرَةَ لَقِيْتَهُ ؟ قَالَ : نَعَمْ . شَيْخٌ طَوِيلُ السُّكُوتِ . يُعِيرُ عَلَى أَمْرِ عَظِيمٍ .
حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدُّورَقِيُّ . قَالَ : حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ . عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ . قَالَ : ذَكَرَ أَيُّوبُ رَجُلًا يَوْمًا . فَقَالَ : لَمْ يَكُنْ يُسْتَقِيمُ اللِّسَانَ . وَذَكَرَ آخَرَ فَقَالَ : هُوَ يَزِيدُ فِي الرَّقْمِ .
حَدَّثَنِي حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ . حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ . قَالَ : قَالَ أَيُّوبُ : إِنْ لِي جَارًا . ثُمَّ ذَكَرَ مِنْ فَضْلِهِ . وَلَوْ شِئْتُ لَعِنْدِي عَلَى تَمَرَتَيْنِ مَا رَأَيْتُ شَهَادَتَهُ جَائِزَةً .

وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . وَحَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ . قَالَا : حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . قَالَ : قَالَ مَعْمَرٌ : مَا رَأَيْتُ أَيُّوبَ اغْتَابَ أَحَدًا قَطُّ إِلَّا عَبْدَ الْكَرِيمِ . يَعْنِي أَبَا أُمَيَّةَ . فَإِنَّهُ ذَكَرَهُ فَقَالَ : رَحِمَهُ اللَّهُ . كَانَ غَيْرَ تَقَرٍّ . لَقَدْ سَأَلَنِي عَنْ حَدِيثٍ لِعِكرِمَةَ . ثُمَّ قَالَ : سَمِعْتُ عِكرِمَةَ .

حَدَّثَنِي الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ . قَالَ : حَدَّثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ . حَدَّثَنَا هَمَّامٌ . قَالَ : قَدِمَ عَلَيْنَا أَبُو دَاوُدَ الْأَعْمَى . فَجَمَلَ يَقُولُ : حَدَّثَنَا الْبَرَاءُ . قَالَ : وَحَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ . فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لِقَتَادَةَ . فَقَالَ : كَذَبَ . مَا سَمِعَ مِنْهُمْ . إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ سَائِلًا . يَتَكَلَّمُ النَّاسَ . زَمَنَ طَاعُونِ الْجَارِفِ .

وَحَدَّثَنِي حَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْمُطَّلَوِيُّ . قَالَ : حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هُرُونَ . أَخْبَرَنَا هَمَّامٌ . قَالَ : دَخَلَ أَبُو دَاوُدَ الْأَعْمَى عَلَى قَتَادَةَ . فَلَمَّا قَامَ قَالُوا : إِنَّ هَذَا يَزْعُمُ أَنَّهُ لَقِيَ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ بَدْرِيًّا . فَقَالَ قَتَادَةُ : هَذَا كَانَ سَائِلًا قَبْلَ الْجَارِفِ . لَا يَمْرُضُ فِي شَيْءٍ مِنْ هَذَا . وَلَا يَتَكَلَّمُ فِيهِ . فَوَاللَّهِ مَا حَدَّثَنَا الْحَسَنُ عَنْ بَدْرِيِّ مُشَافَهَةً . وَلَا حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ عَنْ بَدْرِيِّ مُشَافَهَةً ، إِلَّا عَنْ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ .

حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ ، عَنْ رُقَيْبَةَ : أَنَّ أَبَا جَعْفَرٍ الْهَاشِمِيَّ الْمَدَنِيَّ كَانَ يَضَعُ

أَحَادِيثُ كَلَامِ حَنٍّ . وَلَيْسَتْ مِنْ أَحَادِيثِ النَّبِيِّ ﷺ . وَكَانَ يَرْوِيهَا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .
 وَحَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ الْخَلَوَانِيُّ . قَالَ : حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ . قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ سُلَيْمَانَ .
 وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى . قَالَ حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ . حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ ، عَنْ شُعْبَةَ ، عَنْ
 يُونُسَ بْنِ عُيَيْنَةَ ؛ قَالَ : كَانَ عَمْرُو بْنُ عُيَيْنَةَ يَكْذِبُ فِي الْحَدِيثِ .

وَحَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ ، أَبُو حَفْصٍ . قَالَ سَمِعْتُ مُعَاذَ بْنَ مُعَاذٍ يَقُولُ : قُلْتُ لِعُوفِ بْنِ أَبِي جَمِيلَةَ :
 إِنْ عَمْرُو بْنُ عُيَيْنَةَ حَدَّثَنَا عَنِ الْحَسَنِ ؛ أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السَّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا »
 قَالَ : كَذَبَ ، وَاللَّهِ عَمْرُو . وَلَكِنَّهُ أَرَادَ أَنْ يَحُوزَهَا إِلَى قَوْلِهِ الْخَبِيثِ .

وَحَدَّثَنَا عُيَيْنَةُ بْنُ عُمَرَ الْقَوَارِيرِيُّ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ . قَالَ : كَانَ رَجُلٌ قَدْ لَزِمَ أَيُّوبَ وَسَمِعَ
 مِنْهُ . فَقَعَدَهُ أَيُّوبُ . فَقَالُوا : يَا أَبَا بَكْرٍ إِنَّهُ قَدْ لَزِمَ عَمْرُو بْنُ عُيَيْنَةَ . قَالَ حَمَّادُ : فَبَيْنَا أَنَا يَوْمًا مَعَ أَيُّوبَ
 وَقَدْ تَكْرَّمْنَا إِلَى السُّوقِ . فَاسْتَقْبَلَهُ الرَّجُلُ . فَسَلَّمَ عَلَيْهِ أَيُّوبُ وَسَأَلَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَيُّوبُ : بَلَّغْنِي أَنَّكَ
 لَزِمْتَ ذَلِكَ الرَّجُلَ . قَالَ حَمَّادُ : سَمَاءُ ، يَعْنِي عَمْرًا . قَالَ : نَعَمْ . يَا أَبَا بَكْرٍ إِنَّهُ يَحْيِيُنَا بِأَشْيَاءَ غَرَائِبَ . قَالَ
 يَقُولُ لَهُ أَيُّوبُ : إِنَّمَا تَفِرُّ أَوْ تَفَرِّقُ مِنْ تِلْكَ الْغَرَائِبِ .

وَحَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ . حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا ابْنُ زَيْدٍ ، يَعْنِي حَمَّادًا . قَالَ قِيلَ
 لِأَيُّوبَ : إِنْ عَمْرُو بْنُ عُيَيْنَةَ رَوَى عَنِ الْحَسَنِ قَالَ : لَا يُحِلُّهُ السَّكْرَانُ مِنَ النَّبِيِّ . فَقَالَ : كَذَبَ .
 أَنَا سَمِعْتُ الْحَسَنَ يَقُولُ : يُحِلُّهُ السَّكْرَانُ مِنَ النَّبِيِّ .

وَحَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ حَمَّادٍ . حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ . قَالَ : سَمِعْتُ سَلَامَ بْنَ أَبِي مُطَيْعٍ يَقُولُ : بَلَّغَ أَيُّوبُ
 أَنِّي آتَى عَمْرًا فَأَقْبَلَ عَلَيَّ يَوْمًا فَقَالَ : أَرَأَيْتَ رَجُلًا لَا تَأْمَنُهُ عَلَى دِينِهِ ، كَيْفَ تَأْمَنُهُ عَلَى الْحَدِيثِ ؟
 وَحَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ شَيْبٍ . حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ . حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ . قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا مُوسَى يَقُولُ :
 حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عُيَيْنَةَ قَبْلَ أَنْ يُحَدِّثَ .

وَحَدَّثَنَا عُيَيْنَةُ بْنُ عُمَرَ الْقَوَارِيرِيُّ . حَدَّثَنَا أَبِي . قَالَ : كَتَبْتُ إِلَى شُعْبَةَ أَسْأَلُهُ عَنْ أَبِي شَيْبَةَ قَاضِي
 وَاسِطٍ . فَكَتَبَ إِلَيَّ : لَا تَكْتُبْ عَنْهُ شَيْئًا . وَمَزَّقَ كِتَابِي .

وَحَدَّثَنَا الْخَلَوَانِيُّ . قَالَ : سَمِعْتُ عُفَانَ قَالَ : حَدَّثْتُ حَمَّادَ بْنَ سَلَمَةَ عَنْ صَالِحِ الْمُرِّيِّ بِحَدِيثٍ
 عَنْ نَابِتٍ . فَقَالَ : كَذَبَ . وَحَدَّثْتُ هَمَّامًا عَنْ صَالِحِ الْمُرِّيِّ بِحَدِيثٍ ، فَقَالَ : كَذَبَ .

وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ . حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ . قَالَ قَالَ لِي شُعْبَةُ : ابْنُ جَرِيرٍ بْنُ حَازِمٍ يَقُولُ لَهُ : لَا يَحِلُّ لَكَ أَنْ تَرَوِيَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُمَارَةَ . فَإِنَّهُ يَكْذِبُ . قَالَ أَبُو دَاوُدَ : قُلْتُ لِشُعْبَةَ : وَكَيْفَ ذَلِكَ ؟ فَقَالَ : حَدَّثَنَا عَنِ الْحَكَمِ بِأَشْيَاءَ لَمْ أَجِدْ لَهَا أَصْلًا . قَالَ قُلْتُ لَهُ : بِأَيِّ شَيْءٍ ؟ قَالَ قُلْتُ لِلْحَكَمِ أَصْلَى النَّبِيِّ ﷺ عَلَى قَتْلِ أَحَدٍ ؟ فَقَالَ : لَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِمْ . فَقَالَ الْحَسَنُ بْنُ عُمَارَةَ عَنِ الْحَكَمِ عَنْ وَفْقِهِمْ . عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى عَلَيْهِمْ وَدَفَنَهُمْ . قُلْتُ لِلْحَكَمِ : مَا تَقُولُ فِي أَوْلَادِ الزُّنَا ؟ قَالَ : يُصَلَّى عَلَيْهِمْ . قُلْتُ : مِنْ حَدِيثٍ مَنْ يُرْوَى ؟ قَالَ : يُرْوَى عَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ . فَقَالَ الْحَسَنُ بْنُ عُمَارَةَ . حَدَّثَنَا الْحَكَمُ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْجَزَارِيِّ عَنْ عَلِيٍّ .

وَحَدَّثَنَا الْحَسَنُ الْحُلَوَانِيُّ . قَالَ : سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هُرُونَ ، وَذَكَرَ زِيَادَ بْنَ مَيْمُونٍ ، فَقَالَ : حَلَفْتُ أَلَّا أُرْوِيَ عَنْهُ شَيْئًا . وَلَا عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدُوجٍ . وَقَالَ : لَقِيتُ زِيَادَ بْنَ مَيْمُونٍ . فَسَأَلْتُهُ عَنْ حَدِيثِ تَحَدَّثَنِي بِهِ عَنْ بَكْرِ الْمُرَزِيِّ . ثُمَّ عُدْتُ إِلَيْهِ لَتَحَدَّثَنِي بِهِ عَنْ مُورِقٍ . ثُمَّ عُدْتُ إِلَيْهِ لَتَحَدَّثَنِي بِهِ عَنْ الْحَسَنِ . وَكَانَ يَنْسُبُهُمَا إِلَى الْكَذِبِ .

قَالَ الْحُلَوَانِيُّ : سَمِعْتُ عَبْدَ الصَّمَدِ ، وَذَكَرْتُ عَنْهُ زِيَادَ بْنَ مَيْمُونٍ ، فَسَبَّهُ إِلَى الْكَذِبِ . وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ . قَالَ قُلْتُ لِأَبِي دَاوُدَ الطَّيَالِسِيِّ : قَدْ أَكْثَرْتَ عَنْ عَبْدِ بْنِ مَنْصُورٍ . فَمَا لَكَ لَمْ تَسْمَعْ مِنْهُ حَدِيثَ الْمَطَارَةِ الَّذِي رَوَى لَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ ؟ قَالَ لِي : اسْكُتْ . فَأَنَا أَقِيتُ زِيَادَ ابْنَ مَيْمُونٍ ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ . فَسَأَلْنَاهُ فَقُلْنَا لَهُ : هَذِهِ الْأَحَادِيثُ الَّتِي تَرَوِيهَا عَنْ أَنَسٍ ؟ فَقَالَ أَرَأَيْتُمَا رَجُلًا يُذْنِبُ فَيَتُوبُ أَلَيْسَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِ ؟ قَالَ قُلْنَا : نَعَمْ . قَالَ : مَا سَمِعْتُ مِنْ أَنَسٍ ، مِنْ ذَا قَلِيلٍ وَلَا كَثِيرًا . إِنْ كَانَ لَا يَسْمَعُ النَّاسُ فَاتِّمَامًا لَا تَعْلَمَانِ أَنِّي لَمْ أَتَقِ أَنَسًا . قَالَ أَبُو دَاوُدَ : قَبْلَقْنَا بَعْدُ ، أَنَّهُ يَرَوِي . فَاتِّمَنَّا أَنَا وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ فَقَالَ : أَتُوبُ . ثُمَّ كَانَ ، بَعْدُ ، يُحَدِّثُ . فَتَرَكَنَاهُ .

وَحَدَّثَنَا حَسَنُ الْحُلَوَانِيُّ قَالَ : سَمِعْتُ شَبَابَةَ . قَالَ : كَانَ عَبْدُ الْقُدُّوسِ يُحَدِّثُنَا فَيَقُولُ : سَوَيْدُ ابْنُ عَمَلَةَ . قَالَ شَبَابَةُ : وَسَمِعْتُ عَبْدَ الْقُدُّوسِ يَقُولُ : نَعَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَتَّخِذَ الرُّوحُ عَرْضًا . قَالَ فَقِيلَ لَهُ : أَيُّ شَيْءٍ هَذَا ؟ قَالَ : يَعْنِي تَتَّخِذُ كُوَّةً فِي حَائِطٍ لِيَدْخُلَ عَلَيْهِ الرُّوحُ . قَالَ مُسْلِمٌ : وَسَمِعْتُ عُبيدَ اللَّهِ بْنَ هَمَرَ الْقَوَارِيرِيَّ يَقُولُ : سَمِعْتُ حَمَادَ بْنَ زَيْدٍ يَقُولُ إِرْجُلِي ،

بَعْدَ مَا جَلَسَ مَهْدِيُّ بْنُ هِلَالٍ بِأَيَّامٍ : مَا هَذِهِ أَلَمِينَ الْمَالِجَةَ الَّتِي نَبَتَتْ قِبَلَكُمْ ؟ قَالَ : نَعَمْ .
يَا أَبَا إِسْمَاعِيلَ

وَحَدَّثَنَا الْحَسَنُ الْخَلَوَانِيُّ . قَالَ : سَمِعْتُ عَفَانَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَوَانَةَ قَالَ : مَا بَلَغَنِي عَنْ الْحَسَنِ حَدِيثٌ ، إِلَّا أَتَيْتُ بِهِ أَبَانَ بْنَ أَبِي عِيَّاشٍ ، فَقَرَأَهُ عَلَيَّ .

وَحَدَّثَنَا سُؤْدَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ . قَالَ : سَمِعْتُ أَنَا ، وَحَمْرَةَ الزَّيَّاتِ مِنْ أَبَانَ بْنِ أَبِي عِيَّاشٍ نَحْوًا مِنْ أَلْفِ حَدِيثٍ .

قَالَ عَلِيُّ : فَلَقِيتُ حَمْرَةَ فَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ فِي الْمَنَامِ . فَمَرَّضَ عَلَيْهِ مَا سَمِعَ مِنْ أَبَانَ . فَمَا عَرَفَ مِنْهَا إِلَّا شَيْئًا بَسِيرًا . خَمْسَةَ أَوْ سِتَّةَ .

وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِيُّ . أَخْبَرَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ . قَالَ قَالَ لِي أَبُو إِسْحَاقَ الْفَزَارِيُّ : أَكْتُبْ لِي بَقِيَّةَ مَا رَوَى عَنِ الْمَعْرُوفِينَ . وَلَا تَكْتُبْ عَنْهُ مَا رَوَى عَنْ غَيْرِ الْمَعْرُوفِينَ . وَلَا تَكْتُبْ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عِيَّاشٍ مَا رَوَى عَنِ الْمَعْرُوفِينَ ، وَلَا عَنْ غَيْرِهِمْ .

وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْخَنْظَلِيُّ . قَالَ : سَمِعْتُ بَعْضَ أَصْحَابِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : قَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ : نِعَمَ الرَّجُلُ بَقِيَّةً . لَوْلَا أَنَّهُ كَانَ يَكْنِي الْأَسَاجِي وَيُسَمَّى الْكُفَى . كَانَ دَهْرًا يُحَدِّثُنَا عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْوَحَاظِيِّ . فَتَنْظَرْنَا فَإِذَا هُوَ عَبْدُ الْقُدُّوسِ .

وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ الْأَزْدِيُّ . قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّزَّاقِ يَقُولُ : مَا رَأَيْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ يُفَصِّحُ يَقُولُهُ : كَذَابٌ إِلَّا لِعَبْدِ الْقُدُّوسِ . فَإِنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ لَهُ : كَذَابٌ .

وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِيُّ . قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا نُعَيْمٍ . وَذَكَرَ الثَّعْلَبِيُّ بْنُ عُرْفَانَ . فَقَالَ : قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو وَائِلٍ قَالَ : خَرَجَ عَلَيْنَا ابْنُ مَسْعُودٍ بِصَفَيْنِ . فَقَالَ أَبُو نُعَيْمٍ : أَتَرَاهُ يُعِثُّ بَعْدَ الْمَوْتِ ؟

وَحَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ وَحَسَنُ الْخَلَوَانِيُّ ، كِلَاهُمَا عَنْ عَفَانَ بْنِ مُسْلِمٍ . قَالَ : كُنَّا عِنْدَ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَلِيَّةٍ . تَحَدَّثَ رَجُلٌ عَنْ رَجُلٍ . فَقُلْتُ إِنَّ هَذَا لَيْسَ بِشَيْءٍ . قَالَ فَقَالَ الرَّجُلُ : اغْتَبْتَهُ . قَالَ إِسْمَاعِيلُ : مَا غَتَبْتَهُ . وَلَكِنَّهُ حَكَمَ : أَنَّهُ لَيْسَ بِشَيْءٍ .

وحدثنا أبو جعفر الدارمي . حدثنا بشر بن عمر . قال : سألت مالك بن أنس ، عن محمد بن عبد الرحمن الذي يروى عن سعيد بن المسيب ؟ فقال : ليس بثقة . وسأله عن صالح مولى التوأمة ؟ فقال : ليس بثقة . وسأله عن أبي الحويرث ؟ فقال : ليس بثقة . وسأله عن شعبة الذي يروى عنه ابن أبي ذئب ؟ فقال : ليس بثقة . وسأله عن حرام بن عثمان ؟ فقال : ليس بثقة . وسألت مالكاً عن هؤلاء الخمسة ؟ فقال : ليسوا بثقة في حديثهم . وسأله عن رجل آخر نسبته ؟ فقال : هل رأيته في كتيبي ؟ قلت : لا . قال : لو كان ثقة لرأيته في كتيبي .

وحدثني الفضل بن سهل . قال : حدثني يحيى بن معين . حدثنا حجاج . حدثنا ابن أبي ذئب عن شرحبيل بن سعيد ، وكان متهما .

وحدثني محمد بن عبد الله بن وهزاذ . قال : سمعت أبا إسحق الطالقاني يقول : سمعت ابن المبارك يقول : لو خيرت بين أن أدخل الجنة وبين أن ألقى عبد الله بن عمر ، لاخترت أن ألقاه ثم أدخل الجنة . فلما رأيته ، كانت بكرة أحب إلي منه .

وحدثني الفضل بن سهل . حدثنا وليد بن صالح . قال قال عبيد الله بن عمرو : قال زيد ، يعني ابن أبي أنيسة : لا تأخذوا عن أخي .

حدثني أحمد بن إبراهيم الدورقي . قال : حدثني عبد السلام الوابصي . قال : حدثني عبد الله بن جعفر الرقي ، عن عبيد الله بن عمرو : قال : كان يحيى بن أبي أنيسة كذابا .

حدثني أحمد بن إبراهيم . قال : حدثني سليمان بن حرب ، عن حماد بن زيد : قال : ذكر فرقد عند أيوب . فقال : إن فرقدا ليس صاحب حديث .

وحدثني عبد الرحمن بن بشر العبدي . قال : سمعت يحيى بن سعيد القطان ، ذكر عنه محمد بن عبد الله بن عبيد بن عمير الأبي ، فضمه جدا . فقيل ليحيى : أضف من يعقوب بن عطاء ؟ قال : نعم . ثم قال : ما كنت أرى أن أحدا يروى عن محمد بن عبد الله بن عبيد بن عمير .

حدثني بشر بن الحكم . قال : سمعت يحيى بن سعيد القطان ، ضعف حكيم بن جبير وعبد الأعلى . وضعف يحيى بن موسى بن دينار . قال : حديثه ريج . وضعف موسى بن دهقان ، وعيسى بن أبي عيسى المدني . قال : وسمعت الحسن بن عيسى يقول : قال لي ابن المبارك : إذا قدمت على جرير فاكسب

فَلَمْ يَكُنْ إِلَّا حَدِيثَ ثَلَاثَةٍ . لَا تَكْتُبُ حَدِيثَ عُيَيْدَةَ بْنِ مَعْتَبٍ . وَالسَّرِيُّ بْنُ إِسْمَاعِيلَ .
وَمُحَمَّدُ بْنُ سَالِمٍ .

قَالَ مُسْلِمٌ : وَأَشْبَاهُ مَا ذَكَرْنَا مِنْ كَلَامِ أَهْلِ الْعِلْمِ فِي مُتَهَمِي رِوَاةِ الْحَدِيثِ وَإِخْبَارِهِمْ عَنْ مَتَابِعِهِمْ
كَثِيرٌ . يَطُولُ الْكِتَابُ بِذِكْرِهِ ، عَلَى اسْتِقْصَائِهِ . وَفِيمَا ذَكَرْنَا كِفَايَةً . لِمَنْ تَقْوَمَ وَعَقْلَ مَذْهَبِ
الْقَوْمِ . فِيمَا قَالُوا مِنْ ذَلِكَ وَيَتَّبِعُوا .

وَأِنَّمَا أَلْزَمُوا أَتَمَّهُمُ الْكَشْفَ مِنْ مَتَابِعِ رِوَاةِ الْحَدِيثِ . وَنَاقِلِي الْأَخْبَارِ . وَافْتَرَا بِذَلِكَ حِينَ
سُئِلُوا ، لِمَا فِيهِ مِنْ عَظِيمِ الْخَطَرِ . إِذَا الْأَخْبَارُ فِي أَمْرِ الدِّينِ إِنَّمَا تَأْتِي بِتَحْلِيلٍ ، أَوْ تَحْرِيمٍ ، أَوْ أَمْرٍ ،
أَوْ نَهْيٍ ، أَوْ تَرْغِيبٍ ، أَوْ تَرْهِيْبٍ . فَإِذَا كَانَ الرَّاوي لَهَا لَيْسَ بِمَعْدِنٍ لِلصَّدَقِ وَالْأَمَانَةِ . ثُمَّ أَقْدَمَ عَلَى
الرِّوَايَةِ عَنْهُ مَنْ قَدْ عَرَفَهُ وَلَمْ يُبَيِّنْ مَا فِيهِ لِغَيْرِهِ ، يَمُنُّ بِجَهْلِ مَعْرِفَتِهِ ، كَانَ آثِمًا بِفِعْلِهِ ذَلِكَ . غَالِثًا
لِعَوَامِّ الْمُسْلِمِينَ . إِذْ لَا يُؤْمِنُ عَلَى بَعْضٍ مَنْ سَمِعَ تِلْكَ الْأَخْبَارَ أَنْ يَسْتَعْمِلَهَا ، أَوْ يَسْتَعْمِلَ بِمَضْمَنٍ .
وَلَعَلَّهَا أَوْ أَكْثَرَهَا أَكْذَابٌ . لَا أَصْلَ لَهَا . مَعَ أَنَّ الْأَخْبَارَ الْمُسَّاحَ مِنْ رِوَايَةِ الثَّقَاتِ . وَأَهْلِ الْقَنَاعَةِ
أَكْثَرُ مِنْ أَنْ يُضْطَرَّ إِلَى نَقْلِ مَنْ لَيْسَ بِثِقَةٍ . وَلَا مَقْنَعٍ .

وَلَا أَحْسِبُ كَثِيرًا يَمُنُّ بِمَرْجُوحٍ مِنَ النَّاسِ عَلَى مَا وَصَفْنَا مِنْ هَذِهِ الْأَحَادِيثِ الضُّعَافِ وَالْأَسَانِيدِ
الْمُجْهُولَةِ ، وَيَسْتَدِيرُ رِوَايَتَهَا بِمَعْرِفَتِهِ بِمَا فِيهَا ، مِنَ التَّوَهُّمِ وَالضُّعْفِ - إِلَّا أَنْ الَّذِي يَحْمِلُهُ عَلَى رِوَايَتِهَا ،
وَالِاعْتِدَادِ بِهَا ، إِرَادَةُ التَّكْثِيرِ بِذَلِكَ عِنْدَ الْعَوَامِّ ، وَلِأَنَّ يُقَالُ : مَا أَكْثَرَ مَا جَمَعَ فُلَانٌ مِنَ الْحَدِيثِ ،
وَأَلْفَ مِنَ الْعَدَدِ .

وَمَنْ ذَهَبَ فِي الْعِلْمِ هَذَا الْمَذْهَبَ . وَسَلَكَ هَذَا الطَّرِيقَ فَلَا نَصِيبَ لَهُ فِيهِ . وَكَانَ بِأَنْ يُسَمَّى
جَاهِلًا ، أَوَّلَى مِنْ أَنْ يُنْسَبَ إِلَى عِلْمٍ .

وَقَدْ تَكَلَّمَ بَعْضُ مُتَحَلِّي الْحَدِيثِ مِنْ أَهْلِ عَصْرِنَا فِي تَضْجِيعِ الْأَسَانِيدِ وَتَسْقِيمِهَا بِقَوْلٍ ،
لَوْ ضَرَبْنَا عَنْ حِكَايَتِهِ وَذَكَرَ فَسَادِهِ صَفْحًا - لَكَانَ رَأْيًا مَتِينًا ، وَمَذْهَبًا صَحِيحًا .

إِذَا الْإِعْرَاضُ عَنِ الْقَوْلِ الْمُطْرَحِ ، أُخْرَى لِإِمَاتَتِهِ وَإِخْمَالِ ذِكْرِ قَائِلِهِ . وَأَجْدَرُ أَنْ لَا يَكُونَ ذَلِكَ
تَنْبِيْهَا لِلْجُهَالِ عَلَيْهِ . غَيْرَ أَنَّا لَمَّا تَخَوَّفْنَا مِنْ شُرُورِ الْعَوَاقِبِ وَاغْتِرَارِ الْجَهْلَةِ بِمُخْدَنَاتِ الْأُمُورِ ، وَإِسْرَاعِهِمْ
إِلَى اعْتِقَادِ خَطَأِ الْمُخْطِئِينَ ، وَالْأَقْوَالِ السَّاطِطَةِ عِنْدَ الْعُلَمَاءِ ، رَأَيْنَا الْكَشْفَ عَنْ فَسَادِ قَوْلِهِ ، وَرَدَّ مَقَالَتِهِ

بِقَدْرِ مَا يَلِيْقُ بِهِمَا مِنَ الرَّدِّ - أَجْدَى عَلَى الْأَنَامِ ، وَأُحْمَدَ لِلْعَاقِبَةِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ .

وَرَعَمَ الْقَائِلُ الَّذِي افْتَحْنَا الْكَلَامَ عَلَى الْحِكَايَةِ عَنْ قَوْلِهِ ، وَالْإِخْبَارِ عَنْ سُوءِ دَوَائِهِ ، أَنَّ كُلَّ إِسْنَادٍ لِحَدِيثٍ فِيهِ فُلَانٌ عَنْ فُلَانٍ ، وَقَدْ أَحَاطَ الْعِلْمُ بِأَنَّهُمَا قَدْ كَانَا فِي عَصْرِ وَاحِدٍ ، وَجَائِزٌ أَنْ يَكُونَ الْحَدِيثُ الَّذِي رَوَى الرَّاوِي عَنْ رَوَى عَنْهُ قَدْ سَمِعَهُ مِنْهُ وَشَافَهُ . غَيْرَ أَنَّهُ لَا نَعْلَمُ لَهُ مِنْهُ سَمَاعًا وَلَمْ نَجِدْ فِي شَيْءٍ مِنَ الرِّوَايَاتِ أَنَّهُمَا التَّقِيَا قَطُّ ، أَوْ تَشَافَا بِحَدِيثٍ - أَنَّ الْحُجَّةَ لَا قَوْمَ عِنْدَهُ بِكُلِّ خَبَرٍ جَاءَ هَذَا النِّجَاسُ ، حَتَّى يَكُونَ عِنْدَهُ الْعِلْمُ بِأَنَّهُمَا قَدْ اجْتَمَعَا مِنْ دَهْرٍ مَرَّةً فَصَاعِدًا . أَوْ تَشَافَا بِالْحَدِيثِ بَيْنَهُمَا . أَوْ يَرِدَ خَبَرٌ فِيهِ بَيَانُ اجْتِمَاعِهِمَا ، وَتَلَاقِيهِمَا ، مَرَّةً مِنْ دَهْرٍ مَرَّةً . فَمَا فَوْقَهَا . فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ عِلْمٌ ذَلِكَ ، وَلَمْ تَأْتِ رِوَايَةٌ صَحِيحَةٌ تُخْبِرُ أَنَّ هَذَا الرَّاوِي عَنْ صَاحِبِهِ قَدْ لَقِيَهِ مَرَّةً ، وَسَمِعَ مِنْهُ شَيْئًا - لَمْ يَكُنْ فِي قَلْبِهِ الْخَبَرُ عَنْ رَوَى عَنْهُ ذَلِكَ ، وَالْأَمْرُ كَمَا وَصَفْنَا ، حُجَّةٌ . وَكَانَ الْخَبَرُ عِنْدَهُ مَوْفُوقًا . حَتَّى يَرِدَ عَلَيْهِ سَمَاعُهُ مِنْهُ شَيْءٌ مِنَ الْحَدِيثِ . قَلَّ أَوْ كَثُرَ . فِي رِوَايَةٍ مِثْلِ مَا وَرَدَ .

(٦) بَابُ صَمَةِ الْمَخْبَاجِ بِالْحَدِيثِ الْمَنْعِيِّ

وَهَذَا الْقَوْلُ ، يَرْحُمُكَ اللَّهُ ، فِي الطَّمَنِ فِي الْأَسَانِيدِ ، قَوْلُ مُخْتَرَعٍ . مُسْتَحْدَثٌ غَيْرُ مَسْبُوقٍ صَاحِبُهُ إِلَيْهِ . وَلَا مُسَاعِدَ لَهُ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ عَلَيْهِ . وَذَلِكَ أَنَّ الْقَوْلَ الشَّائِعَ الْمُتَّفَقَ عَلَيْهِ بَيْنَ أَهْلِ الْعِلْمِ بِالْإِخْبَارِ وَالرِّوَايَاتِ قَدِيمًا وَحَدِيثًا ، أَنَّ كُلَّ رَجُلٍ ثَقَةٍ رَوَى عَنْ مِثْلِهِ حَدِيثًا ، وَجَائِزٌ مُمَكِّنٌ لَهُ لِقَاؤُهُ ، وَالسَّمَاعُ مِنْهُ ، لِيَكُونَهُمَا جِهِيمًا كَانَا فِي عَصْرِ وَاحِدٍ ، وَإِنْ لَمْ يَأْتِ فِي خَبَرٍ قَطُّ أَنَّهُمَا اجْتَمَعَا ، وَلَا تَشَافَا بِكَلَامٍ ؛ فَالرِّوَايَةُ ثَابِتَةٌ . وَالْحُجَّةُ بِهَا لَازِمَةٌ . إِلَّا أَنْ يَكُونَ هُنَاكَ دَلَالَةٌ بَيِّنَةٌ ، أَنَّ هَذَا الرَّاوِي لَمْ يَلْقَ مَنْ رَوَى عَنْهُ ، أَوْ لَمْ يَسْمَعْ مِنْهُ شَيْئًا . فَأَمَّا وَالْأَمْرُ مُبْهِمٌ عَلَى الْإِمْكَانِ الَّذِي فَسَّرْنَا ، فَالرِّوَايَةُ عَلَى السَّمَاعِ أَبَدًا ، حَتَّى تَكُونَ الدَّلَالَةُ الَّتِي يَبَيِّنُهَا .

فَيَقَالُ لِمُخْتَرِعِ هَذَا الْقَوْلِ الَّذِي وَصَفْنَا مَقَالَتَهُ ، أَوْ لِلذَّابِّ عَنْهُ : قَدْ أُعْطِيتَ فِي جُمْلَةِ قَوْلِكَ أَنَّ خَبَرَ الْوَاحِدِ الثَّقَةِ ، عَنِ الْوَاحِدِ الثَّقَةِ ، حُجَّةٌ يُلْزَمُ بِهِ الْعَمَلُ . ثُمَّ أَدْخَلْتَ فِيهِ الشَّرْطَ بَعْدَ ، فَقُلْتَ : حَتَّى نَعْلَمَ أَنَّهُمَا قَدْ كَانَا التَّقِيَا مَرَّةً فَصَاعِدًا ، أَوْ سَمِعَ مِنْهُ شَيْئًا . فَهَلْ تَجِدُ هَذَا الشَّرْطَ الَّذِي اشْتَرَطْتَهُ عَنْ أَحَدٍ يُلْزَمُ قَوْلُهُ ؟ وَإِلَّا فَهَلْ دَلِيلًا عَلَى مَا زَعَمْتَ .

فَإِنْ ادَّعَى قَوْلَ أَحَدٍ مِنْ عُلَمَاءِ السَّلَفِ بِمَا زَعَمَ مِنْ إِدْخَالِ الشَّرِيطَةِ فِي تَثْبِيتِ الْخَبَرِ ، طَوِيلٌ بِهِ .
وَأَنْ يَجِدَ هُوَ وَلَا غَيْرُهُ إِلَى إِيجَادِهِ سَبِيلًا . وَإِنْ هُوَ ادَّعَى فِيمَا زَعَمَ دَلِيلًا يَحْتَجُّ بِهِ : فَيَقُلْ لَهُ : وَمَا ذَلِكَ
الدَّلِيلُ ؟ فَإِنْ قَالَ : قُلْتُهُ لِأَنِّي وَجَدْتُ رُؤَاةَ الْأَخْبَارِ قَدِيمًا وَحَدِيثًا يَرَوِي أَحَدُهُمْ عَنِ الْآخِرِ الْحَدِيثَ
وَلَمَّا يُبَايَنُهُ ، وَلَا سَمِعَ مِنْهُ شَيْئًا قَطُّ ، فَلَمَّا رَأَيْتُهُمْ اسْتَجَاؤُوا رِوَايَةَ الْحَدِيثِ يَتَّبِعُهُمْ هَكَذَا عَلَى الْإِرْسَالِ
مِنْ غَيْرِ سَمَاعٍ ، وَالْمُرْسَلُ مِنَ الرُّوَايَاتِ فِي أَصْلِ قَوْلِنَا وَقَوْلِ أَهْلِ الْعِلْمِ بِالْأَخْبَارِ لَيْسَ بِحُجَّةٍ - اِخْتَجْتُ ،
لِمَا وَصَفْتُ مِنَ الْعِلَّةِ ، إِلَى الْبَحْثِ عَنْ سَمَاعٍ رَاوَى كُلَّ خَبَرٍ عَنْ رَاوِيهِ . فَإِذَا أَنَا هَجَمْتُ عَلَى سَمَاعِهِ
مِنْهُ لِأَدْنَى شَيْءٍ ، ثَبَتَ عَنْهُ عِنْدِي بِذَلِكَ جَمِيعُ مَا يَرَوِي عَنْهُ بَعْدُ . فَإِنْ عَرَبَ عَنِّي مَعْرِفَةُ ذَلِكَ ، أَوْ قَفْتُ
الْخَبَرَ وَلَمْ يَكُنْ عِنْدِي مَوْضِعُ حُجَّةٍ لِإِمْكَانِ الْإِرْسَالِ فِيهِ .

فَيُقَالُ لَهُ : فَإِنْ كَانَتِ الْعِلَّةُ فِي تَضْعِيفِكَ الْخَبَرَ وَتَرْكِكَ الْإِخْتِجَاجَ بِهِ إِمْكَانَ الْإِرْسَالِ فِيهِ ،
لَزِمَكَ أَنْ لَا تُثَبِّتَ إِسْنَادًا مُعْتَمَدًا حَتَّى تَرَى فِيهِ السَّمَاعَ مِنْ أَوَّلِهِ إِلَى آخِرِهِ ؟
وَذَلِكَ أَنَّ الْحَدِيثَ الْوَارِدَ عَلَيْنَا بِإِسْنَادِ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ ، فَيَقِيْنُ نَعْلَمُ أَنَّ هِشَامًا
قَدْ سَمِعَ مِنْ أَبِيهِ ، وَأَنَّ أَبَاهُ قَدْ سَمِعَ مِنْ عَائِشَةَ . كَمَا نَعْلَمُ أَنَّ عَائِشَةَ قَدْ سَمِعَتْ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ .
وَقَدْ يَجُوزُ ، إِذَا لَمْ يَقُلْ هِشَامٌ ، فِي رِوَايَةِ يَرْوِيهَا عَنْ أَبِيهِ : سَمِعْتُ أَوْ أَخْبَرَنِي ، أَنْ يَكُونَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ
أَبِيهِ فِي تِلْكَ الرِّوَايَةِ إِنْسَانٌ آخَرُ ، أَخْبَرَهُ بِهَا عَنْ أَبِيهِ ، وَلَمْ يَسْمَعْهَا هُوَ مِنْ أَبِيهِ ، لَمَّا أَحَبَّ أَنْ يَرْوِيَهَا
مُرْسَلًا . وَلَا يُسْنِدُهَا إِلَى مَنْ سَمِعَهَا مِنْهُ .

وَكَمَا يُمَكِّنُ ذَلِكَ فِي هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ ، فَهُوَ أَيْضًا مُمَكِّنٌ فِي أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ .

وَكَذَلِكَ كُلُّ إِسْنَادٍ لِحَدِيثٍ لَيْسَ فِيهِ ذِكْرُ سَمَاعٍ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ .

وَإِنْ كَانَ قَدْ مَرَّفَ فِي الْجُمْلَةِ أَنْ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ قَدْ سَمِعَ مِنْ صَاحِبِهِ سَمَاعًا كَثِيرًا ، فَجَازَ لِكُلِّ
وَاحِدٍ مِنْهُمْ أَنْ يَنْزِلَ فِي بَعْضِ الرِّوَايَةِ فَيَسْمَعَ مِنْ غَيْرِهِ عَنْهُ بَعْضَ أَحَادِيثِهِ ، ثُمَّ يُرْسِلُهُ عَنْهُ أَحْيَانًا ،
وَلَا يُسَمِّي مَنْ سَمِعَ مِنْهُ . وَيَنْشَطُ أَحْيَانًا فَيُسَمِّي الرَّجُلَ الَّذِي حَمَلَ عَنْهُ الْحَدِيثَ وَيَتْرَكَ الْإِرْسَالَ .
وَمَا قُلْنَا مِنْ هَذَا مَوْجُودٌ فِي الْحَدِيثِ مُسْتَفِضٌ ، مِنْ فِعْلِ ثِقَاتِ الْمُحَدِّثِينَ ، وَأَعْمَةِ أَهْلِ الْعِلْمِ .
وَسَنَذَكُرُ مِنْ رِوَايَاتِهِمْ عَلَى الْجِهَةِ الَّتِي ذَكَرْنَا عَدَدًا يُسْتَدَلُّ بِهَا عَلَى أَكْثَرِ مِنْهَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى .
فَإِنْ ذَلِكَ ، أَنَّ أَيُّوبَ السَّخْتِيَّانِيَّ وَابْنَ الْمُبَارَكِ وَوَكِيْعًا وَابْنَ عُثْمَانَ وَجَمَاعَةً غَيْرَهُمْ رَوَوْا عَنْ هِشَامٍ

ابْنُ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ؛ قَالَتْ : كُنْتُ أَطِيبُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لِجَلْوِهِ وَلِحَرَمِهِ بِأَطْيَبِ مَا أُجِدُّ .

فَرَوَى هَذِهِ الزَّوَايَةَ بِعَيْنِهَا الْإِسْنَادُ بَنُ سَعْدٍ وَدَاوُدُ الْمَطَارِيُّ وَحُمَيْدُ بْنُ الْأَسْوَدِ وَوُهَيْبُ بْنُ خَالِدٍ وَأَبُو أُسَامَةَ عَنْ هِشَامٍ ؛ قَالَ : أَخْبَرَنِي عُثْمَانُ بْنُ عُرْوَةَ ، عَنْ عُرْوَةَ ، عَنْ عَائِشَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . وَرَوَى هِشَامٌ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا اعْتَسَكَ يَدْنِي إِلَى رَأْسِهِ فَأَرْجَلُهُ وَأَنَا حَائِضٌ .

فَرَوَاهَا بِعَيْنِهَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ ، عَنِ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ عُرْوَةَ ، عَنْ عُمَرَ ، عَنْ عَائِشَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . وَرَوَى الزُّهْرِيُّ وَصَالِحُ بْنُ أَبِي حَسَّانَ ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ ، عَنْ عَائِشَةَ ، كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُقَبِّلُ وَهُوَ صَائِمٌ .

فَقَالَ يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ فِي هَذَا الْخَبَرِ فِي الْقُبْلَةِ : أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ؛ أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْكَرِيمِ أَخْبَرَهُ أَنَّ عُرْوَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَائِشَةَ أَخْبَرَتْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُقَبِّلُهَا وَهُوَ صَائِمٌ . وَرَوَى ابْنُ عُيَيْنَةَ وَغَيْرُهُ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ جَابِرٍ ؛ قَالَ : أَطْعَمَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَحُومَ الْخَيْلِ وَهِيَ نَارٌ عَنْ لَحُومِ الْحُمُرِ .

فَرَوَاهُ حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ ، عَنْ عَمْرِو ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . وَهَذَا النَّحْوُ فِي الزَّوَايَاتِ كَثِيرٌ . يَكْثُرُ تَمْدَادُهُ . وَفِيمَا ذَكَرْنَا مِنْهَا كِفَايَةٌ لِذَوِي الْفَهْمِ . فَإِذَا كَانَتِ الْعِلَّةُ عِنْدَ مَنْ وَصَفْنَا قَوْلَهُ مِنْ قَبْلُ ، فِي فَسَادِ الْحَدِيثِ وَتَوَهُّبِهِ ، إِذَا لَمْ يُعْلَمْ أَنَّ الرَّاويَ قَدْ سَمِعَ مِنْ رَوَى عَنْهُ شَيْئًا ، امْتَنَعَ الْإِرْسَالُ فِيهِ ، لِزِمَةِ تَرْكِ الْإِحْتِجَاجِ فِي قِيَادِ قَوْلِهِ بِرِوَايَةٍ مَنْ يُعْلَمُ أَنَّهُ قَدْ سَمِعَ مِنْ رَوَى عَنْهُ . إِلَّا فِي نَفْسِ الْخَبَرِ الَّذِي فِيهِ ذِكْرُ الْجَمَاعِ . لِأَيِّتَيْنِ مِنْ قَبْلُ مِنَ الْأُتَمَةِ الَّذِينَ تَقَلُّوا الْأَخْبَارَ ، أَنَّهُمْ كَانَتْ لَهُمْ تَارَاتُ يُرْسِلُونَ فِيهَا الْحَدِيثَ إِرْسَالًا . وَلَا يَذْكُرُونَ مَنْ سَمِعُوهُ مِنْهُ . وَتَارَاتُ يَنْشَطُونَ فِيهَا فَيُسْنِدُونَ الْخَبَرَ عَلَى هَيْئَةٍ مَا سَمِعُوا . فَيُخْبِرُونَ بِالنُّزُولِ فِيهِ إِنْ نَزَلُوا . وَبِالصُّبُودِ إِنْ صَعِدُوا . كَمَا شَرَحْنَا ذَلِكَ عَنْهُمْ .

وَمَا عَلِمْنَا أَحَدًا مِنَ أُنَمَةِ السَّلَفِ ، مِنْ تَسْمِيلِ الْأَخْبَارِ وَتَفْقُدِ حِجَّةِ الْأَسَانِيدِ وَسَقَمِهَا ، مِثْلَ أَيُّوبَ السَّخْتِيَانِيِّ وَابْنِ عَوْنٍ وَمَالِكِ بْنِ أَنَسٍ وَشُعْبَةَ بْنِ الْعَجَّاجِ وَيَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ الْقَطَّانِ وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ مَهْدِيٍّ

وَمَنْ بَعْدَهُمْ مِنْ أَهْلِ الْحَدِيثِ، فَتَشَوَّاعُنْ مَوْضِعِ السَّمْعِ فِي الْأَسَانِيدِ . كَمَا ادَّعَاهُ الَّذِي وَصَفْنَا قَوْلَهُ مِنْ قَبْلُ .

وَأَمَّا كَانَ تَفَقُّدُ مَنْ تَفَقَّدَ مِنْهُمْ سَمَاعَ رُوَاةِ الْحَدِيثِ بِمَنْ رَوَى عَنْهُمْ - إِذَا كَانَ الرَّاوي بِمَنْ عُرِفَ بِالتَّدْلِيلِ فِي الْحَدِيثِ وَشُهِرَ بِهِ - فَيَنْتَهِدُ يَتَحَثُّونَ عَنْ سَمَاعِهِ فِي رِوَايَتِهِ . وَيَتَفَقَّدُونَ ذَلِكَ مِنْهُ . كُنِيَ تَنَزَّاعَ عَنْهُمْ عِلَّةُ التَّدْلِيلِ .

فَمَنْ ابْتَنَى ذَلِكَ مِنْ غَيْرِ مُدَّاسٍ ، عَلَى الْوَجْهِ الَّذِي زَعَمَ مَنْ حَكَيْتَا قَوْلَهُ ، فَدَأَّ سَمِعْنَا ذَلِكَ عَنْ أَحَدٍ بِمَنْ سَمِعْنَا ، وَلَمْ نَسْمَعْ ، مِنْ الْأَعْتَةِ .

فَمِنْ ذَلِكَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ يَزِيدَ الْأَنْصَارِيَّ ، وَقَدْ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ ، قَدْ رَوَى عَنْ حُذَيْفَةَ وَعَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيَّ وَعَنْ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا حَدِيثًا يُسْنِدُهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ . وَلَيْسَ فِي رِوَايَتِهِ عَنْهُمَا ذِكْرُ السَّمْعِ مِنْهُمَا . وَلَا حِفْظُنَا فِي شَيْءٍ مِنَ الرِّوَايَاتِ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ يَزِيدَ شَافَهُ حُذَيْفَةَ وَأَبَا مَسْعُودٍ بِحَدِيثٍ قَطُّ . وَلَا وَجَدْنَا ذِكْرَ رِوَايَتِهِ لِبَاهِمَا فِي رِوَايَةٍ بِعَيْنِيهَا .

وَلَمْ نَسْمَعْ عَنْ أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ بِمَنْ مَضَى ، وَلَا يَمُنُّ أَدْرَكْنَا ، أَنَّهُ طَمَنَ فِي هَذَيْنِ الْخَبْرَيْنِ ، الَّذِينَ رَوَاهُمَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ عَنْ حُذَيْفَةَ وَأَبِي مَسْعُودٍ ، يَضَعُ فِيهِمَا . بَلْ هُمَا وَمَا أَشْبَهَهُمَا ، عِنْدَ مَنْ لَا قِيَانَ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ بِالْحَدِيثِ ، مِنْ صَحَّاحِ الْأَسَانِيدِ وَقَوِيَّهَا . يَرَوْنَ اسْتِمَالًا مَا يُقَالُ بِهَا ، وَالْإِحْتِجَاجَ بِمَا أَتَتْ مِنْ سُنَنِ وَآثَارٍ .

وَهِيَ فِي زَعْمِ مَنْ حَكَيْتَا قَوْلَهُ ، مِنْ قَبْلُ ، وَاهِيَةٌ مُهْمَلَةٌ . حَتَّى يُصِيبَ سَمَاعَ الرَّاوي مِمَّنْ رَوَى وَلَوْ ذَهَبْنَا لَمُدَّدُ الْأَخْبَارِ الصَّحَّاحَ عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ بِمَنْ يَزْعُمُ هَذَا الْقَائِلَ ، وَنُحْصِيهَا - لَمَجْزَأًا عَنْ تَقْصِي ذِكْرِهَا وَإِحْصَائِهَا كُلِّهَا .

وَلَكِنَّا أَحْبَبْنَا أَنْ نَنْصِيبَ مِنْهَا عَدَدًا يَكُونُ سِمَةً لِمَا سَكَنَّا عَنْهُ مِنْهَا .

وَهَذَا أَبُو عَثْمَانَ التَّهْدِيُّ وَأَبُو رَافِعٍ الصَّائِغُ ، وَهُمَا مَنْ أَدْرَكَ الْجَاهِلِيَّةَ وَصَحْبَا أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْبَدْرِيِّينَ هَلُمَّ جَرًّا . وَقَلَّا عَنْهُمْ الْأَخْبَارَ حَتَّى نَزَلَ إِلَى مِثْلِ أَبِي مُرَيْزَةَ وَابْنِ عُثْمَرَ وَذَوَيْهِمَا قَدْ اسْتَدَّ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَنْ أَبِي بِنِ كَنْبٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ حَدِيثًا . وَلَمْ نَسْمَعْ فِي رِوَايَةٍ بِعَيْنِيهَا أَنَّهُمَا عَابَا أَيْتًا أَوْ سَمِعَا مِنْهُ شَيْئًا .

إِذْ كَانَ قَوْلَا مُحَدَّثَنَا وَكَلاَمًا خَلَفًا لَمْ يَقُلْهُ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ سَلَفَ ، وَيَسْتَنْكِرُهُ مَنْ بِمَذْهَبِ
 خَلَفَ . فَلَا حَاجَةَ بِنَا فِي رَدِّهِ بِأَكْثَرِ مِمَّا شَرَحْنَا . إِذْ كَانَ قَدْرُ الْمَقَالَةِ وَقَائِلِمَا الْقَدْرَ الَّذِي وَصَفْنَاهُ .
 وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى دَفْعِ مَا خَالَفَ مَذْهَبَ الْعُلَمَاءِ . وَعَلَيْهِ التَّكْلَانُ .

.....

MUKADDİME

RAHMAN VE RAHİM OLAN ALLAH'IN İSMİLE

Hamd âlemlerin Rabbi olan *Allah*'a mahsusdur, âkîbet de muttakîlerindir. *Allah*'ın salât-u selâmı Peygamberlerin sonu olan MUHAMMED'e ve bütün Nebîler ve Rasûllere olsun.

Bundan sonra sen — ALLAH sana rahmet buyursun— Hâlıkının tevfikiyle dînin sünnetleri, hükümleri ve bunlardan sevab, ikâb, tergîb, terhîb ve daha başka şeyler hakkında Rasûlullah (S) den nakl olunmuş sahîh* haberleri, nakoluna geldikleri ve ilim ehlinin kendi aralarında alıp getirdikleri senetlerle tanıma ve iyiden iyiye tedkîke azmettiğini söyledin. Böylelikle sen —*Allah* sana doğru yolu göstereceğin— bu haberlerin hepsini, te'lif edilmiş ve tasnifli olarak üzerinde durmayı diledin de çoğa varacak tekrarlar yapmadan onları senin için hulâsa etmemi benden istedin. Zira çoğa varacak bu tekrarların, onları anlamak ve onlardan hükümler çıkarmak maksadından seni alıkoyacağına kail oldun. —*Allah* sana kerem buyursun— istediğini iyice düşünüp karar vermeğe ve durumun icablarının düşüncesine döndüğüm zaman, inşaallah istediğin makbul bir netice ve mevcut bir fâide olacaktır. Benden bunun meşakkatlarını yüklenmemi istediğin vakıt, keşki bu işe karşı bende bir kudret ve irade halk olursa da bunun tamamlanması bana mukadder olsa diye düşündüm. Çünkü anlatması uzun süren bir çok sebeplerden dolayı bunun fâidesi başkalarından önce bilhassa bana isâbet edecektir. Lâkin böyle olmakla beraber bu sebeplerin özeti şudur ki insana ve bilhassa halkdan temyiz kudretine mâlik olmıyan kimselere bu nesneden az şey ihâta edib anlama ve sağlam bilme, çok şey devşirmekten daha kolaydır. Ancak başkasının yardımı ile temyiz kudretine muvaffak olanlar bu hükümden müstesnadırlar. Bu konudaki iş vassıfettiğimiz gibi olunca, hadîsden sahîh olan aza yönelmek onlar için zayıf ve şüpheli olanı arttırmaktan daha yeğdir. Ancak kendisine bir parça uyanıklık ile hadîsin sebep ve illetlerini bilme nasib olan insanlardan özel bir tabaka için bu işi çoğaltmakda bazı faydalar umud edilir. İşte bunlar —İnşâallah— kendilerine verilmiş olan kabiliyet sebebi ile çok hadîs toplamakta fâideye nâil olurlar. Teyakkuz ve ma'rifet ehlinden bulunan

bu havass, avâmın hilâfına husûsî ve ince mânaları araştırır. Avâm insanlara gelince, onlar azı bilmekten âciz iken çoğu aramalarında hiçbir mâna yoktur.

Bundan sonra sana zikredeceğim şarta göre —İnşâallah— istediğin şey'in tahrîcine¹ ve te'lîfine başlıyoruz. O şart da şudur: Biz Rasûlullah (S) den senetle gelmiş olan haberlerin hepsine yöneliyor ve onları tekrarsız olarak üç kısma ayırıyoruz. Keza hadis ricâlini de üç tabakaya bölüyoruz. Ancak kendisinde fazla mâna bulunan hadis'in tekrarından mustağni kalınamıyan bir yerin gelmesi, yahut da orada bulunan bir illet dolayısıyla başka bir isnadın yanında vâkî olan bir isnad olması —bu tekrarsız kaydından— müstesnadır. Çünkü hadis'de kendisine ihtiyaç duyulan fazla bir mâna, tam bir hadis yerine geçer. Bundan dolayı, kendisinde vâsfettiğimiz ziyadeliğ mevcut olan hadis'in tekrar edilmesi yahut mümkünse kısa olduğu için bu ma'nânın hadis'in tamamından ayırt edilmesi zarûridir. Lâkin onu bütününden ayırmak bazan güç olur. Bu zorluk mevcut olduğu zaman hadis'i kendi heyeti ile tekrar etmek daha sâlim yoldur. Amma bizden kendisine bir ihtiyaç yok iken bütünü ile tekrarına zarûret görmediğimiz hadis'e gelince, bunu tekrar etmeğe İnşâallah yanaşmıyacağız.

Birinci kısma gelince, biz burada ayıblardan ve diğer kusurlardan en sâlim ve en temiz bulunan hadis'leri takdim etmek kararındayız. Bunlar öyle haberler ki onları nakledenler hadis'de istikamet ehli naklettikleri şeyleri iyi bilip sağlam muhafaza eden, rivâyetleri arasında şiddetli ihtilâf ve fâhiş (çirkin) karıştırma bulunmıyan kimselerdir. Nitekim bu kusurlar birçok muhaddislerin eserlerinde görülmüş ve onların hadis diye naklettiklerinde açığa çıkmıştır.

Biz bu en sâlim ve en temiz sınıftan olan insanların hadislerini zikrettiğimiz zaman, onların ardından senedlerinde önceki sınıf ayarında hıfz ve itkan ile vasıflanmamış bazı kimseler bulunan hadisleri getiririz. Çünkü bunlar da her ne kadar vâsfettiğimiz hususlarda birincilerin aşâğısında iseler de örtülülük, doğruluk ve ilim alışverişi, şübhe yok ki bunlara da şâmil bulunmaktadır. Bunlar, eserler hâmilî ve haberler nâkilî olan Atâ ibn Sâib, Yezîd ibn Ebî Ziyâd, Leys ibn Ebî Süleym ve benzerleri gibi kimselerdir. İşte bunlar her ne kadar ilim ehli indinde vâsfettiğimiz ilim ve iffet ile ma'ruf iseler de rivâyet hususunda, zikrettiğimiz itkan ve istikamet ehli olan diğer akranları bunlara hal ve mertebece üstün bulunurlar. Çünkü bu itkan ve istikamet hususu ilim ehli indinde pek üstün bir derece ve pek yüksek bir haslettir.

1. Tahrîc, bütün araştırma ve incelemeler sonunda şartlara uyup sahîh olduğu meydana çıkan hadisleri bir kitaba yazmak demektir. Yazana Muharric denir. Buhârî ve Muslim bu mânaca birer muharrictirler.

Görmez misin ki, Atâ, Yezîd ve Leys diye isimlerini söylediğimiz bu üç kişiyi, hadis'deki itkan ve istikamet hususlarında Mansur İbn Mu'temir (132/749), Süleyman el-A'maş (148/765) ve İsmâil ibn Ebî Hâlid ile karşılaştırdığın zaman bunları onlara yaklamamış ve ayrılmış bulursun. Mansûr, A'meş ve İsmâil'in çok meşhur olan hâfıza sağlamlıkları ve buna benzer sıfatları hakkında malûmat çokluğu neticesinde hadis âlimlerinin hiç şüpheleri kalmamıştır.

İbn Avn ve Eyyûb, Hasan ve İbn Sirîn'in arkadaşları olduğu gibi, Avf ibn Ebî Cemile ve Eş'as el-Humrânî'de Hasan'ın ve İbn Sirîn'in iki arkadaşlarıdır. Böyle iken bu akranlar arasında karşılaştırma yaptığın zaman durum yukarıdakilerin mukayesesinde olduğu gibidir. Faziletin kemâli ve naklin sahihliği hususlarında o ikisi ile bu ikisi arasındaki fark büyüktür. Halbuki Avf ve Eş'as, ilim ehli indinde doğruluk ve emanet sıfatlarından red edilmiş değillerdir. Lâkin ilim ehline göre dereceleri tasvir ettiğimiz şekildedir.

İsimlemekte bu zatları misâl getirmiş olmamız, bunların ancak hadisdeki hadis ricâlini rütbelendirmekte âlimlerin yolu kendilerine gizli olanlara —bunları anladıktan sonra— dönüp dolaşacakları bir alâmet olması içindir. Bu suretle kadri yüksek bir kimse kendi derecesinden eksiltilmez, ilimde derecesi alçak bulunan da yine kendi rütbesinin üstüne yükseltilmez. Ve hadis ilminde her bir hak sahibine kendi hakkı verilir ve kendi derecesine indirilir.

Âişe (R) dan zikrolunmuştur ki o: «Rasûlullah (S) bize insanları kendi derecelerine indirmemizi emir buyurdu» demiştir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim de Allah Taâlânın: « *وفوف كل ذي علم عليم* : *Ve her bir ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır* » (Yusuf: 76) kavlini nutk etmektedir.

İşte Rasûlullah (S) ın haberlerinden istemiş olduğum şeyleri ancak zikrettiğimiz bu usûle göre te'lîf ediyoruz.

Hadis ehli indinde yahut hadiscilerin çoğu indinde töhmetli bulunan bir zümreden rivâyet edilmiş haberlere gelince, biz onların hadis'lerini kitabımıza almakla meşgul olacak değiliz. Bunlar Abdullah ibn Misver, Ebû Cafer el-Medâîni, Amr ibn Hâlid, Abdulkuddûs eş-Şâmî, Muhammed ibn Saîd el-Maslûb, Gıyâs ibn İbrahim, Süleyman ibn Amr, Ebu Davud en-Nehaî ve benzerleri gibi hadisler vazetmek, haberleri uydurup çoğaltmakla ittiham edilmiş kimselerdir.

Hadis'leri ekseriyetle münker veya yanlış olan kimselerin hadis'lerini de kitabımıza almaktan çekindik. Muhaddisin, hadis'indeki münkerlik alâmeti şudur: Onun hadis'e âid bir rivâyeti, hıfz ve rıza ehlinden bulunan başka kimselerin rivâyetlerine arz olunduğu zaman, onun rivâyeti ile diğerlerinin rivayeti birbirlerine muhalif olur, yahutta onun ri-

vayeti ütekilerin rivayetlerine hemen hemen hiç uymaz. İşte hadis'lerinden çoğu böyle olduğu zaman o şahıs, hadis'i bırakılan, hadis'i kabul edilmeyen ve kullanılmıyan bih kimse olmuştur.

Abdullah ibn Muharrer, Yahya ibn Ebî Uncyşe, Cerrah ibn Minhâl, Ebu'l-Atûf, Abbâd ibn Kesir, Huseyin ibn Abdillâh ibn Dumayra, Ümer ibn Suhban ve münker hadis rivâyet etmekte bunların izinden giden diğerleri, hep bu neviden muhaddislerdir. İşte biz bunların hadis'leri üzerinde hiç durmuyor ve onlarla meşgul olmuyoruz. Çünkü bir muhaddisin sadece kendisinin rivâyet ettiği hadis'i kabul etmek hususunda, ilim ehlinin ve mezhebinin tanıdığımız kimselerin şartı; onun, ilim ve hıfz ehli sika'lara — bunların bir kısım rivâyetlerinde — müşareket etmiş bulunması ve bu hususta onlara muvafakat etmeye sen derece gayret göstermiş olmasıdır. İşte böylesi mevcut olur ve rivâyetleri arasında hadis râvilerinde olmayan bir fazlalık getirirse bu fazlalık kabul edilir.

Celâletinden ve hem kendi hadis'lerini hem başkalarının hadis'lerini çok iyi ve sağlam bilen pek çok hâfız râvileri bulunduğundan dolayı Zuhri yahut Hişam ibn Urve gibisine — ki bu ikisinin hadis'leri ilim ehli indinde yaygın ve müsterektir. Bunların hadis'lerini, pek çoğunda ittifak etmek üzere kendilerinden kendi râvileri nakletmiştir — yönelir de onların kabul ettikleri sahîhde onlara muvafakat etmediği halde bu ikisinden veya bunların talebelerinden kimşenin tanımadığı bir çok hadisler rivâyet eden kimseye gelince, işte bu nevi insanların hadis'ini kabul etmek câiz değildir. Allah en iyi bilendir.

Muhaddisler zümresinin meslekini takib etmek isteyen ve ona muvaffak olan kimselerin yöneleceği bazı hadis mes'elelerini ve muhaddislerin yolundan bazı şeyleri açıkladım. Kitapta muallâk haberler söylenirken şerh ve izah gerekecek yerlere geldiğimiz zaman şerh ve izahı İnşâallah daha da artıracacağız.

Bundan sonra — Allah seni rahmetine mazhar kılsın — eğer biz kendini muhaddis diye ortaya atan bir çok kimselerin, zayıf hadisler, münker rivâyetler ileri sürmek, doğruluk ve eminlikle vasıflanmış sıkı râvilerin naklettiği meşhûr olan sahîh hadis'lerle yetinmemek — Malik ibn Enes (179/95), Şubetu'bnû'l-Haccâc (160/776), Sufyan ibn Uyeyne (198/813), Yahya ibn Saîd el-Kattan (198/813), Abdurrahman i'bnü Mehdi ve daha başkaları gibi hadis imamlarının kötülediği — makbul tutulmayan bir zümreden nakledilip reddolunmuş şeyler olduğunu bilmeleri ve dilleriyle ikrar eylemelerinden sonra dahi böyle çürük şeyleri câhil ve gâfil insanlar arasında yaymak gibi pek çok kötü işlerini görmüş olmasaydık, istemiş olduğun tahkîk ve tahsîl için kendimizi ortaya koymazdık. Lâkin ma'lûm olan o zümrenin, zayıf, meçhul senedlerle münker haberler yaymalarını, bunları, kusurlarını bilmeyen hal-

kın gözleri önüne atmalarını sana bildirdiğimiz için, istediğine icâbet etmek bizi huzura kavuşturdu.

(1) SİKA'LARDAN RİVÂYET, YALANCILARI TERK VE
RASÛLULLAH (S) ÜZERİNE YALAN SÖYLEMEKTEN
SAKINDIRMANIN VUCÛBU BÂBİ

—Allah seni tevfiğine mazhar kılsın— iyi bil ki, rivâyetlerin sahîhleri ile bozukları, onları nakledenlerin sika olanlarıyla müttehem bulunanları arasını ayırmayı bilen herkese vâcib olan:

a — Mahrecleriniñ sıhhatını ve nâkıllerinde ezberleme sağlamlığı tanıdıklarından başkasını rivâyet etmemek,

b — Töhmetsiz kimselerle islâma muhalif bid'adçıların rivâyetlerini nakletmekten sakınmaktır.

Söylediğimiz bu şeylere delil —ki inkâr edenlerin karşısında lâzımdır— zikri ulu Allah'ın şu sözleridir:

: *Ey iman edenler! Eğer bir fasık size bir haber getirirse onun aslı olup olmadığını araştırın. Yoksa bilmiyerek bir kavma sataşırsınız da yaptığınıza pişman olanlar olursunuz»* (el-Hucurat: 6).

«... من رضون من الشهداء ... : Şehâdetinden razıy olacağınız şahidlerden... (şâhidler tutun)» (el-Bakara: 282).

«... وشهدوا ذوی عدل منكم ... : Ve içinizden adalet sahibi iki kişiyi de şahid yapın...» (et-Talâk: 2).

Zikrettiğimiz bu âyetler, fasık'ın haberinin hükümsüz ve gayri makbul olduğuna, âdil olmyanların şahidliğinin merdûd olduğuna delâlet etmektedir.

2. Hadis'in mahreci demek, hadis'in çıktığı yer ve yayıldığı diyâr demektir.

3. Beyhaki (458/1065) el-Medhal'inde: « لا تأخذوا العلم الا من قبلون شهادته : İlmî yani din ilmini şahâdetini kabul ettiğiniz kimselerin mâadasından almayınız» hadis'ini İbn Abbas'dan bir def'a merfû ve bir def'a da mevkûf olarak rivâyet etmiştir.

Yine Beyhaki : كان يلمرنا ان لا نأخذ العلم الا من ثقة

: Din ilmini sika'dan başkasından almamamızı Rasûlullah (S) bize emir buyururlardı» eserini de Umer (R) den naklediyor. Şüphesiz ki bu kabil haberler merfû hükümündedir (Tecrid Ter. 1/357).

4. Rivâyet ile şehâdet arasındaki farklar :

Rivâyet ile şehâdet bazı yerlerde birbirine benzediği için bir çok kimseler ikisini bir mânaya almışlardır. Fakat hâkikatte rivâyet —Hakim huzurunda murâfaa olmaksızın umumiyetle herhangi bir iş hakkında ihbar olması cihetinden— şehâdetten farklıdır. Aralarındaki ahkâm farklarına gelince Suyûtî «Tedrîbu'r-Râvî»inde bunları 21 vecihde toplamıştır:

Haber nakletmek, bazı cihetlerde şehâdet mânâsından ayrılırsa da, bunlar delâlet ettikleri mânâlarının çoğunda birleşmektedirler. Çünkü, ilim ehli indinde fâsık'ın haberi makbul olmadığı gibi şehâdeti de herkes indinde merdûddur. Fâsık haberinin nefyine Kur'ân delâlet ettiği gibi münker haber rivâyetinin nefyine de sünnet delâlet etmiştir. O, Rasûlullah (S) den meşhur olmuş bulunan şu hadis'dir: *«Her kim yalan olduğunu bildiği (yahut zannettiği) bir sözü henim olmak üzere rivâyet ederse yalancıların biri de kendisidir»*.

1. Aded şehâdetinde şart ise de rivâyette değildir. Zira evvelâ galip ahvale göre bir müslimanın kalbinde yalan şahitliğinin korkusu vardır. Bunun yanında Rasûlullah (S) a yalan isnad etmenin vereceği korku ise elbette çok daha büyüktür. Sâniyen Hadis yalnız bir tek kişi tarafından rivâyet edilmiş olabilir. Eğer o da kabul edilmeyecek olursa o hadis'i bilib öğretmek, gereğince amel etmek maslahatı (iyiliği) kaçırlır ki bu zarar herhalde bir şahsın tek hakkının kaybindan çok ağırdır. Salisen Müslümanlar arasında kendilerini yalan şahidliğe sevk edecek şahsî düşmanlıklar bulunabilirse de hadis rivâyetinde böyle bir sebep yoktur.

2. Şehâdetinde bazı yerlerde erkeklik şarttır, rivâyetlerde ise böyle bir şart yoktur.

3. Şehâdetinde hürriyet şart iken rivâyette değildir.

4. Bir kavle göre rivâyette bülûğ şart değildir. Halbuki mûmeyyiz olan çocuk gördüğü ve işittiği şeyi ihbar ederse bu kabul edilir.

5. Hattabiye'den başka her hangi bir bid'atcının —dâiye de olsa— şehâdeti kabul edilebilir. Halbuki bid'atçı davasını yaymağa çalışsın veya çalışmasın mezhebinin teyid edici olmak üzere rivâyet ettiği merdûddur.

6. Yalan söylemekten tevbe etmiş kimsenin şehâdeti makbul olabilirse de rivâyeti daima merdûddur.

7. Bir tek hadis'i rivâyette yalanı meydana çıkanın evvelce rivâyet ettiği bütün hadis'ler merdûddur. Bir mes'eleden yalan şahidliği meydana çıkan kimsenin ise daha evvelki şehadetlerine bina edilen hükümler bozulmaz.

8. Şehâdeti kendi nefesine menfaat getire nyahut mazarrat def eden kimsenin şehâdeti kabul edilmez. Halbuki böyle bir şeyi rivâyet edenin rivâyeti makbuldür.

9. Asıl yahut ferî' yahut da köle lehine olan şehâdeti kabul edilmez, rivâyet ise böyle değildir.

10, 11, 12. Şehâdet'in sahih olması için daha önce dava açılmış olması, şehâdet'in istenmiş olması ve hâkim huzurunda vuku' bulması lazım gelir. Rivâyetde ise böyle kayıtlar gûzetilemez.

13. Âlim olan kimse ta'dil ve cerh içinde kendi ilmine göre kat'iyetle hükmedebilir. Şehâdetde ise bu noktadan çeşitli görüşler vardır.

14. En sahih görüşe göre bir âlimin sözlü ile cerh ve ta'dil kabul olunur, şehâdetde ise böyle değildir.

15. Bir kavle göre rivâyette bir âlimin cerh ve ta'dili gayri müfesser olarak da kabul olunabilir. Şehâdetde ise mucmel cerh kabul olunmaz.

16. Rivâyet için ücret almak bir çoklarınca câiz, şahid'in ise bineceğe muhtaç olmadıkça ücret alması câiz değildir.

17. Şehâdet üzerine hükmetmek şahidi ta'dil demektir, hatta —Gazâlî'nin dediği gibi— «Sen adl'sin» demekten kuvvetlidir. Âlimin rivâyet olunan şey ile

(Bu hadis'in iki senedi şöyledir:) Bize Ebu Bekr ibn Ebî Şeybe tahdis etti. Bize Vaki', Şube'den o da Hakem'den o da Abdurrahman İbnu Ebî Leylâ'dan o da Semaratu'bnu Cundub'dan tahdis etti. H yine bize Ebû Bekr İbn Ebî Şeybe tahdis etti. Bize Vaki', Şu'beden ve Sufyandan onlar da Habîbden o da Meymun İbn Ebî Şebîbden o da Muğîratu'bnu Şu'beden, Muğîratu'bnu Şube ile Semuratu'bnu Cundub de: Rasûlullah (S) bunu söyledi, dediler.

(2) RASÛLULLAH (S) A İSNAD EDİLEN YALANIN YALANLARIN EN AĞIRI OLDUĞUNU BEYAN BÂBİ

1 — (1) : Ali (R) hutbe irad ederken şöyle demiştir: Rasûlullah (S) buyurdu ki: *«Benim ağızımdan yalan uydurmaym. Her kim söylemediğimi bana isnad ederse muhakkak ateşe girece.»*

2 — (2) : Enesu'bnu Mâlik (R) şöyle dedi: Sizlere çok çok hadis söylemekliğimden beni, muhakkak Rasûlullah (S) in şu hadis'i men etmektedir, buyurdu ki: *«Her kim benim ağızımdan kasıtlı olarak bir yalan söylerse ateşten (olacak) yerine hazırlansın».*

3 — (3) : Ebu Hureyre (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S): *«Her kim kasıtlı olarak benim ağızımdan yalan söylerse ateşden yerine hazırlansın»* buyurdu.

Amil olması veya ona binaen fetva vermesi en sahih kavle göre rivâyetin sıhhatına delil olamaz.

18. Ölüm yahut gaybubet gibi bir sebeple asıl şahid olacak kimseyi dinlemek imkânsız olmadıkça Şehâdet ale's-şehâde kabul olunmaz. Rivayet ise bunun aksinedir. Rivâyetlerin çoğu dirilerin ölmüş kimselerden rivâyetidir.

19. Biri bir şey haber verdikten sonra rücu' ederse rivayeti düşer ve amel edilmez olur. Halbuki hükümden sonra şehadetden rücu' hükmü bozmez.

20. Şâhitler, aleyhine şehâdet ettikleri kimsenin idamını icâbettiren şehâdetde bulunduktan sonra bilerek yalan söyledik diye şehâdetden dönseler kısâs olarak öldürölmeleri lâzım gelir. Halbuki bir hâdisede hâkim müşkilâta uğrıyarak hüküm vermekte tereddüd ederken biri o hâdisle ilgili olan bir hadis rivayet etse de hâkim onun haberi üzerine bir kimsenin katline hükmetse, sonra o râvî «kasden yalan söyledim» dese mes'ele ihtilâfıdır. Bagavî'ye göre katle sebebiyet verdikten sonra şehadetden dönen şahid gibi kısas olunur. Fîfinin Kaffal'den nakline göre kısas lâzım gelmez. Zira şehâdet yalnız bir hâdisle ilgili olur, haberin ise o hâdisle ilgili yoktur.

21. Dörtten az kimse zinaya şehadet etseler en zâhir kavle göre Kuzf'den (zina iftirasından) dolayı kendilerine deynek cezası tatbik olunur. Tövbe etmedikçe bir daha şehâdetleri makbul olmaz. Halbuki yine bu kimselerin rivayetlerinin kabul edilip edilmeyeceğinde ihtilâf vardır (Tecrid Ter., 1/363-365).

5. Rasûlullah'a söylemediği bir sözü söyledi diye iftira etmeyi çok ağır şekilde meneden bu hadisler, mutevâtir hadislerin birincisidir. Bunu cennetle müjdelanmış on sahâbi dahil olmak üzere ikiyüz kadar sahâbi rivâyet etmiştir. Bu rivâyetlerde aynı maall ifade etmek suretiyle bazı lafız farkları vardır. Âlimlerin ittifağın

4 — (4) : Aliyyu'bnu Rabia dedi ki: Muğira Kûfe'nin emiri iken mescide geldim. Muğira (R) şöyle dedi: Ben Rasûlullah (S) ı şöyle derken dinledim: «Şüphesiz ki benim ağzımdan yalan söylemek başka bzir kimsenin ağzından yalan söylemek gibi değildir. Her kim kasıtlı olarak benim ağzımdan yalan söylerse ateşten yerine hazırlansın.»

..... : Yine Aliyy'bnu Rabia el-Esedî, Muğiratu'bnu Şube (R) dan o da Nebî (S) den bunun benzerini haber verdi, fakat «Şüphesiz ki benim ağzımdan yalan söylemek, başka bir kimse ağzından yalan söylemek gibi değildir» kısmını zikretmedi*.

(3) HER İŞİTTİĞİNİ SÖYLEMEKTEN NEHİY BÂBİ

5 — (5) : Ebu Hureyre (R) şöyle dedi: Rasûlullah buyurdu ki: «Her işittiğini rivayet etmesi kişiye yalan olarak kâfi gelmiştir».

.....: Hubeybu'bnu Abdurrahman'dan o da Hafsu'bnu Âsım'dan o da Ebu Hureyre (R) da o da Nebî (S) den bunun benzerini tahdîs etti.

.....: Umeru'bnu'l-Hattâb (R) şöyle dedi: «Her işittiğini söylemesi insana yalancılık suçu olarak kâfidir».

..... : İbnu Vahb haber verip dedi ki Mâlik bana şunu söylemiştir: «Şu hakikatı bil ki her işittiğini rivâyet eden bir kimse selâmette kalamaz ve duyduğunu anlatır halde olan da aslâ İmâm (Önder) olamaz».

..... : Abdullah (R) şöyle dedi: Her işittiğini rivâyet etmesi, yalancılık olarak kişiye kâfi gelir.

Muhammedu'bnu'l-Musenna tahdîs etdip dedi ki: İyâsu'bnu Muâviye benden sordu ve şöyle dedi: Ben senin Kur'ân ilmine pek düşkün olduğumu görüyorum. Binaenaleyh huzurumda bir sûre oku ve tefsîr et ki ben de bildiklerimden fikir yürüteyim. Dediğini yaptım. Sonra bana şunları söyledi: Şimdi sana söyleyeceğim şeyi iyice ezber et: Hadîs hususunda şenaat-

beyanlarına göre söylemediği bir şeyi Allah'ın elçisine isnaden rivayet etmek en büyük günahlardandır ve hatta insanı dinden çıkarabilir. Mevzû yani sonradan hadîs diye uydurulmuş sözleri rivayet etmek haramdır. Meğer ki bu kabîl sözlerin düzme ve uydurma olduklarını açıklama suretiyle olsun.

Bir hadîsin gündüzün ortasında parıldıyan güneş kadar zâhîr ve doğru olduğuna kesin kanaat edilmedikçe «Allah'ın Rasûlu şöyle buyurdu» denilmemelidir.

«... murdardan, putlardan kaçın ve yalan sözden çekil» (el-Hacc: 30).

«Allah'a karşı yalan söyliyenden, gerçeği ve doğruyu tekzîb edenden daha zalim kimdir?» (ez-Zumer: 32).

Bu anlamdaki âyetler Kur'ân-ı Kerim'de oniki defa tekrar edilmektedir: el-Bakara: 140, el-Enâm: 21, 93, 144, 157; el-A'râf: 36, Yunus: 17, Hûd: 18, Kehf: 15, el-Ankebût: 68, Saff: 7, ez-Zumer: 32 (Mütercim).

6. Rasûlullahı ilgilendiren yalan bir haberi söylemek günahların en büyüğüdür. Zira bu, İslâmın temellerini yıkmaya, dinin hükümlerini bozmaya kadar varır. Onun için Sahâbilerden bir zümre eksik veya fazla kelimeye meydan vermekten korkarak çok hadîs rivayet etmekten kaçınımlardır (Mütercim).

ten (münker) ve çirkin şeyleri rivâyet etmekten) seni şiddetle sakındırırım. Şu bir gerçektir ki onları nakleden herkes muhakkak bizzit zelif olmuş ve hadis'inde yalancı sayılmıştır.

..... : Abdullahi'bnü Mes'ûd (R) şöyle dedi: Bir cemâate, akıllarının ermiyeceği bir hadis rivâyet edersen, bu hadis, onların bazısı için muhakkak bir fitne olacaktır.

(4) ZAFİFLERDEN RİVÂYETİ NEHİY VE ONLARIN HADİSLERİNİ ALMAKLA İHTİYAT EDİLMESİ BÂBİ

6 — (6) : Ebu Hureyre (R) Râsûlullah (S) dan şunu tahdis etmiştir, Rasûlullah şöyle buyurdu: «*Ümmetimin sonunda bir takım insanlar zuhur edecek ki onlar sizlere, ne sizin ne de babalarınızın duymamış olduğu (yalan) şeyler tahdis edeceklerdir. İşte ben sizleri onlardan şiddetle sakındırıyorum*».

7 — (7) : Ebu Hureyre (R) şunları söyledi: Rasûlullah (S) şöyle buyurdu:

«*Zamanın sonun'da bir takım DECCÂL ler ve yalancılar meydana çıkar. Sizlere, ne kendinizin ve ne de babalarınızın işitmediği hadis'ler getirirler. İşte ben sizleri onlardan şiddetle sakındırıyorum. Onlar, sakın sizleri sapıtıp fitnelere düşürmesinler*».

..... : Abdullah (R) şöyle dedi: Muhakkak ki şeytan insan kılığına girer de topluluğa gelir, müteakiben onlara yalan nevinden hadis söyler, sonra o fertler dağılırlar. Daha sonra onlardan bir kimse: Yüzünü tanıdığım fakat isminin ne olduğunu bilemediğim bir adamı hadis söylerken dinledim, diyerek hadis rivâyet etmeye koyulur.

..... : Abdullahi'bnü Amr ibn Âs (R) şöyle dedi: Şüphesiz ki deryada haps edilmiş, kendilerini Süleyman (A) ın bağlamış olduğu bir takım şeytanlar vardır. Onların çıkması ve insanlara karşı bir nev'i Kur'ân okuması muhtemeldir⁷.

..... : Tavus (106/724) dedi ki: Bu (yani Bugeyr İbn Kâ'b), İbn Abbas'a geldi ve ona hadis söylemeye başladı. İbn Abbas ona; fulân ve fulân hadis'e dön dedi ve o da ona muvâfakat etti. Sonra ona hadis söyledi ve yine onafülân ve fülân hadis'e dön dedi ve ona muvâfakat etti. Bugeyr İbn Kâ'b ona: Bunu inkâr ederek bütün hadis'imi tanıdın mı? Yoksa bunu tanıdığın halde bütün hadis'imi inkâr mı ettin bilmiyorum dedi. İbn Abbas ona şu cevabı verdi: Biz Rasûlullah (S) den hadis söyler idik. Zira onun üzerine yalan söylenmezdi. İnsanlar sa'b (hırçın) de-

7. Onlara 'Kur'ân olmayan bir şey okur da halkın avamını aldatmak için bunun Kur'ân olduğunu iddia eder, demektir (Nevevî).

veye ve zelûl (uysal) deveye bindikleri vakıt (yani medih ve zem edilen her mesleke girdikleri vakıt) bizde O'ndan hadis rivâyet etmeyi terk etledik.

..... : İbn Abbas (R) şöyle dedi: Biz ancak hadis'i ezberlerdik ve hadis ancak Rasûlullah (S) den ezberlenirdi. Amma sizler her «Sa'b» a ve her «Zelûl» e bindiğiniz zaman ise sizin hadis'inize güvenip itimad etmemiz ne kadar uzak olmuştur.

..... : Musâhid (103/721) şöyle dedi: Muşeyr el-Adevî, İbn Abbas'a gelip hadis söylemeye ve Rasûlullah (S) buyurdu ki, Rasûlullah (S) buyurdu ki... » demeye başladı. Bunun üzerine İbn Abbas da onun hadis'ini dinlememeye ve ona bakmamaya başladı. O da şöyle hitab etti: Ey Abbas oğlu, bana ne oluyor ki seni, benim hadis'imî dinler görmüyorum? Ben sana Rasûlullah (S) den hadis söylüyorum da sen dinlemiyorsun! İbn Abbas da şöyle cevap verdi: Bizler bir kere (yalancılığın zuhûr etmesinden önce) bir kimseyi «Rasûlullah (S) buyurdu ki...» derken duyduk mu, gözlerimiz sür'atle ona yönelir ve kulaklarımızı ona eğerek dinlerdik. İnsanlar sa'b ve zelûl deveye binince artık tanıdığımız şeylerden başkasını almaz olduk.

..... : İbnu Ebî Muleyke (117/735) şöyle demiştir: İbn Abbas'a mektub yazdım. Ondan beni miçin bir kitab yazmasını istiyordum. O, bir takım şeyleri benden ketmediyor ve yazmıyordu. Bir defa benim hakkımda: O, nasihat edici bir oğuldur, ben onun lehine olarak bir çok şeyleri arıyorum ve kendisinden ketmediyorum (yani daha çok yayılıp, haklarında dedikodu çıkacağını düşünerek bunları ona yazmıyorum) demiştir.

İbn Ebî Muleyke dedi ki: İbn Abbas (beni) «Kadân Ali» ye yani «Ali'nin hükümleri» ne çağırırdı. Kendisi Ali'den bir çok şeyler yazmaya başlamıştı. Kendisine öyle şey gelirdi ki o hemen: Allah'a yemin ederim ki Ali bununla hükmetmemiştir. Bunu ancak sapıtmış kimse hükmeder, der idi.

..... : Tavus (106/724) şöyle dedi: İbn Abbas'a içinde Ali'nin hükümleri bulunan bir kitab getirildi. İbn Abbas, bir kol uzunluğu kadarı müstesna olmak üzere o kitabı hemen mahvetti. (Râvî) Sufyan İbn Uyeyne (bırakılan kısmı) kendi koluyla işaret de etmiştir.

..... : Ebu Ishâk şöyle dedi:

Ali (R) dan sonra bu şeyleri icâdedip ortaya çıkardıkları zaman

8. İbn Ebî Muleyke bu sözleriyle İbn Abbas'ın yanında «Kadân Ali» yani Ali (R) m verdiği hükümler hakkında bir kitap telif edilmiş olduğunu da haber vermiş oluyor.

Ali'nin arkadaşlarından biri şöyle dedi: Allah onların canını alsın. Onlar (Ali'den gelen) o muazzam ilmi ifsad edip bozmuşlardır".

..... : Ebu Bekr (yani İbnu Ayyaş) dedi ki: Muğîre'den işittim, şunları söylüyordu: Kendisinden hadîs rivâyet etmekte, Ali (R) üzerine Abdullahi'bnü Mes'ûd'un Ashabından başka doğru konuşan yoktu (diğer bir zapta göre: sözü tasdik olunan yoktu).

(5) İSNÂDIN DÎNDEN OLDUĞUNU, RİVÂYETİN ANCAK SİKA'LARDAN OLACAĞINI, KENDİLERİNDE BULUNAN KUSUR SEBEBİYLE RÂVİLERİ CERH ETMENİN CÂİZ VE HATTA VÂCİB OLDUĞUNU, BUNUN HARAM KILINMIŞ GİYBETLERDEN OLMAYIP BİL'AKİS MÜKERREM ŞERİATİ SAVUNMAK OLDUĞUNU BEYAN BÂBİ

..... : Muhammed İbn Sîrîn (110/728) şöyle dedi: Şüphesiz ki bu ilim dîndir. Binâenaleyh dîninizi kimlerden almakta olduğunuza dikkat ediniz".

..... : İbn Sîrîn şöyle dedi:

İsnaddan sormazlardı. Fitne vâkî olunca, «Râvilerinizin isimlerini bize söyleyin» demeye başladılar. Bu suretle sünnet ehline nazar olunur ve onların hadîs'i alınır, bid'atlar ehline dikkat edilir, onların da hadîsleri alınmaz oldu.

..... : Süleyman İbn Mûsâ şöyle dedi:

Tâvus'a mülâkı oldum ve ona: Fulân kişi bana şöyle şöyle hadîs rivâyet etti dedim. Bana: «Eğer hadîs aldığın arkadaşın MELİYY (yani sika, dâbıt, mutkın, dînine ve bilgisine güvenilen ve kendine itimad edilen gayet sağlam bir kimse) ise böylesinden hadîs al» dedi.

..... : Süleyman İbn Mûsâ şöyle dedi:

Ben Tâvus'a: Fulân kişi bana şöyle şöyle hadîs rivâyet etti dedim. Bana: Eğer o arkadaşın MELİYY (sika, dâbıt ve emin) ise ondan hadîs al, dedi.

9. Burada müfrit şîhlerin hiç aklı olmayan hurafeleri ve bir çok bid'atları Hz. Ali'ye nisbet etmeleri ve bu bid'atlara sımsıkı tutunmaları sebebiyle Ali'den gelen sahîh haberleri de itimad edilemez derecede bozdukları ifade ediliyor. Hadîs imamları da Hz. Ali'den gelen haberlerin çoğunu bu yüzden kabul edememişlerdir. (Mütercim).

10. İmam Mâlik (179/795): «Bu ilim yani hadîs ilmi dîndir. Artık dîninizi kimlerden aldığınıza dikkata ediniz. Şu direklerin dibî **قال رسول الله صلى الله عليه وسلم** diyenlerden yetmiş zata mülâkı oldum ki her hangisine Beytu'l-Mâl'i teslim ederseniz yine emniyette sayabilirsiniz. Böyle iken onlaarın hiçbirinden hadîs almadım. Çünkü bu işin ehli değillerdi. Sonra memleketimize İbn Şihâb ez-Zuhrî gelince hepimiz kapısına koşup üst üste yığıldık» demiştir (Tecdîd Ter., I, 71).

..... : Ebu'z-Zinâd'dan, o da babasından şöyle dedi:

Ben Medine'de hepsi emniyetli olan yüz kişiye eriştim ki onlardan hadis alınmıyor ve «Hadis ehlinde değildir» deniyordu.

..... : Ebu Bekr İbnu Hallâd el-Bâhilî tahdîs edip dedi ki: Ben Sufyan İbn Uyeyne'yi dinledim, o da Mıs'ar'dan (duymuştur Mıs'ar) dedi ki: Said İbn İbrahim'den işittim: Rasûlullah (S) den sika olanlardan başkası hadis rivâyet edemez (yani ancak sika'ların rivâyeti kabul olunur) diyordu.

..... : Abdân İbn Usman şöyle dedi:

Ben Abdullah İbn Mübârek'den işittim, şöyle diyordu: İsnad dîndendir ve şayet isnad olmamış olsaydı muhakkak ki her isteyen istediği sözü söyler dururdu (İşte böylesine, bunu kim söyledi denirse kala kalsın).

..... : Abbas İbnu Ebî Rizme tahdîs etti, dedi ki: Abdullah'dan işittim, isnadı kasederek: Bizimle hadis nakleden kavim arasında kaimeler (ayaklar) vardır". diyordu.

..... : Ebu Ishak İbrahim İbn İsâ et-Tâlekânî dedi ki: Ben Abdullah İbn Mubaker'e: Ya Ebâ Abdurrahman! «Namazınla beraber ebeveynin için namaz kılmaklığın ce orucunla birlikte onlar için oruç tutmaklığın şüphe yok ki iyilikden sonra iyilik cümlesindendir», sözleri rivâyet edilmiş bir hadis'dir, dedim. Abdullah hemen: Ya Ebâ Ishak! Bu hadis kimdendir? dedi. Ona bu, Şihâb İbn Hırâş'dan rivâyet edilen bir hadis'dir, dedim. «O, sika'dır, ya o kimden almış?» dedi. Haccâc İbn Dînâr'dan dedim. «Sika'dır, lâkin o kimden?» dedi. Rasûlullah (S) buyurmuş dedim. Bunun üzerine: Ya Ebâ Ishak! Haccâc İbn Dînâr ile Nebiy (S) arasında bir çok aşılmaz çöller (mefazeler) vardır ki onlarda binek develelerinin boyunları kopar gider. Namaz ile Oruc olmaz; lâkin ebeveynin hesabına sadaka vermek hususunda bir ihtilâf yoktur dedi".

Muhammed İbn Abdillâh şöyle dedi: Ben Ali İbnu Şakîk'dan işittim şöyle diyordu: Ben Abdullah İbn Mubarek'den işittim o insanlara karşı: Amru'bnü Sâbit'in hadis'ini bırakın. Çünkü o SELEF'e söver idi, diyordu.

..... : Büheyye'nin arkadaşı Ebu Akil tahdîs edip dedi ki: Ben Kasım İbn Ubeydillah ve Yahya İbn Said'in yanında oturuyordum. Yahya Kasım'a: Ya Ebâ Muhammed! Sana şu dîn işinden bir şey sorulsun

-
11. Bunun mânâsı, eğer sahih bir isnad getirirse hadisini kabul ederiz, yoksa onu terk ederiz demektir. Isnadsız hadisli ayakda duramayan hayvana benzetti. Nitekim ayakları olmıyan hayvan da ayakda duramaz (Nevevî).
 12. Bunun mânâsı şudur: Bu hadisle ihticâc olunmaz, lâkin ebeveynine iyilik murad eden, onlar adına sadaka yapsın. Çünkü sadaka ölüye ulaşır, arkasından yapılan sadakalardan ölünlün fayda göreceği müslümanlar arasında ihtilâfsız olarak kabul edilmiştir (Nevevî).

da, ondan sende bir ilim ve bir çıkar yol veya bir ilim, bir mahrec bulunmasın, bu, senin gibisine cidden çirkin ve büyük bir kusurdur dedi. Bunun üzerine Kasım ona: Neden böyle olsun dedi. Yahya: Çünkü sen iki hidâyet imamının, Ebu Bekr ve Umer'in oğlusun dedi. Kasım ona: Allah'ı düşünen katında ilimsiz olarak konuşmaklığım yahut sika olmıyan bir râvîden hadis almaklığım bunlardan daha çirkindir, dedi. Artık sustu ve ona cevap vermedi.

..... : Büheyre'nin arkadaşı olan Ebu Akîl şöyle demiştir: Abdullah İbn Umer'in oğulları kendisine bir şey sordular. O hususda kendisinde bir bilgi yoktu. Bunun üzerine Yahya İbn Saîd ona: Umer ile İbn Umer'i kasederek, sen iki hidâyet imamının oğlu olduğun halde, senden bir şey soruluyor da o hususa dair sende bir ilim bulunmuyor!.. Vallahi ben senin gibi olmayı büyük kusurluluk addederim, dedi. Bunun üzerine o da: Allah katında ve Allah katından düşünenler indinde, ilimsiz olarak söz söylemekliğim yahut sika olmıyan bir râvîden haber vermekliğim Vallahi bundan daha büyük bir kusurdur, dedi.

Râvî: Onlar bunu söyledikleri zaman Ebu Akîl Yahya İbn el-Mütevekkil her ikisine de şahid olmuştur, dedi.

..... : Yahya İbn Saîd şöyle dedi: Ben Sufyan es-Sevri'ye, Şu'be'ye, Mâlik'e ve İbn Uyeyne'ye: Bir kişi bana gelir de, hadis'de SEBT (huccet) olmıyan bir kimse hakkında bana sual sorarsa nasıl hareket edeyim, diye sordum. Hepsî: Onun SEBT (yani sözüne itimad edilir kimse) olmadığını haber ver, dediler.

..... : Ubeydullahi'bnü Saîd tahdîs edip dedi ki: Nadr'dan işittim şöyle diyordu: (Bir gün) İbn Avn'a, kapının eşiği üzerinde bulunurken Şehr adındaki zata âid bir hadis'den soruldu. Cevaben: Muhakkak ki insanlar Şehr'in mecrûh olduğunu söylemişlerdir. Şüphesiz ki hadis-ciler onu ta'n etmişlerdir, dedi.

Muslim —Allah ona rahmet eylesin— Avn; Halkın diline düşmüştür. Hadisciler onun mecruhuyeti hakkında kelâm etmişlerdir diyor, demiştir.

..... : Şu'be şöyle dedi: Ben Şehr ile buluştum, fakat onu nazar-ı itibara almadım.

..... : Abdullah İbn Mubârek şöyle dedi:

Ben Sufyanu's-Sevri'ye: Muhakkak Abbâd İbn Kesîr, halini tanıdığın iyi bir kimsedir. Böyle iken hadis söylediği zaman akıl almaz iş yapıyor. Bu yüzden benim insanlara: Ondan hadis almayın demekliğimi haklı görüyorsun değil mi? dedim. Sufyan: Evet, dedi. Abdullah: Ben Abbâd'ın anıldığı mecliste bulunduğum zaman dindarlığı hususunda onu överim. Aynı zamanda «Ondan hadis almayın» sözünü de söylerim, dedi.

..... : Abdullah İbn Mubarek şöyle dedi:

Şu'be'ye vardım, Abbâd'a işaret ederek: Bu, Abbâd İbn Kesîr'dir, binaenaleyh ondan sakının, dedi.

Bana Fadl İbn Sehl tahdîs edip dedi ki: Muallâ er-Râziye Abbâd'ın, kendisinden rivayette bulunduğu Muhammed ibn Saîd hakkında sordum. Bana, İsa İbn Yunus'dan naklen haber verdi. İsa şöyle demiştir: Ben onun kapısı önündeydim. Sufyan da onun yanında idi. Sufyan dışarı çıktığı zaman, Sufyan'a Muhammedu'bnu Saîd'in halini sordum. Bana, onun yalancı olduğunu haber verdi.

..... : Yahya İbnu Saîd el-Kattân: Sâlih kimseleri hadîs'de olduğu kadar hiçbir şeyde yalancı görmedik, demiştir.

İbn Ebi Attâb şöyle dedi: Ben Yahya İbn Sa'id el-Kattân'ın oğlu Muhammed'e mülâki oldum ve kendisinden bunu sordum. Babasından naklen şöyle dedi: Hayr ehlini hadîs'de olduğu kadar hiç bir şeyde yalancı görmezsin!

Muslim (bu sözü açıklayarak): Yahya'bnu Saîd el-Kattan, kendileri yalan söylemeyi kasdetmedikleri halde dillerinde yalan ceryan eder, diyor demiştir.

..... : Halîfetu'bnu Mûsâ şöyle haber verdi: Dedi ki: Galib İbn Ubeydillah'ın yanına girdim. Bana «Haddesenî Mekhûlun, Haddesenî Mekhulun» diye imlâ ettirmeye başladı. Derken kendisini idrar etmek ihtiyacı sıkıştırdı. Bu sebeple kalktı. Ben hemen Kurrâse'ye (kitabın bir formasına) baktım. Bir de gördüm ki orada: «Bana Ebân, Enes'den tahdîs etti ve Ebân, fulândan tahdîs etti...» yazılıdır. Bunun üzerine onu terkederek kalkıp gittim.

(Fadlu'bnu Sehl) dedi ki: Hasanu'bnu Ali el-Hulvânî'yi şöyle derken dinledim: Affân'ın kitabında Ebu'l-Mikdâm Hîşam'ın hadîs'ini, Umeru'bnu'l-Abdilâziz'in hadîs'ini gördüm. Hîşam dedi ki: Yahya İbn fulân denilen bir adam bana, Muhammed İbn Ka'b'dan tahdîs edip dedi ki: Affan'a: «Onlar, Hîşam bunu Muhammedu'bnu Ka'b'dan işitti diyorlar dedim. Bunun üzerine dedi ki: O bu hadîs cihetinden imtihan ve tecrübe olundu ve zayıf sayıldı. Kendisi: «Bana Yahya, Muhammed'den tahdîs etti» deyip dururken sonra bir müddet geçince onu Muhammed'den dinlediğini iddia etmiştir.

..... : Abdullah İbn Usman İbn Cebile şöyle dedi: Abdullah İbn Mubârek'e: Kendisinden Abdullah İbn Amr'ın, «Fıtır günü câizeler (atıy-yeler) günüdür» hadîs'ini rivâyet ettiğin bu zat kimdir? dedim. Süleymân İbn Haccâc'dır. (Onu övmek için) Ondan kendi eline koyduğu şeye bak, dedi.

İbnu Kuhzâz şöyle dedi: Ben Vehb İbn Zem'a'yı Sufyan İbn Abdilmelik'den bahsederken dinledim. Dedi ki: Abdullah İbn Mubârek şöyle

demıştır: Ben, «Dirhem miktarı kan...»" hadis'inin sahibi olan Ravh İbn Gıteyf'i gördüm ve bir mecliste onun yanında oturdum. Fakat hadis'i sevilmediği için, beni kendisiyle oturuyorken görmeleri sebebiyle arkadaşlarımdan utanmaya başladım.

..... : İbn Mubârek: Bakıyye, sadûku'l-lisan (doğru dilli) dir, lâkin gelenden gidenden (sika'dan, zayıfdan) hadis alır, dedi.

..... : Şa'bî (103/721): Bana Hemdân'lı Hârisu'l-A'ver tahdis etti. Halbuki o bir yalancı idi, dedi.

..... : Muğira dedi ki: Ben Şa'bî'den işittim, söyle diyordu: Şa'bî, Hârisu'l-A'ver'in yalancılarından biri olduğunu şehâdet edip dururken, Hârisu'l-A'ver bana (yani Şa'bî'ye) tahdis etti.

..... : İbrahim tahdis edip dedi ki: Alkame (62/681): Kur'ân'ı iki senede okudum, dedi. Bunun üzerine Hâris: Kur'ân (yani yazılmış yazıyı okumak) kolaydır. Vahiy (yani yazı yazmak) daha çetindir, dedi.

..... : İbrahim tahdis etti ki: Hâris şöyle demıştır: Kitab okumayı üç senede, yazı yazmayı iki senede öğrendim. Yahut şöyle demıştır: Yazı yazmayı üç senede, okumayı da iki senede öğrendim.

..... : İbrahim, Hâris'in ittiham edilmiş olduğunu söylemiştir.

..... : Hamzetu'z-Zeyyâd tahdis edip şöyle dedi: Murratu'l-Hemdânî, Hâris'den bir şey işitmişti. Bunun üzerine ona: Kapıda otur dedi. Müteâkiben Murre kılıcını almış olduğu halde içeri girerken Haris de kötülüğü hissetti ve hemen oradan gitti.

..... : İbnu Avn tahdis edip şöyle dedi: İbrahim bize: «Muğiratu'bnü Saîd'den ve Ebu Abdirrahim'den sizleri sakındırırım. Çünkü onlar iki yalancıdır» dedi.

..... : Âsım tahdis edip dedi ki: Biz, Ebu Abdirrahman Süleymiy'e genç genç oğlanlar iken gelirdik de bize: «Ebu'l-Ahvas müstesna, kıssa anlatanlarla bir mecliste oturmayın, Şakîk'dan da sakının hâ!» der idi. Yine Abdurrahman Süleymiy: İşte bu Şakîk, Hâricîlerin fikrindeydi diye ilâve ederdi. Bu, meclisinde bulunmaktan nehy edilen Şakîk, Şakîku'bnü Seleme Ebu Vâil el-Esedî değildir.

..... : Cerîr: Câbir İbn Yezîd el-Cu'fî ile buluştum. Fakat ondan hadis yazmadım. O «Rac'a»ya iman eder idi".

13. Rivâyet etmiş olduğu hadisle Ravh'ı tavsif ve ta'rif etmek istiyor. Ravh, Zühri'den o da Ebu Seleme'den o da Ebu Hureyre'den «Dirhem miktarı kandan namaz lâde olunur» hadisini rivâyet etmiştir. Bu hadisi Ebu Hureyre, Peygambere ref'eylerdi (Nevevî).

14. Rac'a, Hz. Ali'nin tekrar dünyaya gelmesi akidesidir. Bu, Râfızîlerin kail olduğu ve batıl zanlarıyla bağlandıkları bir inançtır. Onlar, «Ali bulutlardadır. Semadan oğullarıyla beraber hurûc ediniz diye nidâ etmedikçe hurûc etmeyiz» derlerdi (Nevevî).

..... : Mis'ar tahdîs edip dedi ki: Câbir İbn Yezîd çıkardığı bid'atları çıkarmadan önce bize hadîs söylemiştir.

..... : Süfyan: İcâd ettiği bid'atları icâdından önce muhaddisler Câbir'den ilim alıyorlardı. Fakat, izhar ettiğini izhar edince artık muhaddisler, hadîs'i hususunda onu ittiham ettiler ve bazıları da onu tamamıyla terk ettiler, dedi. Bunun üzerine Süfyan'a: «O neyi izhar etmiştir? denildi. O da: «Rac'a'ya inanmayı» dedi.

..... : Cerrahu'bnü Melîh şöyle dedi: Câbir'den işittim: Hepsi de Ebu Cafer'den o da Nebîy (S) den olmak üzere bende yetmişbin hadîs var, diyordu.

..... : Züheyr şöyle dedi: Câbir şöyle dedi yahut ben Cabir'den işittim: Bende muhakkak elli bin hadîs vardır ki ben onlardan hiçbirini tahdîs etmedim diyordu. Sonra birgün bir hadîs tahdîs etti ve: «Bu, elli bindendir» dedi.

..... : (Yine bu) Câbir el-Cu'fi: Bende Nebîy (S) den elli bin hadîs vardır, diyordu.

..... : Süfyan tahdîs edip dedi ki: Câbir'e :

«... فلن ابرح الارض حتى ياذن لي ابي او يحكم الله لي وهو خير الحاكمين

: ... Artık ben ya babam izin verinceye, yahut benim için Allah hükmedinceye kadar, bu yerden kat'iyen ayrılmam. Ve o, hâkimlerin en hayırlısıdır» (Yûsuf: 80) âyetinden soran bir zatı dinledim. Câbir: «Bunun te'vili gelmedi» demiştir. Süfyan: «Halbuki Câbir yalan söyledi» dedi. Biz de Süfyan'a: Peki bununla Câbir neyi murad etti diye sorduk. Bunun üzerine: Râfızîler, Ali muhakkak bulutların içindedir. Binâ-enaleyh semadan bir münadî nidâ etmedikçe onun oğullarından hurûc edenle beraber hurûc etmeyiz, derler. Ali'nin, «fulânla birlikte hurûc edin» diye nidâ etmesini murad ederler. Câbir ise: İşte gelmesi beklenen bu emir, o âyetin tevilidir der. Halbuki yalan söylemiştir. Âyet Yûsuf'un kardeşleri hakkındadır, dedi.

..... : Süfyan tahdîs edip dedi ki: Ben Câbir'i otuz bin kadar hadîs'i tahdîs ederken dinledim. Onlardan bir tek şey zikretmeyi ve benim yanımda şöyle şöyle hadîs'ler vardır demeyi halâl saymıyorum, dedi.

Muslim şöyle dedi: Ben Ebu Gassan Muhammedu'bnü Amr er-Râzi'den işittim. Dedi ki: Ceriru'bnü Abdi'l-Hamid'e: Sen Harisu'bnü Hasîra'ya mülâki oldun mu? diye sordum. Evet o tehlikeli bir mes'ele üzerinde ısrar eden uzun sükûtlü bir şeyhtir, dedi.

..... : Hammadu'bnü Zeyd tahdîs edip dedi ki: Eyyûb birgün bir kimseyi zikretti de onun hakkında: Dili dosdoğru değildi, dedi. Başka birini daha zikretti ve: O rakamda arttırma yapar, dedi.

..... : Hammadu'bnü Zeyd (179/795) tahdîs edip dedi ki: Eyyûb:

Benim bir komşum var, dedi. Sonra onun faziletinden bahsetti ve sonunda: Eğer o, benim yanımda iki dâne hurma üzerine şahadette bulunmuş olsaydı, şahidliğini câiz görmezdim, dedi.

..... : Ma'mer (153/770) şöyle dedi: Ben Eyyûb'un, Ebu Umeyye Abdu'l-Kerim'den başka hiçbir kimseye gıybet ettiğini asla görmedim. Çünkü o, onu zikreder de şöyle derdi: Allah ona rahmet eylesin, sika değildi. Benden İkrime'nin bir hadis'ini işitmişti de sonra onu «İkrime'den işittim» demiştir.

..... : Hemmâm (132/749) tahdîs edip şöyle dedi: Bizim yanımıza a'ma olan Ebu Dâvûd geldi ve: «Bize Berâ' tahdîs etti, bize Zeydu'bnü Erkam tahdîs etti» demeye başladı. Bunu Katâde'ye söylediğimizde: Yalan söylemiştir. O, Berâ'dan ve Zeyd'den işitmedi. O sadece bir dilenci idi. Çok kişileri silip süpüren Tâun zamanında insanlara avuç açar dururdu, dedi.

..... : Hemmâm haber verip dedi ki: A'ma olan Ebû Dâvûd Katâde'nin yanına girdi, sonra kalkıp gittiğinde: «İşte bu, Bedir'de bulunanlardan onsekiz sahâbiye kavuştuğunu iddia ediyor» dediler. Bunun üzerine Katâde: Silip süpüren Tâun zamanından evvel bu bir dilenci idi. Hadis hususunda bir ehemmiyet göstermez ve o hususta konuşmazdı. Allah'a yemin ederim ki, ne Hasan ağızdan almış olarak bir Bedri'den ve ne de Sa'îdu'bnü Museyyeb ağızdan almış olarak bir Bedri'den bize hadis rivâyet etmiş değillerdir. Ancak Sa'îdu'bnü Mâlik — ki Sa'îdu'bnü Ebî Vakkâs'dır — den olmak müstesna dedi.

..... : Rakabe tahdîs edip: Ebu Ca'fer el-Hâşimî el-Medenî, sahîh mânalı ve hikmetli birçok sözleri hadis olarak vaz'eder ve bu sözler Peygamber (S) in hadis'lerinden olmadıkları halde o bunları Peygamber üzere rivâyet ederdi, dedi.

..... : Yunus İbn Ubeyr tahdîs edip: Amr İbn Ubeyd, hadis'de yalan söylerdi, dedi.

..... : Muâzu'bnü Muâz şöyle diyordu: Ben Avf İbn Ebî Cemîle'ye şöyle dedim: Amr İbn Ubeyd bize Hasan'dan tahdîs etti ki Rasûlüllah (S) şöyle buyurmuştur: «Kim bize karşı silâh çekerse o bizden değildir». Avf şu cevabı verdi: Vallahi Amr (isnadda) yalan söylemiştir¹⁵. Fakat o bunu kendi itizâl itikadına eklemek suretiyle paylanmayı murad etmiştir.

..... : Hammâd İbn Zeyd tahdîs edip dedi ki: Eyyûb'dan ayrıl-

15. Bu sahîh bir hadistir. Bunu Muslim kendi de Sahîh'inde birkaç tarikle rivâyet eylemiştir. Burada zıkr etmesi Avf'ın Amr'ı cerh etmesini göstermek, hadis, sahîh olduğu halde bile Hasan'a nisbeti doğru olmadığından bu cerhin yerinde olduğunu ve kendi mesleğinde isnadda bu derece inceliklere gittiğini beyan etmek içindir.

mayan ve ondan hadis dinleyen bir zat vardı. Birgün Eyyûb onu kaybetti. Kendisine: Ya Eba Bekr: O, Amru'bnü Ubeyd'in yanına gitti dediler. Hammâd dedi ki: Ben birgün Eyyûb ile beraber bulunduğum sırada erkenden çarşıya çıkmıştık. Onu birisi karşıladı. Eyyûb ona selâm verdi ve hatırını sordu. Sonra ona: senin şu adamdan hiç ayrılmadığın haberi bana ulaştı dedi. —Hammâd: Eyyub, o adamın ismini Amr diye tasrih etti demıştır.— O kimse: Evet ya Eba Bekr, o bize garib garib şeyler getiriyor (hoşlanıyoruz) dedi. Hammâd der ki: Eyyûb ona: Biz ancak bu garib garib şeylerden kaçıyoruz — yahut karkoyuruz — diyordu.

..... : Birgün Eyyûb'a: Amr İbn Ubeyd Hasan'dan rivayet etti ve Hasan Nebiz'den (şiradan) sarhoş olana celde vurulmaz demiş, dedi. Bunun üzerine Eyyub: Amr yalan söylemiştir. Ben Hasan'ı: «Nebiz'den sarhoş olana celde vurulur» derken işittim, dedi.

..... : Sellâmu'bnü Ebi Mutî' şöyle demıştır: Benim Amr'a gittiğim haberi Eyyub'a ulaşmış. Birgün bana geldi ve: Dindarlığı üzerinde kendisinden emin olmadığın bir adama hadis üzerinde nasıl emniyet ediyorsun? Bana haber ver, dedi.

..... : Süfyan tahdîs edip dedi ki: Ebû Mûsâ'dan işittim: Amru'bnü Ubeyd bid'atını ilân etmeden önce (Mutezili olmadan evvel) bize hadis söyledi, diyordu.

..... : Muaz el-Anberî tahdîs edip dedi ki: Şu'be'ye bir mektup yazdım, ondan Vâsıt kadısı Ebu Şeybe'yi soruyordum. Bana: Ondan hiçbir şey yazma, benim mektubumu da yırt, diye yazdı.

..... : Affân şöyle dedi: Hammâdu'bnü Seleme'ye, Sâlih el-murri'den o da Sâbit'den diye bir hadis rivâyet ettim. Yalan söyledi, dedi. Ve yine Hemmâm'a Sâlih el-Murri'den bir hadis söyledim, derhal, yalan söylemiştir, dedi.

..... : Ebu Dâvûd tahdîs edip dedi ki: Şu'be bana: Cerîru'bnü Hâzım'a git ve ona: «Hasanu'bnü Umâre'den rivâyet etmen sana halâl olmaz. Çünkü o yalan söyler de dedi. Ebu Dâvûd dedi ki ben Şube'ye: «Bu nasıl olur?» dedim. Bize Hakemden, asıllarını bulamadığım birçok şeyler tahdîs etti, dedi. Ona: Neleri? diye sordum. Dedi ki, Hakem'e: «Nebiy (S) Uhud şehitleri üzerine namaz kıldı mı?» diye sordum. «Onlar üzerine namaz kılma» cevabını verdi. Bunun üzerine: Hasan İbn Umâre, Hakem'den o da Mişsem'den o da İbn Abbas'dan, Nebiy (S) Uhud şehitleri üzerine namaz kıldı ve onları defnetti, dedi.

Yine Hakem'e: Zinâ çocukları hakkında ne dersin? dedim. Üzerlerine cenâze namazı kılınır, dedi. Kimden rivâyet olunuyor, dedim. Ha-

san el-Basrî'den rivâyet olunuyor, dedi. Hasan İbn Umâre: Bize Hakem Yahya İbn Cezzâr'dan o da Ali'den tahdîs etti, dedi".

Bize Hasan Hülvanî tahdîs edip dedi ki: Ben Yezid İbn Hârûn'dan işittim. O, Ziyâd İbn Meymun'u zikretti ve: Ben ondan ve Halid İbn Mahdûc'dan hiçbir şey rivâyet etmemeye yemin ettim, dedi. Yine dedi ki: Ziyâd İbn Meymun'a mülâki oldum ve ona, Bekr İbn Müzeniy'den bana tahdîs etmiş olduğu bir hadîs'i sordum. Sonra ona döndüm ve bana o hadîs'i Müverrik'dan tahdîs etti. Sonra ona tekrar döndüğümde o hadîs'i bana Hasan'dan tahdîse etti. Yezid İbn Hârûn onların her ikisinin de yalancılığa nisbet eder idi (yani ikisinin de yalancı olduğunu söylerdi).

Hulvânî dedi ki: Ben Abdu's-Samed'den işittim. Abdüssamed'in yanında Ziyadu'bnü Meymûn'u zikrettim de Abdüssamed onu yalancılığa nisbet etti.

Bize Mahmûdu'bnü Ğaylân tahdîs edip dedi ki: Ebu Dâvûd et-Tayâlisî'ye Abbâd İbn Mansûr'dan hadîs'leri çoğalttın, sana ne oluyor ki? Nadr İbn Şumeyl'in bize rivayet etmiş olduğu «Attâre Hadîs'i»ni ondan niye dinlemedin? dedim. Bana şunu söyledi: Sus, ben ve Abdurrahman İbn Mehdî, Ziyad İbn Meymûn'a mülâki olduk ve ona: Bu rivâyet edip durduğun hadîs'ler Enes'den mi? diye sorduk. Bize: Ne dersiniz, bir adam günah işliyor, sonra tevbe ediyor. Allah onun tevbesini kabul etmez mi? dedi. Biz evet, dedik. Bunun üzerine o: Bundan ne az ne de çok hiçbir şeyi Enes'den işitmedim. Eğer benim Enes'e mülâki olmadığımı başkaları bilmiyorsa siz de mi bilmiyorsunuz? dedi.

Ebü Dâvûd der ki: Daha sonra bize onun tekrar rivâyet ettiği haberi ulaştı. Ben ve Abdurrahman ona geldik. Bunun üzerine tevbe ediyorum, dedi. Sonra bir müddet geçti, yine rivâyet eder oldu. Biz de artık onu terk ettik.

Bize Hasan Hülvânî tahdîs edip dedi ki: Şebâbe'den işittim şöyle dedi: Abdu'l-Kuddûs bize tahdîs eder ve: Suveydu'bnü Akale derdi (doğrusu Ğafele'dir). Şebâbe dedi ki: Ben Abdulkuddûs'dan işittim: «Rasûlullah (S) Ravh'ın arz edinilmesini nehyetti» diyordu. Ona: Bu

16. Bu sözün mânası şudur: Hasan İbn Umâre bir yalancıdır. Bu hadîsi Hakem'den o da Yahya'dan o da Ali'den rivâyet etti. Fakat bu hadîs Hasan el-Basrî'dendir. Onun kelâmındandır. Bunun benzerinin Hasan'dan o da Ali'den tarîkıyla gelmesi muhtemil olsa da hâfızlar yalancıların yalanını karînelerle bilirler. Onlar bazan da yalanı ancak bu fen ehlinin bildiği kat'i delillerle bilirler. Onların sözü bunun hepsinde makbuldür. Hasan İbn Umâre, za'f ve terkinde ittifak edilmiş bir kimsedir (Nevevî).

17. «Attare Hadîsi», Ziyâd İbn Meymun'un Enes'den rivayet ettiği bir hadîsdir. Medine'de koku satan Havlâ isminde bir kadın vardır. O Âişe (R) ın yanına girmiş ve kendi kocasıyla olan haberini anlatmış, güya Nebîy (R) de o kadına kocasının faziletini zikretmiş.. Halbuki bu, sahîh olmayan uzun bir hadîstir (Kadî İyâd).

hangi şeydir? denildi. Şöyle cevap verdi: Yani üzerinden rüzgârın girmesi için duvarda bir delik edinilmesini dedi".

Muslim der ki: Ben de Ubaydullah İbn Umer el-Kavâirî'den işittim, şöyle diyordu: Ben Mehdi İbn Hilâl'in okutmak için ders meclisine oturmasından bir süre geçtikten sonra Hammad İbn Zeyd'den işittim: Bir zata: Şu sizin tarafınızda fışkırmış olan tuzlu pınar nedir? diyordu. O zat «Evet ya Eba İsmail!» dedi".

..... : Ebû Avâne şöyle dedi: Hasan'dan bana ulaşan her hadis'i ben muhakkak Eban İbn Ebî Ayyâş'a getirmişimdir ve o da onu benim huzurunda okumuştur".

..... : Aliyyu'bnü Mushir: Ben ve Hamzatu'z-Zeyyâd, Ebân İbn Ebî Ayyâş'dan bin hadis kadar dinledik, dedi.

Ali şöyle dedi: Ben Hamza'ya mülâki oldum. O bana, kendisinin uykuda Nebiy (S) i gördüğünü ve Peygambere Ebân'dan işittiklerini arzylediğini, Peygamberin onlardan ancak az bir kısmını beş yahut altı hadis'i tanıdığını haber verdi".

Bize Abdullah İbn Abdirrahman ed-Dârimî (255/868) tahdîs etti. Bize Zekerîyya İbn Adîyy haber verdi. Dedi ki: Ebu İshak el-Fezâri bana, «Bakıyye'den, maruf kimselerden rivâyet ettiklerini yaz, fakat tanınmamış kimselerden rivâyet ettiklerini yazma. İsmail İbn Ayyâş'dan ise tanınmış kimselerden rivâyet ettiklerini de bunların gayrisinden olanları da yazma, dedi.

..... : İbnu'l-Mubârek (181/797) şöyle dedi: Bakıyye isimleri künyeler, künyeler de isimler yerine kullanmamış olsaydı ne iyi adam olurdu. O Ebu Saîd el-Vuhâziy'den bize hadis söyleyen bir derya idi. el-Vuhâziy'ye nazar ettik, bir de baktık ki, o Abdu'l-Kuddûstur.

..... : Abdu'r-Razzâk (211/826): Ben İbn Mubârek'in konuşmaları içinde «yalancı» sözünü açıktan açığa bir kimse hakkında kullandığını işitmedim. Ancak Abdu'l-Kuddûs için kullanmıştır. Çünkü ben İbnu'l-Mubârek'i Abdu'l-Kuddûs için «O bir yalancıdır» derken işittim, dedi.

-
18. Bu isimlerde ve lafızlarda tashifler ve yanlış rivâyet edişler bulunduğu gösterilmiş oluyor. Eger kelimeler doğru rivâyet edilmiş olsaydı mâna: «Rasûlullah (S), kendisinde ruh bulunan bir hayvanın atışta hedef edinilmesini nehyetti» olacaktı.
 19. Ebu İsmail, Hammad İbn Zeyd'in künyesidir. O zat «Evet» sözüyle Hammad'ı te'yid ediyor ve cerhetmesinde ona muvâfakatını bildirmiş oluyor. «Tuzlu Pınar» tabiri de Mehdi İbn Hilâl'in zayıflığından ve mecrûhiyetinden kinâyedir.
 20. Bu sözün mânası, o kendisine sorulan herşeyi Hasan'dan tahdîs ediyordu. Halbuki o, bu hususta yalancı bulunuyordu demektir.
 21. Bundan maksad Ebân'ın kararlaştırmış olan zayıflığını meydana çıkarmaktır. Yoksa rüya ile bir şeyin sâbit veya bâtıl olacağını göstermek değildir. Çünkü rüya ile bir hüküm sâbit veya bâtıl olmaz. Rüya İslâm'da ilim sebeplerinden sayılmamıştır (Nevevî).

Bana Abdullah ibn Abdirrahman ed-Dârimî tahdîs edip dedi ki : Ebu Nuaym'ı dinledim, o Muallâ ibn Urfan'ı zikrediyordu. Dedi ki : Muallâ ibn Urfan şöyle dedi: Bize Ebu Vâil tahdîs etti ve: «Sıffin'de iken yanımıza ibn Mes'ûd geldi» dedi. Bunun üzerine Ebu Nuaym ona: «Ölümünden sonra onun tekrar dirildiğini mi zannediyorsun?» dedi.

Bana Amr ibn Aliy ve Hasen Hülvânî her ikisi de Affân ibn Muslim'den tahdîs ettiler. Şöyle dedi: Biz İsmail ibn Uleyye'nin yanında bulunuyorduk. Derken bir şahıs bir kimseden hadis rivâyet etti. Ben hemen: «Bu kimse SEBT (Hüccet) değildir» dedim. O şahıs: Sen ona gıybet ettin, dedi. İsmail ise: Ona gıybet etmedi, lâkin onun SEBT olmadığına hükmetti, dedi.

Bize Ebu Câfer ed-Dârimî tahdîs etti. Bize Bisr ibn Umer tahdîs etti. Dedi ki: Ben Mâlik ibn Enes'e, Saîd ibn Museyyeb'ten rivayet etmekte olan Muhammed ibn Abdirrahmanı, Tev'eme'nin azadısı Sâlih'i, Ebu'l-Huveyris'i, İbnu Ebî Zib'in kendisinden rivâyette bulunmuş olduğu Şu'be'yi ve Harâm ibn Usmân'ı teker teker sordum. Her biri hakkında ayrı ayrı «sika değildir» dedi. Ve yine ben İmam Mâlik'e işte bu beş kişiyi sordum da o, bunların hepsi hakkında: «Onlar hadis'leri hususunda itimada lâyık değillerdir.» cevabını verdi. Ben Mâlik'e, ismini unutmuş bulunduğum diğer bir kimseyi de sordum. «Onu kitablarımda gördün mü?» dedi. Hayır dedim. Eğer sika olsaydı kitaplarımın içinde onu muhakkak görürdün, dedi.

..... : Haccâc şöyle dedi : Bize, İbn Ebî Zi'b (159/775), Şurahbil İbn Sa'd'dan tahdîs etti. Halbuki o, itham edilmiş bir kimseydi.

..... : İbn Mübârek şöyle demiştir: Eğer Cennet'e girmekliğim ile Abdulah İbn Muharrer'e mülâki olmaklığım arasında muhayyer kılın-saydım evvelâ ona kavuşmayı, sonra Cennet'e girmeyi ihtiyar ederdim. Nihayet kendisini gördüğüm zaman bir deve pisliği bana ondan daha makbul olmuştur.

..... : Ubeydullah İbn Amr şöyle dedi: Zeyd yanî Ebu Uneyse'nin oğlu: «Sakın kardeşimden (müteâkip hadis'teki Yahya'ubnu Ebî Uneyse'yi kastediyor) hadis almayın» demiştir.

..... : Ubeydullah İbn Amr: Yahya İbn Ebî Uneyse bir yalan-cıdır, dedi.

.....: Hammâd İbn Zeyd dedi ki Eyyûb'un yanında Ferkad anılmıştı. Bunun üzerine Eyyûb: «Muhakkak ki Ferkad Hadis'ci değildir» dedi.

Bana Abdurrahman İbnu Bisr el-Abdî tahdîs etti, dedi ki: Yahya'ubnu Sa'îd el-Kattân'dan işittim. Onun yanında Muhammed İbnu Abdilah İbn Ubeyd İbn Umeyr el-Leysî anılmıştı. Yahya onun çok zayıf olduğunu söyledi. Bunun üzerine Yahya'ya: Yakub İbn Atâ'dan daha mı zayıftır, denildi de o, evet, dedikten sonra: Ben hiçbir kimsenin Mu-

hammed İbn Abdillâh İbn Ubeyd İbn Umeyr'den hadis rivâyet edeceğini zannetmem, sözlerini ilâve etti.

Bana Bigru'l-Hakem tahdîs etti ve dedi ki: Yahya İbn Sa'îd el-Katân'dan işittim. O, Hakim İbn Cubeyr ile Abdu'l-A'lâ'nın za'fıyyetini açıkladı. Yahya İbn Mûsâ İbn Dinâr'ın da zayıf olduğunu bildirdi. Onun hadis'i bir rüzgârdır (havadır, boştur) dedi. Keza Mûsâ İbn Dihkan'ı, İsâ İbn Ebî İsâ el-Medeni'yi de zayıf addetti. Dedi ki: Ben Hasan İbn İsâ'ı şöyle derken duydum: İbn Mübârek bana, «Cerîr'in yanına geldiğim zaman şu üç kişiden gelen hadis'ler müstesna onun bütün ilmini yaz. Ubeydetu'bnü Muattib, Seriy İbn İsmail ve Muhammed İbn Sâlim'in hadislerini yazma» dedi.

Muslim der ki: Hadîs râvîlerinin töhmetlileri ve bunların nakisaları hususundaki ilim ehlinin söz ve ihbarlarından zikrettiğimiz şeylerin benzerleri pek çoktur.

Bunun hepsini ihata etmek üzere sonuna kadar zikretmek kitabı uzatır. Muhadislerin bu neviden söylediklerini ve beyan ettiklerini anlayabilen ve onların gidisine akıl erdirebilenler için şu zikrettiğimiz kadarı kâfidir²².

Bu işte büyük tehlike bulunduğu içindir ki ilim ehli, hadis râvîlerinin ve haberleri nakledilenlerin ayıplarını meydana çıkarmayı kendilerine bir vecibe saymışlar ve soruldukları zaman bu suretle fetva vermişlerdir. Çünkü dîn hususundaki haberler, muhakkak halâl kılma, haram kılma, emretme, yasak etme, teşvik veya korkutma suretinde gelmiş bulunmaktadır. Bu haberlerin râvîsi doğruluk ve emânet kaynağı olmadığı ve sonra da onu tanıyan kimse onda ne bulunduğunu, onu tanımayanlara beyan etmeksizin o râvîden rivâyet etmeye kalkıştığı zaman, o şahıs bu fi'li yüzünden bir günahkâr, müsliman halk için de bir hilekâr olacaktır. Çünkü bu haberleri dinlemiş bulunan bazı kimselerin bunları yahut bir kısmını kullanmalarından emin olunamaz. Sonra bunların, yahut ekserisinin birtakım yalanlar ve aslı olmayan şeyler olması da muhtemeldir. Halbuki sikaların ve kanaat verici kimselerin rivayeti olan sahîh haberler, sika ve kanaat verici olmayan kimselerin nakline muhtac olunmayacak kadar çoktur.

Vasfettiğimiz zayıf hadis'lere ve meçhûl isnadlara meyledecek, onlardaki gevşeklik ve zaafı tanıdıktan sonra onları rivâyet etmeye itibar

22. İmam Müslim buraya kadar senedleriyle getirdiği birçok rivâyetler ve deliller ile hadis âlimlerinin başlangıçtan itibaren bu işi çok ciddi tuttuklarını, bu konuda râvîleri ince ince eleştirdiklerini ve kusurlu bulduklarını da hiç çekinmeden ilân ettiklerini ifade etmek istemiştir (Mütercim).

edecek insanların çok olacağını sanmıyorum. Lâkin insanları bunları rivâyet etmeye ve onlara yönelmeye sevkeden şey, halk nazarında çok hadis bilir görünmek isteği ve «fulân kimse nekadardaki çok hadis toplamış ve ne çok sayıda hadis te'lif etmiş» denilmek hevesidir. İlimde her kim bu mezhebe gider ve bu yola girerse ilimden hiçbir nasibi yoktur. Onun câhil diye isimlendirilmesi, bir ilme mensûb kılınmasından hayırlıdır.

Asrımızın hadis müntesiblerinden biri isnadların sahîhliğini araştırmak ve illetlerini meydana çıkarmak hususunda bir söz ileriye sürmüştür ki bunu ve bunun bozukluğunu bir tarafa bırakıp izahdan vazgeçsek bu, sağlam bir görüş ve sahîh bir gidiş olurdu. Çünkü atılmış sözden yüz çevirmek onu öldürmeye ve kailinin adını küçültmeye daha uygun ve bunun câhili bulunanlara bir uyarma yapılmaması daha münasibdi. Lâkin biz, âkibetlerin şerleri, câhillerin bid'atları ile aldanması, yanlışların hatalı itikatlarına ve âlimlerce kıymetsiz olan sözlerle kapılmalarından korktuğumuzda insanlara daha faydalı ve âkibet için İnşâallah daha makbûl olacağından, sözünün bozukluğunu meydana çıkarmayı ve lâıyk olduğu vechile çürütmeyi münasib gördük.

Sözünü hikâye etmeye ve fikrinin kötülüğünü haber vermeye dair söz açtığımız kimse şu iddiada bulundu:

Senedinde «fulân kişi fulândan» tabiri buluna her bir hadisin isnadı şu durumdadır: Bu iki râvinin bir asırda bulundukları ilmen sabit olduğu takdirde birinin diğerinden rivâyet ettiği bu hadis'i, berikinin ötekinden işitmiş olması ve bunu kendisiyle şifahî olarak söylemiş bulunması mümkündür. Şu var ki biz bunun ötekinden bir işitmesini bilmiyoruz ve hiçbir rivâyette de onların kat'î olarak buluştuklarını, yahut bir hadis'i ağız ağıza söyleştiklerine raslamadık. —Kendi zamanlarında bir veya daha fazla buluştuklarına yahut hadis'i aralarında şifâhen söyleştiklerine dair bilgi hasıl olmadıkça veyahut zamanlarında bir veya birkaç defa bir yerde buluştuklarını bildiren bir haber gelmedikçe bu «fulân fulândan» senediyle gelen her haber onun indinde hüccet olmaz". Eğer kendisine rivâyet edilen şahsın yanında onların buluştuklarına dâir bir bilgi yoksa arkadaşından rivâyet edenin, bir defa ona kavuştuğunu ve kendisinden bir şey işitmiş bulunduğunu haber verir sahîh bir rivâyet de gelmemiş ise— rivâyette bulunduğu bir kimseden bu haberi nakletmesinde bir subût yoktur. Halbuki vâfetiğimiz vechile böyle bir rivâyet hüccet yapılacaktır. Gelen habere benzer bir rivâyet içinde hiç olmazsa bir veya iki hadis'i ondan işittiği vârid olmadıkça böyle bir haber mevzu bahis olan kailin nazarında «mevkuf» tur.

23. Kendisine işaret olunan vasıf, bundan sonra gelen babda doğrudan doğruya zikredilmiştir.

(6) (MU'AN'INLERİN BİRİBİRİNE KAVUŞMASI MÜMKİN OLDUĞU
VE İÇLERİNDE MÜDELLİS BULUNMADIĞI ZAMAN) MU'AN'AN
HADİS İLE İHTİCÂCIN SAHİH OLMASI BÂBİ.

İşte bu söz — Allah seni rahmetine mazhar kılsın — isnadlara ta'n hüsnünde icâd edilmiş, sonradan çıkarılmış sâhibinden önce kimse tarafından söylenmemiş ve ilim ehlinde kendisine hiçbir yardımcı bulunmayan bir kavildir. Hadîs'lerle ve rivâyetlerle uğraşan eski ve yeni bütün ilim erbabının üzerinde ittifak ettikleri yaygın söz şudur: Sika olan her bir râvî kendi gibi sika bir râviden hadîs rivâyet ettiği ve her ikisinin bir asırda bulunmalarından dolayı da berikinin ötekine kavuşup ondan işitmesi câiz ve mümkün bulunduğu için, onların buluşmaları ve bir sözü hifâen konuşmaları kesin bir haberde gelmese bile rivâyet sâbit ve hüccetliği de zarûrîdir.

Ancak burada bu râvinin, kendisinden rivâyette bulunduğu kimseye mülâki olmadığına yahut ondan bir şey işitmediğine apaçık bir delâlet mevcut olması hali müstesnadır. Amma tefsîrini yaptığımız imkân üzerinde durum müphem iken, beyan ettiğimiz kat'î delâlet mevcut olmadıkça rivâyet daima işitmeye hamledilecektir.

Davasını vasfettiğimiz şu sözün sahibine yahut savunucusuna şöyle denilir: Sözünün bir cüz'ünde sika olan vâhidin siko olan vâhiden gelen haberinin kendisi ile amel etmek lâzımgelen bir hüccet olduğunu ifade etmiştin. Sonra ona şu şartı idhal ettin ve: «Biz o ikisinin bir defa yahut daha fazla biribirlerine kavuşmuş olduklarını, yahut ondan birşeyi işitmiş olmasını bilmeliyiz» dedin. Şimdi sen koyduğun bu şartı sözü hüccet alınacak birkimsede bulabilir misiniz? Aksi takdirde haydi iddia ettiğin şeye bir delil getir!

Eğer, haberin tesbîti hususunda söylediği şartı katmaya, selef âlimlerinden birinin sözünü iddiâ ederse ondan bunun isbatı istenir. Halbuki ne kendisi ve ne de başkası bu delili ortaya koymaya bir yol bulamayacaktır. Eğer söylediği hususta hüccet yapılacak bir delil iddiâ ederse ona «Bu delil nedir?» denilir. Bu sefer de şöyle derse: «Ben şunu söyledim ki, eski yeni bütün haberlerin râvîleri biribirini görmemiş ve birşey işitmemiş oldukları halde herbirini diğerinden hadîs rivâyet eder buldum. Ve kendi aralarında böylece işitme olmaksızın irsâl üzere hadîs rivâyetine icâzet istediklerini görünce — halbuki bizim sözümüzün kaidesine göre ve haberler ilmi ehlinin sözlerine göre mürsel rivâyetler hüccet değildir — ben de vasfettiğim illetten dolayı, her bir haberin râvisinin, kendi râvisinden işitmesini araştırmaya muhtaç oldum. Eğer ben onların en küçük bir şeyi biribirlerinden işittiğine vâkıf olursam, birinin diğerinden rivâyet ettiği şeylerin hepsi nazarımda sabit olur. Eğer bu mülâkatı bilmek hususu benden uzak kalırsa o vakit haberi mevkûf

addederim ve benim indimde o haber, irsâl imkânından dolayı artık bir hüccet yerinde de olmaz.»

Bu iddiasına mukabil kendisine şöyle denilir:

Eğer senin haberi zayıf addetmen ve onunla ihticâcı terk eylemen-deki sebeb, ondaki irsâl imkânı ise, sana evvelinden âhirine kadar ken-disinde işitmeyi bilmedikçe muan'an bir isnad tesbit etmemen lâzım ge-lecektir?

Şöyle ki: Bize Hişam İbn Urve, babasından, o da Âişe'den isnâdı ile gelen hadis'i, biz yakîn ile biliyoruz ki, Hişam muhakkak babasından işitmiştir. Babası da muhakkak Âişe'den işitmiştir. Nitekim yine biliyo-ruz ki Âişe, Peygamber (S) den işitmiştir. Hişam, babasından yaptığı rivâyetinde işittim» yahut «bana haber verdi» demediği zaman bu rivâ-yette kendisi ile babası arasında başka bir insanın olması bazan câiz olur. Bizzat kendisi babasından işitmemiş iken o insan bu rivâyeti ona babasından haber verir. Onu mürsel olarak rivâyet etmek ve kendisin-den işittiği kimseye isnad etmemek istediği zaman bu mümkündür.

Bu, babasından rivâyet etmesinde Hişam hakkında mümkün olduğu gibi babasının Âişe'den rivâyetinde de mümkündür. Biribirlerinden işit-tikleri tasrih edilmeyen bir hadis'in her isnadı da böyledir. Bazan herbi-rinin kendi arkadaşından birçok defa işittiği bilinmiş olursa onlardan herbirinin bir kısım rivâyet hakkında daha aşağıdaki bir zâta inmesi ve yukarıdakinin başka bazı hadis'lerini o aşağıdaki zattan işitmesi ve ken-disinden işitmiş olduğu kimsenin ismini söylememesi, bazan da gayrete gelerek hadis'ini aldığı kişiyi tesmiye etmesi ve irsâli terk eylemesi (ih-timalleri) de hep caizdir.

Söylediğimiz bu şeyler, sikadan olan muhaddislerin ve ilim ehli imamların fiilleri olarak hadis'te mevcut ve meşhurdur. İnşâallah onla-rın rivâyetlerinden zikrettiğimiz cihete delil alınabilecek birçok örnekle-r daha söyleyeceğim. İşte bu neviden misâller:

Eyyûb Sahtiyânî, İbn Mübarek, Vaki' İbn Numeyr ve bunlardan baş-ka bir cemaat, Hişam İbn Urve'den o da babasından o da Âişe (R) dan rivayet ettiler. Âişe (R) şöyle dedi: Ben Rasûlullah (S) a hılli ve ihramı için bulabildiğim en güzel kokuyu sürerdim.

Bu rivâyeti aynıyle Leys İbn Sa'd, Davûd el-Attâr, Humeydu'l-Esved, Vuheybu'bnu Hâlid ve Ebû Usâme, Hişam'dan rivâyet ettiler. Hi-şam şöyle dedi: Bana Usmânu'bnu Urve, Urve'den o da Âişe'den, o da Peygamber (S) den haber verdi.

Yine Hişam babasından, o da Âişe'den rivâyet etti. Âişe (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) itikâfa girdiği zaman ben hayızlı olduğum halde başını bana yaklaştırırdı, ben de onu tarardım.

Yine bunu aynıyle Mâlik İbni Enes Zührî'den, o da Urve'den, o da Amre'den, o da Âişe'den, o da Peygamber (S) den rivâyet etmiştir.

Zühri ve Sâlih İbn Ebî Hassân, Ebu Seleme'den, o da Aîşe'den rivâyet etmişlerdir ki Peygamber oruçlu bulunduğu halde öperdi. Yahya'bnü Ebî Kesîr öpmek hakkındaki bu haberde şöyle demiştir: Bana Ebû Selemete'bnü Abdîrrahman haber verdi. Ona Umer'ubnu Abdîl-azîz haber vermiş, ona Urve haber vermiş, ona da Aîşe haber vermiştir ki Peygamber (S) oruçlu bulunduğu halde kendisini öperdi.

İbn Uyeyne ve başkası, Amr İbn Dînâr'dan o da Câbir'den rivâyet etti. Câbir şöyle demiştir: Rasûlullah (S) bizlere at etlerini yedirdi de eşek etlerinden nehyetti.

Bunu Hammâd İbn Zeyd, Amr'dan, o da Muhammed İbn Ali'den, o da Câbir'den, o da Peygamberden rivâyet etmiştir.

Rivâyetler içinde bu tarz şeyler pek çoktur. Sayılması uzun sürer. Bizim verdiğimiz örnekler anlayış sahipleri için kâfidir.

Biraz önce sözünü vassettiğimiz kimseye göre, râvînin, kendisinden birşey rivâyet ettiği kimseyi dinlediği bilinmediği zaman, hadis'in bozuk addedilmesi ve çürüğe çıkarılması hususundaki illet, sadece hadis'teki mürsellik imkânı olursa, ona —sözünün muktezası olarak— bizzat içinde işitmenin tasrihi bulunan haber müstesna, kendisinden rivâyette bulunduğu kimseyi dinlediği bilinen kimselerin rivâyeti ile de ihticâcı terk etmesi lâzım gelecektir.

Evvelden haberleri nakleden imamların hallerini beyan ettiğimiz vechile onlar çok vakitlerde hadis'i mürsel kılıyorlar ve kendisinden hadis dinledikleri kimseyi zikretmiyorlardı. Bazı kereler de var ki isim zikrinden hoşlanıyorlar da haberleri dinledikleri vaziyet üzere isnad ediyorlar ve hadis için inmişler ise inişi, çıkmışlar ise çıkışı olduğu gibi haber veriyorlar. Nitekim onların bu hallerini açıklamıştık. Haberleri kullanan, isnadların sıhhatını ve hastalığını araştıran Eyyûb Sahtiyânî, İbnu Avn, Malik İbn Enes, Şu'betu'bnü'l-Haccâc, Yahya'bnü Sa'id el-Kattân, Abdurrahman İbn Mehdi gibi selef imamlarından ve onlardan sonraki hadis âlimlerinden hiçbirinin, biraz önce sözünü vassettiğimiz kişinin iddia ettiği tarzda isnadlardaki işitme durumunu araştırmış olduğunu bilmiyoruz.

Hadis râvîlerinin rivâyet ettikleri kimselerden işitmelerinin olup olmadığını araştıranlar, ancak râvî hadis'te tedlis ile tanınmış ve bu sıfatla şöhret bulmuş kimselerden olduğu zaman bu araştırmayı yaparlardı. O takdirde bu türlü râvîlerden tedlis illeti tamamıyla uzak olup silinmesi ilin onun rivâyetindeki sema'ını iyice eşelerler ve bunu onda adamakıllı araştırırlar.

Her kim ki sözünü hikâye ettiğimiz kişinin iddiâsı vechile Mudellis olmıyan bir kimseden böyle bir şart isterse biz isimlerini söyledğimiz imamların hiçbirinden böyle bir şey istemedik. İşte bu neviden bir örnek:

Abdullah İbn Yezîd el-Ensârî, Peygamberi bördüğü halde hem Hu-

zeyfe'den, hem Ebû Mes'ud el-Ensârî'den rivâyet etmiştir ve onların herbirinden rivâyet ettiği hadis'i Nebiy (S) e isnad etmektedir. Halbuki Abdullah İbn Yezid'in o iki sahibîden yaptığı rivâyetinde, kendilerinden ıslâhının tasrihi yoktur. Rivâyetlerden hiçbirinde Abdullah İbn Yezid'in bir hadis'i Huzeyfe ve Ebu Mes'ûd ile yüz yüze konuştuğunu asla hıfzetmiş değiliz. Hiçbir rivâyette aynıyle onları gördüğünün söylendiğini de bulmuş değiliz.

Ne geçmiş olanlardan ve ne de eriştiklerimizden hiçbir ilim ehlinin, Abdullah İbn Yezid'in Huzeyfe'den ve Ebu Mes'ûd'dan rivâyet ettiği bu iki haberde, Abdullah'ı zayıflıkla ta'n etmiş olduğunu ıslâhmedik. Bilâkis bu iki rivâyet ve onlara benzeyen rivâyetler, mülâki olduğumuz hadis âlimleri indinde sâhîh ve kavî isnadlardandır. Bu isnadla naklolunanların kullanılmasını, böyle gelmiş sünnetler ve eserler ile ihticâc edilmesini yerinde ve doğru görmektedirler. Halbuki o isnadlar bundan evvel sözünü hikâye ettiğimiz kimsenin iddiâsında, râvînin, rivâyet ettiği kimselerden ıslâhı doğrudanmadıkça zayıftırlar, mühmelirdir.

Şayet bu kailin iddiâsınca zayıf olacıklardan, ilim ehli indinde sâhîh bulunan haberleri bir saymaya kalksaydık, onların hepsini sonuna kadar saymaktan ve bir araya toplamaktan muhakkak âciz kalırdık. Fakat biz hakkında sükût etmiş bulunduğumuz bu nevi şeyler için bir alâmet olacak sayıyı gözler önüne dikmeyi arzu ettik:

İşte Ebû Usmân en-Nehdî ve Ebû Râfi' es-Sâiğ, her ikisi de hem câhiliyeti idrak etmiş, hem de Bedrîlerden ve diğerlerinden olmak üzere Rasûlullah (S) in ashâbiyle sohbetinde bulunmuşlar ve onlardan haberler nakletmişlerdir. Hatta Ebû Hureyre, İbn Umer ve onların arkadaşlarına kadar da inmişlerdir. Bunların herbiri Ubey İbn Kâ'b'dan, Peygamber'den hadis rivâyet etmişlerdir. Halbuki biz hiçbir rivâyette sarahatle onların Ubey'i görmüş olduklarını yahut onlardan bir şey işittiklerini duymamışızdır.

Ebû Amr eş-Şeybânî — ki câhiliyeti idrak edenlerden olup Rasûlullah zamanında yetişkin bir zattı— ve Ebu Ma'mer Abdullah İbn Sahbere, bunların herbiri Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den, Peygamber'den iki haber rivâyet etmişlerdir. Ubeyd İbn Umeyr, Peygamberin zevcesi Ummu Seleme'den, Peygamber (S) den bir hadis rivâyet etmiştir. Halbuki Ubeyd İbn Umeyr Peygamber zamanında doğmuştu.

Kays İbn Ebî Hâzım, Peygamber zamanını idrak etmiş olduğu halde Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den, Peygamber'den üç haber rivâyet etmiştir.

Abdurrahmanî'bnü Ebi Leylâ, Umer İbn Hattab'dan hıfzetmiş ve Ali'ye arkadaşlık yapmış olduğu halde Enes İbn Mâlik'den, Peygamber'den bir hadis rivâyet etmiştir.

Rûb'iyyu'bnü Hirâş, İmrânu'bnü Husay'dan Peygamber (S) den iki

hadis, Ebû Bekre'den, Peygamber'den bir hadis rivâyet etmiştir. Halbuki Rib'iyy, Ali İbn Ebî Talib'i dinlemiş ve ondan rivâyet etmiştir.

Nâfi' İbn Cübeyr İbn Mut'im, Ebû Şureyh el-Huzai'den Peygamber'den bir hadis rivâyet etmiştir.

Nu'man İbn Ebî Ayyâş, Ebu Sa'id Hudri'den, Peygamber'den üç hadis rivâyet etmiştir.

Atâ İbn Yezid el-Leysi, Temim ed-Dâri'den, Peygamber'den bir hadis rivâyet etmiştir.

Süleyman İbn Yesâr, Râfi' İbn Hadiyc'den, Peygamberden bir hadis rivâyet etmiştir.

Humeyd İbn Abdirahman el-Hımyerî, Ebû Hureyre'den, Peygamber'den birçok hadis'ler rivâyet etmiştir.

İşte isimlerini söylediğimiz sahâbîlerden rivâyetlerini tesbit ettiğimiz bu tâbiilerin hepsi, ne kendilerinden sarahatle bir işitme hıfzolunmuş ve ne de onlar ile mulâkatları açıkça bir haberde gelmiş". İşte bütün bunlar haberleri ve rivâyetleri bilenler indinde sahîh isnadlardandır. O âlimlerin bunlardan bir şeyi zayıf saydıklarını ve bu isnadlarda, bazısının bazısından işitmesini araştırdıklarını da bilmiyoruz. Çünkü toptan içinde birleştikleri asırda bulunmaları sebebiyle onlardan herbirinin arkadaşından işitmesi mümkündür ve bu imkân da reddedilmiş değildir.

Hikâye ettiğimiz sözcünün ileri sürdüğü illet ile hadis'i zayıf çıkarmak hususunda icâd eylediği bu söz, üzerinde durulmaya ve ismini yaymaya değmez. Çünkü o, geçmiş ilim ehlinde hiçbir kimsenin söylemediği, onlardan sonra gelmiş kimselerin de çirkin gördüğü, uydurulmuş bir kavil ve düşük bir kelâmdır. Binaenaleyh onu red hususunda yaptığımız açıklamadan daha fazlasına ihtiyacımız yoktur. Zira sözün ve söyliyenin kadri (değeri), vassettiğimiz kadardır.

Âlimlerin gidişine muhalif olanları bertaraf etmek için kendisinden yardım istenecek ve kendisine itimad olunacak ise ancak ALLAH'dır.

24. Bundan maksad onların birbirlerine kavuşmadıklarını ifade etmek değildir. Çünkü hadis imamları indinde bunların onlar ile buluştukları müsellemdir. Fakat hadisi tahdis ederken bu hususun ayrıca zikredilmesine lüzum görülmemiştir (Mütercim).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١ - كتاب الإيمان

(١) باب بيان الإيمان والإسلام والإحسان ووجوب الإيمان بآيات قدر الله سبحانه وتعالى .

وبيان الدليل على البرى ممن لا يؤمن بالقدر، وإعطاء القول فى هذه

قال أبو الحسن مسلم بن الحجاج القشيري رحمه الله : يَمُونُ اللهُ نَبْتِي . وَإِيَّاهُ نَسْتَكْنِي . وَمَا
نُؤْفِقُنَا إِلَّا بِاللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ .

RAHMÂN VE RAHİM OLAN ALLAH'IN İSMİYLE

—oOo—

1 — KİTABU'L-İYMÂN

—oOo—

(1) İYMAN, İSLÂM VE İSHÂN'IN BEYANI (eksikliklerden) MÜNEZ-
ZEH VE ULU OLAN ALLAH'IN KADERİNE İYMANIN VÜCÜBU,
KADERE İNANMIYANDAN TEBERRİ ETMEYE VE HAKKINDA
AĞIR SÖYLEMEYE DELİLİN BEYANI BÂBİ

—oOo—

Ebu'l-Huseyin Muslimu'bnü'l-Haccâc el-Kuşeyrî — Allah ona rahmet
eylesin — şöyle dedi: Ancak Allah'ın yardımıyla başlıyor ve ancak onu
herşeye kâfi görüyoruz. Muvaffak olmamız, da yalnız ve ancak Celâh
ulu olan Allah ilemdir.

۱ - (۸) حدثني أبو خيثمة زهير بن حرب . حدثنا وكيع ، عن كهمس ، عن عبد الله بن يزيد ، عن يحيى بن يعمر ، عن عبد الله بن معاذ العبدي . وهذا حديثه : حدثنا أبي . حدثنا كهمس ، عن ابن يزيد ، عن يحيى بن يعمر ، قال : كان أول من قال في القدر بالبصرة معبد الجهني . فاطلقت أنا ومحمد بن عبد الرحمن الحميري حاجتي أو معتبري قلنا : لو لقينا أحدا من أصحاب رسول الله ﷺ فسألناه عما يقول هؤلاء في القدر . فوفق لنا عبد الله بن عمر بن الخطاب داخل المسجد . فاستفتاه أنا وصاحبي . أخذنا عن يمينه والآخر من شماله . فظننت أن صاحبي سيكمل الكلام إلى . فقلت :

أبا عبد الرحمن ! إنه قد ظهر قبلنا ناس يقرءون القرآن ويتقرون العلم . وذكر من شأنهم وأنهم يزعمون أن لا قدر . وأن الأمر أنف . قال : فإذا لقيت أولئك فأخبرهم أني بري منهم ، وأنهم برآء مني . والذي بحلف به عبد الله بن عمر : لو أن لأحديهم مثل أحد ذهبا فافقه ، ما قبل الله منه حتى يؤمن بالقدر . ثم قال : حدثني أبي عمر بن الخطاب ، قال : بينما نحن عند رسول الله ﷺ ذات يوم ، إذ طلع علينا رجل شديد بياض الثياب ، شديد سواد الشعر . لا يرى عليه أثر السفر . ولا يعرفه منا أحد . حتى جلس إلى النبي ﷺ . فاستند ركبته إلى ركبتيه . ووضع كفيه على فخذيه . . وقال : يا محمد ! أخبرني عن الإسلام . فقال رسول الله ﷺ : الإسلام أن تشهد أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله ﷺ . وتقيم الصلاة . وتؤتي الزكاة . وتصوم رمضان . وتحج البيت ، إن استطعت إليه سبيلا . قال : صدقت . قال فمجبنا له . يسأله ويصدق . قال : فأخبرني عن الإيمان . قال : أن تؤمن بالله ، وملائكته ، وكتبه ، ورسله ، واليوم الآخر . وتؤمن بالقدر خيره وشره . قال : صدقت . قال : فأخبرني عن الإحسان . قال : أن تعبد الله كأنك تراه . فإن لم تكن تراه ، فإنه يراك . قال : فأخبرني عن الساعة . قال : ما المسئول عنها بأعلم من السائل . قال : فأخبرني عن أمارتها .

قال : أن تلة الأمة ربتها . وأن ترى الحفاة العراة ، العالة ، رعاء الشاء ، يتطاولون في البنيان . قال : ثم انطلق . فلبثت مليا . ثم قال لي : يا عمر ! أتدري من السائل ؟ قلت : الله ورسوله أعلم . قال : فإنه جبريل . أتاكم يعلمكم دينكم .

Humeyd İbn Abdірrahman Himyeri iki hacı veya iki mu'temir (umre yapan) olarak gittik, ve: Keşki Rasûlullah (S)in ashabından birine rast gelsek de ona şu adamların kader hakkında söylediklerini sorsak dedik. Müteâkiben tam mescide girerken Abdullah İbn Umer İbn Hattab'a rast geldik. Birimiz sağından, diğerimiz solundan olmak üzere hemen ben ve arkadaşım onun iki tarafına geçtik. Arkadaşımın sözü bana bırakacağını düşünerek: «Ey Eba Abdірrahman! Bizim tarafta Kur'ân'ı okuyan ve ilmi (derinlemesine) arayan birtakım insanlar ortaya çıkmıştır. —Onların halinden bahsederek— Ve onlar: Kader yoktur, işler Allah'ın bir ilmi ve takdiri olmaksızın yeniden meydana gelir, iddiâsında bulunuyorlar» dedim. O şöyle dedi: Bu adamlara kavuştuğun zaman onlara şunu haber ver: Ben onlardan uzağım, onlar da benden uzaktırlar. Abdullah İbn Umer yemin etmekte olduğu Allah'a and verir ki eğer onlardan birinin Uhud dağı kadar altını olup onu infak etseydi, kendisi kadere inanmadıkça Allah bunu ondan kabul buyurmaz.

Abdullah sonra şöyle dedi: Bana babam Umeru'bnü Hattab söyledi ve şöyle dedi: Bir birgün Rasûlullah (S)in yanında bulunurken birdenbire yanıma elbisesi bembeyaz, saçı simsiyah, üzerinde yolculuk eseri görülme-yen ve bizden kendisini kimsenin tanımadığı bir zat çıkageldi. Nihayet Peygamber'in yanına oturdu. İki dizini onun iki dizine dayadı, iki avucunu kendi dizleri üzerine koydu ve «Ya Muhammed! Bana İslâm (ın mahiyetin) den haber ver, dedi. Rasûlullah (S): «İslâm Allah'dan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şehâdet etmen, namazı ikame etmen, zekâtı vermen, ramazan orucunu tutman, yoluna gücün yeterse Beyti hacc etmendir» buyurdu. O, «Doğru söyledin» dedi. Umer dedi ki: Biz ona hayret ettik, hem soruyor hem de peygamberi tasdik ediyordu. «Bana iymandan haber ver» dedi: Rasûlullah: «ALLAH'a, MELEKLERİNE, KİTAPLARINA, PEYGAMBERLERİNE, ve AHİRET GÜNÜNE İYMAN ETMEN VE BİR DE KADER'İN HAYRINA VE ŞERRİNE İNANMANDIR» buyurdu. Doğru söyledin, dedi. Bana ihsandan haber ver, dedi. Rasûlullah: «Sanki kendisini görüyorsun gibi Allah'a ibâdet etmendir. Her ne kadar sen Allah'ı görmüyorsan da O, seni muhakkak görür» buyurdu '.

Bana Kıyamet vaktinden haber ver, dedi. Rasûlullah: «Bu mes'elede sorulan sorandan daha âlim değildir» buyurdu. Öyle ise bana onun alâmetlerinden haber ver, dedi. Rasûlullah: «Câriyenin sâhibesini doğur-

1. Bu hadis iymanın asılları, organların (azaların) amelleri, iç âlemin ihlâsı, amel-leri âfetlerinden koruma nev'inden bütün zâhir ve bâtın ibâdet vazifelerinin şerhine şâmil bulunmaktadır. Hattâ şeriat ilimlerinin hepsi buna râci'dir ve bundan dallanmışlardır (Kadı İyâd).

ması', yalın ayak, çıplak ve fakir olan davar çobanlarının binâ yapmakta birbirleriyle yarış yapar olduklarını görmekliğindir» buyurdu'.

Umer dedi ki: Sonra o gitti ve uzunca bir vakit eğlendim. Sonra Peygamber bana: «Ey Umer! Soranın kim olduğunu biliyor musun?» dedi. Ben: Allah ve Rasulu en iyi bilendir, dedim. «Şüphe yok ki o, Cibril'dir. Sizlere dininizi öğretmek için gelmiştir» buyurdu.

۲ - (...) (...) حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْعُمَرِيُّ، وَأَبُو كَامِلٍ الْجَحْدَرِيُّ، وَأَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالُوا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ مَطَرٍ الْوَرَّاقِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْمَرَ، قَالَ: لَمَّا تَكَلَّمْتُ مَعَهُ بِمَا تَكَلَّمْتُ بِهِ فِي شَأْنِ الْقَدَرِ، أَنْكَرْنَا ذَلِكَ. قَالَ فَحَبَّبْتُ أَنَا وَحُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحِمَيْرِيُّ حَبَّةً وَسَاقُوا الْحَدِيثَ. يَعْنِي حَدِيثَ كَهْمَسٍ وَإِسْنَادِهِ. وَفِيهِ بَعْضُ زِيَادَةٍ وَتَقْصَانُ أَحْرَفٍ.

2 - () : Yahya'bnü Ya'mer söyle dedi: Ma'bed, kader işi hakkında konuştuğunu konuşunca biz bunu inkâr ettik. Ve yine Ya'mer: Ben ve Humeydu'bnü Abdirrahman Himyerî bir hacc yaptık, dedi ve (bundan önce geçen) Kehmes'in isnadı ve hadis'inin ma'nâsıyla hadis'i sevketti. Hadis'te biraz fazlalık ve birkaç harf eksiklik vardır.

۳ - (...) (...) حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ. حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ. حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ غِيَاثٍ. حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُرَيْدَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْمَرَ، وَحُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَا: لَقِينَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ. فَذَكَرْنَا الْقَدَرَ وَمَا يَقُولُونَ فِيهِ. فَاقْصَصَ الْحَدِيثَ كَنَحْوِ حَدِيثِهِمْ. عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، وَفِيهِ شَيْءٌ مِنْ زِيَادَةٍ، وَقَدْ قُصَّ مِنْهُ شَيْئًا.

3 - () : Yahya'bnü Ya'mer ile Humeydu'bnü Abdirrahman söyle dediler: Biz Abdullah İbn Umer'e mülâki olduk ve kendisine, kaderi ve o hususta söylenegelenleri zikrettik, dediler. Müteâkiben Umer (R) den, Peygamber (S) den gelen Hadis'i, onların hadis'leri tarzında

2. Diğer bir rivâyette «Sahibini doğurması» şeklindedir. Cârîyenin sâhibini doğurması, kendisinden doğan efendizadesinin, babası yerine geçip ona sâhib olması i'tibâriyledir. Bu emâre, cârîye ve halayıkların kıyâmetten evvel çoğalacağından kinâyedir. Bazılarına göre bu Nebvi ihbâr geçmiş asırlarda tahakkuk etmiştir. Bir ihtimale göre de «Çacuk anası cârîyeler» satılacak ve elden ele geçecek, nihayet maazallah bilinmeyerek oğullarının eline geçip cinsî münasebet olunacak derecede insanların ahlâkı bozulacak demektir.
3. Fakir insanların servet ve zenginliğe ulaşacaklarına işarettir. Bazılarına göre bu da İran ve Bizans'ın zahtıyla evvelki asırlarda gerçekleşmiştir. Kıyâmet emareleri denilenlerin behemehal fenâ şeyler olduğuna kail olanlara göre ise servet ve sâmanın zamanla şahsî kıymeti olmıyan düşük insanların eline geçeceğine işarettir.

hikâye etti. Bir kısım şeyi eksiltmiş olmakla beraber bu hadîs'de biraz fazlalık da vardır.

٤ - () . وَحَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ . حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ . حَدَّثَنَا الْمُتَمِيمُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ بُعْمَرَ ، عَنْ ابْنِ مُرَّةٍ ، عَنْ عُمَرَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ، بِنَحْوِ حَدِيثِهِمْ .

4 — () : Mu'temir babasından, o da Yahya'bnü Ya'mer'den, o da İbn Umer'den, o da Umer (R) den, o da Peygamber (S) den olmak üzere bundan öncekilerin hadîs'lerinin ma'nası gibi tahdîs etmişlerdir⁴.

٥ - (٩) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُلَيَّةَ قَالَ زُهَيْرُ : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِي حَيَّانَ ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ بْنِ عَمْرٍو بْنِ جَرِيرٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا بَارِزًا لِلنَّاسِ فَأَنَاءَهُ رَجُلٌ . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَا الْإِيمَانُ ؟ قَالَ « أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكِتَابِهِ وَلِقَائِهِ وَرُسُلِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبَيْتِ الْآخِرِ » . قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَا الْإِسْلَامُ ؟ قَالَ « الْإِسْلَامُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا . وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ . وَتُؤَدِيَ الزَّكَاةَ الْمَقْرُوصَةَ . وَتَصُومَ رَمَضَانَ » . قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَا الْإِحْسَانُ ؟ قَالَ « أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ . فَإِنَّكَ إِنْ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ » . قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَتَى السَّاعَةُ ؟ قَالَ « مَا الْمَشْهُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ . وَلَكِنْ سَأَحْذَرُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا . إِذَا وَلَدَتِ الْأُمَةُ رُجُلًا فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا . وَإِذَا كَانَتِ الْمَرْأَةُ الْخُفَاءَ رُجُلًا فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا . وَإِذَا تَطَاوَلَ رِجَالُ النَّاسِ فِي الْبُنْيَانِ فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا . فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ » ثُمَّ تَلَا ﷻ : إِنْ اللَّهُ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَآذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ . [سورة لقمان ، آية ٣٤]

قال ثم أذبر الرجل . فقال رسول الله ﷺ « رُدُّوا عَلَى الرَّجُلِ » فَأَخَذُوا لِيَرُدُّوهُ فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا . فقال رسول الله ﷺ « هَذَا جَبْرِيلُ . جَاءَ لِيُعَلِّمَ النَّاسَ دِينَهُمْ » .

5 — (9) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) bir gün insanlar içine çıkmış oturuyordu. O sırada ona bir zat geldi ve: «Ya Rasûlallah! İyman nedir?» dedi. «ALLAH'A,

4. انا كل شيء خلقناه بقدر : «Şüphesiz ki biz, her şeyi bir kader ile yaratmışızdır» (el-Kamer: 49).

Herşeyin vukûundan evvel ezelde ilâhî ilimde mukadder olan bir kaderi yani ilmi haysiyyeti vardır ki kazasının cereyanı fi'len yaradılışı o kadere göre

MELEKLERİNE, KİTABINA, ALLAH'A KAVUŞMAYA, PEYGAMBERLERİNE İNANMAN VE KEZA SON DİRİLMEMEYE İYMAN ETMENDİR» buyurdu.

İslâm nedir? dedi. «İSLÂM, ALLAH'A İBADET ETMEN VE ONA HİÇ BİR ŞEYİ ORTAK YAPMAMAN, YAZILMIŞ OLAN NAMAZI İKAME ETMEN, FARZ KILINMIŞ OLAN ZEKÂTI TEDİYE ETMEN VE RAMAZANDA ORUÇ TUTMANDIR» buyurdu.

vâki olur. Onu başkası istediği gibi icâb ve tayin edemez... Diğer deyişle her hâdisenin cereyanı ezelde sebkât etmiş bir takdire göre olur. Kader Allah'ın ezelde ilmine ve iradesine göre esyayı takdir buyurması, yani icadını, zamanını, mekânını, sıfatını ezelde takdir ve tayin etmesidir. KADER denilen bu ilâhî takdir ihtiva ve isbat eden daha başka âyetler ve hadis'ler vardır. Fakat bu meselenin izahında çeşitli nazariyeler ileri sürülmüştür. Bunlar içinde ancak Peygamber'den gelen izahlar gönülleri tatmin edip, bu konuda bir ferahlık ve açıklık getirmektedir.

Rasûlullah yıkılmaya yüz tutmuş bir duvar yanından sür'atle geçtiğinde: «Yâ Rasûlallah! Allah'ın takdirinden mi kaçıyorsunuz?» sualine, «Allah'ın kaderinden yine Allah'ın kaderine sığınıyorum» buyurmuştu (Ahmed İbn Hanbel, Musned; Ebû Hureyre'den; buradan naklen, Tecrid Ter., IV, 763, XII, 242).

Hız. Umer de Şam'a giderken Tâûnu ıhtilince geri döndü ve Ebû Ubeydete'-bnu'l-Cerrâh ile arasında bu maalde bir konuşma geçti. Umer'in cevabı Hız. Peygamber'in cevabından ıktibas edilmiştir.

VEBA DOLAYISIYLA KADER HADİS'İ :

Abdulah İbn Abbas (R) şöyle dedi: Umeru'bnu'l-Hattab Şam'a hareket etti, nihayet (Yermuk yakınında bir karye olan) Serg'a vardığı zaman ordu kumandanları Ebû Ubeydete'-bnu'l-Cerrâh ve arkadaşları kendisini karşıladılar. Ve Şam arazisinde veba vukû' bulduğunu ona haber verdiler.

İbn Abbas dedi ki: Umer: İlk muhacirleri bana çağır dedi. Hemen onları çağırıldı. Umer onlar ile ıstışare etti ve onlara Şam'da veba olduğunu haber verdi. Onlar ihtilâf ettiler. Bazısı: Bir iş için çıkmışsın, o işten geri dönmeyi doğru bulmayız. Bazısı da sahâbîlerin bakiyyesi Rasûlullah'ın arkadaşları seninle beraberdirler, onları şu veba üzerine götürmeni doğru görmeyiz dediler. Umer yanımdan çıkın dedi. Sonra Ensar'ı bana çağır dedi. Ben onları davet ettim, kendileriyle ıstışare yaptı. Onlar da Muhacirlerin yoluna girdiler ve onların ihtilâfları gibi ihtilâf ettiler. Bunun üzerine Umer onlara da yanımdan çıkın dedi. Sonra Kureys ihtiyarlarından, fetih muhacirlerinden burada bulunanları bana çağır, dedi. Onları çağırdım. Onlardan ikisi bile Umer'e karşı ihtilâf etmedi. Onlar, insanları geri döndürmeni ve halkı şu veba üstüne götürmemeni doğru görürüz, dediler. Bunun üzerine Umer, insanlar arasında şöyle nida ettirdi: Ben sabahleyin bineğime binip geri döneceğim. Binaenaleyh buna göre (hazırlanıp) sabahlayın dedi. Ebû Ubeydete'-bnu'l-Cerrâh: Allah'ın kaderinden mi kaçıyorsun? dedi. Umer: Keşki bunu senden başkası söyleseydi ey Eba Ubeyde! Evet Allah'ın kaderinden yine Allah'ın kaderine kaçıyoruz. Ne dersin! Şayet senin develerin olsa, iki yamacı olan bir vadiye inseler, o yamaçlardan biri münbit, diğer ise otsuz olsa, sen develeri bitek yerde güdsen Allah'ın kaderiyle, otsuz yerde güdsen yine Allah'ın kaderiyle güdmüş değilsin? dedi. İbn Abbas dedi ki: Abdurrahman'ı'bnü Avf bir hacetli yüzünden ortada yokken bu sırada çıkageldi ve şöyle dedi: Bu hususta bende bir ilim

Yâ Rasûlallah! İhsan nedir? dedi. «Allah'a sanki onu görüyorsun gibi ibadet etmendir. Şüphe yok ki sen her ne kadar onu görmüyorsan da o seni muhakkak görür» buyurdu.

Ya Rasûlallah, kıyamet ne zamandır? dedi. Buyurdu ki: «Bu meselede sorulan sorandan daha âlim değildir. Lâkin onun alâmetlerini sana haber vereceğim: Cârîye efendisini doğurduğu zaman işte bu olay onun alâmetlerindendir. Çıplaklar, yalınayaklar, insanların reisleri oldukları zaman, işte bu da onun alâmetlerindendir. Kuzu, oğlak çobanları yüksek bina kurmakta biribirleriyle yarışa çıktıkları zaman işte bu da onun alâmetlerindeidr. (Kıyametin vakti) Allah'dan başka kimsenin bilemiyeceği beş şeyin içindedir. Bundan sonra Peygamber:

«O sâatin ilmi şüphesiz ki Allah'ın necdindedir. Yağmuru O indirir, ramilerde olanı O bilir. Hiç bir kimse yarın ne kazanacağını bilmez, hiç bir kimse hangi yerde ölceğini bilmez, şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, herşeyden haberdardır» (Lukman: 34) âyetlerini tilâvet buyurdu.

Ebû Hureyre der ki: Sonra o şahıs dönüp gitti. Müteakiben Rasûlullah (S): «O adamı bana geri çeviriniz» diye emretti. Bunun üzerine sahâbiler onu geri getirmek için aramaya başladılar, fakat birşey göremediler. Bunu üzerine Rasûlullah (S): «İşte bu, Cibrîl'dir. İnsanlara dinlerini öğretmek için geldi» buyurdu.

vardır ki ben onu Rasûlallah (S) den isittim, şöyle buyuruyordu: «Bu hastalığı bir yerde isittığınız zaman oraya gitmeyiniz. Hastalık sizin bulunduğunuz yerde vâki olursa, ondan kaçmak için sakın o yerden çıkmayınız.» Abdullah dedi ki: Umer hemen Allah'a hamdetti, sonra ayrıldı (Buhârî; Tıb, ma yuz keru fi't-tâun. Peygamberin bu tâun ile ilgili emri aynı bâb'da Usâmetu'bnü Zeyd ile Abdullahi'bnü Âmir'den de ayrı ayrı rivâyet edilmektedir.)

İbnu Abbas (R) şöyle dedi: Ben birgün Rasûlullah (S) in arkasında bulunuyordum. Şöyle buyurdu: Ey delikanlı! Ben sana birtakım kelimeler öğreteyim: Allah'ı (n öğrettiklerini) koru ki o da seni korusun. Allah'ı (n emirlerini) koru ki onu karşında bulasın. İstedğin zaman Allah'dan iste, yardım talep ettiğin zaman Allah'dan yardım iste. Kat'i bil ki bütün ümmet sana bir menfaat vermek üzere toplansalar, Allah'ın senin için yazdığı şeyden başka hiç bir menfaat veremezler. Sana bir zarar vermek üzere ictima' etseler yine Allah'ın sana yazdığından başka hiç bir zarar veremezler. Kalemler kaldırılmış, sayfalar kurumuştur (Tirmizî, sıfatu ebvâbî'l-kıyâme).

Ebû Huzeyme, babasından:

Şöyle demiştir: Rasûlullah (S) a sordum ve dedim ki:

— Ya Rasûlallah! Yapageldiğimiz rukye, tedâvi olunageldiğimiz tedavi, sakınageldiğimiz sakınma Allah'ın kaderinden herhangi bir şey'i geri çevirir mi? Ne buyurursunuz?

— «Bunlara (hep) Allah'ın kaderindendir» buyurdu.

(İTirmizî, mâ câe fi'r-rukye ve'l-edviye...).

٦ - (..) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثَيْمٍ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرِ . حَدَّثَنَا أَبُو حَيَّانَ التَّيْمِيُّ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّ فِي رِوَايَتِهِ « إِذَا وَلَدَتِ الْأُمَّةُ بَعْلَهَا ، يَعْنِي السَّرَارَى » .

6 — () : Ebû Hayyan et-Teymiy, bu isnadla onun benzerini tahdis etti. Şu kadar ki onun rivâyetinde «eme, kendi kocasını doğurduğu zaman» ifadesi vardır ki cariyeleri kaseder.

٧ - (١٠) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا حَرِيرٌ ، عَنْ عُمَارَةَ (وَهُوَ ابْنُ الْقَعْقَاعِ) ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « سَلُونِي » فَأَبَاؤُهُ أَنْ يَسْأَلُوهُ . فَخَافَ رَجُلٌ أَنْ يَجْلِسَ عِنْدَ رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَا الْإِسْلَامُ ؟ قَالَ « لَا تُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا . وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ . وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ . وَتَصُومُ رَمَضَانَ » قَالَ : صَدَقْتَ . قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَا الْإِيمَانُ ؟ قَالَ « أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ ، وَمَلَائِكَتِهِ ، وَكِتَابِهِ ، وَأَنبِيَائِهِ ، وَرُسُلِهِ ، وَتُؤْمِنَ بِالْمَوْتِ ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ كُلِّهِ » قَالَ : صَدَقْتَ . قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَا الْإِحْسَانُ ؟ قَالَ « أَنْ تَخْشَى اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ . فَإِنَّكَ إِنْ لَا تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ » قَالَ : صَدَقْتَ . قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَتَى تَقُومُ السَّاعَةُ ؟ قَالَ « مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ . وَسَأُحَدِّثُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا . إِذَا رَأَيْتِ الْمَرْأَةَ تَلْدُ زَوْجَهَا فَذَلِكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا . وَإِذَا رَأَيْتِ الْخُفَاءَ الْمَرْأَةَ الصَّمَّ الْبِكْمَ مُلُوكَ الْأَرْضِ فَذَلِكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا . وَإِذَا رَأَيْتِ رِعَاءَ النَّهْمِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُيُوتِ فَذَلِكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا . فِي خَمْسٍ مِنَ النَّعِيبِ لَا يَمْلِكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ » . ثُمَّ قَرَأَ : إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُرْسِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مِمَّا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ . (سورة الحديد ، آية ٢٨) [قَالَ ثُمَّ قَامَ الرَّجُلُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « رُدُّوهُ عَلَيَّ » فَالْتَبَسَ فَلَمْ يَجِدُوهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « هَذَا جَبْرِيلُ أَرَادَ أَنْ تَعْلَمُوا » إِذْ لَمْ تَسْأَلُوا »

7 — (10) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S): «Benden sorun» buyurdu. Kendisine bir şey sormakta onun heybetinden korktular, derken bir kimse geldi ve iki dizinin yanında oturdu. Müteakiben: Ya Rasûlallah: İslâm nedir? dedi. «Allah'a hiç bir şey ortak kılmazsın, namazı ikamet edersin, zekâtı verirsin ve Ramazan'da oruc tutarsın» buyurdu. O, doğru söyledin, dedi. Ya Rasûlallah iman nedir? dedi. «Allah'a, Meleklerine, Kitabına, Allah'a kavuşmaya, Peygamberlerine inanman, öldükten sonra dirilmeye inanman, ve kade-rin hepsine iman etmendir» buyurdu. O da, doğru söyledin, dedi. Yine yâ Rasûlallah, ihsan nedir? diye sordu. «Kendisini görüyorsun gibi Al-

lah'dan korkmandır. Çünkü sen onu görmüyorsan da, şüphe yok ki o seni görmektedir» buyurdu. O zat yine doğru söyledi, dedi. Sonra: Ya Rasûlallah, kıyamet ne zaman kopar? dedi. Rasûlallah şöyle buyurdu: «Bu meselede sorulan sorandan daha âlim değildir. Ancak ben sana onun alâmetlerinden haber vereceğim: Kadını, efendisini doğuruyor gördüğün zaman, işte sana bu onun alâmetlerindendir. Yalınayak, çıplak (seviyeleri düşük, câhil) kimseleri yerin hükümdarları olarak gördüğün zaman, işte bu da sana onun alâmetlerindendir. Davar çobanlarını yüksek bina kurmakta yarış ediyorlar gördüğün zaman bu da sana, onun alâmetlerindendir. (Kıyametin vakti) gaybdan olan beş şey içindedir ki onları Allah'dan başka hiç kimse bilmez» Rasûlullah sonra:

«O saatin ilmi şüphesiz ki Allah'ın nezdindedir. Yağmuru O indirir, rahimlerde olanı O bilir. Hiç bir kimse yarın ne olacağını bilmez. Hiç bir kimse hangi yerde öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır» (Lukman: 34) âyetini okudu.

Ebû Hureyre dedi ki: Sonra o zat kalkıp gitti. Rasûlullah (S) : «Onu bana geri getirin» diye emretti. Çabucak araştırıldı, fakat onu bulamadılar. Bunun üzerine Rasûlullah: «İşte bu, Cibril'dir. Öğrenmenizi istedi. Çünkü siz sormamıştınız» buyurdu'.

(۲) باب يار الصلوات التي هي أمر أركان الإسلام

۸ - (۱۱) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ جَبْرِ عَنْ طَرِيفِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ التَّقِيُّ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ (فِيمَا قَرَأَ عَلَيْهِ) ، عَنْ أَبِي سُهَيْلٍ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ يَقُولُ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ . ثَانِرُ الرَّأْسِ . نَسَمُ دُونِي صَوْتَهُ وَلَا نَفْقَهُ مَا يَقُولُ . حَتَّى ذُنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَإِذَا هُوَ يُسْأَلُ عَنِ الْإِسْلَامِ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ» . فَقَالَ : هَلْ عَلَى غَيْرُهُمْ ؟ قَالَ : لَا . إِلَّا أَنْ تَطُوعٌ . وَصِيَامُ شَهْرِ رَمَضَانَ . فَقَالَ : هَلْ عَلَى غَيْرِهِمْ ؟ فَقَالَ : لَا . إِلَّا أَنْ تَطُوعٌ . وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الزَّكَاةَ . فَقَالَ : هَلْ عَلَى غَيْرِهِمْ ؟ قَالَ : لَا . إِلَّا أَنْ تَطُوعٌ . قَالَ ، فَأَذْبَرَ الرَّجُلُ وَهُوَ يَقُولُ : وَاللَّهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا وَلَا أَنْقُصُ مِنْهُ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ» .

5. Bu bâb'da toplanan bu hadis'ler «Cibril Hadis'i» diye meşhur olmuştur. Sıhhati ittifakla kabul edilmiştir. Bunlar Amentu maddelerini toplayan en mühim hadislerdir. Şahadet kelimesinin ilk kısmı: «عَلَّمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» Allah'dan başka hiç bir Tanrı yoktur hakikatini bil (Muhammed: 19) âyetinde; ikinci

(2) İSLÂMIN RÜKÜNLERİNDEN BİRİ OLAN NAMAZLARIN BEYANI BÂBİ

—oOo—

8 — (11) : Talhatu'bnu Ubeydillâh (R) şöyle demiştir : Necd ahalisinden saçı darmadağın bir kimse Rasûlullah (S) a geldi. Uzaktan sesinin uğultusunu duyuyor, fakat ne söylediğini anlamıyorduk. Nihayet Rasûlullah'a yaklaştı. Meğer İslâmın ne olduğunu soruyormuş. (Bu suâline karşı) Rasûlullah (S) : «Gündüz ve gece içinde beş namaz (var)» buyurdu. (O zat:) Üzerimde bu namazlardan başkası da olacak mı? diye sordu. «Hayır. Meğer ki kendiliğinden kılasın» cevabını verdi. (Rasûlullah:) «Bir de ramazan ayı arucu» buyurdu. (O kimse:) «Üzerimde bundan başkası da olacak mı?» diye sordu. O da: «Hayır, meğer ki kendiliğinden tutasın» cevabını verdi. Talha der ki: Rasûlullah ona zekâtı da söyledi. (O zat yine:) «Üzerimde bundan başkası da olacak mı?» dedi. Yine Rasûlullah: «Hayır, ancak kendiliğinden vermen müstesnadır» buyurdu. Bunu takiben (Necid'li zât:) «Vallahi bunun üzerine ne arttırırım, ne de bundan eksiltirim» diyerek arkasına dönüp gitti. Bunun üzerine Rasûlullah (S) : «Eğer doğru söylüyorsa felâh bulmuştur» buyurdu.

kısmı ise: « محمد رسول الله : Muhammed Allah'ın elçisidir » (el-Feth: 29) âyetinde tasrih edilmiştir. Bundan başka tevhid kısmı, es-Sâffât: 35, Risâlet kısmı, Alu İmran: 144. âyetinde de zikredilmiştir. Kur'ân-ın daha pek çok yerinde tevhid ve Hz. Muhammed'in risâleti takrîr buyurulmuştur. İymanın diğer asılları grup grup pek çok âyetlerde tekrarlanmıştır: el-Bakara: 1-5, 177, 285 âyetleriyle diğer sûrelerin çeşitli âyetlerinde olduğu gibi.

İyman asılları toplu halde bir arada en-Nisâ sûresinin 136. âyetinde bulunmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي
انزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

: Ey İyman edenler! Allah'a da, Rasûlüne de, Resûlüne tenzil buyurduğu kitaba da, daha evvel inzal buyurduğu kitaba da İyman getirin. Her kim Allah'a ve ve Meleklerine ve kitaplarına ve Rasûllerine ve âhiret gününe kâfirlik ederse; uzak, pek uzak bir dalâl ile sapmış gitmiştir» (en-Nisâ: 136).

Tesbit ettiğimize göre hadis'lerden iki şahâdeti ihtiva edenlerin sayısı yalnız Sahihayn'da otuzdan fazladır. Amentu'nun امنت بالله وملائكته وكتبه ورسله şeklinde ifadesi bizzat Rasûlullah'ın kendi ağzından sadır olmuştur. (Muslim, kitabu'l-İftin ve egrâti's-sâat, bâbu zikri İbni's Sayyâd)

٩ - (.) **حَدَّثَنَا بِحْثَى بْنُ أَبِي أُيُوبَ وَفُتَيْبَةُ بْنُ سَمِيْدٍ . جَمِيْعًا عَنْ إِسْمَاعِيْلَ بْنِ جَعْفَرٍ ، عَنْ أَبِي سَمِيْلٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ ، عَنْ النَّبِيِّ ﷺ . بِهَذَا الْحَدِيثِ . نَحْوُ حَدِيثِ مَالِكٍ . غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ : فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَفْلَحَ ، وَأَبِيهِ ، إِنْ صَدَقَ » أَوْ « دَخَلَ الْجَنَّةَ ، وَأَبِيهِ ، إِنْ صَدَقَ » .**

9 - () : Talhatu'bnü Ubeydillâh (R) dan, o da Peygamber (S) den olmak üzere bu hadîs'i seneddeki râviler, Mâlik'in (bundan önceki) hadîs'i gibi tahdîs etitler. Şu kadar ki burada Rasûlullah (S) : « Babasına andolsun, eğer doğru söylediye felâh buldu », yahut « Babasına andolsun, eğer doğru söylediye cennete girdi » buyurdu, dedi.

(٣) باب السؤال عن أرفاهه الإسلام

١٠ - (١٢) **حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ بُكَيْرٍ النَّوْدِي . حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ أَبُو النَّضْرِ . حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُخَبِرَةِ ، عَنْ ثَابِتٍ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ قَالَ : نُهِنَا أَنْ نَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ شَيْءٍ . فَكَانَ يُعْجِبُنَا أَنْ يَجِيءَ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ . الْعَاقِلُ . فَنَسْأَلُهُ وَنَحْنُ نَسْمَعُ . فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ**

أَهْلِ الْبَادِيَةِ فَقَالَ : يَا مُحَمَّدُ أَتَانَا رَسُولُكَ . فَرَّعَمَ لَنَا أَنْكَ تَزْعُمُ أَنَّ اللَّهَ أَرْسَلَكَ ؟ قَالَ « صَدَقَ ، قَالَ : فَمَنْ خَلَقَ السَّمَاءَ ؟ قَالَ « اللَّهُ » قَالَ : فَمَنْ خَلَقَ الْأَرْضَ ؟ قَالَ « اللَّهُ » قَالَ : فَمَنْ نَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالِ ، وَجَعَلَ فِيهَا مَا جَعَلَ . قَالَ « اللَّهُ » قَالَ : فَبِالَّذِي خَلَقَ السَّمَاءَ وَخَلَقَ الْأَرْضَ وَنَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالِ . أَلَّهِ أَرْسَلَكَ ؟ قَالَ « نَعَمْ » قَالَ : وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَنَّ عَلَيْنَا خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي يَوْمِنَا وَنَيْلَتِنَا . قَالَ « صَدَقَ » قَالَ : فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ اللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا ؟ قَالَ « نَعَمْ » قَالَ : وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَنَّ عَلَيْنَا زَكَاةً فِي أَمْوَالِنَا . قَالَ « صَدَقَ » قَالَ : فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ اللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا ؟ قَالَ « نَعَمْ » قَالَ : وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَنَّ عَلَيْنَا صَوْمَ شَهْرِ رَمَضَانَ فِي سَنَتِنَا . قَالَ « صَدَقَ » قَالَ : فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ اللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا ؟ قَالَ « نَعَمْ » قَالَ : وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَنَّ عَلَيْنَا حَجَّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا . قَالَ « صَدَقَ » قَالَ : ثُمَّ وَلَّى . قَالَ : وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ ! لَا أُرِيدُ عَلَيْهِنَّ وَلَا أُنْقِصُ مِنْهُنَّ . فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « لَيْتَ صَدَقَ لِيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ » .

6. Bununla yemin kastedilmediği, bazan bunun yemin kasdı olmaksızın da Arabların lisanlarında cârî olduğu görülmüştür. Diğer bir tefsire göre de bu, «Yemin eden Allah'ın adıyla yemin etsin», «Allah sizleri babalarınızla yemin etmenizden nehyeder» hükümlerinden evvel gelmiştir (Nevevi).

(3) İSLÂMIN RUKÜNLERİNDEN SUAL BÂBİ

10 — (12) : Enesu'bnü Mâlik (R) şöyle dedi : Rasûlullah (S) a bir şey hakkında sual sormaktan nehyolunmuştuk. Bundan dolayı çöl ahâlisinden akıllı bir kimsenin gelmesi ve bizler dinlerken peygambere sual sorması hoşumuza giderdi. Çöl'ahalisinden bir kimse geldi ve şöyle dedi: «Ya Muhammed! Elçin bize geldi ve bize söyledi ki sen Allah'ın seni Rasûl yaptığını söylüyormuşsun (doğru mu?) (Rasûlullah:) «Doğru söylemiştir» buyurdu. O zat, semayı yaradan kimdir? diye sordu. Peygamber «Allah'dır» buyurdu. Yine O, yeri yaradan kimdir? dedi. Peygamber, «Allah'dır» cevabını verdi. O zat: Bu dağları diken ve onların aralarında yarattıklarını yaradan kimdir? dedi. Rasûlullah yine «Allah'dır» buyurdu. Bu sefer de o zat: Semayı yaradan, arzı halk eyleyen ve şu dağları yükseltip, diken Allah'a yeminle soruyorum, Seni Allah mı peygamber yaptı? dedi. Peygamber: «Evet» buyurdu. O zat: Ve elçin, gündüzümüzde ve gecemizde üzerimize beş namaz farz olduğunu söyledi? Peygamber: «Doğru söylemiştir» buyurdu. O zat: Seni Peygamber yapana and veriyorum: Bunları sana Allah mı emretti? dedi. Rasûlullah: «Evet» buyurdu. O zat: Elçin mallarımızda, üzerimize bir zekât farz olduğunu söyledi, dedi. Peygamber yine «Doğru söylemiştir» buyurdu. O zat: Seni Rasûl gönderene yemin ediyorum: Bunu sana Allah mı emretti? dedi. Peygamber: «Evet» buyurdu. O zat: Senin elçin, senemizde üzerinde üzerimize Ramazan ayı orucunun farz olduğunu söyledi, dedi. Peygamber: «Doğru söylemiştir» buyurdu. O zat: Seni Peygamber yapana yemin ediyorum: Bunu sana Allah mı emretti? dedi. Peygamber: «Evet» buyurdu. O zat yine: «Senin elçin, yoluna gücü yetene Beyti hacc etmenin üzerimize farz olduğunu söyledi?» dedi. Peygamber: «Doğru söylemiştir» buyurdu'.

Enes der ki: Sonra da o zat: «Seni hak ile gönderene yemin ediyoro-

7. Bu zat, sualleri gayet güzel ve tertipli şekilde sormuştur. Evvelâ mahlûkatın Halikının kim olduğunu sormuş, sonra muhatabının O Halıkın bir elçisi olması hususunu tasdik için ona karşı Halık adına yemin etmiş, sonra risâletine vakıf olunca onu Rasûl yapan Allah hakkı için yemin ederek diğer mükellefiyetleri tahkik eylemiştir. Bu sağlam bir aklı ihtiyaç gösteren bir tertiptir. Buradaki yeminler ihtiyaç olduğundan değil, sırf te'kid ve işi takrir için yapılmıştır. Suallerin şeklinden, bu zatın İslâm olduktan sonra sırf Peygamberi bizzat görüp İslâm asıllarını kendisinden tesbit etmek için geldiği seziliyor. Bu hadis'ten her gündüz ve gecede beş vakit namazın tekerrür edeceği, ramazan orucunun her yıl vâcib olacağı, Mu'tezile görüşünün aksine Hakkı şeksiz, sarsıntısız kat'î surette itikad eden mukallid avamın mü'min oldukları ve vâhid haberi ile amel etmenin cevazı hükümleri çıkarılır.

rum ki bu farzlar üzerine hiç bir ziyade yapmayacağım ve onlardan da hiç bir şeyi eksik işlemeyeceğim» diyerek dönüp gitti. Bunun üzerine Peygamber! «Yemin olsun, eğer doğru söyledi ise, muhakkak cennete girer» buyurdu.

۱۱ - (.) . حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ هَاشِمٍ الْعَبْدِيُّ . حَدَّثَنَا بَزْزُ . حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ عَنْ ثَابِتٍ :

قَالَ : قَالَ أَنَسٌ : كُنَّا نَهَيِّنَا فِي الْقُرْآنِ أَنْ نَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ شَيْءٍ وَسَأَلَ الْحَدِيثَ بِشَيْءٍ .

(11) () : Enes (R) : «Biz, Kur'an'da Rasûlullah (S) a (zarûretlerin dışında) bir şey sormaktan nehyolunmuştuk» dedi ve hadîs'i bundan evvelki gibi sevketti.

(٤) بَابُ بَيَانِ الْوَجْهِ الَّذِي يَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ وَأَنَّ مَنْ عَمِلَ بِهَا أُسْرِبَ دَخَلَ الْجَنَّةَ

۱۲ - (۱۳) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُنْخَبِرٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ . حَدَّثَنَا مُوسَى

ابْنُ صُلَحَةَ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبُو أَيُّوبَ : أَنَّ أَعْرَابِيًّا عَرَضَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ فِي دَفْرِ . فَأَخَذَ بِغِلْدِهِ نَاقَتَهُ أَوْ بِزِمَامِهَا . ثُمَّ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَوْ يَا مُحَمَّدُ ! أَخْبِرْنِي بِمَا يُقَرِّبُنِي مِنَ الْجَنَّةِ وَمَا يُبَاعِدُنِي مِنَ النَّارِ . قَالَ فَكَفَّ النَّبِيُّ ﷺ . ثُمَّ نَظَرَ فِي أَصْحَابِهِ . ثُمَّ قَالَ : «لَقَدْ وَفَّقَ أَرْقَطُ هَدًى» . قَالَ : «كَيْفَ قُلْتَ» . قَالَ فَأَعَادَ . فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «تَعَبَّدُ اللَّهُ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا . وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ . وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ . وَتَصِلُ الرَّجَمَ . دَعِ النَّاقَةَ» .

(4) CENNETE KENDİSİYLE GİRİLECEK OLAN İYMANI VE EMROLUNAN ŞEYLERE SIKICA YAPIŞANLARIN MUHAKKAK CENNETE GİRECEĞİNİ BEYAN BÂBİ

—oOo—

12 — (13) : Ebû Eyyûb (R) şöyle tahdis etti: Rasûlullah bir seferde iken kendisini bir bedevî karşıladı ve hemen devesinin yularını, yahut burunduruk denilen dizginini tuttu. Sonra: «Ya Rasûlallah «yahut» Ya Muhammed! Beni cennete yaklaştıracak ve ateşten uzaklaştıracak şeyi bana haber ver» dedi. Rasûlallah hemen kendini topladı ve ashâbı arasında göz gezdirdi, sonra şöyle buyurdu: «Andolsun ki muhakkak tevfiika mazhar kılındı» yahut «Yemin ederim ki muhakkak hidayete ulaştırıldı» buyurdu. Sonra o kimseye: «Nasıl demiştin?» dedi. Dedi ki: O zat sorusunu tekrar etti. Bunun üzerine Peygamber (S): «Kendisine hiçbir şeyi ortak kılmayarak Allah'a ibaded edersen, namazı ikame eyler-

min, zekâtı verirsin, hısımlarına iyilik etmeyi ekler durursun. Artık de-veyi bırak» buyurdu.

۱۳ - (...) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَقَ، قَالَا: حَدَّثَنَا هُزُّرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ وَهَبٍ، وَأَبُوهُ عُثْمَانُ؛ أَنَّهُمَا سَمِعَا مُوسَى بْنَ طَلْحَةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، يَعْشِلُ هَذَا الْحَدِيثَ.

13 - () : Muhammedu'bnü Usman İbn Abdillâh, İbn Mevheb ve babası Usman, Musa İbn Talha'yı Ebû Eyyûb (R) dan, o da Peygamber (S) den olmak üzere bu hadis'in benzerini tahdîs ederken dinlemişlerdir.

۱۴ - () حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْأَخْوَصِ، ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَخْوَصِ، عَنْ أَبِي إِسْحَقَ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ؛ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: دُلَّنِي عَلَى فَعَلٍ أَعْمَلُهُ يُذَيِّنُنِي مِنَ الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُنِي مِنَ النَّارِ. قَالَ: «تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصِلُ ذَا رَحِمِكَ، فَلَمَّا أَذْبَرَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنْ تَمَسَّكَ بِمَا أَمَرَ بِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ». وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ أَبِي شَيْبَةَ: «إِنْ تَمَسَّكَ بِهِ».

14 - () : Ebû Eyyûb (R) şöyle dedi:

Peygambere bir zat geldi ve: «Beni cennete yaklaştıracak ve ateş-ten uzaklaştıracak olan bir işe bana kılavuzluk eyle ki ben de o işi yapayım» dedi. Rasûlullah: «Kendisine hiç bir şey ortak koşmıyarak Allah'a ibadet edersin, namazı ikame edersin, zekâtı verirsin, sana hısımlığı bulunana iyiliği ekler durursun» buyurdu. O zat dönüp gidince Rasûlallah (S): «Emrolunduğu şeylere iyi tutunursa cennete girmiştir» buyurdu. İbn Ebî Şeybe'nin rivâyetinde: «Eğer buna sıkı tutunursa» vardır.

۱۵ - (۱۴) وَحَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَقَ، حَدَّثَنَا عُفَّانُ، حَدَّثَنَا وَهَبُ بْنُ سَمْعِيذٍ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ أَعْرَابِيًّا جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! دُلَّنِي عَلَى فَعَلٍ إِذَا عَمَلْتُهُ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ. قَالَ: «تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ الْكَتُوبَةَ، وَتُؤَدِّي الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ» قَالَ: وَالَّذِي تَقْسِي يَدِيهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا شَيْئًا أَبَدًا، وَلَا أَنْقُصُ مِنْهُ. فَلَمَّا وُثِّي، قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا».

15 - (14) : Ebû Hureyre (R) dan: (şöyle demiştir:) Ra-sûlullah'a bir bedevî geldi ve «Ya Rasûlallah! Bana bir işe kılavuzluk

yap ki onu işlediğim zaman Cennete gireyim» dedi. Rasûlullah: «Kendisine hiç bir şeyi ortak kılmayarak Allah'a ibadet edersin, farz yazılmış namazı dosdoğru kıalarsın, farz kılınan zekâtı tediye edersin ve ramazan orucunu tutarsın» buyurdu.

O kimse: «Nefsim yedinde bulunan (Allah) a yemin ediyorum ki ebedî olarak bunun üzerine ne bir şey arttırmam ve ne de ondan eksiltme yaparım» dedi. Dönüp gidince Peygamber (S): «Cennet ehlinden bir kimseye bakması kimi sevindirecek ise, işte şu zata baksın» buyurdu.

١٦ - (١٥) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَأَبُو كُرَيْبٍ، وَاللَّفْظُ لِأَبِي كُرَيْبٍ. قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ؛ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ الثُّمَّانُ بْنُ قَوْقِلٍ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَرَأَيْتَ إِذَا صَلَّيْتُ الْمَكْتُوبَةَ. وَحَرَمْتُ الْحَرَامَ. وَأَخْلَلْتُ الْحَلَالَ. أَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ «نَعَمْ».

16 — (15) : Câbir (R) şöyle demiştir:

Numan İbn Kavkal, Peygamber'e geldi ve: Ya Rasûlallah! Ne dersin? Farz yazılmış namazı kıldığım, haramı haram ve halâlı halâl tanıdığım zaman ben cennete girer miyim?» dedi. Peygamber (S): «Evet» buyurdu.

١٧ - () حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ، وَالْقَاسِمُ بْنُ زَكَرِيَّاهُ. قَالَا: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ شَيْبَانَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، وَأَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ؛ قَالَ: قَالَ الثُّمَّانُ بْنُ قَوْقِلٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِذَا صَلَّيْتُ الْمَكْتُوبَةَ. وَزَادَافِيهِ: وَلَمْ أَرِذْ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا.

17 — () : Câbir (R): Numan İbn Kavkal: «Ya Rasûlallah!» dedi, diyerek bundan evvelki hadis'in benzerini nakletti ve bu hadis'de: «Bunun üzerine hiç bir şeyi arttırmadığım halde sözünü ziyade etmiştir.

١٨ - (...) حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ شَيْبٍ. حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَعْيَنَ حَدَّثَنَا مَعْقِلٌ (وَهُوَ ابْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ) عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ؛ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِذَا صَلَّيْتُ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوبَاتِ وَصُمْتُ رَمَضَانَ. وَأَخْلَلْتُ الْحَلَالَ وَحَرَمْتُ الْحَرَامَ. وَلَمْ أَرِذْ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا. أَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: «نَعَمْ» قَالَ: وَاللَّهِ لَا أَرِيدُ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا.

18 — () : Câbir (R) den: (Şöyle demiştir:)

Bir zat Peygamber'e sordu ve: «Ne dersin?» Farz yazılmış olan namazları kıldığım, Ramazan orucunu tuttuğum, halâlı halâl ve haramı

haram kıldığım ve bunlar üzerine hiç bir şey arttırmadığım zaman ben cennete girer miyim?» dedi. Rasûlullah (S): «Evet» buyurdu. O zat: «Vallahi bunlar üzerine hiç bir şey arttırmam» dedi.

(5) باب بيان أركان الإسلام ودعائم النظام

١٩ - (١٦) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُنِيرٍ الْهَمْدَانِيُّ . حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ (يَمِينِي سُلَيْمَانُ بْنُ حَيَّانَ الْأَنْمَرِيُّ) ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ ، عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَيْدَةَ ، عَنْ ابْنِ مُعَرٍّ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةٍ . عَلَى أَنْ يُوحَّدَ اللَّهُ . وَإِقَامِ الصَّلَاةِ . وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ . وَصِيَامِ رَمَضَانَ . وَالْحَجِّ » فَقَالَ رَجُلٌ : الْحَجُّ وَصِيَامُ رَمَضَانَ؟ قَالَ : لَا . صِيَامُ رَمَضَانَ وَالْحَجُّ . هَكَذَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .

(5) İSLÂMİN FUKÜNLERİNİ (ŞARTLARINI) VE TEMEL DAYANAKLARINI BEYAN BÂBİ

—oOo—

19 — (16) : İbn Umer (R) dan:

(Şöyle demiştir:) Peygamber (S) buyurdu ki: «İslâm beş şey üzerine bina olunmuştur: Allah'ın tevhid olunması, namazı ikame etmek, zekâtı vermek, ramazan orucu tutmak ve hac yapmak üzerine».

Bir kimse: «Bunlar haccetmek ve Ramazan orucu tutmak tertibinde değil mi?» dedi. İbn Umer: «Hayır, ramazan orucunu tutmak ve haccetmek tertibiyledir. Ben Rasûlullah (S) dan işte böyle işittim» dedi.

٢٠ - (١٧) وَحَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ عُمَرَ بْنِ زَكْرِيَّا . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكْرِيَّا . حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ طَارِقٍ : حَدَّثَنِي سَعْدُ بْنُ عُبَيْدَةَ السُّلَمِيُّ ، عَنْ ابْنِ مُعَرٍّ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ : قَالَ « بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ . عَلَى أَنْ يُعْبَدَ اللَّهُ وَيُكْفَرَ بِمَا دُونَهُ . وَإِقَامِ الصَّلَاةِ . وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ . وَحَجِّ الْبَيْتِ . وَصَوْمِ رَمَضَانَ » .

20 — () : İbn Umer (R) den:

Peygamber (S) şöyle buyurdu: «İslâm beş şey üzerine kurulmuştur: Allah'ın ibadet olunması ve Allah'dan başka şeylerin ma'bud tanınmaması, namazı dosdoğru kılmak, zekâtı vermek, Beyti haccetmek ve ramazan orucunu tutmak».

۲۱ - (...) حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ : حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا قَامِرٌ (وَهُوَ ابْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ زَيْدٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ مُرَّةٍ) ، عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ : قَالَ عَبْدُ اللَّهِ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ . شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ . وَإِقَامِ الصَّلَاةِ . وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَحَجِّ الْبَيْتِ . وَصَوْمِ رَمَضَانَ . » .

21 — () : Abdullah (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «İslâm beş şey üzerine bina olunmuştur: Allah'dan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in, onun kulu ve Rasûlü olduğuna şahâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, haccetmek ve ramazan orucunu tutmak».

۲۲ - (...) وَحَدَّثَنِي ابْنُ عُثَيْمٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا حَنْظَلَةُ . قَالَ : سَمِعْتُ عِكْرِمَةَ بْنَ خَالِدٍ يُحَدِّثُ طَاوُسًا ؛ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُرَّةٍ : أَلَا تَفْرُو؟ فَقَالَ : إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : « إِنَّ الْإِسْلَامَ بُنِيَ عَلَى خَمْسٍ . شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . وَإِقَامِ الصَّلَاةِ . وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ . وَصِيَامِ رَمَضَانَ . وَحَجِّ الْبَيْتِ . » .

22 — () : İkrimetu'bnü Hâlid, Tâvus'a şu hadis'i tahdîs etmiştir: Bir zat Abdullah İbn Umer'e: «Din uğruna savaşmıyacaklar mı?» dedi. İbn Umer şöyle cevap verdi: Ben Rasûlullah (S) den işittim, O, şöyle buyuruyordu: «Şüphesiz ki İslâm beş şey üzerine kurulmuştur: Allah'dan başka ilâh olmadığına şahâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, ramazan orucunu tutmak ve Beyti hacc eylemek»⁸.

8. İbn Umer'in, soran zata «BUNİYE'L-İSLÂMU ALÂ HAMSİN...» hadis'i ile cevap vermesinin zahiri, gazve, ferdler üzerine din asıllarından bir asıl olarak lâzım değildir, demektir. Çünkü İslâm beş şey üzerine kurulmuştur, gavze bu beşten biri kılınmamıştır.

Sonra bu hadis dinin dayanağı olduğu ve rükünlerini topladığı için dini tanımak hususunda büyük bir asıldır.

(٦) باب الأمر بالدين بالله تعالى ورسوله صلى الله عليه وسلم وشرائع الدين

والدعاء إليه ، والسؤال عنه ، وحفظه ، وتبليغه من لم يبلغه

٢٣ - (١٧) حَدَّثَنَا خَلْفُ بْنُ هِشَامٍ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ ، عَنْ أَبِي جَمْرَةَ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ ،
ع وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَاللَّفْظُ لَهُ . أَخْبَرَنَا عَبَّادُ بْنُ عَبَّادٍ ، عَنْ أَبِي جَمْرَةَ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ قَالَ :
قَدِمَ وَقَدْ عَبْدَ الْقَيْسَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنَّا ، هَذَا الْحَيُّ مِنْ رَيْبَةٍ ، وَقَدْ
سَأَلَتْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ كُفَّارٌ مُضَرٌّ . فَلَا تَخْلُصْ إِلَيْكَ إِلَّا فِي شَهْرِ الْحَرَامِ . فَمَرْنَا بِأَمْرِ نَسَلُ بِهِ ،
وَنَدْعُو إِلَيْهِ مَنْ وَرَاءَنَا . قَالَ : « أَمْرُكُمْ بِأَرْبَعٍ وَأَنْهَاكُمْ عَنْ أَرْبَعٍ . الْإِيمَانُ بِاللَّهِ (ثُمَّ قَسَرَهَا لَهُمْ
فَقَالَ) شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامُ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَأَنْ تُؤَدُّوا الْحُسْنَ
مَا فَعَيْتُمْ . وَأَنْهَاكُمْ عَنِ الدُّبَاةِ . وَالْحَنْتَمِ . وَالنَّقِيرِ . وَالْمَقِيرِ » زَادَ خَلْفٌ فِي رِوَايَتِهِ
« شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ » وَعَقَدَ وَاحِدَةً .

(6) ALLAH'A, RASÜLÜNE VE DİNİN HÜKÜMLERİNE İNANMAYI
EMİR, DİNE DAVET, DİNİN MAHİYETİNDEN SORMAK, DİNİ BEL-
LEMEK VE KENDİLERİNE HENÜZ DİN ULAŞMAMIŞ OLANLARA
DİNİ TEBLİĞ ETMEK BÂBİ

—oOo—

23 — (17) : İbn Abbas (R) şöyle dedi:

Abdulkays hey'eti Rasûlullah'ın huzuruna geldi ve şöyle dediler. Ya Rasûlullah! Biz, Rabia'dan şu kabileyiz. Senin ile bizim aramızda Mudar kâfirleri bir mâni'a olmuştur. Bu yüzden sana sadece *Haram Aylarda* gelebiliyoruz. O halde bize bir iş emret ki onu yapalım ve geride bıraktıklarımızı ona davet edelim. Rasûlullah şöyle buyurdu: «Size dört şeyi emrediyor ve dört şeyden de nehyediyorum: Allah'a iman etmek, (sonra bunu kendilerine tefsir ederek şöyle buyurdu:), Allah'dan başka ilâh olmadığı ve Muhammed'in Rasûlullah olduğuna şahâdet etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekâtı vermek ve ganîmet aldıklarınızın beşte birini tediye etmenizi emrediyorum. Ve sizleri *dubba*'dan, *hantem*'den, *nakîr*'den ve *mukayyar*'dan nehyediyorum»⁹.

9. Bu dört kelime onların tarafında içlerinde şıra ve şarap kurulması âdet olan dört nevi testi adıdır. İçlerine şıra konulunca çabuk mayalanır, şarap olurmuş. Bunlardan hantem, içi sırlı, ağzı yanından kırmızı veya yeşil topraktan yapıl-

Halef kendi rivayetinde şunu ziyade etmiştir: «Allah'dan başka ilâh olmadığına şahâdet etmek» dedi ve bir (parmağını) bağladı.

٢٤ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ . وَ أَنَاظُهُمْ مُتَقَارِبَةً . قَالَ أَبُو بَكْرٍ : حَدَّثَنَا عُثْمَرُ ، عَنْ شُعْبَةَ . وَ قَالَ الْآخَرَانِ : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي جَهْرَةَ ؛ قَالَ : كُنْتُ أَرْجِمُ بَيْنَ يَدَيِ ابْنِ عَبَّاسٍ ، وَ بَيْنَ النَّاسِ فَآتَتْهُ امْرَأَةٌ تَسْأَلُهُ عَنْ نَبِيذِ الْجُرْ . فَقَالَ : إِنَّ وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « مَنْ الْوَفْدُ ؟ أَوْ مَنْ الْقَوْمُ ؟ » قَالُوا : رَيْمَةُ . قَالَ : « مَرْحَبًا بِالْقَوْمِ . أَوْ بِالْوَفْدِ . غَيْرَ خَرَّابَا وَلَا النَّدَائِي » . قَالَ : قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنَّا نَأْتِيكَ مِنْ شُقَّةٍ بَعِيدَةٍ . وَ إِنَّا بَيْنَنَا وَ بَيْنَكَ هَذَا الْحَيُّ مِنْ كُفَّارٍ مُضَرٍّ . وَ إِنَّا لَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَأْتِيَكَ إِلَّا فِي شَهْرِ الْحَرَامِ . فَمُرْنَا بِأَمْرِ فَضَّلَ نُغِيرُ بِهِ مَنْ وَرَاءَنَا ، نَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ . قَالَ : فَأَمَرَهُمْ بِأَرْبَعٍ . وَ نَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ . قَالَ : أَمَرَهُمْ بِالْإِيمَانِ بِاللَّهِ وَحْدَهُ . وَ قَالَ : « هَلْ تَدْرُونَ مَا الْإِيمَانُ بِاللَّهِ ؟ » قَالُوا : اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ . قَالَ : « شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ . وَ إِقَامُ الصَّلَاةِ . وَ إِيتَاءُ الزَّكَاةِ . وَ صَوْمُ رَمَضَانَ . وَ أَنْ تُؤَدُّوا الْحَسَامِينَ الْمُغْتَمِرَ » وَ نَهَاهُمْ عَنِ الدُّبَاءِ وَ الْحَنْتَمِ وَ الْمُرَقَّتِ . قَالَ شُعْبَةُ : وَ رَبُّنَا قَالَ : النِّقِيرِ . قَالَ شُعْبَةُ : وَ رَبُّنَا قَالَ : الْقَمِيرِ . وَ قَالَ : « أَحْفَظُوهُ وَ أَخْبِرُوا بِهِ مَنْ وَرَائِكُمْ » . وَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ فِي رِوَايَتِهِ : « مَنْ وَرَاءَكُمْ » . وَ لَيْسَ فِي رِوَايَةِ الْقَمِيرِ .

24 — () : Ebû Cemre şöyle dedi: Ben İbn Abbas (R) ın önünde onunla insanlar arasında tercümanlık yapıyordum". Derken İbn Abbas'a bir kadın geldi. Ona «Cerr» denilen testinin sırasından soruyordu. İbn Abbas ona şöyle dedi: Abdulkays heyeti Rasûlullah (S) a geldi. Rasûlullah: «Siz kimlerin heyetisiniz?» Yahut «Siz kimsersiniz?» diye sordu. «Biz Rabî'a (kabilelerin) danız» dediler. «Kavm hoş geldi». Yahut «Heyet hoş geldi, sefa geldi. Utanıcılar ve pişmanlık duyucular olmaya-

mış testidir. Dubba', testi yerine kullanılan boş kuru kabaktır. Nakir, sıra kurmaya mahsus içi oyulmuş ağaç parçasıdır. Mukayyar, zift ma'nâsına olan/ kar veya kır ile sıvanmış testidir. İlerideki rivayette gelecek olan müzeffet tâbiri de ziftlenmiş testi demektir.

10. Bu söz Ebû Cemre'nin İbn Abbas ile onun meclisine ilim tahsili için gelenler arasında tercemanlık yaptığını açık olarak ifade etmektedir. Ancak bu terceme arapçadan diğer bir yabancı dile yapılmış olabileceği gibi, İbn Abbas'ın sözlerini izdihamdan dolayı işitemiyenlere ulaştırmak veya İbn Abbas'ın muhtasar sözlerini daha tahsilli olarak anlatmak ma'nâlarına da gelebilir. Çünkü terceme sözü bu ma'nâlarda da kullanılagelmıştır.

«rak» buyurdu. Bunun üzerine: «Ya Rasûlullah! Biz sana çok uzak mesafeden geliyoruz. Seninle bizim aramızda Mudar kâfirlerinden şu kabile vardır. Biz sana, haram aydan başka bir zamanda gelmeye muktedir olmuyoruz. O halde bize kestirme bir şey emret de geride bıraktıklarımıza haber verelim ve o sebeble de cennete girelim» dediler. Rasûlullah onlara dört şey emretti, dört şeyden nehyetti: Rasûlullah onlara, bir Allah'a iymân ile emrettikten sonra: «Bilir misiniz Bir Allah'a iymân etmek ne demektir» diye sordu. «Allah ve Rasûlü en iyi bilendir» dediler. «Allah'dan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Rasûlullah olduğuna şahâdet etmek, namazı ikame etmek, zekâtı edâ etmek, ramazan orucunu tutmak ve ganîmetin beşte birini tediye etmenizdir» buyurdu. Ve onları dubba'dan, hamtem'den ve müzeffet'den nehyetti.

Şu'be: «Belki nakîr'i ve belki de «mukayayr» ı söyledi» dedi. Rasûlullah: «Bunu ezberleyin ve arkanızda kalanlara haber verin» buyurdu.

Ebû Bekr kendi rivâyetinde: «Arkanızdakilere» demiştir. Ve onun rivâyetinde «mukayyar» sözü yoktur.

٢٥ - (.) وَحَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَاذٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . ع وَحَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَبْدِ الْجَمِظِيِّ قَالَ : أَخْبَرَنِي أَبِي . قَالَ حَجِيمًا : حَدَّثَنَا قُرَّةُ بْنُ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِي جَرَّةٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِهَذَا الْحَدِيثِ . نَحْوَ حَدِيثِ شُعْبَةَ . وَقَالَ « أَنْهَاكُمْ عَمَّا يُبْذَرُ فِي الدُّبَاءِ وَالنَّقِيرِ وَالْحَنْتَمِ وَالْمَرْفَتِ » وَزَادَ ابْنُ مُعَاذٍ فِي حَدِيثِهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ : وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « الرَّشِيعُ ، أَشَجَّ عَبْدِ الْقَيْسِ » إِنَّ فِيكَ خَصَلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللَّهُ : الْحِلْمُ وَالْأَنَانَةُ .

25 — () : Ebû Cemre, İbn Abbas (R) dan, O da, Nebiy (S) den olmak üzere bu hadis'i bundan evvelki Ebû Cemre'nin râvisi olan Şu'be'nin hadis'i tarzında rivâyet etmiştir. Ve Rasûlullah: «Sizi, Dubba'da, Nakîr'de, Hantem'de ve Müzeffet'de yapılan içkiden nehyediyorum» demiştir. İbn Muaz, babasından olan rivâyetinde şöyle dedi: Rasûlullah Eşecc'e yani Abdulkays'ın Eşeccine hitaben: «Muhakkak sende Allah'ın sevdiği iki haslet vardır: Hilm ve teenni) buyurmuştur".

11. Bu hadis'lerdeki hey'et Rabl'a kabilesinin bir kolu olan Abdulkays tarafından Hudeybiye'den sonra Mekke fethinden biraz önce peygambere gönderilmişti. Hey'et başkanı Munziru'bnü Âiz el-Asarî idi. Münzir'in yüzünde bir kılıç veya bıçak yarası izi bulunduğu için peygamber tarafından el-Eşerc diye lâkablandırılmış ve ondan sonra Abdulkays'ın Eşecci lâkabıyla şöhret bulmuştur. Hey'ete dahil olanların sayısı bazılarınca ondört, bazılarınca daha çoktur. Aynı, muhtelif kaynaklardan topladığı bilgilere göre bunların adedini elliye yaklaşıyor ve kırk beş kişinin ismini veriyor.

Arada iymana gelmemiş bunca kabileler varken tâ Hecer ve Bahreyn gibi uzak yerde oturan bu kabilenin İslâmı kabul etmesi şöyle olmuştur:

۲۶ - (۱۸) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي أُيُوبَ . حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمَةَ . حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ ، عَنْ قَتَادَةَ ، قَالَ : حَدَّثَنَا مَنْ لَقِيَ الْوَفْدَ الَّذِينَ قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ . قَالَ سَعِيدٌ : وَذَكَرَ قَتَادَةُ أَبَا نَضْرَةَ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ فِي حَدِيثِهِ هَذَا : أَنَّ أَنَسًا مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالُوا : يَا نَبِيَّ اللَّهِ ! إِنَّا حَتَّى مِنْ رِيعة . وَبَيْنَنَا وَبَيْنَكَ كِفَارٌ مُضَرٌّ وَلَا تَقْدِرُ عَلَيْكَ إِلَّا فِي أَشْهُرِ الْحَرَمِ . فَمَرَرْنَا بِأَمْرِ نَأْمُرُ بِهِ مَنْ وَرَاءَنَا ، وَنَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ ، إِذَا نَحْنُ أَخَذْنَا بِهِ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : آمُرُكُمْ بِأَرْبَعٍ . وَأَنْهَاكُمْ عَنْ أَرْبَعٍ . اعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا . وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَصُومُوا رَمَضَانَ . وَأَعْطُوا الْخُمْسَ مِنَ الْقَنَائِمِ . وَأَنْهَاكُمْ عَنْ أَرْبَعٍ : عَنِ الدُّبَاءِ وَالْحَنْثَمِ . وَالْمَرْقَةِ وَالنَّقِيرِ . قَالُوا : يَا نَبِيَّ اللَّهِ ! مَا عَلِمْتُكَ بِالنَّقِيرِ؟ قَالَ : « بَلَى جَذْعٌ تَقْرُؤُهُ فَتَقْدِفُونَ فِيهِ مِنَ الْقُطَيْمَاءِ » (قَالَ سَعِيدٌ : أَوْ قَالَ « وَنَ الثَّمَرِ) ثُمَّ تَصُبُّونَ فِيهِ مِنَ الْمَاءِ . حَتَّى إِذَا سَكَنَ غَلْيَانُهُ شَرِبْتُمُوهُ . حَتَّى إِنْ أَحَدَكُمْ (أَوْ إِنْ أَحَدَهُمْ) لَيَضْرِبُ ابْنَ تَمَمٍ بِالسَّيْفِ » . قَالَ وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ أَصَابَتْهُ جِرَاحَةٌ كَذَلِكَ قَالَ وَكُنْتُ أَخْبَأُهَا حَيًّا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَقُلْتُ : قَفِيمٌ نَشْرَبُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ : « فِي أَسْقِيَةِ الْأَدَمِ ، الَّتِي مُبْلَاثٌ عَلَى أَفْوَاهِهَا » . قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنْ أَرْضُنَا كَثِيرَةٌ الْجُرْذَانِ وَلَا تَبْقَى بِهَا أَسْقِيَةُ الْأَدَمِ . فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ : « وَإِنْ أَكَلْتُمَا الْجُرْذَانُ . وَإِنْ أَكَلْتُمَا الْجُرْذَانُ . وَإِنْ أَكَلْتُمَا الْجُرْذَانُ » . قَالَ وَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ لِأَشَجِّ عَبْدِ الْقَيْسِ : « إِنْ فِيكَ لَخَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللَّهُ الْجَلَمُ وَالْأَنَاءُ » .

26 — (18) : Katâde dedi ki: Bize Abdulkays'dan Rasûlullah (S) in yanına gelen heyete kavuşmuş bir zat tahdîs etti. Sa'îdu'bnü Ebî Arûbe dedi ki: Katâde bu hadîs'i Ebû Nadre'den, O da Ebû Sa'îd Hudri'-den olmak üzere rivâyet etti.

Eşecç'in damadı olan Munkızu'bnü Hayyân ticaret için Medine'ye kadar gelmişti.

Bir gün Peygambere tesadüf etti, Peygamber kendisine memleketinin ahvâlinden bazı sualler sorduktan sonra kavminin ileri gelenlerinin de birer birer isimlerini söyleyerek sual buyurmuş. Bu kadar uzak diyardan gelen bir yabancı'nın mensup olduğu kavmin ileri gelenlerini birer birer sayması, hallerini sorması ilâhî bir te'yid ile olacağını kavriyan Münkız, İslâm'ı kabul etmiş ve İslâmın esaslarını öğrendikten sonra memleketi olan Hecer'e dönmüştür. Dönerken kendisiyle Abdulkays cemaatine hitâben Peygamber bir mektup yollamış, fakat vatanında namaz ve kıraati insanlardan gizleyen Munkız, mektûbu kimseye göstermeye cesaret edememişti. Lâkin karısı işi anlayıp babası Eşecç el-Asari'ye açtı. Bunun üzerine damad ile kayın peder görüştüler. Eşecç'e hemen hidâyet erişti, İslâmı izhar arzusuna düştü. Ondan sonra Peygamber'in

Ebû Sa'id Hudri (R) şöyle demiştir:

Abdulkays'dan birtakım insanlar Rasûlullah (S) in yanına geldiler ve: «Ya Nebiyyallah! Bizler Rabia'dan bir cemaatiz. Seninle aramızda Mudar kâfirleri vardır. Haram aylardan başkasında sana gelmeye kadir olamıyoruz. Binaenaleyh bize bir şey emir buyur ki biz de onu arkamızda kalanlara emredelim ve biz de ona tutunduğumuz takdirde o yüzden cennete girelim» dediler.

Rasûlullah (S): «Size dört şeyi emrediyorum ve dört şeyden nehyediyorum: Kendisine hiç bir şeyi ortak katmıyarak Allah'a ibadet edin, namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, ramazan orucunu tutun, ganimetlerden de *beşte bir* verin. Sizi dört şeyden: Dubba'dan, hantem'den, müzeffet'ten, nakir'den nehyediyorum» dedi.

«Ya Nebiyyallah! Nakiri ne biliyorsunuz?» dediler. Evet. Bir kütük ki onu oyarsınız da içine küçük hurmalardan atarsınız —Sa'id dedi ki: Yahut «hurmadan» demiştir—. Sonra içine su dökersiniz. Nihayet köpürmesi durduğu zaman onu içersiniz. Hattâ biriniz —yahut onlardan biri— amcası oğluna kılıçla vurur» buyurdu. Ebû Sa'id dedi ki: Bu cemaat içinde kendisine bu yüzden bir yara isabet etmiş bir şahıs vardı. O şahıs: Ben Rasûlullah'dan utandığım için onu gizliyordum, demiştir.

«Neyin içinde içelim ya Rasûlullah!» dedim. «Ağızları üzerinden bağlanılan deri kaplarda» buyurdu «Ya Rasûlullah! Bizim arazilerimiz çok fârelidir, onların yüzünden deri kaplar hiç kalmaz» dediler. Nebiyyullah (S): «Fâreler onları yeseler de, fâreler onları yeseler de, fâreler onları yeseler de» buyurdu. Nebiyyullah (S) Abdulkays'ın Eşeccine hitaben: «Şüphesiz ki sende Allah'ın sevdiği iki haslet vardır: Akıllılık ve teenni» buyurdu.

mektubunu Benû Asar ile Benû Muhârib'e okudu. Onların gönlüne iymân arzusu düştü. Bir hey'et tertip edip Peygambere göndermeye karar verdiler. Bu hey'et Medine'ye yaklaşınca Peygamber tarafından ashaba haber verilmiş ve hey'e't karşılanmıştır.

Bu hey'etle ilgili tafsilâtı bırakarak şu kadarını nakletmek isterim: Rasûlallah, Eşecc'e bu ve bunu takib eden hadis'de görüldüğü gibi:

«Her halde sende Allah'ın sevdiği iki haslet vardır: Hilm ile teenni» buyurmuş, o da:

«الحمد لله الذي جعلني على خصالين يحبهما الله تعالى .

= Beni sevdiği iki huy ile yaratan Allah'a hamd olsun!» mukabelesinde bulunmuştur.

Meşhur arab hatibi Kussu'bnü Sâ'de de bu kabile halkındandır.

٢٧ - (...) حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ نَشَارٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدَى عَنْ سَعِيدٍ ، عَنْ قَتَادَةَ ؛ قَالَ : حَدَّثَنِي غَيْرُ وَاحِدٍ لَنِي ذَلِكَ الْوَفْدَ . وَذَكَرَ أَبُو نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ؛ أَنَّ وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ لَمَّا قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . يَمُتِلُ حَدِيثِ ابْنِ عُثَيْمَةَ . غَيْرَ أَنَّ فِيهِ « وَتَذِيغُونَ » فِيهِ مِنَ الْقُطَيْمَاءِ أَوْ التَّنِيرِ وَالْمَاءِ ، وَلَمْ يَقُلْ (قَالَ سَعِيدٌ أَوْ قَالَ مِنَ التَّنِيرِ)

27 — () : Katâde: Bana bu hey'ete kavuşanlardan birçok kişiler söyledi dedi ve Ebû Nadre, O da Ebû Sa'id Hudri'den diyerek zikretti. Sonra Ebû Sa'id Hudri'nin: «Abdulkays hey'eti Rasûlullah'a geldikleri zaman...» hadis'ini bundan evvelki İbnu Uleyye hadis'i gibi tahdis etmiştir. Ancak bu hadis'te: «Onun içinde küçük hurmaları ve suyu karıştırırsınız» ibaresi vardır.

(Sa'id dedi ki: Yahut hurmadan karıştırırsınız demıştır).

٢٨ - (...) حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَكَّارٍ الْبَصْرِيُّ . حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ . ع وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ زَايِعٍ وَاللَّفْظُ لَهُ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي أَبُو قَرْعَةَ ، أَنَّ أَبَا نَضْرَةَ أَخْبَرَهُ ، وَحَسَنًا أَخْبَرَهُمَا ؛ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّ وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ لَمَّا أَتَوْا نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ قَالُوا : يَا نَبِيَّ اللَّهِ اجْعَلْنَا اللَّهُ فِدَاكَ . مَاذَا يَصْلُحُ لَنَا مِنَ الْأَثَرِيَّةِ ؟ فَقَالَ « لَا تَشْرَبُوا فِي النَّقِيرِ » قَالُوا : يَا نَبِيَّ اللَّهِ اجْعَلْنَا اللَّهُ فِدَاكَ . أَوْ تَدْرِي مَا النَّقِيرُ ؟ قَالَ « نَعَمْ . الْجَذْعُ يُنْقَرُ وَسَطُهُ » وَلَا فِي الدُّنَاءِ وَلَا فِي الْحَنْتَمَةِ وَعَلَيْكُمْ بِالْمَوَكِّيِّ

28 — () : Ebû Sa'id Hudri (R) şöyle haber verdi:

Abdulkays hey'eti Peygamber (S) e geldikleri vakit: «Ya Nebiyyalar! Allah bizleri sana fidye yapsın, Allah seni kötü şeylerden korusun. İçilecek şeylerden bize elverişli olan nedir?» dediler. «Nakir'de içmeyin» buyurdu. «Ya Nebiyyallah! Allah seni kötülüklerden korusun. Nakir'in ne olduğunu biliyor musunuz» dediler. «Evet, ortası oyulmuş olan kütüktür. Dubba'da ve hantem'de de içmeyin. Ağzı iple bağlanan kaplardan ayrılmayınız»".

12. «ABDULKAYS HEY'ETİ HADİSİ» MÜNASEBETİYLE BİR TENBİH :

Alkollü içkiler, kumar çeşitleri, ribâ meseleleri, fal nevileri ve benzerlerine dair pek çok sualler sorulur. Bu hususlarda vârid olan bütün sorulara verilecek en muknî cevaplar Kur'ân âyetlerinde ve hadis'lerde mevcuddur.

Hakk Taâlâ maâlen: «Ey iman edenler !İçki, kumar, putlar, kısmet çekilen zararlar hep şeytan işi murdar bir şeydir. Onun için siz ondan kaçınun ki felâh bulasınız» (el-Mâide: 90) buyurur.

(۷) باب الدعاء إلى الشهادتين وشرايع الإسلام

۲۹ - (۱۹) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، جَمِيعًا عَنْ وَكِيعٍ قَالَ أَبُو بَكْرٍ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ زَكْرِيَّا بْنِ إِسْحَاقَ. قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَبِيٍّ عَنْ أَبِي مَعْبُدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ أَبُو بَكْرٍ: رُبَّمَا قَالَ وَكِيعٌ: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ! أَنَّ مُعَاذًا قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ. قَالَ: إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ. فَادْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ. فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ. فَأَعْلِمَهُمْ أَنَّ اللَّهَ اقْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ. فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ. فَأَعْلِمَهُمْ أَنَّ اللَّهَ اقْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُلْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ فِي قُرْبَانِهِمْ. فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ. فَأَيَّاكَ وَكَرَاهٍ أَنْوَاهُمْ وَأَتَقِي دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُمَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ.

(7) İKİ ŞAHÂDETE VE İSLÂM HÜKÜMLERİNE DAVET BÂBİ

—oOo—

29 — (19) : Muâz (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) beni (Yemen'e) gönderdi ve şöyle buyurdu: Sen kitap ehli bir kavme gidiyorsun, onları *Allah'dan başka ilâh olmadığına ve benim Allah'ın elçisi olduğuma şahâdet etmeye çağır*. Eğer onlar buna itaat ederlerse onlara şunu bildir: Allah onlar üzerine her gündüz ve

Peygamber de: «Her sarhoş eden haramdır» buyurmuştur (Buhârî, Muslim).

Peygamber bir diğer hadîs'inde de: «Sizden evvelki ümmetleri ancak çok sual sormaları ve peygamberlerine karşı çok ihtilâf etmeleri helâk etmiştir» buyurdu (Buhârî, Muslim).

İşte bu ölümsüz sözler ilgili konularda hatıra gelebilecek bîlâcümle suallere en kat'î, en muknî' ve dustûrî cevaplardır. Hiç kimsenin ve hiç bir merci'nin dîni mes'elelere dair vereceği cevaplar ve fatvalar Kur'ân âyetleri ve peygamberin hadîsleri kadar ikna edici olamazlar.. İşte bu asılları iyice kavrayıp bellemeli, onlarda zihni çalıştırarak nehiylerin ve haramların ince hikmetlerini arayıp bulmalıdır. Böylece Hâlık'ın son derece lehimize ve hayrımıza olan emirleri ve yasakları kafalarda ve gönüllerde yerleşip kökleşmeli, ferdler ve milletler bunlarla âmil olmaya muhakkak alışmalı ve alıştırılmalıdır.

Sathî görüşlere, delilsiz iddialara dayanarak sualleri çoğaltmaya, işi teferruata boğarak İslâmı çoğaltıp zorlaştırmaya mahal yoktur. İslâm en kolay, en sağlam ve insanlık için sırf bahtiyarlık sağlığına yegâne ebedî dindir. (Mütercim).

gecede beş namaz farz kılmıştır. Onlar buna da itaat ederlerse, kendilerine şunu bildir ki Allah onlar üzerine bir zekât farz kılmıştır. Bu zekât, zenginlerden alınır, fakirlerine verilir. Onlar buna itaat ederlerse, seni onların mallarının en iyilerinden sakındırırım. Mazlûmun (bed) duasından da korun. Çünkü, zulme uğrıyanla Allah arasında perde yoktur».

۳۰ - (..) حَدَّثَنَا أَبُو عُمَرَ حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ السَّرِيِّ حَدَّثَنَا زَكْرِيَّا بْنُ إِسْحَاقَ . ع وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ . حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ ، عَنْ زَكْرِيَّا بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَبِيٍّ ، عَنْ أَبِي مُعْبِدٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ بَعَثَ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ . فَقَالَ : « إِنَّكَ سَتَأْتِي قَوْمًا ، يَتَّبِعُ حَدِيثَ وَكِيعٍ .

30 — () : İbn Abbas (R) dan:

(Şöyle demiştir:) Peygamber (S) Muâz'ı Yemen'e gönderdi ve Ona (bundan önceki) Vakı'n hadîs'i gibi: «Muhakkak ki sen bir kavme gideceksin...» buyurdu.

۳۱ - (..) حَدَّثَنَا أُمَيَّةُ بْنُ بَسْطَامٍ الْعَيْشِيُّ . حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْجٍ . حَدَّثَنَا رَوْحُ (وَهُوَ ابْنُ الْقَاسِمِ) ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أُمَيَّةَ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَبِيٍّ ، عَنْ أَبِي مُعْبِدٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَمَّا بَعَثَ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ قَالَ : « إِنَّكَ تَقْدُمُ عَلَى قَوْمٍ أَهْلُ كِتَابٍ . فَلْيَكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ عِبَادَةُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ . فَإِذَا عَرَفُوا اللَّهَ ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي يَوْمِهِمْ وَلَيَالِهِمْ . فَإِذَا فَعَلُوا ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ زَكَاةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَرْدٌ عَلَى قَرَرَاتِهِمْ . فَإِذَا أَطَاعُوا بِهَا ، فَخُذْ مِنْهُمْ وَتَوَقَّ كَرَامَتَهُمْ أَمْوَالَهُمْ » .

31 — () : İbnu Abbas (R) dan:

(Şöyle demiştir:) Rasûlullah (S) Muâz'ı Yemen'e gönderdiği vakit şöyle buyurdu: «Sen kitap ehli bir kavme gidiyorsun. Binaenaleyh aziz ve celil olan Allah'a ibadet etmek, onları çağıracağın ilk şey olsun. Allah'ı tanıdıkları zaman onlara şunu haber ver: Allah gündüzleri ve geceleri içinde onlar üzerine beş namaz farz kılmıştır. Bunu yaptıkları zaman onlara şunu haber ver: Allah onlar üzerine zenginlerinden alınıp, fakirlerine verilecek olan bir zekât farz kılmıştır. Buna itaat ettiklerinde onlardan al, fakat mallarının en iyilerinden sakın»¹³.

13. Kâfirlerin müslimanlığına ancak iki şahâdet kelimesini lisanen söylemeleriyle hükmlenir. Çünkü iki şahadet kelimesi islamiyetin aslu'l-Usulü yani asıllarının aslıdır. Onsuz fer'i amellerden hiç bir amel ve hiç bir ibadet sahih ve makbul değildir. Bazı âlimler hadîs'deki şahâdet, namaz, zekât tertibine ve şahâ-

(۸) باب الأمر بقتال الناس متى يقولوا لا إله إلا الله محمد رسول الله . ويقيموا الصلاة ويؤتوا الزكاة ،

ويؤمروا بجميع ما جاء به النبي صلى الله عليه وسلم ، وأنه من فعل ذلك عصم نفسه وماله

ألم يحفرها ، وولدت سريرة إلى الله تعالى . وقال من منع الزكاة أو غيرها

من عقوق الإسلام ، وانضمام الإسلام شاعر الإسلام

۳۳ - (۲۰) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ ، عَنْ عُقَيْلٍ ، عَنِ الزُّهْرِيِّ . قَالَ : أَخْبَرَنِي

عُمَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ سُمَيْدٍ ، عَنْ أَبِي مُرَّةٍ ، قَالَ : لَمَّا تَوَقَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَاسْتُخْلِفَ أَبُو بَكْرٍ نَعْدَهُ ، وَكَفَرَ مَنْ كَفَرَ مِنَ الْعَرَبِ ، قَالَ مُرَّةُ بْنُ الْخَطَّابِ لِأَبِي بَكْرٍ : كَذَبَ تَقَاتِلُ النَّاسَ ، وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : أَمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . فَقَدْ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

فَقَدْ عَصَمَ مِنْ مَالِهِ وَنَفْسِهِ إِلَّا بِحَقِّهِ . وَحِسَابُهُ عَلَى اللَّهِ . فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ : وَاللَّهِ لَا أَقَاتِلُ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ فَإِنَّ الزَّكَاةَ حَقُّ الْمَالِ . وَاللَّهِ لَوْ مَنَعُونِي عَقَالًا كَانُوا يُؤْذُونَهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَقَاتَلْتُهُمْ عَلَى مَنْبِئِهِ . فَقَالَ مُرَّةُ بْنُ الْخَطَّابِ : فَوَاللَّهِ مَا هُوَ إِلَّا أَنْ رَأَيْتُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ شَرَحَ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ لِلْقِتَالِ . فَمَرَفْتُ أَنَّهُ الْحَقُّ .

(8) NAMAZI KILINCAYA, ZEKÂTI VERİNCEYE, PEYGAMBER'İN GETİRDİĞİ ŞEYLERİN HEPSİNE İNANINCAYA KADAR İNSANLARLA SAVAŞMA EMRİ, BUNLARI YAPANIN İSLÂM HAKKI MÜSTESNA, NEFSİNİ VE MALINI KORUYACAĞI, NİYETİNİN ALLAH'A BIRAKILDIĞI, ZEKÂT VE DİĞER AMELLERİ RED EDENLE KİTÂLİN İSLÂM HAKLARINDAN OLDUĞU İMAMIN (devlet başkanının) İSLÂM ŞEÂİRİNE ÖNEM VERMESİ BÂBİ

—oOo—

32 — (20) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) vefat edip de ondan sonra Ebû Bekr Halife yapılmı-

detin öne geçirilmesine bakarak kâfirlerin fer'i amellerle mükellef olmadıklarına kail olmuşlardır. Bunlara göre kâfirler şehâdet kelimesiyle muhatap dırlar. Bunu söyledikten sonra fer'i ameller ve ibâdetlerle muhatap olurlar. Fakat Nevevî bu istidlâlin zayıf olduğunu bildirerek şöyle demiştir: Bu hadis'de kâfirlere dünyada namaz ve oruc gibi furûat ile mükellef oldukları da bildirilmiştir. Şu kadar ki furûatın, islâma girildikten sonra yapılması talep edil-

Arablar'dan küfredenler tekrar küfre döndükleri zaman Umeru'bnu'l-Hattâb, Ebû Bekr'e: «Rasûlullah (S) Allah'dan başka ilâh yok deyinceye kadar insanlarla savaş etmem bana emrolundu. Her kim LÂ İLÂHE İLLALLAH derse İslâm hakkı müstesna, benden malını ve nefsinı korumuştur, hisâbı da Allah'a aiddir» demiş olduğu halde sen insanlar ile nasıl savaşıyorsun? dedi. Ebû Bekr: «Vallahi namazla zekât arasını tefrik edenlerle savaşacağım. Çünkü zekât malın hakkıdır. Vallahi bunlar Rasûlullah'a vergelikleri *ikâli* (zekâtı) benden menederlerse, bu menden dolayı onlarla muhakkak harbederim, dedi. Umeru'bnu'l-Hattâb: Vallahi Azîz ve Celîl olan Allah'ın kıtâl için Ebû Bekr'in gönlünü kat'iyyetle açmış olduğuna tamamiyle kanî oldum ve bu harbin hak olduğunu öğrendim» dedi.

۳۳ - (۲۱) وَحَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرَمَةُ بْنُ يَحْيَى وَأَحْمَدُ بْنُ عِيْسَى . قَالَ : أَحْمَدُ : حَدَّثَنَا . وَقَالَ الْآخِرَانِ : أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي يُونُسُ ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي سَمِيعُ بْنُ الْمُسْتَبِيبِ ؛ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . فَمَنْ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَصَمَ مِنِّي مَالُهُ وَنَفْسُهُ إِلَّا بِحَقِّهِ . وَحِسَابُهُ عَلَى اللَّهِ .

33 - (21) : Ebû Hureyre (R) şöyle haber verdi: Rasûlullah (S): «LÂ İLÂHE İLLALLAH deyinceye kadar insanlarla kıtâl yapmaklığım bana emrolundu. Her kim LÂ İLÂHE İLLALLAH derse, İslâmın hakkı olan kısas yolu müstesna benden yana malını ve nefsinı korumuştur» buyurdu.

۳۴ - (...) حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدَةَ الضَّبِّيُّ . أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزِيزِ (يَعْنِي الدَّرَاوَرْدِيُّ) ، عَنْ الْعَلَاءِ . وَحَدَّثَنَا أُمِيَّةُ بْنُ إِسْطَاطَمَ ، وَالْأَفْظَلُ لَهُ . حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْجٍ . حَدَّثَنَا رَوْحُ عَنْ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ابْنِ يَمَّةَ وَبَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا : أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . وَيُؤْمِنُوا بِي وَيَأْمُرُوا بِمَا جِئْتُ بِهِ . فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا . وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ .

miştir. Furûâtın, bu tertib ile taleb edilmemesinden dolayı kâfirlerin furûât ile muhatab olmamaları lâzım gelmez. Belki kâfirlerin fer'i amelleri ifâ etmediklerinden dolayı azabları artar. Muhtar olan kâfirlerin me'mûrun bilh ve menhiyyun anı yani emredilen ve nehyedilen fer'i şariat amelleriyle muhatab olmalarıdır. Muhakkıkların ve âlimlerin çoğunun mezhebi budur.

Şemsu'l-Elmme Serahsi'de şöyle demiştir: Kâfirlerin ıyman ile mükellef ve muhatab oldukları hususunda ihtilâf edilmemiştir. Allah, Peygamberine risâletin şumûlünü ve tebliğ sûretini öğretme sadedinde, «De ki: Ey insanlar! Ben sizin hepinize Allah'ın Rasûlüyüm...» (el-A'raf: 158) buyuruyor.

34 -- () : Ebû Hureyre (R) den:

Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Allah'dan başka ilâh olmadığına şuhâdet getirinceye, bana ve benim getirdiğim şeylere iman edinceye kadar insanlarla savaşmaklığım bana emrolundu. Bunları yaptıkları zaman benden kanlarının ve mallarını korumuşlardır. Ancak kanların ve malların kendi hakları mukabili olmak müstesnadır. İnsanların (gizli olan) hesapları Allah'a âiddir».

٣٥ - (.) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ ، عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي سَفْيَانَ ، عَنْ جَابِرٍ . وَعَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي مُرَيْزَةَ . قَالَ . قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ » بِئْسَ حَدِيثُ ابْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي مُرَيْزَةَ . ح وَحَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ . ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا قَبْدُ الرَّحْمَنِ (يَعْنِي ابْنَ مَهْدِيٍّ) قَالَ جَمِيعًا : حَدَّثَنَا سَفْيَانُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ ، عَنْ جَابِرٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . وَإِذَا قَالُوا : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا . وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ . ثُمَّ قَرَأَ : إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكَّرٌ . لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَوِّرٍ . [٨٨/القاسية/آية ٢٢، ٢١]

35 — () : Câbir ve Ebû Hureyre her ikisi de (bundan önceki) Ebû Hureyre'den gelen İbnu Museyyeb hadis'inin benzerini şöyle rivâyet etmişlerdir:

Rasûlullah (S): «İnsanlarla mukâtele etmekliğim bana emrolundu..» buyurdu.

H". Yine Câbir'den gelen diğer rivâyette Câbir (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «ALLAH'DAN BAŞKA İLÂH YOKTUR deyininceye kadar insanlarla savaşmaya emrolundum. ALLAH'DAN BAŞKA İLÂH YOKTUR dedikleri zaman kanlarını ve mallarını benden korumuşlardır. Ancak İslâm'daki can ve mal hakkının mukabili olmak müstesna. Hisapları da Allah'a aiddir.» Sonra Rasûlullah!

«Sen ancak bir hatırlatıcısın, onlar üzerine bir musallıt değilsin» (el-Câsiye: 21-22) âyetini okudu.

14. Bu, bir isnaddan diğer bir isnada geçiş gösteren Tahvil «H» sıdır. Bir hadis'in birden fazla isnadı olup da hepsini bir metinde toplamak istediklerinde bir isnaddan diğerine geçilirken «ح — H» yazılır ve «Ha» diye okunup geçilir. Mağrib Alimleri ise «el-Hadis» diye okurlar. Bazı hadis hâfızları «Ha» yerine «صح — Sah» yazarlar.

۳۶ - (۲۲) حَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ الْيَسْمَعِيُّ، مَالِكُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ الصَّبَّاحِ ، عَنْ شُعْبَةَ ، عَنْ وَائِدِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ . وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ . وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ . فَإِذَا فَعَلُوا عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ » .

36 — (22) : Abdullah Ibnu Umer (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Allah'dan başka hak ilâh olmadığına ve Muhammed'in Rasûlullah olduğuna şahâdet, namazı ikame, zekâtı edâ edinceye kadar insanlarla muhârebe etmek bana emrolundu. Onlar bunları yapınca kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak İslâmın hakkı mukâbili olmak müstesna". İnsanların (gizli işlerinden dolayı olan) hisâbları da Allah'a âiddir.»

۳۷ - (۲۳) وَحَدَّثَنَا سُؤَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ . قَالَا : حَدَّثَنَا زُرَّانُ (يَعْنِي ابْنَ الْقَزَّازِ) ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : « مَنْ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَكَفَرَ بِمَا بَعْدَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ ، حَرَّمَ مَالُهُ وَدَمُهُ . وَحِسَابُهُ عَلَى اللَّهِ » .

37 — (23) : Ebû Malik'in babası " şöyle dedi: Ben Rasûlullah (S) den işittim, şöyle buyuruyordu:

«Her kim Allah'dan başka hak ilâh yok eder, ve Allah'dan gayri ibadet olunan şeyleri tanımazsa onun malı ve kanı haram (dokunulmaz) olur. Hisabı da Allah'a âiddir.»

۳۸ - () وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ . ع . وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ ابْنِ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هُرُونَ . كِلَاهُمَا عَنْ أَبِي مَالِكٍ عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ : « مَنْ وَحَدَّ اللَّهُ ، ثُمَّ ذَكَرَ بِمِثْلِهِ .

38 — () : Ebû Mâlik'in babası (Abdullahi'bnü Umer):

15. Taberânî'nin Mu'cemu'l-Evsat da Enes'den rivâyet ettiği hadis'e göre müstesna olan İslâm hakkının ne olduğu peygamberden sorulmuş ve şu cevap alınmıştır: «İhsandan (evlilikten) sonra zina yapmak, İslâm olduktan sonra dinden dönmek, bir de bir nefis katletmektir. İşte bunlara mukabil öldürülebilir».
16. Ebû Mâlik'in babası, bundan önceki hadis'in senedinde görüleceği üzere Abdullah Ibnu Umer'dir.

Peygamber (S) den işittim: «Her kim Allah'ı tevhid ederse» buyuruyordu, dedi, sonra geçen hadîs'in benzerini zikretti".

17 İSLÂMDA HARB SEBEBLERİ :

a. Müşriklerin vâkı veya muhtemel taarruzlarını yoketme:

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

: Size kıtal edenlerle fi sebilillâh çarpışın, fakat haksız taarruz etmeyin. Çünkü Allah haksız taarruz edenleri sevmez» (el-Bakara: 190);

... وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

: ... Müşrikler size kâffeten harbettikleri gibi siz de onlar ile kâffeten harbedin de bilin ki Allah korunanlarla beraberdir» (et-Tevbe: 36).

Fi sebilillâh kaydı islâmî harbin rûknüdür. Bu mülâhaza edilmedikçe harbe cevaz yoktur. Allah yolunda olmıyan harb, azgınlık ve sırf taarruz maksadı ile olmaktadır.

b. Fitneyi yoketme:

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ ... (البقرة : 193)

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ (الأنفال : 39)

: Bir fitne kalmayınca ve din yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla çarpışın...» (el-Bakara: 193, el-Enfal: 39).

İkinci âyette yalnız «külluhu = dinin hepsi» tâbiri fazladır. Fitne lügatta mihnet, belâya uğramak, imtihan, dinî baskı, şirk, küfür neşri, irtidat, Allah'ın haramlarını parçalamak, umûmî asayışı bozmak... ma'nâlarına gelir. Ölümü temenni ettiren haller ölümden daha ağırdır: Katlin zahmetli çabuk geçer, fitne-ninki ise devam eder. Katl insanı dünyadan çıkarır. Fitne ise hem dinden ve hem de dünyadan öldürür.

Binaenaleyh fitneye tutulmaktan ise o fitneyi çıkaranları öldürmek, çıkardıkları fitneyi başlarına yıkmak veya ölmek daha iyidir: «Ehvenü şerreyn ühtiyar olunur». İşte fitnenin başı olan şirkin kalkması, dinin yalnız Allah için olması, Allah'ın kullarını başkalarına mahkûm tutan bâtil dinlerin hak din karşısında yere serilmesi, fitne ve tazyikle kimsenin bâtil şeylere itaata sürüklenip cehredilmemesi için harb meşrû' olmuştur.

Ehl-i Kitab hakkında da şöyle buyurulmuştur:

وَقَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ

دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ

: O, kendilerine kitap verilenlerden oldukları halde ne Allah'a, ne âhiret gününe inanmıyan, Allah'ın ve Rasûlunun haram ettiğini haramı tanımayan ve hak dinini din edinmeyen kimselere küçülmüş oldukları halde elden cizye verecekleri hale kadar harbedin» (et-Tevbe: 29).

Bu da netice itibarıyla fitne kapısını emniyete almak ve kötülükleri önlemek içindir (Hak Dini Kur'an Dili...).

(۹) باب الدليل على صحة اسلام من حضره الموت ، ما لم يشرع في الروع ، وهو العرفة .

وسمى جواز الاستغفار للمشركين . والدليل على أنه من مات على الشرك ،

فهر في اصحاب الجحيم . ولا ينقذه من ذلك شيء من الوسائل

۳۹ - (۲۴) وَحَدَّثَنِي حَزْمَةُ بْنُ يَحْيَى التَّحِيْبِيُّ . أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ : أَخْبَرَنِي يُونُسُ

مَنْ أَنْ نِيَّابٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ ، عَنْ أَبِيهِ : قَالَ : لَمَّا خَضَرَتْ أَبَا طَالِبٍ الْوَفَاةُ .

حَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . فَوَجَدَ عِنْدَهُ أَبَا جَهْلٍ ، وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ بْنِ الْمُغِيرَةِ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :

« يَا عَمَّ أَقُلْ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . كَلِمَةً أَشْهَدُ لَكَ بِهَا عِنْدَ اللَّهِ » . فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ :

يَا أَبَا طَالِبٍ ! انْزَعِبْ عَنْ مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ! فَلَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَمْرُضُهَا عَلَيْهِ ، وَيُعِيدُ لَهُ تِلْكَ

الْمَقَالَةَ ، حَتَّى قَالَ أَبُو طَالِبٍ آخِرَ مَا كَانَهُمْ : هُوَ عَلَى مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ . وَأَنَّى أَنْ يَقُولَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ .

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « أَمَّا وَاللَّهِ ! لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ مَا لَمْ أَنْهَ عَنْكَ » . فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ

وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَى قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ

الْجَحِيمِ . [البقرة/ ١٨٠] . وَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي أَبِي طَالِبٍ . فَقَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ : إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ

أُحْبِبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ . [البقرة/ ١٨٠] .

(9) KENDİSİNE ÖLÜM YAKLAŞAN KİMSENİN GARGARAYA (KOMAYA) GİRMEDİĞİ MÜDDETCE İSLÂMA GİRMESİNİN SAHİH OLDUĞUNA, MÜŞRİKLERE İSTİĞFAR ETME CEVÂZININ NESHİNE, ŞİRK ÜZERE ÖLENİN CAHİM ASHABINDAN OLDUĞU VE ONU BUNDAN HIÇ BİR VESİLENİN KURTARAMIYACAĞINA DAİR DELİLLER BÂBİ

—oOo—

39 — (24) : Sa'idu'bnü Museyyeb'in babası şöyle dedi: Ebû Tâlib'e ölüm yaklaşıncı Rasûlullah (S) ona geldi ve onun yanında Ebû Cehil ile Abdullahi'bnü Ebî Umeyye ibn Muğîre'yi buldu. Rasûlullah (S) : Ey Amuca! ALLAH'DAN BAŞKA HAK İLÂH YOK kelimesini söyle ki bununla Allah yanında senin lehine şehâdet edeyim» dedi. Bunun üzerine Ebû Cehil ve Abdullahi'bnü Ebî Umeyye: «Ya Eba Talib! Abdulmuttalibin milletini terk mi ediyorsun?» dediler. Rasûlullah (S) o sözü amucasına ar-

zetmekte devam etti. Ötekiler de kendi sözlerini ona tekrar ediyorlardı. Nihayet Ebû Tâlib bunlara söylediği son söz olarak: «O, (kendini kasdediyor), Abdulmuttalib milleti üzeredir» dedi ve LÂ İLÂHE İLLALLAH demekten çekindi.

Rasûlullah (S): «İyi bil, Allah'a yemin ediyorum ki nehyolunmadığım müddetçe senin için Allah'dan muhakkak mağfiret dileyeceğim» dedi. Bunun üzerine Aziz ve Celil olan Allah:

«Ne peygambere, ne iymân edenlere akraba bile olsalar cehennemlik oldukları onlara tebeyyün ettikten sonra Müşrikler için istiğfar etmek yoktur» (et-Tevbe: 113) âyetini indirdi. Allah Taâlâ Ebû Tâlib hakkında da inzâl etti ve Rasûlüne şöyle buyurdu:

«Doğrusu sen sevdiğine hidâyet veremezsin, velâkin Allah kimi dilerse hidayet verir ve hidayete erecekleri, O, daha iyi bilir» (el-Kasas: 56).

٤٠ - (...) وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ . قَالَا : أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ . ح وَحَدَّثَنَا حَسَنُ الْمَلَوَانِيُّ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ (وَهُوَ ابْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ) قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ صَالِحٍ . كِلَاهُمَا عَنِ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ . مِثْلُهُ . غَيْرَ أَنَّ حَدِيثَ صَالِحٍ انْتَهَى عِنْدَ قَوْلِهِ : فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ . وَلَمْ يَذْكُرِ الْآيَتَيْنِ . وَقَالَ فِي حَدِيثِهِ : وَيُؤَدِّانِ فِي تِلْكَ الْمَقَالَةِ . وَفِي حَدِيثٍ مَعْمَرٍ مَكَانَ هَذِهِ الْكَلِمَةِ : فَلَمْ يَزَالَ .

40 — () : Sâlih ile Ma'mer her ikisi de bu isnad ile Zühri'den olmak üzere önceki hadis'in benzerini rivâyet ettiler. Şu kadar ver ki Sâlih'in hadis'i, «Aziz ve Celil olan Allah o hususta inzâl buyurdu» kavlinde son bulmuş ve iki âyeti de zikretmemiştir. Kendi hadis'inde: «Bu sözde dönüp durdular» demiştir. Ma'mer'in hadis'inde ise bu kelimenin yerinde: «Onda ısrar edip durdular» cümlesi vardır.

٤١ - (٢٥) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَادٍ وَابْنُ أَبِي حُمَيْرٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا مَرْوَانُ عَنْ زَيْدٍ (وَهُوَ ابْنُ كَيْسَانَ) عَنْ أَبِي حَازِمٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَعْنَهُ ، عِنْدَ الْمَوْتِ « قُلْ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، أَشْهَدُ لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ » فَأَبَى . فَأَنْزَلَ اللَّهُ : إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ . الْآيَةُ . [٢٨/القصص/١٠٦٢]

41 — (25) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) amucasına ölüm vaktinde: «LÂ İLÂHE İLLALLAH de, kıyamet gününde onunla senin lehine şahadet edeyim» dedi. Ebû Tâlib buna yanaşmadı. Bunun üzerine Allah:

«Muhakkak ki sen sevdiğine hidayet veremezsin. Velâkin Allah kimi dilerse hidayet verir..» (el-Kasas: 56) âyetini inzâl buyurdu.

٤٢ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ بْنُ مَيْثُونٍ . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَمِيْعٍ : حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ كَيْسَانَ ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ الْأَشْجَعِيِّ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَعَمْرِهِ : «قُلْ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، أَشْهَدُ لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ» ، قَالَ : «لَوْ لَا أَنْ تُعَيِّرَنِي قُرَيْشٌ . يَقُولُونَ : إِنَّمَا حَمَلُهُ ، عَلَى ذَلِكَ ، الْجَزَعُ . لَا فَرَرْتُ بِهَا عَيْنَكَ . فَأَنْزَلَ اللَّهُ : إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ . [٢٨/البصير/٥٦٢]

42 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) amucasına: «LÂ İLÂHE İLLALLAH de, kıyamet gününde senin lehine bununla şahâdet edeyim» buyurdu. Ebû Tâlib: «Kureys'in beni ayıplaması ve hakkımda Ebû Tâlib'i buna ancak korku sevk etmiştir demeleri olmasaydı, onu muhakkak ikrar eder, seni memnun bırakırdım» dedi".

(١٠) باب الدليل على أنه من مات على التوحيد دخل الجنة قطعا .

٤٣ - (٢٦) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . كِلَاهُمَا عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ . قَالَ أَبُو بَكْرٍ : حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ عَنْ خَالِدٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ ، عَنْ حُمْرَانَ ، عَنْ عُثْمَانَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ » . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمَقْدِسِيُّ . حَدَّثَنَا يَشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ . حَدَّثَنَا خَالِدُ الْحَذَّاءُ ، عَنْ الْوَلِيدِ أَبِي يَشْرٍ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ حُمْرَانَ يَقُولُ : سَمِعْتُ عُثْمَانَ يَقُولُ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : مِثْلُهُ سَوَاءً .

(10) TEVHİD ÜZERE ÖLEN KİMSENİN KAT'I OLARAK CENNETE GİRECEĞİNE DAİR DELİ BÂBİ

—oOo—

43 — (26) : Usman (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S): «Her kim ALLAH'DAN BAŞKA HAK İLÂH OLADIĞINI bilerek ölürse cennete girer» buyurdu.

..... : Diğer bir rivâyette râvî Velîd Ebû Bîşr: Humran'dan işittim, şöyle diyordu: Usman'dan işittim şöyle diyordu: Rasûlullahdan işittim şöyle buyuruyordu... diyerek aynen bunun benzerini rivâyet etmiştir.

18. «Onlar ancak şunu gözetliyorlar ki kendilerine Melekler geliversin veya Rabbin geliversin veya Rabbinin bazı alâmetleri geliversin. Rabbinin bazı alâmetleri geldiği gün, evvelce kazanmamış bir nefse o günkü imanı hiç bir fayda vermez. De ki: Gözetin, çünkü biz şüphesiz gözetliyoruz» (el-En'am: 158).

٤٤ - (٢٧) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ النَّضْرِ بْنِ أَبِي النَّضْرِ هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ : حَدَّثَنَا مُبَيْدُ اللَّهِ الْأَشْجَعِيُّ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ مِفْوَلٍ ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصَرِّفٍ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ : قَالَ : كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي مَسِيرٍ . قَالَ فَتَفِدَّتْ أَزْوَادُ الْقَوْمِ . قَالَ حَتَّى هَمَّ بِنَحْرِ بَعْضِ حِمَارِهِمْ . قَالَ

فَقَالَ مُرُّ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! لَوْ جَمَعْتَ مَا بَقِيَ مِنْ أَزْوَادِ الْقَوْمِ ، فَدَعَوْتَ اللَّهَ عَلَيْهَا . قَالَ فَقَعَلَ . قَالَ بَنَاءُ : ذُو الْبَرِّ يَبْرُو . وَذُو النَّعْرِ يَنْعَرُو . قَالَ (وَقَالَ مُجَاهِدٌ وَذُو النَّوَاةِ يَنْوَاهُ) قُلْتُ : وَمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ بِالنَّوَى ؟ قَالَ : كَانُوا يَمْصُونَهُ وَيَشْرَبُونَ عَلَيْهِ الْمَاءَ . قَالَ فَدَعَا عَلَيْهَا . حَتَّى مَلَأَ الْقَوْمُ أَزْوَادَهُمْ . قَالَ فَقَالَ عِنْدَ ذَلِكَ « أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ . لَا يَلْقَى اللَّهُ بِيَمَانٍ عَبْدٌ ، غَيْرَ شَاكٍ فِيهِمَا ، إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ » .

44 — (27) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) ile berâber bir yolculukta idik. Derken cemaatin azıkları tükendi. Hattâ Peygamber onlardan bazılarının yük develerini kesmeyi düşünmüştü. Bu sırada Umer: «Ya Rasûlullah! Cemaatin azıklarından ne kaldı ise bir yere getirsen de onlar üzerine Allah'a duâ eylesen» dedi. Peygamber bu işe girdi. Buğdayı bulunan buğdayını, hurması bulunan hurmasını getirdi. (Mucâhid: Çekirdek sahibi de çekirdeklerini getirdi, dedi. Talhatu'bnu Musarrıf:) Ben: «Çekirdeklerle ne yapıyorlardı?» dedim. «Onu emiyorlardı da üzerine su içiyorlardı» dedi.

Ebû Hureyre der ki Rasûlullah toplanan şeyler üzerine duâ etti, nihayet cemaatin kapları azıklarla dolmuştu. Rasûlullah işte bu sırada şöyle buyurdu: BEN ALLAH'DAN BAŞKA HAK İLÂH OLMADIĞINA VE BENİM ALLAH'IN ELÇİSİ BULUNDUĞUMA ŞAHÂDET EDERİM. Bu iki hususta şüphe etmiyerek Allah'a bu iki şahâdet ile kavuşan her kul muhakkak cennete girecektir».

٤٥ - (...) حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ عُمَانَ وَأَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ ، جَمِيعًا عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ . قَالَ أَبُو كُرَيْبٍ : حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَوْ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (شَكَّ الْأَعْمَشُ) قَالَ : لَمَّا كَانَ فَرَوْهُ تَبُوكَ ، أَصَابَ النَّاسَ حَجَاةٌ . قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! لَوْ أَذْنَتْ لَنَا فَتَنَحَّرْنَا نَوَاضِحَنَا فَأَكَلْنَا وَادَمَّنَا . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَفْعَلُوا » قَالَ بَنَاءُ مُرُّ ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنْ فَعَلْتَ قَلَّ الظُّهْرُ . وَلَكِنْ اذْعُهُمْ بِفَضْلِ أَزْوَادِهِمْ . ثُمَّ اذْعُ اللَّهَ لَهُمْ عَلَيْهَا بِالْبَرَكَاتِ . لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ فِي ذَلِكَ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « نَعَمْ » قَالَ فَدَعَا يَنْطِجُ فَبَسَطَهُ . ثُمَّ دَعَا بِفَضْلِ أَزْوَادِهِمْ . قَالَ

بِأَمْرِ الرَّجُلِ يَجِيءُ بِكَفِّ ذَرَّةٍ . قَالَ وَيَجِيءُ الْآخَرُ بِكَفِّ نَمْرٍ . قَالَ وَيَجِيءُ الْآخَرُ بِكَسْرَةٍ . حَتَّى اجْتَمَعَ عَلَى النَّطْعِ مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ بَسِيرٌ . قَالَ فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَيْهِ بِالنَّبَرِ كَرَّةٍ . ثُمَّ قَالَ « خُذُوا فِي أَوْعِيَّتِكُمْ » قَالَ فَاخْذُوا فِي أَوْعِيَّتِهِمْ . حَتَّى مَا تَرَكَوا فِي النَّسْكَرِ وَغَاءَ إِلَّا مَلَأُوهُ . قَالَ فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا . وَفَضِّلَتْ فَضْلَةً . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ . لَا يَلْقَى اللَّهُ بِرَّيْمًا عَبْدٌ ، غَيْرَ شَاكٍّ ، فَيُخَجَّبَ عَنِ الْجَنَّةِ » .

45 — () : Ebû Hureyre (R) yahut Ebû Sa'îd (râvî A'meş şekk etmiştir) şöyle dedi: Tebük gazvesi olduğu zaman insanlara bir açlık isabet etmişti. Halk: Ya Rasûlallah! Keşki bize izin versen, su taşıttığımız develerimizi kessek de etlerini yesek, yağlarını da kullansak» dediler". Bunun üzerine Rasûlullah (S):

«Öyle yapın» buyurdu. Derken Umer çıkageldi ve: «Ya Rasûlallah! Eğer öyle yaparsak binilecek hayvan azalır. Öyle yapacağına, insanlara azıklarının fazlasını getirmeğe çağır, sonra onlar için azıklara bereket vermesini Allah'dan niyaz eyle. Allah'ın bunlarda bir bereket halketmesi ümid edilir» dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (S): «Evet» buyurdu. Sonra deriden bir yaygı istedi ve onu yaydı. Sonra azıklarının fazlasını (getirmelerini) istedi. Bunun ardından kimisi bir avuç darı, diğeri bir avuç hurma, bir başkası da bir parçacık şey getirmeğe başladı. Nihayet bunlardan deri yaygının üzerinde az bir şey toplandı. Rasûlullah (S): İşte bu toplanan az şey üzerine bereket duâsı yaptı. Sonra: «Kaplarınızın içinde alınız» buyurdu. Halkın hepsi kaplarının içinde azıklarını aldılar. Nihayet asker içinde doldurmadık bir tek kab bırakmadılar. Mûtaâkiben doyuncaya kadar yediler. Ve bir kısım şey de arttı. Bunun üzerine Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «ALLAH'DAN BAŞKA HAK İLÂH OLMA-DIĞINA VE KENDİMİN ALLAH'IN ELÇİSİ BULUNDUĞUMA ŞAHÂ-DET EDERİM. Şüphe etmiyerek Allah'a bu iki şahâdetle kavuşan kul asla cennetten men olunmayacaktır».

19. Hadîs metninde mülkerreren vâkı olan Kalelere tercemede yer verilmedi. Bunların çoğu Ebû Hureyre'nin anlatışını hikâye ettiği ve buna da hadîs'in başında işaret bulunduğu için, tercemeyi ağırlaştırmasın diye bu yola gidilmiştir. Nitekim buna daha önce «Tercemede ta'kib edilen usûl» de işaret edilmişti.

٤٦ - (٢٨) حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ رُشَيْدٍ . حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ (يَعْنِي ابْنَ مُسْلِمٍ) عَنْ ابْنِ جَابِرٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي صَمِيرُ بْنُ هَانِيٍّ . قَالَ : حَدَّثَنِي جُنَادَةُ ابْنُ أَبِي أُمَيَّةَ . حَدَّثَنَا عَبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مَنْ قَالَ : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ، وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَابْنُ أُمِّيهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ ، وَأَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ ، وَأَنَّ النَّارَ حَقٌّ ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ الشَّاءَ » .

(..) وَحَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدَّوْرَقِيُّ . حَدَّثَنَا مُبَشَّرُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ الْأَوْزَاعِيِّ ، عَنْ صَمِيرِ بْنِ هَانِيٍّ ، فِي هَذَا الْإِسْنَادِ بِمِثْلِهِ . فَبَيَّرَ أَنَّهُ قَالَ « أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنْ هَمَلٍ » وَلَمْ يَذْكُرْ « مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ الشَّاءَ » .

46 — (28) : Ubâdetu'bnü Sâmit (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «HER KİM EŞSİZ ORTAKSIZ BİR TEK ALLAH'DAN BAŞKA HAK İLÂH OLMADIĞINA, MUHAMMED'İN ONUN KULU OLDUĞUNA, İsâ'nın Allah'ın kulu, dişi kulunun oğlu ve Meryem'e ilka ettiği kelimesi ve kendisinden (ya'ni kendi tarafından yaratılmış) bir RÜH olduğuna, cennetin bir hakikat, ateşin bir hakikat olduğuna şahâdet ederse, cennetin sekiz kapısının hangisinden dilerse oradan Allah onu cennete girdirecektir».

..... : Râvî, Umeru'bnü Hânî': Bu isnad içinde o hadîs'in benzerini tahdîs etti. Şu kadar var ki O, bu hadîs'inde: «Allah onu üzerinde bulunduğu amele göre cennete koyacaktır» dedi de, «cennetin sekiz kapısının hangisini dilerse» sözünü zikretmedi.

٤٧ - (٢٩) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ ابْنِ جَبَلَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ ، عَنْ ابْنِ مُحَيْرِيزٍ ، عَنِ الصَّنَابِغِيِّ ، عَنْ عَبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ ؛ أَنَّهُ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ ، فَبَسَّكْتُ . فَقَالَ مَهْلًا . لِمَ تَبْسِكُنِي ؟ فَوَاللَّهِ ! إِنِّي اسْتَشْهِدْتُ لِأَشْهَدَنَّ لَكَ . وَإِنِّي شَفَعْتُ لِأَشْفَعَنَّ لَكَ .

وَإِنِّي اسْتَطَعْتُ لِأَقْعَنَّكَ . ثُمَّ قَالَ : وَاللَّهِ ! مَا مِنْ حَدِيثٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَكُمْ فِيهِ خَيْرٌ إِلَّا أَحَدْتُكُمْ بِهِ . إِلَّا حَدِيثًا وَاحِدًا . وَسَوْفَ أَحَدْتُكُمْ بِهِ الْيَوْمَ . وَقَدْ أَحْبَبْتُ بِنَفْسِي . سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ » .

yine: «Ya Muâze'bne Cebel!» dedi. Ben yine: «Lebbeyk ya Rasûlallah ve sa'deyk» dedim. «Bunu yaptıkları zaman kulların Allah üzerindeki hakları nedir, bilir misiniz?» buyurdu. Ben yine: Allah ve Rasûlü en iyi bilir dedim. «Onlara azab etmemesidir» buyurdu.

٤٩ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو الْأَخْوَصِ سَلَامُ بْنُ سُلَيْمٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ؛ قَالَ: كُنْتُ رَدَفَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. عَلَى حِمَارٍ يُقَالُ لَهُ: «مُعَاذٌ». قَالَ: فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ! تَذَرِي مَا حَقَّ عَلَى الْعِبَادِ وَمَا حَقَّ الْعِبَادُ عَلَى اللَّهِ؟» قَالَ قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا. وَحَقَّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا» قَالَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَفَلَا أَبَشِّرُ النَّاسَ؟ قَالَ: «لَا تَبَشِّرُهُمْ. فَيَشْكُلُوا».

49 — () : Muâzu'bnü Cebel (R) şöyle dedi:

Ben, «Ufeyr» denilen bir merkeb üzerinde Rasûlullah (S) in terki-sine binmiştim. «Ya Muâz! Allah'ın kulları üzerindeki hakkının ne olduğun ve kulların Allah üzerindeki haklarının ne olduğunu bilir misin?» buyurdu. Allah ve Rasûlü en iyi bilendir cevabını verdim. «Şüphesiz ki Allah'ın kullar üzerindeki hakkı, kendisine hiç bir şeyi ortak kılmaksızın Allah'a ibâdet etmeleridir. Kulların Aziz ce Celil olan Allah üzerindeki hakları ise kendine hiç bir şeyi ortak kılmayana azab etmemesidir» buyurdu. Bunun üzerine ben: Ya Rasûlallah, bunu insanlara müjdelemiyeyim mi? dedim. «Onlara müjdeleme. O takdirde sadece ona güvenirler» buyurdu.

٥٠ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ. قَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ. حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي حَصِينٍ وَالْأَشْعَثِ بْنِ سُلَيْمٍ؛ أَنَّهُمَا سَمِعَا الْأَسْوَدَ بْنَ هِلَالٍ يُحَدِّثُ عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا مُعَاذُ! تَذَرِي مَا حَقَّ عَلَى الْعِبَادِ؟» قَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «أَنْ يُعْبَدَ اللَّهُ وَلَا يُشْرَكَ بِهِ شَيْءٌ» قَالَ: «تَذَرِي مَا حَقَّهُمْ عَلَيْهِ إِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ؟» فَقَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «أَنْ لَا يُعَذِّبَهُمْ».

50 — () : Muâzu'bnü Cebel (R) şöyle dedi: Rasûlullah

(S): «Ya Muâz! Allah'ın kullar üzerindeki hakkı nedir bilir misiniz?» buyurdu. Muâz: Allah ve Rasûlü en iyi bilendir, dedi. «Kendisine hiç bir şey ortak yapılmayarak Allah'ın ibâdet olunmasıdır» buyurdu. «Bunu yaptıkları zaman onların Allah üzerindeki hakları nedir bilir misin?»

buyurdu. Muâz: Allah ve Rasûlü en iyi bilendir, dedi. Rasûlullah: «Onlara azab etmemesidir» buyurdu.

٥١ - (...) حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ زَكَرِيَّا، حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ، عَنْ زَائِدَةَ، عَنْ أَبِي حَصِينٍ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ هِلَالٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاذًا يَقُولُ: دَعَانِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَأَجَبْتُهُ. فَقَالَ: «هَلْ تَذَرِي مَا حَقَّ اللَّهُ عَلَى النَّاسِ» نَحْوَ حَدِيثِهِمْ.

51 - () : Muâz (R) burada da:

Rasûlullah beni çağırdı, ben de ona icâbet ettim. Rasûlullah (S): «Allah'ın insanlar üzerindeki hakkı nedir bilir misin?» buyurdu, diyerek bundan evvelki hadis'in benzerini rivâyet etmiştir.

٥٢ - (٢١) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ. حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ الْحَنْظَلِيُّ. حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَارٍ. قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو كَثِيرٍ. قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: كُنَّا قُعُودًا حَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. مَعَنَا أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، فِي نَفَرٍ. فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ بَيْنِ أَظْهُرِنَا. فَأَبْطَأَ عَلَيْنَا. وَخَشِينَا أَنْ يُقْتَطَعَ دُونَنَا وَقَرَعْنَا. فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ قَرَعَ. فَخَرَجْتُ أَبْتَغِي رَسُولَ اللَّهِ ﷺ. حَتَّى أَتَيْتُ حَاطِطًا إِلَّا أَنْصَارَ بَنِي النَّجَّارِ. فَدُرْتُ بِهِ هَلْ أَجِدُ لَهُ بَابًا. فَلَمْ أَجِدْ. فَإِذَا رَيْسٌ يَدْخُلُ فِي جَوْفِ حَاطِطٍ مِنْ بَيْتٍ خَارِجَةٍ (وَالرَّيْسُ الْجَدُولُ) فَاحْتَفَزْتُ كَمَا يَحْتَفِزُ الثَّعْلَبُ. فَدَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَقَالَ: «أَبُو هُرَيْرَةَ؟» فَقُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «مَا شَأْنُكَ؟» قُلْتُ: كُنْتُ بَيْنَ أَظْهُرِنَا. فَقُمْتُ فَأَبْطَأَتْ عَلَيْنَا نَحْشِينَا أَنْ تُقْتَطَعَ دُونَنَا. فَقَرَعْنَا. فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ قَرَعَ. فَأَتَيْتُ هَذَا الْحَاطِطَ فَاحْتَفَزْتُ كَمَا يَحْتَفِزُ الثَّعْلَبُ. وَهُوَ لَا يَرَى النَّاسَ وَرَأَى فَقَالَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ! (وَأَعْطَانِي نَعْلَيْهِ) قَالَ: «اذْهَبْ بِنَعْلَيْ هَاتَيْنِ. فَمَنْ لَقِيتَ مِنْ وَرَاءِ هَذَا الْحَاطِطِ بِشَهِدٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. مُسْتَقِيمًا بِهَا قَلْبُهُ. فَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ» فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ لَقِيتُ عُمَرُ. فَقَالَ: «مَا هَاتَانِ النَّعْلَانِ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟» فَقُلْتُ: هَاتَانِ نَعْلَا رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. نَعْنِي بِهِمَا. مَنْ لَقِيتُ بِشَهِدٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُسْتَقِيمًا بِهَا قَلْبُهُ، بَشَّرْتُهُ بِالْجَنَّةِ. فَضْرَبَ عُمَرُ يَدَيْهِ بَيْنَ ثَدْيَيْ. فَخَرَرْتُ لِاسْتَيْ. فَقَالَ: ارْجِعْ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ. فَرَجَعْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَاجْهَشْتُ بُكَاءً. وَرَكَعْتُ عُمَرُ. فَإِذَا هُوَ عَلَى أَثَرِي. فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَالَكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟» قُلْتُ: لَقِيتُ عُمَرَ فَأَخْبَرْتُهُ بِالَّذِي نَعْنِي بِهِ. فَضْرَبَ بَيْنَ ثَدْيَيْ ضَرْبَةً. فَخَرَرْتُ لِاسْتَيْ. قَالَ: ارْجِعْ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا عُمَرُ! مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا فَعَلْتَ؟» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! يَا ابْنَ آدَمَ أَنْتَ وَأَنَا. أَبَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ بِنَعْلَيْكَ، مَنْ لَقِيَ بِشَهِدٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُسْتَقِيمًا بِهَا قَلْبُهُ، بَشَّرْتُهُ

بِالْجَنَّةِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَلَا تَقْمَلْ. فَإِنِّي أَخْشَى أَنْ يَتَكَلَّمَ النَّاسُ عَلَيَّهَا. تَخْلُومُ يَمْشُونَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: تَخْلُومُ.

52 — (31) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi: Bizler Rasûlullah (S) ın etrafında oturuyorduk. Bir topluluk içinde yanımızda Ebû Bekir ve Umer de vardı. Rasûlullah aramızdan kalkıp gitti, yanımıza gelmesi gecikti. Kendisine bir kötülük değmesinden korkup endişe ettik. Hemen kalktık, endişe edenlerin ilki ben idim. Rasûlullah'ı aramak için çıktım. Nihayet Ensar'dan Neccar oğullarının bostanına geldim. Bir kapısını bulacak mıyım diye onun etrafında dolaştım, fakat bulamadım. Eir de baktım ki akmakta olan bir kuyudan küçük bir kanal bostanın içine giriyor. Tilkinin diz gelip yanaştığı gibi hemen dizüstü gelip sokuldum ve Rasûlullah'ın yanına girdim. «Sen Ebû Hureyre misin?» buyurdu. Evet ya Rasûlallah dedim. «Hâlin nedir?» buyurdu. Aramızda idin, sonra kalktın, tekrar yanımıza gelmen gecikti. Bizden uzakta sana bir kötülük isabet etmesinden korkup endişelendik. İlk endişelenen de ben oldum. Hemen bu bostana geldim. Tilkinin sokulduğu gibi içeriye sokuldum. Ötekiler de arkamdadırlar, dedim. «Ya Eba Hureyre!» dedi, bana ayakkabılarını verdi ve: «Şu iki ayakkabımı götür, bu bostanın arkasındaki kalbi tamamiyle kâni olarak ALLAH'DAN BAŞKA HAK İLÂHI OLMADIĞINA ŞAHÂDET EDER kime kavuşursan onu Cennet ile müjdele» buyurdu.

Umer ilk karşılaştığım kimse oldu. Bu ayakkabılar nedir ya Eba Hureyre! dedi. Bunlar, Rasûlallah'ın ayakkabılarıdır. Beni onlarla yolladı ki kalbi tamamiyle inanmış olarak ALLAH'DAN BAŞKA HAK İLÂH OLMADIĞINA şahâdet eder kime kavuşursam onu cennetle müjdeleyeceğim, dedim. Bunun üzerine Umer, eliyle iki mememin arasına vurdu. Ben de oturmağımın üstüne düştüm. Bana dön ya Eba Hureyre! dedi. Ben de aRsûlullah'a döndüm. Nerde ise ağlamaklı oldum. Umer beni takip etmiş. Bir de baktım ki o izim üzerindedir. Rasûlullah: «Ya Eba Hureyre! Nen var?» buyurdu. Umer'e kavuştum. Benimle gönderdiğin haberi kendisine söyledim. Bağrıma bir vuruş vurdu, ben de oturmağım üstüne düştüm. Bana: Geri dön dedi, dedim. Rasûlullah ona: «Ya Umer yaptığın işe seni sevkeden nedir?» buyurdu. Umer: Ya Rasûlallah! Babam ve anam sana fedâ olsun, sen ayakkabılarınıla Ebu Hureyre'yi kalbi tamamiyle inanmış olarak ALLAH'DAN BAŞKA HAK İLÂH OLMADIĞINA şahâdet eder, her kime kavuşursa onu cennet ile müjdelesin diye mi yolladın? dedi. Rasûlullah «Evet» buyurdu. Umer: Böyle yapma, ben insanların sadece bana güvenivermelerinden korkarım. Binaenaleyh onları bırak, çalışsınlar, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah: «Onları (serbest) bırak» buyurdu.

۵۳ - (۳۲) حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ . أَخْبَرَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ : حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ؛ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ ، وَمُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ رَدِيَّهُ عَلَى الرَّحْلِ ، قَالَ « يَا مُعَاذُ » قَالَ : لَيْتَكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ . قَالَ « يَا مُعَاذُ » قَالَ : لَيْتَكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ . قَالَ « يَا مُعَاذُ » قَالَ : لَيْتَكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ قَالَ « مَا مِنْ عَبْدٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ، إِلَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ » قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَفَلَا أَخْبِرُ بِهَا النَّاسَ فَيَسْتَبِشِرُوا ؟ قَالَ « إِذَا يَتَكَلَّمُوا » فَأَخْبَرَ بِهَا مُعَاذٌ عِنْدَ مَوْتِهِ ، تَأْتِي .

53 — (32) : Enesü'bnü Mâlik (R) şöyle tahdis etti: Muâzu'bnü Cebel binek üzerinde Peygamber'in redifi iken Nebiy (S) ona: «Ya Muâz!» diye nidâ etti. Muâz: «Buyur ya Rasûlallah! Hazırım», dedi. Peygamber yine: «Ya Muâz!» buyurdu. Muâz: Buyur ya Rasûlallah hazırım, dedi. Peygamber tekrar: «Ya Muâz!» buyurdu. Muâz: Buyur ya Rasûlallah, hazırım, dedi. Rasûlallah: «ALLAH'DAN BAŞKA HAK İLÂH OLMADIĞINA VE MUHAMMED'İN ONUN KULU VE ELÇİSİ OLDUĞUNA ŞAHÂDET EDEN her kula Allah muhakkak ateşi haram kılmıştır» buyurdu. Muâz: Ya Rasûlallah bunu insanlara haber vereyim mi ki sevinsinler? dedi. Rasûlallah: O takdirde itimad ederler (de amel yapmazlar) buyurdu. Nihâyet Muâz ölümü sırasında, bir ilmi gizleme günahından kurtulmak için bunu haber vermiştir.

۵۴ - (۳۳) حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ . حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ (يَعْنِي ابْنَ الْمُغِيرَةِ) قَالَ : حَدَّثَنَا ثَابِتٌ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ قَالَ : حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الرَّيِّجِ ، عَنْ عِثْبَانَ بْنِ مَالِكٍ ؛ قَالَ : قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ . فَلَقِيتُ عِثْبَانَ . فَقُلْتُ : حَدِيثُ بَلْعَنِي عَنْكَ . قَالَ : أَصَابَنِي فِي بَصَرِي بَعْضُ الشَّيْءِ . فَبَعَثْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنِّي أَحِبُّ أَنْ تَأْتِيَنِي فَتُصَلِّيَ فِي مَنْزِلِي . فَأَتَاكَ مُعَلَّى . قَالَ فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ وَمَنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ أَصْحَابِهِ . فَدَخَلَ وَهُوَ يُصَلِّي فِي مَنْزِلِي . وَأَصْحَابُهُ يَتَحَدَّثُونَ بَيْنَهُمْ . ثُمَّ أَسْنَدُوا عَظَمَ ذَلِكَ وَكَبَّرَهُ إِلَى مَالِكِ بْنِ دُخَشِمٍ . قَالُوا : وَدُّوا أَنَّهُ دَمَاعِلِيهِ فَهَلَكَ . وَوَدُّوا أَنَّهُ أَصَابَهُ شَرٌّ . فَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الصَّلَاةَ . وَقَالَ « أَلَيْسَ بِشَهِدٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ » قَالُوا : إِنَّهُ يَقُولُ ذَلِكَ . وَمَا هُوَ فِي قَلْبِهِ . قَالَ « لَا يَشْهَدُ أَحَدٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَيَدْخُلَ النَّارَ ، أَوْ تَطْعَمَهُ » . قَالَ أَنَسُ : فَأَعْجَبَنِي هَذَا الْحَدِيثُ . فَقُلْتُ لِأَبِي : أَكْتُبُهُ . فَكُتِبَ .

54 — (33) : Mahmûdu'bnü Râbî', İtbânü'bnü Mâlik'den tahdîs edip şöyle dedi: Medine'ye geldim, İtbân'a mülâki oldum: «Senden bana bir hadîs ulaştı» dedim. Bana şunları söyledi: «Gözümünden bana bir Arıza isabet etti. Bunun üzerine Rasûlullah (S) a bir haberci yolladım: Yanıma gelmeni, evimde namaz kılmanı arzu ediyorum. Çünkü orayı namaz yeri edinmek istiyorum, dedim. Bunu takiben Peygamber, ashâbından Allah'ın dilediği kimselerle beraber geldi, içeri girdi. O, evimde namaz kılarken, ashâbı da kendiaralarında konuyorlardı. Bu konugulanların en çoğunu ve en büyüğünü Mâlikü'bnü Duşum'a nisbet ettiler. Peygamberin ona bedduâ etmesini, onun helâk olmasını istediklerini, ona bir şerrin isabet etmesini arzuladıklarını söylediler».

Sonra Rasûlallah namazını bitirdi ve: «ALLAH'DAN BAŞKA HAK İLÂH OLMADIĞINA VE BENİM ALLAH'IN ELÇİSİ OLDUĞUMA şahâdet ediyor değil mi?» buyurdu. «O, bunu kalbinde olmadığı halde söyler» dediler. «ALLAH'DAN BAŞKA HAK İLÂH OLMADIĞINA VE BENİM ALLAH'IN ELÇİSİ OLDUĞUMA şahâdet etmiyen kişi ateşe girer, yahut onu tadar» buyurdu.

Enes şöyle demiştir: Bu hadîs benim hoşuma gitti de oğluma «onu bana yaz» dedim. O da bunu bana yazdı.

۵۵ - (...) حَرَّثَ أَبُو بَكْرٍ بْنُ تَافِيعِ التَّبْدِيِّ. حَدَّثَنَا بِهِزٌ. حَدَّثَنَا حَمَّادٌ. حَدَّثَنَا ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسٍ؛ قَالَ: حَدَّثَنِي عِثْبَانُ بْنُ مَالِكٍ؛ أَنَّهُ عَمِيَ. فَأَرْسَلَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: تَمَالِ فَخُطِّ لِي مَسْجِدًا. نَجَّاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ. وَجَاءَ قَوْمُهُ. وَنُعِمْتَ رَجُلٌ مِنْهُمْ يُقَالُ لَهُ مَالِكُ بْنُ الْأَخْشَمِ. ثُمَّ ذَكَرَ نَحْوَ حَدِيثِ سُلَيْمَانَ بْنِ الْمُنْذِرَةِ.

55 — () : Enes (R) şöyle dedi:

Bana İtbânü'bnü Mâlik tahdîs etti: Kendisi kör almuş, akabinde Rasûlullah'a haber gönderib, gel benim için bir mescid yeri çiz, demiştir. Bunun üzerine Rasûlullah (S) gelmiş, arkadaşları da gelmiş. Onlardan Mâlikü'bnü Duşum adı verilen biri (kötü sıfatlarla) tavsif olunmuş. Bundan sonra Suleymânü'bnü Muğira'nın hadîs'i tarzında zikretmiştir.

20. Yani onlar konuştular, münâfıkların hâlini ve çirkin fiillerini ve onlardan gördükleri kötülükleri zikrettiler. Ve bu kötülüklerin ekserisini Mâlik'e nisbet ettiler (Nevevî).

(۱۱) باب الدليل على أنه من رضى بالله رباً وبالله ديناً وبمحمد صلى الله عليه وسلم رسوله ،

فهر مؤمن ، وإبه ارتكب المعاصي الكبائر

۵۶ - (۳۴) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ نُحَيْثٍ بْنُ أَبِي عُمَرَ الْمَكِّيُّ، وَيَشْرُ بْنُ الْحَكَمِ . قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ (وَهُوَ ابْنُ مُحَمَّدٍ) الدَّرَاوَزِيُّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أُمَاةٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ حَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنِ الْعَبَّاسِ ابْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ؛ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ، مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا» .

(11) ALLAH'I RABB, İSLÂMÎ DİN VE MUHAMMED (S) İ RASÛL KABUL EDENİN BÜYÜK GÜNAHLAR İŞLESE DE MÜ'MİN OLDUĞUNA DELİL BÂBİ

—oOo—

56 — (34) : Abbas (R), Rasûlallah (S) den şöyle derken işitmiştir:

«Allah'ı Rabb, İslâmî din, Muhammed'i Rasûl kabul eden kişi iyma-
nın tadını tatmıştır».

(۱۲) باب يراه عدد شعب الإيمان، وأفضلها وأدناها، وأفضلها وأدناها، وكونه من الإيمان

۵۷ - (۳۵) حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ . قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو حَامِرٍ الْعَمَدِيُّ . حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي مُرَّةٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «الْإِيمَانُ يَضَعُ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً . وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ» .

(12) İYMAN ŞU'BELERİNİN SAYISINI, EN ÜSTÜN VE EN AŞAĞI DERECESİNİ, UTANMANIN FAZİLETİNİ VE İYMANDAN OLDUĞUNU BEYAN BÂBİ

—oOo—

57 — (35) : Ebû Hureyre (R) Peygamber (S) in: «İyman

21. Kemaluddin İbn Humâm (861) şöyle der:

Bir geye râzîy oldum demek, ona kanî oldum ve onunla yetindim, onunla beraber başkasını istemem demektir. Hadis'in ma'nâsı da: Allah Taâlâ'dan gay-rasını Rabb olarak istemiyen, İslâm yolundan başkasına gitmeyen ve ancak Mu-hammed'in şeriatına uygun olan yolda yürüyen İymanın tadını tatmıştır, demektir.

yetmişden fazla şubedir. Utanmak da iymandandır» buyurduğunu rivâyet etmiştir.

۵۸ - (...) حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ ، عَنْ سُهَيْلٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ ، أَوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً . فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . وَأَذْنَاهَا إِمَامَةُ الْأَذَى . عَنِ الطَّرِيقِ . وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ » .

58 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S): «İyman yetmişden fazla, yahut altmış bu kadar şubedir. Onun en efdali, LA İLÂHA İLLÂLLAH sözüdür. En aşağı derecesi, cziyet verecek şeyleri yoldan uzaklaştırmaktır. Utanmak da iymandan bir şubedir» buyurdu.

۵۹ - (۳۶) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، وَتَمْرُؤُ النَّاقِدُ ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . قَالُوا : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ ، عَنْ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ رَجُلًا يَعْطُ أَخَاهُ فِي الْحَيَاءِ فَقَالَ « الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ » .

(...) حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ مُعِيْدٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ ، عَنْ الزُّهْرِيِّ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَقَالَ : مَرَّ بِرَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ يَعْطُ أَخَاهُ .

59 — (36) : Ebû Sâlim (R) şöyle demiştir:

Nebiy (S), utanma (yi azaltması) hususunda kardeşine öğüt vermekte olan bir adamı dinledi de akabinde «utanmak iymandandır» buyurdu.

() : Ma'mer, Zühri'den bu isnadla haber vermiş ve bunda: Kardeşine öğüt vermekte olan bir zâta uğradı, demiştir.

۶۰ - (۳۷) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ (وَاللَّفْظُ لِابْنِ الْمُثَنَّى) قَالَا : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ، عَنْ قَتَادَةَ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا السَّوَّارِ يُحَدِّثُ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ « الْحَيَاءُ لَا يَأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ » فَقَالَ بُشَيْرُ بْنُ كَعْبٍ : إِنَّهُ مَكْتُوبٌ فِي الْحِكْمَةِ : أَنْ يَنْتَهَ وَفَارَا وَمِنْهُ سَكِينَةٌ . فَقَالَ عِمْرَانُ : أَحَدْتُكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَتَعَدُّنِي عَنْ صُحُفِكَ

60 — (37) : İmrânu'bnu Husayn (R) Nebiy (S) den: «Utanmak hayırdan başka bir şey getirmez» buyururken işitmiştir. İmrân bunu tahdîs ettiği sırada Buşeyru'bnu Kâ'b: Hikmette, bir kısım hayânın vakar, bir kısmının da sekînet olduğu yazılmıştır, dedi. Bunun üzerine

İmrân: Ben sana Rasûlullah'dan hadis söylüyorum, sen ise bana kendi sayfalarından söylüyorsun, demiş (yani ona serzeniş etmiş) tir.

٦١ - (..) حَدَّثَنَا بِحَبِيبِ الْحَارِثِيِّ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ إِسْحَقَ؛ (وَهُوَ ابْنُ سُوَيْدٍ) أَنْ أَبَا كَاتَدَةَ حَدَّثَ؛ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ فِي رَهْطٍ مِنَّا. وَفِينَا بُشَيْرُ بْنُ كَتَّابٍ. فَخَذَّ ثَنَا عِمْرَانُ يَوْمَئِذٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلُّهُ»، قَالَ أَوْ قَالَ: «الْحَيَاءُ كُلُّهُ خَيْرٌ»، فَقَالَ بُشَيْرُ ابْنُ كَتَّابٍ: إِنَّا لَنَجِدُ فِي بَعْضِ الْكُتُبِ أَوْ الْحِكْمَةِ أَنَّ مِنْهُ سَكِينَةٌ وَوَقَارٌ آيَةٌ. وَمِنْهُ صَمْفٌ قَالَ فَقَضِبَ عِمْرَانُ حَتَّى انْحَرَّتَا عَيْنَاهُ. وَفَالَا أَرَانِي أَحَدُكُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَتَمَارِضُ فِيهِ؟ قَالَ فَأَعَادَ عِمْرَانُ الْحَدِيثَ قَالَ فَأَعَادَ بُشَيْرٌ فَقَضِبَ عِمْرَانُ. قَالَ، فَمَارَلْنَا نَقُولُ فِيهِ: إِنَّهُ مِنَّا يَا أَبَا نَجِيدٍ إِنَّهُ لَا بَأْسَ بِهِ

حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ. أَخْبَرَنَا النَّضْرُ. حَدَّثَنَا أَبُو نَعَامَةَ الْمَدَوِيُّ. قَالَ: سَمِعْتُ حُجَيْرَ بْنَ الرَّبِيعِ الْمَدَوِيَّ يَقُولُ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. ثُمَّ حَدَّثَ حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ

61 — () : Ebû Katâde tahdîs edip şöyle dedi: Bizden bir topluluk içinde, İmrânü'bnü Husayn'ın yanında bulunuyorduk. İçimizde Buşeyru'bnü Kâ'b da vardı. O gün İmrân bize hadîs takrîr etti ve: Rasûlullah (S): «Haya tamâmiyle hayırdır» buyurdu. Yahutta «Hayânın hepsi hayırdır» buyurdu, dedi. Buna karşı Buşeyru'bnü Kâb: Biz kitapların bazısında, yahut hikmetin bazısında, hayâdan bir kısmının sekînet, bir kısmının da Allah için vakar olduğunu bulmaktayız, bunda zayıflık vardır, dedi. Bunun üzerine İmrân öfkeleni, hattâ iki gözü kıpkırmızı oldu ve: Kat'iiyen biliyorum ki ben sana Rasûlullah'dan hadîs tebliğ ediyorum. Halbuki sen o hususta itiraz ediyorsun öyle mi? dedi. İmrân hadîs'i tekrar söyledi. Buşeyr kendi sözünü tekrarladi. İmrân yine öfkeleni ve Buşeyr hakkında: «O bizdendir, ya Eba Nuceyd! O, lâ be'se bihdîr» demekten ayrılmayacağız, dedi.

..... : Nuceyru'bnü Rabî' el-Adevî, İmrânü'bnü Husayn'dan, o da Peygamberden bu hadîs'i bundan evvelki Hammâdu'bnü Zeyd'in hadîs'i tarzında söylüyordu.

22. O, nifak, zındıklık, bid'ad gibi istikamet ehline muhâlif olan şeylerle ittihâm edilmişlerden değildir, demek ister (Nevevî).

(۱۳) جامع أوصاف الإسلام

۶۲ - (۳۸) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَأَبُو كُرَيْبٍ. قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ. ع. وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَاسْحَقُ بْنُ إِسْرَاهِيمَ، جَمِيعًا عَنْ جَرِيرٍ. ع. وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. حَدَّثَنَا أَبُو أَسَمَةَ، كُلُّهُمْ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الثَّقَفِيِّ؛ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا، لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدَكَ (وَفِي حَدِيثِ أَبِي أَسَمَةَ غَيْرُكَ) قَالَ: «قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ فَاسْتَقِيمْ»

(13) İSLÂMİN VASIFLARINI TOPLAYAN HADİS

(İslâmın en vecîz tarifi)

—oOo—

62 — (38) : Sufyânü'bnu Abdillâh (R) şöyle dedi:

«Ya Rasûlullah! İslâm hakkında bana bir söz söyle ki artık senden sonra onu kimseden sormıyayım» dedim. (Ebû Usâme hadîs'inde: «Senden başkasına» şeklindedir): «Allah'a iymân ettim de ve dosdoğru ol» buyurdu.

(۱۴) باب بيان غاصل الإسلام، وأى أمره أفضل

۶۳ - (۳۹) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ. حَدَّثَنَا لَيْثٌ. ع. وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْجٍ بْنُ الْمُهَاجِرِ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَلِيرِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو؛ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «تَطْعِمُ الطَّعَامَ. وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ».

(14) İSLÂMİN FAZİLET YARIŞMASINI VE HANGİ İŞLERİNİN EN FAZİLETLİ BULUNDUĞUNU BEYAN BÂBİ

—oOo—

63 — (39) : Abdullahî'bnu Amr (R) şöyle demiştir: Bir

23. Bu, Rasûlullah'ın câmiâh sözlerinden biridir. Bu söz Allah Taâlâ'nın şu âyetlerine uygun düşmüştür.

ان الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا تتنزل عليهم الملائكة الا تخافوا ولا تحزنوا وابشروا بالجنة التي كنتم توعدون

: Hakikat Rabbımız Allah'dır deyip de sonra doğruluğu şâir edilenler, onların üzerlerine korkmayın, tasalanmayın, va'dounduğunuz cennetle sevinin diye diye melekler inecektir» (Fussilet: 30).

ان الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون

: Rabbımız Allah'dır deyip de sonra (bütün niyet ve hareketlerinde) dosdoğru olanlara, onlara hiç bir korku yoktur, onlar mahzun da olmayacaklardır» (el-Ahkâf: 13).

zât, Peygamber (S) e: «İslâmın hangi işleri daha hayırlıdır?» diye sordu. «Yemek yedirirsin ve tanıdığına ve tanımadığına selâm verirsin» buyurdu ».

٦٤ - (٤٠) : وَحَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ سَرْجِ الْمِصْرِيِّ. أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ عَمْرٍو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَلْبَرِ، أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ يَقُولُ: إِنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: أَيُّ الْمُسْلِمِينَ خَيْرٌ؟ قَالَ: «مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ».

64 — (40) : Abdullahi'bnü Amrî'bni'l-Âs (R) şöyle demiştir: «Bir kimse Peygamber (S) e: «Müslümanların hangisi daha hayırlıdır?» diye sordu. «Müslümanlar, dilinden ve elinden selâmette kalandır» cevabını verdi.

٦٥ - (٤١) : حَدَّثَنَا حَسَنُ الْخَلَوَانِيُّ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ، جَمِيعًا عَنْ أَبِي عَاصِمٍ. قَالَ عَبْدُ: أَنَبَانَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا الزَّيْرِ يَقُولُ: سَمِعْتُ جَابِرًا يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ».

65 — (41) : Câbir (R) şöyle demiştir: Ben Peygamber (S) i şöyle derken dinledim:

«(Kâmil) Müsliman, dilinden ve elinden müslimanlar selâmette kalan kimsedir» buyuruyordu.

٦٦ - (٤٢) : وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْأَمَوِيُّ. قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي. حَدَّثَنَا أَبُو بُرْدَةَ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَيُّ الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ» وَحَدَّثَنِيهِ إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعِيدٍ الْجَوْهَرِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي بُرَيْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ. قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: أَيُّ الْمُسْلِمِينَ أَفْضَلُ؟ فَقَدْ كَرِهْتُ مِثْلَهُ

24. Buhârî'nin Ammâr ibn Yâsir'den rivâyet ettiği hadis'de:

«ثَلَاثٌ مِنْ جَمْعِهِنَّ فَقَدْ جَمَعَ الْإِيْمَانَ: الْإِنْسَافُ مِنْ نَفْسِكَ وَبِذَلِكَ السَّلَامُ لِلْعَالَمِ وَالْإِتْقَانُ مِنَ الْإِفْتَارِ

— Üç şeyi her kim bir araya getirebilirse İymanı da tamam toplamış olur: Nefsine karşı olsa da insâfı elden bırakmamak, herkese selâm vermek, fakir iken de infâk eylemek» denilmiştir. İşte bundan, İslâm'da iyi ahlâkın ne dereceye kadar talep edildiği anlaşılır (Buhârî, İymân, es-Selâm mine'l-İymân ve kale Ammârun).

66 — (42) : Ebû Mûsâ (R) şöyle dedi:

Ya Rasûlallah! İslâmın hangisi en faziletlidir? dedim. «Müslimanlar dilinden ve elinden selâmette kalan kimsedir» cevabını verdi.

..... : Ebû Usâme'de: Bana Yezîdu'bnü Abdillâh tahdis etti diyerek bu isnadla Rasûlullah (S) a: «Müslimanların hangisi daha faziletlidir?» diye soruldu, dedi ve mütaâkiben geçen hadis'in benzerini zikretti.

(۱۵) باب يار مهال من انصف بين ودر مدوة الإيمان

٦٧ - (١٣) حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنُ أَبِي عُمَرَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، جَمِيعًا عَنِ الثَّقَفِيِّ قَالَ إِنَّ أَبِي عُمَرَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قَلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بَيْنَ خَلَاوَةِ الْإِيمَانِ مَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا. وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا اللَّهُ. وَأَنْ يَكْفُرَ أَنْ يَمُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ، كَمَا يَكْفُرُ أَنْ يُقَذَّفَ فِي النَّارِ»

(15) İYMAN HALÂVETİNİ BULABİLMEK İÇİN SIFAT EDİNİLMESİ GEREKEN HASLETLERİ BEYÂN BÂBİ

—oOo—

67 — (43) : Enes (R) şöyle demiştir:

Peygamber (S) buyurdu ki: «Üç haslet kimde bulunursa o kimse bu hasletlerle imanın tatlılığını bulur: Allah ve Rasûlü kendisine başkalarından daha sevgili olmak, sevdiklerini yalnız Allah için sevmek, Allah kendisini küfürden kurtardıktan sonra yine küfre dönmekten ateşe atılmasından hoşlanmadığı gibi hoşlanmamak».

٦٨ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، وَابْنُ بَشَّارٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ. حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: سَمِعْتُ قَتَادَةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ طَعْمَ الْإِيمَانِ. مَنْ كَانَ يُحِبُّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا اللَّهُ. وَمَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا. وَمَنْ كَانَ أَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يَرْجِعَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ»

(..) حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ. أُنْبَيَاْنَا النَّضْرُ بْنُ شَمِيلٍ. أُنْبَيَاْنَا حَمَّادٌ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْحَوِرُ خَدَيْهِمْ. غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ «مِنْ أَنْ يَرْجِعَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا».

68 — () : Enes (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Kimde üç şey bulunursa imanın tadını bulmuştur: Sevdiğini ancak Allah için seven, Alah ve Rasûlu kendisine başkalarından daha sevgili olan, Allah kendisini küfürden kurtardıktan sonra ateşe atılması kendisine tekrar küfre dönmekten daha sevimli gelen».

..... : Burda Râvî yine Enes'in yukarıdaki hadis tarzında Rasûlullah şöyle buyurdu dediği, fakat bu hadis'de «Yahûdî, yahut Nasrânî olmasından» buyurdu dediğini haber vermiştir.

(۱۶) باب وجوب محبة رسول الله صلى الله عليه وسلم أكثر من الأهل والولد والوالد والناس أجمعين .

والطريق عدم الإيمان على من لم يحبه هذه الآية

٦٩ - (٤٤) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَلِيٍّ . ح وَحَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ ، كِلَاهُمَا عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ ، عَنْ أَنَسٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ (وَفِي حَدِيثِ عَبْدِ الْوَارِثِ الرَّجُلُ) حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ » .

(16) RASÛLULLAH (S) İ, EŞTEN, ÇOCUKTAN, BABADAN VE BÜTÜN İNSANLARDAN DAHA ÇOK SEVMENİN VÜCÛBU VE ONU BU SEVGİ İLE SEVMİYENE İYMANSIZLIK İSNADI BÂBİ

—oOo—

69 — (44) : Enes (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Hiçbir kul (Abdu'l-Vâris'in hadis'inde:

25. Bu, büyük bir hadis ve İslâmın asıllarından bir asıldır. İymanın tatlılığı, taatlardan lezzet almak, Allah ve Rasûlünün rızası uğrunda meşakkatlara tahammül etmek ve bunu dünya metâ'ına üstün tutmak demektir. Rasûlullah sevgisini cibilli mertebesine çıkaramayan mü'min, hiç değilse onun rızasını diğer mah-lûkatın rızasına ve kendi hevâsına tercih ve takdim ederek cibilli ve fitri sevgi derecesine yaklaştırmaya çalışmalıdır. Buhârî şârihi Aynî, Rasûlullah mahabbetini —İymanın mebnâsı olan— ta'zim ve iclâl itikadından ibaret kalması kâfi olmayıp bütün ma'nâsınca kalbin meylli ma'nâsına mahabbet olması lâzım geleceğini isbat ettikten sonra şu iki rivâyeti de naklediyor:

Amru'bnû'l-Âs: «Hiç kimse bana Rasûlullahdan daha sevgili olmadığı gibi, hiç bir kimse de benim nazarımda ondan daha celâletli değildir. Ona karşı olan ta'zim ve iclâlin kemâlinden dolayı gözlerimi doyura doyura mübârek lîkâsını temâşâ edemedim» demiş.

Umeru'bnû'l-Hattâb da bu metindeki hadis'i işittikten sonra:

«Ya Rasûlallah! Sen bana nefsimden başka her şeyden daha sevgilisin» demiş. Buna karşı «Ve min nefsike ya Umeru = Ya Umer, nefsimden de sevgili olmalıyım» buyurmuş. Bunun üzerine Umer de:

«Ve min nefsi = Nefsimden de» deyince, «el-Âne ya Umeru = ya Umer, işte şimdi oldu» cevabı verilmiştir.

Kıgı) ben kendisine ehlinden, malından ve bütün insanlardan daha sevgili olmadıkça İyman etmiş olmaz».

۷۰ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ ، قَالَا : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ . قَالَ : سَمِعْتُ قَتَادَةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ» .

70 — () : Enes (R) dedi ki:

Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Hiçbiriniz ben kendisine çocuğundan, babasından ve bütün insanlardan daha sevgili olmadıkça İyman etmiş olmaz».

(۱۷) باب الدليل على أنه من فصال المؤمن أنه يحب لأخيه المسلم ما يحب لنفسه من الخير

۷۱ - (۴۵) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ ، قَالَا : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ . قَالَ : سَمِعْتُ قَتَادَةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ (أَوْ قَالَ لِجَارِهِ) مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ» .

(17) KENDİSİ İÇİN ARZU ETTİĞİ HAYRİ MÜSLİMAN KARDEŞİ İÇİN DE ARZU ETMENİN İYMAN HASLETLERİNDEN OLDUĞUNA DELİL BÂBİ

—oOo—

71 — (45). : Enesü'bnü Mâlik (R) dan : Peygamber (S) şöyle buyurmıştır: «Hiçbiriniz kendisi için arzu ettiğini, kardeşi için de (yahut: komşusu için de) arzu etmedikçe İyman etmiş olmaz».

۷۲ - (...) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ حُسَيْنِ الْمُعَلِّمِ ، عَنْ قَتَادَةَ ، عَنْ أَنَسٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِجَارِهِ (أَوْ قَالَ لِأَخِيهِ) مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ» .

26. Peygamber'in mü'minlere sevgisi din ve dünya işlerinin hepsindedir. Çünkü peygamber mü'minlere salâh ve esenliklerini gerektiren şeylerden başkasını emretmez ve râzı olmaz. Fakat nefis böyle değildir. Binaenaleyh Mü'minler peygamberlerini nefislerinden daha çok sevmeli, onun emrini herşeyden üstün ve nâfiz tanımalıdır.

«Peygamber mü'minlere öz nefislerinden daha yakındır. Zevceleri de (mü'minlerin) analarıdır» (el-Ahzâb: 6).

27. Bu hadis'lerde İymanın zâtı değil, kemâli kastedilmiştir.

72 — () : Enes (R) dan : Peygamber (S) şöyle buyurmuştur:

«Nefsım yedinde olan (Allah)a yemin ederim ki hiç bir kul kendisi için arzu ettiğini komşusu için de (yahut kardeşi için de) arzu etmedikçe iymān etmiş olmaz».

(۱۸) بَابُ بَيَانِ تَحْرِيمِ إِهْزَاءِ الْجَارِ

۷۳ - (۱۶) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، جَمِيعًا عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ، قَالَ إِنَّ أَيُّوبَ : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ : أَخْبَرَنِي الْعَلَاءُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : « لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَا يَأْمَنُ جَارَهُ بَوَاقِيَةٍ » .

(18) KOMŞUYA EZİYET ETMENİN TAHRİMİNİ BEYAN BÂBİ

—oOo—

73 — (46) : Ebû Hureyre (R) den : Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur:

«Komşusu kötülüklerinden emin olmıyan kişi cennete girmez».

(۱۹) بَابُ الْحَثِّ عَلَى إِكْرَامِ الْجَارِ وَالْعِفْفِ وَزَوْمِ الصَّمْتِ

بِهِ عَنِ الْخَيْرِ ، وَكَوْنِ ذَلِكَ كَلَامًا مِنْ الْمَدِينَةِ

۷۴ - (۱۷) حَدَّثَنِي حَرَمَةُ بْنُ يَحْيَى . أَنبَأَنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : « مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُقِلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ . وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ . وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ صَيفَهُ » .

28. «Cennete girmez» tabirinde ve bunun benzerlerinde iki cevap vereyan eder. Biri, eziyetin haram kılındığını bilmesine rağmen onu halâl sayan kimseye hamledilmesidir. İşte böylesi kâfirdir ve asla cennete girmez.

İkincisi cennetin kapıları kendilerine açıldığı zaman kurtuluşa nâil olanların girişi vaktinde cennete girmez de, sonra belki mucâzât olunur, belki de affolunur da cennete girer demektir. Biz ancak bu iki şekilde te'vil ettik. Çünkü önceden takdim etmiştik ki hak ehlinin mezhebi büyük günahlara ısrarla devam edip de tevhid üzere ölenin işi Allah'a âiddir. Dilerse onu affeder de evvelâ cennete koyar, dilerse onu cezalandırır da sonra cennete koyar (Nevevî).

(19) KOMŞUYA VE KONUĞA İKRAMI TEŞVİK, HAYIRDAN BAŞKA ŞEY KONUŞMAMAK VE BÜTÜN BUNLARIN İYMANDAN OLMASI BÂBİ

74 — (47) : Ebû Hureyre (R) den : Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Allah'a ve son güne iman eden, ya hayır söylesin, yahut sussun. Allah'a ve son güne iman etden komşusuna ikram etsin. Allah'a ve son güne iman eden konuğuna ikram eylesin».

٧٥ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا أَبُو الْأَخْوَصِ عَنْ أَبِي حَصِينٍ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِي جَارَهُ . وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ . وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُقَلِّ خَيْرًا أَوْ لَيْسَكَتْ . »

75 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Kim Allah'a ve son güne iman ediyorsa komşusuna eziyet etmesin. Allah'a ve son güne iman eden, konuğuna ikram etsin. Allah'a ve son güne iman eden hayır söylesin, yahut da sükût eylesin».

٧٦ - (...) وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِ أَبِي حَصِينٍ . غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ « فَلْيُحْسِنْ إِلَى جَارِهِ . »

76 — () : Ebû Hureyre (R) bundan evvelki Ebû Husayn hadisinin benzerini Rasûlullah buyurdu ki diyerek haber verdi, ancak bundan Peygamber: «Komşusuna iyilik etsin» demiştir.

٧٧ - (٤٨) حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ ، جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ ، قَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو ؛ أَنَّهُ تَمَعَ نَافِعَ بْنَ جُبَيْرٍ يُخْبِرُ عَنْ أَبِي شَرِيحٍ الْخَزَاعِيِّ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُحْسِنْ إِلَى جَارِهِ . وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ . وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُقَلِّ خَيْرًا أَوْ لَيْسَكَتْ . »

77 — (48) : Ebû Şurayh el-Huzâ'i, Peygamber (S) in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

«Allah'a ve son güne iman eden, komşusuna iyilik etsin. Allah'a ve

son güne iman eden konuğuna ikram etsin. Allah'a ve son güne iman eden hayır söylesin, yahut sussun ».

(۲۰) باب يباه كونه النهى عن النكر من الإجماع . وأنه الإجماع بزبر وبهتس .

وأنه الأمر بالمعروف ، والنهي عن النكر واجبان

۷۸ - (۱۹) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ . عَنْ وَحْدَنَةَ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ كِلَاهُمَا عَنْ قَبَسِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ . وَهَذَا حَدِيثُ أَبِي بَكْرٍ . قَالَ : أَوَّلُ مَنْ بَدَأَ بِالْحَطْبَةِ ، يَوْمَ الْعِيدِ قَبْلَ الصَّلَاةِ ، مَرْوَانُ . فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ . فَقَالَ : الصَّلَاةُ قَبْلَ الْحَطْبَةِ . فَقَالَ : قَدْ تَرَكْتُ مَا هُنَاكَ . فَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ : أَمَا هَذَا فَقَدْ قَضَى مَا عَلَيْهِ . سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ يَدِيهِ . فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ . فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ . وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ .

(20) MÜNKERİ NEHYETMENİN İYMANDAN OLMASINI, İYMANIN ARTIP EKSİLİR OLMASINI, MA'RUFU EMİR VE MÜNKERDEN NEHYETMENİN İKİ VACİB OLMASINI BEYÂN BÂBİ

—oOo—

78 — (49) : Târikü'bnü Şihâb şöyle dedi:

Bayram günü namazdan önce hutbeye başlayanların ilki Mervan'dır. Hemen ona biri kalktı ve: «Namaz hutbeden öncedir» dedi. Mervan: «Burada namazın öne geçirilmesi terkolumuştur» dedi. Bunun üzerine Ebû Sa'îd (R) :

«Bu şahsa gelince, işte o, Rasûlullah (S) dan işittiğimi yerine getirmiştir. Rasûlullah şöyle buyurdu:

29. Hadis'in her fıkrası son derece kıymetli ahlak ve medeniyet esaslarını takrir etmektedir. Bilhassa sonundaki «YA HAYIR SÖYLESİN YAHUT SUSSUN!» fıkrası ise her ferd için aslâ akıldan çıkarılmıyacak, her zaman ve her mekânda her sözden önce dile rehber edinilecek bir vecizedir. Bunun gibi her ferd için eskimez bir hayat düsturu olacak bir diğer vecize de şu hadis'te ifadesini bulmuştur:

Sehl İbn Sa'd dedi ki, Rasûlullah (S) şöyle buyurdu:

«Her kim ağzının iki kemikli arasındaki dilini ve iki budu arasında bulunan uzvunu (şerden korumayı) bana te'min ederse, ben de o kimseye cenneti te'min ederim» (Buhârî, Rikâk, Hıfzu'l-lisân..)

Bu iki organı zikretmesi, bunların dünya hayatında kişiye en büyük belâ olmalarındandır. Kim bu iki uzvunun şerrinden korunur ve bunlara iyi hâkim olursa, tehlikelerin en çoğundan sakınmış olur.

«Bileden her kim bir münker görürse onu eliyle değiştirsin. Eğer eliyle değiştirmeye gücü yetmezse diliyle, ona da gücü yetmiyen kalbiyle. Ve işte bu, immanı en zayıf olandır».

۷۹ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ . حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ . حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ رَجَاءَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ . وَعَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ . فِي قِصَّةِ مَرْوَانَ ، وَحَدِيثِ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ، يَثْبُلُ حَدِيثِ شُعْبَةَ وَسُفْيَانَ .

79 — () : Râvî burada Ebû Sa'îd Hudrî'den Mervan kıssası hakkında ve Peygamber (S) den gelen Ebû Sa'îd hadis'i hakkında (bundan evvel geçen) Şu'be ve Sufyan hadis'lerinin benzerini tahdîs etmiştir.

۸۰ - (۵۰) حَدَّثَنَا عَمْرُو النَّافِذُ ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ النَّضْرِ ، وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ ، وَالْأَفْطُ لَيْبِدُ . قَالُوا :

حَدَّثَنَا يَمْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ ، عَنِ الْحَارِثِ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْيَسُورِ ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَا مِنْ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللَّهُ فِي أُمَّةٍ قَبْلِي ، إِلَّا كَانَ لَهُ مِنْ أُمَّتِهِ حَوَارِيُونَ وَأَصْحَابٌ . يَأْخُذُونَ بِسُنَّتِهِ وَيَقْتَدُونَ بِأَمْرِهِ . ثُمَّ إِنَّهَا تَخْلُفُ مِنْ بَعْدِهِمْ خُلُوفٌ . يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ . وَيَفْعَلُونَ مَا لَا يُؤْمَرُونَ . فَمَنْ جَاهَدَهُمْ يَبْدِهِمْ فَهُوَ مُؤْمِنٌ . وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِلِسَانِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ . وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِقَلْبِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ . وَلَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ مِنَ الْإِيمَانِ حَبَّةُ خَرْدَلٍ » .

قَالَ أَبُو رَافِعٍ : فَحَدَّثْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مُرَّةٍ فَأَنْكَرَهُ عَلَى فَقَدِمَ ابْنُ مَسْعُودٍ فَتَرَلَّ بِقَنَاءَةٍ . فَاسْتَنْبَعَنِي إِلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُرَّةٍ بِمُودَةٍ . فَأَنْطَلَقْتُ مَعَهُ . فَلَمَّا جَلَسْنَا سَأَلْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ فَحَدَّثَنِيهِ كَمَا حَدَّثْتُهُ ابْنَ مُرَّةٍ .

قَالَ صَالِحٌ : وَقَدْ تَحَدَّثَ بِنَحْوِ ذَلِكَ عَنْ أَبِي رَافِعٍ .

30. Kur'an-ı Kerim'de İyman kuvvetinin artacağını ifade eden Ayetlerden biri şudur: «Gerçek mü'minler ancak onlardır ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, kargılarına Ayetleri okunduğu zaman, bu onların İymanını artırır ve onlar ancak Rablarına dayanıp güvenirler» (el-Enfal: 2).

(...) وَحَدَّثَنِيهِ أَبُو بَكْرٍ بْنُ إِسْحَاقَ بْنُ مُحَمَّدٍ . أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْقَزِيرِ بْنُ مُحَمَّدٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي الْحَارِثُ بْنُ الْقُضَيْلِ الْخَطْمِيُّ . عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْمِسْوَرِ ابْنِ مَخْرَمَةَ ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ مَوْلَى النَّبِيِّ ﷺ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَا كَانَ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَقَدْ كَانَ لَهُ حَوَارِيُّونَ يَهْتَدُونَ بِهَدْيِهِ وَيَسْتَنْوُونَ بِسُنَّتِهِ » مِثْلَ حَدِيثِ صَالِحٍ . وَلَمْ يَذْكُرْ قَدُومَ ابْنِ مَسْعُودٍ وَاجْتِمَاعَ ابْنِ مَخْرَمَةَ .

80 — (50) : Abdullahi'bnu Mes'ûd (R) dan:

Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur : «Allah'ın benden evvelki ümmetlere gönderdiği her Nebînin, kendi ümmetinden sünnetini alan ve emirlerine uyan muhakkak birtakım havâripleri ve sahâbileri vardır. Sonra onların ardından yapmıyacakları şeyleri söyliyeni ve emrolunmadıkları işleri yapan birtakım nesiller zuhûr eder. İşte kim bunlara karşı eliyle mücâhede ederse o, bir mü'mindir. Onlara karşı kim diliyle mücâhede ederse o da mü'mindir. Onlara karşı kim kalbiyle mücâhede yaparsa o da mü'mindir. Amma bunun ötesinde iymandan bir hardal danesi de yoktur».

Ebû Râfi' demiştir ki: Ben bunu Abdullahi'bnu Umer'e söyledim de o beni bundan nehyetmişti. Sonra İbnu Mes'ûd geldi ve Medine'deki *Kanât* vadisine indi. Abdullahi'bnu Umer onu ziyarete giderken beni de beraberinde götürmek istedi. Ben de onunla gittim. Oturduğumuz zaman bu hadis'i İbnu Mes'ûd'a sordum. O da benim İbnu Umer'e söylediğim gibi bu hadis'i bana tahdîs etti.

Râvî Sâlihu'bnu Kays: Ebû Râfi'den bu şekilde tahdîs olunmuştur, dedi.

..... : Abdullahi'bnu Mes'ûd (R) dan :

Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur:

«Her Peygamberin kendi yolunda yürüyen ve sünnetini sünnet eden muhakkak birtakım havâripleri var olagelmıştır».

Hâris'in bu hadis'i de Sâlih'in hadis'ine benzer. Ancak Ebû Râfi' bunda İbnu Mes'ûd'un gelmesini ve İbnu Umer'in onunla buluşmasını zikretmemiştir.

(۲۱) باب غاضل أهل موعدة فيه ، ورمحاه أهل اليمن فيه

۸۱ - (۵۱) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ . ع وَحَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . حَدَّثَنَا ابْنُ إِدْرِيسَ . كُلُّهُمْ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ . ع وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ الْحَارِثِيُّ ، وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ ، قَالَ : سَمِعْتُ قَيْسًا يَرْوِي عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ قَالَ : أَشَارَ النَّبِيُّ ﷺ يَدِيهِ نَحْوَ الْيَمَنِ ، فَقَالَ : « أَلَا إِنَّ الْإِيمَانَ هُنَا . وَإِنَّ الْقَسْوَةَ وَغِلْظَ الْقُلُوبِ فِي الْفَدَّادِينَ عِنْدَ أَصُولِ أَذْنَابِ الْإِبِلِ . حَيْثُ يَطْلُعُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ . فِي رَيْبَةٍ وَمُضَرٍّ » .

(21) İYMAN EHLİNİN İYMANDA BİRİBİRLERİNDEN FARKLI OLUŞLARI VE YEMEN'LİLERİN İYMANDAKİ ÜSTÜNLÜĞÜ BÂBİ

—oOo—

81 — (51) : Ebû Mes'ûd (R) şöyle dedi: Peygamber (S) eliyle Yemen tarafına işaret ederek buyurdu ki:

«Bana bakın, şüphe yok iman şu taraftadır. Taş gibi sertlik ve yüreklerin katılığı da develerin kuyrukları dibinde onlara haykıranlar da, şeytanın iki boynuzunun doğacağı cihetteki Rabi'a ve Mudar kabilelerindedir».

۸۲ - (۵۲) حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الزُّهْرَانِيُّ أَنبَأَنَا حَمَّادٌ . حَدَّثَنَا أَيُّوبٌ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ . قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « جَاءَ أَهْلُ الْيَمَنِ . ثُمَّ أَرَقُّ أَقْفِدَةً . الْإِيمَانُ يَمَانٍ . وَالْفِتْنَةُ يَمَانٍ . وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَّةٌ » .

82 — (52) : Ebû Hureyre (R) dedi ki: Rasûlullah (S) şöyle buyurdu:

«Yemen'liler gelmiştir. Onlar ince gönüllüdürler. İyman Yemen'lidir. Dinde ince anlayışlılık Yemen'lidir. Hikmet de Yemen'e mensubdur».

۸۳ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ . ع وَحَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ النَّافِدِ . حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ يُونُسَ الْأَزْرَقِيُّ . كِلَاهُمَا عَنْ ابْنِ عَوْنٍ ، عَنْ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ .

83 — () : Ebû Hureyre (R), Rasûlullah (S) şöyle buyurdu diyerek geçen hadis'in benzerini takrîr etmiştir.

٨٤ - (...) وَحَدَّثَنِي هَمْرُو النَّاقِدُ وَحَسَنُ الْحُلَوَانِيُّ ، قَالَا : حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ (وَهُوَ ابْنُ إِبْرَاهِيمَ ابْنِ سَعْدٍ) . حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ ، عَنِ الْأَعْرَجِ ، قَالَ : قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « أَتَاكُمْ أَهْلُ الْيَمَنِ . هُمْ أَصْنَفُ قُلُوبًا وَأَرْقُ أَفْئِدَةً » . الْفَقْهُ يَمَانٍ وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَّةٌ .

84 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu ki:

«Size Yemen'liler geldi, onlar yumuşak kalbli ve ince gönüllü kimselerdir. Fıkıh Yemen'li, hikmet de Yemen'e mensûbdur».

٨٥ - (...) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ : قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ ، عَنْ أَبِي الزُّنَادِ ، عَنِ الْأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « رَأْسُ الْكُفْرِ نَحْوُ الْمَشْرِقِ . وَالْفُغْرُ وَالْخِلَاءُ فِي أَهْلِ الْخَلِيلِ وَالْإِيلِ ، الْقَدَّادِينَ ، أَهْلِ الْوَبَرِ . وَالسَّكِينَةُ فِي أَهْلِ النَّعَمِ . »

(85 — () : Ebû Hureyre (R) den : Rasûlullah (S) şöyle buyurmıştır:

«Küfrün başı şark tarafındadır. Kendini beğenmek, büyüklenmek de, at ve deve sâhibleriyle, kıl ve yün sâhibi bedevî çığırtkanlardadır. Vakar ve tevâzu' ise koyun sahiblerindedir».

٨٦ - (...) وَحَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقُتَيْبَةُ وَابْنُ حُجْرٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ ، قَالَ ابْنُ أَيُّوبَ : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ . قَالَ : أَخْبَرَنِي الْعَلَاءُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « الْإِيمَانُ يَمَانٍ . وَالْكُفْرُ قِبَلَ الْمَشْرِقِ . وَالسَّكِينَةُ فِي أَهْلِ النَّعَمِ . وَالْفُغْرُ وَالرِّيَاءُ فِي الْقَدَّادِينَ أَهْلِ الْخَلِيلِ وَالْوَبَرِ . »

86 — () : Ebû Hureyre (R) den :

Rasûlullah (S) şöyle buyurmıştır: «İyman Yemen'lidir. Küfür doğu taraftadır. Vakar ve tevâzu' koyun sâhiblerinde, kendini beğenmek ve gösteriş yapmak da at ve deve sâhibi olan yüksek ve iri sesli bedevilerdedir».

٨٧ - (...) وَحَدَّثَنِي حَرَمَةُ بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ ، قَالَ : أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ : قَالَ : أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ : أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « الْفُغْرُ وَالْخِلَاءُ فِي الْقَدَّادِينَ أَهْلِ الْوَبَرِ . وَالسَّكِينَةُ فِي أَهْلِ النَّعَمِ . »

87 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Ben Rasûlullah (S) i şöyle derken dinledim: «Kendini beğenme ve büyüklenme, yüzlerce deve sâhibi olan çığırtkan bedevilerde, sekînet ise koyun sâhiblerindedir».

۸۸ - (...) وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ أَخْبَرَنَا أَبُو الْيَمَانِ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ، مِثْلَهُ. وَزَادَ: الْإِيمَانُ يَمَانٌ وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَةٌ.

88 — () : Şu'ayb, Zühri'den bu isnad ile bundan önceki hadis'in benzerini haber verdi. Bu hadis'te «İyman Yemen'lidir, hikmet Yemen'e mensûbdur» sözleri ziyade olmuştur.

۸۹ - (...) حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَخْبَرَنَا أَبُو الْيَمَانِ عَنْ شُعَيْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ. حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ؛ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «جَاءَ أَهْلُ الْيَمَنِ. هُمْ أَرْقُ أَفْنِدَةٍ وَأَضَمُّ قُلُوبًا. الْإِيمَانُ يَمَانٌ وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَةٌ. السَّكِينَةُ فِي أَهْلِ الْقَتَمِ. وَالْفَخْرُ وَالْخِلَاءُ فِي الْقَدَادِينَ أَهْلُ الْوَبَرِ. قَبْلَ مَطْلَعِ الشَّمْسِ».

89 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi: Ben Peygamber (S) den dinledim, şöyle buyuruyordu: «Yemen'liler gelmiştir. Onlar gönülleri yufka, kalbleri yumuşak kimselerdir. İyman Yemen'li hikmet de Yemen'lidir. Sekînet koyun sâhiplerinde, öğünmek ve büyüklenmek, sü-rüllerle deve sâhibi olan iri sesli bedevilerde, güneşin doğduğu yer tara-fındadır».

۹۰ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَتَاكُمْ أَهْلُ الْيَمَنِ. هُمْ أَتَيْنُ قُلُوبًا وَأَرْقُ أَفْنِدَةٍ. الْإِيمَانُ يَمَانٌ وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَةٌ. رَأْسُ الْكُفْرِ قَبْلَ الْمَشْرِقِ».

(...) وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنِ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ. وَلَمْ يَذْكُرْ «رَأْسُ الْكُفْرِ قَبْلَ الْمَشْرِقِ».

90 — () : Ebû Hureyre (R) dedi ki: Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Size Yemen'liler geldi. Onlar kalbleri yumuşak, gönülleri çok rikkatli kimselerdir. İyman Yemen'li, hikmet de Yemen'lidir. Küfrün başı doğu tarafındadır».

..... : Kuteybetu'bnü Sa'îd ile Züheyru'bnü Harb ikisi de: Bize Cerîr, A'meş'den tahdis etti, fakat: «Küfrün başı doğu taraftadır» sözünü zikretmedi, dediler.

٩١ - (.) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الذُّبَيْحِ . حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ ح وَحَدَّثَنِي بِشْرُ بْنُ حَالِدٍ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ (يَعْنِي ابْنَ جَعْفَرٍ) قَالَا : حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ بِمِثْلِ حَدِيثِ جَرِيرٍ وَزَادَ « وَالْفَخْرُ وَالْحَيْلَاءُ فِي أَصْحَابِ الْأَيْلِ . وَالسَّكِينَةُ وَالْوَقَارُ فِي أَصْحَابِ الشَّاءِ » .

91 -- () : Şu'be, bu isnadla Cerîr hadîs'inin benzerini A'meş'den tahdîs etti. Bunda: «Öğünmek ve büyüklenmek deve sâhiplerinde, sekînet ve vakar ise davar sâhiblerindedir» sözleri ziyade olmuştur.

٩٢ - (٥٣) وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَارِثِ الْمَحْزُومِيُّ ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ ، قَالَ : أَخْبَرَنِي أَبُو الزَّيْتَرِ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « غِلَظُ الْقُلُوبِ ، وَالْجَفَاءُ ، فِي الْمَشْرِقِ . وَالْإِيمَانُ فِي أَهْلِ الْحَبَاةِ » .

92 -- (53) : Câbiru'bnü Abdillâh (R) şöyle diyordu : Rasûlullah (S): «Katı kalblilikler ve kabalık, doğudadır. İyman ise Hicaz ahalisindedir» buyurdu:-

(٢٢) بَابُ بَابِهِ أَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ . وَأَنَّهُ مَحَبَّةُ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ الْإِيمَانِ .

وَأَنَّهُ إِنْشَاءُ السَّلَامِ سَبَبٌ لِحَصُولِهَا

٩٣ - (٥٤) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ وَوَكَيْعٌ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا . وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا . أَوْ لَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمْهُ تَحَابُّتُمْ ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ » .

(22) CENNETE ANCAK MÜ'MİNLERİN GİRECEĞİNİ, MÜ'MİNLERİ SEVMENİN İYMANDAN OLDUĞUNU VE SELÂMLAŞMANIN SEVGİ HUSÛLÜNE SEBEB OLDUĞUNU BEYÂN BÂBİ

—oOo—

93 -- (54) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «İyman etmedikçe Cennete giremezsiniz. Biribirinizle karşılıklı sevişmedikçe kâmil iymana eremezsiniz. Sizi bir şeye delâlet edeyim ki onu yaptığınız zaman biribirinizle sevişirsiniz? Aranızda Selâmı ifsâ ediniz (biribirinize selâm veriniz)».

٩٤ - (.) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . أَنبَأَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ . قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « وَلِلَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا » بِمِثْلِ حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ وَوَكَيْعٍ .

94 () Bana Zuheyrü'bnu Harb tahdîs etti, bize Cerir bu is-
mulla A'meş'den haber verdi. Râvî Ebû Hurcyre (R), Aasûlullah (S) :
«Nefsim yedinde olan (Allah)a yemin ediyorum ki .iyman etmedikçe
(cennet'e giremezsiniz» buyurdu diyerek (bundan önceki) Ebû Muâviye
ve Vaki'in hadis'i gibi tahdîs etmiştir.

(۲۳) بَابُ بَيَانِ أَنَّهُ الرِّبُّ النَّصِيحَةُ

۹۵ - (۵۵) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ السَّكْنِيُّ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ . قَالَ : قُلْتُ لِسُهَيْلٍ : إِنْ صَرَّاحًا حَدَّثَنَا
عَنِ الْقَمْقَاجِ ، عَنْ أَبِيكَ . قَالَ : وَرَجَوْتُ أَنْ يُسْقِطَ عَنِّي رَجُلًا . قَالَ فَقَالَ : سَمِعْتُهُ مِنَ الَّذِي سَمِعْتُهُ مِنْهُ أَبِي .
كَانَ صَدِيقًا لَهُ بِالشَّامِ . ثُمَّ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ سُهَيْلٍ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ تَمِيمِ الدَّارِيِّ : أَنَّ
النَّبِيَّ ﷺ قَالَ «الدِّينُ النَّصِيحَةُ» . قُلْنَا : لِمَنْ ؟ قَالَ «لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ
وَمَآئِمَتِهِمْ» .

(23) DİNİN ANCAK NASİHAT OLDUĞUNU BEYÂN BÂBİ

—oOo— .

95 - (55) : Sufyân dedi ki: Suheyl'e, Amr bize Ka'ka'dan,
o da senin babandan tahdîs etti, dedim. Onun benden bir kimseyi düşür-
mesini recâ etmiştim. Bunun üzerine Suheyl: Ben bu hadis'i babamın,
kendisini dinlemiş olduğu kimseden dinledim ki o zat Şam'da babamın
arkadaşıydı dedi. Sonra Sufyan Suheyl'den, o da Atâ İbn Yezîd'den, o
da Temîmu'd-Dâri'den tahdîs etti. Nebiy (S) : «Din ancak nasihattır»
buyurdu. Biz, kim için? dedik. «Allah için, kitabı için, rasûlü için ve
müslimanların imamları (önderleri ve başkanları) için» buyurdu".

31. Nasihat, hileleri gönülden çıkarıp nasihat edilenin hayrını, kemâlini hâlis yit-
rekle arzu etmektir. Ögüd ma'nâsına kullanılan nasihat da garaz ve ıvazdan
sâlim olarak rey beyanı demek olduğuna göre kavli nasihat oluyor. Arabcada ise
nasihat kavli ve fi'li'den daha genel olduğundan yerine göre hulûs, hayır isteyil-
cilik, hayır öğreticilik ve daha câmlı olarak dîni ta'lim, tebliğ ve telkîn et-
meyi ifade eder.

Daha sonraki hadislerde nasihatın şahâdet kelimeleri, namaz, zekât gibi dîni
vecibelerle beraber zikredilmesi yüksek ehemmiyetini gösterir. Nasihat lügatta
balı mumundan tasfiye etmek ma'nâsından alınmıştır. Sözü sahteliklerden tas-
fiye, balı mumundan arıtmaya benzetilmiştir. Nasihat, dîni daima ayakta tut-
maya medar olacak her faaliyeti içine alan çok câmlı bir sözdür. Bunun için
bazıları bunu İslâmın medarı olan dört hadis'den biri saymıştır. «Din nasihattır»
vecizesi, dînin en mühim rûknü nasihaddır demektir. Bu da dîni daima tebliğ
ve negretmek esasını veciz bir surette ifade etmektedir.

٩٦ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَامٍ . حَدَّثَنَا ابْنُ مَهْدِيٍّ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ ، عَنْ تَمِيمِ الدَّارِيِّ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . بِمِثْلِهِ .
 (...) وَحَدَّثَنَا أُمِيَّةُ بْنُ بَسْطَامٍ . حَدَّثَنَا يَزِيدُ (بَعْنَى ابْنِ زُرَيْجٍ) . حَدَّثَنَا رَوْحُ (وَهُوَ ابْنُ الْقَاسِمِ) . حَدَّثَنَا سُهَيْلٌ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ . سَمِعَهُ وَهُوَ يُحَدِّثُ أَبَا صَالِحٍ عَنْ تَمِيمِ الدَّارِيِّ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . بِمِثْلِهِ .

96 — () : Yine Sufyan Suheyli'bnü Ebî Salih'den, o da Atâ İbn YeYzîd el-Leysi'den, o da Temîmu'd-Dârî'den, o da Peygamber (S) den olmak üzere bu hadis'in benzerini tebliğ etmiştir.

..... : Yine bu hadis'in benzerini seneddeki râviler Temîmu'd-Dârî'den, o da Peygamberden olmak üzere tahdîs etmişlerdir.

٩٧ - (٥٦) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ تَمِيمٍ وَأَبُو أُسَامَةَ ، عَنْ إسماعيلَ ابْنِ أَبِي خَالِدٍ ، عَنْ قَيْسٍ ، عَنْ جَرِيرٍ ؛ قَالَ : بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالتَّصَدُّعِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ .

97 — (56) : Cerîr: Ben Rasûlullah (S) ile namaz kılmak zekât vermek ve her müslimana nasihat etmek (hayır ve iyilik öğretmek) üzere andlaştım, demiştir.

٩٨ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَابْنُ تَمِيمٍ ، قَالُوا : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ . سَمِعَ جَرِيرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ : بَايَعْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَلَى التَّصَدُّعِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ .

98 — () : Yine Cerîru'bnü Abdillâh (R): Ben Peygamber (S) ile her müslimana nasihat etmek (hayır ve iyilik öğretmek) üzere andlaştım, demiştir.

٩٩ - (...) حَدَّثَنَا سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ وَيَعْقُوبُ الدَّوْرَقِيُّ ، قَالَا : حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ سَيَّارٍ ، عَنِ الشَّعْبِيِّ ، عَنْ جَرِيرٍ ؛ قَالَ : بَايَعْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ . فَلَقَنَنِي « فِيمَا اسْتَطَعْتَ » وَالتَّصَدُّعِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ . قَالَ يَعْقُوبُ فِي رِوَايَتِهِ : قَالَ : حَدَّثَنَا سَيَّارٌ .

99 — () : Cerîr (R) şöyle demiştir:

Ben Peygamber (S) ile dinlemek ve itâat etmek üzere andlaştım. O, bana: «Takat getirebildiğin hususlarda» ve her müslümana hayır ve iyilik istemek üzere diye telkîn buyurdu.

Yakûb kendi rivâyetinde: Bize Seyyâr tahdîs etti, demiştir.

(۲۴) باب بیان نقصان ایمان باعصای ، ونفس عن التلبس بالمعصية ، علی ارادة نفی کلام

۱۰۰ - (۵۷) حدیثی حرمتہ بن یحییٰ بن عبد اللہ بن عمر ان التَّحِیُّی . اَنْبَاْنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ . قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَسَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ يَقُولَانِ : قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : « لَا يَزِنِي الزَّانِي حِينَ يَزِنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ . وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ . وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ » . قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : فَأَخْبَرَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ : أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَانَ يُحَدِّثُهُمْ هَؤُلَاءِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ . ثُمَّ يَقُولُ : وَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُلْحِقُ مَعَهُمْ « وَلَا يَنْتَعِبُ نَهْيَةَ ذَاتِ شَرَفٍ ، يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ فِيهَا أَبْصَارَهُمْ ، حِينَ يَنْتَعِبُهَا ، وَهُوَ مُؤْمِنٌ » .

(24) GÜNAHLARLA İYMANIN EKSİLMESİ VE GÜNAHKÂR OLAN KİMSENİN KÂMİL BİR İYMAN SÂHİBİ OLAMAYACAĞINI BEYÂN BÂBİ

—oOo—

100 — (57) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Zinâkâr kişi zinâ ettiği sıra (kâmil bir) mü'min olduğu halde zinâ edemez. İçki içen de içki içtiği zamanda (kâmil bir) mü'min olarak içemez. Hırsız da çaldığı sıra (kâmil bir) mü'min olduğu halde çalamaz».

İbnu Şihâb şöyle dedi: Bana da Abdulmeliki'bnü Ebî Bekr İbn Abdurrahman haber verdi ki Ebû Bekr onlara Ebû Hureyre'den bu sözleri tahdîs edermiş. Sonra der idi ki: Ebû Hureyre o sözlerle şunları da ilhâk ederdi: «Halkın gözü önünde yağmacılık eden yüksek mevki sahibi (zâlim kişi) yağmacılık ettiği zaman mü'min/olarak çapulculuk edemez».

۱۰۱ - (...) وَحَدَّثَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ شُعَيْبٍ بْنُ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي ، قَالَ : حَدَّثَنِي عَقِيلُ بْنُ خَالِدٍ . قَالَ : قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرٍ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ : أَنَّهُ قَالَ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : « لَا يَزِنِي الزَّانِي » وَاقْتَصَّ الْحَدِيثَ بِمِثْلِهِ . يَذْكُرُ مَعَ ذِكْرِ النَّهْيَةِ . وَلَمْ يَذْكُرْ ذَاتَ شَرَفٍ .

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ وَأَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . بِمِثْلِ حَدِيثِ أَبِي بَكْرٍ هَذَا . إِلَّا النَّهْيَةَ .

101 — () : Ebû Hureyre (R), Rasûlullah (S) :

«Zinâkâr kişi zina etmez..» buyurdu, dedi ve hadis'i yukardaki gibi rivâyet etti. Burada râvî hadis'i çapulculuk ile beraber söyler de «şeref sâhibi» sözünü zikretmez.

İbnu's-Sihâb şöyle demiştir: Bana Sa'îdu'bnü Museyyeb ve Ebû Seleme ibn Abdîrrahman, Ebû Hureyre'den, o da Rasûlullah (S) den olmak üzere bundan önce geçen Ebû Bekr hadis'inin benzerini tahdîs etti. Ancak «çapulculuk» sözü yoktur.

۱۰۲ — (...) وحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مِهْرَانَ الرَّازِيُّ . قَالَ : أَخْبَرَنِي عِيسَى بْنُ يُونُسَ . حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ ، عَنْ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ وَأَبِي هَلَمَةَ وَأَبِي بَكْرٍ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . بِمِثْلِ حَدِيثِ عُقَيْلٍ ، عَنِ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ . وَذَكَرَ التَّهَبَةُ . وَلَمْ يَقُلْ : ذَاتَ شَرَفٍ .

102 — () : Bu seneddeki râvî, burada, bundan önceki hadis'in benzerini takrîr etmiştir. Amma bunda çapulculuğu zikretmiş, fakat «şeref sâhibi» sözünü söylememiştir.

۱۰۳ — (...) وحَدَّثَنِي حَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَوَانِيُّ . حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ ابْنُ الْمُطَّلِبِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ ، مَوْلَى مَيْمُونَةَ ، وَحُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . ح . وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ ابْنِ مُنْبِهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .

(...) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ (بِعْنِي التِّرَاوَرْدِيُّ) عَنْ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . كُلُّ هَؤُلَاءِ بِمِثْلِ حَدِيثِ الزُّهْرِيِّ . غَيْرَ أَنَّ الْعَلَاءَ وَصَفْوَانَ ابْنِ سُلَيْمٍ لَيْسَ فِي حَدِيثِهِمَا «يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ فِيهِمَا أَبْصَارُهُمْ» وَفِي حَدِيثِ هَمَّامٍ «يَرْفَعُ إِلَيْهِ الْمُؤْمِنُونَ أَعْيُنُهُمْ فِيهِمَا وَهُوَ حِينَ يَنْتَهِيهَا مُؤْمِنٌ» وَزَادَ «وَلَا يَنْلُ» أَحَدُكُمْ حِينَ يَقُلُّ وَهُوَ مُؤْمِنٌ . فَلْيَأْكُمْ إِيَّاكُمْ .

103 — () : Burada, önceki hadis bir kerre Meymûne'nin azadlısı olan Atâ İbn Yesâr'dan ve Humeydu'bnü Abdîrrahman'dan; onlar da Ebû Hureyre'den, o da Peygamber (S) den olmak üzere; bir kerre de Ma'mer, Hammâmu'bnü Münebbih'den, o da Ebû Hureyre'den, o da Peygamberden olmak üzere iki ayrı isnadla tahdîs ve ihbar olunmuştur.

..... : Buradaki ravîlerin hepsi, bundan önceki Zühri hadîs'inin benzerini takrîr etmişlerdir. Şukadar var ki Alâ ve Safvânu'bnü Süleym'in hadîs'lerinde: «İnsanlar gözlerini o işde ona dikerlerken (yani insanların gözleri önünde)» tâbiri yoktur. Hemmâm'ın hadîs'inde ise «mü'minler gözlerini ona dikerken (yani mü'minlerin gözleri önünde) yağmalık ettiği zaman o, bir mü'min hâlinde bulunamaz» sözü yoktur. «Sizden herhangi biriniz hiyanetlik (hırsızlık) yaptığı sırada mü'min olarak hiyanetlik yapamaz. Binâenaleyh sizi sakındırıyorum, sizi sakındırıyorum» ziyadesi vardır.

١٠٤ — (...) — حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ سَلِيمَانَ، عَنْ ذَكْوَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ . وَلَا يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ . وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ . وَالتَّوْبَةُ مَعْرُوضَةٌ بَعْدُ » .

104 — () — : Ebû Hureyre (R) dan: Peygamber (S) şöyle buyurmuştur: «Zina eden kişi, zina ettiği sırada (kâmil bir) mü'min olduğu halde zina edemez. Çalarken de tam mü'min olarak hırsızlık yapamaz. İçkiyi içerken de kâmil bir mü'min olarak içki içemez. Fakat bundan sonra tevbe arzolanmıştır (yani kabûl olunmuştur)».

١٠٥ — (...) — حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَامِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ ذَكْوَانَ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، رَفَعَهُ ، قَالَ « لَا يَزْنِي الزَّانِي » ثُمَّ ذَكَرَ بِمَنْحِلِ حَدِيثِ شُعْبَةَ .

105 — () — : Ebû Hureyre (R), ref' ederek Rasûlullah (S) : «Zinâkâr zina etmez...» buyurdu, demiş. Sonra bundan evvelki Şu'be hadîs'ini aynıyle zikretmiştir.

32. Âlimler gargaraya (komaya) girmedikleri müddetce tevbenin kabulüne ittifak etmişlerdir. Tevbe için üç rükûn vardır: Ma'siyetten kendini çekip ayırmak, onu işlemekten pişmanlık duymak ve ona tekrar dönmemeye azmeylemek (Nevevî).

İçki içmek hakkında gelen haberler içinde en şiddetlisi bu Ebû Hureyre hadîs'idir. Çünkü hadîs'de söylenen dört nevi kötülüğü işleyenlerden yaptıkları çürümü ika' ettikleri sırada iman suûrunun kendilerinden silinip gittiği bildiriliyor. Bu da zâhir şekline göre çok ağırdır. Tebliğin bu zâhir şekline bakarak Hâricîler bu büyük cürümleri —haram olduklarını bilerek— işleyenleri tekfir etmişlerdir. Sünnet ehli âlimleri ise bu husustaki imanı kemâle hamlederek, büyük günahları bu arada içki içmeyi irtikâp edenlerin imanı tam ve kâmil olmaz suretinde tefsir etmişlerdir.

Şârih Hattâbî de: «içki içmeyi ve diğer haramları halâl addederek irtikâp edenler» diye tefsir etmiştir. Bazı âlimler de bu, büyük bir tehdiddir demişlerdir (İbnu Battâl).

(۲۵) بَابُ بَيَانِ فَصَالِ النَّافِ

۱۰۶ - (۵۸) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُنِيرٍ. ع. وَحَدَّثَنَا ابْنُ مُنِيرٍ حَدَّثَنَا أَبِي. حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ. ع. وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ. حَدَّثَنَا وَكِيعٌ. حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا. وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنَ النِّفَاقِ. حَتَّى يَدْعَهَا: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ. وَإِذَا حَامَدَ عَدَرَ. وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ. وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ» غَيْرَ أَنَّ فِي حَدِيثِ سُفْيَانَ «وَأَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ».

(25) MÜNÂFIK'IN HASLETLERİNİ BEYAN BÂBİ

—oOo—

106 — (58) : Abdullahi'bnü Amr (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Dört şey her kimde bulunursa hâlis münâfık olur. Her kimde bunların birparçası bulunursa onu bırakıncaya kadar kendisinde münâfıklıktan bir huy kalmış olur: Bir söz söylediği zaman yalan söyler, ahdettiği zaman ahdini tutmaz, va'dettiği zaman va'dinden döner, husûmet ettiği zaman da hakdan ayrılır». Şukadar ki Sufyan hadis'inde: «Eğer kendisinde bunlardan bir haslet varsa, onda nifaktan bir haslet vardır» şeklindedir.

۱۰۷ - (۵۹) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقَتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَاللَّفْظُ لِيَحْيَى. قَالَا: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ. قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سُهَيْلٍ نَافِعُ بْنُ مَالِكٍ بْنُ أَبِي عَامِرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ. وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ. وَإِذَا اتَّخَذَ خَانَ».

107 — (59) : Ebû Hureyre (R) şöyle demiştir:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Münafığın alâmetleri üçtür: Söz söylediği zaman yalan söyler, va'dettiği vakit sözünde durmaz, kendisine bir şey emânet edildiği zaman hiyânet eder».

۱۰۸ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ. أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ. أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ. قَالَ: أَخْبَرَنِي الْعَلَاءُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَمْقُوبَ، مَوْلَى الْحَرْقَةِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «مِنْ عَلَامَاتِ الْمُنَافِقِ ثَلَاثَةٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ. وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ. وَإِذَا اتَّخَذَ خَانَ».

108 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Üç şey münâfıkın alâmetlerindendir: Söz söylediği zaman yalan söyler, va'dettiği vakit sözünden döner, kendisine birşey emânet edildiği zaman hiyânet eder».

١٠٩ - (...) حَدَّثَنَا عُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ الْعَمِيُّ . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ قَيْسٍ أَبُو زَكَاةٍ . قَالَ : سَمِعْتُ الْعَلَاءَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يُحَدِّثُ بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَقَالَ : آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ . وَإِنْ صَامَ وَصَلَّى وَزَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ .

109 — () : Alâu'bnü Abdirrahman, bu isnadla Rasûlullah (S)'in: «Münafıkın alâmeti üçtür: Oruc tutsa, namaz kılsa ve müsliman olduğunu söylese de» buyurduğunu tahdîs etmiştir.

١١٠ - (...) وَحَدَّثَنِي أَبُو نَصْرِ التَّمَارُ وَعَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَادٍ ، قَالَا : حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ سَلَمَةَ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَمُنُّ بِحَدِيثِ يَحْيَى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْعَلَاءِ . ذَكَرَ فِيهِ : « وَإِنْ صَامَ وَصَلَّى وَزَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ » .

110 — () : Ebû Hureyre (R), Yahya'bnü Muhammed'in Alâ'dan rivâyet ettiği bundan önceki hadis'in benzerini Rasûlullah (S) şöyle buyurdu, diyerek haber vermiştir. Bu rivâyette de Rasûlullah'ın: «Oruc tutsa da, namaz kılsa da ve müsliman olduğunu söylese de» sözlerini zıkr etmiştir.

(٢٦) باب بيان حال إمامه من قال رُغبه المسلم : بالاف

١١١ - (١٠) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشِيرٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُنِيرٍ ، قَالَا : حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ : « إِذَا كَفَرَ الرَّجُلُ أَخَاهُ فَقَدْ بَاءَ بِهَا أَحَدُهُمَا » .

(...) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ ، وَيَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ ، جَمِيعًا عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ يَحْيَى بْنُ يَحْيَى : أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « أَيُّمَا امْرِئٍ قَالَ لِأَخِيهِ : يَا كَافِرُ . فَقَدْ بَاءَ بِهَا أَحَدُهُمَا . إِنْ كَانَ كَمَا قَالَ . وَإِلَّا رَجَعَتْ عَلَيْهِ » .

(26) MÜSLİMAN KARDEŞİNE «EY KÂFİR» DİYEN KİMSENİN
İYMAN HÂLİNİ BEYÂN BÂBİ

—oOo—

111 -- (60) : İbnu Umer (R) den : Peygamber (S) şöyle buyurdu: «Kişi (din) kardeşini kâfirliğe nisbet ettiği zaman muhakkak ikisinden biri o küfür kelimesiyle dönmüştür³³».

..... : İbnu Umer (R) şöyle demiştir: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Herhangi bir kimse kardeşine: «*Ey kâfir*» derse muhakkak ikisinden biri o küfür kelimesiyle döner, şâyet dediği gibi ise. Yok, değilse o kelime kendisine döner».

(۲۷) بَابُ بَيَانِ مَا لِيْمَانٍ مِنْ رَغَبٍ مِنْ أَيْهِ وَهُوَ يَعْلَمُ

۱۱۲ - (۶۱) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا حُسَيْنُ الْمَعْلَمِ ، عَنْ ابْنِ بَرِيْدَةَ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَمْرٍ ؛ أَنَّ أَبَا الْأَعْوَدِ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي ذَرٍّ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « لَيْسَ مِنْ رَجُلٍ ادَّعَى لِنَعِيرِ أَيْهِ - وَهُوَ يَعْلَمُهُ ، إِلَّا كَفَرَ . وَمَنْ ادَّعَى مَا لَيْسَ لَهُ فَلَيْسَ مِنَّا . وَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ . وَمَنْ دَعَا رَجُلًا بِالْكَفْرِ ، أَوْ قَالَ : عَدُوَّ اللَّهِ ، وَلَيْسَ كَذَلِكَ . إِلَّا حَارَّ عَلَيْهِ . »

(27) BİLE BİLE BABASINI İNKÂR EDEN KİMSENİN
İYMAN HÂLİNİ BEYAN BÂBİ

—oOo—

112 -- (61) : Ebû Zerr (R), Rasûlullah (S) ı şöyle derken dinlemiştir: «Herhangi bir kimse bile bile babasından başkasına âid olduğunu iddia ederse muhakkak nankörlük etmiş olur. Her kim kendisinin olmıyan bir şeyi iddia ederse o, bizden değildir ve o şahıs ateşten oturacağı yere hazırlanmalıdır. Her kim bir kimseyi kâfirlikle çağırır, yahut öyle olmadığı halde *Allah'ın düşmanı* derse, o deyiş kendi aleyhine döner».

33. Râcih olan, bu onu küfre götürür demektir. Diğer bir tevâfı göre bu, onu nankörlüğe götürmüştür, demektir (Nevevî).

۱۱۳ - (۶۲) حَدَّثَنِي هُرُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ . حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ ، قَالَ : أَخْبَرَنِي عَمْرُو ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ ، عَنْ عِرَالِ بْنِ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « لَا تَرْغَبُوا عَنْ آبَائِكُمْ . فَمَنْ رَغِبَ عَنْ أَبِيهِ فَهُوَ كُفْرٌ » .

113 — (62) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Babalarınızı terk etmeyiniz. Her kim babasını red ve terkederse, o bir kâfirlik yapmış olur».

۱۱۴ - (۶۳) حَدَّثَنِي عَمْرُو النَّاقِدُ . حَدَّثَنَا هُشَيْمُ بْنُ بِشِيرٍ . أَخْبَرَنَا خَالِدٌ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ . قَالَ : لَمَّا ادَّعَى زِيَادٌ ، لَقِيتُ أَبَا بَكْرَةَ فَقُلْتُ لَهُ : مَا هَذَا الَّذِي صَنَعْتَ ؟ إِنِّي سَمِعْتُ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ يَقُولُ : سَمِعَ أَذْنَائِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يَقُولُ « مَنْ ادَّعَى أَبَا فِي الْإِسْلَامِ غَيْرَ أَبِيهِ ، بَعْلَمَ أَنَّهُ غَيْرُ أَبِيهِ ، فَالْجَنَّةُ عَلَيْهِ حَرَامٌ » فَقَالَ أَبُو بَكْرَةَ : وَأَنَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .

114 — (63) : Ebû Usman dedi ki: Ziyâd'a neseb iddiâ olunduğu zaman Ebû Bekre'ye mulâkî oldum ve ona şöyle dedim: Bu sizin yaptığınız şey nedir? Ben Sa'du'bnü Ebi Vakkas'dan işiddim. O şöyle diyordu: Kulaklarım Rasûlullah (S) den duymuştur, o şöyle buyuruyordu:

«Her kim İslâm içinde babasından başkasına, babası olmadığını bilib dururken babalık nesebi iddiâ ederse, o kişiye cennet haramdır».

Bunun üzerine Ebû Bekre (R): Evet ben de bunu Rasûlullah'dan duydum, dedi.

۱۱۵ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا ، عَنْ أَبِي زَائِدَةَ وَأَبُو مُوَاوِيَةَ ، عَنْ قَاصِمٍ ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ ، عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ ، كِلَاهُمَا يَقُولُ : سَمِعْتُهُ أَذْنَائِي . وَوَعَاهُ قَلْبِي مُحَمَّدًا ﷺ يَقُولُ « مَنْ ادَّعَى إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ ، وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ غَيْرُ أَبِيهِ ، فَالْجَنَّةُ عَلَيْهِ حَرَامٌ » .

115 — () : Sa'd ve Ebû Bekre (R) her ikisi de şöyle dediler: Evet bu hadîs'i Muhammed (S) den iki kulağım duymuş ve kalbim ezberlemiştir. Muhammed (S) şöyle buyurur:

«Her kim babasından başkasına, babası olmadığını bilib durruken neseb iddiâ ederse, o kişiye cennet haramdır».

(۲۸) باب يابه قول النبي صلى الله عليه وسلم سباب المسلم فسوق وقتاله كفر

۱۱۶ - (۶۴) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكَّارٍ بْنُ الرِّيَّانِ، وَعَوْنُ بْنُ سَلَامٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ. ع وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى. حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ. حَدَّثَنَا سُفْيَانُ. ع وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى. حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ. حَدَّثَنَا شُعْبَةُ كُلُّهُمْ عَنْ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «سَبَابُ الْمُسْلِمِ فَسُوقٌ. وَقِتَالُهُ كُفْرٌ». قَالَ زَيْدٌ: فَقُلْتُ لِأَبِي وَائِلٍ: أَنْتَ سَمِعْتَهُ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ يَرْوِيهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ: نَعَمْ. وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ شُعْبَةَ قَوْلُ زَيْدٍ لِأَبِي وَائِلٍ.

(28) PEYGAMBERİN: «MÜSLİMANA SÖVMEK FÂSIKLİK, ONUNLA ÖLDÜRÜŞMEK İSE KÜFÜRDÜR.» SÖZÜNÜ BEYAN BÂBİ

—oOo—

116 — (64) : Abdullahi'bnü Mes'ûd (R) şöyle dedi: Rasûlul-lah (S) buyurdu ki: «Müslimana sövmek fâsıklık ve onunla öldürüşmek ise küfürdür».

Zübeyd dedi ki: Ben Ebû Vâil'e: Sen bu hadis'i Abdullah, Rasûlul-lah'dan rivâyet etmekteyken mi işittin? dedim. Evet, cevabını verdi. Şu'benin hadis'inde ise Zübeyd'in Ebû Vâil'e olan sözü yoktur.

۱۱۷ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ الْمُثَنَّى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ. ع وَحَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ. حَدَّثَنَا عَفَّانُ. حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ الْأَعْمَشِ، كِلَاهُمَا عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، بِمِثْلِهِ.

117 — () : Buradaki râvîlerin her ikisi de Ebû Vâil'den, o da Abdullah'dan, o da Peygamber (S) den olmak üzere geçen hadis'in benzerini tahdîs etmişlerdir.

(۲۹) باب يابه معنى قول النبي صلى الله عليه وسلم «لا ترجعوا بعدي كفارا

بضرب بعضكم رقاب بعض»

۱۱۸ - (۶۵) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَحُمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، وَابْنُ بَشَّارٍ، جَمِيعًا، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ شُعْبَةَ. ع وَحَدَّثَنَا عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ. وَالْفُظْلَةُ. حَدَّثَنَا أَبِي. حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُدْرِكٍ، سَمِعَ أَبَا زُرْعَةَ يُحَدِّثُ عَنْ جَدِّهِ جَرِيرٍ؛ قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ فِي خُجَّةِ الْوَدَّاعِ

«اسْتَنْصَيْتِ - النَّاسَ» ثُمَّ قَالَ «لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ».

(29) PEYGAMBER'İN: «BENDEN SONRA BİRİBİRİNİN BOYUNLARINI VURAN KÂFİRLERE DÖNMEYİN» SÖZÜNÜN MA'NÂSINI BEYAN BÂBİ

—oOo—

118 — (65) : Cerir (R) şöyle dedi: Peygamber (S) Veda' Haccında bana: «Halkı sustur da beni dinlesinler» diye emretti. Sonra şöyle buyurdu: «Benden sonra biribirinin boyunlarını vuran kâfirlere benzemeyiniz».

۱۱۹ - (۶۶) وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ وَاقِدِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ،

عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، بِمِثْلِهِ.

119 — (66) : Burada Şu'be, Vâkıd İbn Muhammed'den o da babasından o da İbn Umer (R)den o da Peygamber (S)den olmak üzere yukarıki (118 rakamlı) hadis'in benzerini tahdîs etmiştir.

۱۲۰ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ خَلَّادٍ الْبَاهِلِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ

ابْنُ جَعْفَرٍ. حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ وَاقِدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ يُحَدِّثُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ «وَيَحْكُمُ» (أَوْ قَالَ: وَيَلْكُمُ) «لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ».

(...) حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهَبٍ. قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ؛ أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ

عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، بِمِثْلِ حَدِيثِ شُعْبَةَ عَنْ وَاقِدٍ

120 — () : Abdullahi'bnü Umer (R) den:

Peygamber (S) Veda' Haccında şöyle buyurmuştur: «Vay sizlere! (yahut da: Veyl sizlere!) Yazık sizlere! Sakın benden sonra biribirinizin boyunlarını vuran kâfirler haline dönmeyiniz».

..... : İbnu Umer, Peygamberden bundan önce Şu'be'nin Vâkıd'den tahdîs ettiği hadis'in benzerini tebliğ etmiştir.

(۳۰) بَابُ الطَّمَنِ اسْمُ الْكُفْرِ عَلَى الطَّمَنِ فِي النَّسَبِ وَالنِّبَاةِ

۱۲۱ - (۶۷) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ. ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْرٍ (وَالْفُظْلَةُ)

حَدَّثَنَا أَبِي وَمُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ. كُلُّهُمَا عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «اَتَتَانِ فِي النَّاسِ مُمَا يَهُمُ كُفْرًا. الطَّمَنُ فِي النَّسَبِ وَالنِّبَاةُ عَلَى الْعَيْتِ».

(30) NESEB KÖTÜLEMESİNE VE ÖLÜ AĞLAMASINA
KÜFÜR İSNÂDI BÂBİ

—oOo—

121 — (67) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «İnsanlarda iki şey vardır. Bu iki şeyin insanlarla beraber bulunması küfürdür (nankörlüktür): Neseb hakkın-
da kötüleme yapmak ve ölü üzerine feryadla ağlamak».

(۳۱) بَابُ نَسَبِ الْعَبْدِ الذِّي فَرَا

۱۲۲ — (۶۸) حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّيِّدِيُّ . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ (بَنِي ابْنِ عَلِيَّةَ) عَنْ مَنْصُورِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنِ الشَّعْبِيِّ ، عَنْ جَرِيرٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ « أَيُّمَا عَبْدٍ أَبَقَ مِنْ مَوَالِيهِ فَقَدْ كَفَرَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْهِمْ » .

قَالَ مَنْصُورٌ : قَدْ وَاللَّهِ رَوَى عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . وَلَكِنِّي أَكْرَهُ أَنْ يُرَوَى عَنِّي هَهُنَا بِالْبَصْرَةِ .

(31) KAÇAK KÖLEYE KAFİR DENİLMESİ BÂBİ

—oOo—

122 — (68) : Şa'bî, Cerîr (R) ı şöyle derken dinlemiştir :

«Sâhiblerinden kaçan herhangi bir köle, onlara dönünceye kadar küfrân işlemiş olur».

Mansûr şöyle dedi: Allah'a yemin ederim ki bu hadis muhakkak Peygamber (S) den rivâyet olunmuştur. Fakat burada Basra'da bu hadis'in benden rivâyet edilmesini istemiyorum.

۱۲۳ — (۶۹) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ ، عَنْ دَاوُدَ ، عَنِ الشَّعْبِيِّ ، عَنْ جَرِيرٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَيُّمَا عَبْدٍ أَبَقَ فَقَدْ بَرَأَتْ مِنْهُ الدَّمَةُ » .

123 — (69) : Cerîr (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Herhangi bir köle kaçarsa kendisinden ma'sûniyet ahdi kalkmış olur».

۱۲۴ — (۷۰) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ مُغِيرَةَ ، عَنِ الشَّعْبِيِّ ؛ قَالَ : كَانَ حَرِيرٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِذَا أَبَقَ الْعَبْدُ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ » .

124 — (70) : Şa'bî şöyle dedi:

Cerîru'bnü Abdillâh (R) Peygamber (S) den hadis tebliğ ederdi. Rasûlullah şöyle buyurmıştır: «Köle kaçtığı zaman (yani haksız olarak ahdi bozduğu vakit) onun namazı kabul olunmaz».

۱۲۵ - (۷۱) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ؛ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحَدِيثَيْنِ فِي إِثْرِ السَّمَاءِ، كَانَتْ مِنَ اللَّيْلِ. فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ «هَلْ تَذَرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟» قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ «قَالَ: أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ. فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطَرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ، فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي كَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ. وَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطَرْنَا بِنُوءٍ كَذَا وَكَذَا، فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي مُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ».

(32) «YILDIZIN DOĞUP BATMASIYLA YAĞMURA KAVUŞTUK»
DİYENİN KÜFRÜNÜ BEYAN BÂBİ

—oOo—

125 — (71) : Zeydu'bnü Hâlid (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) Hudeybiye'de geceleyin yağmış olan yağmurdan sonra bizlere sabah namazı kıldırdı. Namazdan çıkınca yüzünü cemaate döndürdü ve: «Bilir misiniz, Rabbiniz ne buyurdu?» diye sordu. Allah ve Rasûlü en iyi bilendir, dediler. Dedi ki: Allah: «Kullarımdan kimi bana mü'min, kimi kâfir (olarak) sabahı etti. Her kim Allah'ın fadl ve rahmetiyle üzerimize yağmur yağdı dediyse işte o, bana iman etmiş, yıldızla iman etmemiştir. Her kim de üzerimize yağmur yağdı dediyse işte o, bana iman etmemiş, yıldızla etmiştir» buyurdu”.

۱۲۶ - (۷۲) حَدَّثَنَا حَرَمَلَةُ بْنُ يَحْيَى وَعَمْرُو بْنُ سَوَادٍ الْعَمَرِيُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ الْمُرَادِيُّ. قَالَ الْمُرَادِيُّ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهَبٍ عَنْ يُونُسَ. وَقَالَ الْآخَرَانِ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهَبٍ. قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِمَابٍ. قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ؛ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَلَمْ تَرَوْا إِلَى مَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ قَالَ: مَا أَنْعَمْتُ عَلَى عِبَادِي مِنْ نِعْمَةٍ إِلَّا أَصْبَحَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِهَا كَافِرِينَ. يَقُولُونَ: الْكَوَاكِبُ وَالْكَوَاكِبُ».

34. Nev'in çoğulu envâ'dır. Envâ' kamerin menzilleri ma'nâsınadır. Kamerin menzilleri yirmi sekizdir. Kamer her menzilde bir gece bulunur. Bu menzillerin her-

(...) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ الْمُرَادِيُّ. حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ ع وَحَدَّثَنِي
عَمْرُو بْنُ سَوَادٍ. أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ ؛ أَنَّ أَبَا يُونُسَ مَوْلَى أَبِي هُرَيْرَةَ
حَدَّثَهُ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ بَرَكَةٍ إِلَّا أَصْبَحَ فَرِيقٌ
مِنَ النَّاسِ بِهَا كَافِرِينَ . يُنْزِلُ اللَّهُ النَّيْتَ . فَيَقُولُونَ : الْكَوْكَبُ كَذَّاءٌ وَكَذَّاءٌ ، وَفِي حَدِيثِ الْمُرَادِيِّ
« يَكْزُوبُ كَذَّاءٌ وَكَذَّاءٌ . »

126 — (72) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) şöylebuyurdu: «Rabbinizin ne buyurduğunu görmediniz mi? Buyurdu ki: Kullarıma her ne zaman bir ni'met ihsan ettimse birtakımı, onu yıldız yaptı, yıldız sayesinde oldu diyerek o nimete küfrân edivermişlerdir».

..... : Ebû Hureyre (R) den:

Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Allah semadan her ne zaman bir bereket indirdiyse insanlardan bir kısmı muhakkak o nimete nankörlük etmişlerdir. Allah yağmur indirir de insanlar: Yıldız şudur, şudur, derler».

Murâdî'nin hadis'inde : «Şu yıldız ve şu yıldız sâyesinde derler» vardır.

biri o semâ sâhâsında bulunan yıldızlardan birinin ismiyle isimlendirilmiştir: Seretan, butayn, süreyya, deberan, hek'a, hen'a, zirâ'u'l-esed, nesre, taraf, cephe, zebra, sarfe, avva', simaku a'zel, gafar, zubana, ikli, kalbu'l-akreb, seyle, na'aim, belde, sa'du zabih, sa'du bula', sa'du's-suûd, sa'du'l-ahbiye, fer'u evvel, fer'u sâni ve batnu'l-hût. Bu isimlerle temâkiye edilen yıldızların dalma ondördü geceleyin ufkun üstünde diğer ondördü ufkun altındadır. Hangisi batı cihetinden batarsa Rakib adını alan yıldız doğu cihetten doğar. İlk ondört menzîl Şam menzilleri yani kuzey menzilleri, sonrakiler Yemen menzilleri, yani güney menzilleridir.

Arablar bu yıldızlardan herhangiisinin fecir vaktinde batmasıyla beraber Rakibi olan yıldızın o saatte doğmasına nev' derler. Onun için lügatçıların kimi yıldızın batmasına, kimi de doğmasına, kimi de her ikisine birden nev' denildiğini söylerler. Bu nev'ler birbirini müteakib on üçer gün fâsıla ile sükût ve rakibleri tulû' ettiğinde o müddet zarfında yağmur, rüzgâr, soğuk, sıcak, bereket... her ne olursa batan yıldızla izâfe edilir; fulan şey fulan yıldızın nev'inde vâki oldu derlerdi.

Yalnız cebhenin batması ondört günde olur ki bu hisaba göre yirmi'sekiz nev'in batması 365 gün eder ve güneş senesi bununla son buhur. Enva' hisabına göre hangi yıldızdan başlamış ise yine o yıldızdan başlamış olur. Diğer tâbir ile sene yirmi sekiz kısma bölünüp takriben beher 13 günlük zarfında vukûa gelen cevvi hâdisler o günlerde hakim addedilen yıldızla isnad edilirdi (Tecd-rid Ter., II, 741-743):

۱۲۷ - (۷۳) وَحَدَّثَنِي عَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْعَظِيمِ الْقَنْبَرِيُّ . حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ . حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ (وَهُوَ ابْنُ مَعْرٍ) حَدَّثَنَا أَبُو زُمَيْلٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ : مُطَرَّ النَّاسُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ . فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « أَصْبَحَ مِنَ النَّاسِ شَاكِرٌ وَمِنْهُمْ كَافِرٌ . قَالُوا : هَذِهِ رَحْمَةُ اللَّهِ . وَقَالَ بَعْضُهُمْ : لَقَدْ صَدَقَ نَوْءُ كَذًا وَكَذًا » قَالَ : فَتَرَلَّتْ هَذِهِ الْآيَةُ : فَلَا أَفْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ، حَتَّى بَلَغَ : وَتَجَعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْكُمْ تَكْذِبُونَ [الواقعة آية ۷۰ - ۸۲] .

127 — (73) : İbnu Abbas (R) tahdîs edib şöyle dedi:

Peygamber (S) zamanında insanlar üzerine yağmur yağdı da Peygamber şöyle buyurdu:

«İnsanlardan bir kısmı şükredici, bir kısmı da küfr edici olmuştur. Bazısı: Bu, Allah'ın rahmetidir, dediler. Bazısı da: Şu ve şu yıldızın nev'i (doğup-batması) doğru söyledi, dedi».

İbnu Abbas dedi ki: Bunun üzerine şu âyetler nâzil oldu: «Artık yok, o yıldızların düşüş yerlerine yemin ediyorum» — Ve hakikâten bu eğer bilseniz çok büyük bir yemindir — ki muhakkak O, elbette çok şerefli bir Kur'ân'dır. Suyânet edilmiş bir kitaptadır. Ona tamamıyla temizlenmiş olandan başkası el süremez. Âlemlerin Rabbından indirilmedir. Şimdi bu kelâma siz yağ mı süreceksiniz? Ve rızkınızı siz behemehâl tekzîbe mi kalkışırırsınız?» (el-Vâkı'a: 75-82).

35. Yeminin buna tahsis buyurulması, eserinin zevâlinde dâim olan müllessirin varlığına delâlet bulunmasındandır. Yahut «Mevâkı'unnucûm» dan maksad yıldızların menzilleri ve mahrekleridir. Zira bunda Cenâb-ı Hakkın kudretinin büyüklüğüne ve hikmetinin kemâline beyanların kavrayamayacağı surette delâlet vardır. Bazılarına göre «en-Nücûm» Kur'ân'ın necimleri, mevki'leri de nüzulleri vaktidir. Yahut «Mevâkı'un'Nucûm» yıldızların kıyamet günü dağılacağı zamandır. Kur'ân'ın nücûmlerine gelince, O, Cenâb-ı Hakkın kullarının, Meleklerinin, Peygamberlerinin, sâlih mü'minlerin kalbleridir. Yahut Âyetlerin ma'nâlarıdır.

İbn Abbas (R) der ki: Mevâkı'un-Nucûm'dan murad Kur'ân'ın nücûmudur. Zira Kur'ân-ı Kerim Rasûhullah (S) a münecemen (parça parça, kısım kısım) nazil olmuştur.

36. Maksudı bu Âyetlerin hepsinin nev'lerle ilgili oldukları değildir. Bunlarla ilgili olan ancak: «Ve rızkınızı siz behemehâl tekzîbe mi kalkışırırsınız?» (el-Vâkı'a: 82) Âyetidir (Ebû Amr).

(۳۳) باب الدليل على أنه حب الأنصار وعلى رضى الله عنهم من الإجماع وعلمانه .

وبعضهم من عذرات النفاق

۱۲۸ - (۷۴) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ ، عَنْ شُعْبَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبْرِ ، قَالَ : سَمِعْتُ أَنَسًا قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « آيَةُ الْمُنَافِقِ بُغْضُ الْأَنْصَارِ » . وَآيَةُ الدُّوْمَيْنِ حُبُّ الْأَنْصَارِ .

(...) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ الْحَارِثِيُّ . حَدَّثَنَا خَالِدٌ (يَحْيَى بْنُ الْحَارِثِ) حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَنَسٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ « حُبُّ الْأَنْصَارِ آيَةُ الْإِيمَانِ » . وَبُغْضُهُمْ آيَةُ النِّفَاقِ .

(33) ENSÂRİ VE ALİ'Yİ SEVMENİN İYMANDAN VE İYMAN ALÂMETLERİNDEN, ONLARA BUĞZETMENİN İSE NİFÂK ALÂMETLERİNDEN OLDUĞUNA DELİL BÂBİ

—oOo—

128 — (74) : Enes (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Münâfıkın alâmeti Ensâra buğzetmesi, mü'minin alâmeti ise Ensâr'ı sevmesidir».

..... : Enes (R) dan : Peygamber (S) şöyle buyurmuştur: «Ensârı sevmek iman alâmeti, onlara buğzetmek ise nifâk alâmetidir».

۱۲۹ - (۷۵) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي مُعَاذُ بْنُ مُعَاذٍ ح وَحَدَّثَنَا عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ (وَاللَّفْظُ لَهُ) حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ ، قَالَ : سَمِعْتُ الْبَرَاءَ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ ، فِي الْأَنْصَارِ « لَا يُحِبُّهُمْ » (۱) إِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يُبْغِضُهُمْ إِلَّا مُنَافِقٌ . مَنْ أَحَبَّهُمْ أَحَبَّهُ اللَّهُ . وَمَنْ أَنْفَضَهُمْ أَنْفَضَهُ اللَّهُ .

قَالَ شُعْبَةُ : قُلْتُ لِعَدِيِّ : سَمِعْتَهُ مِنَ الْبَرَاءِ ؟ قَالَ : إِيَّايَ حَدَّثَ .

129 — (75) : Adıyyu'bnü Sâbit şöyle dedi:

Ben Bera' (R) ı, Peygamber (S) den hadîs tebliğ ederken dinledim. Ensâr hakkında şöyle buyurdu: «Ensârı ancak mü'min olan sever ve onlara münâfık olandan başkası da buğz etmez. Onları seveni Allah sever, onlara buğzedeni Allah buğzeder».

Şu'be dedi ki: Ben Adiy'e: Bunu Bera'dan işittin mi diye sordum. «Evet, bana tahdîs etmiştir» dedi ».

۱۳۰ — (۷۶) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ. حَدَّثَنَا يَمْقُوبُ (يَمْنَى ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِي) عَنْ سُهَيْلٍ،

عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا يُغْنِي الْأَنْصَارَ رَجُلٌ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ».

(۷۷) وَحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي شَيْبَةَ. حَدَّثَنَا جَرِيرٌ. ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ.

حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ. كِلَاهُمَا عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
«لَا يُغْنِي الْأَنْصَارَ رَجُلٌ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ».

130 — (76) : Ebû Hureyre (R) den : Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Allah'a ve son güne iman eder hiçbir kimse Ensâr'a buğzetmez».

(77) : Ebû Sa'îd (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S): «Allaha ve son güne iman eder bir kimse Ensâr'a buğzetmez» buyurdu.

37. Münâfık zâhiren, mü'min bâtınen kâfir demektir. Peygambere ve muhâcirlere kucaklarını açmak, kendilerini çocukları ve iyallarından daha ileri muâmele yapmak, uğurlarında mal ve canlarını hiçe saymak, dostlarına dost, düşmanlarına düşman olmak, onları barındırıp yardım etmek, bu sûretle İslâm dînini azız ve yüksek eylemek gibi baha biçilmez hizmet ve meziyetleri olan Ensârı bu sıfatlarından dolayı buğzedenler —mü'min görünseler de— kalben kâfir olduklarında güphe yoktur. Mamafih bu ma'nâca buğzdan sakındırmak yalnız Ensâr'ın değil, bütün sahâbe hakkında vârid olmuştur. Nitekim metinde de geçtiği gibi Ali (R) hakkında ve umûmen Sahâbiler hakkında daha başka hadisler de gelmiştir. Bu hadis'lerde bahis konusu olan muhabbet ve buğz işte bu cihedden olanıdır. Yoksa bir kimsede bu cihetten olmaksızın muhâlefeti gerektiren geçici bir hâdiseden dolayı bir sahâbi hakkında maazallah muvakkat olarak muhabbetsizlik izhâr etse, ne münâfık, ne de kâfir olur. Nitekim sahâbe arasında muhârebeler olmuşken hiç biri diğerine nifâk isnad etmemiştir. Onların münakaşa ve münâza'aları ictihâddır. İctihâdda ise muhâsımların kimi haklı, kimi hatalı olabilir.

Bununla beraber sahâbe devri geçtikten sonra kendileri ile nizâ'a ve muhabbetsizliğe sebep olacak geçici dünyevi sebeplerin defteri kapanmıştır. Kur'an'ın onların cümlesi hakkındaki medihleri ve: رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ Allah onlardan razı olsun, onlar da Allah'dan razı olmuşlardır» (el-Mâlde: 119, et-Tevbe: 100, el-Mücâdile: 22, el-Beyyine: 8) tarzındaki ilâhî berâeti gönüllerde yer etmiştir. (Tecdîd Ter., I, 28-29).

۱۳۱ - (۷۸) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ وَأَبُو مُعَاوِيَةَ ، عَنْ الْأَعْمَشِ ،
ع وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى (وَاللَّفْظُ لَهُ) أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ ، عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ ، عَنْ زَيْدٍ ،
قَالَ : قَالَ عَلِيٌّ : وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأ النَّسَمَةَ ، إِنَّهُ لَمَعَدُ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ ﷺ إِلَى أَنْ لَا يُجِيبَنِي إِلَّا مُؤْمِنٌ ،
وَلَا يُبْغِضَنِي إِلَّا مُنَافِقٌ .

131 — (78) : Ali (R) şöyle dedi : Dâneyi yaran ve insanı halkeden Allah'a yemin ediyorum. «Beni mü'minden başkasının sevmemesi ve münâfıktan gayrısının buğzetmemesi» ümmî olan Nebiy (S) in bana pek kat'î bir ahddir.

(۳۱) باب بيان خصامه ابراهيم بن محمد الطحاوي في الكفر على غير الكفر بالله ،

كفر النمر والفرون

۱۳۲ - (۷۹) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْجٍ بْنُ الْمُهَاجِرِ الْبَصْرِيُّ . أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ ، عَنْ ابْنِ الْهَادِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ
ابْنِ دِينَارٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ « يَا مَعْشَرَ النَّسَاءِ ، تَصَدَّقْنَ وَأَكْثِرْنَ
الِاسْتِغْفَارَ . فَإِنِّي رَأَيْتُكُمْ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ ، فَقَالَتْ امْرَأَةٌ مِنْهُنَّ ، جَزَلَةٌ : وَمَا لَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ
أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ . قَالَ « تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ . وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ . وَمَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلِ وَدِينٍ
أَغْلَبَ لَدَيَّ لُبٌّ مِنْكُمْ » قَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! وَمَا تُقْصَانُ الْعَقْلَ وَالَّذِينَ ؟ قَالَ « أَمَّا تُقْصَانُ الْعَقْلَ
فَشَهَادَةُ امْرَأَتَيْنِ تَعْدِلُ شَهَادَةُ رَجُلٍ . فَهَذَا تُقْصَانُ الْعَقْلَ . وَتَمْكُثُ اللَّيَالِيَ مَا تُصَلِّي . وَتُفْطِرُ فِي رَمَضَانَ .
فَهَذَا تُقْصَانُ الدِّينَ . »

وَحَدَّثَنِيهِ أَبُو الطَّاهِرِ . أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ مُضَرَ ، عَنْ ابْنِ الْهَادِ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلَهُ .

(۸۰) وَحَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَوَانِيُّ ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ ، قَالَا : حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ . أَخْبَرَنَا
مُحَمَّدُ بْنُ حَفْصٍ ، قَالَ : أَخْبَرَنِي زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ ، عَنْ عِيَّاضِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ، عَنْ
النَّبِيِّ ﷺ . ع وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقَتَيْبَةُ وَابْنُ حُجْرٍ . قَالُوا : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ (وَهُوَ ابْنُ جَعْفَرٍ)
عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو ، عَنْ الْقُتَيْبِيِّ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ، بِمِثْلِ مَعْنَى حَدِيثِ ابْنِ عُمَرَ
عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .

(34) TÂATLARIN NOKSANLIĞI SEBEBİYLE İYMANIN NOKSANLAŞMASINI VE KÜFÜR LÂFZİNİN ALLAH'I İNKÂR İLE NİMETE VE HAKLARA NANKÖRLÜK MA'NÂSINA KULLANILMASINI
BEYAN BÂBİ

132 — (79) : Abdullâhî'bnü Umer (R) den:

Rasûlullah (S): «Ey kadınlar topluluğu! Sadaka verin ve çok istiğfar eyleyin. Çünkü ben cehennem ahâlisinin çoğunu sizlerden gördüm» buyurdu. Bunun üzerine onlardan akıllı ve vakarlı bir kadın: Bizim neyimiz var ki cehennem ahâlisinin çoğu olmuşuz ya Rasûlallah? diye sordu. Rasûlullah: «Çünkü siz (ötekine berikine) çokça lânet eder, zevcelerinize karşı nimete küfrân gösterirsiniz. Akıllı ve ihtiyatlı kimsenin aklını sizin kadar eksik akıllı", eksik dinli hiç bir kimsenin çelebileceğini görmedim» buyurdu. Kadın: Ya Rasûlallah! Akıl ve din noksanlığı nedir? dedi. Rasûlullah buyurdu ki: «Akıl noksanlığına gelince, iki kadının şahâdeti bir erkeğin şahadetine denk olur. İşte bu, akıl noksanlığıdır. Birçok geceler beklersin, namaz kılmazsın, ramazanda da (bir müddet) oruç tutmazsın. İşte din noksanlığı da budur».

Ve bunu banaEbûTâhir tahdîs etti. Bize İbnu Vehb, Bekru'bnü Mudar'dan, o da, İbnu'l-Hâd'dan bu isnadla o hadis'in benzerini haber vermiştir.

(80) : Burada hem Ebû Sa'id (R), hem de Ebû Hureyre (R) ayrı ayrı Nebiy (S) den, İbnu Umer (R) ın Nebiy (S) den rivâyet ettiği hadis'in ma'nâca benzerini tebliğ etmişlerdir.

(۲۵) باب بيان بطعن اسم الكفر على من ترك الصلاة

۱۳۳ - (۸۱) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السُّجْدَةَ فَسَجَدَ، اعْتَرَلَ الشَّيْطَانُ يَنْكِي. يَقُولُ: يَا وَدَّهْ. (وَفِي رِوَايَةِ أَبِي كُرَيْبٍ يَأْوِنِي). أَمْرًا ابْنُ آدَمَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةُ. وَأَمْرًا بِالسُّجُودِ فَأَيَّتُ قُلَى النَّارِ».

38. Kûl hakkında verilen hükmün o kûl fertlerinden herbirine sadık olması lâzım gelmez. Nitekim erkeklere taş çıkartır nice kadınlar da vardır.

Din noksanlığına gelince: «Amel iymandan cüzdür. İyman ziyâde ve noksan kabul eder» diyenler peygamberin bu sözünü zâhirine hamledib te'vile hâcet görmezler. İbadetli eksik olanların dinini de eksik addederler. Muhâlifleri ise iyman, İslâm ve dinin zatına ziyâde ve noksan tereddübü mümkün değildir. Bu ziyâde ve noksanlık zâtı değil, sıfata râci'dir derler.

(...) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ . حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ، مِثْلَهُ . غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ «فَقَعَبْتُ قُلَى النَّارِ» .

(35) NAMAZI TERK EDENE KÂFİRLİK İSNÂDININ BEYANI BÂBİ

—oOo—

133 — (81) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Âdem oğlu secde âyetini okuyup secde ettiği zaman, şeytan ağılıyarak uzaklaşır ve şöyle diyerek hayıflanır: Ey helâk olası! (Ebû Kureyb'in rivâyetinde: Ey helâkim! şeklindedir) Âdemoğlu secde etmekle emrolundu da secde etti ve cennet onun oldu. Halbuki ben de secde ile emrolunmuştum. Fakat ben, secde etmekten çekinmiştim, artık ateş benimdir!».

..... : Bu isnadla onun benzerini A'meş tahdis etti. Ancak şeytan bunda: «Ben âsîy olmuştum, artık ateş benimdir» demistir.

○

١٣٤ - (٨٢) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ، وَعُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، كِلَاهُمَا عَنْ جَرِيرٍ . قَالَ يَحْيَى: أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرًا يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ «إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ» .

(...) حَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ الْمِسْمَعِيُّ . حَدَّثَنَا الضَّحَّاكُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ؛ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ» .

134 — (82) : Ebû Süfyan dedi ki: Ben Câbir'den duydum, şöyle diyordu: Ben Nebiy (S) den işittim, şöyle buyuruyordu: «Şüphesiz ki namazı terketmek, kişi ile şirk ve küfrün arasında bulunmaktadır».

..... : İbnu Cüreyc dedi ki: Bana Ebu'z-Zubeyr haber verdi. O, Câbiru'bnü Abdillâh (R) ı şöyle derken dinlemişti: Ben Rasûlullah (S) dan işittim, şöyle buyuruyordu:

«Namazı terketmek, kişi ile, şirk ve küfür arasında bulunur».

39. Bunun ma'nâsı şudur: Kişiyi kâfir olmaktan meneden, namazı bırakmamış olmasıdır. Onu terkettiği zaman kendisiyle şirk arasında bir mâni'a kalmaz da belki kendisi küfre dâhil olur (Nevevî).

(۳۶) باب بیان کردن ایمان بالله تعالی افضل اعمال

۱۳۵ - (۸۳) و حَدَّثَنَا مَنْصُورُ بْنُ أَبِي مُزَاحِمٍ . حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ . ع وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ابْنُ زِيَادٍ . أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ (يَعْنِي ابْنَ سَعْدٍ) عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ : أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ ؟ قَالَ « إِيْمَانُ بِاللَّهِ » قَالَ : ثُمَّ مَاذَا ؟ قَالَ « الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ » قَالَ : ثُمَّ مَاذَا ؟ قَالَ « حَجُّ مَبْرُورٌ » . وَفِي رِوَايَةِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ « إِيْمَانُ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ » .

وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ . أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ ؛ بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلَهُ .

(36) ALLAH TAALÂYA İYMAN ETMENİN AMELLERİN
EN FAZİLETLİSİ OLMASINI BEYAN BÂBİ

—oOo—

135 — (83) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) a, amellerin hangisi en faziletlidir? diye soruldu. Rasûlullah: «Allah'a iman etmektir», buyurdu. Sonra nedir? dedi: «Allah yolunda cihad etmektir» buyurdu. Bundan sonra nedir? dedi: «Mebrûr haccdır» buyurdu.

Muhammedu'bnü Cafer'in rivâyetinde: «Allah'a ve Rasûlüne iman etmektir» buyurmıştır.

Yine bunu bana Muhammedu'bnü Râfi' ve Abdu'bnü Humeyd, Abdurrazzâk'dan tahdîs etti. Bize Ma'mer, Zühri'den isnad ile bunun benzerini haber vermiştir.

۱۳۶ - (۸۴) حَدَّثَنِي أَبُو الرَّبِيعِ الزُّهْرَانِيُّ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ . حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ ع وَحَدَّثَنَا خَلْفُ بْنُ هِشَامٍ (وَاللَّفْظُ لَهُ) حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي مُرَاجٍ اللَّيْثِيِّ ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ ؛ قَالَ : قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ ؟ قَالَ « الْإِيْمَانُ بِاللَّهِ ، وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِهِ » قَالَ قُلْتُ : أَيُّ الرِّقَابِ أَفْضَلُ ؟ قَالَ « أَنْفُسُهَا عِنْدَ أَهْلِهَا » ، وَأَكْثَرُهَا تَمَنَّا ، قَالَ قُلْتُ : فَإِنْ لَمْ أَفْعَلْ ؟ قَالَ « تُعِينُ صَانِعًا أَوْ تَصْنَعُ لِأَخْرَقٍ » . قَالَ قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ ضَعُفْتُ عَنْ بَعْضِ الْعَمَلِ ؟ قَالَ « تَكْفُ شَرَكُ عَنِ النَّاسِ ، فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ مِنْكَ عَلَى نَفْسِكَ » .

(...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ (قَالَ عَبْدُ: أَخْبَرَنَا . وَقَالَ ابْنُ رَافِعٍ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ) أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ حَبِيبِ مَوْلَى عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ أَبِي مُرَاجٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . بِنَحْوِهِ . غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ « فَتَيْنِ الصَّانِعِ أَوْ تَصْنَعُ لِأَخْرَقٍ » .

136 — (84) : Ebû Zerr (R) şöyle dedi:

«Ya Rasûlallah! Amellerin en fazîletlisi hangisidir?» dedim. «Allah'a ıyman etmek ve onun yolunda cihâd eylemektir» buyurdu. Hangi köleyi hürriyete kavuşturmak daha fazîletlidir? dedim. «Sâhibi indinde en güzel ve en pahalı olanı» buyurdu. Eğer bunları yapamaz isem? dedim. «Yapana yardım edersin, yahut beceriksiz olan kimseye iş yapıverirsin» buyurdu. Ya Rasûlallah! Amelin bazısında âciz olursam ne buyurursunuz dedim. «Şerrini insanlardan menedersin. İşte bu da nefesine karşı senden bir sadakadır» buyurdu.

..... : Yine Ebû Zerr (R), Peygamber (S) den bu hadîs'in benzerini haber vermiştir. Ancak burada: «Öyle ise yapacak olana yardım edersin, yahut beceriksiz kimselere iş yapıverirsin» buyurdu, demiştir.

۱۳۷ — (۸۵) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ ، عَنِ الْوَلِيدِ ابْنِ الْعِزَّارِ ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ أَبِي عَمْرِو الشَّيْبَانِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ؛ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ؟ قَالَ « الصَّلَاةُ لَوْ قِيمَا » قَالَ قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ « بَرُّ الْوَالِدَيْنِ » قَالَ قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ « الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ » فَمَا تَرَكْتُ أُسْتَرِيدُهُ إِلَّا إِذَا رَأَيْتُهُ عَلَيْهِ .

137 — (85) : Abdullahi'bnü Mes'ûd (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) a: Hangi amel en fazîletlidir? diye sordum. «Vaktinde namaz kılmaktır» buyurdu. Sonra hangisidir? dedim: «Ana-babaya iyilik etmektir» buyurdu. Sonra hangisidir? dedim: «Allah yolunda cihad etmektir» buyurdu. Kendisine sualleri arttırma isteğimi ancak ona acımak ve şefekat etmekten dolayı terk etmişimdir.

۱۳۸ — (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي هُرَيْرَةَ الْمَكِّيُّ . حَدَّثَنَا مَرْوَانُ الْفَزَارِيُّ . حَدَّثَنَا أَبُو يَعْقُوبَ ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ الْعِزَّارِ ، عَنْ أَبِي عَمْرِو الشَّيْبَانِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ، قَالَ قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ! أَيُّ الْأَعْمَالِ أَقْرَبُ إِلَى الْجَنَّةِ؟ قَالَ « الصَّلَاةُ عَلَى مَوَاقِيتِهَا » قُلْتُ: وَمَاذَا يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟ قَالَ « بَرُّ الْوَالِدَيْنِ » قُلْتُ: وَمَاذَا يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟ قَالَ « الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ » .

138 -- () : Abdullahi'bnü Mes'ûd (R) şöyle dedi: Ya Rasûlallah! Amellerin hangisi cennete daha yakındır? dedim. «Namazları kendi vakitleri içinde kılmaktır» buyurdu. Sonra nedir? Ya Nebiyyallah! dedim. «Ana-babaya iyilik etmektir» buyurdu. Sonra nedir? Ya Nebiyyallah! dedim. «Allah yolunda cihâd eylemektir» buyurdu.

١٣٩ - (...) وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ الْعَنْبَرِيُّ . حَدَّثَنَا أَبُو . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ، عَنْ الْوَلِيدِ بْنِ الْعِزَّارِ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَمْرٍو الشَّيْبَانِيَّ قَالَ : حَدَّثَنِي صَاحِبُ هَذِهِ الدَّارِ (وَأَشَارَ إِلَى دَارِ عَبْدِ اللَّهِ) قَالَ : سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ : أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ ؟ قَالَ « الصَّلَاةُ طَيِّبَةٌ » قُلْتُ : ثُمَّ أَيُّ ؟ قَالَ « ثُمَّ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ » قُلْتُ : ثُمَّ أَيُّ ؟ قَالَ « ثُمَّ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ » قَالَ : حَدَّثَنِي بِهِنَّ ، وَلَوْ اسْتَرَدَدْتُهُ لَزَادَنِي .
(...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلَهُ . وَزَادَ : وَأَشَارَ إِلَى دَارِ عَبْدِ اللَّهِ ، وَمَا سَمَّاهُ لَنَا .

139 — () : Ebû Amr Şeybânî şöyle demiştir:

Bana (Abdullah'ın evini işaret ederek) işte şu evin sâhibi tahdîs etti. Dedî ki: «Rasûlullah (S) a amellerin hangisi Allaha'a en sevgilidir? diye sordum. «Vakti içinde namazdır» buyurdu. Sonra hangisidir? dedim. «Sonra ana-babaya iyilik etmektir» buyurdu. Sonra hangisidir dedim. «Sonra Allah yolunda cihad etmektir» buyurdu. Bunları bana tahdîs buyurdu ve eğer kendisine daha çok sorsaydım muhakkak cevabımı da çoğaltırdı.

() : Şu'be bu isnadla yukarıdaki hadis'in benzerini tahdîs etti. Burada: «Abdullah'ın evini işâret etti, fakat onun ismini bize söylemedi» sözleri fazladır.

١٤٠ - (...) حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو الشَّيْبَانِيَّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ (أَوْ الْعَمَلِ) الصَّلَاةُ لَوْ قَتَلَهَا ، وَبِرُّ الْوَالِدَيْنِ » .

140 — () : Abdullah (R) dan: Peygamber (S): «Amellerin (yahut; amelin) en faziletlisi vaktinde namaz kılmak ve ana-babaya iyilik etmektir» buyurdu.

(۲۷) باب كون الشرك اقبح الذنوب ويانه اعظمها بعده

١٤١ - (٨٦) حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . قَالَ إِسْحَاقُ : أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ . وَقَالَ عُثْمَانُ : حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَرْحِبِيلَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ : أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ ؟ قَالَ : « أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدًّا وَهُوَ خَلْقَكَ » قَالَ قُلْتُ لَهُ : إِنَّ ذَلِكَ لَعَظِيمٌ . قَالَ قُلْتُ : ثُمَّ أَيُّ ؟ قَالَ : « ثُمَّ أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ خَافَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَمَكٌ » . قَالَ قُلْتُ : ثُمَّ أَيُّ ؟ قَالَ : « ثُمَّ أَنْ تُزَانِيَ حَلِيلَةَ جَارِكَ » .

(37) ŞİRKİN, BÜYÜK GÜNAHLARIN EN BÜYÜĞÜ OLMASINI VE ONDAN SONRAKİ GÜNAHLARIN EN BÜYÜĞÜNÜ BEYAN BÂBİ

—oOo—

141 — (86) : Abdullah (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) a, Allah katında hangi günah en büyüktür? diye sordum. «Seni yaratmış olduğu halde Allah'a bir nazir uydurmandır» buyurdu. Muhakkak bu, çok büyüktür, dedim. Sonra hangisidir? dedim. «Sonra seninle beraber yemesinden korktuğun için çocuğunu öldürmendir» buyurdu. Sonra hangisidir? dedim. «Sonra komşunun hanımı ile zina edişmendir» buyurdu.

١٤٢ - (...) حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، جَمِيعًا عَنْ جَرِيرٍ . قَالَ عُثْمَانُ : حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَرْحِبِيلَ ، قَالَ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ : قَالَ رَجُلٌ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَيُّ الذَّنْبِ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ ؟ قَالَ : « أَنْ تَدْعُوَ لِلَّهِ نِدًّا وَهُوَ خَلْقَكَ » قَالَ : ثُمَّ أَيُّ ؟ قَالَ : « أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ خَافَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَمَكٌ » . قَالَ : ثُمَّ أَيُّ ؟ قَالَ : « أَنْ تُزَانِيَ حَلِيلَةَ جَارِكَ » . فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بُصْدِيقَهَا : وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا [الفرقان ، آية ٦٨] .

142 — () : Abdullah (R) şöyle dedi:

Bir kimse: Ya Rasûlallah! Allah katında hangi günah en büyüktür? dedi. «Seni yaradmışken Allah için bir misil çağırmandır» buyurdu. Sonra hangisidir? dedi. «Seninle yemek yemesinden korktuğun için çocuğunu öldürmendir» buyurdu. Sonra hangisidir? diye sordu. «Komşusunun hanımıyla zina edişmendir» buyurdu. Bunu tâkiben aziz ve Celil olan Allah bunları tasdik olarak şu maaldeki âyetleri indirdi:

«Ve onlar ki Allah'ın beraberinde diğer bir Tanrı'ya duâ etmezler, Allah'ın haram kıldığı nefsi haksız yere katletmezler ve zina yapmazlar, her kim de bunları yaparsa ağır cezaya çarpar» (el-Furkan: 68).

(۳۸) باب بیان الکبائر و اکبرها

۱۴۳ - (۸۷) حَدَّثَنَا عُمَرُو بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ بُكَيْرٍ بْنُ مُحَمَّدٍ النَّاقِدُ . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَلِيٍّ ، عَنْ سَعِيدِ الْجَرِيرِيِّ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، قَالَ : كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ « أَلَا أَنْبِئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ ؟ (ثَلَاثًا) الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ . وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ . وَشَهَادَةُ الزُّورِ . (أَوْ قَوْلُ الزُّورِ) » وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُتَكِنًا بَجَلَسٍ . فَمَا زَالَ يُكْرَرُهَا حَتَّى قُلْنَا : لَيْتَهُ مَكَتَ .

(38) BÜYÜK GÜNAHLARI VE ONLARIN EN BÜYÜĞÜNÜ BEYAN BÂBİ

143 — (87) : Ebû Bekre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) ın yanında bulunuyorduk. Üç defa «Büyük günahların en büyüğünü size haber vereyim mi? buyurdu, sonra şöyle saydı: «Allah'a şirk koşmak, ana babaya eziyet etmek ve yalan yere şahâdet etmektir (yahut: Yalan söylemektir)». Rasûlullah dayanmakta iken doğrulup oturdu ve bu son sözü durmadan tekrar ediyordu. O derece tekrarlardı ki hattâ biz: Keşki sussa diyorduk.

۱۴۴ - (۸۸) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ الْحَارِثِيُّ . حَدَّثَنَا خَالِدٌ (وَهُوَ ابْنُ الْحَارِثِ) حَدَّثَنَا شُعْبَةُ . أَخْبَرَنَا عُثَيْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ ، عَنْ أَنَسٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ، فِي الْكِبَائِرِ قَالَ « الشُّرْكُ بِاللَّهِ . وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ . وَقَتْلُ النَّفْسِ . وَقَوْلُ الزُّورِ » .

(...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْوَالِيدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ . قَالَ : حَدَّثَنِي عُثَيْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ قَالَ : ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْكِبَائِرَ (أَوْ سِئْلَ عَنْ الْكِبَائِرِ) فَقَالَ « الشُّرْكُ بِاللَّهِ . وَقَتْلُ النَّفْسِ . وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ » وَقَالَ « أَلَا أَنْبِئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ ؟ » قَالَ « قَوْلُ الزُّورِ (أَوْ قَوْلُ شَهَادَةِ الزُّورِ) » قَالَ شُعْبَةُ : وَأَكْبَرُ ظَنِّي أَنَّهُ شَهَادَةُ الزُّورِ

144 — (88) : Enes (R) den: Peygamber (S) büyük günahlar hakkında şöyle buyurdu: «Allah'a ortak koşmak, ana-babaya eziyet etmek, cana kıymak ve yalan söylemektir».

(..... : Enesü'bnu Mâlik (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) büyük günahları zikretti (yahut kendisine büyüklük günahlar sorulmuştu): «Allah'a ortak koşmak, cana kıymak ve ebeveyn'e eziyet etmektir» buyurdu. Bunun ardından: «Büyük günahların en büyüğünü haber vereyim mi?» diye sordu ve: «Yalan söylemektir (yahut yalan şahitliği etmektir)» buyurdu.

Şu'be: Galib zannım «yalan şahidliği» demiş olduğudur, dedi.

١٤٥ - (٨٩) حَدَّثَنَا هَرُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ ، عَنْ ثَوْرٍ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ أَبِي النَيْثِ ، عَنْ أَبِي مُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُفْسِدَاتِ» . قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! وَمَا هُنَّ ؟ قَالَ «الشِّرْكُ بِاللهِ . وَالسَّحَرُ . وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ . وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ . وَأَكْلُ الرِّبَا . وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّحْفِ . وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْفَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ» .

145 — (89) : Ebû Hureyre (R) den: Rasûlullah (S): «Helâk edici olan yedi şeyden çekininiz» buyurdu. Ya Rasûlallah! Onlar nedir? denildi. Rasûlullah: «Allah'a şirk koşmak, sihir yapmak, bir hak karşılığı olmak müstesna Allah'ın haram kıldığı bir hayatı öldürmek, yetim malı yemek, ribâ (fâiz) kazancı yemek, düşmana hücum sırasında harbden kaçmak, zinadan masûn olup hatırlardan bile geçmiyen müsallıman kadınlara zina isnad etmek» buyurdu”.

١٤٦ - (٩٠) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ ابْنِ الْمَدَنِ ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ النَّاصِ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «مِنَ الْكِبَائِرِ شَتْمُ الرَّجُلِ وَالِدَيْهِ» . قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! وَهَلْ يَشْتُمُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ ؟ قَالَ «نَعَمْ» . يَسُبُّ أَبَا الرَّجُلِ ، فَيَسُبُّ أَبَاهُ . وَيَسُبُّ أُمَّهُ ، فَيَسُبُّ أُمَّهُ .

(...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَ ابْنُ بَشَّارٍ ، جَمِيعًا ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ .

40. Mühlikâtin, yani insanı faziletleri öldüren ma'siyetlerin yedi olmak üzere tayini, bu sayıdan ziyade olmasını menetmez. Nasıl ki diğer hadis'lerde: Komşunun karısıyla zinâ, anaya babaya isyan, yalan yere yemin ve bunların benzeri daha başka ma'siyetlerin helâk edicilerden olduğu haber verilmiştir.

Bu hadis de helâk edici şeyler arasında sayılmış olan sihir, hakikaten bu isimle ifâdesini bulan çeşit çeşit hurâfeler, bozuk telkinler, ve sayısız kötülüklerle fertleri ve milletleri helâkeden maddeten ve ma'nen öldüren bir belyyedir. Sihrin mahiyyeti ve kısımları hakkında Elmahlı Muhammed Mamdi Yazır'ın Bakara sûrsi, 103. âyetin tefsiri sırasında topladığı bilgileri tavsiye ederiz: Hak Dini Kur'an Dili, I, 436-451.

عَنْ شُعْبَةَ . ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ ، كِلَاهُمَا ، عَنْ سَعْدِ بْنِ
إِبْرَاهِيمَ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلُهُ .

146 — (90) : Abdullahi'bnü Amri'bnî'l-Âs (R) dan:

Rasûlullah (S): «Kişinin ebeveynine sövmesi büyük günahlardandır» buyurdu. Ya Rasûlallah! Kişi ana-babasına söver mi? dediler. Rasûlullah: «Evet, o kimse başka birinin babasına söver, o da bi'l-mukabele onun babasına söver. Yine o, başkasının anasına söver, o da, bi'l-mukabele onun anasına söver» buyurdu ».

() : Şu'be ile Süfyan her ikisi de ayrı ayrı tarîkde Sa'îdu'bnü İbrâhîm'den, bu isnadla öncekinin benzeri olan hadis'i rivâyet etmişlerdir.

(۳۹) بَابُ تَحْرِيمِ الْكِبْرِ وَبَيَانِهِ

١٤٧ — (٩١) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَ مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ دِينَارٍ ، جَمِيعًا عَنْ يَحْيَى بْنِ
حَمَّادٍ . قَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى : حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ . أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي بَانَ بْنِ ثَعْلَبٍ ، عَنْ فَضِيلِ الْقُشَيْرِيِّ ،
عَنْ إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ ، عَنْ عَلْقَمَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ
فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ » قَالَ رَجُلٌ : إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ تَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْمُهُ حَسَنَةً . قَالَ
« إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ . الْكِبَرُ نَظَرُ الْحَقِّ وَغَمَطُ النَّاسِ . »

(39) KİBRİN TAHRİMİ VE BEYANI BÂBİ

—oOo—

147 — (91) : Abdullahi'bnü Mes'ûd (R) dan:

41. Bu hadis'lerde anasının babasının söğülmesine sebep olmak bizzat sövmek derecesinde büyük günahların en ağırlarından olduğu bildiriliyor. Nitekim «Allah'dan başkalarını (Tanrı edinib) çağırarlara sövmeyin. Sonra onlarda haddi aşarak bilgisizlikle Allah'a söverler..» (el-En'am: 108) âyetinde bu sövmeye sebep olmak illetinden dolayı bâtıl din sahiblerinin uydurma ilâh ve mukaddesatına sövmek bile men edilmiştir.

Büyük günahlar olduğu gibi bunların en ağırıkları da vardır. Mûteaddid hadis'lerde bu en ağır günahlardan şunlar bildirilmiştir:

Allah'a ortak koşmak, ana-babaya âsi olmak, yalan şahidliği yapmak, yalan yere yemin etmek, haksız olarak insan öldürmek, düşmanla harb edilirken harb safından kaçmak, namuslu bir kadına fuhuş isnad etmek, sihir yapmak, ribâ almak, yetim malı yemek, Peygamberin söylemediği bir söz söylemek. Bunlar büyük günahların en büyükleridir. Sâde büyük günah olanların sayısı da merfû' ve mevkûf hadis'lerde haber verildiğine göre kırka bâlîğ olmaktadır.

Peygamber (S) : «Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete girmez» buyurdu. Bir kimse: İnsan elbisesinin güzel olmasını, ayakkabısının güzel olmasını sever, dedi. Rasûlullah : «Şüphesiz Allah Cemîl (güzel) dir, güzelliği sever. Kibir ise hakkı def' ve inkâr etmek, insanları hor görmektir» buyurdu.

۱۴۸ - (...) حَدَّثَنَا مِنْجَابُ بْنُ الْحَارِثِ التَّمِيمِيُّ وَسُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، كِلَاهُمَا عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ قَالَ مِنْجَابٌ : أَخْبَرَنَا ابْنُ مُسْهِرٍ ، عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ عَلْقَمَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : لَا يَدْخُلُ النَّارَ أَحَدٌ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ خَرَدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ . وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَحَدٌ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ خَرَدَلٍ مِنْ كِبَرِيَاءٍ .

148 — () : Abdullah (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) : «Kalbinde hardal dânesi kadar iymanı mevcut bulunan kimse ateşe girmez. Kalbinde hardal dânesi kadar ululuk ve azamet bulunan kimse de Cennete girmez» buyurdu.

۱۴۹ - (...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ . حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي بَانَ بْنِ ثَعْلَبٍ ، عَنْ فَضِيلٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ عَلْقَمَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ : « لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ . »

149 — () : Abdullah (R) dan: Peygamber (S) : «Kalbinde zerre miktarı kibir bulunan kimse cennete girmez» buyurmuştur.

(۴۰) بَابُ مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ مَاتَ مُشْرِكًا دَخَلَ النَّارَ

۱۵۰ - (۹۲) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ . حَدَّثَنَا أَبِي وَوَكَيْعٌ ، عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ شَقِيقٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ . (قَالَ وَكَيْعٌ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . وَقَالَ ابْنُ عُثْمَانَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ) يَقُولُ « مَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ » وَقُلْتُ أَنَا : وَمَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ .

(40) ALLAH'A HİÇ BİR ŞEYİ ORTAK KILMAYARAK ÖLEN KİMSENİN CENNETE, MÜŞRİK OLARAK ÖLENİN DE ATEŞE GİRECEĞİNE DÂİR BÂB

—oOo—

150 — (92) : Abdullahi'bnü Mes'ûd (R) şöyle diyordu: Rasûlullah : «Hangisi bir şeyi Allah'a ortak kılarak ölen kimse ateşe gi-

rer» buyurdu. Ben de: Herhangi bir şeyi Allah'a ortak kılmayarak ölen kimse de cennete girer, dedim.

١٥١ - (٩٣) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ ، قَالَا : حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ ، عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ ، عَنْ جَابِرٍ ، قَالَ : أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَا الْمُوجِبَتَانِ ؟ فَقَالَ « مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ . وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ » .

151 — (93) : Câbir (R) şöyle dedi:

Peygamber (S) e bir zat geldi ve: Ya Rasûlallah! Cenneti ve Cennemi icâbettiren iki şey nedir? diye sordu: Rasûlullah: «Allah'a hiç bir şeyi ortak kılmayarak ölen kişi, cennete girer, Allah'a bir şeyi ortak tanıyarak ölen kişi de ateşe girer» buyurdu.

١٥٢ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو أَيُّوبَ الْقَيْلَانِيُّ ، سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ ، وَحَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ ، قَالَا : حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرِو . حَدَّثَنَا قُرَّةٌ ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ . حَدَّثَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ ، وَمَنْ لَقِيَهِ يُشْرِكُ بِهِ دَخَلَ النَّارَ » . قَالَ أَبُو أَيُّوبَ : قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ : عَنْ جَابِرٍ .

(...) وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ . أَخْبَرَنَا مُعَاذٌ (وَهُوَ ابْنُ هِشَامٍ) قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ ، عَنْ جَابِرٍ ؛ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ قَالَ ، يَسْمَعُهُ .

152 — () : Câbiru'bnü Abdillâh (R) dedi ki: Ben Rasûlullah (S) den işittim, şöyle buyuruyordu: «Allah'a hiç bir şeyi ortak kılmayarak kavuşan kimse Cennete girer. O'na ortak tanıyarak kavuşan kimse de ateşe girer».

() : Burada da Câbir, Peygamber şöyle buyurdu diyerek, önceki hadis'in benzerini tahrîr etti.

١٥٣ - (٩٤) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ . قَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ، عَنْ وَاصِلِ الْأَحْذَبِ ، عَنِ الْمَعْرُوفِ بْنِ سُوَيْدٍ ، قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا ذَرٍّ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ؛ أَنَّهُ قَالَ « أَتَانِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ . فَبَشَّرَنِي أَنَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِكَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ . قُلْتُ : وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ ؟ قَالَ : وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ » .

153 — (94) : Ma'mûr İbn Suveyd şöyle dedi: Ebû Zerr (R) 1 Peygamber (S) den, hadis tebliğ ederken dinledim. Peygamber şöyle buyurdu: «Cibrîl (A) bana geldi ve Ümmetinden her kim Allah'a hiç bir

seyi (ulûhiyyet ve Rubûbiyyette) ortak tanımayarak ölürsa o kimse cennete girer, diye müjdeledi. Ben Cibril'e: Hırsızlık etse de, zina yapsa da mı dedim. Evet, hırsızlık etse de, zina yapsa da, diye cevap verdi».

١٥٤ — (...) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَأَحْمَدُ بْنُ خِرَاشٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ حَدَّثَنَا أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنِي حُسَيْنُ الْمَعْلَمِ، عَنْ ابْنِ بَرِيْدَةَ؛ أَنَّ يَحْيَى بْنَ عَمْرٍو حَدَّثَهُ؛ أَنَّ أَبَا الْأَسْوَدِ الدَّيْلِيَّ حَدَّثَهُ؛ أَنَّ أَبَا ذَرٍّ حَدَّثَهُ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ نَائِمٌ. عَلَيْهِ ثَوْبٌ أَيْضٌ. ثُمَّ أَتَيْتُهُ فَإِذَا هُوَ نَائِمٌ. ثُمَّ أَتَيْتُهُ وَقَدْ اسْتَيْقَظَ. فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ. فَقَالَ «مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ مَاتَ عَلَى ذَلِكَ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ» قُلْتُ: وَإِنْ سَرَقَ؟ قَالَ «وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ» قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ؟ قَالَ «وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ» ثَلَاثًا. ثُمَّ قَالَ فِي الرَّابِعَةِ «عَلَى رَغِمِ أَنْفِ أَبِي ذَرٍّ» قَالَ، فَخَرَجَ أَبُو ذَرٍّ وَهُوَ يَقُولُ: وَإِنْ رَغِمَ أَنْفُ أَبِي ذَرٍّ.

154 — () : Ebû Zerr (R) tahdîs edib şöyle dedi:

Bir kerre Peygamber (S) e gelmiştim. O, üzerinde beyaz bir örtü bulunduğ u halde uyuyordu. (Döndüm), sonra yine geldim. O, yine uyuyordu. (Döndüm), sonra yine geldim. Bu defa uyanmıştı. Yanına oturdum. Rasûlullah: «LÂ İLÂHE İLLALLAH diyen ve sonra bu ikrar ve iymân üzerine ölen her kul muhakkak Cennete girecektir» buyurdu. Ben: Zinâ ederse ve hırsızlık yaparsa da mı? dedim. Rasûlullah, zinâ etse de, hırsızlık yapsa da, buyurdu. Ben, (hayret ederek): Zinâ etse de, hırsızlık yapmış olsa da mı? diye tekrar sordum. «Zinâ etse de, hırsızlık yapsa da» buyurdu. Bu sual cevap üç defa tekrarlandı. Sonra dördüncüde Rasûlullah (S): «Ebû Zerr'in burnu toprakta sürtülmesine rağmen (böyledir)» buyurdu.

Râvî Ebu'l-Esved: Ebû Zerr, «Ebû Zerr'in burnu toprakta sürtülse de» diyerek çıktı, demiştir”.

42. Ebû Zerr bu müjdeyi uzak saymakta ma'zûr idî. Çünkü bu sırada belki onun zihni «hiç bir zinakârzinâ ederken mü'min olduğ u halde bu fi'le clir'et edemez» hadis'ine takılmıştı. Hakikaten Buhârî'nin on kadar babında rivayet edilen bu hadis'in ifade ettiğ i menfî hüküm ile müjde ifade eden hadis'i te'lifte güçlük vardır. Fakat bu güçlükşöyle giderilmiştir:

Müjde hadis'inde iymânın esası kasedilmiş tir. «Hiç bir zinakâr...» hadis'inde ise kemâlî selbedilmiş tir.

Hız. Peygamber Ebû Zerr'in ısrahlı hayretini te'kidli olarak red ve inkâr buyurdu. Bilhassa üçlncüde: Ebû Zerr'in burnu toprağ a sürtülse ve böylece zellil ve hakir olsa bile yine cennete girer» buyurmakla Ebû Zerr'in bunu, garib görmesini red ve inkârda son derece mübalâğ alı bir ifade kullanmış tir.

Bu Ebû Zerr hadis'i insanlara fazla bir ümit ve cesaret vererek onların ma'siyetlere gitmelerini arttırmaz mı? diye bir sual hatıra gelebilir. Buna

(۴۱) باب تحریم قتل الظالم بعد أنه قال : لا إله إلا الله

۱۵۵ - (۹۵) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا آدِثُ . عَنْ وَحْدَةَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ رُمَيْحٍ (وَاللَّفْظُ مُتَقَارِبٌ)

أَخْبَرَنَا آدِثُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَيَّارِ ، عَنْ الْقَدَادِ بْنِ الْأَسْوَدِ ؛ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَرَأَيْتَ إِنْ لَقِيتُ رَجُلًا مِنَ الْكُفَّارِ . فَقَاتَلَنِي . فَضَرَبَ إِحْدَى يَدَيَّ بِالسَّيْفِ قَطْعًا . ثُمَّ لَازِمَنِي بِشَجَرَةٍ ، فَقَالَ : أَسَلَمْتُ لَكَ . أَفَأَقْتُلُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ! بَعْدَ أَنْ قَاتَلْتَهُ ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : لَا تَقْتُلْهُ ، قَالَ فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنَّهُ قَدْ قَطَعَ يَدَيَّ . ثُمَّ قَالَ ذَلِكَ بَعْدَ أَنْ قَطَعَهَا . أَفَأَقْتُلُكَ ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : لَا تَقْتُلْهُ . فَإِنْ قَتَلْتَهُ فَإِنَّهُ عَمْرَلَيْكَ قَبْلَ أَنْ تَقْتُلَهُ . وَإِنَّكَ بِعَمْرَلَيْتِهِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ كَلِمَتَهُ الَّتِي قَالَ .

(41) KÂFİRİ «LÂ İLÂHE İLLALLAH» DEDİKTEN SONRA
ÖLDÜRMEİNİN TAHRİMİ BÂBİ

—oOo—

155 — (95) : Mikdadu'bnu'l-Esved (R) şöyle sorduğunu haber verdi: Ya Rasûlallah! Şöyle bir mesele hakkında ne buyurursun? Ben kâfirlerden bir kişi ile karşılaştım, benim ile vuruşsa da benim iki elimden birini kılıcı ile vurub koparsa, sonra benden kaçıp bir ağaca sığınsa ve: Ben Allah için müsliman oldum, LÂ İLÂHE İLLALLAH dese, ben onu bu tevhid kelimesini söyledikten sonra öldürebilir miyim? Ya Rasûlallah! dedim. Rasûlullah (S): «Hayır, onu öldürme» buyurdu. Ben, ya Rasûlallah, o, benim elimi kesti, sonra da bu sözü söyledi. Onu öldürebilir miyim? dedim. Rasûlullah şöyle buyurdu: «Sakin onu öldürme. Eğer öldürürsen o senin onu öldürmezden evvelki vaziyetindedir. (Çünkü müsliman olmuştur, kanı masûndur). Sen de onun söylediği tevhid kelimesini söylemesinden evvelki vaziyetindesin (çünkü kanın kıyas ile mubah olmuştur)».

cevab şudur: İslâmın kaidelerinden biri de yalnız iman ile ölmekle beşer haklarının sâkıt olmayacağı esasıdır. Fakat beşer haklarının bu masûniyeti Allah'ı, cennetine katmak istediği kullarından tekeffülünü esirgemesini de icabetmez. İşte bu sebepten, Peygamber Ebû Zerr'in ihtimal vermeyişini mükerrer ve müekked olarak reddetmiştir. Bu hadis'deki «Cennete girer» kavli «nihayet Cennete girer» demek olması da çok muhtemeldir. Cennete bu giriş ya doğrudan doğruya vukû' buhur, yahutta cehennemde ma'siyetlerin karşılığını gördükten sonra olur.

Bu hadis'de Hâriciler'in ve Mu'tezile'nin: «Büyük günah işleyen kişi Cehennem'de ebedî kalır» yolundaki iddialarını da red vardır (Umdetu'l-Kari IV, 5).

١٥٦ - (...) حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ ، قَالَا : أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ : أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ . ع وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ مُوسَى الْأَنْصَارِيُّ حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ . ع وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ ، جَمِيعًا عَنْ الزُّهْرِيِّ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . أَمَّا الْأَوْزَاعِيُّ وَابْنُ جُرَيْجٍ فِي حَدِيثِهِمَا قَالَ : أَسَلْتُ اللَّهَ : كَمَا قَالَ الْبَيْتُ فِي حَدِيثِهِ . وَأَمَّا مَعْمَرٌ فِي حَدِيثِهِ : فَلَمَّا أَمَوَيْتُ لِأَقْتَلَهُ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ .

156 — () : Evzâî ve İbn Cureyc cemi'an Zühri'den bu isnad ile rivâyet ettiler. Evzâî ve İbn Cureyc'e gelince her ikisinin hadis'lerinde de Leys'in bundan evvelki hadis'inde zikrettiği gibi «Allah için Müsliman oldum, dedi» vardır.

Ma'mer'e gelince onun hadis'inde ise: «Onu öldürmek için eğildiğim zaman, LÂ İLÂHE İLLALLAH dedi» vardır.

١٥٧ - (...) وَحَدَّثَنِي حَرَمَلَةُ بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ : أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي عَطَاءُ بْنُ يَزِيدَ الْأَيْبِيُّ ، ثُمَّ الْجُنْدِيُّ ، أَنَّ عُبَيْدَ اللَّهِ بْنَ عَدِيَّ بْنَ الْحَيَّارِ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّ الْمِقْدَادَ بْنَ أَمْرٍو ابْنَ الْأَسْوَدِ الْكِنْدِيَّ ، وَكَانَ حَلِيفًا لِابْنِ زُهْرَةَ ، وَكَانَ يَمُنُّ شَهِدَ بَدْرًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؛ أَنَّهُ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَرَأَيْتَ إِنْ لَقِيتُ رَجُلًا مِنَ الْكُفَّارِ ؟ ثُمَّ ذَكَرَ بِمَنْزِلِ حَدِيثِ الْبَيْتِ .

157 — () : Mikdâdu'bnü Amri'bnî Esved el-Kindî —ki bu Mikdâd Zühre oğullarının andlaşmış dostu idi ve Bedir'de Rasûlullah (S) ile beraber hazır bulunan sahabîlerdendi— Şöyle dedi:

«Ya Rasûlallah! Eğer ben kâfirlerden bir kimse ile karşılaşsam.... ne buyurursunuz?» demiş, sonra geçen Leys hadis'inin benzerini zikretmiştir.

١٥٨ - (٩٦) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَنْمَرِيُّ . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ وَإِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ ، كِلَاهُمَا عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي ظَبْيَانَ ، عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ . وَهَذَا حَدِيثُ ابْنِ أَبِي شَيْبَةَ . قَالَ : بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي سَرِيَّةٍ . فَصَبَّحْنَا الْحَرُفَاتِ مِنْ جُوهَيْنَةَ . فَأَذْرَكْتُ رَجُلًا . فَقَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . فَطَعْنْتُهُ فَوَقَعَ فِي نَقَمِي مِنْ ذَلِكَ . فَذَكَرْتُهُ لِلنَّبِيِّ ﷺ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَقَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَقَتْلَانَهُ ؟» قَالَ قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنَّمَا قَالَهَا خَوْفًا مِنَ السَّلَاحِ . قَالَ : «أَفَلَا شَقَقْتَ عَنْ قَلْبِهِ ، حَتَّى تَعْلَمَ أَقَالَهَا أَمْ لَا .» فَمَا زَالَ يُكْرِرُهَا عَلَيَّ حَتَّى تَخَيَّيْتُ أَنِّي أَسَلْتُ يَوْمَئِذٍ . قَالَ فَقَالَ سَمِعْتُ : وَأَنَا وَاللَّهِ لَا أَقْتُلُ مُسْلِمًا حَتَّى يَقْتُلَهُ ذُو الْبَطْنَيْنِ يَعْنِي أَسَامَةَ . قَالَ : قَالَ رَجُلٌ :

أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ : وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ ۚ فَعَلَّ سَمْعُهُ ۚ فَذُ قَاتِلْنَا حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَأَنْتَ وَأَصْحَابُكَ يُرِيدُونَ أَنْ تُقَاتِلُوا حَتَّى تَكُونَ فِتْنَةٌ . [٢٩٤٢/٨/٨]

158 — (96) : Usâmetu'bnü Zeyd (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) bizi bir seriyye içinde (cihada) göndermişti. Cuheyne kabilesinden Hurukat'a bir sabah baskını yaptık. O sırada ben bir adama eriştim. O, LÂ İLÂHE İLLALLAH, dedi. Ben kargımı ona sapladım. Bu işten gönlüme bir şüphe düştü. Sonra bunu Peygamber'e söyledim. Rasûlullah (S):

«LÂ İLÂHE İLLALLAH dediği halde onu niçin öldürdün? dedi. Ben, ya Rasûlullah! O, bunu ancak silâhtan korktuğu için söylemiştir, dedim. «Onu kalbinden söyleyip söylemediğini bilmen için kalbini mi yardım?» buyurdu ve bu suali bana karşı hiç durmadan tekrar ediyordu: Nihayet ben o gün müsliman olmuş olaydım diye temennî ettim.

Sa'd: Vallahi, iki karıncıklı yani Usâme öldürmeye kalkışmadıkca ben hiç bir müslimanı öldürmem, dedi, Birisi ona:

Allah: «Bir fitne kalmayıncaya ve din tamamıyla Allah'ın oluncaya kadar onlarla muhârebe edin» (el-Enfâl: 39) buyurmadı mı? dedi. Bunun üzerine Sa'd:

«Biz hiç bir fitne kalmayıncaya kadar mukâtele ettik. Sen ve arkadaşların ise bir fitne meydana gelsin diye harbetmek istiyorsunuz» dedi.

١٥٩ - () : حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْقَوَاقِیُّ حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ أَخْبَرَنَا حُصَيْنٌ حَدَّثَنَا أَبُو ظَبْيَانَ قَالَ : سَمِعْتُ أَسْمَةَ بْنَ رِبْدِ بْنِ حَارِثَةَ يُحَدِّثُ قَالَ : سَمِعْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِلَى الْحَرَقَةِ مِنْ جُهَيْنَةَ . فَصَبَّحْنَا الْقَوْمَ فَهَرَمَسَامُ وَلَحَفْتُ أَنَا وَرَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ رَجُلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا عَشِينَاهُ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . فَكَفَّ عَنْ الْأَنْصَارِ وَطَعْتُهُ رَنْجِي حَتَّى قَتَلْتُهُ قَالَ فَلَمَّا قَدِمْنَا بَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ لِي : يَا أَسْمَةُ أَقَتَلْتُهُ نَعْدَ مَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ؟ قَالَ قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا كَانَ مُتَعَوِّذًا . قَالَ : فَقَالَ : أَقَتَلْتُهُ نَعْدَ مَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ؟ قَالَ فَمَا زَالَ يُكَرِّرُهَا عَلَيَّ حَتَّى تَمَنَّيْتُ أَنِّي لَمْ أَكُنْ . أَسَأَلْتُ قَبْلَ ذَلِكَ الْيَوْمِ

159 — () : Usâmetu'bnü Zeyd tahdîs edip şöyle dedi:

Rasûlullah (S) bizi (Cuheyne kabilesinden) Huraka üzerine (cihada) gönderdi. Sabah vakti düşman kavme kavuşduk ve onları bozguna uğrattık. Ensar'dan bir mücahidle ben, (Fezariyelerden Mirdasu'bnü Nehiyk adlı çoban) bir kişiye kavuştuk. Fezâriy'nin karşısına çıkıverdiğimiz za-

man o: LÂ İLÂHE İLLALLAH, dedi. Bunun üzerine Ensari arkadaşım ondan elini çekti. Fakat ben kargımı Fezariye'ye saptırdım, nihayet öldürdüm. Medine'ye geldiğimizde bu vak'a Peygamber'e erişmiş. Rasûlullah bana: Ey Usâme! O zâtı LÂ İLÂHE İLLALLAH dedikten sonra niçin öldürdün? diye sordu. Ben, o, bunu ancak ölümden kaçmak için söyledi, dedim. Rasûlullah yine: LÂ İLÂHE İLLALLAH dedikten sonra onu neden öldürdün? dedi. Bu suali bana karşı hiç durmadan tekrarlıyordu. Nihayet ben, keşki bu günden önce müsliman olmuş olmayaydım diye temenni ettim".

١٦٠ - (١٧) حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ جَرَّاشٍ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ حَدَّثَنَا مُعْتَبِرٌ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يُحَدِّثُ: أَنَّ حَالِدَ الْأَثْبَجِ، ابْنَ أَبِي صَفْوَانَ بْنِ مُخَرِّبٍ، حَدَّثَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مُخَرِّبٍ: أَنَّهُ حَدَّثَ: أَنَّ حَنْدَبَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ النَّجَلِيَّ نَفَثَ إِلَى عَسَمَسِ بْنِ سَلَامَةَ، رَمَى قَتَبَةَ ابْنِ الرَّيْبِ، فَقَالَ: اجْعَلْ لِي نَفَرًا مِنْ إِخْوَانِكَ حَتَّى أَخَذْتَهُمْ فَنَفَثَ رَسُولًا إِلَيْهِمْ فَلَمَّا اخْتَمَمُوا حَاءَ حَنْدَبٍ وَعَلَيْهِ بُرْتُسٌ أَصْفَرُ فَقَالَ: نَحْذَرُوا بِمَا كُنْتُمْ تَحْذَرُونَ بِهِ. حَتَّى دَارَ الْحَدِيثُ فَلَمَّا دَارَ الْحَدِيثُ إِلَيْهِ خَسِرَ الْبُرْتُسُ عَنْ رَأْسِهِ. فَقَالَ: إِنِّي أَتَيْتُكُمْ وَلَا أُرِيدُ أَنْ أَخْبِرَكُمْ عَنْ نَبِيِّكُمْ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَفَثَ نَفْثًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى قَوْمٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ. وَإِنَّهُمْ اتَّقَوْا فَكَانَ رَجُلٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِذَا شَاءَ أَنْ يَقْصِدَ إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَضَدَّ لَهُ قَتْلَهُ وَإِنَّ رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَضَدَّ غَفْلَتَهُ قَالَ وَكُنَّا نَحْذَرُ أَنَّهُ أَسَاءَةُ بْنُ زَيْدٍ فَلَمَّا رَفَعَ عَلَيْهِ السَّبَبَ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَقَتَلَهُ فَحَاءَ الشَّيْءُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ حَتَّى أَخْبَرَهُ

43. Siyer kitaplarında bu sefer Galibu'bnü Abdillâh Leysi gazvesi diye anılır. İbnu Sa'd'ın bildirdiğine göre bu seriyye hicretin yedinci yılı ramazanında tertib edilip Necid diyarında Batn-ı Nahl'in arka tarafında Mikaa adlı yerde toplanan Benu Ahval, Benu Âbidi'bnü Sa'lebe eşkiyası üzerine gönderilmişti. Bu mevki ile Medine arasında sekiz günlük mesafe vardır. 130 mevcutlu olan bu seriyye Galib İbn Abdillâh'ın komutası altında gönderildiği için bu ad ile anılmıştır.

Usâme, peygamberin: LÂ İLÂHE İLLALLAH diyen bir kişiyi niçin öldürdün? şeklinde mükerrer soru ve serzenişinden çok sıkılmıştı. Bu günden önce keşke müsliman olmayaydım sözü de ıstırapının derecesini belâgatla ifade etmektedir. Şüphesiz ki Usâme'nin bu sözü, hakikat olmayıp mübalağaya mahmûldür. Usâme bu kimsenin şahâdet kelimesini getirmesine kıymet vermeyip öldürürken:

«فَلَمْ يَكْ يَنْفَعُهُمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَاسَنَا»

: Kâfirlerin bizim azabımızı gördükleri zamanki ıymanları kendilerine fayda vermiyecektir» (el-Gâfir: 85) âyetinin zâhiriyle ıstidlâl etmiş olacaktır. Bu cihetle Rasûlullah onu azarlamakla yetinmiş, diyetle emretmemiştir.

خَبَرَ الرَّجُلَ كَيْفَ صَنَعَ . فَدَعَاهُ فَسَأَلَهُ فَقَالَ « لِمَ تَقُلْتَهُ ؟ » قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أُوجِعُ فِي الْمُسْلِمِينَ . وَتَقْتُلُ فُلَانًا وَفُلَانًا . وَتَمْنَى لَهُ تَفَرًّا . وَإِنِّي حَمَلْتُ عَلَيْهِ . فَلَمَّا رَأَى السَّيْفَ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَقُلْتَهُ ؟ » قَالَ : نَعَمْ . قَالَ « فَكَيْفَ تَصْنَعُ بِمَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِذَا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ؟ » قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! اسْتَغْفِرُنِي . قَالَ « وَكَيْفَ تَصْنَعُ بِمَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِذَا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ؟ » قَالَ فَجَعَلَ لَا يَزِيدُهُ عَلَى أَنْ يَقُولَ « كَيْفَ تَصْنَعُ بِمَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِذَا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ؟ »

160 — (97) : Cundubu'bnü Abdillâh el-Becell, İbnü Zubeyr'-in fitnesi zamanında 'As'asu'bnü Selâme'ye bir haberci yolladı. Benim için kardeşlerinden bir cemaat topla da onlara hadis tebliğ edeyim, dedi. 'As'as' da hemen onlara bir elçi gönderdi, onlar toplandığı zaman, Cündüb söyliyceklerinizi söyleyiniz, dedi. Nihayet söz deveren etti. Söz kendisine dönlünce bağından bornusu açtı ve şöyle dedi: Ben size geldim, sizlere Peygamberinizden haber vermek istiyorum: Rasûlullah (S) müslimanlardan bir müfrezeyi, müşriklerden bir kavim üzerine gönderdi. Onlar birbirlerini ile karşılaştılar. Müşriklerden bir kimse müslimanlardan birine suikast etmek isterse suikast eder ve onu öldürürdü. Müslimanlardan bir kimse hasmının gafletini gözetledi ve onu katletti. Bu kimse'nin Usâmetu'bnü Zeyd olduğu bize söylenmiştir. Usâme ona kılıcını kaldırıncı o, LÂ İLÂHE İLLALLAH, dedi. Usâme de onu öldürdü. Nihayet Peygambere bir müjdeci geldi. Peygamber ona sordu, o da Peygambere haber verdi. Hattâ o haberci öldürülen kimsenin haberini de Usâme nasıl yaptıysa öylece haber verdi. Mûtaâkiben Rasûlullah Usâme'yi çağır-
dı ve ondan meseleyi sordu. Ve: «Onu niçin öldürdün?» buyurdu. Usâme: Ya Rasûlallah! Müslimanlarda çok can yaktı, fulan ve fulan kimse-
leri öldürdü. (Usâme Peygambere bir hayli kimselerin isimlerini söyle-
miştir). Ve ben, ona hücum ettim, kılıcı görünce: LÂ İLÂHE İLLALLAH dedi. Rasûlullah: «Onu öldürdün mü?» buyurdu. Usâme: «Evet» diye ce-
vab verdi. Rasûlullah: «Kıyâmet gününde (şâhid olarak) LÂ İLÂHE İLLALLAH kelimesi geldiği zaman nasıl yaparsın?» buyurdu. Usâme: Ya Rasûlallah! Benim için mağfiret isteyiver, dedi. Rasûlullah: «Kıyâmet gününde LÂ İLÂHE İLLALLAH geldiği zaman nasıl yaparsın?» buyur-
du. Ve artık «Kıyâmet gününde LÂ İLÂHE İLLALLAH geldiği zaman nasıl yaparsın?» sorusundan başka birşey söylemez oldu.

Bunun üzerine:

« وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْفَى الْيَكْمَ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا »

: Size selâm veren (müslümanlık şâ'arını gösteren) kişiye sen mü'min değilsin demeyiniz» (en-Nisâ: 94) kavli nazil olmuştur.

(۴۲) باب قول النبي صلى الله تعالى عليه وسلم «من حمل علينا السلاح فليس منا»

۱۶۱ - (۹۸) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَحُمَدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَا : حَدَّثَنَا يَحْيَى (وَهُوَ الْقَطَّانُ)

ع وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو أَسَمَةَ وَابْنُ عُثْمِيرٍ ، كُلُّهُمَا عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . ع وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَاللَّفْظُ لَهُ قَالَ : فَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ : أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا » .

(42) PEYGAMBER (S) İN: «BİZE SİLÂH ÇEKEN, BİZDEN DEĞİLDİR» SÖZÜNE DAİR BÂB

—oOo—

161 — (98) : İbnu Umer (R) den:

Peygamber (S): «Her kim biz müslümanlara silâh çekip kıtal ederse artık o, bizden değildir» buyurdu.

۱۶۲ - (۹۹) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ عُثْمِيرٍ ، قَالَا : حَدَّثَنَا مُصَنَّبٌ (وَهُوَ ابْنُ الْمُقْدَامِ)

حَدَّثَنَا يَكْرِيمَةُ بْنُ هَمَّارٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَلَمَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « مَنْ سَلَّ عَلَيْنَا السَّيْفَ فَلَيْسَ مِنَّا » .

162 — (99) : Seleme (R) den: Peygamber (S): «Her kim bize kılıç sıyırsa, artık o bizden değildir» buyurdu.

۱۶۳ - (۱۰۰) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَرَّادٍ الْأَشْعَرِيُّ وَأَبُو كُرَيْبٍ ، قَالُوا :

حَدَّثَنَا أَبُو أَسَمَةَ ، عَنْ بُرَيْدٍ ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ ، عَنْ أَبِي مُوسَى ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا » .

163 — (100) : Ebû Mûsâ (R) dan: Peygamber (S): «Her kim bize silâhla saldırırsa artık o, bizden değildir» buyurdu.

44. Hadis'deki bu şiddetli vald, müslimanları birlik ve bağlarını bozacak olan bu kabil fil ve hareketlerden sakındırmak içindir. Buhârî şu hadis'i de rivâyet ediyor: Ahnef İbn Kays dedi ki, (Ali ile Muâviye arasında Sıffin harbi sırasında) ben şu adama (Ali'ye) yardım etme için gidiyordum. Bana Ebû Bekre rastgeldi ve: Nereye gidiyorsun? diye sordu. Şu adama (yani Ali İbn Ebi Talib'e) yardıma gidiyordum, dedim. Ebû Bekre: Haydi dön! Ben Rasûlullahtan işittim, «İki müsliman kırıçlarıyla karşılaştıkları zaman ölen de öldüren de cehennemdedir» buyuruyordu. Ben de: Öldüren böyle amma ölene ne oluyor? dedim. «Ölen de arkadaşını öldürmeye hırslı idi» buyurdu. (Buhârî, Diyât, kavluhu Tealâ: «VE MEN AHYÂNÂ...» el-Mâide, 32).

Bütün bunlar ve benzeri rivâyetler İslâm Dininin beşer hayatına ve İslâm birliğine ne derece kıymet verdiğinin birer delilidir.

(۴۳) باب قول النبي صلى الله تعالى عليه وسلم «من عشا فليس منا»

۱۶۴ - (۱۰۱) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا بَقُوبُ (وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَادِي) حَدَّثَنَا أَبُو الْأَخْوَصِ مُحَمَّدُ بْنُ حَبَّانٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي حَازِمٍ، كِلَاهُمَا عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «مَنْ خَلَّ عَلَيْنَا السَّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا وَمَنْ عَشَا فَلَيْسَ مِنَّا»

(۱۰۲) وَحَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَفُتَيْبَةُ بْنُ أَبِي حَبْرٍ نَحْبِئًا عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ قَالَ ابْنُ أَبِي حَبْرٍ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي حَبْرٍ أَخْبَرَنَا الْقَلَاءُ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَأَى عَلَى صَاحِبِهِ طَعَامًا فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَقَالَتْ أَصَابَةُ نَلَّأَ فَقَالَ «مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ؟» قَالَ أَصَابَتُهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ «أَفَلَا حَفَلَتْهُ مَوْتِ الطَّعَامِ كَيْ يَرَاهُ النَّاسُ؟ مَنْ عَشَا فَلَيْسَ مِنِّي»

(43) RASÛLULLAH (S) IN «BİZİ ALDATAN BİZDEN DEĞİLDİR» SÖZÜNE DAİR BÂB

—oOo—

164 — (101) : Ebû Hureyre (R) den:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Her kim bize silâh çekerse, o, bizden değildir. Her kim bizi aldatır, hâinlik yaparsa, o da bizden değildir».

(102) : Ebû Hureyre (R) den: (şöyle demiştir:)

Rasûlullah (S) bir yiyecek yığınının uğradı, elini o yığının içine daldırdı. Parmaklarına ıslaklık isâbet etti. Bunun üzerine: «Ey taam sahibi! Bu nedir?» buyurdu. Mal sahibi: Ya Rasûlallah! Ona yağmur isâbet etti, dedi. Rasûlullah: «İnsanların görebilmesi için o ıslak kısmı taamın üstüne neden koymadın? Aldatan kimse benden değildir» buyurdu.

(۴۴) باب ضرب الحدود ونسب الجيوب والرعاء برعوى الجاهلية

۱۶۵ - (۱۰۲) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا أَبُو مُقَابَةَ حَدَّثَنَا أَبُو ثَكْرٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو مُقَابَةَ وَوَكَيْعٌ حَدَّثَنَا ابْنُ عُثْمَانَ حَدَّثَنَا أَبِي نَحْبِئًا عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَرْثَدَةَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لَيْسَ بِأَمْرٍ ضَرَبَ الْخُدُودَ أَوْ شَقَّ الْجُيُوبَ أَوْ دَمَّ بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ»

هَذَا حَدِيثٌ يَحْتَجُّ. وَأَمَّا ابْنُ عُثْمَانَ وَأَبُو ثَكْرٍ فَقَالَا «وَشَقَّ وَدَمَّ» بِغَيْرِ أَلِفٍ

(44) YANAKLARA VURMANIN, YAKALARI YIRTMANIN VE
CÂHİLİYET ÂDETİYLE FERYAD ETMENİN TAHRİMİ BÂBİ

—oOo—

165 — (103 : Abdullah (İbn Mes'ûd) şöyle dedi: «Rasûlullah (S): (Ölü için) yanaklara vuran, yahut yakaları yırtan, yahut câhiliyet âdeti üzere feryâd-u figân eden bizden değildir» buyurdu.

Bu, Yahya'nın hadîs'idir. Amma İbnu Numeyr ve Ebû Bekre gelince onlar elifsiz olarak (yani «ev» değil de «ve» ile) ve yırtar ve çağırırsa» diye rivâyet etmişlerdir.

١٦٦ - (...) وَحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ . ع وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ ، قَالَا : حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ ، جَمِيعًا عَنِ الْأَعْمَشِ . بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَقَالَا : «وَشَقَّ وَدَعَا» .

166 — () : Cerir ile İbnu Yûnus'dan her biri de cemî'an A'meş'den olmak üzere bu isnad ile tahdis ettiler ve onlar da: «Ve yırtarsa ve çağırırsa» diye söylediler.

١٦٧ - (١٠٤) حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى الْقَنْطَرِيُّ . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَزْمَةَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدٍ بْنِ جَابِرٍ ؛ أَنَّ الْقَاسِمَ بْنَ مُخَبِّرَةَ حَدَّثَهُ قَالَ : حَدَّثَنِي أَبُو بُرْدَةَ بْنُ أَبِي مُوسَى . قَالَ : وَجِعَ أَبُو مُوسَى وَجَعًا فَمَشَى عَلَيْهِ . وَرَأْسُهُ فِي حَبْرٍ امْرَأَةٍ مِنْ أَهْلِهِ . فَصَاحَتْ امْرَأَةٌ مِنْ أَهْلِهِ . فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَرُدَّ عَلَيْهَا شَيْئًا . فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ : أَنَا بَرِيءٌ بِمَا بَرِئْتُ مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بَرِيءٌ مِنَ الصَّالِقَةِ وَالْحَالِقَةِ وَالشَّاقَةِ .

(...) حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ مُهَيْدٍ وَإِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ ، قَالَا : أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ . أَخْبَرَنَا أَبُو مُهَيْسٍ . قَالَ : سَمِعْتُ أُمَّا صَخْرَةَ يَذْكُرُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدٍ وَأَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى ، قَالَا : أَغْنَى عَلَى أَبِي مُوسَى وَأَقْبَاتِ امْرَأَتَهُ أُمُّ عَبْدِ اللَّهِ تَصْبِيحُ بَرْنَةٍ . قَالَا : ثُمَّ أَفَاقَ . قَالَ : أَلَمْ تَعْلَمِي (وَكَانَ يُحَدِّثُهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «أَنَا بَرِيءٌ بِمَا بَرِئْتُ مِنْ خَلْقٍ وَسَلَقٍ وَخَرَقٍ» .

(...) حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُطِيعٍ . حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ حُصَيْنٍ ، عَنْ عِيَّاضِ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ امْرَأَةٍ أَبِي مُوسَى ، عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . ع وَحَدَّثَنِيهِ حَبَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي . حَدَّثَنَا دَاوُدُ (بَعْنَى ابْنِ أَبِي هِنْدٍ) حَدَّثَنَا عَاصِمٌ ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مُحَرَّرٍ ، عَنْ أَبِي مُوسَى ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . ع وَحَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحُلَوَانِيُّ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ . أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ

بِ مُنْبِرٍ ، عَنْ رَبِّهِ بْنِ جِرَاسٍ ، عَنْ أَبِي مُوسَى ، عَنْ النَّبِيِّ ﷺ ، بِهَذَا الْحَدِيثِ غَيْرَ أَنْ فِي حَدِيثِ
عِيَّاصِ الْأَشْعَرِيِّ قَالَ « لَبَسَ بِنَا » وَلَمْ يَقُلْ « تَرَى » ،

167 — (104) : Ebû Mûsâ (R) nın oğlu Ebû Bürde tahdîs edip şöyle dedi: (Bir kerre babam) Ebû Mûsâ şiddetli bir hastalıkla hastalanmıştı. Bu sıra başı, âilesinden bir kadının göğsünde olarak bayıldı. Bunun üzerine ehlinden olan bir kadın bir sayha attı. Fakat Ebû Mûsâ'nın durumu, kadının bu hareketini menetmeye müsaid değildi. Ebû Mûsâ bu baygınlığı atlatıp açılınca şöyle dedi:

Rasûlullah (S) in uzak bulunduğu her seyden ben de uzağım. Rasûlullah (S): Musibet zamanında sayha eden, saçını yolan, elbisesini yırtan kadınlardan uzak bulunurdu.

..... : Abdurrahmanî'bnü Yezid ile Ebû Bürde şöyle dediler: Ebû Mûsâ bayıldı ve hanımı Ummu Abdillah geldi, çınlatarak sayha etmeye başladı. Sonra Ebû Mûsâ kendine geldi ve hanımına hitaben: Rasûlullah (S) in:

«Ben saç yolan, haykıran ve yırtan kimselerden beriyim» dediğini bilmedin mi?» dedi. (Çünkü kendisi bunu hanımına tebliğ ederdi).

..... : Yine ayrı ayrı üç tarikteki raviler bu Ebû Mûsâ'dan, o da Peygamberden isnadile bu hadis'i rivâyet etmişlerdir. Ancak bunlardan İyâd el-Eş'arî hadis'inde:

«Bizden değildir» buyurmuş, «uzağım» buyurmamıştır».

(١٥) مَا مِنْ عِلَّةٍ عَزِمَ السَّيْرُ

١٦٨ - (١٠٥) وَخَدَّيْنِ شَيْبَانَ بْنِ قُرَظٍ وَعَنْدَاةُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَتْمَاءِ الضَّبِّيِّ ، قَالَ : حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ

(وَهُوَ ابْنُ مَيْثُوبٍ) حَدَّثَنَا وَاصِلُ الْأَخْذِ عَنْ أَبِي وَائِلٍ ، عَنْ حُذَيْفَةَ ، أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ رَجُلًا يَسُمُّ الْحَدِيثَ .

فَقَالَ حُذَيْفَةُ : نَجِثْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « لَا يَدْخُلُ الْحَنَّةَ نَعَامٌ »

45. Şu câhiliyet Âdetleri ashâbın ittîfakıyla haramdır:

Nudbe: Ölümlün iyiliklerini sayıp dökerek ağlamak.

Niyâha: Avaz avaz ağlamak.

Latmu'l-hadd: Yanaklarını, yüzünü başını dizlerini dövmek.

Şakku'l-Ceyb: Yaka, elbise yırtmak.

Hamsu'l-vech: Yüzünü tırmalamak.

Negru'ş-şîr: Manzûmelerle ölümlün iyiliklerini yaymaya çalışmak.

Duâu'l-veyl ve's-sabûr: Azab ve helâk ile duâ (Nevevî).

Bunlar Hanefîlere göre de haramdır. Kerahat diyenlerin maksadı da her halde tahrimî kerahattır (Aynî).

(45) KOĞUCULUĞUN ÇOK AĞIR BİR HARAM OLDUĞUNU
BEYAN BÂBİ

—oOo—

168 — (105) : Huzeyfe (R) den: Bir kimsenin söz taşıdığı haberi Huzeyfe'ye ulaşmış, bunun üzerine kendisi şöyle demiştir: Rasûlullah (S) den işittim, şöyle buyuruyordu: «Koğuculuk eden cennete giremez».

١٦٩ - () حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَبِيبٍ السَّيِّدِيُّ وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ إِسْحَاقُ : أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ ، عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ ، قَالَ : كَانَ رَجُلٌ يَنْقُلُ الْحَدِيثَ إِلَى الْأَمِيرِ . فَكُنَّا خُلُوسًا فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ الْقَوْمُ : هَذَا يَمْنُ يَنْقُلُ الْحَدِيثَ إِلَى الْأَمِيرِ . قَالَ فَهَاءُ حَتَّى جَلَسَ إِلَيْنَا فَقَالَ حَذِيقَةُ : نِعِمْتُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَاتٌ » .

169 — () : Hemmâmu'bnü Hâris şöyle dedi: Bir kimse emîre söz taşırdı. Birgün biz mescidde oturuyorduk. Cemaat: İşte şu, emîre lâf taşıyan kimselerdendir, dediler. Derken adam geldi, neticede bizim meclisimize oturdu. Bunun üzerine Huzeyfe şöyle dedi: Ben Rasûlullah (S) den işittim, şöyle buyuruyordu: «Koğuculuk eden (fesadçı) kişi Cennete giremez».

١٧٠ - () حَدَّثَنَا أَبُو نَكْرٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ وَوَكَيْعٌ ، عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ وَحْدَنَةَ مَخَابُتِ بْنِ الْحَارِثِ التَّمِيمِيِّ . وَالْفَقُّ لَهٗ أَخْبَرَنَا ابْنُ مُنِيرٍ ، عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ ، قَالَ : كُنَّا خُلُوسًا فِي الْمَسْجِدِ فَهَاءُ رَجُلٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَيْنَا فَقِيلَ لِحَذِيقَةَ : إِنَّ هَذَا يَرْفَعُ إِلَى السُّلْطَانِ أَشْيَاءَ . فَقَالَ حَذِيقَةُ ، إِرَادَةُ أَنْ يُسَمِّعَهُ : نِعِمْتُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَاتٌ » .

170 — () : Hemmamu'bnü Hâris şöyle dedi: Mescidde Huzeyfe'nin yanında oturuyorduk. Bir adam geldi ve bizim yanımıza oturdu. Huzeyfe'ye: İşte bu, sultana bir çok şeyler görürür denildi. Bunun üzerine Huzeyfe ona işittirmek maksadiyle: Rasûlullah (S) ı: «Koğuculuk yapan Cennete girmez» derken dinledim, dedi.

46. Katût, kıttitl ve kattât: Görülmez gizli bir yerden insanların sözlerini dinleyen, sonra bu dinlediği sözü başkalarına taşıyan kimsedir. Gerek koğuculuk etsin, gerek etmesin, bu dinleyen kimseye türkçede dikikl tâbir olunur. Kötü huylardandır (Kamus mütercimî Asım Molla).

(٤٦) بَابُ بَيَانِ غُلْظِ نَهْرِمِ إِسْبَالِ الذَّرَارِ وَالْمَنْ بِالْعُقْبَةِ وَتَقْبِى الدَّلْعَةِ بِالْخَلْفِ . وَبَيَانِ الثَّلَاثَةِ

الَّذِينَ لَا يَكْلَمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يَرْكَبُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابُ أَلِيمٌ

١٧١ - (١٠٦) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى ، وَابْنُ بَشَّارٍ ، قَالُوا : حَدَّثَنَا

مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ، عَنْ شُعْبَةَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُدْرِكٍ ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ ، عَنْ خُرَشَةَ بْنِ الْحَرْثِ ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ ، وَلَا يَرْكَبُهُمْ ، وَلَهُمْ عَذَابُ أَلِيمٌ » قَالَ فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثَ مَرَارٍ . قَالَ أَبُو ذَرٍّ : خَابُوا وَخَسِرُوا . مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ « الْمُسْبِلُ وَالْمَنَّانُ وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتُهُ بِالْخَلْفِ الْكَاذِبِ » .

(...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَلَّادٍ الْبَاهِلِيُّ . حَدَّثَنَا يَحْيَى (وَهُوَ الْقَطَّانُ) حَدَّثَنَا سُفْيَانُ . حَدَّثَنَا

سُلَيْمَانُ الْأَعْمَشِيُّ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُسْهِرٍ ، عَنْ خُرَشَةَ بْنِ الْحَرْثِ ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ : الْمَنَّانُ الَّذِي لَا يُعْطَى شَيْئًا إِلَّا مَنَّهُ . وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتُهُ بِالْخَلْفِ الْفَاجِرِ . وَالْمُسْبِلُ إِزَارُهُ » .

وَ حَدَّثَنِيهِ بِشْرُ بْنُ خَالِدٍ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ (يَعْنِي ابْنَ جَعْفَرٍ) عَنْ شُعْبَةَ ، قَالَ : سَمِعْتُ سُلَيْمَانَ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَقَالَ « ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يَرْكَبُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابُ أَلِيمٌ » .

(46) EİBİSE ETEĞİNİ KİBİRLE YERDE SÜRÜMENİN, HEDİYE VE İHSANI BAŞA KAKMANIN, TİCARET METÂ'INA YEMİNLE SÜRÜM VERMENİN AĞIR HARAM OLDUĞUNU BEYAN VE KİYAMET GÜNÜ ALLAH'IN KONUŞAMAYACAĞI, BAKMIYACAĞI VE TEMİZE ÇIKARMIYACAĞI VE KENDİLERİ İÇİN ELİM BİR AZAB BULUNAN ÜÇ KİŞİYİ BEYAN BÂBİ

—oOo—

171 — (106) : Ebû Zerr (R) den (şöyle demiştir):

Peygamber (S) —âyet lâfzına yakın olarak— «Üç kimse vardır ki —Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz, onlara bakmaz, onları temize çıkarmaz, onlar için pek acıtıcı bir azab vardır—» buyurdu.

Ebû Zerr dedi ki: Rasûlullah buna uyan âyeti üç kerre okumuştur.

47. el-Bakara: 147 ve Âlu İmrân: 77. Âyetlerinin baş kısımları değişik olmakla beraber son kısımları bu lafızlara yakındır.

Ebû Zerr: Umduklarına erişemediler ve ziyan ettiler. Onlar kimlerdir; ya Rasûlallah! diye sordu. Rasûlullah: «Elbisesini (büyüklenerek yere kadar) salıveren, verdiği şeyi başa kakan, yalan yeminle ticaret metâ'ına sürüm verendir» buyurdu.

..... : Yine Ebû Zerr (R) den, (şöyle demiştir): Peygamber (S): «Üç kişi vardır ki Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz: Her verdiği şeyi muhakkak başa kakan, haksız yeminle ticaret metâ'ına sürüm sağlayan, elbisesini (bolca yere kadar) salıveren» buyurdu.

..... : Şu'be dedi ki: Bu isnadla Süleyman'dan işittim. Rasûlullah şöyle buyurmuştur: «Üç kişi var ki kıyamet günü Allah onlarla konuşmaz, onlara nazar buyurmaz, onları temize çıkarmaz ve onlar için pek acıtıcı bir azab da vardır».

۱۷۲ - (۱۰۷) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ وَأَبُو مُعَاوِيَةَ ، عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ (قَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ : وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ) وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ : شَيْخُ زَائِنٍ . وَمَلِكٌ كَذَّابٌ . وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ » .

172 — (107) : Ebû Hureyre (R) şöyle demiştir:

Rasûlullah (S): «Üç kişi vardır ki Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz, onları temize çıkarmaz (Ebû Muâviye: Ve onlara bakmaz, demiştir) ve onlar için pek acıtıcı bir azab vardır. Bunlar zinakâr yaşlı, yalancı devlet başkanı ve kibirlenen fakirdir» buyurdu.

۱۷۳ - (۱۰۸) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ ، قَالَا : حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ ، عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، وَهَذَا حَدِيثُ أَبِي بَكْرٍ . قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « ثَلَاثٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ : رَجُلٌ عَلَى فَضْلِ مَاءٍ بِالْفَلَاقَةِ يَمْنَعُهُ مِنْ أَنْ يَسْبِيلَ . وَرَجُلٌ بَايَعَ رَجُلًا بِسِلْعَةٍ بَعْدَ الْمَضَرِّ فَحَلَفَ لَهُ بِاللَّهِ لِأَخْذِهَا بِكَذَّاءٍ وَكَذَّاءَ فَصَدَّقَهُ ، وَهُوَ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ . وَرَجُلٌ تَابَعَ إِمَامًا لَا يُيَايِمُهُ إِلَّا لِدُنْيَا ، فَإِنْ أُعْطِيَ مِنْهَا وَفَى ، وَإِنْ لَمْ يُعْطِ مِنْهَا لَمْ يَفِ » .

(...) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ . ح . وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَمْرٍو الْأَشْعَثِيُّ . أَخْبَرَنَا عَبَّاسٌ . كِلَاهُمَا عَنِ الْأَعْمَشِ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلَهُ . غَيْرَ أَنَّ فِي حَدِيثِ جَرِيرٍ « وَرَجُلٌ سَاوَمَ رَجُلًا بِسِلْعَةٍ »

173 — (108) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Üç kimse vardır, kıyamet günü Allah onlarla konuşmaz, onlara bakmaz, onları temize çıkarmaz ve onlar için elemli bir azab vardır: Biri şöyle kimsedir: Susuz bir sahrada fazla su üzerinde bulunur ve o suyu yolcudan meneder. İkincisi şu adamdır: İkinci üzeri bir kimseye bir mal satar, satarken ona karşı malı şöyle şöyle vermek suretiyle aldığını Allah'a yemin eder, gerçek bunun hilâfına olduğu halde müsteri de onu tasdik eder (ek malı satın alır). Üçüncüsü şöyle kimsedir: Bir devlet başkanına yalnız dünyalık için bey'at eder, başkan ona dünyalıktan verdiği zaman yaptığı ahde vefa eder, ona dünyalıktan vermediği zaman ahde vefa göstermez».

..... : Cerîr ve Abser her ikisi de A'meş'den alarak bu isnadla o hadis'in benzerini rivâyet ettiler. Ancak Cerîr'in hadis'inde: «Ve bir zat ki bir kimse ile bir metâ'n pazarlığını yapar» şeklindedir.

۱۷۴ — (...) (....) حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ تَمْرُو، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ أَرَأَيْتُمْ مَرْفُوعًا. قَالَ «ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ»: رَجُلٌ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ بَعْدَ صَلَاةِ الْعَصْرِ عَلَى مَالٍ مُسْلِمٍ فَأَقْتَطَعَهُ، وَبَاقِي حَدِيثِهِ نَحْوُ حَدِيثِ الْأَعْمَشِ.

174 — () : Ebû Hureyre (R) den: Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Üç kimse vardır ki Allah onlarla konuşmaz, onlara bakmaz ve onlar için elemli bir azab vardır. Birisi şudur: İkinci namazından sonra bir müslimanın malı üzerine öyle bir yemin eder ki neticede o malı koparıp alır». Hadis'in geri kalanı A'meş'in hadis'i gibidir.

48. Ebû Hureyre'nin Buhârî'de biraz değişik olan bu rivâyetinde Rasûlullah'ın bu sözleri söyledikten sonra:

«ان الذين يشترون بديلة ايمانهم ثمنًا قليلاً اولئك لاخلق لهم في الآخرة ولا يكلمهم الله ولا ينظر اليهم يوم القيامة ولا يزكيهم ولهم عذاب اليم ايمانهم

: Allah'a olan ahidlerine ve yeminlerine bedel az bir pahayı satın alanlar işte onlar, onlara âhirette hiç bir nasib yoktur. Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz, onlara bakmaz, onları temize çıkarmaz, onlar için pek acıklı bir azab vardır (Âlu İmrân 77.) Âyetini okumuştur. Buhârî, Musâkât, İsmu men menea ibne's-sebil mine'l-mâl). Muslim'in 220 ve 222 rakamlı İbnu Mesud hadis'lerinde de Rasûlullah'ın bu âyeti okuduğu görülmektedir.

(۱۷) باب غلط تحریم قتل ابو نساہ نفسہ و ابنہ من قتل نفسہ بشئ عذب بہ فی النار

وانہ لا یرذل الجنة ابو نفس مسلمہ

۱۷۵ - (۱۰۹) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو سَعِيدٍ الْأَشْجَعُ ، قَالَا : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ ، عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِحَدِيدَةٍ فَحَدِيدَتُهُ فِي يَدَيْهِ يَتَوَجَّأُ بِهَا فِي بَطْنِهِ فِي نَارِ حَرِّمٍ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا . وَمَنْ شَرِبَ شَرِبَ نَفْسَهُ فَهُوَ بِشَحْوَاهُ فِي نَارِ حَرِّمٍ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا . وَمَنْ تَرَدَّى مِنْ جَبَلٍ قَتَلَ نَفْسَهُ فَهُوَ يَتَرَدَّى فِي نَارِ حَرِّمٍ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا . »

(...) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ ع وَحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَمْرٍو الْأَشْمَعِيُّ حَدَّثَنَا عَنْثَرٌ ع وَحَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ الْحَارِثِيُّ حَدَّثَنَا خَالِدٌ (بْنِي ابْنِ الْحَارِثِ) حَدَّثَنَا شُعْبَةُ كُلُّهُمْ بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلَهُ . وَفِي رِوَايَةٍ شُعْبَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ قَالَ : تَمِثُّ ذَكَوَانِ .

(47) İNSANIN KENDİNİ ÖLDÜRMESİNİN TAHRİMİNİN AĞIRLIĞI
KENDİNİ BİR ŞEYLE ÖLDÜRENİN CEHENNEMDE ONUNLA AZAB-
LANDIRILACAĞI VE CENNETE MÜSLİMAN NEFİSTEN BAŞKASI-
NIN GİRMEYECEĞİNE DÂİR BÂB

—oOo—

175 — (109) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Her kim kendini bir demir parçasıyla öldürürse kendisi o demiri elinde karnına vuruyor olarak ebedî ve daimî surette cehennem ateşinde olacaktır. Her kim zehir içer de kendini öldürürse o kimse de zehrini içer birhalde ebedî ve daimî bir surette cehennem ateşinde olacaktır. Her kim bir dağdan kendini aşağıya atıp, kendi kendini öldürürse bu intihar eden kimse de Cehennem ateşinde ebedî ve daimî surette kendisini yüksekte aşağıya bırakır olacaktır».

..... : Cerîr, Abser ve Şu'be her üçü de yine bu isnadla o hadîs'in benzerini rivâyet ettiler. Şu'be'nin Süleyman'dan gelen rivâyetinde Süleyman: Ben Zekvân'dan işittim, dedi.

۱۷۶ - (۱۱۰) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلَامٍ عَنْ أَبِي سَلَامٍ الدَّمَشْقِيِّ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ : أَنَّ أَبَا قِلَابَةَ أَخْبَرَهُ : أَنَّ ثَابِتَ بْنَ الصَّحَّالِ أَخْبَرَهُ : أَنَّهُ بَانِعُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ تَحْتَ الشَّجَرَةِ . وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ بِمِلَّةٍ غَيْرِ الْإِسْلَامِ كَاذِبًا فَهُوَ كَمَا قَالَ وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ عَذَّبَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . وَلَيْسَ عَلَى رَجُلٍ نَذْرٌ فِي شَيْءٍ لَا يَمْلِكُهُ »

(...) حَدَّثَنِي أَبُو غَسَّانَ الْيَسْمِينِيُّ حَدَّثَنَا مُعَاذٌ (وَهُوَ ابْنُ هِشَامٍ) قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ بَعْثِي بْنِ أَبِي كَثِيرٍ ، قَالَ : حَدَّثَنِي أَبُو قِلَابَةَ ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ الصَّحَّاحِ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ : لَيْسَ عَلَى رَجُلٍ نَذْرٌ فِيمَا لَا يَمْلِكُ . وَلَعْنُ الْمُؤْمِنِ كَقَتْلِهِ . وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ فِي الدُّنْيَا عَذَّبَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . وَمَنْ ادَّعَى دَعْوَى كَاذِبَةٍ لِيَسْكُتَ بِهَا لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ إِلَّا قِلَّةً . وَمَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ صَبْرٍ فَاجْرَأُوا »

176 — (110) : Sâbitu'bnü Dahhâk (R) haber verdi ki, kendisi ağaç altında Rasûlullah'a bey'at eden bir sahâbîdir. Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Her kim İslâm'dan başka bir millet (dîn) adına yalancı olarak yemin ederse, o kimse dediği gibidir. Her kim bir şeyle kendini öldürürse kıyamet gününde intihar ettiği nesne ile azab olunur. Bir kimsenin malik bulunmadığı bir şeyi nezir yapması muteber değildir».

..... : Sâbitu'bnü Dahhâk (R) dan: Peygamber (S) şöyle buyurmuştur: «Mâlik olmadığı bir şeyi nezretmesi kişiye sahîh olmaz (böyle bir nezre birşey lâzım gelmez, o, bâtıldır). Mü'mini lânetlemek onu öldürmek gibidir. Her kim dünyada kendini bir şeyle öldürürse kıyamet gününde o şeyle azab olunur. Her kim malı çok olsun diye yalan bir davaya kalkarsa, Allah ana mal azlığından başka bir şey arttırmaz. Ve her kim hâkim huzurunda nefsini yalana zorluyarak bile bile yalan bir yemin ederse, o da böyledir»".

١٧٧ — () : حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، وَإِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ ، وَعَبْدُ الْوَارِثِ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ كُلُّهُمْ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ عَبْدِ الْوَارِثِ ، عَنْ شُعْبَةَ ، عَنْ أَيُّوبَ ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ الصَّحَّاحِ الْأَنْصَارِيِّ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ ، عَنِ الثَّوْرِيِّ ، عَنْ خَالِدِ الْحَذَّاءِ ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ الصَّحَّاحِ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « مَنْ حَلَفَ بِمِلَّةٍ سِوَى الْإِسْلَامِ كَاذِبًا مُتَعَمِّدًا فَهُوَ كَمَا قَالَ وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ عَذَّبَهُ اللَّهُ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ » . هَذَا حَدِيثُ سَعِيدَانَ وَأَمَّا شُعْبَةُ فَحَدِيثُهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَنْ حَلَفَ بِمِلَّةٍ سِوَى الْإِسْلَامِ كَاذِبًا فَهُوَ كَمَا قَالَ وَمَنْ دَنَحَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ دُخِيَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » .

177 — () : Sâbitu'bnü Dahhâk (R) şöyle dedi:

49. Geçmişte yahud hâle âid bir husus için bile bile yalan yere yapılan yemine «Yemini Sabr» veya «Yemini Gamûs» denir. En büyük günahlardan olan bu yeminin keffâretli yoktur, onu ancak ateş temizler. Evleri yıkan, âileleri harâb eden bu yemine kul hakkı taalluk ederse, bu hakkın red ve îadesi vâcib olur.

Peygamber (S) buyurdu ki: «Her kim İslâmdan başka bir dine yalancı ve kasıtlı olarak yemin ederse, o kimse dediği gibidir. Her kim kendini bir şeyle öldürürse, Allah onu cehennem ateşinde o şeyle azablandırır».

Bu, Sufyan'ın hadis'idir. Şu'be'ye gelince onun hadis'i de şöyledir:

Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Her kim İslâmdan başka bir dine yalancı olarak yemin ederse, o kimse dediği gibidir. Her kim kendini bir şeyle keserse, kıyamet gününde yine o şeyle kesilir»⁵⁰.

۱۷۸ - (۱۱۱) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ، جَمِيعًا عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ قَالَ ابْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرُ بْنُ الزُّهْرِيِّ، عَنْ ابْنِ الْمُسَيْبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: شَهِدْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حِينَ قَالَ لِرَجُلٍ يَمْنُ بِدَعَى الْإِسْلَامِ «هَذَا مِنْ أَهْلِ النَّارِ» فَلَمَّا حَضَرْنَا الْقِتَالَ قَاتَلَ الرَّجُلُ قِتَالًا شَدِيدًا فَأَصَابَتْهُ جِرَاحَةٌ. فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! الرَّجُلُ الَّذِي قُلْتَ لَهُ آيَفَا «إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ» فَإِنَّهُ قَاتَلَ الْيَوْمَ قِتَالًا شَدِيدًا. وَقَدْ مَاتَ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ «إِلَى النَّارِ» فَكَأَدَ بَعْضُ الْمُسْلِمِينَ أَنْ يَرْتَابَ. فَبَيْنَمَا هُمْ عَلَى ذَلِكَ إِذْ قِيلَ: إِنَّهُ لَمْ يَمُتْ. وَلَكِنْ «جِرَاحًا شَدِيدًا» فَلَمَّا كَانَ مِنَ اللَّيْلِ لَمْ يَبْصُرْ عَلَى الْحِرَاحِ فَقَتَلَ نَفْسَهُ. فَأَخْبَرَ النَّبِيُّ ﷺ بِذَلِكَ فَقَالَ «اللَّهُ أَكْبَرُ! أَشْهَدُ أَنِّي عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ» ثُمَّ أَمَرَ بِلَا فَنَادَى فِي النَّاسِ «إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ. وَإِنْ اللَّهُ يُؤَيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ».

178 — (111) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) ile beraber Hayber'de hazır bulunduk. Rasûlullah, İslâm ile isimlendirilenlerden biri için: «Bu, ateş ehliendir» buyurdu. Nihayet biz muharebeye girdiğimiz zaman o zat çetin bir savaş yaptı. Akabinde kendine bir yara isâbet etti. Rasûlullah'a, ya Rasûlallah! Biraz evvel kendisi hakkında, «O, nar ehliendir» buyurduğunuz zat, bugün çok çetin bir harb yaptı ve öldü denildi. Peygamber: «Önün yolu cehennemdir» buyurdu. Nerede ise müslimanların bazıları şüpheyeye düşecekti. Onlar bu hâl üzerine bulunurlarken birdenbire «O, ölmedi, lâkin kendisinde çetin yaralar vardır» denildi. Gece vakti olunca, yaralarına sabr edemeyip kendini öldürdü. Bu vak'a peygambere haber verildi. Bunun üze-

50. Umeru'bnü Abdilâziz ile Evzal müstesna bütün fakihler, intihar edenin cenaze namazını kılmakta kerahet olmadığına ittifak etmişlerdir. Çünkü Rasûlullah (S) bütün müslimanlara namaz kılmak âdetini vaz'etmişler ve bundan hiçbir müslimanı istisna etmemişlerdir (İbnu Battâl).

rine Rasûlullah: «ALLAH BÜYÜKTÜR, ŞAHADET EDERİM Kİ MU-HAKKAK BEN ALLAH'IN KULU VE ELÇİSİYİM» dedi, sonra Bilâl'e emir buyurdu, o da halk arasında şunu ilân etti:

«Şunda hiç şüphe yok ki cennete müsliman nefisten başkası girmez ve yine hiç şüphesiz ki Allah bu islâm dinini (dilerse) fâcir bir kişi ile de teyid edip kuvvetlendirir».

۱۷۹ - (۱۱۲) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا يَمْقُوبُ (وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِي) ، حَى مِنْ الْعَرَبِ) عَنْ أَبِي حَازِمٍ ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ التَّقَى هُوَ وَالْمُشْرِكُونَ قَاتَلُوا فَلَمَّا مَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى عَسْكَرِهِ . وَمَالَ الْآخَرُونَ إِلَى عَسْكَرِهِمْ . وَفِي أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ رَجُلٌ لَا يَدْعُ لَهُمْ شَاذَةً إِلَّا اتَّبَعَهَا بِضَرْبِهَا سَيْفِهِ . فَقَالُوا : مَا أَجْزَأُ مِنَّا الْيَوْمَ أَحَدٌ كَمَا أَجْزَأُ فُلَانٌ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَمَا إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ» فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ : أَنَا صَاحِبُهُ أَتَدَّ . قَالَ فَخَرَجَ مَعَهُ كُلَّمَا وَقَفَ وَقَفَ مَعَهُ . وَإِذَا أَسْرَعَ أَسْرَعَ مَعَهُ . قَالَ فَجَرِحَ الرَّجُلُ جُرْحًا شَدِيدًا فَاسْتَمَجَلَ الْمَوْتُ فَوَضَعَ نَصْلَ سَيْفِهِ بِالْأَرْضِ وَذُبَابُهُ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ . ثُمَّ تَحَامَلَ عَلَى سَيْفِهِ فَقَتَلَ نَفْسَهُ . فَخَرَجَ الرَّجُلُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ : أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ . قَالَ « وَمَا ذَاكَ ؟ » قَالَ : الرَّجُلُ الَّذِي ذَكَرْتَ أَنَّمَا أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ . فَأَعْظَمَ النَّاسُ ذَلِكَ . فَقُلْتُ : أَنَا لَكُمْ بِهِ . فَخَرَجْتُ فِي طَلَبِهِ حَتَّى جَرِحَ جُرْحًا شَدِيدًا . فَاسْتَمَجَلَ الْمَوْتُ فَوَضَعَ نَصْلَ سَيْفِهِ بِالْأَرْضِ وَذُبَابُهُ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ . ثُمَّ تَحَامَلَ عَلَيْهِ فَقَتَلَ نَفْسَهُ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، عِنْدَ ذَلِكَ « إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ الْجَنَّةِ فِيمَا يَبْذُو لِلنَّاسِ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ . وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ النَّارِ فِيمَا يَبْذُو لِلنَّاسِ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ »

179 — (112) : Sehlu'bnü Sa'd (R) dan: (göyle demiştir:)

Rasûlullah (S) Hayber'de müşrik Yahudilerle kargılaştı ve iki taraf ceng etti. (O günün harbi sonunda) Rasûlullah kendi askerî karar-gâhına dönmüş, öbürleri de kendi askerî merkezlerine dönmüşlerdi. Fakat Rasûlullah'ın sahâbileri içinde bir kişi vardı ki düşman ordusundan ayrı düşen, yahut orduya katılmamış bulunan Yahudinin peşini bırakmayıp amansız takib ediyor ve ona kılıcı ile vuruyordu. Sahâbiler: Bu-

51. Harb meydanında iyi çarpışıp da yaralanınca acısına dayanamıyarak kendini öldüren bu şahsın Kuzman adında birisi olduğu söylenmiştir. Şerhlerde buna âid başka tafsilât da vardır.

gün bizden hiç kimse fulânın gösterdiği yiğitlik derecesinde bir yiğitlik göstermemiştir; dediler. Bunun üzerine Rasûlullah: «Fakat O, cehennemliklerden!» buyurdu. Ashâbdan (Huzaî Eksum adlı) bir kişi «Öyle ise ben onu devamlı olarak takib eder, gözetlerim» dedi. Râvî İbnu Sa'd der ki: Huzâalî sahâbî bu Kuzman ile beraber harb sahasına çıktı ve harb safının neresinde durdu ise, o da onunla beraber durdu. O, harbde ne derece çeviklik gösterdiyse Huzâalî de onunla birlikte çeviklik gösterdi. Râvî İbnu Sa'd der ki: «Nihayet Kuzman ağır surette yaralandı. Acıdan ölümü acele isteyerek kılıcının tutamak demirini yere, keskin ağzını da iki memesi arasına koydu. Sonra kılıca yüklendi ve bu suretle kendini öldürdü. Bunun üzerine Hûzaî Eksum, Rasûlullah'a vardı ve: Ben şahâdet ediyorum ki sen muhakkak Allah'ın elçisisin, dedi. Rasûlullah: Sana ne oldu? diye sordu. Huzaî şöyle dedi: Biraz önce zikretmiş olduğun kimse hakikaten cehennemliklerdendir. İnsanlar bu adamın cehennemlik olduğu haberini büyütmüşlerdi. Ben bu adamı sizin için takib eder, gözetlerim, dedim. Ve hakikaten ardı sıra çıkıp onun her hareketini araştırdım. Nihayet bu adam ağır surette yaralandı, ölümünü acele isteyerek kılıcının demirini yere, keskin ağzını iki memesi arasına koydu, sonra kılıcının üstüne yüklendi ve bu suretle kendini öldürdü. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu: «İnsanlar arasında böyle kimse vardır ki, halka görünüşüne göre cennet ehline yaraşan hayırlı işler yapar. Halbuki o, cehennemliklerdendir. Yine insanlardan öyle kimse de vardır ki halka görünüşüne göre cehennemliklere âid kötü işler yapar, halbuki o, cennetliklerdendir».

۱۸۰ - (۱۱۲) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا الزُّبَيْرِيُّ (وَهُوَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ) حَدَّثَنَا شَيْبَانُ قَالَ : سَمِعْتُ الْحَسَنَ يَقُولُ : « إِنْ رَجُلًا مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ خَرَجَتْ بِهِ قَرْحَةٌ . فَلَمَّا آذَنَهُ انْتَرَعَ سَهْمًا مِنْ كِنَانَتِهِ . فَتَكَأَبَا . فَلَمْ يَرَقَا الدَّمَ حَتَّى آتَا . قَالَ رَبُّكُمْ : قَدْ حَرَمْتُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ » . ثُمَّ مَدَّ يَدَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَقَالَ : إِي وَاللَّهِ لَقَدْ حَدَّثَنِي بِهَذَا الْحَدِيثِ جُنْدُبٌ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فِي هَذَا الْمَسْجِدِ .

180 — (113) : Şeyban dedi ki: Ben Hasan (Basrî) den işittim, şöyle diyordu: Sizden önceki ümmetlerden birinde bir zat vardı. Kendisinde bir şişkin yara hasıl olmuştu. Yara kendisini elemlendirdiği zaman deriden yapılmış ok muhafazasından bir ok çekti ve o şişkinliği yarıdı. Artık kan dinmedi ve nihayet öldü. Rabbımız: «Ona cenneti haram kıldım» buyurmuştur. Sonra Hasan elini mescide uzattı ve şöyle dedi: 'Evet Allah'a yemin ediyorum ki bu hadis'i bana Rasûlullah (S) den şu mescidin içinde Cündüb (R) tahdis etmiştir.

۱۸۱ - (...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْقُدْسِيُّ . حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . قَالَ : سَمِعْتُ الْحَسَنَ يَقُولُ : حَدَّثَنَا جُنْدُبُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيُّ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ . فَمَا نَسِينَا . وَمَا نَحْشَى أَنْ يَكُونَ جُنْدُبٌ كَذَبَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « خَرَجَ بِرَجُلٍ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ خُرَاجٌ » فَذَكَرَ نَحْوَهُ .

181 — () : Cerîr dedi ki: Hasan'dan duydum şöyle diyor-du: Bize Cundubu'bnü Abdillâh Becelî (R) şu (Basra) mescidinin içinde tahdis etti. Biz o hadîs'i unutmadık. Cündüb'ün Rasûlullah (S) üzerine yalan söylemiş olmasından da hiç korkmuyoruz. —Çünkü Cündüb çok doğrudur— Cündüb şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Sizden önceki ümmetlerden bir kimse-de bir şişkinlik çıkmıştı» diyerek geçen hadîs tarzında hadîs'in tamamını zikretti.

(۱۸) بَابُ غَلْظِ نَهْيِ الْغَاوِلِ وَأَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِإِذْنِ الْمُؤْمِنِينَ

۱۸۲ - (۱۱۴) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ . حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ هَمَّارٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي سِمَاكُ الْحَنْظَلِيُّ ، أَبُو زُمَيْلٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالَ : لَمَّا كَانَ يَوْمُ خَيْبَرَ أَقْبَلَ نَفَرٌ مِنْ صَحَابَةِ النَّبِيِّ ﷺ . فَقَالُوا : فُلَانٌ شَهِيدٌ . فُلَانٌ شَهِيدٌ . حَتَّى مَرُّوا عَلَى رَجُلٍ فَقَالُوا : فُلَانٌ شَهِيدٌ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « كَلَّا . إِنِّي رَأَيْتُهُ فِي النَّارِ . فِي بُرْدَةٍ غَلِيَّةٍ . أَوْ عَبَاءَةٍ » . ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « يَا أِنَّ الْخَطَّابِ ! اذْهَبْ فَنَادِ فِي النَّاسِ إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ » . قَالَ فَخَرَجْتُ فَنَادَيْتُ « أَلَا إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ » .

(48) MİLLET MALINA HIYÂNETİN TAHRİMİNİN AĞIRLIĞI VE CENNETE MÜ'MİNLERDEN BAŞKASININ GİRMEYECEĞİNE DAİR BÂB

—oOo—

182 — (114) : Umeru'bnü'l-Hattab (R) şöyle dedi: Hayber harbi olduğu zaman Rasûlullah (S) ın sahâbîlerinden bir grup geldi, fulân şehiddir, fulân şehiddir, dediler. Nihayet sözü bir zata uğratıp fulân da şehiddir, dediler. Bunun üzerine Rasulullah (S):

«Hayır! (öyle değil) ben onu çaldığı bir bürde (hırka) yahut da aba-

dan dolayı ateşte gördüm» buyurdu. Sonra Rasûlullah bana şu emri verdi: «Ey Hattab oğlu! Git ve halk içinde, cennete mü'minden başkası girmez hakikatını nidâ et» buyurdu. Umer dedi ki: Bunun üzerine Resûlullah'ın yanından çıktım ve: Dikkat edin! Şu muhakkak ki Cennete mü'min olanlardan başkası girmez, diye nidâ ettim.

۱۸۳ - (۱۱۵) حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ . قَالَ : أَخْبَرَنِي ابْنُ وَهْبٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ زَيْدٍ الدَّوْلِيِّ ، عَنْ سَالِمِ أَبِي الْغَيْثِ ، مَوْلَى ابْنِ مُطِيعٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ . ع وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . وَهَذَا حَدِيثُهُ : حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ (يَعْنِي ابْنَ مُحَمَّدٍ) عَنْ ثَوْرٍ ، عَنْ أَبِي الْغَيْثِ ، مَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ إِلَى خَيْبَرَ فَقَتَحَ اللَّهُ عَلَيْنَا فَلَمْ نَعْنَمْ ذَهَبًا وَلَا وَرِقًا . غَنِمْنَا الْمَتَاعَ وَالطَّعَامَ وَالثِّيَابَ . ثُمَّ انْطَلَقْنَا إِلَى الْوَادِي . وَمَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَبْدُ لَهُ ، وَهَبَهُ لَهُ رَجُلٌ مِنْ خُدَّامِ يَدْقَى رِقَاعَةَ بْنِ زَيْدٍ مِنْ بَنِي الصَّبِيْبِ . فَلَمَّا رَأَيْنَا الْوَادِي قَامَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَحُلُّ رَحْلَهُ . فَرُئِيَ يَسْتَمِرُّ . فَكَانَ فِيهِ خَفَةٌ . فَقُلْنَا : هَيْبَتَا لَهُ الشَّهَادَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ! قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : كَلَّا . وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ ! إِنْ الشَّمْلَةَ لَتَلْتَهَبُ عَلَيْهِ نَارًا ، أَخَذَهَا مِنَ الْقَنَاطِمِ يَوْمَ خَيْبَرَ . لَمْ تُصِبْهَا الْقَنَاسِمُ ، قَالَ فَفَرِحَ النَّاسُ . فَجَاءَ رَجُلٌ بِشِرَاكَيْنِ . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَصْنَتْ . يَوْمَ خَيْبَرَ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « شِرَاكٌ مِنْ نَارٍ أَوْ شِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ » .

183 — (115) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Peygamber (S) ile beraber Hayber harbine çıktık, neticede Allah bize fetih ihsan etti. Bu fetihte altın gümüş değil, sadece eşya, yiyecek ve giyecek maddeleri ganîmet aldık. Sonra Vâdi'l-Kura'ya gittik. Peygamber'in yanında Dubeyb oğullarından Rifâ'a İbnu Zeyd adlı bir kölesi vardı. Bu köleyi ona Cuzam kabilesinden bir kimse hibe etmişti. Vâdiye indiğimiz vakit, Râsulullah'ın kölesi kalktı ve devesi üstündeki rahlesine giryordu. Tam bu sırada kendisine bir ok isabet etti ve ölümü oracıkta vâki oldu. Bunun üzerine biz: Ya Rasûlallah! Ona şahadet mübârek olsun, dedik. Rasûlullah: «Hayır Allah'a yemin ederim ki Hayber harbinde taksim edilmemiş olan ganîmetlerden aldığı ibr şemle (kısa örtü), onun üstünde bir ateş olarak alev alev yanmaktadır» buyurdu. Umer der ki: Bundan insanlar korktu, bir zat bir tek yahut iki adet pabuç tasmaları getirdi de: Ya Rasûlallah! Bunu Hayber gününde almıştım, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah:

«Ateşten bir ayakkabı tasmaları, yahut ateşten iki tane ayakkabı tasmaları» buyurdu.

(۴۹) باب الدليل على أنه قاتل نفسه لا بكفر

۱۸۴ - (۱۱۶) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَاسْتَحَقُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . جَمِيعًا عَنْ سُلَيْمَانَ . قَالَ أَبُو بَكْرٍ : حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ ، عَنْ حَجَّاجِ الصَّوَّافِ ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ ، عَنْ جَابِرٍ ؛ أَنَّ الطُّفَيْلَ بْنَ عَمْرٍو الدَّوْسِيَّ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! هَلْ لَكَ فِي حِصْنِ خَصْبٍ وَمَنْعَةٍ ؟ (قَالَ حِصْنٌ كَانَ لِنُوسٍ فِي الْجَاهِلِيَّةِ) فَأَبَى ذَلِكَ النَّبِيُّ ﷺ . لِلَّذِي ذَخَّرَ اللَّهُ لِلْأَنْصَارِ فَلَمَّا هَاجَرَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى الْمَدِينَةِ . هَاجَرَ إِلَيْهِ الطُّفَيْلُ بْنُ عَمْرٍو . وَهَاجَرَ مَعَهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ . فَاجْتَرَوْا الْمَدِينَةَ . فَمَرِصَ ، فَجَزَعَ ، فَأَخَذَ مَشَافِصَ لَهُ ، فَقَطَّعَ بِهَا بَرَّاجَهُ ، فَشَحَبَتْ يَدَاهُ . حَتَّى مَاتَ فَرَأَاهُ الطُّفَيْلُ بْنُ عَمْرٍو فِي مَنَامِهِ . فَرَأَاهُ وَهَيْئَتُهُ حَسَنَةً وَرَأَاهُ مُعْطِيًا يَدَيْهِ . فَقَالَ لَهُ : مَا صَنَعَ بِكَ رَبُّكَ ؟ فَقَالَ : غَفَرَ لِي بِهَجْرَتِي إِلَى نَبِيِّهِ ﷺ . فَقَالَ : مَا لِيَ أَرَاكَ مُعْطِيًا يَدَيْكَ ؟ قَالَ قِيلَ لِي : لَنْ تُصْلِحَ مِنْكَ مَا أَفْسَدْتَ . فَقَصَّهَا الطُّفَيْلُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : اللَّهُمَّ ! أُولِي يَدَيْهِ فَاعْفِرْ .

(49) KENDİ KENDİNİ ÖLDÜREN KÜFRE NİSBET
EDİLMEYECEĞİNE DELİL BÂBİ

—oOo—

184 — (116) : Câbir (R) den: (şöyle demiştir:) Tufeylu'bnü Amr ed-Devsî, Peygamber (S) e geldi. Ya Rasûlallah! Koruyucu bir kal'aya, sana kötülük yapacaklardan, seni muhafaza edecek kimselerin yanına gider misiniz? dedi. (Câbir: Câhiliyet devrinde Devs'in bir kal'ası vardı demiştir.)

Allah hicreti Medine'li Ensar'a ayırdığı için Peygamber, Tufeyl'in teklifini kabul etmedi. Nihayet Peygamber Medine'ye hicret ettiği zaman Tufeylu'bnü Amr'da kavminden bir zat ile beraber Medine'ye hicret etti. Fakat sıkıntı ve hastalık sebebi ile onlar Medine'de ikamet etmeyi sevmadılar. Tufeyl ile gelen zat hastalandı ve hastalıktan çok müteessir oldu. Bu sebeple keskin *mişkalar*ını aldı ve onlarla kendi parmak eklemelerini kesti. Kesilen iki eli kuvvetle kan fışkırttı ve neticede bu yüzden öldü. Sonra Tufeyl'bnü Amr onu ru'yâsında güzel bir sûretde görmüş, fakat iki eli örtülü imiş. Tufeyl ona: Rabbin sana ne yaptı diye sormuş. O da: Peygamberinin yanına hicret ettiğim için Rabbin beni mağfiret etti, diye cevap vermiş. Bu sefer Tufeyl: Neden seni iki elini sarılmış görüyorum? diye sormuş. Bana, kendi vücudundan bozduğun şeyi düzeltmeyiz, denildi diye cevap vermiştir. Tufeyl bu rüyayı Rasûlullah'a hikâye etti. Bunun üzerine Rasûlullah: «Ey Allahım! İki eli için de mağfiret eyle» diye duâ buyurdu.

(۵۰) باب فی الريح التي تكوّن فرس الإيمان تجب من في قلبه شيء من الإيمان

۱۸۵ - (۱۱۷) حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الصَّمِيِّ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ وَأَبُو غَلْقَمَةَ الْفَرَوِيُّ . قَالَا : حَدَّثَنَا صَفْوَانُ بْنُ سُلَيْمٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَمَانَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِنْ اللَّهُ يَبْعَثُ رِيحًا مِنَ الْيَمَنِ ، أَلْبَنَ مِنَ الْحَبْرِ ، فَلَا تَدْعُ أَحَدًا فِي قَلْبِهِ (قَالَ أَبُو غَلْقَمَةَ) مِثْقَالَ حَبَّةٍ وَقَالَ عَبْدُ الْعَزِيزِ : مِثْقَالَ ذَرَّةٍ) مِنْ إِيْمَانٍ إِلَّا قُصِفَتْ » .

(50) KİYAMETE YAKIN MEYDANA GELECEK VE KALBİNDE BİR PARÇA İYMAN BULUNANLARI KABZEDECEK OLAN RÜZGÂR HAKKINDA BÂB

—oOo—

185 — (117) : Ebû Hureyre (R) şöyle demiştir: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Muhakkak Allah Yemen'den, ipekten daha yumuşak bir rüzgâr gönderir de bu rüzgâr kalbinde (Ebû Alkama: Bir dâne miktarı, demiştir. Abdulâziz ise: Bir zerre miktarı) iman bulunan hiç bir kimseyi bırakmaz, mutlaka ruhlarını alır».

(۵۱) باب الحث على الباردة .الأعمال قبل ظاهرها

۱۸۶ - (۱۱۸) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقَتَيْبَةُ وَابْنُ حُجْرٍ . جَمِيعًا عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ . قَالَ ابْنُ أَيُّوبَ . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ . قَالَ : أَخْبَرَنِي الْقَلَاءُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ فِتْنًا كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ . يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا أَوْ يُصْبِحُ مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا . يَبِيعُ دِينَهُ بِمَرَضٍ مِنَ الدُّنْيَا » .

(51) KİYAMET FİTNELERİNİN BELİRMESİNDEN ÖNCE AMELLERE SARILMAYI TEŞVİK BÂB

—oOo—

186 — (118) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «(Ey Mü'minler!) Karanlık gecenin safhaları gibi olan korkunç fitnelerden önce iyi işlerde birbirinizle sür'at yarışına giriniz. O fitneler sırasında insan mü'min olarak sabaha erer, kâfir olarak akşama dahil olur. Yahut mü'min olarak akşama ulaşır da kâfir olarak sabahlar. Dinini dünyadan bir meta' mukabilinde satar»⁵².

52. Bu konuda bir hayli hadis'ler gelmiştir:

«Yeryüzünde Allah Allah denilmez oluncaya kadar kıyamet kopmaz».

«Allah Allah diyen hiç bir kimse üzerine kıyamet kopmaz» (Muslîm, İymân, zamanının sonunda imanın gitmesi bâb'ı). «Kıyamet ancak şerhillerin üzerine kopacaktır».

(۵۲) باب ما إذا المؤمن أنه يحيط محمد

۱۸۷ - (۱۱۹) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُوسَى حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ أَنَّهُ قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ (۱۹ / المجرات / آية ۲) إِلَى آخِرِ الْآيَةِ. جَلَسَ ثَابِتُ بْنُ قَيْسٍ فِي يَنْتَبِهِ وَقَالَ: أَنَا مِنْ أَهْلِ النَّارِ. وَاحْتَبَسَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. فَسَأَلَ النَّبِيُّ ﷺ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ فَقَالَ «يَا أَبَا عَمْرٍو! مَا شَأْنُ ثَابِتٍ؟ أَشْتَكَى؟» قَالَ سَعْدُ: إِنَّهُ لَجَارِي. وَمَا عَلِمْتُ لَهُ بِشَكْوَى. قَالَ فَأَنَاهُ سَعْدُ فَذَكَرَ لَهُ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَقَالَ ثَابِتٌ: أَنْزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ وَلَقَدْ عَلِمْتُ أَنِّي مِنْ أَرْفَعِكُمْ صَوْتًا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَأَنَا مِنْ أَهْلِ النَّارِ؛ فَذَكَرَ ذَلِكَ سَعْدُ لِلنَّبِيِّ ﷺ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «بَلْ هُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ»

(52) MÜ'MİNİN AMELLERİNİN BOŞA GİTMESİNDEN
KORKMASI BÂBİ

—oOo—

187 — (119) : Enes (R) şöyle demiştir:

«Ey İyman edenler! Seslerinizi peygamberin sesinden üstün kaldırmayın ve ona birbirinize bağırır gibi iri söylemeyin. Haberinizi olmadan amelleriniz hiçe iniverir» (el-Hucurât: 2) âyeti indiği zaman Sâbitü'bnü Kays evinde oturdu. Ben nâr ehlindenim diyerek kendini peygamberin yanına çıkmaktan menetti. Peygamber (S) Sa'du'bnü Muâz'a: Ya Eba Amr! Sâbit ne halde, rahatsız mı? diye sordu. Sa'd: O benim komşumdur, rahatsızlığını bilmiyorum, dedi. Sa'd ona gitti ve Rasûlullah'ın sözünü zikretti. Sâbit dedi ki: Bu âyet indirildi. Halbuki bilirsiniz ben, sizin en yüksek seslinizim, demek ki ben nâr ehlindenim, dedi. Sa'd bunu Peygambere söyledi. Rasûlullah: «Hayır o, cennet ehlindendir» buyurdu.

۱۸۸ - () وَحَدَّثَنَا فَطْنُ بْنُ نُسَيْرٍ. حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ. حَدَّثَنَا ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ ثَابِتُ بْنُ قَيْسٍ مِنْ شَمَاسِ خَطِيبِ الْأَنْصَارِ. فَلَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ (۱۹ / المجرات / آية ۲) بَنَحُوْا حَدِيثَ حَمَّادٍ. وَلَيْسَ فِي حَدِيثِهِ ذِكْرُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ.

Bütün bunlar ve bu ma'nâdaki diğer hadis'ler hep zâhirleri üzeredir. «Kıyamet gününe kadar ümmetinden bir tâife hak üzere muzaffer olup duracaktır» hadis'i diğerlerine muhalif değildir. Çünkü Bunun ma'nâsı, onlar kıyamet gününün yakın olup, alâmetleri zuhur ettiği sıra, ruhlarını bu yumuşak rüzgâr kabzedinceye kadar hak üzerinde devam edecekler demektir.

Bu hadis'te kıyameti alâmetleri ve kopmasının yaklaşmasına kadar onların bakaları ifade edilmiştir (Nevevî).

وَحَدَّثَنِيهِ أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ بْنُ صَخْرٍ الْقَارِي. حَدَّثَنَا حَبَانٌ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُعْبِرَةِ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ [١٠/المحرمات/٢٤٩] وَلَمْ يَذْكُرْ سَعْدُ أَنَّ مُعَاذِي فِي الْحَدِيثِ

(.) وَحَدَّثَنَا هُرَيْثُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْأَسَدِيُّ حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَذْكُرُ عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ وَاقْتَصَرَ الْحَدِيثُ وَلَمْ يَذْكُرْ سَعْدُ فِي مُعَاذٍ وَزَادَ: فَكُنَّا نَرَاهُ يَمْنَى بَيْنَ أَظْهُرِنَا وَرَحْلٍ مِنْ أَهْلِ الْحَنَةِ

188 — () : Enes (R): Sâbitu'bnü Kaysi'bnü Şemmâs, En-sar'ın hatîbî idi. Bu âyet nâzil olunca... diyerek Hammâd'ın bundan önceki hadis'i tarzında nakletmiştir. Bu hadis'te Sa'du'bnü Muaz'ın adı yoktur.

..... : Buradaki rivâyette Enes:

«Seslerinizi peygamberin sesinden üstün kaldırmayın...» (el-Huc-rât: 2) âyeti indiği zaman... diye rivâyet etmiş, fakat hadis'de Sa'du'bnü Muâz'ı zikretmemiştir.

..... : Buradaki isnadda Enes:

Bu âyet nâzil olduğu zaman... diye söylediği ve hadis'i olduğu gibi ri-vâyet etti. Ancak Sa'du'bnü Muâz'ı zikretmedi.

(٥٣) مَا هَلْ تَرَاهُمْ بِأَعْمَالِ الْهَامِلَةِ؟

١٨٩ - (١٢٠) حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا حَرِيرٌ، عَنْ مَسْوُورٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ سَيْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ أَنَسٌ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَتَوَاقِدُ بِمَا تَعْمَلُونَ فِي الْحَامِلِيَّةِ؟ قَالَ: أَمَّا مَنْ أَحْسَنَ مِنْكُمْ فِي الْإِسْلَامِ فَلَا يُؤَاخِذُ بِهَا وَمَنْ أَسَاءَ أَخَذَ بِعَمَلِهِ فِي الْحَامِلِيَّةِ وَالْإِسْلَامِ

(53) CÂHİLİYETTEKİ AMELLERE MUKABİL MUAHEZE OLUNUB OLUNMAYACAĞI HAKKINDA BÂB

—oOo—

189 — (120) : Abdullahi'bnü Mes'ûd (R) şöyle dedi: Bir takım insanlar Rasûlullah (S) a: Ya Rasûlullah! Câhiliyet devrinde yaptığımız günahlara mukabil ceza görecek miyiz? dediler. Rasûlullah:

«Sizden Müslimanlıkta güzel hareket yapan (içi ve dışı ile İslâm olan) kimseler câhiliyetteki günahlarına mukabil ceza görmezler. Fakat İslâm-da küfür ve kötülük yapan (bütün kalbiyle İslâma girmeyen) kimseler, hem câhiliyet ve hem de İslâm zamanındaki amellerine mukabil cezalanır» buyurdu *.

۱۹۰ - () حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُنِيرٍ حَدَّثَنَا أَبِي وَوَكَيْعٌ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو نَكْرَةَ
أَبِي شَيْبَةَ . وَاللَّفْظُ لَهُ حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ ، عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ، قَالَ قُلْنَا
بَارِسُ اللَّهِ أَتَوَّأَخَذُ مَا قَمِلْنَا فِي الْحَاثِلَةِ ؟ قَالَ « مَنْ أَحْسَنَ وَالْإِسْلَامُ لَمْ يُوَاخِذْ مَا عَمِلَ فِي الْحَاثِلَةِ
وَمَنْ أَسَاءَ فِي الْإِسْلَامِ أَخَذَ بِالْأَوَّلِ وَالْآخِرِ »

190 - () : Abdullah (R) şöyle dedi:

Ya Rasulallah! Câhiliyette işlediğimiz amellere mukbail cezalandırılır mıyız? diye sorduk. «İslâm'da her işini güzel yapan, câhiliyette yaptıklarına mukabil ceza görmez. İslâm'da kötülük eden ise, evvel ve âhir bütün işleri mukabilinde ceza görür» buyurdu.

۱۹۱ - () حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَارِثِ التَّمِيمِيُّ أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ ، عَنْ الْأَعْمَشِ ، بِهَذَا
الْإِسْنَادِ ، مِثْلَهُ

191 - () : Bize Mincâbu'bnü Hâris et-Temimî tahdîs etti. Bize Aliyyu'bnü Mushir, A'meş'den yine bu isnad ile onun benzeri hadis'i haber verdi.

53. Bunun daha açık takriri şöyledir: Bir kâfir müsliman olur ve müslimanlıkta sebat ederse, küfür halinde işlediği günahların hepsi afvolunur. Sebat etmez de tekrar küfre dönüp irtidâd ederse, o kimse hem evvelki küfür halinde işlediği fenalığıyla, hem de müsliman olduktan sonraki dönekliliği ve mürtedliliğiyle muahaze olunur. Fakat bundan sonra mürtedliğinden dönüp tekrar müsliman olursa, Ebû Hanîfe'ye göre:

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَنْتَهُوا يَغْفِرَ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ ...

: küfretenlere söyle ki eğer vazgeçerlerse, geçmiş günahları mağfîret olunacaktır» (el-Enfâl: 38) Âyeti mucibince o kimse yeni baştan müsliman sayılıp, yeniden işlediği hayırla sevab alır. İrtidâd halinde terkettiği namaz ve diğer ibâdetlerin kazası lâzım gelmez.

: Kim İymanı tanımayıp kâfir olursa, herhalde bütün yaptığı boğuna gitmiştir» (el Mâide: 5) Âyeti mucibince eski ibâdetleri heder olduğundan vaktiyle yaptığı hacı yeniden ifa etmesi lâzım gelir.

(54) باب كونه موحداً يهدم ما قبله وكذا الهجرة والمهجر

١٩٢ - (١٢١) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى الْعَمَرِيُّ وَأَبُو مَعْنٍ الرَّقَاشِيُّ وَإِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ كُلُّهُمْ عَنْ أَبِي عَاصِمٍ . وَاللَّفْظُ لِابْنِ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا الضَّحَّاكُ (يَعْنِي أَبَا عَاصِمٍ) قَالَ : أَخْبَرَنَا حَيَّوَةُ بْنُ شُرَيْحٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي يَزِيدُ ابْنُ أَبِي حَبِيبٍ ، عَنْ ابْنِ شُمَاسَةَ الْمَهْرِيِّ ، قَالَ : حَضَرْنَا عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ وَهُوَ فِي سِيَاقَةِ الْمَوْتِ . فَبَكَى طَوِيلًا وَحَوَّلَ وَجْهَهُ إِلَى الْجِدَارِ . فَجَعَلَ اللَّهُ يَقُولُ : يَا أَبَتَاهُ أَمَا بَشَرَكِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِكَذَا ؟ أَمَا بَشَرَكِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِكَذَا ؟ قَالَ فَأَقْبَلَ بِوَجْهِهِ فَقَالَ : إِنَّ أَفْضَلَ مَا نُعِدُّ شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ . إِنِّي قَدْ كُنْتُ عَلَى أَطْبَاقٍ ثَلَاثٍ . لَقَدْ رَأَيْتُنِي وَمَا أَحَدٌ أَشَدَّ بُغْضًا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنِّي . وَلَا أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَكُونَ قَدْ اسْتَمَكْتُ مِنْهُ فَقَتَلْتُهُ . فَلَوُمْتُ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ لَكُنْتُ مِنَ أَهْلِ النَّارِ . فَلَمَّا جَعَلَ اللَّهُ الْإِسْلَامَ فِي قَلْبِي أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ : ابْسُطْ يَمِينَكَ فَلَا بَأْسَ بِكَ . فَبَسَطَ يَمِينَهُ . قَالَ فَقَبِضْتُ يَدِي . قَالَ « مَا لَكَ يَا عَمْرُو ؟ » قَالَ قُلْتُ : أَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِطَ . قَالَ « تَشْتَرِطُ بِمَاذَا ؟ » قُلْتُ : أَنْ يُغْفَرَ لِي . قَالَ « أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ ؟ وَأَنَّ الْهِجْرَةَ تَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهَا ؟ وَأَنَّ الْحُجَّ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ ؟ » وَمَا كَانَ أَحَدٌ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَلَا أَجَلٌ فِي عَيْنِي مِنْهُ . وَمَا كُنْتُ أَطِيقُ أَنْ أُمْلَأَ عَيْنِي مِنْهُ إِجْلَالًا لَهُ . وَلَوْ سُئِلْتُ أَنْ أَصِفَهُ مَا أَطَقْتُ . لِأَنِّي لَمْ أَكُنْ أُمْلَأُ عَيْنِي مِنْهُ . وَلَوْ مُتُّ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ لَرَجَوْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ أَهْلِ الْجَنَّةِ . ثُمَّ وَإِنَّا أَشْيَاءُ مَا أَدْرِي مَا حَالِي فِيهَا . فَإِذَا أَنَا مُتُّ ، فَلَا تَصْغِبْنِي نَائِحَةٌ وَلَا نَارٌ . فَإِذَا دَفَنْتُمُونِي فَيُسْنُوا عَلَيَّ التُّرَابَ سَنًا . ثُمَّ أَيَمُّوا حَوْلَ قَبْرِي قَدَرُ مَا تَنْحَرُ جُرُورٌ . وَيُقَسِّمُ لَحْمَهَا حَتَّى أَسْتَأْنِسَ بِكُمْ . وَأَنْظُرُ مَاذَا أَرَا جَمْعُ بِهِ رُسُلَ رَبِّي .

(54) İSLÂMA GİRMEK ÖNCEKİ GÜNAHLARI YIKAR, HİCRET ETMEK VE HAC YAPMANIN DA BÖYLE OLDUĞU BÂBİ

—oOo—

192 — (121) : İbnu Şumâme el-Mehrî şöyle demiştir: Ölüm hastalığında iken Amru'bnü Âs'ın yanına geldik. Uzun süre ağladı ve yüzünü duvardan tarafa çevirdi. Oğlu Abdullah: Babacığım! Rasûlullah seni şununla müjdelemedi mi? Rasûlullah seni şununla müjdelemedi mi? demeye başladı. İbnu Şumâme dedi ki: Bunun üzerine yüzünü bize döndürdü ve şunları söyledi: Muhakkak ki hazırladığım şeylerin en faziletlisi LÂ İLÂHE İLLÂLLÂH VE ENNE MUHAMMEDEDEN RASÛLULLAH şahâdetidir. Muhakkak ki ben üç hal üzere bulunmuşumdur. Düşündüm

ki bir vakitler Rasûlullah'a benim kadar kinli kimse yoktu. Muktedir olup da onu öldürmüş olmaklığım kadar beni sevindirecek bir şey de yoktu. İşte eğer ben bu hal üzere ölmüş olaydım, muhakkak ateş ehlin-den olacaktım.

Allah İslâmı kalbime koyduğu zaman Peygambere geldim ve uzat elini sana bey'at edeyim, dedim. Hemen sağ elini uzattı, ben de elini tuttum. Ey Amr neyin var? diye buyurdu. Şart koşmak istiyorum, dedim. Neyi şart koşuyorsun? buyurdu. Mağfiret olunmaklığımı, dedim. Bilmedin mi ki İslâm kendinden önceki günahları yok eder? Hicret kendinden önceki günahları yok eder? Hac da kendinden önceki günahları yok eder buyurdu. Bundan sonra bana Rasûlullah (S) dan daha sevgili ve gözümde ondan daha ulu hiç bir kimse kalmamıştır. Ona karşı duyduğum saygıdan dolayı gözlerimi doyura doyura ona bakmaya muktedir olamıyordum. Eğer onu tavsif etmekliğim benden istense buna tâkat getiremem. Çünkü ben gözlerimi doyura doyura ona bakamazdım. İşte bu hal üzere ölmüş olsaydım cennet ehlin-den olmaklığımı kuvvetle ümit ederdim.

Sonra bir takım şeylere tâbi olduk ki onlardaki halimin ne olduğunu bilmiyorum.

Ben öldüğüm zaman cenâzemi hiç bir ağlayıcı ve hiç bir ateş takip etmesin. Beni defnettığınız zaman üzerime toprak serpiniz. Sonra kabrimin etrafında bir devenin kesilip de etinin taksim edilebileceği zaman kadar oturun ki sizlerle yerime alışayım ve Rabbimin elçilerini nasıl karşılayacağımı göreyim.

۱۹۳ - (۱۲۲) حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ بْنُ مَيْمُونٍ ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ دِينَارٍ (وَالْأَفْظُ لِإِبْرَاهِيمَ) . قَالَ : حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ (وَهُوَ ابْنُ مُحَمَّدٍ) عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ ، قَالَ : أَخْبَرَنِي يَمْلَى بْنُ مُسْلِمٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ سَعِيدَ ابْنِ جُبَيْرٍ يُحَدِّثُ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ أَنَّ نَاسًا مِنْ أَهْلِ الشَّرْكِ قَتَلُوا فَأَكْتَرُوا . وَزَوَّاهُ فَأَكْتَرُوا . ثُمَّ أَتَوْا مُحَمَّدًا ﷺ . فَقَالُوا : إِنَّ الَّذِي تَقُولُ وَتَدْعُو لِحَسَنٍ . وَلَوْ تَخْبِرُنَا أَنَّ لِيَا عَمَلَنَا كَفَّارَةً أَقْتَرَل . وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا [البقرة/۲۰] وَتَزَل : يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ [الزمر/ ۵۳]

193 — (122) : Ibnu Abbas (R) dan: (şöyle demiştir:)

Müşriklerden birtakım kimseler insan öldürmüşler ve bunda çok ileri gitmişler, zinâ etmişler ve bunda da çok ileri gitmişlerdi. Sonra

bunlar Muhammed (S) e geldiler ve şöyle dediler: Şüphesiz ki senin tebliğ ettiğin ve kendisine davet eylediğin İslâm dini muhakkak güzeldir. Eğer bize vaktiyle işlediğimiz bunca cinayetin bir keffâreti bulunduğunu haber versen! Bunun üzerine şu (maâdeki) âyet nâzil oldu:

«Onlar ki Allah ile birlikte başka bir Tanrı'ya duâ etmezler, Allah'ın haram kıldığı canı haksız yere öldürmezler, zinâ etmezler. Her kim bunları yaparsa ağır cezaya uğrar» (el-Furkân: 68).

Bir de şu âyet nâzil oldu:

«De ki: Ey nefsileri aleyhine israf etmiş kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidi kesmeyin, çünkü Allah bütün günahları mağfîret buyurur, şüphesiz ki o, Gafûrdur, Râhîmdir» (ez-Zümer: 53) .

(۵۵) باب بيان حكم عمل الظالم اذا أسلم بعده

۱۹۴ - (۱۲۳) حَدَّثَنَا حَزْمَةُ بْنُ مُحَمَّدٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ أَبِي شَاهِبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، أَنَّ حَبِيبَ بْنَ جَرَامٍ أَخْبَرَهُ، أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ: أَرَأَيْتَ أُمُورًا كُنْتُ أَتَحَنَّنُ بِهَا فِي الْحَامِلِيَّةِ، هَلْ لِي فِيهَا مِنْ شَيْءٍ؟ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَسَلَمْتَ عَلَى مَا أَسَلَفْتَ مِنْ خَيْرٍ»
وَالْتَحَنَّنْتُ التَّعَبُّدُ

(55) KÂFİRİN İSLÂMA GİRMESİNDEN ÖNCEKİ İYİ AMELLERİNİN HÜKMÜNÜ BEYAN BÂBİ

—oOo—

194 — (123) : Hakîmu'bnu Hizâm (R) şöyle haber vermiştir: Hakîm, Rasûlullah (S) a: Câhiliyet devrinde yapageldiğim birtakım ibadet işleri hakkında ne buyurursun? Bu ibadetlerde benim için bir ecir

54. Bu âyetin Kur'an-ı Kerim'de en çok ümit verici ilâhî bir hitap olduğu bildirilir. Şu kadar ki bu ziyade ümit, gurur ve ma'siyete teşvik değil, ancak en ağır cürüm ve cinayet işleyenlerin bile ümitsizliğe düşmiyerek tevbe ve istiğfar ile ilâhî inayete dehalet etmelerini talimden ibaret olduğu bilinmelidir.

var mıdır? diye sordu. Rasûlullah ona: «Sen mâzide işlediğin hayırlar üzerine müsliman oldun» cevabını vermiştir.

Tahannus, taabbud demektir.

١٩٥ - (...) وَحَدَّثَنَا حَسَنُ الْحُلَوَانِيُّ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ (قَالَ الْحُلَوَانِيُّ: حَدَّثَنَا. وَقَالَ عَبْدُ: حَدَّثَنِي) يَمْقُوبُ (وَهُوَ ابْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَمْدٍ) حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ صَالِحٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ؛ أَنَّ حَكِيمَ بْنَ حِزَامٍ أَجَبَهُ؛ أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ: أَيُّ رَسُولِ اللَّهِ! أَرَأَيْتَ أُمُورًا كُنْتُ أَتَمَحَنُّ بِهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ. مِنْ مَدَقَّةِ أَبُو عَتَاةٍ أَوْ مِلَّةِ رَجِمٍ. أَفِيهَا أَجْرٌ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَسَلَمْتَ عَلَى مَا أَسَلَفْتَ مِنْ خَيْرٍ».

(..) حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ. قَالَا: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ. أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ. وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ. أَخْبَرَنَا أَبُو مَعَاوِيَةَ. حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ. قَالَ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَشْيَاءُ كُنْتُ أَفْعَلُهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ. (قَالَ هِشَامٌ: بِمَنْ أَسَلَفْتُ بِهَا) فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَسَلَمْتَ عَلَى مَا أَسَلَفْتَ لَكَ مِنَ الْخَيْرِ» قُلْتُ: فَوَاللَّهِ لَا أَدْعُ شَيْئًا صَنَعْتُهُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِلَّا فَعَلْتُ فِي الْإِسْلَامِ مِثْلَهُ.

195 — () : Hakîmu'bnü Hizâm (R) şöyle haber vermiştir: Hakîm, Rasûlullah (S) a:

Ey Allah'ın elçisi! Bana bazı işlerin hükmünden haber verir misin? Ben câhiliyet devrinde sadaka, yahut köle azad etmek, yahut akrabaya iyilik nevinden birtakım ibadetler işlerdim. Bu ibadetlerde benim için bir ecir var mıdır? diye sormuştu. Rasûlullah cevabında: «Sen mâzide yaptığın hayırlar üzerine müsliman oldun» buyurdu.

..... : Bu rivâyette Hakîm şöyle demiştir:

Ben, ya Rasûlullah! Birtakım işler var ki câhiliyet devrinde onları

55. İbnu Battal ve diğer muhakkıklar: «Hadîs zâhiri üzeredir. Kâfir İslâm olup da İslâm üzere ölürse, küfür halinde iken işlediği hayırların sevabına nail olur» demişlerdir.

«Ey Hakîm! Sen mâzideki hayırlarının hasenatını ıktisab ederek Müsliman oldun» kavlinin ma'nâsı üzerinde âlimler şu fikirleri ileri sürmüşlerdir:

a. Hadîs'in ma'nâsı: Ey Hakîm, mâzide kazandığın iyi tabiatlarla İslâm oldun. Müslümanlıkta bu selim tabiatların ile müstefid olursun, demektir.

b. Câhiliyette işlediğin hayırlar ile iyi bir nam aldın ve bu ictimai şerefle müsliman oldun, denilmiş oluyor.

c. İslâm'daki hayırlarının hasenatı itibarıyla ziyade olması, ecrinin çoğalması gibi bir ma'nâyı hamledilmek de uzak değildir.

yapıyordum. (Hişam: Onlarla insanlara iyilik ve Allah'a yaklaşmak istiyordum demek ister, demiştir) Rasûlullah (S): «Sen kendin için mazide işlediğin hayırlar üzerine müsliman oldun» buyurdu. «Allah'a yemin ederim ki Ben câhiliyette yapmış olduğum hiç bir şeyi terketmeyip muhakkak onun benzerini İslâm devrinde de yapmış olacağım» dedim.

۱۹۶ - () : حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُعْمَرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّ حَكِيمَ بْنَ حِزَامٍ أَعْتَقَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِائَةَ رَقَبَةٍ . وَحَمَلَ عَلَى مِائَةِ نَعِيرٍ ثُمَّ أَعْتَقَ فِي الْإِسْلَامِ مِائَةَ رَقَبَةٍ وَحَمَلَ عَلَى مِائَةِ نَعِيرٍ ثُمَّ آتَى النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرَ خَوْفَ حَدِيثِهِمْ

196 — () : Bu isnaddaki râviler: Hakîmu'bnü Hizâm, câhiliyet devrinde yüz köle azad etti, yüz deve üzerine yüklediği malını da sadaka yaptı. Sonra İslâm devrinde de yüz köleyi hürriyete kavuşturdu ve yüz deve yükü malı da sadaka yaptı. Sonra Peygamber (S) e geldi diyerek yukarıdakilerin hadis'i tarzında tahdis etmişlerdir.

(۵۶) بَابُ صَدَقِ الْمَرْمُومَةِ وَابْنِهَا

۱۹۷ - (۱۲۴) : حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَرْيَسٍ وَأَبُو مُعَاوِيَةَ وَوَكَيْعٌ . عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ عَلْقَمَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ، قَالَ : لَمَّا تَرَكْتُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ [۱ / الْأَنْعَامِ / ۸۰] شَقُّ ذَلِكَ عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَقَالُوا : أَبْنَا لَا يَظْلِمُ نَفْسَهُ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « لَيْسَ هُوَ كَمَا تَظُنُّونَ . إِنَّمَا هُوَ كَمَا قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ : يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ » [۲۱ / الْأَنْعَامِ / ۱۲۴] .

(56) İYMANDA SAMİMİYET VE İHLÂS BÂBİ

—oOo—

197 — (124) : Abdullahi'bnü Mes'ûd (R) şöyle dedi:

«İyman edip de iymanlarına zulüm karıştırmayanlar, işte eminlik onlar içindir, doğru yola gidenler de onlardır» (el-En'âm: 82) âyeti nâzil olduğu zaman bu, Rasûlullah'ın sahâbilerine ağır geldi. Ya Rasûlallah, bizim hangimiz nefesine zulmetmez dediler. Rasûlullah onlara: Âyetteki zulüm sizin sandığınız gibi değildir. O ancak Lukman'ın oğluna söylemiş olduğu şu şıktır:

«Ey oğulcuğum! Allah'a ortak koşma. Çünkü şirk elbette büyük bir zulümdür» (Lukman: 13) *.

١٩٨ - (..) حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ . قَالَا : أَخْبَرَنَا يَحْيَى (وَهُوَ ابْنُ بُرَيْسٍ) . وَحَدَّثَنَا مِخْبَابُ بْنُ الْحَارِثِ التَّمِيمِيُّ . أَخْبَرَنَا ابْنُ مُشِيرٍ . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . أَخْبَرَنَا ابْنُ إِدْرِيسَ . كَلَّمَهُمُ عَنِ الْأَعْمَشِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ . قَالَ أَبُو كُرَيْبٍ : قَالَ ابْنُ إِدْرِيسَ : حَدَّثَنِيهِ أَوَّلًا أَبِي ، عَنْ أَبِي ابْنِ ثَلَابٍ ، عَنْ الْأَعْمَشِ ، ثُمَّ سَمِعْتُهُ مِنْهُ .

198 — () : Burada İsa'bnü Yunus, İbnu Mushir ve İbnu İdris bunların üçü de A'meş'den bu isnadla rivâyet etmişlerdir.

Ebû Kurayb dedi ki: İbnu İdris şöyle demiştir: Bu hadis'i bana evvelâ babam, Ebânu'bnü Tağlib'den, o da A'meş'den diyerek takrîr etmiştir, sonra bu hadis'i ben Eban'dan dinledim.

(٥٧) مَا يَأْتِيهِمْ سَخَاءٌ وَفَالَى لِمَ يَكْفَى مَا بَطَانِ

١٩٩ - (١٢٥) حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مِهَالٍ الضَّرِيرُ ، وَأُمِّيَّةُ بْنُ بَسْطَامٍ الْعَبْسِيُّ ، (وَاللَّفْظُ لِأُمِّيَّةَ) قَالَا : حَدَّثَنَا يَرِيدُ بْنُ رُزَيْعٍ . حَدَّثَنَا رَوْحُ (وَهُوَ ابْنُ الْقَاسِمِ) عَنْ الْأَعْلَاءِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : لَمَّا نَزَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ : اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُجَفَّوْهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [٢/البقرة: ٢٨١] قَالَ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ رَكَوْا عَلَى الرُّكْبِ فَقَالُوا : أَيُّ رَسُولِ اللَّهِ اكْلَفْنَا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا نَطِيقُ . الصَّلَاةُ وَالصِّيَامُ وَالْجِهَادُ وَالصَّدَقَةُ وَقَدْ أُنْزِلَتْ عَلَيْكَ هَذِهِ الْآيَةُ وَلَا تُطِيقُهَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَتُرِيدُونَ أَنْ تَقُولُوا كَمَا قَالَ أَهْلُ الْكِتَابِ بَيْنَ مِنْ فَمَلِكُكُمْ : سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا؟ بَلْ قُولُوا : سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ» قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ فَلَمَّا اقْتَرَأَهَا الْقَوْمُ ذَلَّتْ بِهَا أَلْسِنَتُهُمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي إِبْرَاهِيمَ آتَمَنِ الرُّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتِبَ وَرُسُلِهِ لَا تَفْرِقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ [٢/البقرة: ٢٨٥] فَلَمَّا قَالُوا ذَلِكَ نَسَخَهَا اللَّهُ أَعْمَالِي . فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا (قَالَ : نَمَّ) رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِمْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا (قَالَ : نَمَّ) رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ (قَالَ : نَمَّ) وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (قَالَ : نَمَّ) (البقرة: ١٨٦)

(57) MÜNEZZEH VE ULU ALLAH'IN ANCAK TAKAT GETİRİLECEK ŞEYLERLE MÜKELLEF KILDIĞINI BEYAN BÂBİ

—oOo—

199 — (125) : Ebû Hurayre (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) : «Allah'ındır hep o göklerdeki ve yerdeki, siz nefislerinizdekini açsanız da gizleseniz de, Allah onunla sizi hisâba çeker, sonra dilediğine mağfiret eyler, dilediğine de azab. Ve Allah her şeye hakkıyla kadirdir» (el-Bakara: 284) âyeti nâzil olduğu zaman bu, Rasûlullah'ın sahâbilerine şidetli geldi. Bunun üzerine Rasûlullah'a geldiler, sonra diz kapakları üzerine diz çöktüler ve şöyle hitap ettiler: Ey Allah'ın elçisi! Amellerden tâkat getirebileceğimiz şeyler ile mükellef kıldınız. Bunlar namaz, oruç, cihad ve zekâtıdır. Halbuki sana şu âyet indirilmiştir. Biz ona takat getiremeyiz.

Rasûlullah şöyle buyurdu: Sizden önceki iki kitap sâhiplerinin dedikleri gibi işittik ve âsi olduk sözünü mü söylemek istiyorsunuz? Hayır şöyle deyiniz: *«İşittik itâat eyledik, gufrânını dileriz ey Rabbimiz, gidiş ancak sanadır»*. Sahâbiler: İşittik ve itâat eyledik, gufrânını dileriz ey Rabbimiz, gidiş ancak sanadır, dediler. Cemaat bunları okudukça dilleri bu sözlere yatıştı. Bunun arkasından Allah şu âyetleri indirdi:

«Peygamber, Rabbından ne indirildi ise ona iman getirdi. Mü'minler de her biri: Allah'a, onun meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine —Peygamberlerinden hiçbirisinin arasını ayırmayız diye— iman getirdiler ve Rabbimiz emrine icâbet ve itâat ettik, mağfiretini dileriz ve dönüş ancak sanadır» dediler (el-Bakara: 285).

Bunu yaptıkları zaman Allah Taâlâ onu tefsir buyurarak şu kısmı indirdi: *Allah kimseye kudretinden öte teklif yapmaz. Herkesin kazandığı lehine, yüklendiği aleyhinedir. Ey Rabbimiz! Eğer unuttuk veya kasdımız olmuyarak yaptıkça bizi suçumuzla cezalandırma.* (Bu duâları Peygamber okudukça Allah tarafından öyle yaptım diye icâbet buyurulmuştur.) *Ey Rabbimiz! Hem bize, bizden evvelkilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme* (Evet buyurdu). *Ey Rabbimiz! Hem de bize tâkatımız olmayanı yükletme!* (Evet buyurdu). *Ve bizden günahlarımızı afiv eyle ve*

çıkma sûretleriyle olur. Müşrik ve münâfık olmıyanların mazhar oldukları emn eman cehennemde devamlı kalmaktan emin olmalarıdır. Yoksa âsiy kimselere azap dokunacağı birçok naslarla sabittir.

*bizlere mağfiret kıl, bize merhamet buyur. Sensin mevlâmız, kâfirler gû-
ruhuna karşı da bize yardım eyle!»* (Evet buyurdu) (el-Bakara: 286).

۲۰۰ - (۱۲۶) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَاللَّفْظُ لِأَبِي بَكْرٍ
(قَالَ إِسْحَاقُ أَخَرَنَا وَقَالَ الْآخَرَانِ حَدَّثَنَا) وَكَيْعٌ عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ آدَمَ بْنِ سُلَيْمَانَ، مَوْلَى خَالِدٍ؛
قَالَ: تَمِيمُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ حَبِيبٍ يُحَدِّثُ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ
أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ [الرعدة/ آية ۲۸۱] قَالَ، دَخَلَ قُلُوبُهُمْ مِنْهَا شَيْءٌ لَمْ يَدْخُلْ قُلُوبَهُمْ مِنْ شَيْءٍ.
فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ «قُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَسَلَّمْنَا» قَالَ، فَأَتَى اللَّهُ الْإِيمَانَ فِي قُلُوبِهِمْ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى:
لَا تُكَلِّمُوا اللَّهَ تُفْسَادًا إِلَّا وَضَعَهَا لَهُمَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا
(قَالَ: قَدْ فَعَلْتُ) رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا (قَالَ: قَدْ فَعَلْتُ) وَاعْفُ
لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا (قَالَ: قَدْ فَعَلْتُ) [الرعدة/ آية ۲۸۹]

200 — (126) : İbnu Abbas (R) şöyle demiştir:

«Siz nefislerinizdekini açsanız da, gizleseniz de Allah onunla sizi hi-
saba çeker» (el-Bakara: 284) âyeti indiği zaman kalblerine başka hiç bir
şey sebebiyle girmemiş olan bir şey, bu sözlerden dolayı onların kalble-
rine girmiştir. Bunun üzerine Nebiy (S): İşittik, itaat ettik ve kabul
ettik deyin, buyurdu. Allah onların kalblerine iymanı koyuverdi. Mütaâ-
kiben Allah Teâlâ şu mealdeki âyeti indirdi: «Allah kimseye kudretin-
den öte teklîf yapmaz. Herkesin kazandığı lehine, yüklendiği aleyhinedir.
Ey Rabbımız! Eğer unuttuk, yahut kasdımız olmayarak yaptıkça bizi su-
çumuzla cezalandırma. (Allah: Öyle yaptım buyurdu) Ey Rabbimiz! Hcmı
bize, bizden evvelkilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme! (Öyle yaptım
buyurdu), ve bizden günahlarımızı afiv eyle, bizlere mağfiret eyle, bize
merhamet buyur. Sensin mevlâmız» — Öyle yaptım buyurdu — (el-
Bakara: 286).

(۵۸) بَابُ مَجَاوِزِ اللَّهِ عَنْ مَرِيئِ النَّفْسِ وَالْقَوَائِمِ بِالْقَلْبِ إِذَا لَمْ تَسْفَرْ

۲۰۱ - (۱۲۷) حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْغُبَرِيُّ (وَاللَّفْظُ
لِسَعِيدٍ) قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ زُرَّارَةَ بْنِ أَوْقَى، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
ﷺ «إِنَّ اللَّهَ يَجَاوِزُ لِأُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا مَا لَمْ يَكْتُمُوا أَوْ يَعْمَلُوا بِهِ».

(58) NEFSİN KONUŞMASINI (kötü tasarılarını) VE KALBE GELEN FENÂ FİKİRLERİ FİİL SAHASINA ÇIKMADIKLARI ZAMAN ALLAH'IN AFFETMESİ BÂBİ

—oOo—

201 — (127) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S): «Allah, dil ile söylemedikleri, yahut fi'len yapmadıkları müddetçe ümmetimin gönüllerinden geçirdikleri günahlarını cezalandırmamıştır» buyurdu.

٢٠٢ - (..) حَدَّثَنَا عُمَرُو النَّاقِذُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ قَالَا: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ. ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ وَعَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ. ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ كُلُّهُمُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ زُرَّارَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ تَجَاوَزَ لِأُمَّتِي عَمَّا حَدَّثْتُ بِهِ أَنْفُسَهَا مَا لَمْ أَعْمَلْ أَوْ تَكَلَّمْ بِهِ».

وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ وَهَّاشٍ. ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ زَائِدَةَ، عَنْ شَيْبَانَ جَمِيعًا عَنْ قَتَادَةَ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ، بِمِثْلِهِ

202 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S): «Azîz ve Celîl olan Allah, fi'len yapmadığı, yahut dil ile söylemediği müddetçe ümmetim fertlerinin gönüllerinden geçirdikleri günahlarını cezalandırmamıştır» buyurdu.

..... : Mis'ar, Hişâm ve Şeybân cemi'an Katâde'den bu isnad ile geçen hadis'in benzerini tahdis ettiler.

(٥٩) مَا إِذَا هَمَّ الْعَدُوُّ كَيْفَ وَإِذَا هَمَّ مَسِيئَةٌ لَمْ تَكُنْ

٢٠٣ - (١٢٨) حَدَّثَنَا أَبُو نَكْرٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ (وَاللَّفْظُ لِأَبِي نَكْرٍ) قَالَ إِسْحَاقُ أَخْبَرَنَا سَقْبَانُ. وَقَالَ الْآخَرَانِ. حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ أَبِي الرَّئَادِ، عَنْ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا هَمَّ عَبْدِي بِسَيِّئَةٍ فَلَا تَكْتُبُوهَا عَلَيْهِ فَإِنْ عَمِلَهَا فَكَتَبُوهَا سَيِّئَةً وَإِذَا هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا فَكَتَبُوهَا حَسَنَةً. فَإِنْ عَمِلَهَا فَكَتَبُوهَا عَشْرًا».

(59) KUL, BİR İYİLİK YAPMAYA NİYET ETTİĞİ ZAMAN
YAZILACAĞI, BİR KÖTÜLÜK YAPMAYA NİYET ETTİĞİ
ZAMAN İSE YAZILMAYACAĞINA DÂİR BÂB

—oOo—

203 — (128) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) şunu söyledi: «Azîz ve Celîl olan Alah, (Meleklerine) şöyle buyurmuştur: Kulum fena bir iş yapmak istediğinde onu hemen alcyhine yazmayın. Eğer o işi yaparsa onu bir tek seyyie olarak yazın. Kulum bir iyilik yapmak niyet eder de bunu yapamaz ise, niyetini bir hasene olarak yazın. Şayet niyetini yaparsa bu sefer bunu on olarak yazın.»

٢٠٤ - (..) حَدَّثَنَا بَحْبُحُ بْنُ أَبِي ثَابُوتٍ وَثِقِيَّةٌ وَأَبُو حُجْرٍ قَالُوا حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ ، وَهُوَ ابْنُ حَفْصٍ ، عَنِ الْمَلَاءِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، قَالَ « قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : إِذَا مِمَّ عَبْدِي بِحَسَنَةٍ وَلَمْ يَفْعَلْهَا كَتَبْنَا لَهُ حَسَنَةً فَإِنْ عَمِلَهَا كَتَبْنَا عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِينَ مِائَةً وَإِذَا مِمَّ عَبْدِي بِسَيِّئَةٍ وَلَمْ يَفْعَلْهَا لَمْ أَكْتُبْهَا عَلَيْهِ . فَإِنْ عَمِلَهَا كَتَبْنَا سَبْعِينَ مِائَةً وَاحِدَةً »

204 — () : Ebû Hureyre (R) den:

Rasûlullah (S) şöyle dedi: «Azîz ve Celîl olan Allah buyurdu ki, kulum bir iyilik yapmaya niyet eder de yapamazsa niyetini kendi lehine tam bir iyilik olarak yazdım. Eğer onu yaparsa on iyilikten yediyüz katına kadar haseneler hâlinde yazdım. Bir kötülük yapmayı tasarlar da bunu yapmazsa bu düşüncesini kendi alcyhine yazmadım. Eğer işleyip gerçekleştirirse, onu da bir tek kötülük olarak yazdım.»

٢٠٥ - (١٢٩) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُسَبِّهِ ؛ قَالَ هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : إِذَا تَحَدَّثَ عَبْدِي بِأَنْ يَفْعَلَ حَسَنَةً فَأَنَا أَكْتُبُهَا لَهُ حَسَنَةً مَا لَمْ يَفْعَلْ . فَإِذَا عَمِلَهَا فَأَنَا أَكْتُبُهَا بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا . وَإِذَا تَحَدَّثَ بِأَنْ يَفْعَلَ سَيِّئَةً فَأَنَا أَغْفِرُهَا لَهُ مَا لَمْ يَفْعَلْهَا . فَإِذَا عَمِلَهَا فَأَنَا أَكْتُبُهَا لَهُ بِعِشْرِينَ مِائَةً » .

وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ : رَبُّ ! ذَاكَ عَبْدُكَ يُرِيدُ أَنْ يَفْعَلَ سَيِّئَةً (وَهُوَ أَبْصَرُ بِهِ) فَقَالَ : ارْقُبُوهُ فَإِنْ عَمِلَهَا فَارْقُبُوا لَهُ بِعِشْرِينَ مِائَةً وَإِنْ تَرَكَهَا فَارْقُبُوا لَهُ حَسَنَةً . إِنَّمَا تَرَكَهَا مِنْ جَرَأَى »

وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِمِثْلِهَا أَمْثَالُهَا إِلَى سَبْعِينَ مِائَةً صِغْفٍ . وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِمِثْلِهَا حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ » .

205 — (129) : Hemmâm: Bu, Ebû Hureyre'nin bize Allah'ın Rasûlü Muhammed (S) den rivâyet etikleridir, demiş ve birçok hadis'ler zikertmiştir. Onlardan biri de şudur: Ebû Hureyre (R) dedi ki: Rasûlullah (S) şunu söyledi:

«Aziz ve Celil olan Allah şöyle buyurdu: Kulum bir iyilik yapmayı (zihninde) konuştuğu zaman, yapmadığı halde ben onu kendi lehine bir iyilik olarak yazarım. Eğer yaparsa ben bunu on misli ile yazarım. Bir kötülük yapmayı (gönlünde) konuşur da yapmazsa, bu kötü niyetini mağfiret ederim. Eğer bunu gerçekleştirirse yaptığı kötülüğü aynıyle yazarım».

Sonra Rasûlullah şunu söyledi: «Melekler: Ey Rabbimiz! Şu kulun bir kötülük yapmak istiyor, dediler. (Allah onu en iyi gören olduğu halde) onlara: Onu gözetleyin, eğer kötülüğü işlerse, yaptığı kötülüğü kendisi için aynıyle yazın. Şâyet kötülüğü bırakır, yapmazsa bunu kendi lehine bir iyilik olarak yazın. Çünkü o kul kötülüğü ancak benim hatırım için terketmiştir» buyurur. Rasûlullah yine şöyle buyurdu: «Sizden herhangi biri hakikî müsliman olursa, işleyeceği her iyilik on misliyle yediyüz misline kadar kat kat yazılır. Yapacağı her kötülük ise aynıyle yazılır. Bu, tâ Allah'a kavuşuncaya kadar böyle gider».

٢٠٦ - (١٣٠) وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَنْجَرِيُّ ، عَنْ هِشَامٍ ، عَنْ ابْنِ سِيرِينَ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ . وَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا إِلَى سَبْعِينَ مِائَةً صِغْفٍ . وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا ، لَمْ تُكْتَبْ . وَإِنْ عَمِلَهَا ، كُتِبَتْ » .

206 — (130) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Her kim bir iyilik niyet eder de yapmazsa lehine bir iyilik yazılır. Ve her kim de bir iyilik niyet eder ve onu yaparsa lehine *on ila yediyüz* misline kadar kat kat olarak yazılır. Her kim bir kötülük niyet eder, fakat onu yapmazsa bu yazılmaz. Ve eğer bunu yaparsa yazılır.»

٢٠٧ - (١٣١) حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ ، عَنِ الْجُمُعِيِّ أَبِي عُثْمَانَ ، حَدَّثَنَا أَبُو رَجَاءٍ الْمُطَارِدِيُّ ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فِيمَا يَرْوَى عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ؛ قَالَ « إِنْ اللَّهُ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ ثُمَّ يَنْزِلُ ذَلِكَ . فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمِائَةِ صِنْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ . وَإِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا ، كَتَبَهَا اللَّهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً . »

207 — (131) : Ebû Recâ el-Utâridî, Ibnu Abbas'dan, o da Rasûlullah (S) dan tahdis etti. Rasûlullah: Rabbi Tebâreke ve Taâldan rivâyet etiği bir hadis'te şöyle buyurdu: «Allah, eşyanın güzelliklerini, fenalıklarını yazdı (takdir etti). Sonra güzellerin güzelliğini, fenaların da çirkinliklerini açıkladı. Her kim bir güzellik yapmak diler de onu yapamazsa, Allah o kimse hesabına kendi divânında tam bir hasene (iyilik, güzellik) yazdırır. Eğer o kimse güzel bir iş yapmak ister ve yaparsa, Azîz ve Celûl olan Allaho kimse hesabına kendi divânında on hasene sevâbından yediyüz misline ve hattâ daha çok emsâline kadar iyilik sevabı yazdırır. Her kim de kötü bir iş yapmak ister de onu yapmazsa, o kimseye de kendi divânında tam bir hasene sevabı yozdurur. Eğer o kimse fena bir iş yapmak ister ve o fenalığı yaparsa, Allah (onun alcyhinc) bir tek kötülük günahı yazdırır» .

57. «Allah Taâlâ eşyanın güzelliklerini ve fenalıklarını takdir etti, sonra güzellerin güzelliğini, çirkinlerin çirkinliğini beyân buyurdu» cümlesi Fıkıh Usûlü ve Kelâm ilimlerinde bahsedilen Husn ve Kubh, akli midir, şer'i midir? konusuyla ilgilidir. Sünnet ehli ile Mu'tezile arasında ihtilâf edilen bu meselede, sünnet ehli mezhebine göre eşyada güzelliği, çirkinliği Allah takdir edip güzellerin işlenmesini, çirkinlerden sakınılmasını emretmiştir.

Mu'tezile'ye göre de eşya bizâtihî güzel veya çirkindir. Güzel, güzel olduğu için emrolunmuştur. Bizâtihî çirkin de, fena olduğu için nehyolunmuştur. Sünnet ehline göre eşyadaki güzellik, çirkinlik zâtî değildir. Allah'ın takdiriyle hâsıl olan arızî bir vasıftır. Allah namazın fenalığını takdir etseydi o çirkin olurdu. Şerrin güzelliğini irâde buyursaydı bu da güzel olurdu.

Sünnet ehline göre Allah Taâlâ güzelin işlenmesini emrettikten sonra, kullar, güzeldeki güzellik vasfını anıyabilirler. Sünnet ehlinin bu tezi «Güzel, Allah emretti de öyle güzel oldu. Çirkin de Allah nehyetti de öyle öyle çirkin oldu» cümlesiyle ifade olunur.

Mu'tezile'ye göre Allah emretmezden önce de beşer idrâki eşyadaki güzelliği anlar ve Allah, me'mûrun bil güzel olduğu için emretmiştir. Mu'tezile'nin tezi «güzel, güzel olduğu için emir, fena da çirkin olduğu için nehyolundu» cümlesiyle özetlenir.

Hadis'in ilk fıkrası sünnet ehli görüşünü teyid etmektedir.

۲۰۸ - (.) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنِ الْجَعْفَرِ أَبِي عُثْمَانَ، فِي هَذَا الْإِسْنَادِ، بِمَعْنَى حَدِيثِ عَبْدِ الْوَارِثِ. وَزَادَ «وَعَمَّا هَا اللَّهُ وَلَا يَهْلِكُ عَلَى اللَّهِ إِلَّا هَالِكٌ»

208 — (.) : Bize Yahya'bnü Yahyâ tahdîs etti. Bize Câferu'bnü Süleyman, el-Ca'd Ebû Usman'dan bu isnadda olarak Abdolvâris hadîs'inin ma'nâsıyla tahdîs etmiş ve şunu ziyade kılmıştır: «Allah'ın bunca bolluk ve ikramlarına rağmen ancak kendini bunlardan mahrûm eden helâk olur».

(۶۰) بَابُ بَيَانِ الْوَسْوَاسَةِ فِي الْإِيمَانِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْ وَجْهِهَا

۲۰۹ - (۱۳۲) حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: جَاءَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ فَسَأَلُوهُ: إِنَّا نَجِدُ فِي أَنْفُسِنَا مَا يَتَعَاطَمُ أَحَدُنَا أَنْ يَتَكَلَّمَ بِهِ. قَالَ: «وَقَدْ وَحَدُّنَا» قَالُوا: نَعَمْ قَالَ: «ذَلِكَ صَرِيحُ الْإِيمَانِ»

(60) İYMANDA MEYDANA GELECEK VESVESE VE BUNU KENDİNDE HİSSEDEN KİMSENİN NE SÖYLEYECEĞİNİ BEYAN BÂBİ

—oOo—

209 — (132) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Peygamber (S) in sahabîlerinden birtakım insanlar geldi ve peygambere şunu sordular: Biz kendi nefislerimizde öyle şeyler hissediyoruz ki herhangi birimiz onu söylemeyi bile büyük günah sayar. Rasûlullah: «Hakikaten büyük günah saymayı kendinizde hissettiniz mi?» diye sordu. Onlar: Evet (hiss ediyoruz) dediler. Rasûlullah: «Vesveseyi söylemeyi büyük günah saymaklığınız imanının sarıhlığıdır» buyurdu.

۲۱۰ - (.) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ نَسَارٍ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ وَحْدَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ هُرَيْرَةَ، عَنْ أَبِي رَوَّادٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْجَوَّابِ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ رَزِيْقٍ، كِلَاهُمَا عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، بِهَذَا الْحَدِيثِ.

210 — (.) : Şu'be ve Ammâr'bnü Zurayk her ikisi de A'meş'den, o da Ebû Salih'den, o da Ebû Hureyre'den, o da Peygamber (S) den bu hadîs'i rivâyet etmişlerdir.

۲۱۱ - (۱۳۳) : حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بَقْتُوتٍ الصَّفَّارُ حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ عَثَامٍ ، عَنْ سُمَيْرِ بْنِ الْجَمْسِ ، عَنْ مُعِيرَةَ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ عَلْقَمَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ، قَالَ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ الْوَسْوَاسَةِ . قَالَ « تِلْكَ غَضُّ الْإِعَانِ » .

211 — (133) : Abdullahi'bnü Mes'ûd (R) şöyle dedi: Peygamber (S) e vesvese soruldu. Rasûlullah: «Bu, iymanı hâlis kılmak (alâmeti) dir» buyurdu.

۲۱۲ - (۱۳۴) : حَدَّثَنَا هُرُوفٌ بْنُ مَرْثُوفٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَمَادٍ (وَاللَّهُمَّ لَهْرُونَ) قَالَا . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ ، عَنْ هِشَامٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَا رَأَى النَّاسُ بِنِسَاءِ لَوْ حَتَّى يُقَالَ هَذَا ، خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ ، فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ « فَمَنْ وَجَدَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَأَمَلُ آمَنَ بِاللَّهِ » .

212 — (134) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «İnsanlar birbirine bir takım sualler sormakta devam edecekler, hattâ işte şu da söylenir: Mahlûkatı Allah yarattı, fakat Allah'ı kim yaratmıştır? Her kim bu neviden bâtil bir şeyi kendisinde hissederse o hemen: Ben Allah'a iyman ettim, desin»⁵⁸.

۲۱۳ - () : وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غِيْلَانَ . حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ . حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْأَوْدَبِيُّ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « يَأْتِي الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ : مَنْ خَلَقَ السَّمَاءَ ؟ مَنْ خَلَقَ الْأَرْضَ ؟ فَيَقُولُ : اللَّهُ » ثُمَّ ذَكَرَ عَيْشِلَهُ . وَزَادَ « وَرُسُلِهِ » .

213 — () : Ebû Sa'id el-Mueddib, Hişamu'bnü Urve'den bu isnadla tahdis etti ki Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Şeytan herhangi birinize gelir de: Semâyı kim yarattı, yeri kim yarattı? der. O da: Allah diye cevap verir». Sonra geçen hadîs'in benzerini zikretti. Bunun sonunda: «Ve Rasûlüne (de inandım)» sözü ziyadedir.

58. Bunun ma'nâsı, akla gelen bu kabil bâtil fikirlerden yüz çevirmek ve bunları gidermesi için Allah'a ilticâ etmektir.

Hâtıra iki kısımdır: Biri zihinde karalaşmıyan ve bir şüphenin celbetmediği hâtıradır ki böylesi sadece bırakıvermekle zâil olur. Bu, vesvese denilen şeydir. Bunlar bir delille ve asla dayanmadıkları için, bir asıl ve delille istidlâle hacet kalmadan yıkılır giderler. İkincisi ise bir şüphenin meydana getirdiği kararlı düşünceler ve fikirlerdir. Bunlar ancak deliller ve istidlâller ile deffedilirler... (Mâziri).

٢١٤ - (...) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَعَنْدُ بْنُ حُمَيْدٍ جَمِيعًا عَنْ يَعْقُوبَ . قَالَ زُهَيْرٌ : حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ
ابْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَخِي ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ نَعْمَةَ قَالَ : أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ : أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « يَا بَنِي الشَّيْطَانِ أَخَذَكُمْ فَيَقُولُ : مَنْ خَلَقَ كَذَا وَكَذَا ؟ حَتَّى يَقُولَ لَهُ : مَنْ خَلَقَ
رَبُّكَ ؟ فَإِذَا بَلَغَ ذَلِكَ فَلَيْسَ تَعْمِدُ بِاللَّهِ وَلَيْسَتْهُ » .

(...) حَدَّثَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ شُعَيْبٍ بْنُ اللَّيْثِ قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي ، عَنْ جَدِّي . قَالَ : حَدَّثَنِي عَقِيلُ
ابْنُ خَالِدٍ قَالَ : قَالَ ابْنُ شِهَابٍ . أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
« يَا بَنِي الشَّيْطَانِ فَيَقُولُ : مَنْ خَلَقَ كَذَا وَكَذَا ؟ » مِثْلَ حَدِيثِ ابْنِ أَخِي ابْنِ شِهَابٍ .

214 - () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Şeytan sizden herhangi birinize gelir de; Böyle ve böyle yaradan kimdir? der. Hattâ sonunda ona: Rabbını kim yarattı? der. İmdi şeytanın vesvesesi Rabbınıza kadar ulaşınca o vesveseli kişi hemen *EÜZU BILLÂHİ MİNESŞEYTÂNİRRACİM* diyerek Allah'a sığınsın ve vesveseye son versin».

..... : Ebû Hureyre şöyle demiştir:

Rasûlullah (S) buyurdu ki «Şeytân kula gelir de, böyle ve böyle yaradan kimdir? der». Bu da bundan önceki İbnu Şihâb'ın kardeşi oğlunun hadîs'i gibidir.

٢١٥ - (١٣٥) حَدَّثَنِي عَبْدُ الْوَارِثِ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي ، عَنْ أَيُّوبَ ،
عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « لَا يَزَالُ النَّاسُ بِسْأَلُونَا عَنْ الْعِلْمِ ، حَتَّى
يَقُولُوا : هَذَا اللَّهُ خَلَقَنَا فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ ؟ » .

قَالَ ، وَهُوَ آخِذٌ بِرِجْلِ رَجُلٍ فَقَالَ : صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ . قَدْ سَأَلَنِي اثْنَانِ وَهَذَا الثَّلَاثُ أَوْ قَالَ ،
سَأَلَنِي وَاحِدٌ وَهَذَا الثَّلَاثُ .

وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَيَعْقُوبُ الدُّورِيُّ قَالَا : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ ، وَهُوَ ابْنُ عُلْيَةَ ، عَنْ أَيُّوبَ ، عَنْ
مُحَمَّدٍ ؛ قَالَ : قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ « لَا يَزَالُ النَّاسُ ، يَمِثِلُ حَدِيثِ عَبْدِ الْوَارِثِ . غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرِ النَّبِيُّ ﷺ
فِي الْإِسْنَادِ . وَلَكِنْ قَدْ قَالَ فِي آخِرِ الْحَدِيثِ : صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ .

(.) وَحَدَّثَنِى عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الرَّوِّىِّ . حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ . حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ ، وَهُوَ ابْنُ عُمَارٍ . حَدَّثَنَا يَحْيَى . حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ لِى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَا يَزَالُونَ يَسْأَلُونَكَ ، يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ، حَتَّى يَقُولُوا : هَذَا اللَّهُ . فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ ؟ » قَالَ ، فَيَقِينَا أَنَا فِي الْمَسْجِدِ إِذَا جَاءَنِى نَاسٌ مِنَ الْأَعْرَابِ . فَقَالُوا : يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ! هَذَا اللَّهُ . فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ ؟ قَالَ ، فَأَخَذَ حَصَى بَكَمِهِ فَرَمَاهُمْ . ثُمَّ قَالَ : قُولُوا قُولُوا صَدَقَ خَلِيلِى

215 — (135) : Ebû Hureyre (R) den: Peygamber (S) şöyle buyurmuştur: «İnsanlar size ilmi sormakta devam edecekler, hattâ söyle diyecekler: Bizi yaradan Allah'dır, fakat Allah'ı kim yaradmıştır?»

Ebû Hûreyre birinin elini tuttuğu halde şöyle dedi: Allah ve Rasûlü doğru söylemiştir. Bana iik kişi sordu, üçüncüsü de budur. Yahut şöyle dedi: Bana biri sordu, ikincisi de budur.

..... : Yine buradaki râviler, Ebû Hureyre : «İnsanlar sualden vazgeçmezler» dedi, diyerek bundan önceki Abdolvâris hadîs'inin benzerini rivâyet ettiler. Şu kadar var ki kendisi bu isnadda Peygamber'i zikretmedi. Lâkin hadîs'in sonunda: Allah ve Rasûlü doğru söyledi dedi.

..... : Ebû Hureyre şöyle dedi: Rasûlullah (S) bana dedi ki: «Ya Eba Hureyre! İnsanlar sana sual sormaktan vazgeçmezler. Hattâ: (Her şeyi yaradan) bu Allah'dır. Fakat Allah'ı kim yaradı? derler».

Ebû Hureyre dedi ki: Ben mescidde bulunduğum sırada bana bedevilerden birtakım insanlar çıkageldi. Sonra, ya Eba Hureyre! (Her şeyi yaradan) bu Allah'tır, fakat Allah'ı kim yaradı? dediler. Râvî der ki: Ebû Hureyre avucu ile ufak taşlar aldı ve onları taşıladı, sonra: Kalkın, kalkın! Benim dostum doğru söylemiştir, dedi.

٢١٦ - (.) حَدَّثَنِى مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ . حَدَّثَنَا كَثِيرُ بْنُ هِشَامٍ . حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ رُقَانَ . حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ الْأَسَمِّ ، قَالَ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَيْسَ إِلَهُكُمْ إِلَّا أَنَا ، حَتَّى يَقُولُوا : اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ . فَمَنْ خَلَقَهُ ؟ »

216 — () : Yezîdu'bnü Asamm dedi ki: Ebû Hureyre'den duydum, şöyle diyordu. Rasûlullah (S) buyurdu ki: «İnsanlar size muhakkak her şeyi soracaklardır. Hatta onlar: «Her şeyi Allah yaradı. Peki onu kim yaradı? diyeceklerdir».

۲۱۷ - (۱۳۶) حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ بْنُ زُرَّادَةَ الْخَضْرِيُّ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ قُسَيْبٍ ، عَنْ مُخْتَارِ بْنِ قُلَيْبٍ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : « قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : إِنَّ أُمَّتَكَ لَا يَزَالُونَ يَقُولُونَ : مَا كَذَبْنَا ؟ مَا كَذَبْنَا ؟ حَتَّى يَقُولُوا : هَذَا اللَّهُ خَلَقَ الْخَلْقَ . فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ ؟ » .

حَدَّثَنَا إِسْتَعْقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ ، عَنْ زَائِدَةَ كِلَاهُمَا عَنِ الْمُخْتَارِ ، عَنْ أَنَسٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . هَذَا الْحَدِيثُ غَيْرُ أَنْ إِسْتَعْقُ لَمْ يَذْكُرْ « قَالَ قَالَ اللَّهُ إِنَّ أُمَّتَكَ »

217 — (136) : Enesü'bnü Mâlik (R) dan:

Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Aziz ve Celil olan Allah şöyle buyurdu: «Hiç şüphe yok ümmetin, bunun hali nedir, bunun hali nedir? diye pek çok sualler sormaktan vazgeçmiyecekler. Hatta: Mahlûkatı Allah yaradı, fakat Allah'ı kim yaratmıştır? diyeceklerdir»⁵⁹.

..... : Cerîr ve Zâide her ikisi de Muhtar'dan o da Enes (R) dan, o da Peygamberden bu isnad ile o hadis'i rivâyet ettiler. Şu kadar var ki İshak: «Allah, muhakkak senin ümmetin buyurdu, dedi» kısmını söylememiştir.

(۶۱) مَا وَعَدَ مِنْ مَسْلَمٍ بِيَمِينٍ فَاَمَرَ بِاللَّارِ

۲۱۸ - (۱۳۷) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ جَمِيعًا عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ حَقَمٍ قَالَ إِنَّ أَيُّوبَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ حَقَمٍ قَالَ : أَخْبَرَنَا الْعَلَاءُ ، وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ مَوْلَى الْحَرْقَةِ عَنْ مُعْبِدِ بْنِ كَعْبٍ السَّلْمِيُّ ، عَنْ أُخِيهِ عِنْدَ اللَّهِ بْنِ كَعْبٍ ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : « مَنْ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَمِينِيهِ ، فَقَدْ أَوْحَبَ اللَّهُ لَهُ النَّارَ ، وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ » فَقَالَ لَهُ رَحُلٌ : وَإِنْ كَانَ شَيْئًا بِسِيرًا ، يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : « وَإِنْ قَصَبًا مِنْ أَرَاكِ » .

(61) BİR MÜSLÜMANIN HAKKINI YALAN BİR YEMİNLE KENDİNE ALAN KİMSEYE ATEŞ VADEDİLMESİ BÂBİ

—oOo—

218 — (137) : Ebû Umâme (R) den, (şöyle demiştir:) Ra-sûlullah (S): «Her kim müsliman bir kimsenin hakkını yemini ile kendi

59. Hadis'teki, Allah'ı kim yaratmıştır? sözü, en kötü şeytan telkinlerindendir. Kâinatı yaradan Allah Taâlâ'nın bir yaratma eseri olması aklen de naklen de muhaldır, Allah'lık şiarına aykırıdır. Bunun gibi şeytânî vesveselere kapılan kimseye en iyi iş, bundan evvelki hadis'te öğretildiği gibi şeytanın telkinatından Allah'a EÜZÜ BILLÂHİ MİNESŞEYTANİRRACİM diyerek sığınmaktır.

üzerine alırsa, Allah onun için ateşi vâcib kılmış ve kendisine cenneti haram etmiştir» buyurdu. Bunun üzerine bir kimse: O hak çok az bir şey olursa yine böyle mi olacak ya Rasûlallah? diye sordu. Rasûlallah: «Misvak ağacından bir çubuk olsa da böyledir» buyurdu.

۲۱۹- () وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، وَاسْتَحَقُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، وَهَرُونَ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ جَمِيعًا عَنْ أَبِي أَسَمَةَ ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ كَثِيرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَثِيرٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَخَاهُ عَمَدَةَ اللَّهِ بْنِ كَثِيرٍ يُحَدِّثُ ، أَنَّ أَبَا أَمَامَةَ الْحَارِثِيَّ حَدَّثَهُ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، عِثْلَهُ

219 — () : Bu hadis'i bize Ebû Bekri'bnü Ebî Şeybe, İshâku'bnü İbrahim ve Hârûnu'bnü Abdillâh cemî'an Ebû Umâme'den, o da Velidu'bnü Kesîr'den, o da Muhammedu'bnü Kâ'b'dan tahdîs etti. O da kardeşi Abdullâh'bnü Kâ'b'ı hadis söylerken işitmiştir. Ona da Ebû Umâmete'l-Hârisî tahdîs etmiş ki kendisi aynı hadis'in benzerini Rasûlullah (S) den işitmiştir.

۲۲۰- (۱۳۸) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ ع وَحَدَّثَنَا ابْنُ عُثْمِيرٍ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ وَوَكَيْعٌ ع وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْخِزْلَانِيُّ (وَاللَّفْظُ لَهُ) أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي وَائِلٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، قَالَ « مَنْ خَلَفَ عَلَى يَمِينٍ صَبْرٍ يَقْتَطِعُ بِهَا مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ ، هُوَ فِيهَا فَاجِرٌ ، لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانٌ » قَالَ ، فَدَخَلَ الْأَشْعَثُ بْنُ قَبَسٍ فَقَالَ مَا يَحْدُثُكُمْ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ ؟ قَالُوا : كَذَا وَكَذَا قَالَ : صَدَقَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ . فِي تَرَلَّتْ كَانَ يَتَنَبَّى وَبَنَ رَحُلٍ أَرْضُ بَالِغِينَ فَخَاصَمْتُهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ . فَقَالَ « هَلْ لَكَ يَتْنَةُ ؟ » فَقُلْتُ : لَا قَالَ « فَيَمِينُهُ » قُلْتُ : إِنْ بَحَابُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، عِنْدَ ذَلِكَ « مَنْ خَلَفَ عَلَى يَمِينٍ صَبْرٍ ، يَقْتَطِعُ بِهَا مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ ، هُوَ فِيهَا فَاجِرٌ ، لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانٌ » فَتَرَأَتْ . إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِمَهْدِ اللَّهِ وَأَيِّمَانِهِمْ فَمَتْنًا فَلَيْلًا (۲/۳۷۵۹) إِلَى آخِرِ الْآيَةِ

220 — (138) : Abdullah (İbnu Mes'ûd) dan: Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Her kim nefsini yalana zorlayıp yalan, bir yemin eder de kendisi bu yemininde yalancı olduğu halde bununla müsliman bir kimsenin malını koparıp kendine alırsa, Allah'ın gazabına uğrıyarak Allah'a kavuşur».

Eş'asu'bnü Kays içeri girdi ve: Ebû Abdirrahman size ne tebliğ ediyor? dedi. Oradakiler: Böyle böyle söyledi, dediler. Bunun üzerine: Ebû

Abdirrahman doğru söyledi. Benim hakkımda âyet nâzil olmuştur. Benimle bir kimse arasında Yemen'de münakaşalı bir arazi vardı. Ben o kimseyi Rasûlullah'a dava ettim. Rasûlullah bana: Bir delilin var mıdır? diye sordu. Ben hayır, dedim. Rasûlullah öyle ise onun yemin etmesini iste, buyurdu. Ya Rasûlallah! Yalan yere yemin eder, dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (S): «Her kim yalan bir yemin eder, kendisi yemininde yalancı olduğu halde bu yeminle müsliman bir kimsenin malını koparırsa Allah'ın gazabına uğramış olarak Allah'a kavuşur» buyurdu. Bunu takiben şu (mealdeki) âyet nâzil olmuştur: «*Fakat onlar O Allah'ın ahdini ve kendi yeminlerini birkaç paraya satanlar, işte onların âhirette hiç bir nasibi yoktur, Allah onlara kelâmıyla hitap etmiyecek ve kıyamet günü nazar buyurmayacak ve kendilerini temize çıkarmayacaktır. Onların hakkı elim bir azabdır*» (Âlu İmrân: 77).

۲۲۱ - () حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ؛ قَالَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ يَسْتَحِقُّ بِهَا مَالًا هُوَ وَبِهَا فَاجِرٌ لِقَى اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ عَصَابٌ. ثُمَّ ذَكَرَ نَحْوَ حَدِيثِ الْأَعْمَشِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ كَانَتْ يَمِينِي وَبَيْنَ رِجْلِي خُصُومَةٌ فِي بَيْتِي فَأَخْتَصَمْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ «شَاهِدَاكَ أَوْ يَمِينُهُ» .

221 — () : Abdullah İbn Mes'ûd (R) :

Her kim bir yemin eder de, yemininde yalancı olduğu halde bu yemin ile herhangi bir mala hak kazanırsa, Allah'ın gazabına çarpılarak Allah'a kavuşur, dedi. Sonra A'meş'in bundan önceki hadis'i tarzında zikretti. Fakat o, burada şöyle demiştir: Benimle bir kimse arasında bir kuyu yüzünden bir da'vâ vardı. Rasûlullah'a husûmetimizi arzettik. Rasûlullah (S): Sana iki şahidin şahâdet edeceği şey vardır. Yahut, onun yemini vardır, buyurdu.

۲۲۲ - () وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ الْمَكِّيُّ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ حَامِصِ بْنِ أَبِي رَاشِدٍ، وَعَبْدِ الْمَلِكِ ابْنِ أَبِي عَمْرٍ، سَمِعَا شَفِيقَ بْنَ سَلَمَةَ يَقُولُ. سَمِعْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ يَقُولُ. سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «مَنْ حَلَفَ عَلَى مَالٍ أَمْرِي مُسْلِمٌ لِقَى حَقَّهُ، لِقَى اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ عَصَابٌ» قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: ثُمَّ قَرَأَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «بِضَدَّاهُ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ: إِنَّ الدِّينَ بَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ تَمَنَّا قَلِيلًا» [۲/۱۲۷] إِلَى آخِرِ الْآيَةِ

222 — () : İbnu Mes'ûd (R) şöyle demiştir:

Rasûlullah (S) dan işidim, buyuruyordu ki: «Her kim haksız ola-

rak müsliman bir kimsenin malını almak üzere yemin ederse o, Allah'ın gazabına çarpılarak Allah'a kavuşacaktır».

Abdullah der ki: Sonra Rasûlullah bize Allah'ın kitabından bunun delili olan şu (maaldeki) âyeti okudu:

«İlâkikat, Allah'a olan ahidlerine ve yeminlerine bedel az bir pahayı satın alanlar (yok mu?) İşte onlar: Onlar için âhirette hiç bir nasîb yoktur. Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz, onlara bakmaz, onları temiz çıkarmaz. Onlar için pek acıklı bir azab vardır» (Âlu İmrân: 77).

۲۲۳ - (۱۳۹) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَأَبُو نَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَهَنَادُ بْنُ السَّرِيِّ، وَأَبُو عَاصِمٍ
الْمَدَنِيُّ (وَاللَّفْظُ لِقُتَيْبَةَ) قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْأَخْوَصِ عَنْ سِمَاكِ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَايِلٍ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ
«رَجُلٌ مِنْ خَضِرَمَوْتَ وَرَجُلٌ مِنْ كِنْدَةَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ الْخَضِرِيُّ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ هَذَا
فَاعْتَمَى عَلَى أَرْضٍ لِي كَانَتْ لِأَبِي فَقَالَ الْكِنْدِيُّ هِيَ أَرْضِي فِي يَدِي أَرْضُهَا لَيْسَ لَهُ فِيهَا حَقٌّ. فَقَالَ
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِلْخَضِرِيِّ «أَلَاكَ يَتْنَةُ؟» قَالَ لَا. قَالَ «فَلَاكَ يَتْنَةُ؟» قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الرَّجُلَ
فَاجِرٌ لَا يُبَالِي عَلَى مَا حَلَفَ عَلَيْهِ. وَلَيْسَ يَتَوَرَّعُ مِنْ شَيْءٍ. فَقَالَ «لَيْسَ لَكَ مِنْهُ إِلَّا ذَلِكَ» فَانْطَلَقَ
لِيُخْلِفَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، لَمَّا أَذَرَ «أَمَا لَيْتَ حَلَفَ عَلَى مَا لَيْتَ أَكَلَهُ ظُلْمًا، أَلَيْقَيْنِ اللَّهُ وَهُوَ عَنْهُ
مُعْرِضٌ»

223 — (139) : Vâil (R) şöyle dedi: Bir zat Hadramevt'den, bir zat da Kinde'den Peygamber (S) e geldi. Hadram'lı: Ya Rasûlallah! Bu adam vaktiyle babamın olan bir arazimi istilâ etmiştir, dedi. Kinde'li'de: O benim elimde olan, ekip biçtiğim bir arazidir. Bu şahsın onda hiç bir hakkı yoktur, dedi. Rasûlullah Hadramlı'ya: Bir delilin var mı? buyurdu. O da, hayır, dedi. Rasûlullah: Öyle ise senin için onun yemini vardır, buyurdu. Hadram'lı: Bu adam bir fâcirdir, yaptığı yemine önem vermez, hiç bir şeyin günahından korkmaz, dedi. Rasûlullah: Sana onun (tarafından) bu yeminden başka birşey yoktur, buyurdu. O zat yemin etmek için hazırlandı. Rasûlullah, bir işten dönüp gelince: «Dikkat edin! Allah'a yemin ederim ki eğer o malı zâlimlikle yemek için onun malı üzerine yemin ettiyse muhakkak Allah, ondan yüz çevirmiş olduğu halde Alah'a kavuşacaktır» buyurdu.

۲۲۴ - () وحديثي رهبر بن حرب، وإسحق بن إبراهيم جميعاً عن أبي الوليد. قال رهبر: حدثنا هشام بن عبد الملك. حدثنا أبو عوانة، عن عبد الملك بن عمير، عن غلقمة بن وائل، عن وائل بن حجر؛ قال: كنت عند رسول الله ﷺ. فأتاه رجلان يختصمان في أرض. فقال أحدهما: إن هذا انتزى على أرضي، يا رسول الله، في الحاهلية (وهو امرؤ القيس بن عابس الكندي). وخصمه ربيعة بن عبدان). قال «يئنك» قال: ليس لي ربيعة. قال «عنه» قال: إذن يذهب بها. قال «ليس لك إلا ذلك» قال، فلما قام ليحلف، قال رسول الله ﷺ «من اقتطع أرضاً ظالماً، لقي الله وهو عليه غضبان» قال إسحاق في روايته: ربيعة بن عبدان

224 — () : Vailu'bnü Hucr (R) şöyle dedi:

Ben Rasûlullah (S) in yanında idim. Ona iki zat geldi, bir arâzi hususunda davalanıyorlardı. Biri; Ya Rasûlallah! Bu adam, câhiliyet devrinde benim arâzîmi istilâ etti, dedi. (Bunu söyliyken İmrûu'l-Kays İbnu Âbis el-Kindî'dir, hasmı da Rabî'atu'bnü İbdan'dır). Rasûlullah: Beyyinen var mıdır? buyurdu. O da, benim hiç bir beyyinem yoktur, dedi. Rasûlullah: Ötekinin yemini vaadır, buyurdu. O zat: O takdirde o, yemine gider, dedi. Rasûlullah: Senin için bundan başka birşey yoktur, buyurdu. O zat yemin etmek için kalkınca Rasûlullah (S): Her kim bir zâlim olarak bir arâzîyi koparır alırsa, Allah'ın gazabına çarpılmış halde Allah'a vavuşur, buyurdu.

Ishak kendi rivâyetinde: Rabî'atu'bnü Aydan diye söylemiştir⁶⁰.

(۶۲) باب الدليل على أنه من فصر آخر مال عمره بعير من طار الفاصد مهرر الدم في مفا

وإن قتل طار في النار، وأنه من قتل دون ماله فهو شهيد

۲۲۵ - (۱۴۰) حديثي أبو كريب محمد بن العلاء. حدثنا خالد (يعني ابن عمار) حدثنا محمد بن حمير، عن العلاء بن عبد الرحمن، عن أبيه، عن أبي هريرة؛ قال. جاء رجل إلى رسول الله ﷺ. فقال: يا رسول الله! أرايت إن جاء رجل يريد أخذ مالي؟ قال «فلا تعطه مالك» قال: أرايت إن قاتلني؟ قال «قاتله» قال: أرايت إن قتلني؟ قال «فأنت شهيد» قال: أرايت إن قاتلته؟ قال «هو في النار».

60. Bu hadis'ten şu fıkhi (hukûki) hüküm çıkarılmıştır. Da'vâcının beyyinesi bulunmadığı zaman, hak sahibi, davalıdan (müddeâ aleyhden) yemin talep etmese bile hâkimin yemin teklifine hakkı vardır. Çünkü Kays davasında hasmından yemin talep etmediği halde peygamber hasmına yemin teklif etmiştir. «Beyyinenin müdde'ye, yeminin müdde'a aleyhe teveccüh etmesi» esası bu hadis'ten de anlaşılabilmektedir.

(62) BAŞKASININ MALINI HAKSIZ OLARAK ALMAYA KALKIŞAN KASİTÇİNİN KENDİSİ HAKKINDA KANI HEDER, EĞER ÖLDÜRÜLÜRSE CEHENNEMLİK, KENDİ MALI UĞRUNDA ÖLDÜRÜLEN KİMSENİN DE ŞEHİD OLDUĞUNA DELİL BÂBİ

—oOo—

225 — (140) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) a bir kimse geldi ve: Ya Rasûlallah! Bir adam gelse de malımı almak istese, bu husustaki reyiniz nedir? dedi. Rasûlullah: «Malını ona verme» buyurdu. Eğer benimle dövüşürse ne buyurursunuz, diye sordu. Rasûlullah: «Sen de onunla dövüş» buyurdu. Eğer beni öldürürse ne dersiniz? dedi. Rasûlullah: Bu takdirde sen şehidsin, buyurdu. Eğer ben onu öldürürsem ne düşünürsünüz? dedi. Rasûlullah: O, ateştedir, buyurdu.

٢٢٦ - (١٤١) حَدَّثَنِی الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَلَوَانِيُّ، وَإِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ. وَالْفَاظُ مُتَقَارِبَةٌ (قَالَ إِسْحَاقُ: أَخْبَرَنَا. وَقَالَ الْآخَرَانِ: حَدَّثَنَا) عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ الْأَحْوَلُ؛ أَنَّ ثَابِتًا مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَخْبَرَهُ؛ أَنَّهُ لَمَّا كَانَ بَيْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو وَبَيْنَ عُنَيْسَةَ بْنِ أَبِي سُهَيْلَانَ مَا كَانَ. تَيَسَّرُوا لِلْقِتَالِ. فَرَكِبَ خَالِدُ بْنُ الْعَاصِ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، فَوَعَّظَهُ خَالِدٌ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «مَنْ قَتَلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ». وَحَدَّثَنِيهِ مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ. ع. وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُمَرَ النَّوْفَلِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ. كِلَاهُمَا عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ، مِثْلَهُ.

226 — (141) : Umuru'bnu Abdirrahman'ın azadlısı olan Sâbit şöyle haber verdi: Abdullah İbnu Amr ile Anbeşetu'bnu Ebî Sufyan arasında olan olduğu zaman «harbe hazırlanın» demişler. Bunun üzerine Hâlidu'bnu Âs, Abdullahi'bnu Amr'e gitmiş ve Hâlid ona öğüt vermiştir. Amru'bnu Abdillâh: Sen Rasûlullah (S) in: «Her kim malı uğrunda öldürülürse o, şehiddir», dediğini bilmez misin? dedi.

..... : Bu hadis'i Muhammedu'bnu Bekr ile Ebû Âsim, her ikisi de İbnu Cüreyc'den bu isnadla aynısıyle tahdis etmişlerdir.

61. Tirmizî'nin rivâyetinde daha tafsilâtlı olarak:

«Her kim malını muhafaza uğrunda öldürülürse o, şehiddir. Her kim hayatı uğrunda öldürülürse o da şehiddir. Dini uğrunda ölen mücâhid de şehiddir. Irzı uğrunda ölen de şehiddir» buyurulmuştur.

(۶۳) باب استخفاف الوالي ، الفاسي لرعيه ، النار

۲۲۷ - (۱۴۲) حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ ، عَنْ الْحَسَنِ قَالَ : قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ إِنَّ رِبَادَ مَعْقِلَ بْنَ بَسَّارٍ الدُّزَنِيَّ فِي مَرْصِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ قَالَ مَعْقِلٌ : إِنِّي مُحَدِّثُكَ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَوْ عَلِمْتُ أَنَّ لِي حَيَاةً مَا حَدَّثْتُكَ . إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْتَرْعِيهِ اللَّهُ رَعِيَّةً ، يَمُوتُ يَوْمَ يَمُوتُ وَهُوَ غَاشٍ لِرَعِيَّتِهِ ، إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ » .

(63) İDARESİ ALTINDAKİLERİ ALDATAN VÂLİNİN (idârecinin) CEHENNEMİ HAK EDECEĞİNE DAİR BÂB

—oOo—

227 — (142) : Hasen (el-Basrî) şöyle dedi:

(Muâviye'nin Basra emîri olan) Ubeydullahi'bnu Ziyâd, Ma'kîlu'bnu Yesâr Muzeniy'i ölüm hastalığında yatariken ziyaretine geldi. Ma'kîl ona şunları söyledi: Ben sana Rasûlullah (S) dan işittiğim bir hadis'i tebliğ edeceğim. Eğer daha yaşayacağımı bilseydim bu hadis'i sana tebliğ etmezdim. Ben Rasûlullah'dan işittim, söyle buyuruyordu: «Herhangi bir kul ki Allah onu bir halkı güdüp himâye etmek üzere vâli yapar, o da öldüğü gün idâre ettiği halka hiyânet etmiş (aldatmış) olduğu halde ölürse, muhakkak Allah o kula cenneti haram eder».

۲۲۸ - () حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ الْحَسَنِ ؛ قَالَ : دَخَلَ عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ رِبَادٍ عَلَى مَعْقِلِ بْنِ بَسَّارٍ وَهُوَ وَجَعٌ فَسَأَلَهُ فَقَالَ : إِنِّي مُحَدِّثُكَ حَدِيثًا لَمْ أَكُنْ حَدِّثُكَ . إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « لَا يَسْتَرْعِي اللَّهُ عَبْدًا رَعِيَّةً ، يَمُوتُ حِينَ يَمُوتُ وَهُوَ غَاشٍ لَهَا ، إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ » قَالَ : أَلَا كُنْتَ حَدَّثْتَنِي هَذَا قَبْلَ الْيَوْمِ ؟ قَالَ : مَا حَدَّثْتُكَ ، أَوْ لَمْ أَكُنْ لِأَحَدٍ

228 — () : Hasen şöyle dedi:

Ubeydullahi'bnu Ziyâd, hasta yatan Ma'kîlu'bnu Yesâr'ın yanına girdi ve hâlini sordu. Ma'kîl bir münasebetle ona şunları söyledi: Ben sana bir hadis tebliğ edeceğim ki onu sana şimdiye kadar tebliğ etmiş değilim. Rasûlullah (S): «Allah bir kula bir halkı güdüp idare etmek makamına getirir, o kul da ölürken idare ettiği halka hiyânet etmiş olarak ölürse, Allah muhakkak o kula cenneti haram edecektir» buyurdu. Bunun üzerine vâli: Bunu bu günden önce niye söylemedin? dedi. Ma'kîl: «Sana söylemedim, yahut sana söyleyecek değildim», diye cevap verdi.

٢٢٩ - (...) وَحَدَّثَنِ الْقَاسِمُ بْنُ زَكَرِيَّا . حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ ، يَعْنِي الْجَنْغِي ، عَنْ زَائِدَةَ ، عَنْ هِشَامٍ ؛ قَالَ : قَالَ الْحَسَنُ : كُنَّا عِنْدَ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ نَعُوذُ . فَجَاءَ عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ زِيَادٍ فَقَالَ لَهُ مَعْقِلٌ : إِنِّي سَأَحَدُكَ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . ثُمَّ ذَكَرَ بِمَعْنَى حَدِيثِهِمَا .

(...) وَحَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانِ الْمُسْتَمِيُّ ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى ، وَ إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ (قَالَ إِسْحَاقُ : أَخْبَرَنَا ، وَقَالَ الْآخَرَانِ : حَدَّثَنَا) مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ ، عَنْ أَبِي الْمَلِيجِ ؛ أَنَّ عُيَيْدَ اللَّهِ ابْنَ زِيَادٍ قَادَ مَعْقِلَ بْنَ يَسَارٍ فِي مَرَضِهِ . فَقَالَ لَهُ مَعْقِلٌ : إِنِّي مُحَدِّثُكَ بِحَدِيثٍ أَوَّلًا أَتَى فِي الْمَوْتِ لَمْ أَحَدِّثْكَ بِهِ . سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « مَا مِنْ أَمِيرٍ يَلِي أَمْرَ الْمُسْلِمِينَ ، ثُمَّ لَا يَجْهَدُ لَهُمْ وَيَنْصَحُ إِلَّا لَمْ يَدْخُلْ مَعَهُمُ الْخَنَّةَ » .

229 — () : Hasen şöyle dedi: Bizler Ma'kılı'bnu Yesâr'ın yanında idik, ona hasta ziyaretine gitmiştik. O sırada Ubeydullahi'bnu Ziyâd da geldi. Ma'kıl ona: Ben sana bir hadis tebliğ edeceğim ki onu Rasûlullah (S) dan işittim, dedi. Sonra bundan öncekilerin hadis'inin ma'nâsı ile hadis'i zikretti.

..... : Ebu'l-Melih şöyle demiştir: Ubeydullah ibnu Ziyâd, Ma'kılı'bnu Yesâr'ı hastalığında ziyaret etmiş ve Ma'kıl ona şunları söylemiştir: Ben sana bir hadis tebliğ edeceğim. Eğer ben ölüm hastalığında olmasaydım, bunu sana tebliğ etmezdim. Rasûlullah (S) dan işiddim, o şöyle buyuruyordu: «Müslimanların emirliğini üzerine alan, sonra da onlar için çalışmayan ve onlara hayırhahlık etmeyen herhangi bir emir asla müslimanlarla beraber cennete girmez».

(٦٤) باب رفع الأمانة والإيمان من بعض القلوب ، وعرض القلوب على القلوب

٢٣٠ - (١٤٣) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ وَوَكَيْعٌ . وَ حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهَبٍ ، عَنْ حُذَيْفَةَ ؛ قَالَ : حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَدِيثَيْنِ قَدْ رَأَيْتُ أَحَدَهُمَا وَأَنَا أَنْتَظِرُ الْآخَرَ . حَدَّثَنَا « أَنَّ الْأَمَانَةَ نَزَلَتْ فِي جَذْرِ قُلُوبِ الرِّجَالِ ثُمَّ رَلَّ الْقُرْآنُ . فَعَلِمُوا مِنَ الْقُرْآنِ وَعَلِمُوا مِنَ السُّنَّةِ » . ثُمَّ حَدَّثَنَا عَنْ رَفْعِ الْأَمَانَةِ قَالَ « يَتَأَمُّ الرَّحُلُ النُّومَةَ فَتَقْبَضُ الْأَمَانَةُ مِنْ قَلْبِهِ . فَيُظَلُّ أَمْرَهَا مِثْلَ الْوَكْتِ . ثُمَّ يَتَأَمُّ النُّومَةَ فَتَقْبَضُ الْأَمَانَةُ مِنْ قَلْبِهِ » .

فَيُظَلُّ أَثَرُهَا بِمِثْلِ الْحَذَلِ . كَجَعْرِ دَخَرَجْتُهُ عَلَى رِجْلِكَ . فَفَقِطَ . فَقَرَأَهُ مُنْتَبِرًا . وَلَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ .
(ثُمَّ أَخَذَ حَصَى فَدَخَرَجَهُ عَلَى رِجْلِهِ) فَيُصْبِحُ النَّاسُ يَتَّبِعُونَ . لَا يَكَادُ أَخَذُ يُوَدِّي الْأَمَانَةَ حَتَّى يُقَالَ :
إِنَّ فِي بَنِي فُلَانٍ رَجُلًا أَمِينًا . حَتَّى يُقَالَ لِلرَّجُلِ : مَا أَجَلَدُهُ ! مَا أَظَرَفُهُ ! مَا أَعَقَلَهُ ! وَمَا فِي قَلْبِهِ مِنْ ثِقَالٍ
حَبِيبَةٍ مِنْ خَرَدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ .

وَلَقَدْ أَتَى عَلَى زَمَانٍ . وَمَا أَبَالَى أَيْكُمْ بَايَعْتُ . لَنْ كَانَ مُسْلِمًا لِيَرُدَّنَهُ عَلَى دِينِهِ . وَلَنْ كَانَ
نَصْرَانِيًّا أَوْ يَهُودِيًّا لِيَرُدَّنَهُ عَلَى سَاعِيهِ . وَأَمَّا الْيَوْمَ فَمَا كُنْتُ لِأَبَايَعَ مِنْكُمْ إِلَّا فُلَانًا وَفُلَانًا .
وَحَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ . حَدَّثَنَا أَبِي وَوَكَيْعٌ . ع وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . حَدَّثَنَا عَيْسَى بْنُ يُونُسَ
جَمِيعًا عَنْ الْأَعْمَشِ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلَهُ

(64) BAZI KALBLERDEN EMÂNET VE İYMANIN KALDIRILMASI VE KALBLERİN FİTNELERE MÂRUZ BIRAKILMASI BÂBİ

—oOo—

230 — (143) : Huzeyfe (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) bize iki hâdisî haber verdi. Bunlardan birini gördüm, diğeri de görmeyi gözlüyorum. Rasûlullah (emânetin inişini) bize şöyle tahrîr etti: «Emânet (iyman, adâlet, emniyet duyguları ilk önce) iyi kimselerin gönüllerinin derinliğine inmiş, sonra Kur'ân nâzil olmuştur. Sonra da o kullar Kur'ân'dan bilgi almışlar, sünnetten bilgi almışlardır. Sonra Rasûlullah bize, emânetin kaldırılmasını tahrîr etti ve şöyle buyurdu: Kişi uykusunu uyur, o uyurken emânet kalbinden alınır da emânetin izi, rengi uçuk bir nokta halinde yanık yeri gibi kalır. Sonra o kişi bir uyku daha uyur, bu sefer kalbinde emânet (in geri kalan kısmı da) alınır. Bunun eseri de balta sallıyan bir işçinin avucundaki kabarcık gibi kalır (bir zaman sonra o da söner gider). Şu halde (o mübârek) emânet, senin ayağına düşürdüğün bir kıvılcımın düştüğü yeri şişirtip senin onu bir kabarcık halinde görmeyi gibidir. Halbuki bu kabarcıkta birşey yoktur. (Sonra küçük taşlardan aldı ve onu ayağının üzerinde yuvarladı). Şu vaziyette halk birbirleriyle alışveriş etmek ve medenî münasebette bulunmak için (müskil) bir sabaha erişmiş olur. Nerede ise hiçbir kimse emâneti edâ etmek imkânını bulamaz. Nihayet fulân oğulları içinde emin bir kimse vardır, denilir. Ve yine nihayet birisinin lehine: O, ne kahramandır, ne zerâfetli zattır, o ne akıllı ve tedbirlidir diye şahâdet olunur. Halbuki hakkında propaganda yapılan o şahsın kalbinde hardal dânesi kadar iyman eseri yoktur».

Huzeyfe der ki: Benim üzerime öyle bir zaman gelmiştir ki o (emânetli) devirde ben hanginizle mübâya'a edeceğim diye tasalanmazdım. Çünkü medenî münasebette bulunacağım kimse müslimansa onu İslâm dîni bana hiyânet etmekten menederdi. Eğer Hristiyan, yahut Yahûdî ise onun güldücüsü (vâlisi) muhakkak bana karşı hiyânetden onu menederdi. (Bu suretle o devirde genel bir emniyet vardı). Bugün ise ben sizlerden fulân ve fulândan başka kimse ile alışveriş edemez oldum".

..... : Yine Numeyr, Vaki' ve İsa'bnü Yûnus cemi'an A'meş'den bu isnad ile bu hadis'in benzerini rivâyet etmişlerdir.

(۶۵) باب بيان أن الإسلام برأ غريباً وسبعود غريباً، وإنه بارئ بين المسلمين

۲۳۱ - (۱۴۴) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُنْخَرٍ . حَدَّثَنَا أَبُو حَالِدٍ ، بِمَنْبِئِ سُلَيْمَانَ بْنِ حَيَّانَ ، عَنْ سَمْعَانَ بْنِ طَارِقٍ ، عَنْ رَبِيعٍ ، عَنْ حُذَيْفَةَ ؛ قَالَ : كُنَّا عِنْدَ عُمَرَ . فَقَالَ : أَيُّكُمْ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَذْكُرُ الْفِتَنَ ؟ فَقَالَ قَوْمٌ : نَحْنُ نَسْمَعُهُ . فَقَالَ : لَمَّا كُنْتُمْ تَعْتَوْنَ فِتْنَةَ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ وَجَارِهِ ؛ قَالُوا : أَجَلٌ . قَالَ : تِلْكَ تُكْفَرُهَا الصَّلَاةُ وَالصِّيَامُ وَالصَّدَقَةُ وَلَكِنْ أَيُّكُمْ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَذْكُرُ الْفِتْنَ الْبَاطِنَةَ تَمُوجُ مَوْجَ الْبَحْرِ ؟ قَالَ حُذَيْفَةُ : فَأَسْكَتَ الْقَوْمَ . فَقُلْتُ : أَنَا قَالَ أَنْتَ ، يَا أُوكَ . قَالَ حُذَيْفَةُ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : « تَمْرَضُ الْفِتْنُ عَلَى الْقُلُوبِ كَالْحَصِيرِ عُوْدًا عُوْدًا » (۱) فَأَيُّ قَلْبٍ أَشْرَبَهَا نُبِكَتْ فِيهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ وَأَيُّ قَلْبٍ أَنْكَرَهَا نُبِكَتْ فِيهِ نُكْتَةٌ بَيْضَاءُ حَتَّى تَصِيرَ عَلَى قَلْبَيْنِ ، عَلَى أَيْضٍ مِثْلِ الْعَصَا . فَلَا تَنْصُرُهُ فِتْنَةٌ مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ . وَالْآخِرُ أَسْوَدُ مُرْبَادًا ، كَالْكُوزِ مُجَخَّيَا لَا يَمْرِفُ مَرَوْفًا وَلَا يُنْكَرُ مُنْكَرًا . إِلَّا مَا أَشْرَبَ مِنْ هَوَاءٍ . قَالَ حُذَيْفَةُ : وَحَدَّثَنِي ؛ أَنَّ يَتِيمَكَ وَبَيْنَهُمَا أَبَا مُثَلَقًا يُوشِكُ أَنْ يُكْسَرَ . قَالَ عُمَرُ : أَكْسَرَا ، لَا أَبَالَكَ . قَالُوا أَنَّهُ مُتَبَحَّحٌ لَمَّا كَانَ يُمَادُّ . قُلْتُ : لَا . بَلْ يُكْسَرُ . وَحَدَّثَنِي ؛ أَنَّ ذَلِكَ الْبَابَ رَجُلٌ يُقْتَلُ أَوْ يَمُوتُ . حَدِيثَانِ لَيْسَ بِالْأَغَالِيطِ .

62. Bu hadis'in râvisi Huzeyfetu'bnu'l-Yeman, sahâbiler arasında sır mahremi olmakla meşhurdur. Olmuş olacak siyasî, ictimai birçok vak'aları peygamberden öğrenmiştir. Bu cihetle Huzeyfe, rivâyet ettiği yüz kadar hadis'in çoğunu inceden inceye birer remiz ve işaretle bildirmiştir. Nitekim burada da böyledir..

Buradaki emânetten maksad, devlet nüfuz ve kudreti dediğimiz amme velâyetidir. Kur'an-ı Kerim'de bu siyasî vazife daha şumullü olarak: «ان الله يأمركم

... ان تؤدوا الامانات الى اهلها : Şüphesiz ki Allah size EMANETLERİ (devlet ve amme hizmetlerini) ehillerine vermenizi emreder...» (en-Nisa: 58) buyurmuştur.

قَالَ أَبُو خَالِدٍ : فَقُلْتُ لِسَعْدٍ : يَا أَبَا مَالِكٍ ! مَا أَسْوَدُ مُرَبَّادًا ؟ قَالَ : شِدَّةُ الْبَيَاضِ فِي سَوَادٍ . قَالَ : قُلْتُ : فَمَا الْكَوْزُ مُجَحِّيًا ؟ قَالَ : مَنْكُوسًا .

(..) وَحَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي مُعْمَرٍ . حَدَّثَنَا مَرْوَانُ الْفَزَارِيُّ . حَدَّثَنَا أَبُو مَالِكٍ الْأَشْجَعِيُّ ، عَنْ رَبِيعٍ ، قَالَ : لَمَّا أَقْدِمَ حُذَيْفَةُ مِنْ عِنْدِ مُعْمَرٍ ، جَلَسَ فَحَدَّثَنَا . فَقَالَ : إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَمْسَ لَمَّا جَلَسْتُ إِلَيْهِ سَأَلَ أَصْحَابَهُ : أَيُّكُمْ يَحْفَظُ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الْفِتَنِ ؟ وَسَأَلَ الْحَدِيثَ يَبْتَلِي حَدِيثَ أَبِي خَالِدٍ . وَلَمْ يَذْكُرْ تَفْسِيرَ أَبِي مَالِكٍ لِقَوْلِهِ « مُرَبَّادًا مُجَحِّيًا » .

(.) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى ، وَعَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ ، وَعُقَيْبَةُ بْنُ مُسْكَرَمٍ الْعَمِّيُّ . قَالُوا : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ ، عَنْ نَعِيمِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ حِرَاشٍ ، عَنْ حُذَيْفَةَ : أَنَّ مُعْمَرَ قَالَ : مَنْ يُحَدِّثُنَا ، أَوْ قَالَ : أَيُّكُمْ يُحَدِّثُنَا (وَفِيهِمْ حُذَيْفَةُ) . مَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي الْفِتَنِ ؟ قَالَ حُذَيْفَةُ : أَنَا وَسَأَلَ الْحَدِيثَ كَنَحْوِ حَدِيثِ أَبِي مَالِكٍ عَنْ رَبِيعٍ . وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ : قَالَ حُذَيْفَةُ : حَدَّثَنِي حَدِيثًا لَيْسَ بِالْأَعْلَاطِ . وَقَالَ : يَعْنِي أَنَّهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .

(65) İSLÂMIN GARİB OLARAK BAŞLADIĞINI, TEKRAR GARİBLİĞİNE DÖNÜP İKİ MESCİD ARASINA TOPLANACAĞINI
BEYAN BÂBİ

—oOo—

231 — (144) : Huzeyfe (R) şöyle dedi:

(Birgün mü'minlerin emîri) Umer'in yanındaydık. Rasûlullah fitneleri zikrederken hanginiz işitti, diye sordu. Orada bulunanlar: Onu işitenler bizleriz, dediler. Umer: Muhtemel ki sizler, kişinin ehli ve komşusu hakkındaki fitnesini kasedediyorsunuz, dedi. Evet, dediler. Umer: Bu sizin kasdettiğiniz, fitneyi, namaz, oruç ve sadaka keffâret olur. Lâkin ben, denizin dalgalanması gibi dalgalanacak olan fitneyi zikrederken; Peygamber (S) i hanginiz işitmiştir? diye soruyorum, dedi. Huzeyfe dedi ki: Bu sual üzerine cemaat sustu. Ben ise: Ben'im, dedim. Umer: Sana ve seni meydana getiren babana aşkolsun, dedi. Huzeyfe şöyle demiştir: Rasûlullah (S) den işittim, buyuruyordu ki: «Fitneler kalblere hasır çubukları gibi tekrar tekrar arzolunurlar. Hangi kalbe bunlar tamamıyla içirilmiş olursa, o kalbde siyah bir leke hasıl olur. Bunları reddeden kalbe gelince, onda beyaz bir leke meydana gelir. Hatta iki kalbe

Bu hadîs'in ortasındaki mübâya'a kelimesiyle umûmî bey'at, genel seçim ma'nası da kasdolunabilir.

İşleyecek derecede beyazlaşır, bembeyaz cilâlı taş gibi olur. Bu takdirde, nemalar ve yer devam ettiği müddetce ona hiç bir fitne zarar vermez.

Diğeri ise, meyilli bir testi gibi kırmızımtrak siyah renklidir. O, kendisine içirilmiş bulunan hevâsından başka hiç bir ma'rûfu tanımaz ve hiç bir münkeri de inkâr etmez».

Huzeyfe şöyle dedi: Umer'e söyledim ki seninle o fitnelerin arasında kilitli bir kapu vardır. Onun kırılması yaklaşıyor. Umer: Hey babasız kalası! Gayret et. O kapu kırılacak mı? Şayet açılmış olursa yine iade edilmesi ümid edilir, dedi. Ben: Hayır, muhakkak kırılır, dedim ve yine kendisine yalan yanlış olmaksızın peygamberden gelen gerçek bir hadis olarak şunu söyledim ki, bu kapu öldürülecek, yahut ölecek bir zattır. Ebû Hâlid der ki, Sa'd'e: Ey Ebû Mâlik! «Esvedu murbadden» nedir? dedim. Bir siyahta, şiddetli beyazdır, dedi. «Mucâhhiyy olarak» testi nedir? dedim. Altı üstüne getirilmiş testidir, dedi.

(...) Rib'iy şöyle dedi: Huzeyfe Umer'in yanından gelince oturdu ve bizlere tahdis edip dedi ki: Dün mü'minlerin emri, ben yanında oturduğum zaman ashâbına Rasûlullah (S) in fitneler hakkındaki sözünü hanginiz ezberlemiştir? diye sordu. Hadis'i bundan sonra, Ebû Hâlid'in hadis'i gibi sevketti. Fakat Ebû Mâlik'in «Murbadden, Mucâhhiyyen» kelimeleri için yaptığı tefsiri zikretmedi.

() : Rib'iyu'bnü Hirâş Huzeyfe (R) den rivâyet etmiştir. Umer, içlerinde Huzeyfe de bulunan ashâbına: Bize kim tahdis eder? Yahut, Rasûlullah (S) in fitne hakkında söylediklerini bize hanginiz tahdis eder, diye sordu. Huzeyfe: Ben, dedi. Ve sonra hadis'i, Ebû Mâlik'in Rib'iy'den gelen hadis'i tarzında sevketti. Hadis'te, Huzeyfe'nin: Ben Umer'e, yalan yanlış olmıyan bir hadis'i yani Rasûlullah (S) den duyduğum bir hadis'i takrîr ettim dediğini de söylemiştir.

۲۳۲ - (۱۵۰) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ وَابْنُ أَبِي ثَمَرَةَ جَمِيعًا عَنْ مَرْوَانَ الْقُرَازِيِّ قَالَ ابْنُ عَبَّادٍ :

« حَدَّثَنَا مَرْوَانُ عَنْ يَرِيدَ ، يَمْنِي ابْنُ كَيْسَانَ ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « نَدَا الْإِسْلَامُ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ غَرِيبًا . فَطَوَّلِي لِلْمُرَبَّاءِ » . »

(۱۵۶) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ ، وَالْفَضْلُ بْنُ مَهْلٍ الْأَعْرَجُ قَالَا : حَدَّثَنَا شَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ . حَدَّثَنَا

عَاصِمٌ ، وَهُوَ ابْنُ مُحَمَّدٍ الْمَعْرِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ ثَمَرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ : « إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ . وَهُوَ يَارِزُ بَيْنَ الْمَسْجِدَيْنِ كَمَا تَارِزُ الْحَيَّةُ فِي جُحْرِهَا » . »

232 — (145) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «İslâm garib olarak başlamış ve yine başlayışı gibi garibliğe

(66) ZAMANIN SONUNDA İYMAN (ehlin) İN GİTMESİ BÂBİ

—oOo—

234 — (148) : Ener (R) den:

Rasûlullah (S): «Yeryüzünde ALLAH, ALLAH! denildiği müddetce kıyamet kopmaz» buyurdu.

..... : Yine Enes göyle dedi:

Rasûlullah: «ALLAH, ALLAH diyen hiç bir kimse üzerine kıyamet kopmaz» buyurdu.

(٦٧) باب الاستمرار بالادعاء الخائف

٢٣٥ - (١٤٩) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، وَحَمَّادُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ ثَمِيرٍ ، وَأَبُو كُرَيْبٍ (وَالْأَفْظُ لِأَبِي كُرَيْبٍ) قَالُوا : حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ شَقِيقٍ ، عَنْ حُذَيْفَةَ ؛ قَالَ : كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ « أَحْصُوا لِي كَمْ يَلْفِظُ الْإِسْلَامَ » ، قَالَ ، فَقُلْنَا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ! اتَّخَفْنَا عَلَيْكَ وَنَحْنُ مَا بَيْنَ السَّيِّئَةِ إِلَى السَّيِّئَةِ ؛ قَالَ « إِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ . لَعَلَّكُمْ أَنْ تُتَاوَا » ، قَالَ ، فَأَبْتَلَيْنَا . حَتَّى جَعَلَ الرَّجُلُ مِمَّا لَا يُصَلِّي إِلَّا مِرًّا .

(67) KORKAN KİMSENİN İYMANINI GİZLEMESİNİN CEVÂZİ BÂBİ

—oOo—

235 — (149) : Huzeyfe (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) ile beraber bulunuyorduk. Rasûlullah: «İslâm kelimesini telâffuz edenlerin adedi kaçır, bana sayın» buyurdu. Huzeyfe der ki: Ya Rasûlallah! Biz, beşyüz ile altıyüz arasında bulunduğumuz halde sen bize (bir kötülük dokunur diye) korkuyor musunu? dedik.

«Muhakkak ki sizler bilmezsiniz. Bir belâya düşürülmeniz ihtimal dahilindedir» buyurdu. Huzeyfe der ki: Hakîkaten sonra biz belâya uğratıldık. O dereceye kadar ki bizden bir kimse gizlice olmak müstesna namazını (mescidde cemaatle) kılamaz olmuştur“.

64. Huzeyfe, Buhârî'deki hadîs'de: Nebîy (S) bana halkdan müslümanımı diyenleri yazınız, dedi. Biz (ordu mevcudunu) bin beş yüz kişi yazdık... diye rivâyet etmiştir (Buhârî, Seyr ve Cihâd, Kitâbetu'l-İmâm en-Nâse). Rivâyetlerdeki aded farkları sayımların başka başka yer ve zamanlarda yazıldığını göstermektedir. Huzeyfe bu rivâyetlerde şunu demek istemiştir: Biz peygamber devrinde bin beşyüz kişilik bir kuvvetle korku nedir bilmezdik. Vefâtından sonra öyle fena vaziyete düştük ki o bahadır kişiler müslimanların çokluğuna rağmen mescide çıkamaz oldular ve namazlarını evlerinde münferiden kılmak mecburiyetine düştüler.

Nevevî bunu şöyle izah eder:

Huzeyfe, Peygamberin vefâtından sonra zuhur eden (Usman'ın şahâdeti,

(۶۸) باب تألف قلب من يخاف على إيماء لضعفه ، والنهي عن القطع بالدين من غير دليل قاطع

۲۳۶ - (۱۵۰) حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ : قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَسَمًا . فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَعْطِ فُلَانًا فَإِنَّهُ مُؤْمِنٌ . فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : « أَوْ مُسْلِمٌ » أَوْ لَهَا ثَلَاثًا . وَيُرَدُّهَا عَلَى ثَلَاثًا « أَوْ مُسْلِمٌ » ثُمَّ قَالَ « إِنِّي لَأَعْطِي الرَّجُلَ وَغَيْرَهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْهُ . خَافَةَ أَنْ يَكْبَهُ اللَّهُ فِي النَّارِ » .

(68) İYMAN ZAYIFLIĞINDAN DOLAYI İYMANINA KARŞI KORKU DUYULAN KİMSENİN KALBİNİ İSLAMA ALIŞTIRMA VE KESİN DELİL OLMAKSIZIN KAT'İ İYMAN HÜKMÜNDEN NEHİY BÂBİ

—oOo—

236 — (150) : Sa'd (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) bir defa insanlar arasında bazı şeyler taksim etmişti. Bu sırada ben, ya Rasûlallah! Fulâna da ver, çünkü o, mü'mindir, dedim. Bunun üzerine Peygamber: Öyle deme, Muslim (de), buyurdu. Ben sözümü üç defa aynen söyledim. Rasûlullah da: «Öyle deme, muslim de)» sözünü üç defa bana karşı tekrar ediyordu. Sonra Rasûlullah: «Ben bir kimseye —başkası bana ondan daha sevgili olduğu halde— Allah onu yüzükoyun ateşe atmasın diye mal veriyorum» buyurdu.

۲۳۷ - (...) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ . حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ عَنْ عَمِّهِ ؛ قَالَ : أَخْبَرَنِي عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ ، عَنْ أَبِيهِ سَعْدٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَعْطَى رَهْطًا . وَسَعْدٌ جَالِسٌ فِيهِمْ . قَالَ سَعْدٌ : فَتَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْهُمْ مَنْ لَمْ يُعْطِهِ . وَهُوَ أَعْجَبُهُمْ إِلَيَّ . فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَالَكَ عَنْ فُلَانٍ ؟ فَوَاللَّهِ إِنِّي لَأَرَاهُ مُؤْمِنًا . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « أَوْ مُسْلِمًا » قَالَ ، فَسَكَتُ قَلِيلًا . ثُمَّ غَلَبَنِي مَا أَعْلَمُ مِنْهُ . فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَالَكَ عَنْ فُلَانٍ . فَوَاللَّهِ إِنِّي لَأَرَاهُ مُؤْمِنًا . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « أَوْ مُسْلِمًا » قَالَ ، فَسَكَتُ قَلِيلًا . ثُمَّ غَلَبَنِي مَا عَلِمْتُ مِنْهُ . فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَالَكَ عَنْ فُلَانٍ ، فَوَاللَّهِ إِنِّي لَأَرَاهُ مُؤْمِنًا . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « أَوْ مُسْلِمًا » إِنِّي لَأَعْطِي الرَّجُلَ وَغَيْرَهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْهُ . خَشِيتُ أَنْ يُكَبَّ فِي النَّارِ عَلَى وَجْهِهِ » .

Cemel, Sıffin gibi) bazı fitneleri kasetmiştir sanıyorum. Bu fitnelerin cereyan ettiği günlerde Rasûlullah'ın ashâbı — fitneye iştirak töhmetinden sakınmak için — evlerinden çıkmamışlar, namazlarını evlerinde kılmışlardır.

(..) حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَوَانِيُّ، وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَا: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعْدٍ (وَهُوَ ابْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ) حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ؛ قَالَ: حَدَّثَنِي حَامِرُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ سَعْدٍ؛ أَنَّهُ قَالَ: أُعْطِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَهْطًا وَأَنَا جَالِسٌ فِيهِمْ. يَمِثِلُ حَدِيثِ ابْنِ أَخِي ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَمِّهِ. وَزَادَ: فَقُمْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ فَسَارَرْتُهُ. فَقُلْتُ: مَالِكَ عَنْ فُلَانٍ.

(...) وَحَدَّثَنَا الْحَسَنُ الْخَلَوَانِيُّ. حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعْدٍ. حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُحَمَّدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ سَعْدٍ يُحَدِّثُ هَذَا. فَقَالَ فِي حَدِيثِهِ: فَضْرَبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَيْهِ بَيْنَ عُنُقِي وَكَتِفِي ثُمَّ قَالَ «أَقْبَلَا؟ أَيْ سَعْدُ! إِنِّي لَأُعْطَى الرَّجُلَ».

237 — () : Sa'du'bnü Ebî Vakkas (R) dan: (şöyle demiştir:) Rasûlullah (S) birtakım kimselere dünyalık veriyordu. Bu, Sa'd da onların içinde oturuyordu, derken Rasûlullah (S) onlardan ençok beğendiğim birini bıraktı, ona birşey vermedi. Bunun üzerine: Ya Rasûlallah! Fulaânı niçin bıraktın? Vallahi onu ben mü'min biliyorum, dedim. «Öyle deme, muslim (de)» buyurdu. Bir müddet sustum. Nihayet o zat hakkındaki bilgim bana galip geldi (dayanamadım). Yine: Ya Rasûlallah! Fulaânı niçin bıraktın? Allah'a yemin ederim ki ben onu mü'min biliyorum, dedim. Rasûlullah yine: «Öyle deme, muslim (de)» buyurdu. Bir müddet daha sustum. Sonra yine o şahıs hakkındaki bilgim bana galip geldi: Ya Rasûlallah! Fulaânı niçin bıraktın? Vallahi ben onu muhakkak bir mü'min görüyorum, dedim. Rasûlullah yine: Öyle deme, muslim (de). Ben bir şahsa başkası bana ondan sevgili olduğu halde, sırf Allah onu yüzü üzerine sürüyerek ateşe atmasın diye birşeyler vermekteyim» buyurdu *.

..... : Sa'd (R) Rasûlullah (S), ben de içlerinde otururken (mucllefetu'l-kulûb) dan bir topluluğa dünyahklar verdi demiş ve İbnu Şihâb'ın kardeşi oğlunun, amcasından rivâyet ettiği hadis'in benzerini tahdis etmiştir. Bu hadis'de: «Rasûlullah'ın yanına vardım ve ona fısıltı ile konuşarak fulânı neden bıraktın? dedim» sözleri ziyadedir.

..... : İsmâilu'bnü Muhammed dedi ki: Sa'd'ın oğlu Muhammed'den işittim. Bu hadis'i tahdis ediyordu. Hadis'inde: Rasûlullah (S) elini boynum ile kürek kemiğim arasına vurdu, sonra: «Dövülecek misin? Ey Sa'd! İşte ben, bir kimseye veriyorum» buyurdu, dedi.

65. Sa'd'ın Mu'minen sözünü, peygamberin mükerreren «ev müslimen» sûretinde tasahh etmesi, imanın bâtını ve yalnız Allah'ın bildiği gayb hallerinden olması, zâhiri teslimiyete bakarak «müslimen» demenin daha münâsib olduğunu ta'lim içindir.

(٦٩) باب زيادة لمائة الفب ظاهر الورد

٢٣٨ - (١٥١) وَحَدَّثَنِي حَرَمَلَةُ بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، وَسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : « نَحْنُ أَحَقُّ بِالشُّكِّ مِنْ إِبْرَاهِيمَ ﷺ » إِذْ قَالَ : رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُخَيِّبُ الْمَوْتَى ؟ قَالَ : أَوَلَمْ تُؤْمِنْ ؟ قَالَ : بَلَى . وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي . قَالَ : « وَيَرْحَمُ اللَّهُ لَوْ مَا لَقَدْ كَانَ يَأْوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السَّجْنِ طُولَ لَيْلَتِ يُونُسَ لَأَجَبْتُ الدَّاعِيَ » .

() وَحَدَّثَنِي بِهِ ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ ، عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ أَهْمَاءِ الضَّبِّيُّ . حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ الزُّهْرِيِّ ؛ أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ وَأَبَا عُبَيْدٍ أَخْبَرَاهُ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِمِثْلِ حَدِيثِ يُونُسَ عَنْ الزُّهْرِيِّ . وَفِي حَدِيثِ مَالِكٍ « وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي » . قَالَ : ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ حَتَّى جَاذَهَا

وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ : حَدَّثَنِي بِعُقُوبِ بْنِ أَبِي إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنَا أَبُو أُوَيْسٍ ، عَنْ الزُّهْرِيِّ . كَرِوَايَةِ مَالِكٍ بِإِسْنَادِهِ . وَقَالَ : ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ حَتَّى أَنْجَزَهَا

(69) DELİLLERİN BİRBİRLERİNİ TAKVİYE ETMESİ SÜRETİYLE KALBİN İTMİNANININ ARTIRMA BÂBİ

—oOo—

238 — (151) : Ebû Hureyre (R) den: (şöyle demiştir:)

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Biz şüphe etmeye İbrahim (R) den daha haklıyız: «*Hani İbrahim: Ey Rabbim! Ölülerini nasıl dirilteceğini bana göster, demişti. (Rabbi:) İnanmadın mı yoksa? dedi. O da inandım, fakat kalbimin (gözüm ile de görmek) yatışması için demişti*» (el-Bakara: 260). Sonra Rasûlullah: Allah Lût Peygambere de rahmet etsin. Yemin ederim ki o, sarp bir kal'aya sığınyordu, buyurdu. Sonra yine Rasûlullah: Eğer ben zindanda Yusuf'un kaldığı gibi uzun zaman mahbus kalsaydım, (onu) mahpesden çıkarmaya gelen kişinin davetine hemen icabet ederdim, buyurdu».

66. Bu hadis'de üç peygambere âid üç vak'aya işaret edilmiştir:

Birincisi, ba'su ba'de'l-meve'te yani öldükten sonra yeniden dirilmeye âid İbrahim Peygamber'in sorusudur. İbrahim'in bunun vukû'u hususunda aklen bir şüphesi yoktu ve asla olamazdı. Arabca bakımından da bu sözün bir şüpheli ifade etmediği şöyle gösterilmiştir: Arabcada «E'falu» siygası iki şeyden bir ma'nâyı red ve ızâleye mevzu'dur. Meselâ; şeytan Zeyd'den daha hayırlı değildir, denildiğinde, şeytan da, Zeyd de hayırlı değildir, ma'nâsı ifade edilmiş olur. Ha-

..... : Yine burada Saïdu'bnü Museyyeb ve Ebû Ubeyd, Ebû Hu-reyre (R) den, o da Nebiy (S) den olmak üzere Yûnus'un Zühri'den ri-vâyet ettiği hadîs'in benzerini haber vermişlerdir. Ancak buradaki Mâ-lîk hadîs'inde: —«Lâkin kalbimin yatması için». Sonra Rasûlullah bu âyeti (el-Bakara: 260) bitirip geçinceye kadar okudu, dedi— sözleri vardır.

..... : Burada Ebû Uveys, Zühri'den Mâlik'in kendi isnadıyla ri-vâyeti gibi rivâyet etti ve: Sonra bu (el-Bakara: 260) âyeti geçinceye kadar okudu, dedi.

(۷۰) باب وجوب الإيمان رسالة من الله صلى الله عليه وسلم إلى جميع الناس ورسخ اللل عند

۲۳۹ - (۱۰۲) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَا مِنْ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا قَدْ أُعْطِيَ مِنْ آيَاتِ مَا يَمِثُّهُ آمَنَ عَلَيْهِ النَّشْرُ . وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِي أُوتِيَتْ وَحْيًا أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْ قَارِئُ أَنْ أَكُونُ أَكْثَرُهُمْ تَابِعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ » .

dis'in, bîz İbrahim'den daha haklıyız fıkrası, ne İbrahim, ne ben Allah'ın kud-reti hakkında şüphle etmedik demek olur. Ancak İbrahim bunun ne şekilde vukû' bulacağını gözle görmek ve akıl istidlâlini şahûdî bir bilgi ile sağlıyarak İymânında bir salâbet, kalbinde bir sükûnet temin etmek istiyordu. el-Bakara'nın 260 ıncı Ayetinde beyan buyurulduğu üzere Hz. İbrahim'in bu arzusu tatmin edildi. Kendisi tarafından kesilen ve bütün hayattı unsurları birbirine karıştı-rılan dört kuşun, bütün maddi eczası ilâhî kudretin taalluku ile tekrar birleş-tirildi ve İbrahim'e gösterildi.

İkincisi, Lût Peygamberin kendi kavmine karşı gösterdiği irade za'fıdır. Söyle ki: Lût kavmi genç delikanlılar ile menfûr münasebette bulunmayı itiyad etmeleri ve Lût'un tebliğlerini dinlememeleri üzerine, Allah bu kavme azab indir-meyi irade buyurdu. Cibril, Mikâil ve İsrâfil'i genç delikanlılar sûretinde Lût'a gönderdi.

Hûd sûresi: 77-82. Ayetlerinde tafsil edildiği veçhile serkeşler, Lût'un bu genç misafirlerine de tecavûze yeltendiler. Lût onları nasihatler ile vaz geçir-meye çalıştı. Söz dinletemeyince: «Eğer benim size karşı şahsî kuvvetim olsa, yahut kuvvetli bir şeye sığınabilsem» demiştir. İşte peygamberimiz Lût'un bu temennisine itiraz ederek: «Yemin ederim ki o sarp bir kal'aya sığınyor, (Allah'a daaynıyor) idi» demiştir.

Üçüncüsü, Yûsuf kıssasının bir safhasıdır. Yûsuf yedi sene hapis yattıktan sonra bir rûya tâbiri vesilesiyle Mısır Meliki, Yûsuf'un zekâ ve fetânetini anlıya-rak bu mahpusu bana getirin, demişti. Giden me'mur durumu Yûsuf'a müjdele-yince, yedi sene hapis ile iradesi zerrece sarsılmayan Yûsuf, suçunun tahkikini isteyerek: Ancak berâatim tahakkuk ettikten sonra çıkarım, demiş ve da'veti reddetmiştir (Yûsuf: 51-52).

İşte Peygamberimiz buraya ilâşiyor. Ben Yûsuf gibi yedi sene hapis yattık-tan sonra, kurtuluşum emrolunsa hemen durmaz çıkardım. Öyle tahkikat icrasına ta'lik etmezdim, buyurmuştur (Tecrid Ter., IX, 149-154).

(70) PEYGAMBERİMİZ MUHAMMED (S) IN BÜTÜN İNSANLIĞA
RASÛL OLDUĞUNA VE BÜTÜN DİNLERİN ONUN DİNİYLE
YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILDIĞINA İNANMANIN
VÜCÛBU BÂBİ

—oOo—

139 — (152) : Ebû Hureyre (R) dedi ki:

Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Peygamberlerden hiç bir peygamber yoktur ki, ona beşerin mağlûb olarak inandığı (bir mu'cize) verilmiş olmasın. Mu'cize olarak bana verilmiş bulunan şey ise ancak Allah'ın bana vahyettiği *Kur'ân*'dır. Bunun için kıyamet gününde peygamberlerinden en çok ümmetlisi olacağımı ümid ederim»".

٢٤٠ - (١٥٢) حَدَّثَنِي يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى . أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : وَأَخْبَرَنِي تَمْرُؤُ ؛ أَنَّ أَبَا يُونُسَ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؛ أَنَّهُ قَالَ « وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ ! لَا يَسْمَعُنِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ ، إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ » .

240 — (153) : Ebû Hureyre (R) den:

Peygamber (S) şöyle buyurdu: «Nefsim yedinde olan (Allah) a yemin ederim ki, bu ümmetten Yahudi, Hristiyan herhangi bir kimse beni işitir de, sonra benimle gönderilene iman etmediği halde ölürse muhakkak cehennem ehlinde olmuştur»".

67. Bu hadis'in ma'nâsında şu görüşler ileri sürülmüştür:

a) Her peygambere zamanına göre insanları inanmaya mecbur eden birtakım mu'cizeler verilmiştir. Benim en büyüklük ve en açık mu'cizem *Kur'ân*'dır. Uslûbundaki belâgatı ve ihtiva ettiği gayb haberleri, medenî, adlî... hükümleri itibarıyla böyle bir kitap başka bir peygambere verilmemiştir.

b) Bana bir *Kur'ân* mu'cizesi verildi ki o, kimseyi sihir ile zan ve hayale düşürmez. Mûsâ'nın asâ mu'cizesinin, Fir'avn sihirbazlarının aletlerine velev ki surette benzediği gibi hiç bir şeye benzemeyip görenleri —acaba diye— düşürmez ve hataya düşürmez.

c) Öbür peygamberlerin mu'cizeleri, onların hayatı zamanında yaşanmış, onlar gidince mu'cizeleri de kalmamıştır. Onların mu'cizelerini görmek, ancak kendileriyle yaşayanlara münhasır kalmıştır. Peygamberimizin *Kur'ân* mu'cizesi ise kıyamet gününe kadar devam edecektir (Nevevî).

Her peygambere nübüvvet davasını isbat edecek kendi zamanına göre âdet hilâfı olan birtakım mu'cizeler verilmiştir ki onları görenler imana gelip o peygamberi tasdiğe mecbur olmuşlardır.

68. Ma'nâsı şudur: Benim zamanımda ve benden sonra kıyamete kadar mevcut olanların hepsinin islâma girmeleri vâcibdir. Yahudi ve Hristiyanları diğerlerine bir tenbîh olarak zikretmiştir. Çünkü Yahûdiler ve Hristiyanların kitapları vardır. Kitapları varken onların islâma girmeleri vâcib olunca, kitabı olmayan diğer milletlerin islâma girmesi evleviyetledir (Nevevî).

٢٤١ - (١٥٤) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ عَنْ صَالِحِ بْنِ صَالِحِ الْهَمْدَانِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: رَأَيْتُ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ سَأَلَ الشَّعْبِيَّ فَقَالَ: يَا أَمَّا صَرِّو! إِنْ مِنْ قِبَلِنَا مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ يَقُولُونَ، فِي الرَّجُلِ، إِذَا أَعْتَقَ أَمَتَهُ ثُمَّ تَزَوَّجَهَا: فَهُوَ كَالرَّاكِبِ بِدَنَّتِهِ فَقَالَ الشَّعْبِيُّ: حَدَّثَنِي أَبُو بُرْدَةَ ابْنُ أَبِي مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «ثَلَاثَةٌ يُؤْتَوْنَ أَجْرُهُمْ مَرَّتَيْنِ: رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ

الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ وَأَدْرَكَ النَّبِيَّ ﷺ فَأَمَّنَ بِهِ وَاتَّبَعَهُ وَصَدَّقَهُ، فَلَهُ أَجْرَانِ. وَعَبْدٌ تَمْلُوكُ أَدَّى حَقَّ اللَّهِ تَعَالَى وَحَقَّ سَيِّدِهِ، فَلَهُ أَجْرَانِ. وَرَجُلٌ كَانَتْ لَهُ أَمَةٌ فَغَدَاَهَا فَأَحْسَنَ غَدَاَهَا ثُمَّ أَدَّاهَا فَأَحْسَنَ أَدَّاهَا. ثُمَّ أَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا، فَلَهُ أَجْرَانِ.» ثُمَّ قَالَ الشَّعْبِيُّ لِلْخُرَاسَانِيِّ خُذْ هَذَا الْحَدِيثَ فَبَيِّرْ شَيْءَ فَقَدْ كَانَ الرَّجُلُ يَرْحَلُ فِيمَا دُونَ هَذَا إِلَى الْمَدِينَةِ.

وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ مُلَيْكَانَ ع وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ ع وَحَدَّثَنَا عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ كَلَّمَهُمْ عَنْ صَالِحِ بْنِ صَالِحٍ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ، نَحْوَهُ.

241 — (154) : Sâlihu'bnü Sâlih dedi ki: Rorasan ahalisinden bir zat gördüm, Şa'bi'ye sual sordu: Ya Eba Amr! Bizim tarafta Horasan ahâlisinden bazı kimseler, câriyesini azad edip sonra da onunla evlenen kimse hakkında «O, kurbanlık devesine binen gibidir» diyorlar, dedi. Bunun üzerine Şa'bi dedi ki: Bana Ebû Burdete'bnü Ebî Mûsâ, babasından takrîr etti. Rasûlullah şöyle buyurmuşdur: «Ecirleri kendilerine ikişer kerre verilen üç kişi vardır: Kitap ehlinde bir kimse kendi peygamberine iyman eder, sonra Muhammed'e erişir, ona da iyman eder, ona tâbi olur ve onu tasdik ederse, işte bu kimsenin iki ecir vardır. Köle olmuş bir kul hem Allah Taâlâ'nın hakkını, hem de efendisinin hakkını yerli yerinde edâ ederse işte onun için de iki ecir vardır. Cârîyesi olan herhangi bir kimse câriyesine gıda verir ve onu gıdalandırmayı güzel yapar, sonra onu edeblendirir ve edebini de güzel yapar, daha sonra onu hürriyete kavuşturur ve onunla evlenirse, işte bu kimse için de iki ecir vardır». Sonra Şa'bi Horasanlıya: Bu hadis'i hiç bir şey mukabilinde olmıyarak al. Vaktiyle bir kimse bunun dûnunda bir mesele için tâ Me-dîne'ye kadar gidiyordu, dedi.

«ومن يبتغ غير الاسلام دينا فلن يقبل منه وهو في الآخرة من الخاسرين»

: Kim İslâmdan başka bir dîn ararsa, ondan (bu dîn) asla kabul olunmaz ve O, Ahiretde de en büyük zarara uğrayanlardandır» (Âlu İmrân: 85).

..... : Ve keza Abdetu'bnü Suleyman, Sufyan ve Şu'be, bunların hepsi de Sâlihu'bnü Sâlih'den bu isnâd ile o hadîs'in benzerini rivâyet etmişlerdir.

(۷۱) باب رول عيسى بن مريم عا كما بشره جبرائيل صلى الله عليه وسلم

۲۴۲ - (۱۵۵) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ . ع وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْجٍ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ! لَيُوشِكُنَّ أَنْ يَبْرُلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْثَمَ ﷺ حَكَمًا مُقْسِطًا فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلُ الْخَنَزِيرَ ، وَيَصْعُقُ الْجَرَبَةَ ، وَيَعْصِقُ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ .

وَحَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَادٍ ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ قَالُوا : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ ابْنُ عُيَيْنَةَ . ع وَحَدَّثَنِيهِ حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ ؛ قَالَ : حَدَّثَنِي يُونُسُ . ع وَحَدَّثَنَا حَسَنُ الْحُلَوَانِيُّ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ ، عَنْ بَقِيعِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ . حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ . كُلُّهُمْ عَنِ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ عُيَيْنَةَ « إِمَامًا مُقْسِطًا وَحَكَمًا عَدْلًا » . وَفِي رِوَايَةِ يُونُسَ « حَكَمًا عَدْلًا » وَلَمْ يَذْكُرْ « إِمَامًا مُقْسِطًا » . وَفِي حَدِيثِ صَالِحٍ « حَكَمًا مُقْسِطًا » كَمَا قَالَ اللَّيْثُ . وَفِي حَدِيثِهِ مِنْ الزِّيَادَةِ « وَحَتَّى تَكُونَ السَّجْدَةُ الْوَاحِدَةُ خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا » . ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ : اقْرَؤُوا إِن شِئْتُمْ : وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ [۱/۱۵۵ آية ۱۰۹]

(71) MERYEM OĞLU İSÂ (ALEYHİSSELÂM) İN PEYGAMBERİMİZ MUHAMMED (S) İN ŞERİATİ İLE HÜKMEDİCİ OLARAK İNMESİ BÂBİ

—oOo—

242 — (155) : Ebû Hureyre (R) şöyle demiştir:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Hayatım yedinde olan Allah'a yemin ederim ki, Meryem oğlu (İsâ Aleyhisselâm)'ın âdil bir hâkim olarak sizin içinize inmesi muhakkak yakındır. O, salibi (haçı) kırarak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracaktır. (O zaman) mal o kadar çoğalıp taşacak ki, hiç kimse mal kabul etmez olacaktır».

69. Bu hadîs'i Buhârî de aynı lâfızlarla «Kitabu'l-buyu Babu katil'l-hinzir» de ve biraz değişik lâfızla «Ehâdisu'l-Enbiya, Babu nuzûlî İsa'bnî Meryem (S)» de tahrir etmiştir. Bu hadîs'lerde salibin kırılması, Hristiyanlığın iptâlini, hınzırın öldürülüp cizyenin kaldırılması da artık İslâmdan başka bütün din sahiplerine

..... : Burada İbnu Uyeyne, Yûnus ve Sâlih bunların hepsi Zuhri'den bu isnadla bu hadis'i rivâyet etmişlerdir. İbnu Uyeyne'nin rivâyetinde, «âdil bir imam ve tam adaletli bir hakem olarak», Yûnus'un rivâyetinde, «Âdil bir hakem olarak» demiş, «âdil imam olarak» sözünü zikretmemiştir.

Sâlih'in hadis'inde ise Leys'in dediği gibi «âdil bir hakem olarak» sözü vardır. Ayrıca Sâlih'in hadis'inde, «ve hatta bir tek secde dünya ve dünya içindekilerden daha hayırlı olacak» ziyadesi vardır.

Bundan sonra Ebû Hureyre, isterseniz şu (maldaki) âyeti okuyunuz der:

«Ehl-i kitaptan hiç biri hâric olmamak üzere ölümünden evvel, andolsun ona (İsâ'ya) mutlaka iman edecek, o da kıyamet günü kendileri aleyhine bir şahid olacaktır» (en-Nisâ: 159).

٢٤٣ - () حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ مَيْمَنٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « وَاللَّهِ ! لَيَسْرِلَنَّ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا عَادِلًا . فَلْيَكْسِرَنَّ الصَّلِيبَ . وَلْيَقْتُلَنَّ الْخَزِيرَ . وَلْيَضْمَنَّ الْجُرْبَةَ . وَلْيَتْرَكَنَّ الْقِلَاصُ . فَلَا يُسْقَى عَلَيْهَا . وَلَتَذْهَبَنَّ الشُّحْنَاءُ وَالتَّبَاعُضُ وَالتَّحَاسُدُ وَلَيَدْعُوَنَّ (وَلَيَدْعُوَنَّ) إِلَى الْمَالِ فَلَا يَقْبَلُهُ أَحَدٌ » .

243 — () : Ebû Hureyre (R) dedi ki: Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Allah'a yemin ediyorum, Meryem oğlu, âdil bir hâkim olarak muhakkak inecek, haçı muhakkak kırarak, domuzu muhakkak öldürecek, cizye vergisini muhakkak kaldıracaktır (O zaman) genç dişiler de ve bütün hakikatlerin tamamen anlaşılması ma'nâsıyla te'vil de mümkündür. Bu suretle birçok eski din sâliklerinin bu arada Yahudilerin hâlâ beklemekte oldukları «Büyük kurtarıcı» fikrinde onlara benzememiş oluruz. Daha mühim olarak Hristiyanların, «İsâ tekrar gelecek, yeryüzünde doğru dini öğretecek ve mutlak adaleti sağlayacak, o zaman siz Müslimanlar da biz Hristiyanlara tâbi olacaksınız» gibi propaganda ve gûphé tohumlarının zararı da belki önlenebilir. Ancak bu hadislerin mütavâtir olmayıp âhâd haberleri bulunmaları, böyle bir te'vile gidilmesini mümkün kılar da bu kabil müteşâbih meselelerde en salim yol Selefî te'vilsiz yolu olduğu da unutulmamalıdır. Rasûlullah'dan nasıl sâdır olmuştur, onun endoğru hakikat olduğunun öylece inanılması, beşer bilgisinin ve tecrübenin dışında olan böyle şeylerin sadık haberci olan peygamberlerin haber verdiği şekilde kabul edilmesi elbette tavsiye olunan en emin yoldur.

٢٤٤ - (.) حَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، قَالَ : أَخْبَرَنِي نَافِعٌ ، مَوْلَى أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ ؛ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ ابْنُ مَرْيَمَ فِيكُمْ ، وَإِمَامُكُمْ مِنْكُمْ ؟ » .

244 — (.) : Ebû Hureyre (R) dedi ki: Rasûlullah (S): «İmamınız (devlet reisiniz) kendinizden olduğu halde Meryem oğlu (İsâ aleyhisselâm) içinize indiği (imamınıza iktida ettiği) zaman acaba nasıl olursunuz?» buyurdu.

٢٤٥ - (.) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ . حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . حَدَّثَنَا ابْنُ أَخِي ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَمِّهِ . قَالَ : أَخْبَرَنِي نَافِعٌ مَوْلَى أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ ابْنُ مَرْيَمَ فِيكُمْ وَأَمَّكُمْ ؟ » .

245 — (.) : Ebû Hureyre (R) şöyle demiştir:

Rasûlullah (S): «Meryem oğlu (İsâ aleyhisselâm) içinize indiği ve sizi iktidâ ettirdiği zaman sizler nasıl olacaksınız?» buyurdu.

٢٤٦ - (.) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنِي الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ . حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ نَافِعٍ ، مَوْلَى أَبِي قَتَادَةَ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ فَأَمَّكُمْ مِنْكُمْ ؟ » . فَقُلْتُ لِابْنِ أَبِي ذَنْبٍ : إِنَّ الْأَوْزَاعِيَّ حَدَّثَنَا عَنْ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ « وَإِمَامُكُمْ مِنْكُمْ » . قَالَ ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ : تَدْرِي مَا أَمَّكُمْ مِنْكُمْ ؟ قُلْتُ : تُخْبِرُنِي . قَالَ : فَأَمَّكُمْ بِكِتَابِ رَبِّكُمْ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَسُنَّةِ نَبِيِّكُمْ ﷺ .

246 — (.) : Ebû Hureyre (R) den: Rasûlullah (S): «Meryem oğlu (İsâ aleyhisselâm) içinize indiği ve sizden (birini) imam yaptığı zaman hâliniz nasıl olacaktır?» buyurdu.

Velîd dedi ki: Ben Ebû Zî'bin oğluna: Evzaî bize Zühri'den, o da Nâfi'den, o da Ebû Hureyre'den «Halbuki imamınız kendinizdendir» diye tahdîs etti, dedim. İbnu Ebî Zî'b: «Size sizden imam yaptı» ne demektir bilir misin? dedi. Bana haber verirsin, dedim. «Rabbınız Tabâreke ve Taâlâ'nın kitabına ve Peygamberiniz (S) in sünnetine sizleri uydurdu» demektir, dedi.

٢٤٧ - (١٥٦) حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ شُجَاعٍ ، وَهَرُونَ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ ، وَحَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ قَالُوا : حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ (وَهُوَ ابْنُ مُحَمَّدٍ) عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ : لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ . قَالَ ، فَيَنْزِلُ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ ﷺ فَيَقُولُ أَمِيرُهُمْ : تَعَالَوْا صَلِّ لَنَا . فَيَقُولُ : لَا . إِنْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ أَمْرًا . تَكْرِمَةً لِلَّهِ هَذِهِ الْأُمَّةُ . . .

247 — (156) : Câriru'bnü Abdillâh (R) söyle demiştir: Peygamber (S) den işittim, buyuyordu ki: «Ümmetimden bir tâife kıyamet gününe kadar hak üzerinde mukâtele ederek muzaffer olmakla devam edecektir. Nihayet Meryem oğlu İsâ iner ve Müslimanların emiri ona: Gel, bize namaz kıldır, der. Bunun üzerine İsâ: Hayır, Allah'ın bu ümmete bir ikramı olarak sizin bir kısmınız diğer bir kısım üzerine emirlersiniz, der».

(٧٢) بَابُ بَيَانِ الرَّمَنِ الَّذِي لَا يَقْبَلُ فِيهِ الْإِسْلَامُ

٢٤٨ - (١٥٧) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ . قَالُوا : حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ (يَعْنُونَ ابْنَ جَعْفَرٍ) ، عَنِ الْعَلَاءِ (وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ) ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا . فَإِذَا طَلَعَتْ مِنْ مَغْرِبِهَا آمَنَ النَّاسُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ . فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ قَسَا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا » [١/١٠٨٤٩/١٠٨٤٩] .

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، وَابْنُ مُعِينٍ ، وَأَبُو كُرَيْبٍ . قَالُوا : حَدَّثَنَا ابْنُ فَضِيلٍ . ع وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ . كِلَاهُمَا عَنْ صُهَابَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ ، عَنْ زَائِدَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ ذَكْوَانَ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . ع وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا قَبْدُ الرَّزَاقِ . حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَامِ بْنِ مُنِيَّةٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . يَبْنِي حَدِيثَ الْعَلَاءِ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .

(72) KENDİSİNDE İYMAN KABUL EDİLMEMEYECEK OLAN
ZAMANI BEYAN BÂBİ

248 — (157) : Ebû Hureyre (R) den: Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Güneş, battığı yerden doğmadıkca kıyamet kopmayacaktır. Güneş batı tarafından doğduğu zaman, toptan bütün insanlar iman edecekler. Fakat işte o gün, *«Daha evvelden iman etmiş veya imanında bir hayır kazanmış olmıyan hiç bir kimseye (o günkü) imanı asla fayda vermez»* (el-En'âm: 158).

..... : Burada Ibnu Fudayl ve Cerîr her ikisi de Umâretu'bnu'l-Ka'ka'dan, o da Ebû Zur'a'dan, o da Ebû Hureyre'den, o da Peygamber'den, keza, Huseynu'bnu Ali, Zâide'den, o da Abdullahi'bnu Zekvân'dan, o da Abdurrahman el-A'rac'dan, o da Ebû Hureyre'den, o da Peygamber'den; ve keza Ma'mer Hemmâmu'bnu Münebbih'den, o da Ebû Hureyre'den, o da Peygamber'den bundan önce Alâ'nın, babasından, o da Ebû Hureyre'den, o da Peygamber (S) den olmak üzere rivâyet ettiği hadis'in benzerini rivâyet etmişlerdir.

٢٤٩ - (١٥٨) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ .
ع وَحَدَّثَنِيهِ زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ يُونُسَ الْأَزْرَقُ . جَمِيعًا عَنْ فَضِيلِ بْنِ غَزْوَانَ .
ع وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْمَلَاءِ (وَاللَّفْظُ لَهُ) . حَدَّثَنَا ابْنُ فَضِيلٍ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ ، عَنْ
أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « ثَلَاثٌ إِذَا خَرَجْنَا ، لَا يَنْفَعُ قَسَا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ
قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا : طُلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا ، وَالذَّجَالُ . وَدَابَّةُ الْأَرْضِ » .

249 — (158) : Ebû Hureyre (R) dedi ki:

Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Üç şey vardır ki onlar çıktıkları zaman, —*daha evvelden iman etmiş veya imanda bir hayır kazanmış olmıyan hiç bir kimseye (o günkü) imanı asla fayda vermez»* (el-En'âm: 158) — Güneşin batışı yerinden doğması, Deccâl ve Dâbbetu'l-Arz (yer hayvanı)».

٢٥٠ - (١٥٩) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُثَيْبٍ، قَالَ ابْنُ أَيُّوبَ: حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْبٍ. حَدَّثَنَا يُونُسُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ زَيْدٍ التَّمِيمِيِّ (بِمَعْنَاهُ فِيمَا أَعْلَمُ) عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ، يَوْمًا: «أَتَذَرُونَ أَنْ تَذْهَبَ هَذِهِ الشَّمْسُ؟» قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «إِنَّ هَذِهِ تَجْرِي حَتَّى تَنْتَهِيَ إِلَى مُسْتَقَرِّهَا تَحْتَ الْعَرْشِ. فَتَخِرُ سَاجِدَةً. فَلَا تَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يُقَالَ لَهَا: ارْقِعِي. ارْجِعِي مِنْ حَيْثُ جِئْتِ. فَتَرْجِعُ. فَتَصْبِحُ طَالِمَةً مِنْ مَطْلِعِهَا. ثُمَّ تَجْرِي حَتَّى تَنْتَهِيَ إِلَى مُسْتَقَرِّهَا تَحْتَ الْعَرْشِ. فَتَخِرُ سَاجِدَةً. وَلَا تَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يُقَالَ لَهَا: ارْقِعِي. ارْجِعِي مِنْ حَيْثُ جِئْتِ. فَتَرْجِعُ. فَتَصْبِحُ طَالِمَةً مِنْ مَطْلِعِهَا. ثُمَّ تَجْرِي لَا يَسْتَكْبِرُ النَّاسُ مِنْهَا شَيْئًا حَتَّى تَنْتَهِيَ إِلَى مُسْتَقَرِّهَا ذَلِكَ، تَحْتَ الْعَرْشِ. يُقَالَ لَهَا: ارْقِعِي. أَصْبِحِي طَالِمَةً مِنْ مَغْرِبِكَ. فَتَصْبِحُ طَالِمَةً مِنْ مَغْرِبِهَا». فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَتَذَرُونَ مَتَى ذَاكُمْ؟ ذَلِكَ حِينَ لَا يَنْفَعُ قَسَا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا» [١/١٤٨/١٥٨].

(...) وَحَدَّثَنِي عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ يَحْيَى الْوَاسِطِيُّ. أَخْبَرَنَا خَالِدٌ (يَعْنِي ابْنَ عَبْدِ اللَّهِ) عَنْ يُونُسَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّمِيمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ، يَوْمًا: «أَتَذَرُونَ أَنْ تَذْهَبَ هَذِهِ الشَّمْسُ؟» يَعْنِي مَعْنَى حَدِيثِ ابْنِ عُثَيْبٍ.

(...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ (وَاللَّفْظُ لِأَبِي كُرَيْبٍ) قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو مَعَاوِيَةَ. حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّمِيمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَالِسٌ. فَلَمَّا غَابَتِ الشَّمْسُ قَالَ: «يَا أَبَا ذَرٍّ! هَلْ تَذَرِي أَنْ تَذْهَبَ هَذِهِ؟» قَالَ، قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «فَإِنَّهَا تَذْهَبُ فَتَسْتَأْذِنُ فِي السُّجُودِ. فَيُؤْذَنُ لَهَا. وَكَأَنَّهَُا قَدْ قِيلَ لَهَا: ارْجِعِي مِنْ حَيْثُ جِئْتِ. فَتَنْطَلِعُ مِنْ مَغْرِبِهَا».

قَالَ، ثُمَّ قَرَأَ فِي قِرَاءَةِ عَبْدِ اللَّهِ: وَذَلِكَ مُسْتَقَرُّهَا.

250 — (159) : Ebû Zerr'den (R) (şöyle demiştir:)

Peygamber (S) birgün: «Bu güneş nereye gider biliyor musunuz?» buyurdu. Oradakiler: Allah ve Rasûlu en iyi bilendir, dediler. Rasûlul-lah şöyle buyurdu: «Bu güneş, tâ arşın altındaki müstekarrına varıncaya

kadar gider ve secde eder halde kapanır, bu halde kalır. Nihayet kendisine: Yüksel, geldiğin yerden dön! denilir, o da döner ve doğuş yerinden tekrar doğar. Sonra yine arşın altındaki müstakarına varıncaya kadar cereyan eder ve secdeye kapanır. Kendisine: Kalk, geldiğin yerden dön denilinceye kadar bu vaziyette kalır. Nihayet döner ve doğduğu yerden tekrar doğar. Sonra tekrar arşın altındaki müstakarrına varıncaya kadar akar gider, secde ederek düşer. Ona: Kalk, geldiğin yerden dön! denilinceye kadar bu vaziyetten ayrılmaz. Mütââkiben döner ve doğduğu yerden doğar. Sonra, artık insanlar hiç bir şeyi ondan gizlemez (yani her ahlâksızlık ve haksızlığı aşikâre ve tiksınmeden yapar) bir hale geldikleri zamana kadar bu şekilde cereyan eder. Nihayet arşın altındaki o müstakarrına varır. Ona: Kalk, battığın yerden doğ! denilir. O da mağrib tarafından tulûğ eder. Sonra Rasûlullah şöyle buyurdu: Bu zaman ne vakittir, bir misiniz? Bu, *«daha evvelden iman etmiş veya immanında bir hayır kazanmış olmıyan hiç bir kimseye (o günkü) imanı fayda vermez»* (el-En'âm: 158) —diye haber verilen— vakittir".

..... : Ebû Zerr (R) den: Birgün Peygamber (S): «Bu güneş nereye gider bilir misiniz?» buyurdu. Bu da Ibnu Uleyye hadis'inin ma'nâsında rivâyet edilmiştir.

..... : Ebû Zerr şöyle dedi:

Mescide girdim, Rasûlullah oturuyordu. Güneş batınca bana: «Ya Ebâ Zerr! Bu (güneş) nereye gider bilir misin? buyurdu. Ben, Allah ve Rasûlü en iyi bilendir, dedim. Rasûlullah: «Güneş gider, secde için izin ister, kendisine izin verilir ve ona, geldiğin yerden geri dön, denilmiş olur da bunun üzerine o da batış yerinden doğar» buyurdu.

Ebû Zerr dedi ki: Sonra Abdullah'ın kıraâtı üzere: *«İşte bu, onun için bir müstakardır»* (Yâsin: 38) âyetini okudu.

70. Bu hadis'deki güneşin arşın altında secde etmesi keyfiyetî, biz kullar için idrâkî ve bilinmesi müşkil hilkat tecellilerindendir. Bunlar bizler için ma'ruf istilâhıyla müteşâbih işlerdir. Ancak şu söylenebilir. Her nev'i mevcûdun kendi hilkatine göre bir secdesi ve Allah'a karşı bir ibâdet arzedeşi vardır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, mevcud olan her şeyin hattâ gölgelerin bile secdeleri olduğu haber verilmiştir:

«Göklerde ve yerde kim varsa onlar da, gölgeleri de sabah akşam, ister istemez Allah'a secde eder» (er-Ra'd: 14).

«Onlar Allah'ın yarattığı herhangi bir şey'e dikkatle bakmadılar mı ki onların gölgeleri bile zellî zellî Allah'a secdekâr olarak durmadan sağa sola dönüyorlar. Göklerde olan, yerde olan canlılar ve melekler, kendilerine hiç bir yitirme gelmiyerek Allah'a secde ederler» (en-Nahl: 48-49).

٣٥١ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْأَشَجُّ وَاسْتَحَقُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ (قَالَ اسْتَحَقُّ: أَخْبَرَنَا وَقَالَ الْأَشَجُّ: حَدَّثَنَا) وَكَيْعٌ. حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ؛ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا؟ [٢٦/٢٨٤٦] قَالَ: «مُسْتَقَرُّهَا تَحْتَ الْعَرْشِ»

251 - () : Ebû Zerr (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) e: Allah Taâlâ'nın: *Güneş kendine ait bir müstakarr için cereyan etmektedir*» (Yâsin: 38) âyetini sordum. «Onun müstakarri arşın atındadır» buyurdu.

(٧٢) باب برء الوصى إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم

٢٥٢ - (١٦٠) حَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ سَرِجٍ. أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ. قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ. قَالَ: حَدَّثَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ؛ أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَتْهُ؛ أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ أَوَّلُ مَا بَدَأَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْوَحْيِ الرَّؤْيَا الصَّادِقَةَ فِي النَّوْمِ. فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ. ثُمَّ حُبِّبَ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ. فَكَانَ يَخْلُو بِبَارِ حِرَاءٍ يَتَحَنَّنُ فِيهِ. (وَهُوَ التَّعَبُّدُ) الْإِلَهِي أُولَاتِ الْمَدَدِ. قَبْلَ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى أَهْلِهِ. وَيَتَزَوَّدُ لِدَلَاكَ. ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ فَيَتَزَوَّدُ لِمَنْحِلِهَا. حَتَّى فَجَنَّهُ الْحَقُّ. وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءٍ. فَجَاءَهُ الْمَلَكُ فَقَالَ: اقْرَأْ. قَالَ «مَا أَنَا بِقَارِئٍ» قَالَ، فَأَخَذَنِي فَفَطَنَنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ. ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ: اقْرَأْ. قَالَ قُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ. قَالَ فَأَخَذَنِي فَفَطَنَنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ. ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ: اقْرَأْ. فَقُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ. فَأَخَذَنِي فَفَطَنَنِي الثَّالثَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ. ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ: اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ. خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ. اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ. الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ. عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ [١٦/١٩١/البقره: ١٩١-١٩٥]. فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ تَرْجُفُ بَوَادِرِهِ حَتَّى دَخَلَ عَلَى خَدِيجَةَ فَقَالَ «زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي» فَرَمَلُوهُ حَتَّى ذَهَبَ عَنْهُ الرَّوْعُ. ثُمَّ قَالَ لِيَخْدِيجَةُ «أَيُّ خَدِيجَةَ مَالِي» وَأَخْبَرَهَا الْخَبَرَ. قَالَ «لَقَدْ خَشِيتُ عَلَى نَفْسِي» قَالَتْ لَهُ خَدِيجَةُ: كَلَّا. أَبَشِرْ. فَوَاللَّهِ لَا يُخْزِيكَ اللَّهُ أَبَدًا. وَاللَّهُ إِنَّا نَكْتُبُكَ الرَّحِيمَ، وَنَصُدُّكَ الْحَدِيثَ، وَنَحْمِلُ الْكُلَّ، وَنَكْسِبُ الْمَعْدُومَ، وَتَقْرَى الضَّيْفَ، وَتُدِينُ عَلَى تَوَائِبِ الْحَقِّ. فَأَنْطَلَقْتُ بِهِ خَدِيجَةَ حَتَّى أَتَتْ بِهِ وَرَقَةَ بْنَ ثَوَّلٍ بْنِ أَسَدٍ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى. وَهُوَ ابْنُ عَمِّ

غَدِيحَةَ، أَخِي أَيُّهَا . وَكَانَ امْرَأً تَنْصَرُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ . وَكَانَ يَكْتُبُ الْكِتَابَ الْعَرَبِيَّ وَيَكْتُبُ مِنَ الْإِنْجِيلِ بِالْعَرَبِيَّةِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكْتُبَ . وَكَانَ شَيْخًا كَبِيرًا قَدْ عَمِيَ . فَقَالَتْ لَهُ غَدِيحَةُ : أَيُّ عَمٍّ اسْمِعْ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ . قَالَ وَرَقَةُ بْنُ نَوْفَلٍ : يَا ابْنَ أَخِي ! مَاذَا تَرَى ؟ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَبْرَ مَا رَأَاهُ . فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ : هَذَا النَّامُوسُ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى مُوسَى ﷺ . يَا لَيْتَنِي فِيهَا جَذْمًا . يَا لَيْتَنِي أَكُونُ حَيًّا حِينَ يُخْرِجُكَ قَوْمُكَ . قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَوْ تُخْرِجَنِي مِنْهُمْ» ؟ قَالَ وَرَقَةُ : نَعَمْ . لَمْ يَأْتِ رَحُلٌ قَطُّ بِمَا جِئْتَ بِهِ إِلَّا عُودِيَ . وَإِنْ يُذَرِكُنِي يَوْمَئِذٍ أَنْصُرَكَ نَصْرًا مُؤَزَّرًا .

(73) RASÛLULLAH (S) A VAHYİN BAŞLAMASI BÂBİ

—oOo—

252 — (160) : Peygamber'in zevcesi Âişe (R) haber verip şöyle dedi: «Rasûlullah (S) in ilk vahiy başlangıcı, uykuda doğru rüya görmekle olmuştur. Gördüğü her bir rüya muhakkak sabah aydınlığı gibi apaçık meydana gelirdi. Ondan sonra kalbine yalnızlık sevgisi düşürüldü. Artık Hirâ mağarası içinde halvet eder oldu. Orada ehlinin yanına gelinceye kadar adedi muayyen günlerde tahannus (ki tabbûd demektir) eder, ve yine bunun için azık tedarik edip giderdi. Sonra yine Hadîce'nin yanına döner, bir okadar zaman için yine azık tedarik ederdi. Nihayet Rasûlullah'a bir gün Hirâ mağarasında bulunduğu sırada Hak (yani Vahy) geldi. Şöyle ki: Ona Melek geldi ve: Ikra' yani oku, dedi. O da, ben okumak bilmem, cevabını verdi. Rasûlullah buyurdu ki: O zaman Melek beni aldı ve tâkatim kesilinceye kadar sıkıştırdı. Sonra beni bıraktı ve yine «Oku» dedi. Ben de ona: Okumak bilmem, dedim. Yine beni aldı ve ikinci defa takatimkesilinceye kadar sıkıştırdı. Sonra beni bıraktı ve yine, Oku, dedi. Ben de: Okumak bilmem, dedim. Nihâyet beni tekrar aldı ve üçüncü defa tâkatim kesilinceye kadar sıkıştırdı. Sonra beni bıraktı ve şu âyetleri söyledi:

«Yaradan Rabbinin adıyla oku. O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku, Rabbin nihayetsiz Kerem sahibidir ki O, kalem ile öğretendir. İnsana bilmediğini O, öğretti» (el-Alâk: 1-5).

Rasûlullah (kendisine vahyolunan) bu âyetlerle (korkudan) etleri titreyerek döndü ve Hadîce'nin yanına girdi. Hemen: Beni sarıp örtünüz, beni sarıp örtünüz! dedi. Kendinden korku gidinceye kadar vücûdunu sarıp örttüler. Ondan sonra Rasûlullah Hadîce'ye hitaben: Ey Hadîce! Bana ne oluyor? dedi ve vâki olan şeyleri Hadîce'ye haber verdi: «Kendimden korktum» dedi. Hadîce ona karşı şunları söyledi: «Öyle deme, ferahlan. Allah'a yemin ederim ki Allah seni hiç bir yakıt utandırmaz. Allah'a yemin ederim. Çünkü sen akribana bakarsın, sözü dosdoğru ko-

nuşursun, işini görmekten âciz olanların ağırlığını yüklenirsin, fakire verir, kimsenin kazandıramıyacağını kazandırırın, müsâfiri ağırlarsın, hak yolunda zuhûr eden hâdisler karşısında (halka) yardım edersin».

Bundan sonra Hadice Rasûlullah'ı beraberinde alıp Varakatu'bnı Nevfel'i'bnı Esedi'bnı Abdi'l-uzza'ya götürdü. Varaka, Hadice'nin amcası oğlu yani babasının erkek kardeşinin oğluydu.

Bu zat, câhiliyet zamanında Hristiyan dînine girmiş bir kimseydi. Arabca yazı yazmasını bilir ve İncil'den Allah'ın dilediği kadar bazı şeyleri de arabca ile yazardı. Varaka, gözlerine körlük gelmiş çok yaşlı bir ihtiyardı. Hadice Varaka'ya: Ey Amcam! Dinle de bak, kardeşin oğlu ne söylüyor? dedi. Varakatu'bnı Nevfel: Ey Kardeşimin oğlu! Ne görüyorsunuz? diye sordu. Bunun üzerine Rasûlullah, gördüğü şeyleri kendisine haber verdi. Sonunda Varaka ona şunları söyledi: Bu gördüğün Allah Taâlâ'nın Mûsâ'ya indirdiği *Nâmûs*dur (yani vahy sırrının sahibi Ceb-râîl'dir). Âh keşki senin da'vet günlerinde genc olaydım! Kavmin seni çıkaracakları zaman hayatta bulunaydım... Bunun üzerine Rasûlullah: Onlar beni çıkaracaklar mı ki? diye sordu. Varaka: Evet, (çünkü) senin getirdiğin şeyi getirmiş olan herkes muhakkak düşmanlığa uğratılmıştır. Şayet senin davet günlerine yettirsem sana son derece yardım ederim cevabını verdi»".

71. Vahyin mâhiyeti Peygamber'den başkasına malum değildir. Diğer kimselerin onu anlatmaya ve tarife kalkışması körün renklerden bahsetmesi kadar yersiz olur. Ancak vahyin lûgat ve şer'i ma'nâlarıyla mertebeleri ve nevileri hakkında vahiy zamanında hazır olanların şahâdetleri anlatılabilir.

VAHIY ve ÇEŞİTLERİ :

Vahiy, mutlak söylendiği zaman vahyetmek (el-İhâ) ve vahyedilen şey (el-muhâbil) ma'nâlarını ifade eder.

a. İhâ, lûgatta bir şeyi gizlice ve sûr'atle bildirmektir. Bundan dolayı, yazmak, işaret etmek, gizli konuşmak vahiy kabilinden olmuştur.

Dîn lisanında vahiy; Allah'ın şeriatlardan ve haberlerden Peygamberlerine tebliğ etmek istediği şeyleri gizlice ve kendilerinde bunun Allah'dan olduğuna zarûri ve kesin ilim hasıl olacak haysiyetle bildirmesidir. Bu ma'nâ, çıkış yeri —ki Allah Taâlâdır— ve iniş yeri —Peygamberlerdir— itibariyle lûgat ma'nâsından daha husûsîdir. el-İhâ'nın şekilleri: Allah'ın Peygamberlerine istediği şeyleri bildirmesi üç halde vâki olur:

وما كان لبشر أن يكلمه الله الا وحياً أو من وراء حجاب أو يرسل رسولا فيوحى بأذنه ما يشاء

: (Ya) bir vahiy ile, ya bir perde arkasından, yahut bir elçi gönderilip de kendi izniyle dileyeceğini vahyetmesi müstesna Allah'ın hiç bir beşere kelâm söylemesi vâki' olmamıştır. Şüphesiz ki O, çok yüce ve çok hakîmdir» (eş-Şûra: 51).

1. İlham yoluyla ilâm: Bu, ma'nânın peygamberin kalbine bunun Allah'dan olduğuna yakını ilimle beraber birdenbire ilkâ edilmesidir. Bu ilham uyanırken olduğu gibi, bazan uykuda da olur. Âyetteki «İlâ vahyen» den kastedilen vahiy çeşidi işte budur.

2. Hicab arkasından: Tekellüm vaktinde, peygamberin Rabbini görmeksiz-

٢٥٣ - (...) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ زَيْدٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ قَالَ : قَالَ الزُّهْرِيُّ :
وَأَخْبَرَنِي عُرْوَةُ عَنْ عَائِشَةَ : أَنَّهَا قَالَتْ : أَوَّلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْوَحْيِ . وَسَاقَ الْحَدِيثَ
بِمِثْلِ حَدِيثِ يُونُسَ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ : فَوَاللَّهِ لَا يَخْرُجُكَ اللَّهُ أَمَّا . وَقَالَ : قَالَتْ خَدِيجَةُ : أَيُّ ابْنِ عَمٍّ
اسْمَعُ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ .

253 — () : Âise (R) den: O, «Rasûlullah (S) ın ilk vahiy başlangıcı» demiş ve önceki Yûnus'un hadis'i gibi hadis'in bütününi sev-

zin aldığı kelâmdır. Bu, Peygamber Onu görmediği halde, sesini işitmekle olur. Nitekim bu, Risâletin başlangıcında Mûsâ Aleyhisselâm'a vâki olmuştu (Tâhâ: 9-14). Bir de Mûsâ Mikata geldiği zaman vâki olmuştur (el-Â'râf: 143). Böyle bir kelâm sahîh hadis'lerin tasrîh ettiğine göre Hî'râc gecesi kendine ve ümmetine namazın farz olduğu ve bu hususta Rabbına gidip geldiği vakit Peygamberimiz Muhammed'e de vâki olmuştur (Buhârî, Salât; Müslim, İyman).

8. Cenab-ı Hakkın Peygambere tebliğ etmek istediği şeyi uyanık iken veya uykuda Melek vasıtasıyla bildirmesidir. Melek vasıtasıyla olan ilâm iki şekilde olur: Peygamber bazan vahiy esnasında Meleği ya kendi hakiki sûretinde veya bir beşer sûretinde temessül etmiş olduğu halde müşâhede eder. Nitekim Cibrîl, Hz. Peygambere ekseriya meşhur sahâbi Dihyetu'l-Kelbi sûretinde temessül ederdi, bazan Peygamber Vahiy esnasında meleği görmez, ancak vahyin geliş sırasında kühûnî ve çıkış yerini sadece Allah'ın bildiği bir uğultu ve şiddetli çan sesine benzer bir ses işidirdi. Akebinde kendisini mutad olmayan rûhî bir hâlet kaplar, orada hazır bulunanlar bundan sadece vücûdunun ağırlaşması ve alınının ter akıtması gibi görülür emârelerden başkasını idrak edemezler.

b. Vahyedilen şey (el-mûha bih) ma'nâsına vahiy: Vahyedilen şey 'ma'-nasına vahiy, metluvv ve gayr-i metluvv kısımlarına ayrılır.

1. Vahy-i metluvv: Kur'an-ı Kerim'dir. Onu Cenab-ı Hak Hz. Muhammed'in nübüvvetine parlak bir alâmet, kahir bir mu'cize ve bâkî bir hüccet kılmış ve kıyamete dek tebdil ve tahrifden onu hifzedeceğini tekeffül etmiştir: «Zikri biz indirdik biz, onun koruyucuları da şüphesiz biziz biz» (el-Hicr: 9).

Onu lâfzî ve ma'nâsıyla Cibrîl-i emîn Peygambere ne Cibrîl'in ve ne de Peygamberin onda hiç bir vechle dahil olmaksızın indirmiştir. O ancak Aziz ve Hakim olan Allah'dan bir tenzildir: «O, muhakkak ve muhakkak Âlemlerin Rabbi (cânibinden) indirilmedir. Onu Rûhu'l-Emin inzar edicilerden olası diye senin kalbine ma'nâsı açık birdil ile indirmiştir» (eş-Su'arâ: 192-195).

Namaz içinde ve dışında okunmasıyla ibadet edilmesi, ma'nâsıyla rivâyetinin câiz olmaması, lâfzî ve ma'nâsıyla mu'ciz bulunması, Kur'an-ı Kerim'in özelliklerindendir.

«De ki; Andolsun, insan cin, şu Kur'an'ın benzerini getirmeleri için bir araya toplansa, yekdiğerine yardımcı da olsalar yine onun benzerini getiremezler» (el-İsrâ: 88).

2. Vahy-i gayr-i metluvv: Nebvî sünnetlerdir.

«Kendi hevasından söylemez. O, kendisine ilkâ edilgecen bir vahyden başkası değildir, onu mûthîş kuvvetlere mâlik olan öğretti» (en-Necm: 2-5).

«Her kim Peygambere itaat ederse, muhakkak Allah'a itaat etmiştir», (en-

ketmiştir. Ancak burada Hadice'nin: «Allah'a yemin ederim ki Allah seni hiç bir vakit mahzun etmez» dediğini söylemiştir ve yine Hadice: «Ey Amcamın oğlu! Kardeşinin oğlundan dinle (bak ne söylüyor) dedi» demıştır.

٢٥٤ - () وَحَدَّثَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ شُعَيْبٍ بْنُ اللَّيْثِ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي قَالَ . حَدَّثَنِي عَقِيلُ بْنُ خَالِدٍ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ سَمِعْتُ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ يَقُولُ : قَالَتْ عَائِشَةُ زَوْجُ النَّبِيِّ ﷺ : فَرَجَعَ إِلَى خَدِيجَةَ يَرْجُفُ فَوَادُهُ . وَاقْتَصَّ الْحَدِيثَ بِمَثَلِ حَدِيثِ يُونُسَ وَمَعْنَى . وَلَمْ يَذْكُرْ أَوَّلَ حَدِيثِهَا . مِنْ قَوْلِهِ . أَوَّلَ مَا بَدَأَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْوَحْيِ الرَّؤْيَا الصَّادِقَةُ . وَتَابَعَ يُونُسَ عَلَى قَوْلِهِ : قَوْلُهُ لَا يُخْزِيكَ اللَّهُ أَبَدًا . وَذَكَرَ قَوْلَ خَدِيجَةَ : أَيُّ ابْنِ عَمٍّ اسْمَعُ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ .

254 - () : Peygamber (S) in zevcesi Âişe (R):

«Rasûlullah, Hadice'ye yüreği titreyerek döndü» dedi ve böylece hadis'i Yûnus'un ve Ma'mer'in hadis'i kabi nakletti. Burada onların hadis'inin ilk kısmını yani: «Rasûlullah (S) in ilk vahiy başlangıcı sâdık

Nisa: 80), âyetleri ve diğer deliller buna delâlet eder. Şukadar var ki, sünnet birçok hususlarda vahy-i metlûvden ayrılır:

- a. Sünnet ma'nâ ile indirilmiştir, lâfız peygamber'indir.
- b. Bundan dolayı maksadlarına ârif olan, ma'nâlarını ve lâfızlarını bilen için —bunu câiz görenlerce— ma'nâsıyla rivâyet câizdir.
- c. Sünnet, lâfızlarıyla mu'ciz olmadığı gibi tilâvetiyle de ibadet olunmaz.
- d. O, uykuda, uyanırken, Melek vasıtasıyla veya vasıtasız olarak bütün vahy yollarıyla nâzil olmuştur (el-Hadis ve'l-Muhaddisîn, s. 12-16).

Vahyin mertebeleri:

Vahyin sekiz mertebede vaki olduğu tesbit olunmuştur:

1. Sadık rû'yalar: Peygamber hiç bir rûya görmezdi ki sabah aydınlığı gibi vâzih ve âşikâr meydana gelmesin.
2. Uyanık iken vazifeli melek Peygambere görülmeksizin kalbine ilhâm ederdi ki, bunun sırf ilham olmayıp ilâhî vahy olduğuna Allah zarurî bir ilim yaratırdı:

ان روح القدس نث في روعي ان تموت نفس حتى تستكمل رزقها فاتقوا الله واجملوا في الطلب

= Şüphesiz Rûhu'l-Kudûs —Cibril (A)— kalbine şu sözü nefes etti: Hiç bir nefis bütün rızkını tamam olarak almamak üzere ölmez. Öyle ise Allah'dan sakınınız da rızkınızı güzel, meqrû' ve mürlüvete lâyık yollardan arayınız» hadis'i, vahyin bu mertebesini haber vermektedir.

3. Melek ve insan sûretinde inip peygambere hitap eder. O da bütün söylediklerini ibâresiyle noksansız olarak alır, ümmete tebliğ eder. Cibril ekseriya çok yakışıklı olan Dihye (R) kılığında gelirdi. Başka sahâbiler ve Cibril hadisinde olduğu gibi tanınmayan bedevî bir zat şeklinde geldiği de vardır.

4. Melek Peygambere çan çingirtısına benzer korku veren bir ses ile hitap ederdi ki bu ses, o meleğin ya kendi sesi, yahut da kanatlarının sesidir. Bu ses devam ettiği müddetçe Peygamberin kalbi titrer, vârid olan sözler birdenbire

rü'yadır» kavlini zikretmedi. Yûnus'un rivâyetindeki: «Allah'a yemin ederim ki Allah seni hiç bir zaman utandırmaz» kavline mutaba'at etmiş ve bir de Hadice'nin: «Ey Amcamın oğlu! Kardeşinin oğlundan dinle» sözünü zikretmiştir.

۲۵۵ - (۱۶۱) وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي يُونُسُ. قَالَ: قَالَ ابْنُ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيَّ (وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) كَانَ يُحَدِّثُ. قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يُحَدِّثُ عَنْ قَتَرَةِ الْوَحْيِ (قَالَ فِي حَدِيثِهِ) «فِينَا أَنَا أَمْشِي سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ. فَرَفَعْتُ رَأْسِي. فَإِذَا الْمَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِحِجْرَاءِ جَالِسًا عَلَى كُرْسِيِّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ» قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «فَجِئْتُ مِنْهُ فَرَقًا. فَرَجَعْتُ فَقُلْتُ: زَمَلُونِي زَمَلُونِي فَذَرُونِي فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ. قُمْ فَأَنْذِرْ. وَرَتَّلَكَ فَكَبَّرْ. ذُيِّلَتْ فَطَهَّرْ وَالرَّحْرُ فَاهْجُرْ» [البقره/۱۸۰-۱۸۱] وَهِيَ الْأَوَّلَانُ قَالَ: ثُمَّ تَابَعَ الْوَحْيُ

255 — (161) : Câbiru'bnü Abdillâh el-Eñsârî şöyle tahdîs ediyordu: Rasûlullah (S) vahyin fetretini anlatırken söz arasında şöyle buyurdu:

kavranamaz, fakat açıldıktan sonra söylenen yüksek kelâm kalbde gayet açık şekilde yerleşmiş olurdu. Bu sesler ve vahyin bu nev'i ile ilgili Rasûlullah'ın hallerini müşâhede eden pekçok sahâbînin şahâdetleri ve rivâyetleri hadîs kitaplarında tesbît edilmiştir.

5. Cibrîl kendi aslı sûret ve he'etile ve herbiri gökyüzünü göstermiyecek derecede ufukları kaplıyan altıyüz kanadı ile görünüp vahiy getirmesidir. Bu iki defa vâki' olmuştur. Biri yeryüzünde vahyin evvelinde fetretî mültaakip Hira dağında idi. İkincisi Mi'râc gecesinde Sîdretü'l-Müntehâ yanında olmuştur. Bunda artık evvelki şiddete maruz kaldıklarına dâir hiç bir haber yoktur. Kur'-ân'a Cibrîl'in vasıta olduğuna delâlet eden en sarîh âyetlerden biri şudur:

«قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسُ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ هَدَىٰ وَبَشِّرِ الْمُسْلِمِينَ

: De ki Onu, (Kur'ân'ı) İyman edenlere tam bir sebat vermek, müslimânlara bir hidâyet ve bir müjde olmak için Rabbından hak olarak Ruhul'-Kuds indirmiştir» (en-Nahl: 102).

6. Mi'râc gecesinde semaların fevkinde iken beş vakit namazın farzıyeti hakkında melek vasıtasıyla olmaksızın vâki olan vahiydir. Allah'ın kelâmını vasıtasız iletme nev'i Hz. Mûsâ'ya da tekrîm buyurulmuştu. Hitabın bu nev'inde rü'yet yoktur.

7. Kifâhen yeni yûzyûze, hicabsız tekellüm vâki olmasıdır. Bunun keyfiyeti dar lâfız kalıplarıyla ifade edilemez ve anlatılamaz...

ليس منكم احد الا سيكلمه ربه ليس بينه وبينه ترجمان ولا حجاب يحجبه

= İçinizde hiç bir kimse yoktur ki kıyanet gününde Rabbi aralarında hiç bir terevman, müşâhedeğe mâni' olacak hiç bir hicâb olmaksızın kendisiyle konuş-

«Ben yürürken birdenbire gökyüzü tarafından bir ses işidim. Başımı kaldırdım, bir de baktım ki Hirâ'da bana gelen melek sema ile arz arasında bir kürsî üzerine oturmuş. Pek çok korktum, hemen (evime) döndüm ve: Beni örtün, beni örtün! dedim. Beni sarıp örttüler. Bunun üzerine Allah Tabâreke ve Taâlâ şu âyetleri indirdi:

«Ey bütün (müddessir)! Kalk, artık inzar et. Ve Rabbini artık bilyükle ve elbiselerini artık temizle ve o pislikleri artık deffeyle...» (el-Müddessir: 1-5).

Ricz, putlardır. Rasûlullah: «Sonra vahy arka arkaya hiç kesilmedi» buyurdu.

٢٥٦ - (...) وَحَدَّثَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ شُعَيْبٍ بْنُ اللَّيْثِ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي قَالَ: حَدَّثَنِي عَقِيلُ بْنُ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَقُولُ: أَخْبَرَنِي جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «ثُمَّ قَتَرَ الْوَحْيُ عَنِّي قَتْرَةً. فَبَيْنَا أَنَا أَمْشِي، ثُمَّ ذَكَرَ مِنْ حَدِيثِ يُونُسَ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «فَجِئْتُ مِنْهُ فَرَقًا حَتَّى هَوَيْتُ إِلَى الْأَرْضِ» قَالَ، وَقَالَ أَبُو سَلَمَةَ: وَالرَّجُزُ الْأَوْتَانُ. قَالَ: ثُمَّ جِيءَ الْوَحْيُ، بَعْدَ، وَتَتَابَعَ.

وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ. حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ. أَخْبَرَنَا مَعْمَرُ بْنُ الزُّهْرِيِّ هَذَا الْإِسْنَادُ. نَحْوَ حَدِيثِ يُونُسَ وَقَالَ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ إِلَى قَوْلِهِ وَالرَّجُزُ فَاهْجُرْ. قَبْلَ أَنْ تَقْرَأَ الصَّلَاةَ. (وَهِيَ الْأَوْتَانُ) وَقَالَ: «فَجِئْتُ مِنْهُ» كَمَا قَالَ عَقِيلُ.

256 — () : Câbiru'bnü Abdillâh (R) şöyle haber verdi. Kendisi Rasûlullah (S) i şöyle buyururken işitmiştir: «Sonra Vahiy benden bir süre kesildi. Ben yürüdüğüm bir sırada» demiş ve sonra Yûnus'un hadis'i şeklinde hadis'i zikretmiştir. Ancak: Rasûlullah'ın: «Ondan pek çok korktum, hatta yere düştüm» dediğini, Ebû Seleme'nin: «Rucz, vesenler demektir» dediğini ve bir de Rasûlullah'ın: «Sonra Vahiy

masın» (Biraz değişik olarak: Buhârî, Zekât, es-Sadaha kable'r-redd) sahih hadis'ine nazaran kıyamette Allah Taâlâ'yı mânisiz müşâhede her mü'min kula mukadderdir. Fakat bu dünyada Mî'râc gecesinde ru'yetle beraber hitab vukûu' yalnız Muhammed Mustafa'ya nasıb oldu denilmiştir. Mamafih bunu da bazı âlimler kabul etmemişlerdir...

Vahyin mahiyet ve hakikatini bilmediğimiz gibi, Rabbimizi ru'yetin ne keyfiyette olacağını da kavuşma gününden evvel anılamamıza yol yoktur. Ancak Rasûlullah'ın binlerce doğruluk şahidlerine muttall' olduktan sonra, onun haber verdiği bu gibi hakikatleri teslim etmekten başka çare bulunmaz.» (Tecrid Ter., I, 4-6).

kızıktı da artık ardı arası kesilmeden devam etti» buyurduğunu söylemiştir.

..... : Ve keza Ma'mer, Zühri'den bu isnadla Yûnus'un hadîs'i tarzında haber verdi ve dedi ki: Allah Tabâreke ve Taâlâ: «*Ya Eyyuhe'l-Müddessir*» den itibaren «*ve'r-rucze fe'hcur*» kavline kadar, namaz farz kılınmadan önce inzâl buyurdu. (Rücز da putlar demektir).

Yine Ma'mer Ukayl'in dediği gibi Rasûlullah'ın: «Ondan cidden korktum» dediğini rivâyet etmiştir.

٢٥٧ - (...) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ . حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ : سَمِعْتُ يَحْيَى يَقُولُ : سَأَلْتُ أَبَا سَلَمَةَ : أَيُّ الْقُرْآنِ أَنْزَلَ قَبْلُ ؟ قَالَ : يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ . فَقُلْتُ : أَوْ اقْرَأْ . فَقَالَ : سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ : أَيُّ الْقُرْآنِ أَنْزَلَ قَبْلُ ؟ قَالَ : يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ . فَقُلْتُ : أَوْ اقْرَأْ ؟ قَالَ جَابِرٌ : أَحَدُكُمْ مَا حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . قَالَ « جَاوَزْتُ بِحِرَاءَ شَهْرًا . فَلَمَّا قَضَيْتُ جَوَارِي نَزَلَتْ فَاسْتَبَطَنْتُ بَطْنَ الْوَادِي . فَتَوَدَّيْتُ . فَتَنَظَّرْتُ أَمَامِي وَخَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي . فَلَمْ أَرِ أَحَدًا . ثُمَّ تَوَدَّيْتُ . فَتَنَظَّرْتُ فَلَمْ أَرِ أَحَدًا . ثُمَّ تَوَدَّيْتُ فَفَرَعْتُ رَأْسِي . فَإِذَا هُوَ عَلَى الْمَرْشِ فِي الْهَوَاءِ (يَعْنِي جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ) فَأَخَذَنِي رَجْفَةٌ شَدِيدَةٌ . فَأَتَيْتُ خَدِيجَةَ فَقُلْتُ : دَعُّوْنِي . فَدَعُّوْنِي . فَصَبُّوا عَلَيَّ مَاءً . فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ . قُمْ فَأَنْذِرْ . وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ . وَرَبَّكَ فَطَهِّرْ » [٧١ / المدثر / آية ١ - ١٠]

257 - () : Yahya söyle demiştir: Ebû Seleme'ye: Kur'ân'ın hangi kısmı önce indirildi diye sordum. «*Ya Eyyuhe'l-Müddessir*» dedi. Bunun üzerine ben: Hayır, Ikra' sûresidir, dedim. Bu sefer o, şunu söyledi: Ben Câbiru'bnü Abdillâh'a: Kur'ân'ın hangi kısmı daha önce indirildi diye sordum da o bana: «*Ya Eyyuhe'l-Müddessir*» diye cevap verdi. Bunun üzerine ben: Hayır, Ikra' sûresi değil mi? dedim. Câbir söyle dedi: Rasûlullah (S) ın bize takrîr ettiğini size takrîr ediyorum. Rasûlullah söyle buyurdu: «Ben Hirâ'ya bir ay mücâveret ettim. Mücâveret ve itikâfımı bitirdiğim zaman aşağıya indim. Vâdinin içinde bulunduğum zaman nidâ olundum. Hemen önüme, arkama, sağıma, soluma baktım, fakat hiç bir kimse görmedim. Sonra yine nidâ olundum, bu sefer de baktım yine kimseyi görmedim. Sonra yine nidâ olundum. Bu defa başımı yukarı kaldırdım. Bir de baktım ki O, (Cibrîl Aleyhisselâm) havada taht üzerinde bulunuyor. Bundan dolayı beni şiddetli bir sarsıntı aldı. Hadîce'ye geldim ve: Beni örtüp bürüyün, dedim. Beni örtüp bürüdüler. Sonra üzerime bir su döktüler. Bunun üzerine Azîz ve Celîl olan Allah: «*Ey Bürünen! Kalk, artık inzar et. Ve*

Rabbini artık büyükle ve elbiselerini tertemiz eyle» (el-Müddessir: 1-4) Ayetlerini indirdi”.

٢٥٨ - (.) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمرَ . أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ ، عَنْ يَحْيَى ابْنِ أَبِي كَثِيرٍ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَقَالَ « فَإِذَا هُوَ جَالِسٌ عَلَى عَرْشٍ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ » .

258 — () : Aliyu'bnü Bubârek, Yahya'bnü Ebî Kesîr'den bu isnadla tahdîs etti ve: «Bir de baktım ki O, sema ile yer arasında bir taht üstünde oturur vaziyettedir» buyurdu, dedi.

(٧٤) باب إرساء رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى السموات، وفرض الصلوات

٢٥٩ - (١٦٢) حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ . حَدَّثَنَا ثَابِتُ الْبُنَانِيُّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « أَتَيْتُ بِالْبَرَقِ (وَهُوَ دَابَّةٌ أَيْضٌ طَوِيلٌ فَوْقَ الْحِمَارِ وَدُونَ الْبَعْلِ . يَضَعُ حَافِرُهُ عِنْدَ مُتَعَمِّطٍ طَرَفِهِ) قَالَ ، فَرَكِبْتُهُ حَتَّى أَتَيْتُ بَيْتَ الْمُقَدَّسِ . قَالَ ، فَرَبَطْتُهُ بِالْخَلْقَةِ الَّتِي يَرْبِطُ بِهَا الْأَنْبِيَاءُ . قَالَ ، ثُمَّ دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَصَلَّيْتُ فِيهِ رَكَعَتَيْنِ . ثُمَّ خَرَجْتُ . فَجَاءَنِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِإِنَاءٍ مِنْ خَمْرٍ وَإِنَاءٍ مِنْ لَبَنٍ . فَأَخَذْتُ اللَّبَنَ . فَقَالَ جِبْرِيلُ ﷺ : اخْتَرْتَ الْفِطْرَةَ ثُمَّ عَرَجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ . فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ فَقِيلَ : مَنْ أَنْتَ ؟ قَالَ : جِبْرِيلُ . قِيلَ : وَمَنْ مَعَكَ ؟ قَالَ : مُحَمَّدٌ . قِيلَ : وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ . فَمُتِّحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِآدَمَ . فَرَحَّبَ بِي وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ . ثُمَّ عَرَجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ . فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ . فَقِيلَ : مَنْ أَنْتَ ؟ قَالَ : جِبْرِيلُ . قِيلَ : وَمَنْ مَعَكَ ؟ قَالَ : مُحَمَّدٌ . قِيلَ : وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ . فَمُتِّحَ لَنَا . فَإِذَا أَنَا بِإِبْنِ الْحَالَةِ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَيَحْيَى بْنَ زَكَرِيَّا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا . فَرَحَّبَا وَدَعَوَا لِي بِخَيْرٍ . ثُمَّ عَرَجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ .

72. İlk nâzil olan «Ya Eyyuhe'l-Müddessir» dir demek fetretten sonra ilk nâzil olan budur demektir. Mutlak olarak ilk nâzil olan ise Aîşe hadîs'inde tasrîh edildiği gibi «İkra'» Ayetleridir. Buna birçok yerde delâletler vardır: «Vahyin fetretinden sonra» sözü, «Bir de baktım ki Hira'da bana gelen melek» sözü, «Sonra vahy arka arkaya kesiksiz devam etti» sözü gibi.

فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ . فَقِيلَ : مَنْ أَنْتَ ؟ قَالَ : جِبْرِيلُ . قِيلَ : وَمَنْ مَعَكَ ؟ قَالَ : مُحَمَّدٌ ﷺ . قِيلَ : وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ . فَفُتِحَ لَنَا . فَإِذَا أَنَا بِيُوسُفَ ﷺ إِذَا هُوَ قَدْ أُعْطِيَ شَطْرَ الْحُسَيْنِ . فَرَحَّبَ وَدَعَانِي بِخَيْرٍ . ثُمَّ عَرَجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ . قِيلَ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : جِبْرِيلُ . قِيلَ : وَمَنْ مَعَكَ ؟ قَالَ : مُحَمَّدٌ . قَالَ : وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ . فَفُتِحَ لَنَا . فَإِذَا أَنَا بِإِدْرِيسَ . فَرَحَّبَ وَدَعَانِي بِخَيْرٍ . قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا [١٩/١٠٧٤] . ثُمَّ عَرَجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الْخَامِسَةِ فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ . قِيلَ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : جِبْرِيلُ . قِيلَ : وَمَنْ مَعَكَ ؟ قَالَ : مُحَمَّدٌ . قِيلَ : وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ . فَفُتِحَ لَنَا . فَإِذَا أَنَا بِهَارُونَ ﷺ . فَرَحَّبَ وَدَعَانِي بِخَيْرٍ . ثُمَّ عَرَجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ السَّادِسَةِ فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ . قِيلَ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : جِبْرِيلُ . قِيلَ : وَمَنْ مَعَكَ ؟ قَالَ : مُحَمَّدٌ . قِيلَ : وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ . فَفُتِحَ لَنَا . فَإِذَا أَنَا بِمُوسَى ﷺ . فَرَحَّبَ وَدَعَانِي بِخَيْرٍ . ثُمَّ عَرَجَ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ . فَقِيلَ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : جِبْرِيلُ . قِيلَ : وَمَنْ مَعَكَ ؟ قَالَ : مُحَمَّدٌ ﷺ . قِيلَ : وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ . فَفُتِحَ لَنَا . فَإِذَا أَنَا بِإِبْرَاهِيمَ ﷺ ، مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى الْبَيْتِ الْمَقْمُورِ . وَإِذَا هُوَ يَدْخُلُهُ كُلُّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ لَا يَمُودُونَ إِلَيْهِ . ثُمَّ ذَهَبَ بِي إِلَى السُّدْرَةِ الْمُنْتَعَى . وَإِذَا وَرْفًا كَأَذَانِ الْفَيْلَةِ . وَإِذَا تَمَرُّهَا كَالْقَلَالِ . قَالَ : فَلَمَّا غَشِيَهَا مِنْ أَمْرِ اللَّهِ مَا غَشَى تَغَيَّرَتْ . فَمَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْتَهَى مِنْ حُسْنِهَا . فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ مَا أَوْحَى . فَقَرَضَ عَلَيَّ خَمْسِينَ صَلَاةً فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ . فَتَرَأْتُ إِلَى مُوسَى ﷺ فَقَالَ : مَا قَرَضَ رَبُّكَ عَلَيَّ أَمْتِكَ ؟ قُلْتُ : خَمْسِينَ صَلَاةً . قَالَ : أَرْجِعْ إِلَى رَبِّكَ . فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ . فَإِنَّ أَمْتَكَ لَا يُطِيقُونَ ذَلِكَ . فَأَنَّى قَدْ بَلَوْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَخَبَرْتُهُمْ . قَالَ : فَرَجَعْتُ إِلَى رَبِّي فَقُلْتُ : يَا رَبِّ ! خَفَّفْ عَلَيَّ أَمْتِي . فَحَطَّ عَنِّي خَمْسًا . فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقُلْتُ : حَطَّ عَنِّي خَمْسًا . قَالَ : إِنَّ أَمْتَكَ لَا يُطِيقُونَ ذَلِكَ فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ . قَالَ : فَلَمْ أَزَلْ أَرْجِعُ بَيْنَ رَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَبَيْنَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتَّى قَالَ : يَا مُحَمَّدُ ! إِنَّ خَمْسَ صَلَوَاتٍ كُلُّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ . لِكُلِّ صَلَاةٍ عَشْرٌ فَذَلِكَ خَمْسُونَ صَلَاةً . وَمَنْ هُمْ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ . فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا . وَمَنْ هُمْ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ تُكْتَبْ شَيْئًا . فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ سَيِّئَةٌ وَاحِدَةٌ . قَالَ : فَتَرَأْتُ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى مُوسَى ﷺ فَأَخْبَرْتُهُ . فَقَالَ : أَرْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : فَقُلْتُ : قَدْ رَجَعْتُ إِلَى رَبِّي حَتَّى اسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ .

(74) RASÛLULLAH (S) İN GECELEYİN SEMALARA YÜRÜTÜLMESİ
VE NAMAZLARIN FARZ KILINMASI BÂBİ

—oOo—

259 — (162) : Enesu'bnü Malik (R) den:

Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Bana Burak verildi. (Ki o, kâtırdan küçük, merkepten büyük, beyaz ve uzun bir binittir. Adımını gözü-nün erişebildiği yerin en sonuna kor). Rasûlullah devamla buyurdu ki: Ben ona bindim, nihayet Beytu'-Makdis'e geldim. Onu, (benden önceki) Nebiylerin bağladıkları halkaya bağladım, sonra mescide girdim ve orada iki rek'at namaz kıldım. Sonra çıktım. Cibrîl aleyhisselâm bana bir kap şarap bir kap da süt getirdi. Ben sütü seçtim. Cibrîl (S): Fıtratı seçtin, dedi. Sonra (o binit) bizi semaya doğru çıkardı. Cibrîl gök kapısını çaldı. Sen kimsin? denildi. Cibrîl: Cibrîl'im dedi. Yanındaki kimdir? diye soruldu. Cibrîl: Muhammed, diye cevap verdi. Ona meb'usluk verilmiş midir? diye sordu. Cibrîl: Ona meb'usluk verilmiştir, dedi. Bunun üzerine bize (kapu) açıldı. Birdenbire Âdem ile karşılaştım. Bana merhaba, dedi ve hakkımda hayır dua etti. Sonra bizi ikinci semaya doğru çıkardı. Cibrîl (A) kapının açılmasını istedi. Sen kimsin? denildi. Cibrîl: Ben Cibrîl'im, dedi. Yanındaki kimdir? denildi. Muhammed'dir, dedi. Ona meb'usluk verilmiş midir? denildi. Cibrîl: Ona meb'usluk verilmiştir, dedi. Bunun üzerine bize açıldı. Ben orada iki teyze oğulları (Allah'ın salâvatı üzerine olsun) Meryem oğlu İsa ve Zekeriya oğlu Yahyâ ile karşılaştım. Bana merhaba, dediler ve benim için hayır duâ cylediler. Sonra beni üçüncü semaya doğru çıkardı. Cibrîl bunun da kapısını çaldı. Sen kimsin? denildi. Cibrîl: Ben Cibrîl'im, dedi. Maiyetindeki kimdir? denildi. Cibrîl: Muhammed (S) dir, dedi. Ona (davet) gönderilmiş midir? denildi. Cibrîl: Ona (davet) gönderilmiştir, dedi. Bunun üzerine bize açıldı. Ben, Yûsuf (S) ile karşılaştım. Güzelliğin yarısı ona verilmişti. Bana merhaba dedi ve hayır duâ etti. Sonra bizi dördüncü semaya doğru çıkardı, Cibrîl aleyhisselâm bunun da kapısını çaldı. Kim o? denildi. Cibrîl, dedi. Yanındaki kim? denildi. Cibrîl: Muhammed'dir, dedi. Ona (davet) gönderildi mi? dedi. Cibrîl: O'na (davet) gönderilmiştir, dedi. Bunun üzerine bize açıldı. Birdenbire İdris ile karşılaştım. Bana merhaba dedi ve hayır duâ etti. Aziz ve Celîl olan Allah, şöyle buyurmuştur: « *وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا* » : Biz onu pek yüce bir yere yükselttik» (Meryem: 57).

Sonra bizi beşinci kata doğru yükseltti. Cibrîl onun kapısını da çaldı. Kim o? denildi. Cibrîl: Cibrîl'im, dedi. Yanındaki kimdir? denildi. Muhammed'dir, dedi. Ona gönderildi mi? denildi. Cibrîl: Ona gönderildi, dedi. Bunu takiben bize açıldı. Ben Hârun (S) ile karşılaştım. Bana merhaba, dedi ve hakkımda hayır duâ etti. Sonra bizi altıncı semaya doğru

yükseltti. Cibrîl Aleyhisselâm onun kapısını çaldı. Kim o? denildi. Cibrîl'dir, dedi. Yanındaki kimdir? denildi. Muhammed'dir, dedi. Ona (davet) gönderilmiş midir? denildi. Cibrîl: Ona (davet) gönderilmiştir, dedi. Onun üzerine bize açıldı. Ben orada Mûsa (S) ile karşılaştım. Bana merhaba, dedi ve hayır duâ eyledi.

Sonra yedinci semaya doğru yükseldi. Cibrîl onun açılmasını istedi. Kimdir o? denildi. Cibrîl'dir, dedi. Yanındaki kimdir? denildi. Muhammed (S) dir, dedi. Ona (davet) gönderilmiş midir? denildi. Cibrîl: Ona (davet) gönderilmiştir, dedi. Bunun üzerine bize açıldı. Ben orada İbrahim (S) ile arkasını *el-Beytu'l-Ma'mur*'a dayanmış olarak karşılaştım. El-Beytu'l-Ma'mur'u gördüm, ona günde yetmiş bin melek girer ve bir daha ona dönmezler".

Sonra beni *es-Sidretu'l-Müntehâ*'ya götürdü. Bir de gördüm ki *Sidr ağacının* yaprakları fillerin kulakları gibidir. Onun yemişleri ise (Yemen'in Hacer kasabası) testilerine benzer.

Allah'ın emrinden her şeyi bürünmekte olan şey *Sidreyi* tamamiyle bürünüyünce bana başka bir hâl oldu. Artık Allah'ın mahlûklarından, onun güzelliğinin bir kısmını bile tavsif ve tarif etmeye kadir olabilecek hiç bir kimse yoktur.

Artık Allah bana vahyettiğini vahyetti. Üzerime her gündüz ve gece içinde elli namaz farz kıldı. Mûsa (S) in yanına indim. Rabbin ümmetin üzerine neyi farz kıldı? diye sordu. Elli namaz, farz etti, dedim. Rabbine dön ve ondan tahfif buyurmasını iste. Çünkü ümmetin buna takat getiremez. Ben İsrail oğullarını imtihana tâbi tutmuş ve onları tecrübe etmişimdir, dedi. Ben de Rabbime döndüm ve: Ey Rabbim! Ümmetim üzerine hafiflet, diye niyaz ettim. Benden beşini indirdi. Mûsa'ya döndüm. Benden beş namazı indirdi, dedim. Muhakkak ümmetin buna güc yetiremez. Binaenaleyh Rabbine dön ve hafifletmesini iste, dedi. Göylece Rabbim Tabâreke ve Taâlâ ile Mûsa Aleyhisselâm arasında gidip gelmekte devam ettim. Nihayet (Rabbim bana) şöyle buyurdu:

«Ya Muhammed! Onlar her gündüz ve gece içinde beş namazdır. Her bir namaz için on (sevap) vardır. İşte böylece elli namaz olur. Her kim bir hasene (güzellik, iyilik) yapmak niyet eder de onu fi'len yapmazsa, onun lehine bir hasene yazılır. Eğer o niyyet ettiği bir haseneyi işlerse lehine on hasene yazılır. Her kim bir seyyie (kötülük, çirkinlik) yapmayı tasarlar da onu işleyemezse onun aleyhine hiç bir şey yazılmaz. Eğer o tasarladığı bir seyyiyeyi yaparsa, üzerine bir tek seyyie yazılır».

73. «el-Beytu'l-Ma'mur» bir rivâyete göre yedinci semada bir beyttir. Bu hadis'de görüldüğü üzere onu her gün yetmiş bin melâike ziyaret eder, kıyamete kadar bir daha avdet etmezler. Ona «Durah» da denilir. Hasen el-Basri'den gelen bir rivâyette de murad Kâbe'dir.

Sonra indim ve Mûsa (S) in yanına vardım. Kendisine haber verdim. Rabbine dön ve ondan hafifletmesini iste, dedi.

Rasûlullah (S): «Rabbime (çok) döndüm, nihayet artık ondan utanmış, cevabında bulundum» buyurmuştur ».

74. İsrâ ve Mi'râc için Elmahlı Muhammed Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kur'an Dili'inden İsrâ ve Necm sûrelerine Âid tefsiri ile Ahmed Naim Bey'in bu hadis'e yazdığı kıymetli haşiyenin okunmasını tavsiye ediyor ve bazı kısımlarını sâdeleştirerek naklediyorum:

«Bu hadis, Mi'râc ve beş vakit namazın farz oluş keyfiyetini beyan eden en mühim hadis'lerdendir. Mi'râc, Peygamberimizin, mülk ve melekûtun acibelerini müşâhede ile azim kevnî ve Rabbânî sırları, kendilerine has tam bir ilâm ile vâkıf olmak için Allah tarafından vâkı olan da'vete icâbeten yüksek semalara geceleyin çıkmasıdır. İsrâ ise geceleyin Mekke'den Burak vasıtasıyla ilâhî âyetler kendisine gösterilmek üzere el-Mescidu'l-Aksâ'ya seyahat etmesi demektir. İsrâ, lügaten gece yolculuğu ettirilmek ma'nâsına geldiği için hep sine şâmil olması muhtemil ise de Kur'an âyetile sabit olan ikinci kısım seyahata tahsis edildiği de vardır.

«İşte bu tarife göre Mi'râc ile İsrâ bir gecede mi, yoksa ayrı ayrı olarak iki gecede mi vâkı olmuşdur? Her ikisi de uyanık hâl mi, yoksa uyku hâlî hadiselerinden midir? Diğer deyişle Mi'râc ve İsrâ, bednî mi yoksa ruhânî midir? Yoksa biri uyanıkken, diğeri uykuda iken mi vukûa gelmiştir?

Bu hususlarda âlimlerin ihtilâfı vardır. İsrâ biri ruhânî olarak ru'yâda, diğeri cismânî ve ruhânî olarak uyanıkken iki kere vâkı oldu diyenler olduğu gibi, İsrâ'nın uyanıkken taaddüdünü ilerî sürenler de vardır. Dört kere vukûunu söylleyen olduğu gibi —rivâyetlere bakarak— üç kere vâkı olduğunu söylleyenler de vardır. Bunlara göre birincisi Burak üzerinde el-Mescidu'l-Haramdan el-Mescidu'l-Aksâ'ya, ikincisi yine Burak üzerinde Mekke'den doğrudan doğruya semaya, üçüncüsü de keza Burak üzerinde Mescid Haramdan Mescid Aksâ'ya ve oradan da Semâvâtı Ulâya vâkı olmuştur. Ancak selef ve halef cumhurunun delilden neşet eden itikadına göre İsrâ ruh ve beden ile vâkı olmuştur. Mescid Haram'dan Mescid Aksâ'ya kadar olan hârika seyahat Kur'an'ın nassı ile sâbit olduğundan, İsrâ'nın bu kadarına inanmıyan kimse ikfâr olunur,

«İsrâ'nın tarihi ve vukûu gecesine dâil olan kaviller de çe itlidir. Ancak hicretten evvelki bir buçuk sene içinde vukû' bulmuş olması ve göklere çıkmasının receb ayının yirmi yedinci gecesine tesadûf etmesi hakkındaki zan, bilâhare galebé ederek bugün öyle itikat ve zikredilen gece Mi'râc Gecesi itibar edilmektedir».

Ahmed Naim Bey Mi'râc ve İsrâ'nın aklen de isbatı için ilim kanunları ile nazariyelerin, mucizelerin mahiyetleri ve mukayeseleri hakkında bir özetleme yaptıktan sonra şunları söylüyor:

«Biz kâinatın bir Hâhkı olduğuna ve olan biten her ne varsa onun ilâhî irâdesile meydana geldiğine kâiliz. Bu da'vâımıza sayısız ilmi şâhidler varsa da nefyine hiç bir ilmi delil bulunamaz. İnkâr edenlerin sözleri hep indiyata müsteniddir. Allah'ın kudret, azamet ve nihayetsiz irâdesine itikat ediyoruz. Hilâfını iddiâ, hep câhilâne bir inad ve istikbardan ibaret kahr. Allah'ın bu görünen âlemden başkaca da yarattığı birçok âlemlerin, ezcümle zat ve mahiyetce hasselerimizle ilgili olmamakla beraber istedikleri şekillerle teşekküle kabiliyetli melek ve cin adını verdiğimiz bir takım mahlûkatın vücuduna, Pey-

۲۶۰ - (...) حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ هَاشِمٍ الْعَبْدِيُّ . حَدَّثَنَا بَهْرُ بْنُ أَسَدٍ . حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُعْبِرَةِ . حَدَّثَنَا ثَابِتٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أُنِيتُ فَأَنْطَلَقُوا بِي إِلَى زَمْزَمَ . فَشُرِّحَ عَنْ صَدْرِي . ثُمَّ غُسِلَ بِمَاءِ زَمْزَمَ ثُمَّ أُتْرِيتُ » .

260 — () : Enes'bnü Mâlik (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Bana gelindi ve beni Zemzem'e götürdüler, göğsüm yarıldı, sonra Zemzem suyu ile yıkandı. Sonra (ilk yerime) indirildim (bırakıldım)».

۲۶۱ - (...) حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ . حَدَّثَنَا ثَابِتُ الْبُنَانِيُّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَنَاءَ جِبْرِيلَ ﷺ وَهُوَ يَلْعَبُ مَعَ الْغِلْمَانِ . فَأَخَذَهُ فَصْرَعَهُ فَشَقَّ عَنْ قَلْبِهِ . فَاسْتَخْرَجَ الْقَابَ . فَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ عِلْقَةً . فَقَالَ : هَذَا حَظُّ الشَّيْطَانِ مِنْكَ . ثُمَّ غَسَلَهُ فِي طَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ بِمَاءِ زَمْزَمَ . ثُمَّ لَأَمَهُ . ثُمَّ أَعَادَهُ فِي مَكَانِهِ . وَجَاءَ الْغِلْمَانُ يَسْمُونَ إِلَى أُمِّهِ (يَعْنِي ظَاهِرُهُ) فَقَالُوا : إِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ قُتِلَ . فَاسْتَقْبَلُوهُ وَهُوَ مُنْتَقِعُ الْوَيْلِ . قَالَ أَنَسٌ : وَقَدْ كُنْتُ أَرَى أَثَرَ ذَلِكَ الْوَيْلِ فِي صَدْرِهِ

261 — () : Enes'bnü Mâlik (R) den: (şöyle takrir etmiştir:) Rasûlullah (S) çocuklarla oynarken Cibrîl (S) ona geldi, onu aldı, yere yatırdı ve kalbini yardı. Kalbi dışarı çıkardı. Sonra kalbden bir kan pıhtısı çıkardı, peygambere hitaben: Bu şeytanın senden olan nasibidir, diye gösterdi. Sonra kalbi altundan bir tas içinde zemzem suyu ile yıkadı. Sonra kalbi kapadı. Daha sonra onu kendi yerine iâde etti. Bu sırada çocuklar koşarak süt annesine geldiler ve: Muhammed öldürüldü, dediler. Hep birlikte yanına geldiler. O, rengi soluk bir haldeydi. Enes: Ben Rasûlullah'ın göğsünde bu iğnenin izini göürdüm, demıştır.

gamberlerin Allah tarafından vahiy ve doğruluğu bizce muhakkak haberleri üzerine inanıyoruz. Buna karşı serd edilen yegâne itiraz, «Biz bunları görmüyoruz, bunları bilmiyoruz, binaenaleyh bunlar yokdurlar»dan ibaret kâhıyor. Halbuki birşeyi bilmemekden, o şeyin yok olması lâzım gelmez. Beşeriyet içinden süzülüb seçilen bazı kimselerin ilâhî emir ve nehiyleri, meşhûd olmıyan ve sâir insanlarca bilinmeyen semâvî ve arzî haberleri kâh vasıtasız, kâh melek vasıtasıyla almaya kâbiliyetli olacak kemâl derecesinde yaratıldıklarını ve bunların sırf Rabbânî rahmetin eseri olarak hakikatları tebliğ ve kulları ırşad için gönderildiklerini, doğruluklarının nişanı olmak üzere mu'cizeler ile de te'yid edilmiş bulunduklarını tasdik ederiz...»

«İşte bu hadis'de bahis mevzuu olan mu'cize de İyman ehlince tasdik edilmiş olduğu halde bir kısım inadcıların inkârına ma'ruz kalan ilâhî hâdiselerden biridir...» (Tecrid Tercemesi, II, 219-222).

٢٦٢ - (...) حَدَّثَنَا هَرُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ . حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ وَهُوَ ابْنُ بِلَالٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي نَمِرٍ . قَالَ : تَمَيَّتُ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ يُحَدِّثُنَا عَنْ لَيْلَةِ أُسْرَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ مَسْجِدِ الْكَعْبَةِ ؛ أَنَّهُ جَاءَهُ ثَلَاثَةُ قَرَرٍ قَبْلَ أَنْ يُوحَى إِلَيْهِ . وَهُوَ نَائِمٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ . وَسَاقَ الْحَدِيثَ بِقِصَّتِهِ نَحْوَ حَدِيثِ ثَابِتِ الْبُنَانِيِّ . وَقَدَّمَ فِيهِ شَيْئًا وَآخَرَ . وَزَادَ وَتَقَصَّ .

262 — () : Enesü'bnü Mâlik (R), Rasûlullah (S) ın Kâbe mescidinden geceleyin yürütüldüğü geceyi şöyle tahdîs etmiştir: Kendisine o husus da vahyedilmeden Rasûlullah, *el-Mescidu'l-Haram*'da uyurken üç kişi gelmiştir dedi ve hadis'i bütün hikâyesiyle Sabit Bunânî'nin geçen hadis'i tarzında sevketti. Ancak öne geçirdiği, geri bıraktığı, ziyade etiği ve eksik bıraktığı bazı şeyler olmuştur.

٢٦٣ - (١٦٣) وَحَدَّثَنِي حَرَمَةُ بْنُ يَحْيَى التَّحِيْبِيُّ . أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ : كَانَ أَبُو ذَرٍّ يُحَدِّثُ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : قُرْجَ سَقْفُ يَدَيَّ وَأَنَا بِمَكَّةَ . فَتَزَلَ جِبْرِيلُ ﷺ ، فَتَرَجَ صَدْرِي . ثُمَّ غَسَلَهُ مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ . ثُمَّ جَاءَ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مُتَمَلِّي حِكْمَةٍ وَإِيمَانًا . فَأَفْرَغَهَا فِي صَدْرِي . ثُمَّ أَطْبَقَهُ . ثُمَّ أَخَذَ يَدَيَّ فَعَرَّجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ . فَلَمَّا جِئْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا قَالَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِخَازِنِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا : افْتَحْ . قَالَ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا جِبْرِيلُ . قَالَ : هَلْ مَعَكَ أَحَدٌ ؟ قَالَ : نَعَمْ . مَعِيَ مُحَمَّدٌ ﷺ . قَالَ : فَأَرْسَلْ إِلَيْهِ ؛ قَالَ : نَعَمْ . فَفَتَحَ قَالَ : فَلَمَّا عَلَوْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا فَإِذَا رَجُلٌ عَنْ يَمِينِهِ أَسْوَدَةٌ . وَعَنْ يَسَارِهِ أَسْوَدَةٌ . قَالَ : فَإِذَا نَظَرْتُ قَبْلَ يَمِينِي ضُحِكُ . وَإِذَا نَظَرْتُ قَبْلَ شِمَالِي بَكَى . قَالَ فَقَالَ : مَرَحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْإِبْنِ الصَّالِحِ . قَالَ قُلْتُ : يَا جِبْرِيلُ ! مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا آدَمُ ﷺ . وَهَذِهِ الْأَسْوَدَةُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ نَسَمُ بَنِيهِ . فَأَهْلُ الْيَمِينِ أَهْلُ الْجَنَّةِ . وَالْأَسْوَدَةُ الَّتِي عَنْ شِمَالِهِ أَهْلُ النَّارِ . فَإِذَا نَظَرْتُ قَبْلَ يَمِينِي ضُحِكُ . وَإِذَا نَظَرْتُ قَبْلَ شِمَالِي بَكَى . قَالَ ثُمَّ عَرَّجَ بِي جِبْرِيلُ حَتَّى أَتَى السَّمَاءَ الثَّانِيَةَ . فَقَالَ لِخَازِنِهَا : افْتَحْ . قَالَ فَقَالَ لَهُ خَازِنُهَا مِثْلَ مَا قَالَ خَازِنُ السَّمَاءِ الدُّنْيَا . فَفَتَحَ .

فَقَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ : فَذَكَرَ أَنَّهُ وَجَدَ فِي السَّمَاوَاتِ آدَمَ وَإِدْرِيسَ وَعِيسَى وَمُوسَى وَإِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ . وَلَمْ يُذَكِّرْ كَيْفَ مَنَازِلَهُمْ . غَيْرَ أَنَّهُ ذَكَرَ أَنَّهُ قَدْ وَجَدَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

فِي السَّمَاءِ الدُّنْيَا . وَإِبْرَاهِيمَ فِي السَّمَاءِ السَّادِسَةِ . قَالَ فَلَمَّا مَرَّ جِبْرِيلُ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِإِدْرِيسَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ : مَرَّجَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْأَخِ الصَّالِحِ . قَالَ ثُمَّ مَرَّ فَقُلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ فَقَالَ : هَذَا إِدْرِيسُ . قَالَ ثُمَّ مَرَّتُ بِمُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ . فَقَالَ : مَرَّجَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْأَخِ الصَّالِحِ . قَالَ قُلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا مُوسَى . قَالَ ثُمَّ مَرَّتُ بِعِيسَى . فَقَالَ : مَرَّجَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْأَخِ الصَّالِحِ . قُلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ . قَالَ : ثُمَّ مَرَّتُ بِإِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ . فَقَالَ : مَرَّجَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْإِبْنِ الصَّالِحِ . قَالَ قُلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا إِبْرَاهِيمُ .

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : وَأَخْبَرَنِي ابْنُ حَزْمٍ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ وَأَمَّا حَبَّةُ الْأَنْصَارِيِّ كَانَا يَقُولَانِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « ثُمَّ عَرَجَ بِي حَتَّى ظَهَرْتُ لِمُسْتَوًى أَسْمَعُ فِيهِ صَرِيرَ الْأَقْلَامِ » . قَالَ ابْنُ حَزْمٍ وَأَنْسُ بْنُ مَالِكٍ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « فَرَّصَ اللَّهُ عَلَى أُمَّتِي خَمْسِينَ صَلَاةً قَالَ فَرَجَعْتُ بِذَلِكَ حَتَّى أُمِرْتُ بِمُوسَى فَقَالَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَاذَا فَرَضَ رَبُّكَ عَلَى أُمَّتِكَ ؟ قَالَ قُلْتُ : فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسِينَ صَلَاةً . قَالَ لِي مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ : فَرَا جَعِ رَبُّكَ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذَلِكَ . قَالَ فَرَا جَعْتُ رَبِّي فَوَضَعَ شَطْرَهَا . قَالَ فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَخْبَرْتُهُ . قَالَ : رَا جَعِ رَبُّكَ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذَلِكَ . قَالَ فَرَا جَعْتُ رَبِّي . فَقَالَ : هِيَ خَمْسٌ وَهِيَ خَمْسُونَ لَا يُبَدِّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ . قَالَ فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى . فَقَالَ : رَا جَعِ رَبُّكَ . فَقُلْتُ : قَدْ اسْتَحْيَيْتُ مِنْ رَبِّي قَالَ ثُمَّ انْطَلَقَ بِي جِبْرِيلُ حَتَّى نَأَى سِدْرَةَ الْمُنْتَهَى . فَغَشِيَهَا أَلْوَانٌ لَا أَدْرِي مَا هِيَ . قَالَ : ثُمَّ أَدْخَلْتُ الْحَنَّةَ فَإِذَا فِيهَا جَنَابُذُ الْأَوَّلُو . وَإِذَا تُرَابُهَا الْيَسْكُ .

263 — (163) : Enesü'bnü Mâlik (R) şöyle dedi:

Ebü Zerr, Rasûlullah (S)'ın Mirac vak'asını aşağıdaki şekilde tahdis ederdi: Rasûlullah (S) şöyle buyurdu:

«Ben Mekke'de iken evimin tavanı (ansızın) yarıldı. Cibril (S) indi, göğsümü açtı, sonra onu Zemzem suyundan yıkadı, sonra hikmet ve iyyhan ile dopdolu bir tas getirdi, içindekini göğsümün içine boşalttı. Sonra göğsümü kapadı. Sonra elimden tutup beni semaya doğru çıkardı. Dünya semaya (yani bize en yakın semaya) vardığımızda Cibril Aleyhisselâm dünya semanın Hâzinine (bekçisine): Aç, dedi. Hâzin: Kimdir o, dedi. Cibril: Bu Cibril'dir, dedi. Hâzin: Beraberinde kimse var mı? dedi. Cibril: Evet Muhammed (S) beraberimdedir. Hâzin: Ona (gelsin diye) haber gönderildi mi? dedi. Cibril: Evet, dedi. Bunun üzerine Hâzin (ka-

piyi) açtı, dünya semanın üstüne çıktığımızda bir de baktım ki bir kimse (oturmuş) sağ tarafında birtakım karaltılar, sol tarafında da diğer birtakım karaltılar var. O kimse sağ tarafına baktığında gülüyor, sol tarafına baktığında ağlıyor. O zat: Hoş geldin, safa geldin, salih Nebiy, hoş geldin, safa geldin salih oğul, dedi. Ya Cibril! Bu kim? diye sordum. Bu Âdem (S) dir. Sağında ve solunda olan bu karaltılar da çocuklarının ruhlarıdır. Sağında olanlar Cennet ehli, sol tarafında olan karaltılar da ateş ehlidir. Sağına bakınca güler, sol tarafına bakınca ağlar, dedi.

Sonra Cibril beni yükseltti, nihayet ikinci sefaya getirdi. Oranın Hâzinine: Aç, dedi. Onun Hâzini de dünya semanın Hâzininin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı.

Enes der ki: Ebû Zerr, Rasûlullah (S) in semalarda Âdem, İdris, İsâ, Mûsa ve İbrahim -- Allah'ın salâvatı onların hepsine olsun-- Hazretlerini bulduğunu söyledi, fakat onların (herbirerinin) menzillerinin nasıl ve nerede olduklarını tesebit etmedi. Yalnız Âdem (A) i dünya semada, İbrahim'i altıncı semada bulmuş olduğunu söyledi.

Yine Enes der ki: Cibril Rasûlullah (S) ile birlikte 'İdris'e --Allah'ın salâvatı ona olsun-- uğradıklarında İdris: Hoş geldin, sefa geldin salih Nebiy, hoş geldin, sefa geldin salih kardeş dedi.

Sonra Peygamber şöyle buyurdu: «Ben, bu kim? diye sordum. Cibril: Bu, İdris'dir, dedi. Sonra Mûsa Aleyhisselâm'a uğradım. O da: Hoş geldin, sefa geldin salih Nebiy, hoş geldin, safa geldin salih kardeş, dedi. Bu kim? diye sordum. Cibril: Bu, Mûsa'dır, dedi. Sonra İsâ'ya uğradım. O da: Hoş geldin, safa geldin salih Nebiy, hoş geldin safa geldin salih kardeş, dedi. Bu kim? dedim. Cibril: Bu, Meryem oğlu İsâ'dır, dedi. Sonra İbrahim Aleyhisselâm'a uğradım. Hoş geldin, safa geldin sâlih Nebiy, hoş geldin safa geldin sâlih oğul, dedi. Bu kim? dedim. Cibril: Bu İbrahim'dir, dedi.»

İbnu Şihâb şöyle dedi: Bana İbnu Hazm haber verdi ki İbnu Abbas ile Ebû Habbe el-Ensari her ikisi de şöyle derlerdi: Rasûlullah (S) : «Sonra Cibril beni yukarıya götüre götüre nihayet (kazâ ve takdir) kâlemlerinin cızlıtlarını duyacak bir seviyeye çıktım» buyurdu.

Yine İbnu Hazm ile Enesu'bnü Mâlik şöyle dediler: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «(O zaman) Allah ümmetime elli namaz farz kıldı. Bu farziyeti yüklenerek döndüm. Nihayet Mûsa'ya uğradım. Mûsa Aleyhisselâm: Rabbin ümmetine ne farz kıldı? diye sordu. Elli namaz farz kıldı, dedim. Mûsa (A) bana: Rabbine dön, müracaat et. Zira ümmetin buna tâkat getiremez, dedi. Rabbime müraccat ettim. (Rabbim) onun büyük kısmını indirdi. Ben de Mûsa Aleyhisselâmın yanına dönüp bunu ona haber verdim. Mûsa yine: Rabbine müracaat et, çünkü ümmetin buna da takat getiremez, dedi. Tekrar Rabbime döndüm. Allah Taâlâ:

«Onlar beştir, yine onlar ellidir. Benim nezdimde söz (hüküm) tebdil olunamaz» buyurdu. Mûsa'nın yanına döndüm. O yine: Rabbine müracaat et, dedi. Ben de: Artık Rabimden utanır oldum, dedim. Sonra Cibril: Tâ Sidretu'l-Müntehâ'ya birlikte varıncaya kadar beni götürdü. Sidre'yi öyle (acib ve garib) renkler kaplamıştı ki onlar nedir bilemem. Sonra cennete katıldım ki içinde birçok inciden kubbeler vardı. Toprağı da misk (kokulu) idi ».

۳۶۴ - (۱۶۴) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ سَعِيدٍ ، عَنْ قَتَادَةَ ، عَنْ أَنَسٍ

ابْنِ مَالِكٍ . (لَعَلَّهُ قَالَ) عَنْ مَالِكِ بْنِ صَمْعَةَ (رَجُلٍ مِنْ قَوْمِهِ) قَالَ : قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ « يَتَنَا أَنَا عِنْدَ الْبَيْتِ بَيْنَ النَّاسِ وَالْيَقْطَانِ . إِذْ تَمِيعَتْ فَأَنِلَا يَقُولُ : أَحَدُ الثَّلَاثَةِ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ . فَأَتَيْتُ فَأَنْطَلِقَ بِي . فَأَتَيْتُ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ فِيهَا مِنْ مَاءٍ زَمْزَمَ . فَشَرَحَ صَدْرِي إِلَى كَذَا وَكَذَا . (قَالَ قَتَادَةُ : فَقُلْتُ لِلَّذِي مَعِيَ : مَا يَمْنِي ؟ قَالَ : إِلَى أَسْفَلِ بَطْنِهِ) فَاسْتُخْرِجَ قَلْبِي . فَفُصِّلَ بِنَاءُ زَمْزَمَ . ثُمَّ أُعِيدَ مَكَانُهُ . ثُمَّ حُشِيَ إِيْمَانًا وَحِكْمَةً . ثُمَّ أُتِيَتْ بِدَابَّةٍ أَيْضًا يُقَالُ لَهُ الرَّاقُ . فَوَقَّ الْحِمَارُ وَذَوْنُ الْبَنَلِ يَقَعُ خَطْوُهُ عِنْدَ أَقْصَى طَرَفِهِ . فَحُمِلْتُ عَلَيْهِ . ثُمَّ انْطَلَقْنَا حَتَّى أَتَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا . فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ ﷺ . فَقِيلَ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : جِبْرِيلُ . قِيلَ : وَمَنْ مَعَكَ ؟ قَالَ : مُحَمَّدٌ ﷺ . قِيلَ : وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : نَعَمْ . قَالَ

75. Kaf sûresi'nde «ل» yerine «mâ» ile şu Ayet vardır:

وما يبدل القول لدى : Benim yanında söz değiştirilmez... (Kaf: 29).

76. Bu hadis'in sonundaki «LÂ YUBEDDELUL-KAVLU LEDEYYE = Benim nezdimde hüküm tebdil olunmaz» kat'iyetine binaen, bize öarz olan namaz yalnız beş vakit namazdır. Bundan dolayı âlimler vitir namazının farzıyetine kail olmamışlardır. Bu namaz Hanefilere göre vâcibdir.

Hafız İbn Hacer, Buhârî Şerhi Fethu'l-Bârî'de şöyle der:

İsrâ'dan evvel Rasûlullah'ın da, sahâbilerinin de namaz kıldıkları kat'idir. Ancak beş vakit namaz farz olmadan da farz namaz var mıydı, yok muydu? ihtilâfı vardır. Bazılarına göre farz namazlar güneşin doğuşu ile batışından evvel idi...

İmam Nevevî ise şöyle der: İlk vâcib olan şey inzâr ve tevhîde da'vet olmuştu. Sonra Müzzemmil sûresi'nin evvelinde emrolunan gece kıyâmı farz oldu. Daha sonra (diğerlerinin tasrihine göre sahâbiler, geceleri ayakları şişinceye kadar namaza durmakdan hasıl etikleri meşakkatleri Hak Taâlâ bir sene sonra) yine Müzzemmil sûresi'nin sonundaki âyetlerle bu namazın farzıyeti kaldırılarak sahâbilerin yükü hafifletildi. Sonra beş vakit namazın İsrâ gecesinde vucûbu üzerine diğer namazlar nâfileye inkılâb etti. Bununla beraber gece namazı Peygamberin hususıyetinden olarak kendisi hakkında farzıyeti bâkî oldu.

فَفَتَحَ لَنَا . وَقَالَ : مَرْحَبًا بِهِ . وَلَيْعَمَ الْعَجَى جَاء . قَالَ : فَأَتَيْنَا عَلَى آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ . وَسَاقَ الْحَدِيثَ بِقِصَّتِهِ . وَذَكَرَ أَنَّهُ لَقِيَ فِي السَّمَاءِ الثَّانِيَةَ عِيسَى وَيَحْيَى عَلَيْهِمَا السَّلَامُ . وَفِي الثَّالِثَةِ يُوسُفَ . وَفِي الرَّابِعَةِ إِدْرِيسَ . وَفِي الْخَامِسَةِ هَارُونَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَسَلَّمَ قَالَ : ثُمَّ انْطَلَقْنَا حَتَّى انْتَهَيْنَا إِلَى السَّمَاءِ السَّادِسَةِ . فَأَتَيْتُ عَلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ . فَقَالَ : مَرْحَبًا بِالْأَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ . فَلَمَّا جَاوَزْتُهُ بَسَكُنِي . فَنُودِيَ : مَا يُبْكِيكَ ؟ قَالَ : رَبِّ ! هَذَا غَلَامٌ بَعَثْتُهُ بَعْدِي . يَدْخُلُ مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّةَ أَكْثَرَ مِمَّا يَدْخُلُ مِنْ أُمَّتِي . قَالَ : ثُمَّ انْطَلَقْنَا حَتَّى انْتَهَيْنَا إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ . فَأَتَيْتُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ . وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ : وَحَدَّثَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ رَأَى أَرْبَعَةَ أَنْهَارٍ يَخْرُجُ مِنْ أَصْلِهَا نَهْرَانِ ظَاهِرَانِ وَنَهْرَانِ بَاطِنَانِ . فَقُلْتُ : يَا جِبْرِيلُ ! مَا هَذِهِ الْأَنْهَارُ ؟ قَالَ : أَمَّا النَّهْرَانِ الْبَاطِنَانِ فَنَهْرَانِ فِي الْجَنَّةِ . وَأَمَّا الظَّاهِرَانِ فَالنَّيْلُ وَالْفُرَاتُ . ثُمَّ رُفِعَ لِي الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ . فَقُلْتُ : يَا جِبْرِيلُ ! مَا هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ . يَدْخُلُهُ كُلُّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ . إِذَا خَرَجُوا مِنْهُ لَمْ يَمُودُوا فِيهِ آخِرُ مَا قَلْبِهِمْ . ثُمَّ أُتَيْتُ بِإِثْنَيْنِ أَحَدُهُمَا خَيْرٌ وَالْآخَرُ لَبَنٌ . فَمَرَصَا عَلَى فَاخَرْتُ اللَّبَنَ فَقِيلَ : أَصْنَتِ . أَصَابَ اللَّهُ بِكَ . أَمُتْكَ عَلَى الْفِطْرَةِ . ثُمَّ مَرَصَتُ عَلَى كُلِّ يَوْمٍ خَمْسُونَ صَلَاةً . ثُمَّ ذَكَرَ قِصَّتَهَا إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ

264 — (164) : Encsu'bnü Mâlik (R) : (muhtemel ki «şöyle dedi:» diyerek) kendi kavminden bir zat olan Mâliku'bnü Sa'sa'a'dan rivâyet etti. Mâliku'bnü Sa'sa'a şöyle demiştir: Peygamber (S) buyurdu ki: «Bir kere ben, Beyt'in yanında (Hatimde) uyurla uyanık arası bulunuyordum. Birdenbire: «Üç kişiden biri, iki kişi arasındaki» sözlerini söyleyen birini işittim. Derken bana gelindi ve ben, götürüldüm. Nihayet bana içinde Zemzem suyu dolu altundan bir tas getirildi. Şuradan şuraya kadar göğsüm yarıldı. (Katâde dedi ki: Yanımdaki kimseye: Neyi kastediyor, dedim. Karnının aşağısını, dedi.) Kalbim çıkarıldı ve Zemzem suyu ile yıkandı. Sonra eski yerine iâde olundu. Sonra kalbim iman ve hikmet dolduruldu. Daha sonra katırdan küçük, merkepden büyüklük ve adına *Burak* denilen beyaz bir binit getirildi. Onun adımı, gözünün erişebildiği yerin en sonunda vâki' olur. İşte bunun üzerine bindirildim. Sonra yürüdük. Nihayet alt semaya vardık. Cibrîl gök kapısını çaldı. Kim o? denildi. Cibrîl'dir, dedi. Yanındaki kimdir? denildi. Cibrîl: Muhammed'dir, dedi. Ona buraya gelsin diye (davet) gönderildi mi, diye soruldu. Cibrîl: Evet, dedi. Sonra kapıyı bize açtı ve: Merhaha gelen zâta! Bu gelen kişinin gelişi ne güzeldir! dedi. Mûtaâkiben Âdem (S) in

yanına geldik, dedi ve kıssasıyle hadis'i sevketti. Bu arada şunu zikretti: Rasûlullah ikinci semada İsa ve Yahya —selâm onlara olsun— üçüncüde Yûsuf, dördüncüde İdrîs, beşincide Hârûn (salât ve selâm onlara) la karşılaştı. Sonra gittik, nihayet altıncı semaya vardık. Derken Mûsâ Aley-hisselâm'ın yanına geldim ve selâm verdim. Bana: Hoş geldin, safa geldin salih kardeş ve salih Nebiy, dedi. Ben Mûsâ'yı bırakıp geçince Mûsâ ağladı. Seni ağlatan nedir? diye nidâ olundu. Mûsâ: Ey Rabbim! Benden sonra peygamber yaptığın genç işte budur. Onun ümmetinden cennete girenler, benim ümmetimden cennete gireceklerden daha çok olacak, dedi. Sonra gittik, nihayet yedinci semaya vardık. Derken İbrahim'in yanına geldim».

Bu hadis'te râvî şöyle dedi: Peygamber tebliğ etti ki: Kendisi *Sidre*-nin dibinden çıkan dört nehir görmüştür. İki nehir zâhir, iki nehir de bâtındır. Rasûlullah dedi ki: Ey Cibrîl! Bu nehirler nedir? diye sordum. Cibrîl: Bâtını olan nehirler cennete iki nehirdir, zâhiri olan nehirler ise Nil ile Fırat nehirleridir.

Sonra bana *el-Beytu'l-Ma'mûr* gösterildi. Ey Cibrîl! Bu nedir? dedim. Bu, *el-Beytu'l-Ma'mûr*'dur. Ona hergün yetmiş bin melek girer. Bundan çıktıkları zaman artık bu, onların son girişidir. Bir daha oraya dönmezler, dedi.

Sonra bana iki kap getirildi. Onların biri şarab, diğeri süt idi. Bunlar bana sunuldu. Ben sütü seçtim. Bana: (Fıtrata) isâbet ettin. Allah sana (fıtrat, hayır ve fadl) irâde etti. Ümmetin de fıtrat üzerindedir, denildi.

Sonra benim üzerime her gün elli namaz farz kılındı». Bundan sonra İsrâ kıssasını hadis'in sonuna kadar zikretti".

77. Şah Veliyullah Dehlevî, *Huccetu'llah'l-Bâliğa* adlı kıymetli eserinin sonunda Peygamberin siyeri bahsinde Mî'râc'a dâir şunları söylemiştir: El-Mescidu'l-Aksâ'ya, sonra Sidretu'l-Müntehâ'ya ve Allah'ın dilediği yerlere isrâ buyuruldu. Bunun hepsi uyanıkken cesedine idi. Lâkin misâl ile şahâdet arasında berzâh ve ikisinin ahkâmını câmi' bir mevtinde idi. Onun için cesed üzerinde ruh ahkâmını zâhir olmuş, ruh ve rûhl ma'nâlar cesedler halinde temessül eylemişti. On-
dan dolayı bu vak'alardan her biri için ta'bir zâhir olmuştur. Göğsün yarılması ve İyman doldurulması, bunun hakikatı, melek nurların galebesi ve tabiat ale-
vinin sönmesi, kudsiyet hazîresinden vâkı olan ifa'zaya hudû'u demektir. Bu-
rak'a binmesi: Bunun hakikatı, Nefsu Nutkiyye'nin hayvânî kemâl olan ne-
seme üzerine istivasıdır ki, Nefsu Nâtıkası, ahkâmı behimiyyet hevası üzerine
musalat olarak galib olduğu gibi Burak'a binerek yükseldi. Mescid Aksâ'ya is-
râsı: Allah şaâirinin zuhûr etme mahalli, el-Meleu'l-A'lâ himmetlerinin ilgilenme
ve enbiya nazarlarının toplanma yeri ve sanki ilâhî Melekût'a bir pencere gibi
olması hasebledir. Peygamberlerle mülakatı ve mufâhâresi: Bunun hakikatı da,
onlarla Kuds hazîresine irtibatları haysiyetinden ictimâ ve onların arasında
kendine mahsus olan kemal vecihlerinin zuhûrudur. Semadan semaya, Semavâta
çıkması: Bunun hakikatı ise mertebe mertebe Rahman müstevâsına süzülme ve

٢٦٥ - () : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ . حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ سَعْفَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : فَذَكَرَ نَحْوَهُ . وَزَادَ فِيهِ « فَأَنْبِئْتُ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مُثَمَّلٍ حِكْمَةً وَإِيمَانًا فَشُقَّ مِنَ النَّخْرِ إِلَى مَرَاقِ الْبَطْنِ . فَقِيلَ بِمَاءِ زَمْزَمَ . ثُمَّ بُلِيَ حِكْمَةً وَإِيمَانًا » .

265 — () : Enesu'bnu Mâlik (R) Mâliku'bnu Sa'sa (R) dan rivâyet etti. Mâliku'bnu sa'sa', Rasûlullah (S) buyurdu ki diyerek geçen hadis'in benzerini zikretti. Burada şu fazlalık vardır:

«Bana içi hikmet ve iman dolu altundan bir tas getirildi. Göğsüm üst tarafından karın altına kadar yarıldı. Zemzem suyu ile yıkandı. Sonra hikmet ve iman ile dolduruldu».

٢٦٦ - (١٦٥) : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ . قَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْمَالِيَةِ يَقُولُ : حَدَّثَنِي ابْنُ عَمِّ نَبِيِّكُمْ ﷺ (بْنِي ابْنِ عَبَّاسٍ) قَالَ : ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ أُسْرِيَ بِهِ فَقَالَ « مُوسَى آدَمُ طَوَّالٌ كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شَوْوَةَ » . وَقَالَ « عِيسَى جَعْدٌ رُبُوعٌ » . وَذَكَرَ مَالِكًا خَارِجَ جَهَنَّمَ وَذَكَرَ الدَّجَالَ .

266 — (165) : Katâde dedi ki: Ben Ebu'l-Âliye'den işittim, şöyle diyordu: Bana Peygamberinizin amcası oğlu (yani İbnu Abbas) tahdis etti, dedi ki:

ona müvekkel olan melâikenin ve onlara iltihak eden en faziletli insanların hallerine ve Allah Taâlâ'nın onlarda vahiy eylemiş olduğu tedbire ve o Mele'de husûle gelen münakaşaya vukûf ve ma'rifetidir. Mûsâ'nın ağlaması, hasedden değil velâkin umum da'veti gâlb etmiş olmasının ve yolunda bulunub da tahsil edememiş olduğu bir kemâlin bahâsının misâlidir. Sıdretu'l-Muntehâya gelince: O, kevn (kâinat) ağacıdır. Kâinatın bir tedbir altında bazısının bazısına terettübü ile gıdalananda, nemalananda vesairede ictima eden bir ağaç gibi ictima etmesidir. Hayvan misalinde temessül etmedi, zira efradında külli siyâsete şebih tedbir cümlel icmâliyye'ye en ziyade benzleyen şey hayvan değil, ağaçtır. Çünkü hayvanda tafsîl kuvvetler vardır. Ve onda irâde senenî (yolu) tabiatten daha sarîhtir. Onun dibinden çıkan nehirler ise şehâdetinde olduğu gibi melekûtda fe-yazan eden Rahmet, hayat ve nemalandırmadır. Onun için burada şehadet âleminde de Nil ve Fırat gibi bazı faydalı işler taayyün etmiştir. Onu kaphıyan nurlar da ilâhî tedelliyât ve Rahmânî tedbirâtıdır ki şehadette istîdâtlara göre yaldiramaktır. El-Beytu'l-Ma'mûr'e gelince; onun hakikatı da beşerin secdelerinin, tazarrûlarının teveccüh eylediği ilâhî tecellidir ki yanlarındaki

Rasûlullah (S) kendisinin geceleyin yürütüldüğü vakti zikretti ve bu arada şöyle buyurdu: «Mûsâ buğday renkli ve uzun boyludur. Sanki Yemen'in Şenue kabilesi erkeklerinden biri gibidir». Ve yine Rasûlullah: «İsâ toplu vücutlu ve orta boyludur» buyurdu. Cehennem'in bekçisi olan Mâlik'i ve Deccal'ı da zikretti.

۳۶۷ - (.) وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ حَدَّثَنَا ابْنُ عَمْرٍو نَبِيِّكُمْ ﷺ (ابْنُ عَبَّاسٍ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرَى بِبَنِي مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ. رَجُلٌ آدَمُ طَوَالٍ جَمِيدٌ كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شَنْوَةَ. وَرَأَيْتُ عِيسَى بْنَ مَرْيَمَ مَرْبُوعَ الْخَلْقِ. إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ. سَبِطَ الرَّأْسِ». وَارَى مَا لَيْكَ خَازِنَ النَّارِ، وَالذُّجَالِ. فِي آيَاتٍ أَرَاهُنَّ اللَّهُ إِيَّاهُ. فَلَا تَكُنْ فِي مَرِيَّةٍ مِنْ لِقَائِهِ [۲۷ / السَّجْدَةِ / ۲۳۴].
قَالَ: كَانَ قَتَادَةُ يُفَسِّرُهَا أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ قَدْ لَقِيَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ.

267 — () : Ebu'l-Âliye şöyle dedi: Bize Peygamberimizin amca oğlu (İbn Abbas) tahdis etti, dedi ki:

Rasûlullah (S) şöylebuyurdu: «Semaîara yükseltildiğim gece Mûsâ'bnı İmran Aleyhisselâm'a uğradım. Şenûc kabilesi erkeklerinden biri gibi esmer yüzlü, uzun boylu ve toplu vücutlu bir zattır.

Meryem oğlu İsâ'yı da orta yapılı, rengi kırmızı ile beyaza mâil, salıverilmiş düz saçlı gördüm».

Rasûlullah'a ateşin Hâzini (bekçisi) olan Mâlik ve Deccal da gösterildi. Birçok âyetler içinde Allah onları da kendisine göstermiştir: «فَلَا تَكُنْ فِي مَرِيَّةٍ مِنْ لِقَائِهِ» (Ey mü'min!) Şimdi sen, ona kavuşmaktan bir şüphede olma» (es-Secde: 23).

Râvî dedi ki: Katâde bu âyeti Peygamber (S) Mûsâ Aleyhisselâm'a muhakkak kavuşmuştur, diye tefsir ederdi.

Kâ'be ve Beytu'l-Makdis tarzında bir beyt olarak temessül etmiştir. Sonra bir kab sût ve bir kab şarab getirildi de sûdû ihtiyar etti. Cibril bunun üzerine: Fıtrata hîdâyet olundun, şarabı alsaydın ümmetin azacaktı, dedi. Demek ki Rasûlullah (S) ümmetinin zuhûr menşei ve câmil olmuştur».(Hak Dini, VI, 4589 dan naklen).

٢٦٨ - (١٦٦) حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ وَشَرِيحُ بْنُ يُونُسَ قَالَا : حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ : أَخْبَرَنَا دَاوُدُ بْنُ أَبِي هِنْدٍ عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَرَّ بِوَادِي الْأَزْرَقِ فَقَالَ « أَيْ وَادٍ هَذَا ؟ » فَقَالُوا : هَذَا وَادِي الْأَزْرَقِ . قَالَ « كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ هَابِطًا مِنَ النَّبِيِّ وَلَهُ جُورٌ إِلَى اللَّهِ بِالتَّلْبِيَةِ » ثُمَّ أَتَى عَلَى نَبِيَّةٍ هَرَشَى . فَقَالَ « أَيْ نَبِيَّةٌ هَذِهِ ؟ » قَالُوا : تِلْبِيَّةٌ هَرَشَى . قَالَ « كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى يُونُسَ بْنِ مَتَّى عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى نَاقَةٍ حُمْرَاءَ جَعْدَةٍ عَلَيْهِ جَبَّةٌ مِنْ صُوفٍ . خِطَامُ نَاقَتِهِ خُلْبَةٌ . وَهُوَ يُبَايِ » .

قَالَ ابْنُ حَنْبَلٍ فِي حَدِيثِهِ : قَالَ هُشَيْمٌ : يَعْنِي لِفًا .

268 — (166) : İbnu Abbas (R) dan, (şöyle demiştir) :

Rasûlullah (S) ; *Ezrak vâdisine* uğradı ve: Bu, hangi vâdîdir? buyurdu. Bu, Ezrak vâdisidir, dediler. Rasûlullah: Ben gür sesiyle Alah'a telbiye ederek seniyeden (tepeden) aşağı inerken Mûsâ Alcyhisselâm'a bakıyor gibiyim, dedi. Sonra *Hersâ* tepesine geldi ve yine: Bu, hangi tepedir? diye sordu. *Hersâ* tepesidir, dediler. Rasûlullah: Ben etine dolu, kırmızı bir dişi deve üstünde, üzerinde yünden bir cübbe olduğu halde Yûnus'u'bnü Mettâ aleyhisselâma bakıyor gibiyim. Devesinin çilbiri lifdendir. O, telbiye eder haldeydi, buyurdu.

İbnu Hanbel kendi hadis'inde: Huseym: «hulbe» ile lifi kastediyor, dedi diye nakletmiştir.

٢٦٩ - (..) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ دَاوُدَ ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ قَالَ : سِرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ فَمَرَرْنَا بِوَادٍ . فَقَالَ « أَيْ وَادٍ هَذَا ؟ » فَقَالُوا : وَادِي الْأَزْرَقِ . فَقَالَ « كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ (فَذَكَرَ مِنْ لَوْنِهِ وَشَعْرِهِ شَيْئًا لَمْ يَحْفَظْهُ دَاوُدُ) وَاصِمًا إِصْبَعَيْهِ فِي أُذُنِهِ . لَهُ جُورٌ إِلَى اللَّهِ بِالتَّلْبِيَةِ . مَارًا بِهَذَا الْوَادِي » قَالَ « ثُمَّ سِرْنَا حَتَّى أَتَيْنَا أَعْلَى نَبِيَّةٍ فَقَالَ « أَيْ نَبِيَّةٌ هَذِهِ ؟ » قَالُوا : هَرَشَى أَوْ لِفَتْ . فَقَالَ « كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى يُونُسَ عَلَى نَاقَةٍ حُمْرَاءَ عَلَيْهِ حُتَّةٌ صُوفٍ . خِطَامُ نَاقَتِهِ لِفٌ خُلْبَةٌ . مَارًا بِهَذَا الْوَادِي مُلْبِيًا » .

269 — () : İbnu Abbâs (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) ile beraber Mekke ve Medîne arasında yürüdük, bir vâdiye vardık. Bu hangi vâdîdir? diye sordu. *Ezrak* vâdisidir, dediler. «İki parmağını kulaklarına koymuş, yüksek sesiyle Allah'a telbiye ederek bu vâdiyi geçerken Mûsâ (S) ya bakıyor gibiyim» buyurdu. Renginden ve saçından da birşey söylemiş, fakat râvî Dâvûd bunu ezberliyememiş-

tir. İbnu Abbas dedi ki: Sonra *Seniyye* denilen yere gelinceye kadar yürüdük. Rasûlullah: Bu, hangi *Seniyye*'dir? dedi. *Herşâ* yahut *Lefit* tepesidir, dediler. Bunun üzerine Rasûlullah: «Ben Yûnus'u kırmızı bir dişi deve üstüne binmiş, devesinin ipi lif hulbesinden, kendi üzerinde de yünden bir cübbe olduğu halde telbiye ederek işte bu vâdiyi geçerken görür gibiyim» buyurdu.

٢٧٠ - (.) حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ؛ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ فَذَكَرُوا الدَّحَالَ فَقَالَ: إِنَّهُ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ كَافِرٌ. قَالَ، فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: لَمْ أَسْمَعْهُ قَالَهُ ذَاكَ وَلَكِنَّهُ قَالَ: «أَمَّا إِبْرَاهِيمُ، فَانْظُرُوا إِلَى صَاحِبِكُمْ. وَأَمَّا مُوسَى، فَارْجُلُ آدَمَ جَمْدٌ عَلَى تَحْلِ أَحْمَرَ مَحْطُومٍ بِحُلْبَةٍ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ إِذَا انْحَدَرَ فِي الْوَادِي يُبَلِّي»

270 - (.) : Mücâhid şöyle dedi: Biz İbnu Abbas'ın yanındaydık. Oradakiler Deccal'ı zikrettiler. Biri: O, iki gözünün arasında «kâfir» yazılmış olandır, dedi. Bunun üzerine İbn Abbas şöyle dedi: Rasûlullah bunu söylerken duymadım. Fakat O, şöyle buyurdu: «İbrahim'e gelince: Sahibinize bakınız. Mûsâ ise, esmerce, toplu vücutlu, lif ile yularlanmış kırmızı bir deve üzerinde olarak, ben onu (*Ezrak*) vâdisine inerken telbiye eder bir halde bakıyor gibiyim».

٢٧١ - (١٦٧) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ. حَدَّثَنَا ابْنُ عَدِيٍّ وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْجٍ. أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «عُوضَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ. فَإِذَا مُوسَى ضَرَبَ مِنَ الرِّحَالِ كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شَوْءَةٍ. وَرَأَيْتُ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَإِذَا أَقْرَبُ مِنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهَا عُرْوَةَ بْنُ مَسْعُودٍ. وَرَأَيْتُ إِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَإِذَا أَقْرَبُ مِنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهَا صَاحِبِكُمْ (يَعْنِي نَفْسَهُ) وَرَأَيْتُ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَإِذَا أَقْرَبُ مِنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهَا دَحْيَةَ» (وَيَرْوَاهُ ابْنُ رُمْجٍ) «دَحْيَةُ ابْنُ خَلِيفَةَ»

271 - (176) : Câbir (R) den:

Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Peygamberler bana gösterildi. Mûsâ şenûe (kabilesi) erkeklerinden biri gibi uzun boylu, balık etlidir. İsâ'bnü Meryem Aleyhisselâm'ı gördüm. Bir de baktım ki o, benzerlikce Urvetu'bnü Mes'ûd'a en yakın gördüğüm bir kimsedir. İbrahim'i —Allah'ın salâvatı ona olsun— da gördüm. O da benzerlikce sahibinize (kendini kasdediyor) en yakın gördüğüm kimsedir. Cibril Aleyhisselâm'ı da gördüm. O da benzerlikce Dihye'ye en yakın gördüğüm kimsedir». İbnu Rumh'un rivâyetinde: «Dihhetu'bnü Halife» denilmiştir.

٢٧٢ - (١٦٨) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ (وَتَقَارَبَا فِي اللَّفْظِ) قَالَ ابْنُ رَافِعٍ : حَدَّثَنَا .
وَقَالَ عَبْدُ : أَخْبَرَنَا (أَخْبَرَنَا) عَبْدُ الرَّزَّاقِ . أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الرَّهْرِيِّ ؛ قَالَ : أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ ، عَنْ
أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « حِينَ أُسْرِيَ بِي لَقِيتُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ (فَنَمَّتُهُ النَّبِيُّ ﷺ) فَإِذَا
رَجُلٌ (حَسْبُهُ قَالَ) مُضْطَرِبٌ . رَجُلُ الرَّأْسِ . كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شَنْوَةَ . قَالَ ، وَلَقِيتُ عِيسَى (فَنَمَّتُهُ
النَّبِيُّ ﷺ) فَإِذَا رُبْعَةٌ أَحْمَرُ كَأَنَّمَا خَرَجَ مِنْ دِيمَاسٍ » (بَعْنِي حَمَامًا) قَالَ ، وَرَأَيْتُ إِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ
عَلَيْهِ . وَأَنَا أَشْبَهُ وَلَدِهِ . قَالَ ، فَأَتَيْتُ يَانَاءَ بْنِ أَحَدِهِمَا لَبَنٌ وَفِي الْآخِرِ خَمْرٌ . فَقِيلَ لِي : خُذْ أُيْهُمَا
شَبْتٌ . فَأَخَذْتُ اللَّبَنَ فَشَرِبْتُهُ . فَقَالَ : هَدَيْتَ الْفِطْرَةَ . أَوْ أَصَبْتَ الْفِطْرَةَ . أَمَا إِنَّكَ لَوْ أَخَذْتَ الْخَمْرَ
غَوَتْ أَمَّتُكَ »

272 — (168) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Peygamber (S) buyurdu ki: «Geceleyin yürütüldüğüm zaman Mûsâ Aleyhisselâm'a kavuştum. (Peygamber onu tavsif ederek:) Bir de gördüm ki, O, Şenûe kabilesi erkeklerinden biri gibi kara yağız, uzun boylu, balık etli, düz saçlı bir zattır. İsâ'ya da kavuştum (Peygamber onu da tavsif ederek:) İsâ, orta yapılı, sanki hamamdan çıkmış gibi al çehreliydi. İbrahim salavatullahi aleyh'i de gördüm. Çocukları içinde ona en çok benziyeni benim. Sonra bana birinin içinde süt, diğerinde şarap bulunan iki kap getirildi. Ve: Bunların hangisini diler sen al, denildi. Ben sütü aldım ve onu içtim. Bana: Fıtrata hidâyet olundun, yahud fıtrata isâbet ettin. Eğer sen şarabı almış olsaydın, ümmetin azgın olurdu, dedi».

(٧٥) بَابُ ذِكْرِ الْمَسِيحِ بْنِ مَرْيَمَ وَالْمَسِيحِ الدَّجَالِ

٢٧٣ - (١٦٩) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ : قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ؛
أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « أَرَانِي لَيْلَةً عِنْدَ الْكَفَّةِ قَرَأْتُ رَجُلًا آدَمَ كَأَحْسَنِ مَا أَنْتَ رَأَيْتَ مِنْ
آدَمِ الرِّجَالِ . لَهُ لَيْثَةٌ كَأَحْسَنِ مَا أَنْتَ رَأَيْتَ مِنَ الْآثَمِ . قَدْ رَجَلَهَا فَعَمِيَ تَقَطَّرُ مَاءٌ . مُشَكِّكًا
عَلَى رَحْلَيْنِ (أَوْ عَلَى عَوَاتِقِ رَجُلَيْنِ) يَطُوفُ بِالْبَيْتِ . فَسَأَلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ قِيلَ : هَذَا الْمَسِيحُ
ابْنُ مَرْيَمَ ثُمَّ إِذَا أَنَا بِرَجُلٍ حَمْدٍ قَطَطٍ . أَغْوَرِ النَّبِيِّ الْيَمْنَى كَأَنَّمَا عَيْبَةُ طَافِقَةٍ . فَسَأَلْتُ : مَنْ هَذَا ؟
قِيلَ : هَذَا الْمَسِيحُ الدَّجَالُ » .

(75) · MERYEM OĞLU MESİH (Aleyhisselâm) İLE
DECCAL MESİH'İN ZİKRI BÂBİ

—oOo—

273 — (169) : Abdullahi'bnu Umer (R) den:

Rasûlullah (S) şöyle buyurmıştır: «Ben bir gece kendimi Kâ'be'nin yanında gördüm, derken gözüm, erkek esmeri olarak gördüğüm kimsele-
rin en güzeli olan kara yağız bir zata ilişti. Onun, gördüğüm saçların en
güzeli nev'inden uzunca saçları vardı. Onları taramıştı. Saçlar su damla-
tır bir haldeydi. İki zata (yahut iki kişinin omuzlarına) dayanmış olarak
Beyti tavaf ediyordu. (Orada bulunanlara:) Bu kimdir? diye sordum.
Bu, Meryem Oğlu Mesîh'dir denildi. Sonra birdenbire gayetle kıvrıkcık
saçlı, sağ gözü şaşı, sanki salkımındaki emsalinden dışarı çıkmış iri bir
üzüm dânesi gibi börtlek birisiyle karşılaştım. Bu kimdir? diye sordum.
İşte bu, Mesîh Deccal'dir denildi".

٢٧٤ - () حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْمُسَيْبِيُّ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ (يَعْنِي ابْنَ عِيَّاضٍ) عَنْ مُوسَى
(وَهُوَ ابْنُ عَقْمَةَ) عَنْ نَافِعٍ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا، بَيْنَ ظَهْرَانِي النَّاسِ،
الْمَسِيحَ الدَّجَالَ فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَيْسَ بِأَعْوَرَ. أَلَا إِنَّ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ أَعْوَرُ عَيْنِ الْيَمْنَى
كَأَنَّ عَيْنَهُ عَيْنٌ طَائِفَةٌ» قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَرَأَيْتَ اللَّيْلَةَ فِي الْمَنَامِ عِنْدَ الْكُفَّةِ. فَإِذَا رَجُلٌ
أَدَمٌ كَأَخْسِ مَا تَرَى مِنْ أَدَمِ الرِّجَالِ تَضْرِبُ لِمَتَهُ بَيْنَ مَسْكِنَيْهِ رَجُلٌ الشَّعْرِ يَقْطُرُ رَأْسُهُ مَاءً.
وَاصِمًا يَدْبُهُ عَلَى مَسْكِنَيْ رَجُلَيْنِ وَهُوَ يَتَنَهَّمَا تَطُوفُ بِالْبَيْتِ فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالُوا: الْمَسِيحُ
ابْنُ مَرْيَمَ وَرَأَيْتُ وَرَأَاهُ رَجُلًا جَمَدًا قَطَطًا أَعْوَرَ عَيْنِ الْيَمْنَى كَأَشْبَهُ مَنْ رَأَيْتُ مِنَ النَّاسِ بِابْنِ قُطَيْبٍ.
وَاصِمًا يَدْبُهُ عَلَى مَسْكِنَيْ رَجُلَيْنِ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذَا الْمَسِيحُ الدَّجَالُ».

274 - () : Abdullahi'bnü Umer (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) birgün insanların arasında Deccal Mesih'i zikretti ve
şöyle buyurdu: Hiç şüphesiz ki Allah Tabâreke ve Taâlâ şaşı değildir.
Dikkat edin ki Deccal Mesih'in sağ gözü şasıdır. Onun gözü sanki salkı-

78. «Mesih, Hz. İsa'nın lakabıdır. Bu sıfat Deccal'a da izafe edilmiştir. Bu kelime
muhtelif ma'nalarda kullanıldığına göre elbette cihetleri de başka başkadır.
Rağıb, Müfredat'ında, Mesih, aslında bir şey üzerine eli yürütmek ve bir şey-
den ondaki eseri gidermektir, diyor. Mesih bu iki ma'nasına göre mültaaddid
seylere itlak olunmuştur. İsa'ya Mesih denmesi hususunda mültaaddid sebepler
söylenmiştir. Aynı, binlardan yirmi üçünü topladığını bildiriyor. Kamûs sahibi
bunları elliye çıkarıyor. Meşşâün denilen ilim ve dîn kaydıyla siyahat eden
feylesoflar, ruhbanlar gibi İsa'nın da seyr ve siyahat etmesi, meshettiği insan-
ların iyi olması, istisnasız her lîgat âliminin bildirdiği sebeplerdir. İbrahim
Nahaf, Hesih'i siddik ile tefsir etmiştir ki İsa'nın daima hakkı tasdik eder,
daima doğru hareket eder olmasıdır. Mücâhid ise, bu kelimeyi Kuhl ve Hilm ile
tefsir etmiştir ki İsa'nın vakar ve sekinetli haliz selim bir fıtratta olmasıdır».

Bu sıfatın Deccal'a izafe edilmesinin sebebine gelince, hadîs'te bildirildiği
üzere bir gözünün sıllık ve ayıblı olmasıdır.

mındaki emsalinden dışarı çıkmış, iri bir üzüm dânesi gibidir». Yine Rasûlullah şöyle buyurdu: «Ben, geceleyin uykuda kendimi Kâ'be yanında gördüm. Ansızın esmer bir zatla karşılaştım. Sanki o, göreceğin esmer erkeklerin en güzelidir. Başının saçı iki omuzu arasınca sarkıyor, saçları taranıp arınmıştı da, başı su damlatıyordu. İki elini iki kişinin omuzlarına koyarak, o iki kişi arasında Beyti tavaf ediyordu. Bu, kimdir? dedim, Meryem'in Oğlu Mesih'dir, dediler. Onun arkasında gayetle kıvrıkcık saçlı, sağ gözü sakat ve börtlek, gördüğüm insanlar arasında İbnu Katan'a en çok benzeyen birisini gördüm. Bu da iki elini iki kişinin omuzlarına koyarak Beyt'i tavaf ediyordu. Bu kimdir? diye sordum. Bu, Mesih Deccal'dir diye cevap verdiler.

٢٧٥ - (...) حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا حَنْظَلَةُ عَنْ سَالِمٍ ، عَنْ ابْنِ عُثَيْمٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « رَأَيْتُ عِنْدَ الْكُفَّةِ رَجُلًا آدَمَ . سَبَطَ الرَّأْسِ . وَاضْمًا يَدَيْهِ عَلَى رَجُلَيْنِ . يَنْكَبُ رَأْسُهُ (أَوْ يَقَطُرُ رَأْسُهُ) . فَسَأَلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالُوا: عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ ، أَوِ الْمَسِيحُ بْنُ مَرْيَمَ (لَا نَدْرِي أَى ذَلِكَ قَالَ) وَرَأَيْتُ وَرَاءَهُ رَجُلًا أَمْرًا . جَعَدَ الرَّأْسِ . أَغْوَرَ الْعَيْنِ الْيُمْنَى . أَشْبَهُ مَنْ رَأَيْتُ بِهِ أَنَّ قَطَنَ . فَسَأَلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالُوا: الْمَسِيحُ الدَّجَالُ . »

275 — () : İbnu Umer (R)den: Rasûlullah (S) şöyle buyurmıştır: «Kâbe'nin yanında esmer, düz saçlı, iki elini iki kimsenin üstüne koymuş olarak başı su akıtan (yahut başı damlatan) bir kimse gördüm. Bu kimdir? diye sordum. Meryem oğlu İsâ'dır, yahut da Meryem oğlu Mesih'tir, dediler. (Râvî: Bunlardan hangisini söylediğini bilmiyorum, dedi). Onun arkasında da kırmızı, saçı kıvrıkcık, sağ gözü sağı birisini gördüm. O, gördüğüm kimseler içinde İbnu Katan'a en çok benzeyen kimsedir. Bu kimdir? diye sordum. Mesih Deccal'dir, dediler».

٢٧٦ - (١٧٠) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا آيْتُ عَنْ عُقَيْلٍ ، عَنْ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ ابْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « لَمَّا كَذَّبَنِي قُرَيْشٌ . قُمْتُ فِي الْحَجْرِ فَجَلَّ اللَّهُ لِي يَنْتَ الْمَقْدِسِ . فَطَفِقْتُ أَخْبِرُهُمْ عَنْ آيَاتِهِ وَأَنَا أَنْظَرُ إِلَيْهِ . »

276 — (170) : Câbiru'bnü Abdillâh (R) dan:

Rasûlullah (S) şöyle buyurmıştır: «Kureys beni tekzib etiği zaman Hicr'da" ayakta durdum. Müteâkiben Alah bana, *Beytu'l-Makdis* ile

79. Hicr, Kâbe'nin Kureys tarafından inşası sırasında yapı malzemesi yetiştirmediği için Beyt'in dışında bırakılan yarım daireye benzer, etrafı kısa duvarla çevrili yerdir. Buraya Hatim adı da verilir.

gözümün arasındaki mesafeyi kaldırdı. Ben de Beytu'l-Makdis'e bakarak onun alâmetlerinden Kureys'e haber vermeye başladım».

۲۷۷ - (۱۷۱) حَدَّثَنِي حَرَمَةُ بْنُ يَحْيَى . حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « يَنْشَأُ أَنَا نَأْتِمُ رَأْيُنِي أَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ . فَإِذَا رَجُلٌ آدَمُ سَبَطُ الشَّعْرِ . بَيْنَ رَجُلَيْنِ . يَنْطُفُ رَأْسُهُ مَاءً (أَوْ يَهْرَاقُ رَأْسُهُ مَاءً) قُلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ قَالُوا : هَذَا ابْنُ مَرْيَمَ . ثُمَّ ذَهَبَتْ أَلْفَتُ فَإِذَا رَجُلٌ أَحْمَرُ . جَسِيمٌ . جَعْدُ الرَّأْسِ . أَعْوَرُ الْعَيْنِ . كَانَ عَيْنُهُ عَيْنَةً طَافِيَةً . قُلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ قَالُوا : الدَّجَالُ . أَقْرَبُ النَّاسِ بِهِ شَبَهًا ابْنُ قَطَنِ . »

277 — (171) : Umeru'bnü Hattab (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) dan işittim, şöyle buyuruyordu:

«Ben bir kere uyumuştum. Kendimi Kâ'be'de tavaf ediyor gördüm. O sırada esmer, salıverilmiş düz saçlı bir zat gördüm. İki kişi arasında (onlara dayanıyor), başı su damlatıyordu. (Yahut başı bir su akıtıyordu). Bu kimdir? dedim. Bu, Meryem'in oğludur, dediler. Sonra iltifat etmek üzere ilerlediğim zaman kıpkırmızı yüzü, uzun boylu, başı kıvrıkcık saçlı, gözü sakat, börtlek, sanki gözü salkımındaki diğer dânelerden dışarı çıkmış, iri bir üzüm dânesi gibi olan bir adamla karşılaştım. Bu kimdir? diye sordum. Deccal'dir dediler. İnsanlar içinde ona en çok benziyeni İbnu Katan'dır».

۲۷۸ - (۱۷۲) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا حُجَيْنُ بْنُ الْمُنْثَرِ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَزِيرِ (وَهُوَ ابْنُ أَبِي سَلَمَةَ) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَقَدْ رَأَيْتُنِي فِي الْحَجْرِ . وَقَرَيْتُ تَسْلُتِي عَنْ مَسْرَكِي . فَسَأَلْتَنِي عَنْ أَشْيَاءَ مِنْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ لَمْ أَنْبِئْهَا . فَكُرِبْتُ كُرْبَةً مَا كُرِبْتُ مِثْلَهُ قَطُّ . قَالَ فَرَفَعَهُ اللَّهُ إِلَى أَنْظَرُ إِلَيْهِ . مَا يَسْأَلُونِي عَنْ شَيْءٍ إِلَّا أَنْبَأْتُهُمْ بِهِ . وَقَدْ رَأَيْتُنِي فِي جَمَاعَةٍ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ . فَإِذَا مُوسَى قَائِمٌ يُصَلِّي . فَإِذَا رَجُلٌ ضَرْبُ جَعْدٍ كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شَوْءَةٍ . وَإِذَا عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَائِمٌ يُصَلِّي . أَقْرَبُ النَّاسِ بِهِ شَبَهًا عُرْوَةُ ابْنُ مَسْعُودٍ الثَّقَفِيُّ . وَإِذَا إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَائِمٌ يُصَلِّي . أَشَبَّهُ النَّاسِ بِهِ صَاحِبُكُمْ (يَعْنِي نَفْسَهُ) فَحَافَتِ الصَّلَاةُ فَأَمَّتْهُمْ . فَلَمَّا فَرَغَتْ مِنَ الصَّلَاةِ قَالَ قَائِلٌ : يَا مُحَمَّدُ ! هَذَا مَالِكٌ صَاحِبُ النَّارِ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ . قَالَتْ لَهُ إِلَيْهِ فَبَدَأَنِي بِالسَّلَامِ . »

278 — (172) : Ebû Hureyre (R) dedi ki:

Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Yemin ederim ki kendimi Hicr'da buldum. Kureys bana siyahatımdan soruyordu. Bilhassa *Beytu'l-Makdis*'e dâir öyle şeyler sormuştu ki, ben İsrâ gecesini onlarla ilgilenip tesbit etmemiştim. Bu cihetle o kadar müşkil bir vaziyete düştüm ki hiç bir zaman öyle sıkılmamıştım. Bunun üzerine Allah benimle *Beytu'l-Makdis* arasında hâil olan mesafeyi kaldırdı. Ben orayı görüyor ve ne sorarlarsa muhakkak ona bakarak cevap veriyordum. Ve yine kendimi Peygamberler'den bir cemaat içinde gördüm. Bir de baktım ki Mûsâ, dikilmiş namaz kılıyor. O, düz saçlı, Şenûe kalibesi erkeklerinden birine benzer bir erkek tipindedir. Meryem Oğlu İsâ Aleyhisselâm'ı da dikilmiş, namaz kılarken gördüm. Benzerlikçe insanların ona en yakın olanı Urvetu'bnü Mes'ûd es-Sakafî'dir. İbrahim Aleyhisselâm'ı da ayakta durmuş, namaz kılarken gördüm. İnsanların ona en çok benziyenini sahibinizdir (kendisini kastediyor). Derken namaz vakti oldu. Ben onlara imam oldum, namazı bitirince bir sözcü: Ya Muhammed! Ateşin (cehennem) sahibi olan Mâlik işte budur ona selâm ver, dedi. Ben ona doğru dönmüştüm ki hemen o, bana selâm verdi.

(۷۶) باب في ذكر سيرة النبي

۲۷۹ — (۱۷۳) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ . حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ مِغْوَلٍ . وَحَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . جَمِيعًا عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثَيْمٍ . وَأَلْفَاظُهُمْ مُتَقَارِبَةٌ . قَالَ ابْنُ عُثَيْمٍ : حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ مِغْوَلٍ عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ عَدِيٍّ ، عَنْ طَلْحَةَ ، عَنْ مَرْثَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ؛ قَالَ : لَمَّا أَسْرَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَتَى بِهِ إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى . وَهِيَ فِي السَّمَاءِ السَّادِسَةِ . إِلَيْهَا يَنْتَهِي مَا يُرْجَى بِهِ مِنَ الْأَرْضِ . فَيُقْبَضُ مِنْهَا . وَإِلَيْهَا يَنْتَهِي مَا يُهْبَطُ بِهِ مِنْ فَوْقِهَا . فَيُقْبَضُ مِنْهَا . قَالَ : إِذْ يَنْتَهِي السِّدْرَةُ مَا يَنْتَهِي [۱۷۳/۱۶۹] . قَالَ : فَرَأَيْتُ مِنْ ذَهَبٍ . قَالَ ، فَأَعْطَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثًا : أَعْطَى الصَّلَاةَ الْخَمْسَ . وَأَعْطَى خَوَاتِيمَ سُورَةِ الْبَقَرَةِ . وَغَفَرَ ، لِمَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ مِنْ أُمَّتِهِ شَيْئًا ، الْمُفْجِمَاتِ .

(76) SIDRETU'L-MÜNTEHÂ'NIN ZIKRÎNE DÂİR BÂB "

—oOo—

279 — (173) : Abdullahi'bnü Mes'ûd (R) şöyle dedi:

80. Sidretu'l-Muntehâ, muntehânın siddresi diye bir izafet terkiibidir. Muntehâ, mekân ismi veya mimlî masdar olabileceğine göre Nihayet siddresi veya son had-din siddresi ma'nâsını ifâde eder bir isim olmuştur. Sidre bir ağaçtır. Asım Molla gu izahatı veriyor: Sidre, nebk ağacı ismidir ki Arabistan kirazı tâ'bir olunur. Trabzon hurması o nevindendir. Mulfredî siddredir, cem'i, siderât, sîdirât, sider

Rasûlulah (S) geceleyin semalara yürütüldüğü zaman, kendisi *Sidretu'l-Müntehâ*'ya kadar vardırıldı. O, altıncı semadadır. Yerden yükseltilen şeyler ancak oraya kadar varabilir ve herşey oradan alınır. Daha yukarısından indirilen şeyler orada nihâyet bulur ve oradan alınır.

« اذْهَبْ فِي السُّورَةِ مَا يَشِئُ : O dem ki o Sidre'yi bürüyen bürüyordu » (en-Necm: 16) dedi. Onu, altundan pervaneler (gibi anlatılamaz güzellikler ve sayılmaz derecede çokluklar) diye tefsir etmiştir.

Dedi ki: Orada Rasûlullah (S) a üç şey verilmiştir: Kendisine beş namaz verilmiştir. el-Bakara sûresinin sonları verilmiştir ve bir de ümmetimden Allah'a hiç birşeyi ortak kılmadan ölen kimseler için *mukhammat* (yani sahibini helâke götüren günahlar) mağfiret olunmuştur.

٢٨٠ - (١٧٤) وَحَدَّثَنِي أَبُو الرَّيِّعِ الزَّهْرَانِيُّ حَدَّثَنَا عَبَّادُ (وَهُوَ ابْنُ الْعَوَّامِ) حَدَّثَنَا الشَّيْبَانِيُّ قَالَ : سَأَلْتُ دُرَّ بْنَ حُبَيْشٍ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى [١١/١٠٢] قَالَ : أَخْبَرَنِي أَنَّ مَسْعُودًا ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى حَبْرِيْلَ لَهُ سِتْمَانَةُ حَاجِجِ

280 — (174) : Şeybânî dedi ki: Ben Hubeys oğlu Zirr'e Azîz ve Celîl olan Allah'ın: « فكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى : *İki yay kadar, yahut daha yakın oldu* » (en-Necm: 9) kavlinin tefsirini sordum. İbnu Mes'ûd bana Peygamber (S)'in Cibrîl'i altıyüz kanatlı olarak gördüğünü haber verdi, dedi.

٢٨١ - () حَدَّثَنَا أَبُو تَوَكُّرٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا خَفْصُ بْنُ عِيَّاتٍ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ ، عَنْ دُرِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ، قَالَ : مَا كَذَبَ الْقَوَادُ مَا رَأَى [١١/١٠٣] قَالَ : رَأَى حَبْرِيْلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَهُ سِتْمَانَةُ حَاجِجِ

281 — () : Abdullah: « مَا كَذَبَ الْقَوَادُ مَا رَأَى : *Omun gördüğünü kalb yalan çıkarmadı* » (en-Necm: 11) âyetinin tefsirinde, O, Cibrîl Aleyhisselâm'ı altıyüz kanatlı olarak gördü, demiştir.

ve südür gelir. Bu ağaç iki türlü olur. Biri, bustânîdir ki yemişi hoş olub, yaprağı ile gasl olunur. Birisi, berridir ki yemişi kekre olur. Ve ikisinin de gölgesi begayet koyu, latîf ve hafîf olur.

Bu sidr maddesinde bir hayret ma'nâsı da vardır (Kamus Tercemesi, 2/385). Seder ve sederat, göz kamaşmak ve hayran olmak demektir. Bunda binâ-i nevî olduğu zamanda bir nevî tahayyîl ifâde eder. Mûfessirler Sidretu'l-Müntehâ'yı her iki ma'nâya işaret ederek tefsir etmişlerdir. Tafsîlâtına girişmeden şu kadarını zikrederim ki sidre burada hudud taşını temsil etmektedir. Mahlûkatın ilmi ancak oraya kadar çıkabilir, daha öteye ne melek ne sâire asla geçemez. Bütün bunların hakikî hâlini ancak Allah bilir.

٢٨٢ - () : حَدَّثَنَا أَبُو حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سُلَيْمَانَ الشَّيْبَانِيِّ : سَمِعَ رِزْقَ بْنَ حُبَيْشٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ، قَالَ : لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى [٥٢/النجم/١٨] قَالَ : رَأَى حَزْرِيْلَ فِي صُورَتِهِ ، لَهُ سِتْمَانَةُ خَنَاجِ

282 — () : Abdullah: « Andolsun ki O, Rabbının en büyük âyetlerinden bir kısmını görmüştür » (en-Necm: 18) kelâmının tefsîri hakkında, Rasûlullah Cibrîl'i kendi sûretinde iken altıyüz kanatlı olarak görmüştür, dedi.

(٧٧) — معنى قول الله عز وجل : ولقد رآه زلّ امرئ

وهل رأى النّبي صلى الله عليه وسلم ربه ليلة الإسراء ؟

٢٨٣ - (١٧٥) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ ، عَنْ عَطَاءٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ . وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزْلَةً أُخْرَى [٥٢/النجم/١٢] قَالَ : رَأَى حَزْرِيْلَ .

« لقد رآه نَزْلَةً أُخْرَى » (77) AZİZ VE CELİL OLAN ALLAH'IN: KAVLİNİN MA'NÂSİ VE PEYGAMBER'İN İSRÂ GECEŚİ RABBİNİ GÖRÜP GÖRMEDİĞİ BÂBİ

—oOo—

283 — (175) : Ebû Hureyre (R): « لقد رآه نَزْلَةً أُخْرَى » : Andolsun ki O, onu diğer bir defa da inişinde gördü » (en-Necm: 13) âyetinin tefsîrinde, O, Cibrîl'i gördü, demiştir.

٢٨٤ - (١٧٦) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا حَمَّصٌ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ ، عَنْ عَطَاءٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ : قَالَ : رَأَاهُ بِقَلْبِهِ .

284 — (176) : Ibnu Abbas (R): « O, onu kalbiyle gördü » demiştir.

٢٨٥ - () : حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو سَمِيْدٍ الْأَشْجُ . جَمِيعًا عَنْ وَكِيعٍ . قَالَ الْأَشْجُ : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ زِيَادِ بْنِ الْمُطَنِّبِ أَبِي جَهْمَةَ ، عَنْ أَبِي الْمَالِيَةِ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ : قَالَ : مَا كَذَبَ الْفَوَاحِشُ مَا رَأَى [٥٢/النجم/١١] وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزْلَةً أُخْرَى [٥٢/النجم/١٢] قَالَ : رَأَاهُ بِفَوَاحِشِهِ مَرَّتَيْنِ .

285 — () : Ibnu Abbas (R): « Onun gördüğünü gönül tek-zib etmedi » (en-Necm: 11) ile, « Kasem olsun ki O, onu bir daha da inişinde gördü » (en-Necm: 13) âyetlerinin tefsîrinde, O, onu gönlü ile iki kerre gördü, dedi.

٢٨٦ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ عَنِ الْأَعْمَشِ . حَدَّثَنَا أَبُو جَهْمَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ .

286 — () Bize Ebû Bekirî'bnü Ebi Şeybe tahdîs etti. Bize Hafsu'bnü Gıyâs, Â'meş'den tahdîs etti. Bize Ebû Cehme, bu isnadla tahdîs etmiştir.

٢٨٧ - (١٧٧) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ دَاوُدَ ، عَنْ الشَّعْبِيِّ ، عَنْ مَسْرُوقٍ ؛ قَالَ : كُنْتُ مُتَّكِئًا عِنْدَ عَائِشَةَ . فَقَالَتْ : يَا أَبَا عَائِشَةَ ! ثَلَاثٌ مَنْ تَكَلَّمَ بِوَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللَّهِ الْفِرْيَةَ . قُلْتُ : مَا هُنَّ ؟ قَالَتْ : مَنْ زَعَمَ أَنَّ مُحَمَّدًا ﷺ رَأَى رَبَّهُ فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللَّهِ الْفِرْيَةَ . قَالَ وَكُنْتُ مُتَّكِئًا فَجَلَسْتُ . فَقُلْتُ : يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ ! أَنْظِرِيْنِي وَلَا تَعْجَلِيْنِي . أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : وَقَدْ رَأَاهُ بِالْأَفْقِ الْمُبِينِ [١١/١٢٤٩] وَقَدْ رَأَاهُ نَزَلَةً أُخْرَى [١٢/١٠٢] فَقَالَتْ : أَنَا أَوَّلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ سَأَلَ عَنْ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . فَقَالَ : « إِنَّمَا هُوَ جَبْرِيلُ . لَمْ أَرَهُ عَلَى صُورَةٍ الَّتِي خُلِقَ عَلَيْهَا غَيْرَ هَاتَيْنِ الْمَرَّتَيْنِ . رَأَيْتُهُ مُنْهَبِطًا مِنَ السَّمَاءِ . سَادًّا عِظَمَ خَلْقِهِ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ » . فَقَالَتْ : أَوَلَمْ تَسْمَعْ أَنَّ اللَّهَ يَقُولُ : لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ [١/١٠٣] أَوَلَمْ تَسْمَعْ أَنَّ اللَّهَ يَقُولُ : وَمَا كَانَ لِيَشْرَ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَى حَكِيمٍ [١١/١٠١] قَالَتْ : وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَتَمَ شَيْئًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللَّهِ الْفِرْيَةَ . وَاللَّهُ يَقُولُ : يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ [١٠/١٠٣] قَالَتْ : وَمَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُخْبِرُ بِمَا يَكُونُ فِي غَدٍ فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللَّهِ الْفِرْيَةَ . وَاللَّهُ يَقُولُ : قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ [١٧/٢٧] .

287 — (177) : Mesruk şöyle dedi: Âişe'nin yanında dayanmış vaziyetteydim. Yâ Ebâ Âişe! Üç şey vardır ki her kim onlardan birini söylerse, Allah'a karşı büyük iftirâ etmiş olur, dedi. Nedir onlar? dedim. Her kim Muhammed (S) Rabbını gördü diye zu'mederse, Allah'a karşı büyük iftira etmiş olur, dedi. Ben dayanıyordum. Hemen oturdum ve: Ey mü'minlerin anası! Bana müsaade buyur, acele etme! Aziz ve Celîl olan Allah: «*Andolsun ki O, onu apaçık ufukta görmüştür*» (et-Tekvîr: 23); «*Yemin olsun ki O, onu, bir daha da inişinde gördü*» (en-Necm: 13) buyurmadı mı? dedim. Bunun üzerine ben dedi: Bu ümme-

tin Rasûlullah'dan onu ilk evvel soranıyım. Buyurdu ki: «O Cibril'dir. Onu yaradılmış olduğu sûret üzere bu iki kerreden başka görmedim. Semadan inerken gördüm. Hilkatinin büyüklüğü, sema ile arz arasını örtmüştü» dedikten sonra Aîşe: Hem işitmedin mi? dedi: Allah Taâlâ: «Gözler onu idrak etmez ve fakat O, gözleri idrak eder. O, latîfdir, habirdir» (el-En'âm: 103) buyuruyor. Ve işitmedin mi? Allah Taâlâ: «Bununla beraber hiç bir beşer için kâbil değildir ki Allah ona başka surette kelâm söylesin. Ancak Vahy ile veya bir hicab arkasından veyahut bir Rasûl gönderib de izniyle ona dilediğini vahyettirmesi müstesna. Çünkü O, çok yüksek, çok hakîmdir» (eş-Şûra: 51) buyuruyor.

Aîşe dedi: Her kim Rasûlullah Allah'ın kitabından bir şey ketmetti diye zu'mederse, Allah'a karşı büyük iftira etmiş olur. İşitmedin mi? Allah: «Ey Rasûl! Sana Rabbinden her indirilene tebliğ et, etmezsen onun risâletini edâ etmiş olmazsın» (el-Mâide: 67) buyuruyor.

Her kim yarın olacak şeyi haber verir olduğunu iddia ederse, muhakkak Allah'a karşı büyük iftira etmiş olur. Allah «De ki: Göklerde ve yerde Allah'dan başka kimse gaybı bilmez» (en-Neml: 65) buyuruyor, dedi.

٢٨٨ - (...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ . حَدَّثَنَا دَاوُدُ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، نَحْوُ حَدِيثِ ابْنِ عُثَيْبَةَ . وَرَأَى : قَالَتْ . وَلَوْ كَانَ مُحَمَّدٌ ﷺ كَأَنَّمَا شَيْئًا يَأْتِي أَنْزَلَ عَلَيْهِ لَكُم مِّمَّنْ هَذِهِ الْآيَةُ : وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفَى فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتُخْفَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ أَنْ تُخْفَاهُ [الأحراب/٢٢/٢٧٤٩] .

288 — () : Dâvûd, bu isnadla İbnu Uleyye hadis'i tarzında tahdîs etti ve şunu ziyade eyledi: Aîşe şöyle dedi: Eğer Muhammed (S) kendisine indirilenden birşey gizleseydi şu âyeti gizlerdi: «Hatırla o zamana ki Allah'ın kendisine nimet verdiği ve senin de yine kendisine lutufta bulunduğun zâta sen: Zevcenin uhdeye tut, Allah'dan kork, diyordun da Allah'ın açığa çıkarıcısı olduğu şeyi içinde gizliyor, insanlardan korkuyordun. Halbuki Allah kendisinden korkmana daha çok lâyıktır» (el-Ahzâb: 38).

٢٨٩ - (...) حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْبَةَ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ عَنْ الشَّعْبِيِّ ، عَنْ مَسْرُوقٍ ؛ قَالَ : سَأَلْتُ عَائِشَةَ : هَلْ رَأَى مُحَمَّدٌ ﷺ رَأَى ؟ فَقَالَتْ : سُبْحَانَ اللَّهِ ! لَقَدْ قَفَّ شَعْرِي لِأَقُلْتُ . وَسَأَلْتُ الْحَدِيثَ بِفَيْصِهِ وَحَدِيثُ دَاوُدَ أَنْتُمْ وَأَطْوَلُ

289 — () : Mesrûk dedi ki, Aîşe'ye: Muhammed (S) Rab-
bini gördü mü? diye sordum. Sübhanallah! Vallahi, bu söylediğin sözden
ötürü tüylerim diken diken oldu, dedi ve hadis'i bütünüyle sevketti. Da-
vud'un hadis'i daha tamam ve daha uzundur.

۲۹۰ - (...) وَحَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ حَدَّثَنَا أَبُو أَسَامَةَ . حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا عَنْ ابْنِ أَشْوَعٍ ، عَنْ عَائِشَةَ ،
عَنْ مَسْرُوقٍ ؛ قَالَ قُلْتُ لِعَائِشَةَ فَأَيْنَ قَوْلُهُ . ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى فَأَوْحَى
إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى [۰۲/الجمعة ۱۱۰] قَالَتْ : إِنَّمَا ذَاكَ جِبْرِيلُ ۖ كَانَ يَأْتِيهِ فِي صُورَةِ الرِّجَالِ .
وَإِنَّهُ أَتَاهُ فِي هَذِهِ الْمَرَّةِ فِي صُورَتِهِ الَّتِي هِيَ صُورَتُهُ ، فَسَدَأَفَى السَّمَاءَ .

290 — () : Mesrûk dedi ki: Aîşe'ye: «Sonra yaklaştı der-
ken sarktı, iki yay kadar, yahut daha yakın oldu da kuluna vahyettiğini
etti» (en-Necm: 8-10) âyetleri nereye işaretler? diye sordum. Bu ancak
Cibrîl (S) dir. Cibrîl ona erkekler sûretinde gelirdi. Bu defa Cibrîl ona
asıl kendi sûreti olan kılıkta gelmiş ve semanın ufkunu (etrafını) kapat-
mıştır, diye cevap verdi.

(۷۸) بَابُ فِي قُرُونٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : نَوْرٌ أَلَى أَرَاهُ ، وَفِي قُرُونٍ : رَأَيْتُ نَوْرًا

۲۹۱ - (۱۷۸) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ يَزِيدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ قَتَادَةَ ،
عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ ؛ قَالَ : سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ هَلْ رَأَيْتَ رَبَّكَ ؟ قَالَ « نُوْرٌ أَنَّى
أَرَاهُ » .

(78) RASÛLULLAH (S) İN: «BİR NUR ONU NASIL (yahut nerede)
GÖRÜRÜM» VE «BİR NUR GÖRDÜM» SÖZLERİ HAKKINDA BÂB

—oOo—

291 — (178) : Ebû Zerr (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) a: «Rabbini gördün mü?» diye sordum. «Bir nûr, onu
nasıl görürüm (yahut, nerede görürüm)» buyurdu.

۲۹۲ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ . حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . ع وَحَدَّثَنِي حُجَّاجُ بْنُ
الشَّاعِرِ . حَدَّثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ . حَدَّثَنَا هَمَّامٌ . كِلَاهُمَا عَنْ قَتَادَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ . قَالَ قُلْتُ لِأَبِي ذَرٍّ :
لَوْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَسَأَلْتُهُ . فَقَالَ : عَنْ أَيِّ شَيْءٍ كُنْتَ تَسْأَلُهُ ؟ قَالَ : كُنْتُ أَسْأَلُهُ هَلْ رَأَيْتَ
رَبَّكَ ؟ قَالَ أَبُو ذَرٍّ : قَدْ سَأَلْتُ فَقَالَ « رَأَيْتُ نَوْرًا » .

292 — () : Abdullah'ibnu Şakik dedi ki: Ebû Zerr'e Rasûlullah'ı görcydım muhakkak sorardım, dedim. Neyi sorardın? dedi. Rabbinı gördün mü? diye sorardım, dedim. Ebû Zerr: Ben sordum da: «Bir nûr gördüm» buyurdu, dedi.

(۷۹) باب فی قورہ علیہ السلام : ہذا اللہ لا ینام ، وفی قورہ : مجاہد النور

لو کشفہ لأمر من سبحات وجهہ ما انتهى إليه بصرہ من خلقہ

۲۹۳ — (۱۷۹) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ . قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مَرْثَةَ ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ ، عَنْ أَبِي مُوسَى ، قَالَ قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِخَمْسِ كَلِمَاتٍ . فَقَالَ « إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَنَامُ وَلَا يَتَبَنَّى لَهُ أَنْ يَنَامَ . يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ . يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ . وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ . حِجَابُهُ النُّورُ . » (وَفِي رِوَايَةِ أَبِي بَكْرٍ : النَّارُ) لَوْ كَشَفَهُ لَأَخْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ . » (وَفِي رِوَايَةِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ الْأَعْمَشِ وَلَمْ يَقُلْ حَدَّثَنَا) .

(79) RASÛLULLAH (S)İN: «ALLAH UYUMAZ» VE «ONUN HİCÂBİ ANCAK NURDUR. EĞER ONU AÇIVERSEYDİ VECHİNİN SUBUHÂTI BASARININ İHATA ETTİĞİ BÜTÜN MAHLÜKÂTI YAKARDI» SÖZLERİ HAKKINDA BÂB

—oOo—

293 — (179) : Ebû Mûsâ (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) bizim aramızda kalktı ve şu boş kelimeyi söyledi: «Aziz ve Celil olan Allah uyumaz, uyumak ona lâyük olmaz. O, adâlet (aletin) i alçaltır ve yükseltir. Gündüzün amelinden önce gecenin; ve gecenin amelinden önce gündüzün ameli ona yükseltilir. Onun hicâbı nûrdur. (Ebû Bekr'in rivâyetinde: Nâr'dır). Eğer onu açsaydı vechinin subuhatı, basarının ihata ettiği bütün mahlûkatı yakardı. (Ebû Bekr, Â'meş'den olan rivâyetinde: *Haddesena*, dememiştir.)

۲۹۴ — (...) حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . قَالَ : قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ . ثُمَّ ذَكَرَ بِمَثَلِ حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ . وَلَمْ يَذْكُرْ « مِنْ خَلْقِهِ » وَقَالَ حِجَابُهُ النُّورُ .

294 — () Bize İshaku'bnü İbrahim tahdis etti. Bize Cerir, A'meş'-den bu isnadla haber verdi. O: Rasûlullah bizim aramızda kalktı ve dört kelimeyi söyledi demiş, sonra Ebû Muâviye hadis'i gibi zikretmiştir. «Mahlûkatından» terkiğini söylememiş, fakat «onun hicâbı nûrdur» sözünü söylemiştir.

٢٩٥ — (..) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَفْصٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي شُعْبَةُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مَرْثَةَ ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ ، عَنْ أَبِي مُوسَى ؛ قَالَ : قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِأَرْبَعٍ « إِنَّ اللَّهَ لَا يَنَامُ وَلَا يَنبُتِي لَهُ أَنْ يَنَامَ يَرْفَعُ الْقِسْطَ وَيَخْفِضُهُ . وَيَرْفَعُ إِلَيْنَا عَمَلُ النَّهَارِ بِاللَّيْلِ . وَعَمَلُ اللَّيْلِ بِالنَّهَارِ » .

295 — () : Ebû Mûsâ (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) bizim aramızda doğruldu ve şu dört şeyi söyledi : «Allah uyumaz ve uyumak ona lâayık olmaz. O adaleti yükseltir ve alçaltır. Gündüzün ameli geceleyin, gecenin ameli de gündüzleyin ona yükseltilir».

(٨٠) بَابُ إِبْرَاءِ رُؤْيَا الْمُؤْمِنِينَ فِي الْآخِرَةِ رَبِّهِمْ سَمَاءً وَتَعَالَى

٢٩٦ — (١٨٠) حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضِيُّ ، وَأَبُو غَسَّانَ الْمِصْمِيُّ ، وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . جَمِيعًا عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ . وَاللَّفْظُ لِأَبِي غَسَّانَ . قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الصَّمَدِ . حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو الْجَوْنِيُّ عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ؛ قَالَ « جَنَّاتٍ مِنْ فِضَّةٍ . آيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا . وَجَنَّاتٍ مِنْ ذَهَبٍ آيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا . وَمَا يَنْظُرُونَ إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِذَاةَ الْكِبَرِيَاءِ عَلَى وَجْهِهِ . فِي جَنَّةٍ عَذْنٍ » .

(80) MÜ'MİNLERİN ÂHİRETTE RABLARI SÜBHÂNEHÜ VE TAÂLÂ'YI GÖRMELERİNİ İSBÂT BÂBİ

—oOo—

296 — (180) : Abdullahi'bnü Kays — ki Ebû Mûsâ'l-Eş'arî'-dir — (R) den: Peygamber (S) şöyle buyurdu: «İki cennet vardır ki bunların kapları ve içlerindeki esya gümüştedir. Diğer iki cennet daha vardır ki " bunların kapları ve eşyaları da altındandır. Adn cennetindeki

81. Bu ifadeye göre burada dört cennetden bahsedilmektedir. Bunlardan ikisi:

cennet ehli ile bunların Rablarına nazarı arasında Allah'ın vechinde (yüzünde) Kibriya ridâsından başka birşey bulunmayacaktır.

٢٩٧ - (١٨١) حَدَّثَنَا عُبيدُ اللَّهِ بْنُ مُهْرَبِنٍ مَيْسَرَةَ . قَالَ : حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتِ الْبُنَانِيِّ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى ، عَنْ صُهَيْبٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ ، قَالَ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ ؟ فَيَقُولُونَ : أَلَمْ تُبَيِّضْ وَجُوهَنَا ؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ ؟ قَالَ فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ » .

297 — (181) : Suheyb (R) den: Nebiy (S) şöyle buyurmuştur: Cennet ehli Cennete girdiği zaman, Allah Tabâreke ve Taâlâ: «Bir şey istiyor musunuz ki arttırayım?» buyurur. Yüzlerimizi ağartmadın mı? Bizleri ateşten kurtarıp cennete girdirmedin mi? derler. Mûtaakiben hicabı kaldırır. Artık onlara Azîz ve Celîl olan Rablarına nazar etmekten daha sevimli hiç birşey verilmiş değildir.

٢٩٨ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَرُونَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَزَادَ : ثُمَّ عَلَّاهُ هَذِهِ الْآيَةَ : لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ [١٠/يونس/٢٦].

298 — () Bize Ebubekri'bnü Ebi Şeybe tahdîs etti. Bize Yezîdu'bnü Hârûn, Hammâdu'bnü Seleme'den bu isnadla tahdîs etti ve şunu ziyade etti: Sonra şu âyeti tilâvet buyurdu: «*Güzellik yapanlara daha güzeli, bir de ziyade var*» (Yunus: 26).

«*ولن خاف مقام ربهم جنتان*» (Kıyamette hisab sebebiyle) Rabbinin divanında durmaktan korkan kimseler için iki cennet vardır» (er-Rahman: 46) âyetinde bildirilen iki cennettir. Bunlar Adn ve Na'im denilen ve Mukarrabûn'a mahsûs olan cennetlerdir. Hadîs'te bunların kablâ ve bütûn eşyası altundan olduğu haber veriliyor.

Diğer iki cennet ise: «*ومن دونهما جنتان*» iki cennetden başka iki cennet daha vardır» (er-Rahman: 62) âyetinde bildirilen cennetlerdir. Hadîs'te bunların kapları ve bütün eşyası gümüşten olduğu bildirilmiştir.

Bazılarına göre, âyetteki «*Dûn*» kelimesi mertebeten diğerinden aşağı ma'nâsına değil, (tercemede gösterildiği vechile) «başka, gayr» ma'nâsındadır. Bu takdirde cennet ehlinin herbirine dört cennet isabet edecek, demektir. (Beydâvî, Şeyhzâde, Medârik)

(٨١) باب معرفة طريق السجدة

٢٩٩ - (١٨٢) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا يَمْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ غَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ ؛ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّ نَاسًا قَالُوا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « هَلْ تُصَارُونَ فِي رُؤْيَا الْقَمَرِ لَيْلَةَ النِّدْرِ ؟ » قَالُوا : لَا . يَا رَسُولَ اللَّهِ ! قَالَ « هَلْ تُصَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ ؟ » قَالُوا : لَا . يَا رَسُولَ اللَّهِ ! قَالَ « فَإِنَّكُمْ تَرَوْنَهُ كَذَلِكَ . يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . فَيَقُولُ : مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْهُ فَيَتَّبِعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الشَّمْسَ الشَّمْسَ وَيَتَّبِعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الْقَمَرَ الْقَمَرَ وَيَتَّبِعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الطَّوَاغِيتَ الطَّوَاغِيتَ وَتَبْقَى هَذِهِ الْأُمَّةُ فِيهَا مُنَافِقُوهَا . فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ ، تَبَارَكَ وَتَعَالَى ، فِي صُورَةٍ غَيْرِ صُورَتِهِ الَّتِي يَعْرِفُونَ . فَيَقُولُ : أَنَا رَبُّكُمْ . فَيَقُولُونَ : نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ . هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِينَا رَبُّنَا . فَإِذَا جَاءَ رَبُّنَا عَرَفْنَاهُ . فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ تَعَالَى فِي صُورَتِهِ الَّتِي يَعْرِفُونَ . فَيَقُولُ : أَنَا رَبُّكُمْ . فَيَقُولُونَ : أَنْتَ رَبُّنَا فَيَتَّبِعُونَهُ وَيُضْرَبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَيْ حَتَمٍ . فَأَكُونُ أَنَا وَأُمِّي أَوَّلَ مَنْ يُحْبِزُ . وَلَا يَتَسَكَّمُ يَوْمَئِذٍ إِلَّا الرُّسُلُ . وَدَعْوَى الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ : اللَّهُمَّ اسْلَمْ ، اسْلَمْ . وَفِي جَهَنَّمَ كَلَالِبٌ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ . هَلْ رَأَيْتُمُ السَّعْدَانِ ؟ » قَالُوا : نَعَمْ . يَا رَسُولَ اللَّهِ ! قَالَ « فَإِنَّهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ . غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ مَا قَدَرُ عَظَمَتِهَا إِلَّا اللَّهُ . تَخْطِفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ . فَمِنْهُمْ الْمُؤْمِنُ بَنَى بِعَمَلِهِ . وَمِنْهُمْ الْمُحَازِي حَتَّى يُنْجَى . حَتَّى إِذَا فَرَّغَ اللَّهُ مِنَ الْقَضَاءِ بَيْنَ الْعِبَادِ ، وَأَرَادَ أَنْ يُخْرِجَ بِرَحْمَتِهِ مَنْ أَرَادَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ ، أَمَرَ الْمَلَائِكَةَ أَنْ يُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ مَنْ كَانَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا ، يَمْنُ أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يَرْحَمَهُ ، يَمْنُ يَقُولُ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . فَيَعْرِفُونَهُمْ فِي النَّارِ . يَعْرِفُونَهُمْ بِأَثَرِ السُّجُودِ . تَأْكُلُ النَّارُ مِنْ ابْنِ آدَمَ إِلَّا أَثَرَ السُّجُودِ . حَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَ أَثَرَ السُّجُودِ . فَيُخْرِجُونَ مِنَ النَّارِ وَقَدْ امْتَحَسُوا . فَيُصَبُّ عَلَيْهِمْ مَاءُ الْحَيَاةِ . فَيَنْبِثُونَ مِنْهُ . كَمَا تَنْبِثُ الْحَبَّةُ فِي حِمْلِ السَّيْلِ . ثُمَّ يَفْرُغُ اللَّهُ تَعَالَى مِنَ الْقَضَاءِ بَيْنَ الْعِبَادِ . وَيَبْقَى رَجُلٌ مُقْبِلٌ بِوَجْهِهِ عَلَى النَّارِ . وَهُوَ آخِرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولًا الْجَنَّةَ . فَيَقُولُ : أَيُّ رَبٍّ ! احْزِفْ وَجْهِي عَنِ النَّارِ . فَإِنَّهُ قَدْ قَشَبَنِي بِهَا . رَأَخِرَ فَنِي ذَكَوْهَا . فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ

مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَدْعُوهُ . ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : هَلْ عَسَيْتَ أَنْ تَسْأَلَ غَيْرَهُ
فَيَقُولُ : لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهُ . وَيُعْطِي رَبُّهُ مِنْ عُهُودٍ وَمَوَاقِيقَ مَا شَاءَ اللَّهُ . فَيَصْرِفُ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ .
فَإِذَا أَقْبَلَ عَلَى الْجَنَّةِ وَرَأَاهَا سَكَتَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُتَ . ثُمَّ يَقُولُ : أَيُّ رَبٍّ أَقْدَمَنِي إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ
فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ : أَلَيْسَ قَدْ أُعْطِيتَ عُهُودَكَ وَمَوَاقِيقَكَ لَا تَسْأَلُنِي غَيْرَ الَّذِي أُعْطَيْتُكَ . وَبِذَلِكَ يَا ابْنَ آدَمَ !
مَا أَعْدَرَكَ ! فَيَقُولُ : أَيُّ رَبٍّ ! وَيَدْعُو اللَّهَ حَتَّى يَقُولَ لَهُ : قَهْلَ عَسَيْتَ أَنْ أُعْطَيْتُكَ ذَلِكَ أَنْ تَسْأَلَ غَيْرَهُ !
فَيَقُولُ : لَا . وَعِزَّتِكَ ! فَيُعْطِي رَبُّهُ مَا شَاءَ اللَّهُ مِنْ عُهُودٍ وَمَوَاقِيقَ . فَيُقَدِّمُهُ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ . فَإِذَا قَامَ
عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ انْفَهَقَتْ لَهُ الْجَنَّةُ . فَرَأَى مَا فِيهَا مِنَ الْخَيْرِ وَالشُّرُورِ . فَيَسْكُتُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُتَ .
ثُمَّ يَقُولُ : أَيُّ رَبٍّ ! أَدْخَلَنِي الْجَنَّةَ . فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَهُ : أَلَيْسَ قَدْ أُعْطِيتَ عُهُودَكَ وَمَوَاقِيقَكَ
أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَ مَا أُعْطِيتَ . وَبِذَلِكَ يَا ابْنَ آدَمَ ! مَا أَعْدَرَكَ ! فَيَقُولُ : أَيُّ رَبٍّ ! لَا أَكُونُ أَشَقَّ خَلْقِكَ
فَلَا يَزَالُ يَدْعُو اللَّهَ حَتَّى يَضْحَكَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مِنْهُ . فَإِذَا ضَحِكَ اللَّهُ مِنْهُ ، قَالَ : ادْخُلِ الْجَنَّةَ . فَإِذَا
دَخَلَهَا قَالَ اللَّهُ لَهُ : تَمَنَّى . فَيَسْأَلُ رَبُّهُ وَيَتَمَنَّى . حَتَّى إِذَا اللَّهُ لِيَذْكُرُهُ مِنْ كَذَا وَكَذَا ، حَتَّى إِذَا
انْقَطَعَتْ بِهِ الْأُمَانِي . قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : ذَلِكَ لَكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ .

قَالَ عَطَاءُ بْنُ يَزِيدَ : وَأَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ لَا يَرُدُّ عَلَيْهِ مِنْ حَدِيثِهِ شَيْئًا . حَتَّى إِذَا
حَدَّثَ أَبُو هُرَيْرَةَ : إِنَّ اللَّهَ قَالَ لِذَلِكَ الرَّجُلِ : وَمِثْلُهُ مَعَهُ . قَالَ أَبُو سَعِيدٍ : وَعَشْرَةُ أَمْثَالِهِ مَعَهُ .
يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ! قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : مَا حَفِظْتُ إِلَّا قَوْلَهُ : ذَلِكَ لَكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ . قَالَ أَبُو سَعِيدٍ : أَشْهَدُ أَنِّي

حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَوْلَهُ : ذَلِكَ لَكَ وَعَشْرَةُ أَمْثَالِهِ
قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ . وَذَلِكَ الرَّجُلُ آخِرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولًا الْجَنَّةَ .

(81) ALLAH'I RÜ'YET YOLUNU TANIMA BÂBİ

—oOo—

299 — (182) : Ebû Hureyde (R) şöyle haber verdi: Birta-
kım insanlar Rasûlullah (S) a hitaben: Ya Rasûlallah! Biz kıyamet gü-
nünde Rabbimizi görür müyüz? diye sordular. Rasûlullah (S): «Bedir
olduğu gece ayı görmek hususunda itişip kakışır, birbirinize zarar verir
misiniz? buyurdu. Hayır, ya Rasûlallah! dediler. Tekrar, önünde hiç bir
bulut yokken güneşi görmekte birbirinize zarar verir misiniz? diye sor-

du. Hayır, ya Rasûlallah! dediler. Rasûlullah şöyle buyurdu: İşte sizler onu böyle göreceksiniz. Kıyamet gününde Allah insanları toplar ve «Her kim her neye tapıyorduyorsa onun ardına düşsün buyurur. Artık güneşe tapıyor olan güneşin, aya tapıyor olan ayın, tâğûtlara tapıyor olan tâğûtların ardına düşer. Yalnız bu ümmet, içlerinde münafıkları da olduğu halde (yerinde durup) kalır. Allah Tabâreke ve Taâlâ onlara evvelce tanıdıklarından başka bir surette gelir ve: «Ben sizin Rabbinizim» buyurur. Onlar (Rablerini o tecelli ile tanıyamadıkları için): Senden Allah'a sığınırız. Rabbimiz bize gelinceye kadar bizim yerimiz burasıdır. (Yerimizden ayrılmayız). Rabbimiz bize geldiğinde biz onu tanırız, derler. Allah Taâlâ bu defa onlara tanıdıkları surette gelip: «Ben Rabbinizim» buyurur. Onlar da: Sen bizim Rabbimizsin derler ve ona tâbî olurlar». Cehennemde de ortasına Sırat (yani köprü) kurulur. Ümmetimle beraber onun üzerinden geçenlerin ilki ben olurum. O gün peygamberden başka hiç bir kimse tekellüm edemez. Rasullerin de o günkü duâları: Ya Allah! Selâmet ver, selâmet ver (den ibaret) olur.

Cehennemde Sa'dan dikenlerine benzer dikenler vardır. Sa'dânı hiç gördünüz mü? Evet ya Rasûlallah! dediler. Rasûlullah: İşte o çengeller Sa'dân dikenleri gibidir. Ancak şu var ki nekadâr büyük olduklarını yalnız Allah bilir. İşte bunlar insanları (kötü) amellerinden dolayı kapıp alırlar. İnsanlardan kimi ameli sayesinde kalabilen mü'min, kimi de cezalanmış olandır, sonra necata utaştırır. Nihayet Allah, kullar arasında kazayı icra edip de sırf rahmetinden olarak nâr ehlinde dilediklerini cehennem'den çıkarmayı irâde ettiğinde meleklerle; LÂ İLÂHE İLLALLAH diyenlerden, Allah Taâlâ'nın merhamet buyurmak istediklerinden, Allah'a bir şeyi ortak kılmamış olanları cehennemden çıkarsınlar diye emredecektir.

Melekler bunları cehennem'de tanırırlar, melekler onları secde eseriyle tanırırlar. Ateş, Adem oğlunun secde izi müstesna her şeyini yer bitirir. Allah secde izini yemeyi ateşe haram etmiştir. Bunlar ateşten yanmış olarak çıkarılırlar. Üzerlerine hayat suyu dökülür ve o su sebebiyle sel uğrağında biten Allah Taâlâ kulları arasında kazayı hitâma erdirir. Ancak yüzü ateşe dönük bir kimse kalır. O, sennete girişce, cennet ehlinin sonuncusudur. O kimse: Ya Rab! Yüzümü ateşten döndür, zira kokusu beni zehirleyip duruyor, yahını da beni yakıp duruyor, der. O kimse Allah'ın dilediği kadar Allah'a mütemadiyen duâ eder. Sonra Allah Tabâreke ve Taâlâ ona: Bu senin dediğini sana yaparsam, acaba ondan başkasını ister misin? buyurur. O kul: Senden, bundan gayrisini iste-

82. Emrine, yahut bu hususa tevkiil edilmiş olan meleklerine tâbî olurlar, demektir. (Kadî İyâd).

mem, der ve Rabbine Allah'ın dilediği kadar birçok ahidler ve misâklar verir. Akabinde Allah onun yüzünü ateşden çevirir. Yüzünü cennete doğru çevirib cenneti gördüğü zaman, Allah'ın dilediği kadar sustuktan sonra: Ey Rabbim! Beni cennetin kapusuna yanaştır, der. Bunun üzerine Allah ona: Evvelce sana verdiğimden başka birşey istemeyeceğine ahidler ve misâklar vermiş değil misin? Yazıklar olsun ey Âdem oğlu! Ne kadar gadredicisin! buyurur.

O kul: Ey Rabbim! der ve Allah'a devamlı duâ eder. Nihayet Allah ona: Bunu sana versem başkasını ister misin? der. Kul: İzzetine yemin olsun ki hayır der. Ve Rabbine Allah'ın dilediği kadar ahidler ve misâklar verir. Sonunda Rabbi onu cennet kapusuna yaklaştırır. Cennet kapusu üzerinde durduğu, cennet ona açıldığı, içindeki hayırları ve sevinci gördüğü zaman Allah'ın dilediği kadar sükût eder. Sonra: Ey Rabbim! Beni cennet sok, der. Allah Tebâreke ve Taâlâ ona: Verdiğimden başkasını istemiyeceğine ahidler ve misaklar vermiş değil misin? Allah lâ-yıkını versin ey Âdem oğlu! Sen ne sözünde durmaz kimse imişsin, der. O kul: Ey Rabbim! Mahlûkatının en bedbahtı ben olmayayım, der ve Allah'a devamlı duâ eder. Nihayet Allah Tabâreke ve Taâlâ ona güler Allah ona gülünce: Cennete gir, der. Kul cennete girince Allah ona: Temennî et, buyurur. O da Rabbinden ister ve temennî eder. Nihayet Allah ona: Şunu da bunu da istenecek şeyleri muhakkak kendisine hatırlatacak, nihayet dilediklerinin hepsi kesilince Allah Taâlâ: Bunların hepsi ve daha bir o kadarı senindir, buyurur».

(Hadis'i Ebû Hureyre'den rivâyet edenlerden biri olan) Atâu'bnu Yezid şöyle demiştir: Ebû Hureyre bunu takrîr ederken, Ebû Sa'id Hudrî de yanında oturuyor, Ebû Hureyre'nin dediklerinden hiç birşeyi reddetmiyordu. Nihayet Ebû Hureyre, Allah o kişiye: «Bunların hepsi ve daha bir o kadarı hep senindir» sözünü söyleyeceği zaman, Ebû Sa'id, Ebû Hureyre'ye: «Bunlar ve daha on misli» ya Eba Hureyre! dedi. Ebû Hureyre: Rasûlullah'ın yalnız «Bunların hepsi ve daha bir o kadarı senindir» sözünü bellemişim, dedi. Ebû Sa'id ise: Ben şahâdet ederim ki Rasûlullah (S) dan «Bunlar ve daha on misli senindir» sözünü bellemiştir, dedi.

Ebû Hureyre: İşte bu kişi, cennet ehlinin cennete en son girecek alanıdır, dedi.

۳۰۰ - (...) () : Ebû Hureyre (R) şöyle haber verdi: İnsanlar Peygamber (S) e: Ya Rasûlallah! Kıyamet gününde Rabbimizi görür müyüz? diye sordular, dedi ve hadis'i önceki İbrahim'u'bnü Sa'd hadis'i-nin ma'nâsıyla sevketti.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْيَمَانِ . أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ ، قَالَ : أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ وَعَطَاءُ بْنُ زَيْدٍ الْأَيْمِيُّ ؛ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ أَخْبَرَهُمَا ؛ أَنَّ النَّاسَ قَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ؟ وَسَأَلَ الْحَدِيثَ بِمِثْلِ مَعْنَى حَدِيثِ إِبْرَاهِيمَ ابْنِ سَعْدٍ .

300 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle haber verdi: İnsanlar Peygamber (S) e: Ya Rasûlallah! Kıyamet gününde Rabbimizi görür müyüz? diye sordular, dedi ve hadis'i önceki İbrahim'u'bnü Sa'd hadis'i-nin ma'nâsıyla sevketti.

۳۰۱ - (...) () : Hemmâm: Bu, Ebû Hureyre'nin Rasûlullah (S) den bize rivâyet ettikleridir, demiş ve birçok hadisler zikretmiştir. Onlardan biri şudur: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Herhangi biriniz cennetten en aşağı makamı ona: «Temennî et» denilmek olacaktır. O da temennî eder, mütaakiben ona: Temennî ettin mi? buyurur. O da: Evet der. Bundan sonra ona: «Temennî ettiklerinin hepsi ve onlarla beraber bir misli daha senindir» buyurur.

هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا . وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « إِنْ أَذْنِي مَقْعَدِ أَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ أَنْ يَقُولَ لَهُ : تَمَنَّيْ . فَيَتَمَنَّى وَيَتَمَنَّى . فَيَقُولُ لَهُ : هَلْ تَمَنَّيْتَ ؟ فَيَقُولُ : نَعَمْ . فَيَقُولُ لَهُ : فَإِنَّ لَكَ مَا تَمَنَّيْتَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ . »

301 — () : Hemmâm: Bu, Ebû Hureyre'nin Rasûlullah (S) den bize rivâyet ettikleridir, demiş ve birçok hadisler zikretmiştir. Onlardan biri şudur: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Herhangi biriniz cennetten en aşağı makamı ona: «Temennî et» denilmek olacaktır. O da temennî eder, mütaakiben ona: Temennî ettin mi? buyurur. O da: Evet der. Bundan sonra ona: «Temennî ettiklerinin hepsi ve onlarla beraber bir misli daha senindir» buyurur.

۳۰۲ - (۱۸۳) () : Hemmâm: Bu, Ebû Hureyre'nin Rasûlullah (S) den bize rivâyet ettikleridir, demiş ve birçok hadisler zikretmiştir. Onlardan biri şudur: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Herhangi biriniz cennetten en aşağı makamı ona: «Temennî et» denilmek olacaktır. O da temennî eder, mütaakiben ona: Temennî ettin mi? buyurur. O da: Evet der. Bundan sonra ona: «Temennî ettiklerinin hepsi ve onlarla beraber bir misli daha senindir» buyurur.

وَحَدَّثَنِي سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي حَفْصُ بْنُ مَيْسَرَةَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ؛ أَنَّ نَاسًا فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « نَعَمْ » . قَالَ : « هَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ بِالظُّهْرِ صَحْوًا لَيْسَ مَعَهَا سَحَابٌ ؟ وَهَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةً الْبَدْرُ صَحْوًا لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ ؟ » قَالُوا : لَا . يَا رَسُولَ اللَّهِ ! قَالَ : « مَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا كَمَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ أَحَدِهِمَا . إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَذِنَ مُوَدَّنٌ لِيَتَّبِعَ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ . فَلَا يَبْقَى أَحَدٌ ، كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ مِنَ الْأَصْنَامِ وَالْأَنْصَابِ ، إِلَّا يَتَسَافَتُونَ فِي النَّارِ . حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ

مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ . وَغَيْرِ أَهْلِ الْكِتَابِ . فَيُدْعَى الْيَهُودُ فَيُقَالُ لَهُمْ : مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ؟ قَالُوا : كُنَّا
 نَعْبُدُ عُزَيْرَ بْنَ اللَّهِ . فَيُقَالُ : كَذَبْتُمْ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ . فَمَاذَا تَتَّبِعُونَ ؟ قَالُوا : عَطِشْنَا . يَا رَبَّنَا
 فَاسْقِنَا . فَيُشَارُ إِلَيْهِمْ : أَلَا تَرِيدُونَ ؟ فَيُحْشَرُونَ إِلَى النَّارِ كَأَنَّهَا سَرَابٌ يَحْطِمُ بِمَعْضَاهَا بَعْضًا . فَيَتَسَاقَطُونَ
 فِي النَّارِ . ثُمَّ يُدْعَى النَّصَارَى فَيُقَالُ لَهُمْ : مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ؟ قَالُوا : كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ بْنَ اللَّهِ . فَيُقَالُ
 لَهُمْ : كَذَبْتُمْ . مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ . فَيُقَالُ لَهُمْ : مَاذَا تَتَّبِعُونَ ؟ فَيَقُولُونَ : عَطِشْنَا . يَا رَبَّنَا
 فَاسْقِنَا . قَالَ فَيُشَارُ إِلَيْهِمْ : أَلَا تَرِيدُونَ ؟ فَيُحْشَرُونَ إِلَى جَهَنَّمَ كَأَنَّهَا سَرَابٌ يَحْطِمُ بِمَعْضَاهَا بَعْضًا
 فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ . حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ ، أَنَا هُمْ رَبُّ الْمَالِئِينَ
 سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى فِي أَدْنَى صُورَةٍ مِنَ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا . قَالَ : فَمَا تَتَّظِرُونَ ؟ تَتَّبِعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ .
 قَالُوا : يَا رَبَّنَا فَارْقِنَا النَّاسَ فِي الدُّنْيَا أَفْقَرًا مَّا كُنَّا إِلَيْهِمْ ، وَلَمْ نَصَاحِبِهِمْ . فَيَقُولُ : أَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُولُونَ
 نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ . لَا نُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا (مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا) حَتَّى إِنْ بَعْضَهُمْ لَيَكَادُ أَنْ يَنْقَلِبَ . فَيَقُولُ :
 هَلْ يَنْتَكُمُ وَيَبْنِيهِ آيَةٌ فَتَعْرِفُونَهُ بِهَا ؟ فَيَقُولُونَ : نَعَمْ . فَيُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ . فَلَا يَبْقَى مَنْ كَانَ
 يَسْجُدُ لِلَّهِ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِهِ إِلَّا أَذِنَ اللَّهُ لَهُ بِالسُّجُودِ . وَلَا يَبْقَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ اتِّقَاءَ وَرِيَاءَ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ
 ظَهْرَهُ طَبَقَةً وَاحِدَةً . كُلَّمَا أَرَادَ أَنْ يَسْجُدَ خَرَّ عَلَى قَعَاءٍ . ثُمَّ يَرْفَعُونَ رُءُوسَهُمْ ، وَقَدْ تَحَوَّلَ فِي صُورَتِهِ
 الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ . فَقَالَ : أَنَا رَبُّكُمْ . فَيَقُولُونَ : أَنْتَ رَبَّنَا . ثُمَّ يُضْرَبُ الْجَمْرُ عَلَى جَهَنَّمَ . وَتُحْمَلُ
 الشِّفَاعَةُ . وَيَقُولُونَ : اللَّهُمَّ ! سَلِّمْ . قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! وَمَا الْجَمْرُ ؟ قَالَ « دَحْضُ مِرْلَةٍ » .
 فِيهِ خَطَاطِيفُ وَكَلَالِيبُ وَحَسَكٌ . تَكُونُ يَنْجِدُ فِيهَا شُرَيْكَةُ يُقَالُ لَهَا السَّعْدَانُ . فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُونَ
 كَطَرَفِ الْأَمِينِ وَكَالْبَرَقِ وَكَالْرِيحِ وَكَالطَّيْرِ وَكَالْجَاوِيدِ الْخَيْلِ وَالرَّكَابِ . فَتَنَاجٍ مُسَلِّمٌ . وَتُخَدُّوشُ
 مُرْسَلٌ . وَمَكْدُوسٌ فِي نَارِ جَهَنَّمَ . حَتَّى إِذَا خَلَصَ الْمُؤْمِنُونَ مِنَ النَّارِ ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ! مَا مِنْكُمْ
 مِنْ أَحَدٍ بِأَشَدَّ مُنَاشِدَةً لِقَائِهِ فِي اسْتِقْفَاءِ الْحَقِّ ، مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لِلَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ فِي النَّارِ .
 يَقُولُونَ : رَبَّنَا ! كَانُوا يَصُومُونَ مَعَنَا وَيُصَلُّونَ وَيُحْجُونَ . فَيُقَالُ لَهُمْ : أَخْرِجُوا مَنْ عَرَفْتُمْ . فَتُخْرَجُ
 صُورُهُمْ عَلَى النَّارِ . فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا قَدْ أَخَذَتِ النَّارُ إِلَى نِصْفِ سَاقِيهِ وَإِلَى رُكْبَتَيْهِ . ثُمَّ يَقُولُونَ :
 رَبَّنَا ! مَا بَقِيَ فِيهَا أَحَدٌ يَمُنُّ أَمْرًا نَبَاهُ . فَيَقُولُ : ارْجِعُوا . فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ دِينَارٍ مِنْ خَيْرٍ

فَأَخْرِجُوهُ . فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا . ثُمَّ يَقُولُونَ : رَبَّنَا ! لَمْ نَنْذَرْ فِيهَا أَحَدًا يَمُنْ أَمَرْتَنَا . ثُمَّ يَقُولُ :
ارْجِعُوا . فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ نَيْفٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ . فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا .
ثُمَّ يَقُولُونَ : رَبَّنَا ! لَمْ نَنْذَرْ فِيهَا يَمُنْ أَمَرْتَنَا أَحَدًا . ثُمَّ يَقُولُ : ارْجِعُوا . فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ
مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ . فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا . ثُمَّ يَقُولُونَ : رَبَّنَا ! لَمْ نَنْذَرْ فِيهَا خَيْرًا .

وَكَانَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ يَقُولُ : إِنْ لَمْ تُصَدِّقُونِي بِهَذَا الْحَدِيثِ فَأَقْرَأُوا إِن شِئْتُمْ : إِنْ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ
مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا [١١٣٨/١٠٩١ : ١١٣٨/١٠٩٢] . يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ :
شَفَعَتِ الْمَلَائِكَةُ وَشَفَعَ النَّبِيُّونَ وَشَفَعَ الْمُؤْمِنُونَ . وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ . فَيَقْبِضُ قَبْضَةً
مِنَ النَّارِ . فَيُخْرِجُ مِنْهَا قَوْمًا لَمْ يَمَلِكُوا خَيْرًا قَطُّ . قَدْ مَادُوا حِمَا . فَيُلْقِيهِمْ فِي نَهْرٍ فِي أَفْوَاهِ الْجَنَّةِ
يُقَالُ لَهُ نَهْرُ الْحَيَاةِ . فَيُخْرِجُونَ كَمَا تَخْرُجُ الْحَبَّةُ فِي حِمْلِ السَّيْلِ . أَلَا تَرَوْنَهَا تَكُونُ إِلَى الْحَجَرِ أَوْ
إِلَى الشَّجَرِ . مَا يَكُونُ إِلَى الشَّمْسِ أَضْيَعُ وَأَخْيَضُ . وَمَا يَكُونُ مِنْهَا إِلَى الظِّلِّ يَكُونُ أَيْضًا ؟

فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! كَأَنكَ كُنْتَ تَزْعُمُ بِالْبَادِيَةِ . قَالَ : « فَيُخْرِجُونَ كَاللُّوْلُؤِ فِي رِقَابِهِمُ الْخَوَاتِمُ
يَعْرِفُهُمْ أَهْلُ الْجَنَّةِ . هَؤُلَاءِ عِتْقَاءُ اللَّهِ الَّذِينَ أَدْخَلَهُمُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ عَمَلٍ عَمِلُوهُ وَلَا خَيْرٍ قَدَّمُوهُ
ثُمَّ يَقُولُ : ادْخُلُوا الْجَنَّةَ فَمَا رَأَيْتُمُوهُ قَبُولُكُمْ . فَيَقُولُونَ : رَبَّنَا ! أَعْطَيْتَنَا مَا لَمْ نَسْطِ أَحَدًا مِنَ الْمَالِينِ .
فَيَقُولُ : لَكُمْ عِنْدِي أَفْضَلُ مِنْ هَذَا . فَيَقُولُونَ : يَا رَبَّنَا ! أَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا ؟ فَيَقُولُ : رِضَايَ .
فَلَا أَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا . »

قَالَ مُسْلِمٌ : قَرَأْتُ عَلَى عِيسَى بْنِ عَمَادٍ رُغْبَةَ الْمَصْرِيِّ هَذَا الْحَدِيثَ فِي الشَّفَاعَةِ وَقُلْتُ لَهُ : أَخَذْتُ
بِهَذَا الْحَدِيثِ عَنْكَ ؛ أَنْتَ تَمَيَّنْتَ مِنَ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ ؟ فَقَالَ : نَعَمْ . قُلْتُ لِيَمِيسَى بْنِ عَمَادٍ : أَخْبَرَكُمْ
اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ
أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ، أَنَّهُ قَالَ : قُلْنَا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَرَى رَبَّنَا ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « هَلْ تُصَارُونَ فِي
رُؤْيَاةِ الشَّمْسِ إِذَا كَانَ يَوْمٌ صَحْوٌ ؟ » قُلْنَا : لَا . وَسُقِيَ الْحَدِيثَ حَتَّى انْقَضَى آخِرُهُ وَهُوَ نَحْوُ حَدِيثِ
حَفْصِ بْنِ مَيْسَرَةَ . وَزَادَ بَعْدَ قَوْلِهِ : يَنْتِيرُ عَمَلٍ عَمِلُوهُ وَلَا قَدَمٍ قَدَّمُوهُ « فَيُقَالُ لَهُمْ : لَكُمْ مَا رَأَيْتُمْ
وَوَيْلٌ لَكُمْ » .

قَالَ أَبُو سَعِيدٍ : بَلَغَنِي أَنَّ الْجَمْرَ أَذَقُ مِنَ الشَّعْرِ وَأَحَدُ مِنَ الثَّمَرِ .
وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ اللَّيْثِ « فَيَقُولُونَ رَبَّنَا أَعْطَيْنَا مَا لَمْ نَعْطِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَمَا بَعْدُ »
فَأَقَرَّ بِهِ مَيْسَرَةُ بْنُ حَمَادٍ .

302 — (183) : Ebû Sa'id Hudrî (R) den: (şöyle demiştir:)

Rasûlullah (S) zamanında birtakım insanlar: Ya Rasûlullah! Kıyamet gününde Rabbimizi görür müyüz? diye sordular. Rasûlullah: Evet, dedi ve devamla: «Güneşi öğlen üstü, ayak ve önünde hiç bir bulut yokken görmek için (itişip kakışarak) birbirinize zarar verir misiniz? Ve keza ayı bedir olduğu öndördüncü gece, yine ayaz iken ve ona gece hiç bir bulut yokken görmek için birbirinize zarar verir misiniz? diye sordu. Hayır, yâ Rasûlallah! dediler. Rasûlullah: İşte bu iki küreden herhangi birisini görmekte birbirinize meşakkat ve zarar vermediğiniz gibi, kıyamet gününde Allah Tabareke ve Taâlâ'yı görmekte de birbirinize meşakkat ve zarar vermezsiniz. Kıyamet günü olduğu zaman bir dellâl: Her ümmet neye ve kime tapıyorduyorsa peşine düşsün, diye ilân eder: Bunun üzerine münezzeh olan Allah'dan başka şeylere, putlara ve heykellere tapagelen nekadardır müşrikler varsa, onlardan hiç biri geri kalmaksızın cehenneme dökülürler.

Artık gerek iyiden ve gerek fâcirden, gerek kitab ehli bakiyyelerinden olarak ortalıkta yalnız Allah'a tapanlardan başka kimse kalmayınca, Yahûdî'lerden geri kalanlar çağrılır ve onlara: Siz kime ibadet ederdiniz? diye sorulur. Onlar: Biz Allah'ın oğlu Üzeyr'e tapıyorduk, diye cevap verirler. Bunun üzerine bunlara: Yalan söylediniz, Allah hiç bir eş ve oğul edinmedi, denilir. Şimdi siz ne istersiniz? diye sorulur. Ey Rabbimiz! Biz çok susadık. Bize su ihsan et, derler. Bunun üzerine onlara: Haydi su başına gelmez misiniz? diye işaret olunur ve cehenneme doğru sevk olurnurlar. Cehennem onlara serâb gibi görünür. Onlar birbirlerini çiğneyerek giderken ateşe dökülürler.

Sonra Hristiyanlar çağrılır, onlara da: Siz kime kulluk ederdiniz? diye sorulur. Onlar da: Allah'ın oğlu Mesih-İsâ'ya ibadet ediyorduk, derler. Onlara da: Yalan söylediniz. Allah hiç bir eş ve hiç bir oğul edinmedi, denir. Onlara da ne istiyorsunuz? diye sorulur. Onlar: Çok susadık ey Rabbimiz! Bize su ihsan et, derler. Kendilerine: Haydi suya gelmez misiniz, diye işaret olunur. Nihayet cehenneme doğru toplanırlar. Cehennem onlara bir serab gibi görünür. Birbirlerini ezerek cehenneme düşüşürler.

Artık ortada sâdık veya fâcir olarak Allah Taâlâ'ya ibadet eden muvahhidlerden başka kimse kalmayınca, âlemlerin Rabbi Sübhanehû ve Taâlâ onlara, orada gördükleri en yakın bir sıfatta tecelli eder ve Allah

bu muvahhidlere: Ya siz ne bekliyorsunuz? Her ümmet ibadet ettiği şeyin ardına düşüyor, buyurur. Onlar da: Ey Rabbimiz! Biz dünyada iken, kendilerine en çok muhtaç olmamıza rağmen bu insanlardan ayrı yaşadık ve onlar ile arkadaşlık etmedik, derler. Bunun üzerine: Ben sizin Rabbinizim, buyurur. Onlar: Biz senden Allah'a sığınırız (iki yahut üç defa da) Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmayız, derler. Hatta bir kısmı (cerëyan eden imtihanın şiddetinden dolayı doğru olandan) dönmeye yaklaşır. Sizinle onun arasında bir alâmet var mı ki bunun sayesinde onu tanıyabilesiniz, der. Onlar: Evet, derler. Şiddetler kaldırılır, öz yürekten Allah'a secde eder olanların hiç biri kalmaksızın Allah onların herbirine secdeye izin verir. Gizlenme veya riyâ olarak secde eder olanlardan herbirinin sırtını Allah muhakkak tek bir tabaka haline getirir. Secde etmek istedikçe ensesi üzerine düşer. Sonra başlarını kaldırır. İlk defa görmüş oldukları suret —sıfat— değişmiş olarak: Ben sizin Rabbinizim, der. Onlar da: Bizim Rabbimiz sensin, derler. Sonra cehennem üzerine bir köprü kurulur ve şefaata izin verilir. Halk: Ya Allah! Selâmet ver, selâmet ver, diye duâ eder durur.

Ya Rasûlallah! Köprü nedir? diye sorulduğunda: Kaypak ve kaygan bir şeydir. Orada kancalar, çengeller ve demirden dikenler vardır. Bunlar Necd'de meydana gelen ve Sa'dân denilen sert dikencikler halinde. Mü'minler, kimi göz kırpacak kadar zaman içinde, kimi şımşok gibi, kimi rüzgâr gibi, kimi en iyi cins yürek at ve deve gibi sür'atle geçerler. Mü'minlerden kimi sapsağlam olduğu gibi necat bulur. Kimi tırmıklar içinde perişan olmuş olarak salıverilir. Kimi de cehennem ateşi içine sapır sapır düşerler.

Nihayet mü'minler ateşten kurtuldukları zaman, nefsim yedinde olana yemin ederim ki sizden hiç kimsenin, hakkı tamamiyle kurtarmak hususunda Allah'a yalvarıp yakarması, kıyamet gününde mü'minlerden ateşte olan kardeşleri için Allah'a yalvarmaları kadar şiddetli olmaz.

Onlar: Ey Rabbimiz! Bu kalanlar bizimle beraber oruc tutarlar ve hacc ederlerdi, derler. Onlara: Tanıdığınız kimseleri dışarı çıkarınız, onların sûretleri ateşe haram edilir, denir. Artık bunlar kimi inciklerine, kimi de dizlerine kadar ateşe gömülmüş olduğu halde pekçok halkı dışarı çıkarırlar. Sonra: Ey Rabbimiz! Cehennemde emrettiklerinden hiç kimse kalmadı, derler. Hak Taâlâ: Geri dönün, kalbinde bir dinar ağırlığında iman ve yakın olan her kimi bulursanız onu da çıkarınız, buyurur. Onlar yine pek çok halkı çıkarırlar. Sonra yine: Ey Rabbimiz! Cehennem içinde, emrettiklerinden hiç kimseyi bırakmadık, derler. Sonra Hak Taâlâ: Dönünüz! Kalbinde yarım dinar ağırlığına hayır olan her kimi bulursanız onu da çıkarınız, buyurur. Yine pekçok halkı çıkarırlar. Sonra tekrar: Ey Rabbimiz! Bize emrettiklerinden hiç bir kimseyi cehennemle bırakmadık, derler. Sonra Hak Taâlâ: Dönünüz! Kal-

binde zerre ağırlığına hayır olan her kimi bulursanız onu da çıkarın, buyurur. Yine pek çok halk çıkarırlar. Sonra tekrar: Ey Rabbımız! Orada hayır sahibi olan hiç bir kimseyi bırakmadık, derler».

Ebû Sa'îd Hudrî: Eğer bu söylediğim hadîs'de beni tasdik etmiyorsanız: «Şüphesiz ki Allah zerre kadar zulmetmez. Eğer bir hasene olursa onu kat kat artırır. Bir de tarafından pek büyük mükâfat verir» (en-Nisa: 40) âyetini okuyunuz, derdi.

«Bundan sonra Azîz ve Celîl olan Allah: Melekler şefâat ettiler, peygamberler şefâat ettiler, mü'minler de şefâat ettiler. Şefâat etmedik bir *Erhamu'r-Rahimîn* kaldı buyurur. Bundan sonra ateşten bir cemaati toplar ve dünyada iken hiç bir hayır işlemeyip de cehennemde kömüre dönmüş birçok kimseleri çıkarır ve cennetin yolları üzerinde olup *Hayat Nehri* adı verilen bir nehir içinde olanları daldırır.

Bunlar sel uğrunda çıkan yabancı reyhân tohumları gibi çıkarlar. Görmez misiniz ki? Yabancı reyhân bazan bir taş, yahut bir ağaç dibinde (gölgede bittiği de) olur. Güneşe doğru olanı sarı olur, yeşil olur, gölgede olanı ise beyaz olur». (Bunu işidince bazıları) ya Rasûlallah! Sanki sahrâda çobanlık etmiş gibisiniz, dediler. Rasûlullah devamla şöyle anlattı:

«Artık hayat nehrinden boyunlarında halkalar olduğu halde inci gibi güzel olarak çıkarlar. Cennet ahâlisi onları o alâmetle tanırlar. İşlenmiş hiç bir amelleri, önden gönderdikleri hiç bir hayırları olmadığı halde Allah'ın cennete idhal ettiği azadlıkları işte bunlardır, derler. Sonra Hak Taâlâ onlara: Cennete giriniz! Gözünüzün görebildiği her ne varsa sizindir, buyurur. Onlar: Ey Rabbımız! Sen âlemlerden hiç kimseye vermediğini bize ihsan ettin, derler. Kendilerine: Size bundan efdal bir atıyem var, buyurur. Ey Rabbımız! Bundan da efdal ne var? derler. Allah Taâlâ: Benim rızâ'm! Artık bundan sonra ebediyyen size gadab etmem, buyurur.»

Muslim der ki: Şefâat hakkındaki bu hadîs'i, İsa'bnü Hammad Zuğbe el-Misrî'nin huzurunda okudum, ve ona: Bu hadîs'i senden tebliğ edeceğim, sen bunu Leysu'bnü Sa'd'dan işiddin mi? dedim. Evet, dedi. İsa'bnü Hammad'a dedim ki: Size Leysu'bnü Sa'd, Halidu'bnü Yezid'den, o da Sa'îdu'bnü Ebî Hilâl'den, o da Zeydu'bnü Eslem'den, o da Atâu'bnü Yesâr'dan, o da Ebû Sa'îd Hudrî'den haber verdi. Ebû Sa'îd şöyle demiştir: Ya Rasûlallah! Rabbımızı görür müyüz? diye sorduk. Rasûlullah (S): Duru bir gün olduğu zaman güneşi görmekte birbirimize zarar verir misiniz? buyurdu. Biz: Hayır, dedik. Ben bir hadîs'i sonu gelinceye kadar sevkettim. Bu da Hafsu'bnü Meysere hadîs'i gibidir. Ancak, «İşledikleri bir amel ve takdim ettikleri bir hayır olmıyarak» sözünden sonra, «Onlara gözünüzün görebildiği sizindir, bir o kadarı daha sizindir, denilir» sözlerini ziyale etmiştir.

Ebû Sa'id: Köprünün kıldan ince ve kılıçtan keskin olduğu haberi bana erişti, demiştir.

Leys'in hadis'inde: Ey Rabbımız! Âlemlerden hiç birine ve daha henüz hiç kimseye vermediğin şeyi bize ihsan ettin derler» kısmı yoktur. Bunu İsâ'bnü Mammâd ikrar ikrar etmiştir⁸³.

۳۰۳ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ . حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ . حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ ، بِإِسْنَادِهِمَا ، نَحْوَ حَدِيثِ حَفْصِ بْنِ مَيْسَرَةَ إِلَى آخِرِهِ . وَقَدْ رَأَى وَتَقَرَّرَ شَيْئًا .

303 — () : Zeydu'bnü Eslem —geçen iki tarıkta kendinin iki râvisi olan Hafsu'bnü Meysere ve Sa'idu'bnü Hilâl isnadlarıyla... sonuna kadar Hafsu'bnü Meysere hadis'i tarzında tahdîs etmiştir. Burada ziyade ettiği ve eksik bıraktığı bazı şeyler vardır.

(۸۲) بَابُ إِبْرَاتِ الشَّعَاعَةِ وَإِفْرَاجِ الْمَوْرِنِ مِنَ النَّارِ

۳۰۴ - (۱۸۴) وَحَدَّثَنَا هُرُوثُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ . حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ ؛ قَالَ : أَخْبَرَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ بَحْتِ بْنِ نُمَارَةَ ؛ قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «يَدْخُلُ اللَّهُ أَهْلَ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ . يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ بِرَحْمَتِهِ . وَيَدْخُلُ أَهْلُ النَّارِ النَّارَ . ثُمَّ يَقُولُ : انظُرُوا مَنْ وَجَدْتُمْ فِي قُلُوبِهِمْ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجُوهُ . فَيُخْرِجُونَ مِنْهَا حُمًّا قَدْ امْتَنَعُوا . فَيُلْقَوْنَ فِي نَهْرِ الْحَيَاةِ أَوْ الْحَيَاةِ . فَيَنْبُتُونَ فِيهِ كَمَا تَنْبُتُ الْحَبَّةُ إِلَى جَانِبِ السَّيْلِ . أَلَمْ تَرَوْهَا كَيْفَ تَخْرُجُ صَفْرَاءَ مُلْتَوِيَةً .»

(82) ŞAFÂATİN İSBATİ VE MUVAHHİDLERİN ATEŞTEN ÇIKARILMASI BÂBİ

—oOo—

304 — (184) : Ebû Sa'id Hudri (R) den: (şöyle demiştir:) Rasûlullah (S) buyurdu ki: Allah cennetlikleri cennete koyar, o, dile-

83. Ru'yet hadis'i, rivâyet tarîklerinin çokluğu ile meşhur olan hadis'lerdendir. Uzun, kısa birçok ve birbirlerini izah eder mahiyette metinlerle rivâyet olunmuşlardır. Bütün bu rivâyetlerde, Mu'tezile, Hevâric, bazı Mürcie gibi bid'at ehli zümrelere red vardır. Bunların müdâfaa ettikleri teze göre Allah Taâlâ'yı mahlûkattan hiç bir birşey göremez ve görmesi aklen muhaldir. Bu tez sünnet ehlince hatalı görülmüştür. Çünkü Allah Taâlâ'nın mül'min ve muvahhid kullarına tecelli edip görünmesi Kitâb ile, sünnet ile ve ümmetin icmâi ile sâbit bir hakikattir. Bunu Rasûlullah'dan yirmiden fazla sahâbi rivâyet etmiştir. Tabiûn ve etbâu't-tabiin devirlerine âid râvileri ise yüzlerce, binlere bâliğ olmuştur. Sonra Mu'tezile ve emsalinin iddia ettikleri akli muhal ise dünyadaki eşyayı görülg şartlarımızın

yeceği kimseleri rahmetiyle cennete katar, ateşlikleri de ateşce katar. Sonra: «Bakınız, kalbinde bir hardal dânesi kadar iyman olan kimi bulursanız onu (ateşden) çıkarınız» buyurur. Bunun üzerine böyleleri cehennem'den kömür gibi yanmış oldukları halde çıkarılırlar da *Hayat Nehri* yahut *Haya Nehri* içine atılırlar. Ve onlar sel uğrağında kalan yabancı reyhan tohumlarının bittiği gibi orada sür'atle biterler. Sizler onu görmediniz mi? Nasıl sapsarı olarak ve salınarak sürer?

۳۰۵ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا عَفَّانُ . حَدَّثَنَا وَهْبُ . ح وَحَدَّثَنَا حَجَّاجُ ابْنُ الشَّاعِرِ . حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ . أَخْبَرَنَا خَالِدٌ ، كِلَاهُمَا عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَقَالَ : فَيُلْقَوْنَ فِي نَهْرٍ يُقَالُ لَهُ الْحَيَاءُ . وَلَمْ يَشْكَا . وَفِي حَدِيثِ خَالِدٍ : كَمَا تَنْبُتُ الْقَنَاةُ فِي جَانِبِ السَّيْلِ . وَفِي حَدِيثِ وَهْبٍ : كَمَا تَنْبُتُ الْحَبَّةُ فِي حِمَّةٍ . أَوْ حِمْلَةٍ السَّيْلِ .

305 - - () : Vuhayb ile Hâlid her ikisi de Amru'bnü Yahya'dan, bu isnadla tahdis ettiler: hayat denilen bir nehre atılırlar, dediler ve sekk etmediler. Hâlid hadis'inde: «Sel kenarında, selin getirdiği tohumların bittiği gibi», Vuheyb hadis'inde ise: «Nehir kenarında olan siyah çamur içinde, yahut nehrin getirdiği bitki kıyıntılı toprak çinde reyhan tohumlarının bitmesi gibi» denilmiştir.

۳۰۶ - (۱۸۵) وَحَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَمْعِيُّ . حَدَّثَنَا بِشْرُ (بَعْنَى ابْنِ الْمُفَضَّلِ) عَنْ أَبِي سَلَمَةَ ، عَنْ أَبِي نَصْرَةَ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَمَّا أَمَلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا . فَإِنَّهُمْ لَا يُقَوُّونَ فِيهَا وَلَا يَحْيَوْنَ . وَلَكِنْ نَأْسُ أَصَابَتِهِمُ النَّارُ بِدُخَانِهِمْ» (أَوْ قَالَ بِحُطَايَاهُمْ) فَأَمَاتَهُمْ بِإِتَانَةٍ .

Ru'yetul'llah'a kıyas ve tatbikinden neşet etmiştir. Bu ise, gâibi şahide, bâkırı fânîye ve Vâcibu'l-Vucûdu ru'yeti, hâdisatı ru'yete kıyas ve tatbikden ibaret olup batıldır. Bir özetini verdiğimiz bu bahis, kelâm kitaplarında bittiren tafsilâtla incelenmiştir. Âhirette Allah Taâlâ'nın muvahhid kullarına görünmesi, onların da Tanrılarını görmeleri, itikâdî bir hakikat olmakla beraber, dünyada görülmesi ve görülmesi keyfiyeti, bunun imkân veya imtina'ı, vukûu veya ademî vukûu da incelenmiştir.

Gerek ilk asırlardaki âlimlerin, gerek sonra yetişen kelâmcılar cumhuru-nun mezhebi, dünyada da Ru'yetu'llah'ın mümkün olduğu, fakat vâkı olmadığı suretindedir. İmam Ebu'l-Hasan el-Eş'arî'den ise vukûuna ve ademî vukûuna dair mütisbet ve menfî iki icthadı rivâyet olunmuştur.

Şu da bilinsin ki bu hadis'lerin bir kısmında bildirilen ru'yet Allah'ı görtiş değildir. Bu ru'yet yalnız Allah'ın kendi has kullarıyla Allah'dan başka birtakım mahlukata kulluk edenlerin aralarını fark ve temyiz için vâkı olan ilâhî bir tecellidir Cennetteki ru'yet, sevab ve keramet olarak ru'yettir, mahşer ve azab yerindekinden başkadır (Tecrid Ter., XI, 98-99).

حَتَّى إِذَا كَانُوا فَحَمًا، أُذِنَ بِالشَّفَاعَةِ. لَجَى بِهِمْ صَبَارٌ ضَبَّارٌ. فَبَثُّوا عَلَى أَنْهَارِ الْجَنَّةِ. ثُمَّ قِيلَ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ أَفِيضُوا عَلَيْنِهِمْ. فَيَذْبُثُونَ نَبَاتَ الْجَنَّةِ تَكُونُ فِي حِمْلِ السَّيْلِ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: كَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ كَانَ بِالْإِدَادَةِ.

306 — (185) : Ebû Sa'îd (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Aslında ateş ehli olan ateşliklere gelince, bunlar orada ne ölür kurtulurlar, ne de yaşayıp hayattan faydalanabilirler. Ancak orada kendilerine günahları sebebiyle (yahut hataları sebebiyle demistir) cehennem ateşi isabet etmiş âsî mü'minlerden birtakım insanlar vardır ki, işte bunları (bir müddet azab olunduktan sonra) Allah basbayağı öldürecek. Nihayet kömür oldukları zaman bunlara şefâat edilmesine izin verilecek ve onlar deste deste cennet nehirlerinin başlarına saçılacaklar. Sonra: «Ey cennet ahalisi! Bunların üzerine bol bol su, cennet sularından dökünüz» denilecek.

Mütaâkiben onlar selin getirdikleri içinde olan çiçek tohumlarının bitişi halinde biterler». Bunun üzerine oradaki topluluktan biri: Rasûlullah (S) muhakkak çölde bulunmuş gibidir, dedi.

٣٠٧ — (...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَفْصٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي مَسْلَمَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَبِيذٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ يَمْلَأُ فِي حِمْلِ السَّيْلِ. وَلَمْ يَذْكُرْ مَا بَعْدَهُ.

307 — () : Ebû Seleme şöyle dedi: Ben Ebû Nadre'den işiddim. Ebû Sa'îd'den, o da Peygamber (S) den, senedi ile «fi hamîli's-seyli» sözüne kadar onun benzerini rivâyet etti, ondan sonrasını zikretmedi.

(٨٣) مَابِ آمَرِ أَهْلِ النَّارِ مَرَّةً

٣٠٨ — (١٨٦) حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، كِلَاهُمَا عَنْ جَرِيرٍ. قَالَ عُثْمَانُ: حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَسْوُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عُبَيْدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنِّي لَأَعْلَمُ آخِرَ أَهْلِ النَّارِ خُرُوجَ مَنَاسِكِهَا، وَآخِرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولَ الْجَنَّةِ. رَجُلٌ يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ حَبْرًا. فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَهُ: أَذْهَبَ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ. فَيَأْتِيهَا فَيُخَيَّلُ إِلَيْهَا مَلَأَى فَيَرْجِعُ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ! وَجَدْتُهَا مَلَأَى. فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَهُ: أَذْهَبَ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ. قَالَ فَيَأْتِيهَا فَيُخَيَّلُ إِلَيْهَا مَلَأَى. فَيَرْجِعُ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ! وَجَدْتُهَا مَلَأَى. فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ: أَذْهَبَ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ.

فَإِنَّ لَكَ مِثْلَ الدُّنْيَا وَعَشْرَةَ أَمْثَالِهَا . أَوْ إِنَّ لَكَ عَشْرَةَ أَمْثَالِ الدُّنْيَا . قَالَ فَيَقُولُ : أُنْشَرُ بِى (أَوْ أَنْصَحَكَ بِى) وَأَنْتَ الْمَلِكُ ؟ قَالَ : لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَحِيحًا حَتَّى بَدَتْ نَوَاحِدُهُ . قَالَ فَكَانَ يُقَالُ : ذَاكَ أَذْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنَزَلَةً

(83) CEHENNEMDEN SON ÇIKACAK OLANA DÂİR BÂB

—oOo—

308 — (186) : Abdullahi'bnü Mes'ûd (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Ben ateş ehlinin cehennemden son çıkacak ve cennet ehlinin cennete son girecek olanını bilip duruyorum. Bu bir kimsedir ki cehennemden emekliye emekliye çıkar, Allah Tabâreke ve Taâlâ ona: Git cennete gir, buyurur. O kimse cennete varır, ona öyle gelir ki cennet dopdoludur (herkes kendine âid yerlerini alıp, işgal etmiş, açık bir yer bırakmamıştır). Dönüp! Ya Rab! Cenneti ben dopdolu buldum, der. Allah Tabâreke ve Taâlâ yine ona: Git, cennete gir, buyurur. O kimse cennete varır. Yine ona cennet dopdolu gibi gelir. Dönüp: Ya Rab! Cenneti ben dopdolu buldum, der. Allah ona: Git, cennete gir, dünya kadar ve dünyanın on misli kadar yer senindir —Yahut dünyanın on misli senindir— buyurur. O kul: Sen yegâne Melik olduğun halde benimle alay mı ediyorsun —yahut bana gülüyor musun?— der. Râvî der ki: (Bu ilâhî va'di o bîcâre istihzaya hamlettiğinden dolayı) vallahi Rasûlullah (S) in gerideki dişleri belirinceye kadar güldüğünü gördüm. (Ashab arasında) cennet ehlinin en aşağı menzil sahibi işte bu kimsedir, denirdi.

٣٠٩ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كَرَيْبٍ . وَاللَّهُ ظُلَّ لِأَبِي كَرَيْبٍ . قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَنْعَسِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ عُبَيْدَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِنِّي لَا أَعْرِفُ آخِرَ أَهْلِ النَّارِ خُرُوجًا مِنَ النَّارِ . رَجُلٌ يَخْرُجُ مِنْهَا زَحْفًا . فَيُقَالُ لَهُ : انْطَلِقْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ . قَالَ فَيَذْهَبُ فَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ . فَيَجِدُ النَّاسَ قَدْ أَخَذُوا النَّازِلَ . فَيُقَالُ لَهُ : أَتَذْكُرُ الزَّمَانَ الَّذِي كُنْتَ فِيهِ ؟ فَيَقُولُ : نَعَمْ . فَيُقَالُ لَهُ : نَعَمْ . فَيَتَمَنَّى . فَيُقَالُ لَهُ : لَكَ الَّذِي تَمَنَيْتَ وَعَشْرَةُ أَضْعَافِ الدُّنْيَا . قَالَ فَيَقُولُ : أُنْشَرُ بِى وَأَنْتَ الْمَلِكُ ؟ » قَالَ فَلَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَحِيحًا حَتَّى بَدَتْ نَوَاحِدُهُ

309 — () : Abdullah (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Ben ateş ehlinin ateşten en son çıkacak olanını biliyorum. O, bir kimsedir ki, oturağı üstünde sürüne sürüne ateşten çıkar. Ona: Git ve cennete gir, denir. O gider ve cennete girer. İnsanları, herkes yerlerini almış oldukları halde bulur. Ona: İçinde bulunduğun zamanı hatırlıyor musun? diye sorulur. Evet, der. Bu sefer ona:

Temenni et, denir. O da temenni eder. Nihayet ona: «Temenni ettiğin ve bir de dünyanın on katı kadar yer senindir» denir. Bunun üzerine o kul: «Sen yegâne Melik olduğun halde benimle alay mı ediyorsun, der».

Râvî: «Vallahi Rasûlullah (S)in gerideki dişleri belirinceye kadar güldüğünü gördüm, demistir.

۳۱۰ - (۱۸۷) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ .

حَدَّثَنَا ثَابِتٌ عَنْ أَنَسٍ ، عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : آخِرُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ رَجُلٌ . فَهُوَ يَمْنَى مَرَّةً وَيَكْبُو مَرَّةً . وَتُسْفَعُهُ النَّارُ مَرَّةً . فَإِذَا مَا جَاوَزَهَا انْتَفَتَ إِلَيْهَا . فَقَالَ : تَبَارَكَ الَّذِي نَجَّانِي مِنْكَ . أَقَدْ أَعْطَانِي اللَّهُ شَيْئًا مَا أَعْطَاهُ أَحَدًا مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ . فَنُفِغَ لَهُ شَجَرَةٌ . فَيَقُولُ : أَيْ رَبِّ ! أَذِنِي مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ فَلَا أُسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا وَأَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا . فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : يَا ابْنَ آدَمَ ! لَعَلِّي إِنْ أَعْطَيْتُكَهَا سَأَلْتَنِي غَيْرَهَا . فَيَقُولُ : لَا . يَا رَبِّ ! وَيُعَاهِدُهُ أَنْ لَا يَسْأَلَهُ غَيْرَهَا . وَرَبُّهُ يَمْدُرُهُ . لِأَنَّهُ يَرَى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ . فَيُذْنِيهِ مِنْهَا . فَيَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا . ثُمَّ تُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ هِيَ أَحْسَنُ مِنَ الْأُولَى . فَيَقُولُ : أَيْ رَبِّ ! أَذِنِي مِنْ هَذِهِ لِأَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا وَأُسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا . لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا . فَيَقُولُ : يَا ابْنَ آدَمَ ! أَلَمْ تُعَاهِدْنِي أَنْ لَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهَا ؟ فَيَقُولُ : لَعَلِّي إِنْ أَذْنَيْتُكَ مِنْهَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهَا ؟ فَيُعَاهِدُهُ أَنْ لَا يَسْأَلَهُ غَيْرَهَا . وَرَبُّهُ يَمْدُرُهُ . لِأَنَّهُ يَرَى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ فَيُذْنِيهِ مِنْهَا . فَيَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا . ثُمَّ تُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ عِنْدَ بَابِ الْجَنَّةِ هِيَ أَحْسَنُ مِنَ الْأُولَيَيْنِ . فَيَقُولُ : أَيْ رَبِّ ! أَذِنِي مِنْ هَذِهِ لِأُسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا وَأَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا . لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا . فَيَقُولُ : يَا ابْنَ آدَمَ ! أَلَمْ تُعَاهِدْنِي أَنْ لَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهَا ؟ قَالَ : بَلَى . يَا رَبِّ ! هَذِهِ لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا . وَرَبُّهُ يَمْدُرُهُ لِأَنَّهُ يَرَى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهَا . فَيُذْنِيهِ مِنْهَا . فَإِذَا أَدْنَاهُ مِنْهَا ، فَيَسْمَعُ أَصْوَاتَ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، فَيَقُولُ : أَيْ رَبِّ ! أَدْخِلْنِيهَا . فَيَقُولُ : يَا ابْنَ آدَمَ ! مَا يَصْرِي بِكَ مِنْكَ ؟ أَيْرُضِيكَ أَنْ أُعْطِيَكَ الدُّنْيَا وَمِثْلَهَا مَعَهَا ؟ قَالَ : يَا رَبِّ ! أَسْتَهْزِئُ بِمَنِي وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ .

فَضَحِكَ ابْنُ مَسْعُودٍ فَقَالَ : أَلَا تَسْأَلُونِي بِمِمْ أَضْحَكَ ؟ فَقَالُوا : بِمِمْ تَضْحَكَ ؟ قَالَ : هَكَذَا ضَحَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . فَقَالُوا : بِمِمْ تَضْحَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : مِنْ ضَحِكِ رَبِّ الْعَالَمِينَ حِينَ قَالَ : أَسْتَهْزِئُ بِمَنِي وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ؟ فَيَقُولُ : إِنِّي لَا أَسْتَهْزِئُ بِكَ ، وَلَكِنِّي عَلَى مَا أَشَاءُ قَادِرٌ .

310 — (187) : Enes ve İbn Mes'ud (R) dan:

Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Cennete gireceklerin sonuncusu bir kimsedir ki o, kâh yürür, kâh yüzü koyun düşer. Kâh onun yüzünü ateş çarpıp yakar. Nihayet böyle böyle ilerliyerek ateşin hududunu geçtiği zaman ona döner ve Beni senden kurtaran Allah çok uludur. O, evvelkilerden ve sonrakilerden hiç kimseye vermediğini bana vermiştir, der. Sonra ona bir ağaç gösterilir. Bunun üzerine: Ey Rabbim! Beni şu ağaca yanaştır da gölgesiyle gölgeleneyim, suyundan da içeyim, der. Azîz ve Celîl olan Allah: Ey Âdem oğlu! Eğer bu dilediğini sana verirsem belki başka bir şey daha istersin, buyurur. O da: Ya Rab! İstemem, deyip başkasını istememeye Allah'a ahid verir. Rabbî onu bu nimete karşı sabrı olmadığını bildiği için, onu mazur görür ve onu oraya yanaştırır. O da ağacın gölgesinden gölgelenir ve oradaki sudan içer. Derken karşısında evvelkinden daha güzel diğer bir ağaç dikilir. O kul yine: Ey Rabbim! Beni şuna da yanaştır, suyundan içeyim ve gölgesinden istifade edeyim ve senden başka şey istemem, der. Allah Taâlâ: Ey Âdem oğlu! Sen ondan başkasını istemeyeceğine bana ahid vermedin mi buyurup, eğer seni ona izin verirsem, belki sen daha başkasını istersin, der. Bunun üzerine o kimse: Başka birşey istemeyeceğine dâir Rabbine ahidler verir. Onun buna karşı da sabrının olmadığını bildiği için, Rabbî yine onu mazur görür. Onun da gölgesinden istifade edip, suyundan içer.

Sonra üçüncüsünde cennet kapısının yanbaşı, evvelkilerden daha güzel bir ağaç görür. Yine: Ey Rabbim! Beni şuna yanaştır da gölgesinden istifade edeyim ve suyundan da içeyim, diye niyaz eder. Rabbî: Âdem oğlu! Başkasını istememeye bana ahid vermedin mi, diye serzeniş eder. O kimse: Evet, şunu da, artık başkasını istemem, der. Ona karşı da sabrı olmadığını bildiği için Rabbî kendisini mazur görür ve onu oraya yanaştırır. Fakat bu son ağaca yaklaşıncı cennet ehlinin seslerini duyar ve: Ya Rab! Ne olur beni oraya sok, diye isticramda bulunur. Bunun üzerine Hak Taâlâ: Ey Âdem oğlu! Senin dileklerinden beni kurtaracak nedir? Sana bütün dünyayı verir, ona bir mislini daha katarsam râzî olur musun? buyurur. O da: Ya Rab! Sen Rabbu'l-alemin iken, benimle alay mı ediyorsun? diye bu ölçüsüz ihsana şaşır kalır».

Bunu söylerken İbnu Mes'ûd güldü ve benim niçin güldüğümü sorsanıza? dedi. Niçin gülüyorsun? dediler. Dedi ki: Rasûlullah (S) da böyle güldü idi. Ya Rasûlallah! Niçin gülüyorsun, dedikleri vakit o kimse, sen âlemlerin Rabbî iken benimle alay mı ediyorsun, dediğinde Rabbul-âlemin'in gülmesine güldüm».

Bunun üzerine Hak Taâlâ ona: «Ben seninle alay etmiyorum, lâkin ben istediğime kadirim» buyurur.

84. «Dihk (gülmek), Hak Taâlâ'nın fi'li sıfatlarından bir sıfattır ki, birçokları tara-

(۸۴) باب أدنى أهل الجنة منزل فيها

۳۱۱ - (۱۸۸) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا بِحْنِي بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ . حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ الثَّعْمَانِ بْنِ أَبِي عِيَّاشٍ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : « إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةٌ رَجُلٌ صَرَفَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ قَبْلَ الْجَنَّةِ . وَمَثَلُ لَهُ شَجَرَةٌ ذَاتَ ظِلٍّ . فَقَالَ : أَيْ رَبِّ ! فَدَمَنِي إِلَى هَذِهِ الشَّجَرَةِ أَكُونَ فِي ظِلِّهَا » . وَسَاقَ الْحَدِيثَ بِنَحْوِ حَدِيثِ ابْنِ مَسْعُودٍ . وَلَمْ يَذْكُرْ « فَيَقُولُ : يَا ابْنَ آدَمَ ! مَا يَصْرِيئُ مِنْكَ » إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ . وَزَادَ فِيهِ « وَيَذْكُرُهُ اللَّهُ مَلَكٌ كَذَا وَكَذَا . فَإِذَا انْقَطَعَتْ بِهِ الْأَمَانِيُّ قَالَ اللَّهُ : هُوَ لَكَ وَعَشْرَةٌ أَمْثَالِهِ » قَالَ « ثُمَّ يَدْخُلُ بَيْتَهُ فَتَدْخُلُ عَلَيْهِ زَوْجَتَاهُ مِنَ الْحَوَارِيِّينَ . فَيَقُولَانِ : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَاكَ لَنَا وَأَحْيَانَا لَكَ . قَالَ فَيَقُولُ : مَا أُعْطِيَ أَحَدٌ بِنَلِّ مَا أُعْطِيتُ » .

(84) CENNETİN EN AŞAĞI MERTEBESİNDE BULUNACAK OLAN CENNELİĞE DAİR BÂB

—oOo—

311 — (188) : Ebû Sa'id Hudri (R) den:

Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: Cennetin en aşağı menzilesinde olan cennetlik öyle bir kimsedir ki, Allah onun yüzünü ateşten cennet tarafına döndürür ve ona gölgeli bir ağaç misâli gösterir. O kul: Ey Rabbim! Beni şu ağaca götür, ben onun gölgesinde olayım, der. Ve devamla İbnu Mes'ûd'un hadis'i tarzında hadis'i sevketti. Ancak: «Hak Taâlâ: Ey Âdem oğlu! Beni senden kim kurtarır?» sözlerini sonuna kadar zikretmedi. Bununla beraber burada şunu ziyade etmiştir: Allah ona şunu, şunu iste diye hatırlatır. Bütün arzuları bittiği zaman Allah: Bu ve bunun on katı senindir, buyurur. Dedi ki: «Sonra artık kendi menziline girer. Derken, el-Hûru'l-in'dan " olan iki zevcesi yanına girer ve:

findan —lâzım olan— rıza ve hayır iradesi ile tefsir edilmiş ise de, müteşabih olmakla beraber, bu lâzımı ma'nâdan daha hususî bir ma'nâya delâleti vardır. İşte buradaki Dıhk'ı yalnız rıza ve hayır iradesi ma'nâsına kasretmek biraz müşkil olur. Binaenaleyh Dıhk (gülmek) müteşabih bir sıfattır deyip, bilâ tavakkuf ıyman etmek te'vil etmekten daha sâlimdir».

85. el-Hûru'l-ıyn, kara gözlü kadınlar demek olup, Kur'an diliyle mü'minlerin ve gâzilerin cennetteki kadınlara verilen bir iftihar ünvanıdır.

Kur'an'ın cennet kadınlara verdiği bu unvan müteaddid hadislerde de zikir edilmiştir. El-Hûr terkiibinde Hûr, Havrâ'nın çoğuludur. Ve kara gözlü kadınlara sıfat yapılır. İyn lâfzı da Aynâu'nun çoğuludur. Bu da geniş gözlü kadınlara sıfat yapılır. Buhârî el-Hûru'l-ıyn'in sıfatını şöyle tavsif ediyor: Huriler okadar

Seni bizim için, bizi de senin için yaradan Allah'a hamdolsun, derler. Râvî der ki: O kimse, bana verilen nimetler hiç bir kimseye verilmiş değildir, der.

۳۱۲ - (۱۸۹) حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ نُمَيْرٍ الْأَشَجِيُّ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ أَبِي نُجَيْرٍ ، عَنْ الشَّعْبِيِّ ، قَالَ : سَمِعْتُ الْمُغِيرَةَ بْنَ شُعْبَةَ ، رَوَايَةً إِنْ شَاءَ اللَّهُ . ح . وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ . حَدَّثَنَا مُطَرِّفُ بْنُ طَرِيفٍ وَعِنْدَ الْمَلِكِ بْنُ سَعِيدٍ . سَمِعَا الشَّعْبِيَّ يُخْبِرُ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ ؛ قَالَ : سَمِعْتُهُ عَلَى الْمَنْبَرِ ، رَفَعَهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : وَحَدَّثَنِي بِشَرِّ بْنِ الْحَكَمِ . وَاللَّفْظُ لَهُ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ ابْنُ عُيَيْنَةَ . حَدَّثَنَا مُطَرِّفُ بْنُ أَبِي نُجَيْرٍ . سَمِعَا الشَّعْبِيَّ يَقُولُ : سَمِعْتُ الْمُغِيرَةَ بْنَ شُعْبَةَ يُخْبِرُ بِهِ النَّاسَ عَلَى الْمَنْبَرِ . قَالَ سُفْيَانُ : رَفَعَهُ أَحَدُهُمَا (أَرَاهُ ابْنَ أَبِي نُجَيْرٍ) قَالَ « سَأَلَ مُوسَى رَبَّهُ : مَا أَذَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةٌ ؟ قَالَ : هُوَ رَجُلٌ يَجِيئُ بَعْدَ مَا أُدْخِلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ . فَيَقَالُ لَهُ : ادْخُلِ الْجَنَّةَ . فَيَقُولُ : أَيْ رَبِّ ! كَيْفَ ؟ وَفَدَّرَ النَّاسُ مَنَازِلَهُمْ وَأَخَذُوا أَخَذَاتِهِمْ ؟ فَيَقَالُ لَهُ : أَتَرْضَى أَنْ يَكُونَ لَكَ مِثْلُ مُلْكٍ مُلْكٍ مِنْ مُلُوكِ الدُّنْيَا ؟ فَيَقُولُ : رَضِيتُ ، رَبِّ ! فَيَقُولُ : لَكَ ذَلِكَ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ . فَقَالَ فِي الْخَامِسَةِ : رَضِيتُ ، رَبِّ ! فَيَقُولُ : هَذَا لَكَ وَعَشْرَةُ أَمْثَالِهِ . وَلَكَ مَا اشْتَهَيْتَ نَفْسُكَ وَلَذَّتْ عَيْنُكَ . فَيَقُولُ : رَضِيتُ ، رَبِّ ! قَالَ : رَبِّ ! فَأَعْلَاهُمْ مَنْزِلَةٌ ؟ قَالَ : أُولَئِكَ الَّذِينَ أَرَدْتُ غَرَسْتُ كَرَامَتَهُمْ بِيَدِي . وَخَتَمْتُ عَلَيْهِمْ . فَلَمْ تَرَ عَيْنٌ وَلَمْ تَسْمَعْ أُذُنٌ وَلَمْ يَخْطُرْ عَلَى قَلْبٍ شَيْءٌ » قَالَ وَمِصْدَاقُهُ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَالَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ [۲۲/تحریر: ۱۷۴۶] الْآيَةُ .

312 - (189) : Mutarrîf ve İbnu Ebcer, ikisi de Şa'bî'den işitmişlerdir ki O, şöyle diyordu: Muğîratu'bnü Şube'den işittim. Kendisi minber üstünde bunu insanlara haber veriyordu. Rasûlullah şöyle buyurmıştır:

Mûsâ, Rabbine: Cennet ehlinin en aşağı makam ve menzilesi nedir?

cazib bir güzelliğe mâlikdirler ki, insan onlara bir göz atmakla hayretler içinde kalır. Gözlerinin beyazı son derece beyaz, siyahı da son derece siyahtır..

Hakikaten gözün akı ak, karası kara olmak, göz güzelliğinin en müstesna bir vasfıdır. Cenab-ı Hak mücâhidlere şöyle va'd buyuruyor:

ان المتقين في مقام امين في جنات وعيون يلبسون من سندس واستبرق متقابلين

كذلك وزوجناهم بحور عين

: Müttakîler ise hakikaten emin bir makamda, cennetlerde, pınarlardadır. İnce, nazık ve kalın ipeklerden, atlaslardan giyecekler, karşı karşıyadırlar. İşte büyüktür. Onlara bembeyaz, şahin gözlü hârleri eş yaptık» (ed-Duhân: 51-54).

diye sordu. Rabbi cevaben buyurdu ki: Bu öyle bir kimsenin makamıdır ki, o kimse Cennet ehli Cennete girdikten sonra gelir, ona: Cennete gir, denilir. O ise: Ey Rabbim! Herkes kendi menziline yerleştikten, alacağını aldıktan sonra bu nasıl müyesser olabilir? der. Hak Taâlâ ile onun arasında şöyle bir konuşma olur: Dünya Meliklerinden bir Melik'in mülküne benzer bir mülke nâil olursan râzı olur musun?; Râziyim, Ya Rab! İşte öyle bir mülk senindir. Bir o kadar daha, bir o kadar daha, bir o kadar daha, bir o kadar daha. Beşincisinde: Râzî oldum Ya Rab! İşte bu kadar şey hep senindir, onun on misli de senindir. Bir de nefsin neyi arzu ederse, gözün her neden hoşlanırsa hepsi senindir. Râzî oldum Ya Rab!

Bu cevaptan sonra Mûsâ: Ya Rab: Ya Cennet ehlinin en yüksek makam sâhibleri nasıldır? diye sordu. Cevaben buyurdu ki: Kendimi için ihtiyar ve ıstifâ ettiğim kullar işte onlardır. Keramet filanlarını kendi elimle dikip mühür altına aldım. Onu ne bir göz görmüş, ne bir kulak işidmiş, ne de beşerden hiç bir kimsenin kalbine ne olduğu hutûr etmiştir. Râvî der ki: Bu rivâyetin Azîz ve Celîl olan Allah'ın kitabından (onu tasdik edici) delili: «Artık onlar için yapmakta olduklarına bir mülkâfat olarak, gözlerin aydın olacağı (nimetlerden) neler gizlenmiş bulunduğunu kimse bilmez» (es-Secde: 17) âyetidir.

۳۱۳ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ الْأَشْجَعِيُّ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي جَرٍّ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ يَقُولُ : سَمِعْتُ الثَّمِيمَةَ بْنَ شُعْبَةَ يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ : إِنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ سَأَلَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ أَحْسَنِ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنْهَا حَقًّا . وَسَأَلَ الْحَدِيثَ بِخَوَرِهِ .

313 — () : Şa'bi şöyle dedi: Muğîratu'bnu Şu'be'den işidim. Minber üstünde şöyle diyordu: Mûsâ (A) Azîz ve Celîl olan Allah'a cennet ehlinin cennetten en az nasîbi olanını sordu ve hadis'i geçen hadis tarzında sevketti.

۳۱۴ - (۱۹۰) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ الْمَعْرُورِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنِّي لَا أَعْلَمُ آخِرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولًا الْجَنَّةَ . وَآخِرَ أَهْلِ النَّارِ خُرُوجًا مِنْهَا . رَجُلٌ يُؤْتَى بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، فَيُقَالُ : اعْرِضُوا عَلَيْهِ صِغَارَ ذُنُوبِهِ وَارْفَعُوا عَنْهُ كِبَارَهَا . فَتُعْرَضُ عَلَيْهِ صِغَارُ ذُنُوبِهِ . فَيُقَالُ : عَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا ، كَذَا وَكَذَا . وَعَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا ، كَذَا وَكَذَا . فَيَقُولُ : نَعَمْ . لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُنْكِرَ . وَهُوَ مُشْفِقٌ مِنْ كِبَارِ ذُنُوبِهِ أَنْ تُعْرَضَ عَلَيْهِ . فَيُقَالُ لَهُ : فَإِنَّ لَكَ مَكَانَ كُلِّ سِنَةٍ حَسَنَةً . فَيَقُولُ : رَبِّ ! قَدْ عَمِلْتُ أَشْيَاءَ لَا أَرَاهَا هُنَا ، فَلَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ .

314 (190) : Ebû Zerr (R) şöyle demiştir:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: Ben cennet ehlinin cennete son girecek ve ateş ehlinin cehennemden son çıkacak olanını biliyorum. Bu bir kimse ki, kıyamet günü gelir ve: «Ona günahlarının küçüklerini arz edip büyüklerini ondan kaldırırsınız» denilir. Bunun üzerine ona küçük günahları arz olunur ve kendisine: Sen, şu ve şu gün, şunu ve şunu yaptın, şu ve şu gün de şunu ve şunu yaptın denildiğinde, O: Evet der ve inkâr etmeye muktedir olamaz. O, büyük günahlarının kendine arzedilmesinden korkar bir halde iken ona: «Her seyyienin yerine senin için bir hasene vardır» denilir. O kul: Ey Rabbim! Ben birçok şeyler yapmıştım, onları burada görmüyorum, der. Râvî: Ben Rasûlullah (S) i gerideki dışları belirinceye kadar güldüğünü gördüm, demiştir.

٣١٥ - (...) وَحَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ . حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ وَوَكَيْعٌ . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ ؛ كِلَاهُمَا عَنِ الْأَعْمَشِ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ .

315 -- () : Vekî' ve Ebû Muaviye her ikisi de A'meş'den bu isnad ile rivâyet etmişlerdir.

٣١٦ - (١٩١) حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ وَاسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ ؛ كِلَاهُمَا عَنْ رَوْحٍ . قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ : حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ الْقَيْسِيُّ . حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ : أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يُسْأَلُ عَنِ الْوُرُودِ . فَقَالَ : نَجِيٌّ نَحْنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْ كَذَا وَكَذَا أَنْظُرُ أَيْ ذَلِكَ فَوْقَ النَّاسِ . قَالَ فَتَدْعَى الْأُمُّ بِأَوْتَانِيَا وَمَا كَانَتْ تَعْبُدُ . الْأَوَّلُ قَالَاوُلُ . ثُمَّ يَا تَيْنَا رَبَّنَا بَعْدَ ذَلِكَ فَيَقُولُ : مَنْ تَنْظُرُونَ ؟ فَيَقُولُونَ : أَنْظُرْ رَبَّنَا . فَيَقُولُ : أَنَا رَبُّكُمْ . فَيَقُولُونَ : حَتَّى تَنْظُرَ إِلَيْكَ . فَيَتَجَلَّى لَهُمْ بِضَحْكٍ . قَالَ فَيَنْطَلِقُ بِهِمْ وَيَتَّبِعُونَهُ . وَيُعْطَى كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ ، مُنَافِقِي أَوْ مُؤْمِنٍ ، نُورًا . ثُمَّ يَتَّبِعُونَهُ . وَعَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ كَلَالِيْبٌ وَحَسَكٌ . تَأْخُذُ مَنْ شَاءَ اللَّهُ . ثُمَّ يَطْفَأُ نُورُ الْمُنَافِقِينَ . ثُمَّ يَنْجُو الْمُؤْمِنُونَ . فَتَنْجُو أَوَّلُ زُمْرَةٍ وَجُوهُهُمْ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ . سَبِّحُونَ أَلْفًا لَا يُحَاسِبُونَ . ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ كَأَصْوَابِ نُجْمٍ فِي السَّمَاءِ . ثُمَّ كَذَلِكَ . ثُمَّ تَحِلُّ الشَّعَاعَةُ . وَيَشْفَعُونَ حَتَّى يُخْرَجَ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . وَكَانَ فِي قَلْبِهِ مِنَ الْخَيْرِ مَا يَزِنُ شَعِيرَةً . فَيُجْعَلُونَ فِي نَاءِ الْجَنَّةِ . وَيَحْمَلُ أَهْلُ الْجَنَّةِ رِشْوَنَ عَلَيْهِمُ الْمَاءَ حَتَّى يَنْبَثُوا نَبَاتَ الشَّيْءِ فِي السَّيْلِ . وَيَذْهَبُ حُرَّاهُ . ثُمَّ يُسْأَلُ حَتَّى تُجْعَلَ لَهُ الدُّنْيَا وَعَشْرَةُ أَمْثَالِهَا مَعَهَا

316 -- (191) : Ebu'z-Zubeyr haber verdi ki, kendisi Câbiru'-bnu Abdillâh'dan işidmiştir. Câbir'e vürûddan soruluyormuş. Câbir söy-

le demiştir: Bizler kıyamet günü şundan, şundan geliriz. Bak! Yani bu, insanların fevkinde bir yerdir". Dedi ki: Ümmetler putlarıyla ve neye tapıyorduysalar onlar ile birer birer sırasıyla çağırılırlar. Sonra bu işin ardından Rabbimiz bize gelir ve: Kimi bekliyorsunuz? buyurur. Halk: Rabbimizi bekliyoruz, derler. Ben sizin Rabbinizi buyurur. Sana bakalım, derler. Bunun üzerine onlara güler halde tecelli eder. Sonra onları götürür. Onlar da ona tâbi olurlar. Bir de bunlardan münafık, mü'min her bir insana bir nur verilir. Sonra yine ardına düşerler. Cehennem köprüsü üstünde birtakım çengeller ve dikenler vardır ki, Allah'ın dilediği kimseleri yakalarlar. Derken münafıkların nurları söner. Sonra mü'minler kurtulur. Yetmiş bin kişi olan ilk zümre yüzleri on dördüncü gecede ay gibi geçip kurtulurlar, hiç hisab görmezler. Onlardan sonra gelenler gökyüzündeki en parlak yıldız ışıkları gibidirler. Sonra böyle böyle diğerleri de geçerler. Sonra şefâat hulûl eder. Şefâat ederler. Nihayet LÂ İLÂHE İLLALLAH deyip kalbinde bir arpa ağırlığı kadar hayır olan kimseler ateşten çıkar da cennetin bir tarafına konulurlar. Cennet ahalisi onlar üzerine su serpmeye başlar. Nihayet onlar, seyl yerindeki otların sür'atle bitip büyümesi gibi biterler ve ateşten çıkanın ateş izi gider. Sonra kendisine dünya ve onunla beraber dünyanın on misli verilinceye kadar ister».

۳۱۷ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ ، عَنْ ثَمَرٍ ، سَمِعَ جَابِرًا يَقُولُ : سَمِعَهُ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ بِأُذُنِهِ يَقُولُ « إِنَّ اللَّهَ يُخْرِجُ نَاسًا مِنَ النَّارِ فَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ » .

317 — () : Sufyânü'bnü Uyeyne, Amr'dan tahdîs etti. O da Câbir'i bu hadis'i Peygamber (S) den kulağıyla işidliğini söylerken dinlemiştir. Peygamber: «Muhakkak Allah Taâlâ birtakım insanları ateşten çıkarır ve onları cennete koyar» buyuruyordu.

۳۱۸ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ . قَالَ قُلْتُ لِعَمْرِو بْنِ دِينَارٍ : أَسَمِعْتَ جَابِرَ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ « إِنَّ اللَّهَ يُخْرِجُ قَوْمًا مِنَ النَّارِ بِالشَّفَاعَةِ ؟ » قَالَ : نَعَمْ .

86. Şârihler bu sözde tağyir vardır, dediler.

Doğrusu: «Biz kıyamet gününde insanlardan yüksek tümsekler üzerine geliriz» gekilindedir.

«Kevm, İbnu'l-Esir'in dediği gibi, yüksek yerler, demektir. Bunun vâhidî «kevm» dir. Dediler ki: Bu hal râviye karanlık gelmiş, bu sebeble onu «keza ve keza» ile ta'bir etmiş, bunu da «yani insanların fevkinde» sözü ile tefsir etmiş ve üzerine bir tenbih olmak üzere: Unzur (Bak) sözünü yazmıştır. Bu hadis'i nakledenler ise bu sözlerin hepsini toplayıp görüğün gibi hadis metninden olmak üzere sıralamışlardır (Nevevî).

318 - () : Bize Ebu'r-Rabî' tahdis etti. Bize Hammâdu'-bnu Zeyd tahdis etti, dedi ki: Amru'bnu Dinâr'a, sen Câbiru'bnu Abdillâh'ı «Şüphesiz Allah Taâlâ bir kavmi şefâatle ateşden çıkarır» sözlerini Rasûlullah'dan tahdis ederken işiddin mi? diye sordum. Evet, diye cevap verdi.

٣١٩ - (...) حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ . حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ . حَدَّثَنَا قَيْسُ بْنُ سُلَيْمٍ الْعَنْبَرِيُّ . قَالَ : حَدَّثَنِي يَزِيدُ الْقَعِيرُ . حَدَّثَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِنْ قَوْمًا يُخْرِجُونَ مِنَ النَّارِ يَحْتَرِقُونَ فِيهَا ، إِلَّا ذَرَاتٍ وَجُوهِهِمْ ، حَتَّى يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ . »

319 — () : Câbiru'bnu Abdillâh tahdis edip dedi ki:

Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Muhakkak ki bir kavim yalnız yüzlerinin çevrelediği bölgeler hariç olmak üzere ateşden çıkarılırlar ve nihayet cennete girerler».

٣٢٠ - (...) وَحَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ . حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ . حَدَّثَنَا أَبُو حَامِيَةَ (يَعْنِي مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي أَيُّوبَ) قَالَ : حَدَّثَنِي يَزِيدُ الْقَعِيرُ ؛ قَالَ : كُنْتُ قَدْ شَفَقْتُ رَأْيَ مَنْ رَأَى الْخَوَارِجَ . فَخَرَجْنَا فِي عَسَايَةِ ذَوِي عَدِ بْنِ زَيْدٍ أَنْ تَخْجَ . ثُمَّ نَخْرُجُ عَلَى النَّاسِ . قَالَ فَمَرَرْنَا عَلَى الْمَدِينَةِ فَإِذَا جَابِرُ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ يُحَدِّثُ الْقَوْمَ . جَالِسٌ إِلَى سَارِيَةٍ . عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . قَالَ فَإِذَا هُوَ قَدْ ذَكَرَ الْجَاهِلِيَّيْنَ . قَالَ فَقُلْتُ لَهُ : يَا صَاحِبَ رَسُولِ اللَّهِ ! مَا هَذَا الَّذِي تُحَدِّثُونَ ؟ وَاللَّهِ يَقُولُ : إِنَّكَ مَنْ تَدْخُلُ النَّارَ فَقَدْ أُخْرِجَتْهُ [٢/٢٤٢ عمران/ الآية ١٨٠] وَ، كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرِجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا [٢٢/٢٢٢ السجدة/ الآية ٢٠] فَمَا هَذَا الَّذِي تَقُولُونَ ؟ قَالَ فَقَالَ : أَتَقْرَأُ الْقُرْآنَ ؟ قُلْتُ : نَعَمْ . قَالَ : فَهَلْ سَمِعْتَ بِمَقَامِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ (يَعْنِي الَّذِي يَبْعَثُهُ اللَّهُ فِيهِ ؟) قُلْتُ : نَعَمْ . قَالَ : فَإِنَّهُ مَقَامُ مُحَمَّدٍ ﷺ الْمُحْمُودُ الَّذِي يُخْرِجُ اللَّهُ بِهِ مَنْ يُخْرِجُ . قَالَ ثُمَّ أَمَتَ الصَّرَاطَ وَبَرَّ النَّاسَ عَلَيْهِ . قَالَ وَأَخَافُ أَنْ لَا أَكُونَ أَحْفَظُ ذَلِكَ . قَالَ غَيْرَ أَنَّهُ قَدْ زَعَمَ أَنْ قَوْمًا يُخْرِجُونَ مِنَ النَّارِ بَعْدَ أَنْ يَكُونُوا فِيهَا . قَالَ يَعْنِي فَيَخْرِجُونَ كَأَنَّهُمْ عِيدَانُ السَّماسِمِ . قَالَ : فَيَدْخُلُونَ نَهْرًا مِنْ أَنْهَارِ الْجَنَّةِ فَيَغْتَسِلُونَ فِيهِ . فَيَخْرِجُونَ كَأَنَّهُمْ الْقَرَّاطِلُسُ . فَرَجَعْنَا قُلْنَا : وَيُحْكَمُ ! أَتُرَوْنَ الشَّيْخَ يَكْذِبُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؟ فَرَجَعْنَا فَلَا وَاللَّهِ ! مَا أَخْرَجَ مِنَّا غَيْرُ رَحُلٍ وَاحِدٍ . أَوْ كَمَا قَالَ أَبُو نَعِيمٍ .

320 — () : Yezîd el-Fakir tahdis edip şöyle dedi: Hâricîlerin görüşünden bir görüş kalbime işlemiş, meftûn olmuştum. Haccetmek, sonra insanlara karşı çıkıp Hâricîlik propagandası yapmak maksadıyla kalabalık bir topluluk içinde yola çıktık .Nihayet Medine'ye uğradık. Câbiru'bnü Abdillâh'a rasgeldik. O, bir direk yanında oturmuş, cemaata Rasûlullah'dan hadis takrîr ediyordu. O sırada cehennemlikleri zikretti. Ben ona: Ey Rasûlullah'ın arkadaşı! Bu takrîr ettiğin nedir? Halbuki Allah şöyle buyuruyor: «*Ey Rabbimiz, hakikaten sen kimi ateşe sokarsan şüphesiz onu hor ve hakîr edersin. Orada zâlimlerin hiç bir yardımcıları da yoktur*» (Âlu İmrân: 192), «*Fâsık olanların barınacağı yer ise cehennemdir. Ne zaman oradan çıkmak isterlerse içerisine döndürülürler ve onlara: Tekzîbedegeldiğiniz o ateşin azabını tadın, denilir*» (es-Secde: 20).

Binaenaleyh söylemekte olduğunuz bu sözler nedir? dedim. Sen Kur'ân'ı okuyor musun? dedi. Evet, dedim. Muhammed Aleyhisselâm'ın makamını yani Allah'ın onu ba's buyuracağı makamı işiddin mi? dedi. Evet, dedim, Câbir şöyle devam etti: İşte O, Muhammed (S) in *Mahmûd* olan makamıdır ki, Allah onun vasıtasıyla çıkaracaklarını çıkarır, dedi. Sonra sıratın vaziyetini ve insanların sırat üzerinden geçişini tavsîf etti. Bunları ezberde tutamaz olmaktan korkarım. Şukadar var ki O, şunları söylemiştir:

«Muhakkak ki bir kavim cehennemde bulunmalarını mütaâkip ateşden çıkarlar. Ama onlar simsim çubukları gibi simsiyah çıkarlar. Akabinde cennet nehirlerinden bir nehre girerler. Onun içinde yıkanır ve kâğıt sayfaları gibi bembeyaz çıkarlar».

Sonra hacc'dan döndük ve: Yazık olsun size! O şeyh'in Rasûlullah üstüne yalan söyleyeceğini zanneder misiniz? dedik. Bunun üzerine Hâricîlikten vazgeçtik. Allah'a yemin olsun ki bizden bir tek adamdan başka Hâricîlikde kalan olmamıştır. Yahut (isnadın başındaki Müslimin şeyhinin şeyhi olan Fadlu'bnü Dukeyn) Ebû Nuaym'ın dediği gibidir".

۳۲۱ - (۱۹۲) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ أَبِي عِمْرَانَ وَثَابِتٍ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « يُخْرَجُ مِنَ النَّارِ أَرْبَعَةٌ فَيَمْرُؤُونَ عَلَى اللَّهِ فَيَلْتَفِتُ أَحَدُهُمْ فَيَقُولُ : أَيُّ رَبِّ ! إِذَا أَخْرَجْتَنِي مِنْهَا فَلَا تُعَذِّبْنِي فِيهَا . فَيُنَجِّيه اللَّهُ مِنْهَا » .

87. «Ev Kema Kale» sözü râvîlerin ma'rûf edeblerinden bir edebdir. Râvî, hadis'i ma'nâsıyla rivâyet ettiği zaman meydana gelmesi muhtemel bir tağyirden korkarak bir ihtiyat olmak üzere rivâyetinin sonunda «yahut onun dediği gibidir» der (Nevevî).

321 — (192) : Enesü'bnü Malik (R) dan:

Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Ateşden dört kişi çıkarılır ve Allah'a arzolunurlar. Onlardan biri dönüp: Ey Rabbim! Beni ateşden çıkardığında bir daha oraya döndürme, diye niyaz eder. Bunun üzerine Allah onu ateşden kurtarır».

۳۲۲ - (۱۹۳) حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ فَضِيلُ بْنُ حُسَيْنٍ الْجَحْدَرِيُّ ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْقَبْرِيُّ (وَاللَّفْظُ لِأَبِي كَامِلٍ) . قَالَا : حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ قَتَادَةَ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَهْتُمُونَ لِذَلِكَ (وَقَالَ ابْنُ عُبَيْدٍ : فَيَلْمُهُونَ لِذَلِكَ) فَيَقُولُونَ : لَوْ اسْتَشْفَعْنَا عَلَى رَبِّنَا حَتَّى يُرِيحَنَا مِنْ مَكَانِنَا هَذَا ! قَالَ فَيَأْتُونَ آدَمَ ﷺ فَيَقُولُونَ : أَنْتَ آدَمُ أَبُو الْخَلْقِ . خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ وَافْتَحَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ . وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ . اسْتَفْعَ لَنَا عِنْدَ رَبِّكَ حَتَّى يُرِيحَنَا مِنْ مَكَانِنَا هَذَا . فَيَقُولُ : لَسْتُ هُنَاكُمْ . فَيَذْكُرُ خَطِيئَتَهُ الَّتِي أَصَابَ . فَيَسْتَغْفِرُ رَبُّهُ مِنْهَا . وَلَكِنْ انْتُوا نُوحًا . أَوَّلَ رَسُولٍ بَعَثَهُ اللَّهُ . قَالَ فَيَأْتُونَ نُوحًا ﷺ . فَيَقُولُ : لَسْتُ هُنَاكُمْ . فَيَذْكُرُ خَطِيئَتَهُ الَّتِي أَصَابَ فَيَسْتَغْفِرُ رَبُّهُ مِنْهَا . وَلَكِنْ انْتُوا إِبْرَاهِيمَ ﷺ الَّذِي اتَّخَذَهُ اللَّهُ خَلِيلًا . فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ ﷺ فَيَقُولُ : لَسْتُ هُنَاكُمْ . وَيَذْكُرُ خَطِيئَتَهُ الَّتِي أَصَابَ فَيَسْتَغْفِرُ رَبُّهُ مِنْهَا . وَلَكِنْ انْتُوا مُوسَى ﷺ الَّذِي كَلَّمَهُ اللَّهُ وَأَعْطَاهُ التَّوْرَةَ . قَالَ فَيَأْتُونَ مُوسَى ﷺ عَلَيْهِ السَّلَامُ . فَيَقُولُ : لَسْتُ هُنَاكُمْ . وَيَذْكُرُ خَطِيئَتَهُ الَّتِي أَصَابَ فَيَسْتَغْفِرُ رَبُّهُ مِنْهَا . وَلَكِنْ انْتُوا عِيسَى ﷺ وَكَلَّمَتْهُ . فَيَأْتُونَ عِيسَى ﷺ وَكَلَّمَتْهُ . فَيَقُولُ : لَسْتُ هُنَاكُمْ . وَلَكِنْ انْتُوا مُحَمَّدًا ﷺ . عَبْدًا قَدْ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ . قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « فَيَأْتُونِي . فَأَسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّي فَيُؤْذَنُ لِي . فَإِذَا أَنَا رَأَيْتُهُ وَفُتُّ سَاجِدًا . فَيَدْعُنِي مَا شَاءَ اللَّهُ . فَيُقَالُ : يَا مُحَمَّدُ ! ارْفَعْ رَأْسَكَ . قُلْ تَسْمَعُ . سَلْ نَعْطَهُ . اسْتَفْعَ . فَارْفَعْ رَأْسِي . فَأَحْمَدُ رَبِّي بِتَحْمِيدِ مُلَكُمِيهِ رَبِّي . ثُمَّ اسْتَفْعَ . فَيَجِدُ لِي حَدًّا فَأُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ ، وَأَدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ . ثُمَّ أَعُوذُ فَأَقْعُ سَاجِدًا . فَيَدْعُنِي مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَدْعَنِي ثُمَّ يُقَالُ : ارْفَعْ رَأْسَكَ يَا مُحَمَّدُ ! قُلْ تَسْمَعُ . سَلْ نَعْطَهُ . اسْتَفْعَ . فَارْفَعْ رَأْسِي . فَأَحْمَدُ رَبِّي بِتَحْمِيدِ مُلَكُمِيهِ . ثُمَّ اسْتَفْعَ . فَيَجِدُ لِي حَدًّا فَأُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ ، وَأَدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ . (قَالَ فَلَا أَدْرِي فِي الثَّالِثَةِ أَوْ فِي الرَّابِعَةِ قَالَ) فَأَقُولُ : يَا رَبِّ ! مَا بَقِيَ فِي النَّارِ إِلَّا مَنْ حَسَنَهُ الْقُرْآنُ أَيْ وَحَبَّ عَلَيْهِ الْخُلُودُ » (قَالَ ابْنُ عُبَيْدٍ فِي رِوَايَتِهِ : قَالَ قَتَادَةُ : أَيْ وَحَبَّ عَلَيْهِ الْخُلُودُ) .

322 (193) : Enesü'bnü Mâlik (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu: «Allah kıyamet gününde insanları toplar. Derken şuna ihtimam ederler (İbnu Ubeyd: Şu kendilerine ilham edilir, demiştir): İçinde bulunduğumuz şu durumdan bizleri kurtarması için Rabbimize karşı şefâat istesek, derler. Mûtaâkiben Âdem (S) e gelirler ve: Sen halkın babası Âdem'sin. Allah seni kendi eliyle yaradı ve sana kendi rûhundan hayat verdi. Sonra meleklerle emretti, onlar da sana secde ettiler. Bulunduğumuz şu durumdan bizleri kurtarması için Rabbin katında bizlere şefâat et, derler. Âdem: Ben buna ehil değilim. O, işlemiş olduğun hatiesini hatırlar ve bundan dolayı da Rabbinden utanır. Fakat siz Allah'ın ba's buyurduğu ilk Rasûl olan Nuh'a gidin, der. Sonra onlar Nuh (S) a gelirler. Nuh, işlediği hatiesini hatırlar ve bundan dolayı Rabbinden utanarak: Ben buna ehil değilim. Fakat siz Allah'ın bir Halil edinmiş olduğu İbrahim (S) e gidin, der. Mûtaâkiben onlar İbrahim (S) e gelirler. İbrahim de: İşlediği hatiesini hatırlar ve bundan dolayı Rabbinden utanarak: Ben buna ehil değilim. Fakat siz Allah'ın kelâm ettiği ve kendisine Tevrat'ı vermiş olduğu Mûsa (S) ya gidin, der. Sonra Mûsa Aleyhisselâm'a gelirler. Bunun üzerine Mûsa da işlediği hatiesini hatırlar ve bunun için Rabbinden haya ederek: Ben buna ehil değilim, fakat siz, Allah'ın Rûhu ve Kelimesi olan İsa'ya gidin, der. Bunun üzerine onlar Allah'ın Rûhu ve Kelimesi olan İsa'ya gelirler. İsa ise onlara: Ben buna ehil değilim. Fakat siz geçmiş ve geri kalmış günahları mağfiret buyurulmuş bir kul olan Muhammed (S) e gidin der.»

Râvî der ki: Rasûlullah (S) devamla şöyle buyurdu:

«Sonra bana gelirler. Ben de Rabbimin huzuruna izin isterim. Bana izin verilir. Ben kendimi secdeye kapanmış bulurum. Allah dilediği kadar beni bu vaziyette bırakır. Sonra Allah tarafından: Ya Muhammed! Başını kaldır, söyle, sözün dinlenir, iste sana verilir, şefâat et, şefâatin kabûl edilir, denilir.

Ben secdeden başımı kaldırıp Rabbimin bana öğreteceği bir tahmîd ile Rabbime hamdederim. Sonra şefâat ederim. Benim için bir had tayin buyurur, ben de insanları ateşten çıkarır ve cennete koyarım. Sonra döner tekrar secdeye kapanırım. Allah bırakmak istediği kadar beni o vaziyette bırakır. Sonra: Başını kaldır Ya Muhammed! Söyle, sözün dinlenir, iste, sana verilir, şefâat et, şefâatin kabûl edilir, denilir. Ben başımı kaldırır ve bana öğreteceği bir Tahmîd ile Rabbime hamdeylerim. Sonra şefâat ederim. Benim için bir hudud tayin buyurur. Ben de ateşden insanları çıkarır, cennete koyarım. (Râvî: Üçüncü yahut dördüncü seferde dediklerini bilmiyorum, demiştir). Nihayet şöyle derim: Ya Rabbi! Ateşde Kur'an'ın hapseddiklerinden başka yani kendisine hulûd vâcib olanlardan başka kimse kalmadı, derim».

İbn Ubeyd kendi rivâyetinde şöyle dedi: Katâde: «Yani üzerine hulûd vâcib olan» diye tefsir etmiştir.

۳۲۳ - () () : Enes (R) şöyle dedi:
 عَنْ قَتَادَةَ ، عَنْ أَنَسٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « يَجْتَمِعُ الْمُؤْمِنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَهْتَمُونَ بِذَلِكَ (أَوْ يَلْمَهُونَ ذَلِكَ) » بِمِثْلِ حَدِيثِ أَبِي عَوَانَةَ وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ « ثُمَّ آتِيَهُ الرَّابِعَةُ (أَوْ أَعْوَدُ الرَّابِعَةَ) فَأَقُولُ : يَا رَبِّ ! مَا بَقِيَ إِلَّا مِنْ حَبْسَةِ الْقُرْآنِ » .

323 — () : Enes (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Kıyamet gününde mü'minler toplanır-
 lar ve şuna himmet sarfederler (yahut şu kendilerine ilham olunur)....»
 diye bu da Ebû Avâne hadis'i gibidir. Bu hadis'de şöyle buyurmuştur:
 «Sonra ona dördüncü defa gelir (yahut dördüncü defa döner) ve: Ya
 Rabbi! Kur'ân'ın hapseddiklerinden başka hiç kimse kalmadı, derim».

۳۲۴ - () () : حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ ، عَنْ

أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ قَالَ « يَجْمَعُ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْمَهُونَ لِذَلِكَ » بِمِثْلِ حَدِيثِهِمَا
 وَذَكَرَ فِي الرَّابِعَةِ « فَأَقُولُ : يَا رَبِّ ! مَا بَقِيَ فِي النَّارِ إِلَّا مِنْ حَبْسَةِ الْقُرْآنِ . أَيْ وَجِبَ عَلَيْهِ الْخُلُودُ »

324 — () : Enesü'bnu Mâlik (R) dedi ki: Allah'ın pey-
 gamberi (S) şöyle buyurdu: «Allah kıyamet gününde mü'minleri toplar
 ve onlara bu şefaât istemeyi ilham eder». Bu da geçen ikisinin hadis'i gi-
 bidir. Ancak dördüncü defada: «Bunun üzerine ben; Ya Rabbi! Ateşde
 Kur'ân'ın hapsettiklerinden başka yani kendisine hulûd vâcib olanlardan
 başka kimse kalmadı, derim» sözlerini zikretmiştir.

۳۲۵ - (...) () : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِهَالٍ الصَّرِيرُ . حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْجٍ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي غَرْوَبَةَ
 وَهِشَامُ صَاحِبُ الدِّسْتَوَائِي ، عَنْ قَتَادَةَ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « يَجْمَعُ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْمَهُونَ لِذَلِكَ » بِمِثْلِ حَدِيثِهِمَا
 أَبُو غَسَّانَ الْيَسْمَعِيُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْثَنِي . قَالَ : حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ ، قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ .
 حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « يُخْرَجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَكَانَ فِي قَلْبِهِ
 مِنَ الْخَيْرِ مَا يَرَى شَعِيرَةً . ثُمَّ يُخْرَجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَكَانَ فِي قَلْبِهِ مِنَ الْخَيْرِ مَا يَرَى بُرَّةً .
 ثُمَّ يُخْرَجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَكَانَ فِي قَلْبِهِ مِنَ الْخَيْرِ مَا يَرَى ذُرَّةً . »

زَادَ أَنَّ مِهَالٍ فِي رِوَايَتِهِ : قَالَ يَزِيدُ . فَلَقِيتُ شُعْبَةَ فَحَدَّثَنِي بِالْحَدِيثِ . فَقَالَ شُعْبَةُ : حَدَّثَنَا بِهِ قَتَادَةُ
 عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ، عَنْ النَّبِيِّ ﷺ بِالْحَدِيثِ . إِلَّا أَنَّ شُعْبَةَ جَمَلَ ، مَكَانَ الذَّرَّةِ ، ذُرَّةً . قَالَ يَزِيدُ :
 فَطَمَّ فِيهَا أَبُو بَسْطَامٍ .

325 — () : Enesu'bnü Mâlik (R) tahdis etti ki; Rasûlul-lah (S) şöyle buyurmuştur: «LÂ İLÂHE İLLALLAH diyen ve kalbinde bir arpa ağırlığında hayır olan kimseler ateşden çıkarılır. Bundan sonra LÂ İLÂHE İLLALLAH diyen ve kalbinde bir buğday danesi ağırlığı kadar hayır olan kimseler ateşden çıkarılır. Daha sonra LÂ İLÂHE İLLALLAH diyen ve kalbinde bir tek küçük karınca ağırlığı kadar hayır olan kimseler ateşden çıkarılır».

İbnu Minhâl kendi rivâyetinde şunu ziyade etmiştir: Yezîd dedi ki: Şu'be'ye mülâkî oldum ve kendisine hadîs'i tahdis ettim. Bunun üzerine Şu'be dedi ki: Bu hadîs'i bize Katâde, Enesu'bnü Mâlik'den, o da peygamber'den tahdis etti. Ancak Şu'be «zerre» kelimesi yerine «züre» demiştir. Yezid ise: Bu kelimedeki Ebû Bistam tashîf yapmıştır, dedi.

٣٢٦ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الْعَسْكَيُّ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ حَدَّثَنَا مَعْبُدُ بْنُ هِلَالٍ الْعَمَرِيُّ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ (وَالْفُظُّ لَهُ) حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ حَدَّثَنَا مَعْبُدُ بْنُ هِلَالٍ الْعَمَرِيُّ قَالَ : انْطَلَقْنَا إِلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ وَاشْفَعْنَا بِنَابِتٍ فَأَتَيْنَاهَا إِلَيْهِ وَهُوَ يُصَلِّي الضُّحَى فَاسْتَأْذَنَ لَنَا نَابِتٌ فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ وَأَجْلَسَ نَابِتًا مَعَهُ عَلَى سَرِيرِهِ فَقَالَ لَهُ : يَا أَبَا حَمْرَةَ ! إِنَّ إِخْوَانَكَ مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ يَسْأَلُونَكَ أَنْ تُحَدِّثَهُمْ حَدِيثَ الشَّفَاعَةِ قَالَ : حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ ﷺ قَالَ « إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ مَاجَ النَّاسُ نَحْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ لَهُ : اشْفَعْ لِرَبِّكَ فَيَقُولُ : لَسْتُ لَهَا وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ يَا إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَإِنَّهُ خَلِيلُ اللَّهِ فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ فَيَقُولُ : لَسْتُ لَهَا وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ يَا مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَإِنَّهُ كَلِيمُ اللَّهِ فَيُوتَى مُوسَى فَيَقُولُ : لَسْتُ لَهَا وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ يَا عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَإِنَّهُ رُوحُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ فَيُوتَى عِيسَى فَيَقُولُ : لَسْتُ لَهَا وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ يَا مُحَمَّدٌ ﷺ فَأُوتَى فَأَقُولُ : أَنَا لَهَا فَأَنْطَلِقُ فَاسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّي فَيُؤْذَنُ لِي فَأَقُومُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَأَحْمَدُهُ بِحَمِيدٍ لَا أَقْدِرُ عَلَيْهِ الْآنَ يُبْلِغُنِيهِ اللَّهُ ثُمَّ أَخِيرُهُ لَهُ سَاجِدًا فَيُقَالُ لِي : يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ وَقُلْ يُسْمِعْ لَكَ وَسَلْ تُعْطَى وَاشْفَعْ تُشْفَعُ فَأَقُولُ : رَبِّ ! أُمِّي أُمِّي فَيُقَالُ : انْطَلِقْ فَمَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ رُزْقٍ أَوْ شَعِيرَةٍ مِنْ إِيْمَانٍ فَأَخْرِجُهُ مِنْهَا فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ ثُمَّ أَرْجِعُ إِلَى رَبِّي فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْحَمَائِدِ ثُمَّ أَخِيرُهُ لَهُ سَاجِدًا فَيُقَالُ لِي : يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ وَقُلْ يُسْمِعْ لَكَ وَسَلْ تُعْطَى وَاشْفَعْ تُشْفَعُ فَأَقُولُ : أُمِّي أُمِّي فَيُقَالُ لِي : انْطَلِقْ فَمَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خُرْدٍ مِنْ إِيْمَانٍ فَأَخْرِجُهُ مِنْهَا فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ ثُمَّ أَعُودُ إِلَى رَبِّي فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْحَمَائِدِ ثُمَّ أَخِيرُهُ لَهُ سَاجِدًا فَيُقَالُ لِي : يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ

رَأْسَكَ. وَقُلْ يَسْمَعْ لَكَ. وَسَلْ تُعْطَا. وَاشْفَعْ تُشْفَعْ فَأَقُولُ: يَا رَبِّ! أُمِّي. أُمِّي. فَيُقَالُ لِي: انْطَلِقْ. فَمَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ أَذَى أَذَى مِنْ مِثْقَالِ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ فَأَخْرَجَتْهُ مِنَ النَّارِ. فَأَنْطَلِقُ فَأَقْسَلُ». هَذَا حَدِيثُ أَنَسٍ الَّذِي أَنْبَأَنَا بِهِ. فَخَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ. فَلَمَّا كُنَّا بِظَهْرِ الْجَبَانِ قُلْنَا: لَوْ مِلْنَا إِلَى الْحَسَنِ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ، وَهُوَ مُسْتَخْفٍ فِي دَارِ أَبِي خَلِيفَةَ. قَالَ فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ. فَقُلْنَا: يَا أَبَا سَعِيدٍ! جِئْنَا مِنْ عِنْدِ أَخِيكَ أَبِي حَمْزَةَ. فَلَمْ نَسْمَعْ مِثْلَ حَدِيثِ حَدَّثَنَا فِي الشَّفَاعَةِ. قَالَ: هِيَ حَدَّثَنَا الْحَدِيثَ. فَقَالَ: هِيَ! قُلْنَا: مَا زَادَنَا قَالَ: قَدْ حَدَّثَنَا بِهِ مُنْذُ عِشْرِينَ سَنَةً وَهُوَ يَوْمُئِذٍ جَمِيعٌ وَلَقَدْ تَرَكَ شَيْئًا مَا أَدْرِي أَنَسِيَ الشَّيْخُ أَوْ كَرِهَ أَنْ يُحَدِّثَكُمْ فَتَسْكَلُوا. قُلْنَا لَهُ: حَدَّثْنَا فَضَحِكَ وَقَالَ: خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ مَا ذَكَرْتُ لَكُمْ هَذَا إِلَّا وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَحَدِّثَكُمْوهُ. ثُمَّ أَرْجِعْ إِلَى رَتِّي فِي الرَّابِعَةِ فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْمَحَامِدِ. ثُمَّ أَخْبِرْهُ سَاجِدًا. فَيُقَالُ لِي: يَا مُحَمَّدُ! ارْفَعْ رَأْسَكَ. وَقُلْ يَسْمَعْ لَكَ. وَسَلْ تُعْطَا. وَاشْفَعْ تُشْفَعْ. فَأَقُولُ: يَا رَبِّ! انْذَنْ لِي فِيمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. قَالَ: لَيْسَ ذَلِكَ لَكَ (أَوْ قَالَ لَيْسَ ذَلِكَ إِلَيْكَ) وَلَكِنْ، وَعِزَّتِي! وَكِبْرِيَايَ! وَعَظَمَتِي! وَجِبْرِيَايَ! لَا أُخْرِجَنَّ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. قَالَ فَأَشْهَدُ عَلَى الْحَسَنِ أَنَّهُ حَدَّثَنَا بِهِ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، أَرَاهُ قَالَ قَبْلَ عِشْرِينَ سَنَةً، وَهُوَ يَوْمُئِذٍ جَمِيعٌ.

326 — () : Ma'bedu'bnu Hilâl el-Anezî dedi ki: Sabit (Bunânî) den şefâat isteyerek Enesu'bnu Mâlik'e gittik. O, kuşluk vakti namaz kılar halde iken ona vardık. Sâbit bizim için izin istedi. Huzuruna girdik. O, Sâbit'i sedirinin üstünde, yanına oturttu. Sâbit ona: Ya Eba Hamze! Basra ahalisinden olan bu kardeşlerin senden şefâat hadîs'ini kendilerine tahdîs etmeni istiyorlar, dedi. Encs şöyle dedi:

Bize Muhammed (S) tahdîs etti ve şöyle buyurdu:

«Kıyamet günü olduğu zaman insanlar biribiri üzerine dalgalanıp çalkalanırlar. Nihayet Âdem'e gelip, zürriyetine şefâat et, derler. Ben ona lâayk değilim, faka sizler İbrahim Aleyhisselâm'a gidin. Çünkü O, *Halîlu'llah*dır, der. Sonra İbrahim'e gelirler. O da: Ben buna lâayk değilim. Lâkin siz Mûsâ Aleyhisselâm'a gidin. Çünkü O, *Kelîmullah*'dır, der. Mûsâ'ya gelinir. O da: Ben buna ehil değilim. Fakat siz İsâ Aleyhisselâm'a gidin, çünkü O, Allah'ın rûhu ve kelîmesidir, der. Sonra İsâ'ya gelinir. İsâ da: Ben buna lâayk değilim. Fakat siz Muhammed (S) e gidin, der. Nihayet bana gelirler, ben de: Ben onun için (yaradılmış) ımdır,

derim. Hemen gider Rabbimin huzuruna izin isterim. Bana izin verilir, huzurunda dikilir, şimdi muktedir olamayacağım hamdler ile Allah'a hamdederim. O hamdi bana Allah ilham eder. Sonra ona secde ederek yere kapanırım. Bana:

Ya Muhammed! başını kaldır, söyle, sözün dinlenir, iste, sana verilir, şefâat et, şefâatin kabul edilir, buyrulur. Bunun üzerine ben: Ya Rabbi! Ümmetimi, ümmetimi, diye şefâat dilerim. Bana: Git, kalbinde bir buğday yahut arpa dânesi kadar iman olan her kim varsa onu oradan çıkar, denilir. Ben gider, bunu yaparım. Sonra yine Rabbime döner, yine bu hamdler ile O'na hamdederim. Sonra O'na secde ederek yüzüstü kapanırım. Bunun üzerine bana: Ya Muhammed! Başını kaldır. Söyle, sözün dinlenir. İste, dileğin verilir. Şefâat eyle, şefâatin kabul edilir, buyrulur. Ben: Ümmetimi, ümmetimi! derim. Bana: Git, her kimin kalbinde bir hardal dânesi kadar iman varsa onu oradan çıkar, denilir. Ben hemen gider, bunu yerine getiririm. Sonra tekrar Rabbime döner ve bu hamdler ile O'na hamdederim. Sonra O'na secde ederek kapanırım. Bunun üzerine bana: Ya Muhammed! Başını kaldır. Söyle, sözün dinlenir. İste, dileğin verilir. Şefâat et, şefâatin kabul edilir, denilir.

Ben: Ya Rabbi! Ümmetimi, ümmetimi! diye şefâat dilerim. Bana: Git, kalbinde bir hardal dânesi ağırlığından daha az, daha az, daha az iman bulunan kim varsa onu da ateşden çıkar, denilir. Ben hemen gider, bunu yaparım».

İşte bu, Enes'in bize haber vermiş olduğu «Enes hadis'i» dir. Mütaakiben onun yanından çıktık. Nihayet sahranın yüksek bir yerine vardığımız vakit: Hasan Basrî'nin yanına sapsak da ona selâm versek. O, Ebû Halife'nin evinde gizlenmiş bir halde bulunmaktadır, dedik. Sonunda onun yanına vardık, kendisine selâm verdik ve: Ya Eba Sa'îd! Biz kardeşin Ebû Hamza'nın yanından geldik. Şefâat hakkında bize tahdîs ettiği hadis'in benzerini hiç duymamıştık, dedik. O, devam edin, hadis'i söyleyin dedi. Biz de ona bu hadis'i tahdîs etik. O yine: Devam edin, daha söyleyin, dedi. Enes daha fazla arttırmadı dedik. Bize şunları söyledi: «O, bunu bize yirmi sene önce tahdîs etmiştir. Kendisi o günlerde bütün hâfızasını ve kuvvetini cemetmiş haldeydi. Şimdi ise bir kısım şeyi terketmiştir. Şeyh bunu unuttu mu, yoksa güvenip dayanırsınız diye sizlere tahdîs etmeyi kerîh mi gördü? bilmiyorum». Biz de ona: Bize sen tahdîs et dedik. Bunun üzerinde güldü ve: *İnsan Acele'den yaradılmıştır*». Bunu size sadece o hadis'i tahdîs etmeyi isteyerek zikrettim, dedi ve devam ederek Rasûlullah'a şöyle dediğini nakletti: «Sonra dördüncüde yine Rabbime

88. «خلق الانسان من عجل : İnsan aceleden yaradılmıştır..» (el-Enbiyâ: 37);

«وكان الانسان عجولا : İnsan hep acelecidir» (el-İsrâ: 11).

döner, bu hamdler ile O'na tekrar hamdederim. Sonra O'na secde ederek kapanırım. Bunun üzerine bana: «Ya Muhammed! Başını kaldır. Söyle, sözün dinlenir. İste, sana verilir. Şefâat et, şefâatin kabul edilir, buyurur. Ben de: Ya Rab! Bana izin ver de LÂ İLÂHE İLLALLAH diyen kimseler hakkında şefâat edeyim diye niyaz ederim. Hak Taâlâ: Bu senin için değildir (yahut bu, sana âid değildir, buyurdu). Lâkin İzzetim, Kibriyam, Azametim ve Cibriyam (Kahrim, Sultanım) hakkı için LÂ İLÂHE İLLALLAH diyen Tevhid ehlinin hepsini muhakkak surette cehennemden çıkaracağım, buyurdu.

Râvî şöyle demiştir: Hasan üzerine şahadet ediyorum ki O, bize bunu Enesü'bnü Mâlik'den dinlemiş olarak tahdis etmiştir. Öyle sanıyorum ki Hasan: Yirmi sene evvel, Enes o zaman hıfz ve kuvvetini toplamış olduğu halde iken söyledi, demiştir.

۳۲۷ - (۱۹۴) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَحُمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُخَيْرٍ (وَاتَّفَقَا فِي سِيَاقِ الْحَدِيثِ، إِلَّا مَا يَزِيدُ أَحَدُهُمَا مِنَ الْحَرْفِ بَعْدَ الْحَرْفِ) قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرِ. حَدَّثَنَا أَبُو حَيَّانَ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: أَتَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا يَلْعَمُ. فَرَفَعَ إِلَيْهِ الدَّرَاعُ وَكَانَتْ تَعْجِبُهُ. فَتَنَسَّ مِنْهَا نَهْسَةً فَقَالَ: «أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. وَهَلْ تَذَرُونَ بِي ذَاكَ؟ يَجْمَعُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ. فَيُسَمِعُهُمُ الدَّاعِيَ وَيَنْفُذُهُمُ الْبَصْرُ. وَتَذَنُّو الشَّمْسُ فَيَبْتَاعُ النَّاسُ مِنَ النَّفَمِ وَالْكَرْبِ مَا لَا يَطِيقُونَ. وَمَا لَا يَحْتَمِلُونَ. فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ: «أَلَا تَرَوْنَ مَا أَنْتُمْ فِيهِ؟ أَلَا تَرَوْنَ مَا قَدْ بَلَغَكُمْ؟ أَلَا تَنْظُرُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ؟» فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ: «بَعْضُ النَّاسِ أَتُوا آدَمَ. فَيَأْتُونَ آدَمَ. فَيَقُولُونَ: يَا آدَمُ! أَنْتَ أَبُو الْبَشَرِ. خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ وَفَفَّخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ. اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ. أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ بَلَغْنَا؟ فَيَقُولُ آدَمُ: «إِنَّ رَبِّي غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ. وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ. وَإِنَّهُ نَهَانِي عَنِ الشَّجَرَةِ فَمَصَيْتُهُ. نَفْسِي. نَفْسِي. اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي اذْهَبُوا إِلَى نُوحٍ فَيَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُونَ: يَا نُوحُ! أَنْتَ أَوَّلُ الرُّسُلِ إِلَى الْأَرْضِ. وَسَمَّاكَ اللَّهُ عَبْدًا شَكُورًا. اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ. أَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَغْنَا؟ فَيَقُولُ لَهُمْ: «إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَأَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ. وَإِنَّهُ قَدْ كَانَتْ لِي دَعْوَةٌ دَعَوْتُ بِهَا عَلَى قَوْمِي. نَفْسِي. نَفْسِي. اذْهَبُوا إِلَى إِبْرَاهِيمَ ﷺ. فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ فَيَقُولُونَ: أَنْتَ نَبِيُّ اللَّهِ وَخَلِيلُهُ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ. اشْفَعْ لَنَا إِلَى

رَبِّكَ أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا؟ فَيَقُولُ لَهُمْ إِبْرَاهِيمُ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَا يَغْضَبُ بَعْدَهُ مِثْلَهُ. وَذَكَرَ كَذِبَاتِهِ. نَفْسِي. نَفْسِي. اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى مُوسَى. فَيَأْتُونَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَقُولُونَ: يَا مُوسَى! أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ. فَضَلَّكَ اللَّهُ، بِرِسَالَاتِهِ وَبِتَسْكُنِيهِ، عَلَى النَّاسِ اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ. أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا؟ فَيَقُولُ لَهُمْ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ. وَإِنِّي قَتَلْتُ نَفْسًا لَمْ أُوْتِرْ بِقَتْلِهَا. نَفْسِي. نَفْسِي. اذْهَبُوا إِلَى عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ. فَيَأْتُونَ عِيسَى فَيَقُولُونَ: يَا عِيسَى! أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ، وَكَلَّمْتَ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ، وَكَلِمَةً مِنْهُ أَلْقَاهَا إِلَى رَبِّهِمْ، وَرُوحٌ مِنْهُ. فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا؟ فَيَقُولُ لَهُمْ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَأَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ. وَلَمْ يَذْكُرْ لَهُ ذَنْبًا نَفْسِي. نَفْسِي. اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي. اذْهَبُوا إِلَى مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَأْتُونَ فَيَقُولُونَ: يَا مُحَمَّدُ! أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ وَخَاتِمُ الْأَنْبِيَاءِ وَغَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ. اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا؟ فَأُطْلِقُ فَأَتِي تَحْتَ الْعَرْشِ فَأَقْعُ سَاجِدًا لِرَبِّي. ثُمَّ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَيَّ وَيُلْهِي مِنْ تَحَامِيدِهِ وَحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا لَمْ يَفْتَحْهُ لِأَحَدٍ قَبْلِي. ثُمَّ يُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ! ارْقِعْ رَأْسَكَ. سَلْ نَعْمَةً. اشْفَعْ تُشْفَعْ فَأَرْفَعُ رَأْسِي فَأَقُولُ: يَا رَبِّ! أُمِّي. أُمِّي. فَيُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ! أَدْخِلِ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِكَ، مَنْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِ، مِنَ الْبَابِ الْأَيْمَنِ مِنَ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ. وَهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ. فَيَأْتِي ذَلِكَ مِنَ الْأَبْوَابِ. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ! إِنْ مَا يَنْ الْيَمْرَأَتَيْنِ مِنْ مَمَارِيجِ الْجَنَّةِ لَكَمَا يَنْ مَكَّةَ وَهَجَرَ. أَوْ كَمَا يَنْ مَكَّةَ وَبُصْرَى.

327 — (194) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Birgün Rasûlullah (S) a et yemeği getirildi ve kol tarafından bir parça ayrılıp önüne konuldu. Çünkü Rasûlullah etin bu kısmını severdi. Ondan ön dişleriyle bir lokma kopardı, sonra şöyle buyurdu: «Ben kıyamet gününde bütün insanların efendisiyim. Bu neden bilir misiniz? Dünyada önce ve sonra gelmiş geçmiş ne kadar insanlar varsa bunların hepsini Allah kıyamet gününde düz ve geniş bir sahada toplar. Öyle düz ve geniş bir meydan ki, orada bir çağırıcı seslenince sesini herkese duyurur ve bakan bir kişinin gözü mahşer halkını bir bakışta görür. Bir de güneş yaklaşır, artık insanların gamı ve meşakkati dayanamıyacıkları ve tahammül edemeyecekleri bir dereceye varır. Bu sırada, insanların bazıları bazısına: İçinde bulunduğumuz şu fâciayı görmüyor musunuz? Size eri-

şen bu fâciayı görmüyor musunuz? Rabbınıza delâlet edecek bir şefâatçı bulmak çaresine niye bakmazsınız? der. Bunun üzerine mahşer halkının bazıları bazısına: Haydi Âdem'e gidiniz, der ve mahşer halkı Âdem'e gelirler: Ya Âdem! Sen insan nev'inin babasıdır. Allah seni eliyle yaradı ve sana kendi rûhundan hayat verdi. Sonra meleklerle emretti, onlar da sana secde ettiler. Bizim için Rabbinden şefâat dile. Ey Atamız! Sen içinde bulunduğumuz şu müşkil vaziyeti görmüyor musun, başımıza gelen şu musîbeti bilmiyor musun? derler. Âdem de: Şüphesiz Rabbim bugün Celâllenmiştir. O derecede ki, ne bundan önce böyle bir gazab etmiştir, ne de bundan sonra bu türlü gazab eder. Hem Hak Taâlâ beni şu ağaçtan nehyetmişti. Ben ise ona âsî olmuştum. (Artık size şefaat edemem, şimdi ben kendimi düşünüyorum). Vay nefsim, nefsim! Siz benden başka bir şefâatçıya gidiniz. Nûh'a gidiniz, der. Onlar da Nûh'a varırlar ve: Ey Nûh! Sen yeryüzünde Allah'dan başka şeye tapan insanlara risâlet vazifesiyle gönderilen peygamberlerin birincisisin. Allah sana (Kur'ân'da:) «Çok şükreden kul» (el-İsrâ: 3) diye tavsif etti. Lütfen hakkımızda Rabbinden şefâat iste. Ne acıklı vaziyette olduğumuzu görmüyor musun? Bize ulaşan azabı görmüyor musun? derler.

Nûh Peygamber de:

«Muhakkak ki Rabbim bugün celâllenmiştir. Bir derecede ki, Allah Taâlâ ne şimdiye kadar böyle gazablanmış, ne de bundan sonra gazablanır. Şu da muhakkak ki benim bir duâ edişim vardır. Vaktiyle kavmimin aleyhine bununla duâ etmiştim (bundan dolayı kendimi düşünüyorum). Vay nefsim, nefsim! Şimdi siz İbrahim (S) e gidiniz, der. Onlar da İbrahim'e varıp: Sen yeryüzündeki insanlardan Allah'ın peygamberi ve Allah'ın dostu bir zâtsın. Bizim için Rabbinden şefâat dile. İçinde bulunduğumuz hali görüyor, biez ulaşan azabı da biliyorsun? derler. İbrahim onlara:

Bugün Rabbimin Celâl sıfatı tecellî etmiştir. Hem bir derecede ki, bundan evvel böyle gazab etmemiş, bundan sonra da böyle gazab etmez, der. Ve yalanlarını " zikrederek, (şimdi kendimi düşünüyorum) nefsim, nefsim! Artık siz benden başkasına gidiniz, Mûsâ'ya gidiniz, der. Onlar da Mûsâ (S) ya varıp:

Ey Mûsâ! Sen Allah'ın peygamberisin! Allah seni risâletleriyle ve kelâm etmesiyle insanlar üzerine faziletli kıldı. Bizim için Rabbinden şefâat iste. Nekadar ızdırap içinde olduğumuzu görüyor, başımıza gelen musîbeti biliyorsun, derler. Mûsâ da onlara:

89. İbrahim'in putperestleri ilzam için söylediği üç yalan şudur:

- Putları kırmak için mülşriklere karşı: Hastayım, deyip puthanede kalması ki hakikaten hasta değildi.
- Koca put kırmıştır, demesi.
- Karısı Sâre hakkında, kızkardeşimdir, demesi.

Rabbim bugün Celâl sıfatıyla tecelli etti. Hem öyle bir halde ki, ne şimdiye kadar bu derece gazabı görülmüş, ne de bundan sonra görülür. Ben ise öldürülmesine me'mur olmadığım halde bir nefsi öldürdüm". (Şimdi ben nefsimi düşünüyorum) Ah nefsim, nefsim! Siz şimdi İsâ (S) ya gidin, der. Onlar da İsâ'ya gidip:

Ey İsâ! Sen Allah'ın Rasûlusun ve Allah'ın Meryem'e koyduğu bir kelime (bir mu'cize), aynı zamanda ondan bir rûh'sun. Ki sen beşikte bir sabî iken insanlara söz söyledin. Binacnaleyh Rabbinin yanında bize şefâat eyle. İçinde bulunduğumuz hali görmüyor, bize erişen azabı bilmiyor musun? derler. İsâ da onlara:

Rabbim bugün Celâl sıfatıyla tecelli etmiştir. Hem öyle bir derecede ki, bundan evvel böyle gazab etmemiş, bundan sonra da asla böyle gazab etmez. Kendisi için bir günah zikr etmeksizin, âh nefsim, nefsim! sözleriyle endişesini izhar ederek: Benden başkasına gidiniz. Muhammed (S) e gidiniz, der. Nihayet onlar bana gelip:

Ya Muhammed! Sen Allah'ın Aasûlü ve Hâtemu'l-Enbiyâ'sın. Allah geçmişte ve gelecekte vukû'u farzolunan bütün günahlarını mağfiret etmiştir. Rabbin huzurunda bize şefâat et. İçinde bulunduğumuz acıklı hali görüyor, bize ulaşan azabı biliyorsun, derler. Bunun üzerine ben, hemen gidip Arş'in altına varır ve Rabbime secde ederek kapanırım. Sonra secdeimde, Allah bana kendisine yapılacak hamdlerinden ve en güzel senâsından öyle bir mefhum feth ve ilham eder ki, şimdiye kadar onu benden önce hiç bir peygambere feth ve ilham etmemiştir. Ben mülhem olduğum surette Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra Allah tarafından:

Ya Muhammed! Başını kaldır, iste, sana verilir. Şefâat eyle, şefâatin kabul edilir, buyrulur. Ben secdeden başımı kaldırıp: Ya Rab! Ümmetim, ümmetim! diye şefa'at ederim. Bunun üzerine:

Ya Muhammed! Ümmetinden hesab ve suale lüzum olmıyanları cennet kapılarından, sağ kapıdan cennete koy. Onlar cennetin bundan başka öbür kapılarından da insanlarla ortakdırlar, buyrulur.

Hayatım elinde olan Allah'a yemin ederim ki cennetin kapı kanad-

90. el-Kasas sûresinin 18. âyetinden itibaren anlatıldığı üzere Fir'avn'ın adamlarından bir Mısırlı ile Mûsâ'nın kavminden biri dövüşüyordu. Mûsâ'nın kavminden olan zât, Mûsâ'dan yardım istedi, Mûsâ da yardıma koştu ve düşmanın göğsüne bir yumruk attı. İşte bu yumruk onu öldürmüştü. Mûsâ:

« قال رب انى ظلمت نفسى فاغفرلى فغفر له : Rabbim! Şüphesiz ki ben, nefsimi zulmettim, beni mağfiret buyur, dedi. Allah da ona mağfiret etti» âyeti mücibince mağfiret olunmuştur.

larından iki kanadın arası muhakkak Mekke ile Hecer, yahut, Mekke ile Busrâ arası akdar geniştir»".

٣٢٨ - (...) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقُعْقَاعِ ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : وَضِعَتْ بَيْنَ يَدَي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَصْعَةٌ مِنْ ثَرِيدٍ وَلَحْمٍ . فَتَنَاوَلَ الذُّرَاعَ . وَكَانَتْ أَحَبَّ الشَّأِءِ إِلَيْهِ . فَهَسَّ نَهْسَةً فَقَالَ « أُنَاسِيْدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » ثُمَّ نَهَسَ أُخْرَى فَقَالَ « أُنَاسِيْدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » فَلَمَّا رَأَى أَصْحَابَهُ لَا يَسْأَلُوْنَهُ قَالَ « أَلَا تَقُوْلُوْنَ كَيْفَهُ ؟ » قَالُوا : كَيْفَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ « يَقُوْمُ النَّاسُ لِرَبِّ الْمَالِيْنَ » وَسَاقَ الْحَدِيثَ بِمَعْنَى حَدِيثِ أَبِي حَيَّانَ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ . وَزَادَ فِي قِصَّةِ إِبْرَاهِيْمَ فَقَالَ . وَذَكَرَ قَوْلَهُ فِي الْكَوْكَبِ : هَذَا رَبِّي . وَقَوْلَهُ لِأَيُّوْبَ : بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا . وَقَوْلَهُ : إِنِّي سَقِيمٌ . قَالَ « وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ ! إِنْ مَا بَيْنَ الْبَصْرَاعَيْنِ مِنْ مَّصَارِيْعَ الْجَنَّةِ إِلَى عِضَادَتِي الْبَابِ لَكَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَهَجَرَ أَوْ هَجَرَ وَمَكَّةَ » . قَالَ : لَا أَذْرِي أَىُّ ذَلِكَ قَالَ .

328 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) ın önüne bir serid (tirid) ve et tabağı konuldu. Rasûlullah kol etine uzandı. Burası Rasûlullah'ın davardan en çok sevdiği yerdı. Ondarı ön dişleriyle bir lokma ısırđı. Sonra: «Ben kıyamet gününde bütün insanların seyyidiyim» buyurdu. Sonra diğeri bir lokma daha ko-

91. Buhârî'deki rivâyette Himyer ile Mekke arası mıkıyası da verilmiştir. (Buhârî: Tefsir, Zürriyete men hamelnâ maa Nûh). Himyer, San'a şehrinin eski adıdır. CÂhiliyet zamanında Yemen'de hüküm süren — Bağ-ı İrem, Seylu'l-Arim gibi medeniyet eserleriyle Zu'l-Karnecyn ve Belke gibi hükümdarlarının menkıbeleri Kur'an'da zikrolunan— Himyer Hanedanı Sebe' şehrinden sonra San'a'yı hükümet merkezli edindiklerinden San'a şehri Himyer adıyla de anılır. San'a şehri Mekke'den 855 km. mesafede bulunduğuna ve cennet kapısının iki kanadı arası da bu genişlikte olduğuna göre, cennetin genişliği hakkında zihne takrib için güzel bir mıkıyas olur.

Hadis'de adı geçen Busrâ'da Şam'ın 90 km. güney doğusunda ve Havran muntıkasında bir şehirdir. Vaktiyle ma'mur ve müstahkemdi. Burası Hristiyanlığın merkezlerindendir. Meşhur Râhib Bahira'nın savmı'ası da buradaydı. Şimdi bir köy halinde bulunan Busrâ, saadet asrında en meşhur ve ma'mur bir şehir olduğundan hadis'te ikinci bir mıkıyas olarak adı geçmiştir. Hecer -yine Yemen ülkesinde bir belde adıdır. Terdid ile iki mıkıyas zikrolunması, hadis râvilerinden birinin şüphesidir.

Hadis'te tasvir buyurulan bu şefaat, Hâtemu'l-Enbiyâ'nın mahşerdeki Bilyük şefaatıdır. Mahşerden kurtulduktan sonra da her peygamber Cenab-ı Hak tarafından kendi ümmeti hakkında şefate me'zun olacaktır. Hatta peygamberlerden başka guhedâ ve diğeri de şefate me'zun olacakları nasslarla sabittir.

pardı. Bu sefer de yine: «Ben kıyamet gününde bütün insanların Seyyidiyim» dedi. Nihayet ashabının, kendisine bunun sebebini sormadıklarını görünce: «Ne diye, nasıl olur? demiyorsunuz» buyurdu. Ashab: Nasıl olacak? Ya Rasûlallah! dediler. Rasûlullah:

«Alemlerin Rabbi için insanlar ayağa kalkar» buyurdu ve Ebû Hayyân'ın Ebû Zur'a'dan rivâyet ettiği hadis'in ma'nâsı ile hadis'i sevketti. İbrahim'in kıssasında şu ziyadeyi yaptı ve dedi ki: O yıldız hakkındaki «İşte budur, benim Rabbin» sözünü, onların putları için: «Fakat bu işi onların büyükleri olan işte şu yaptı» sözünü, ve bir de: «Ben hastayım» sözünü zikretti. Bundan sonra: «Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki: Cennetin kapu kanadlarından iki kanat ile iki kapu söğesinin arası muhakkak Mekke ile Hecer, yahut Hecer ile Mekke arası kadardır» buyurdu.

Râvî: Bunun hangisini söylemiş olduğunu bilmiyorum, dedi.

۳۲۹ - (۱۹۵) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَرِيفٍ بْنُ خَلِيفَةَ الْجَلِّيُّ. حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فَضِيلٍ. حَدَّثَنَا أَبُو مَالِكٍ الْأَشْجَعِيُّ عَنْ أَبِي حَارِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. وَأَبُو مَالِكٍ عَنْ رَبِيعٍ، عَنْ حُذَيْفَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَجْمَعُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى النَّاسَ. فَيَقُومُ الْمُؤْمِنُونَ حَتَّى تُزَلَّفَ لَهُمُ الْجَنَّةُ. فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ: يَا أَبَانَا اسْتَفْتِحْ لَنَا الْجَنَّةَ. فَيَقُولُ: وَهَلْ أَخْرَجَكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ إِلَّا خَطِيئَةُ أَيْكُمُ آدَمُ! لَسْتُ بِصَاحِبِ ذَلِكَ. اذْهَبُوا إِلَى ابْنِي إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ. قَالَ فَيَقُولُ إِبْرَاهِيمُ: لَسْتُ بِصَاحِبِ ذَلِكَ. إِنَّمَا كُنْتُ خَلِيلًا مِنْ وَرَاءَ وَرَاءَ. اذْهَبُوا إِلَى مُوسَى ﷺ الَّذِي كَلَّمَهُ اللَّهُ تَكَلِيمًا. فَيَأْتُونَ مُوسَى ﷺ فَيَقُولُونَ: لَسْتُ بِصَاحِبِ ذَلِكَ. اذْهَبُوا إِلَى عِيسَى كَلَّمَهُ اللَّهُ وَرُوحِهِ. فَيَقُولُ عِيسَى ﷺ: لَسْتُ بِصَاحِبِ ذَلِكَ. فَيَأْتُونَ مُحَمَّدًا ﷺ. فَيَقُومُ فَيُؤَذِّنُ لَهُ. وَتُرْسَلُ الْأَمَانَةُ وَالرَّحِمُ. فَتَقُومَانِ جَنَّتِي الصِّرَاطُ يَمِينًا وَشِمَالًا. فَيَمُرُّ أَوَّلُكُمْ كَالْبَرْقِ» قَالَ قُلْتُ: يَا أَبِى أَنْتَ وَأُمِّى! أَى شَيْءٍ كَمَرَّ الْبَرْقُ؟ قَالَ «أَلَمْ تَرَوْا إِلَى الْبَرْقِ كَيْفَ يَمُرُّ وَيَرْجِعُ فِي طَرْفَةِ عَيْنٍ؟ ثُمَّ كَمَرَّ الرِّيحُ. ثُمَّ كَمَرَّ الطَّيْرُ وَشَدَّ الرَّجَالُ. تَجْرِي بِهِمْ أَعْمَالُهُمْ. وَنَبِيُّكُمْ قَائِمٌ عَلَى الصِّرَاطِ يَقُولُ: رَبِّ اسْلَمْ سَلِّمْ. حَتَّى نَعْمِزَ أَعْمَالُ الْعِبَادِ. حَتَّى يَمِجُّ الرَّجُلُ فَلَا يَسْتَطِيعُ السَّيْرَ إِلَّا زَحْفًا. قَالَ وَفِي حَاقِي الصِّرَاطِ كَلَالِيبٌ مُمْلَقَةٌ. مَأْمُورَةٌ بِأَخْذِ مَنْ أَمَرَتْ بِهِ. فَمَخْدُوشٌ نَاجٍ وَمَخْدُوشٌ فِي النَّارِ». وَالَّذِي نَفْسُ أَبِي هُرَيْرَةَ بِيَدِهِ! إِنَّ قَعْرَ جَهَنَّمَ لَسَبْقُونَ خَرِيفًا.

329 — (195) : Ebû Hureyre ve Huzeyfe (R) şöyle dediler: Rasûlullah (S) buyurdu ki:

«Allah Tabâreke ve Taâlâ insanları toplar, mü'minler ayağa kalkar. Nihayet cennet kendilerine yaklaştırılır. Derken Âdem'e gelip: Ey Babamız! Cenneti bize açtır, derler. Bunun üzerine Âdem: Sizleri cennet-den ancak babanız Âdem'in hatfesi çıkardı. Ben bunun sâhibi değilim. Sizler benim oğlum İbrahim Halîlullah'a gidiniz, der.

İbrami de: Ben bunun sahibi değilim. Ben ancak perde arkasından bir Halîl (dost) olmuşumdur. Sizler, Allah'ın kendisine kelâm etmiş olduğu Mûsâ'ya yöneliniz, der. Halk Mûsâ'ya gelirler. Mûsâ: Ben bunun sâhibi değilim. Sizler Allah'ın Kelimesi ve Rûhu olan İsâ'ya gidiniz, der. İsâ (S) da: Ben bunun sâhibi değilim, der. Nihayet Muhammed (S) e gelirler. O da doğrulur ve kendisine izin verilir. Emanet ile Rahim de oraya gönderilip onlar da sıratın sağlı sollu iki yanına dikilirler. Bundan sonra sizin en evvel gidenleriniz şimşek gibi geçerler.» Râvî der ki: Babam ve anam sana fedâ olsun. Şimşegin geçişi gibi olan hangi şeydir? dedim. Rasûlullah şöyle buyurdu:

«Şimşegi görmediniz mi? Göz kırpması kadar zamanda nasıl geçer ve geri döner? Sonra rüzgârın geçmesi gibi, sonra kuş geçmesi gibi ve insan koşması gibi. Onları amelleri bu şekillerde yürütür. Peygamberiniz sırat üzerinde dikilmiş: Ya Rab! Selâmet ver, selâmet ver! der. Nihayet kulalrın amelleri âciz kalır. Hattâ biri gelir, yürümeye tâkat getiremez de ancak emekler. Sıratın her iki yanında asılı duran çengeller vardır ki, kimi yakala denilirse onu yakalamaya me'murdurlar. Neticede insanlar tirmıklanmış kurtulmuş veya ateşe düşürülmüşlerdir».

Ebû Hureyre'nin nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki: Cehennemnin dibi yetmiş son bahardır (yani yetmiş yıllık mesafedir).

(۸۵) باب في قول النبي صلى الله عليه وسلم «أنا أول الناس بشفع في الجنة»، وأنا أكثر الأنبياء تبعاً

۳۳۰ - (۱۹۶) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَاسْتَحَقُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ. قَالَ قُتَيْبَةُ. حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنِ الْمُخْتَارِ

ابْنِ قُلَيْبٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أنا أول الناس بشفع في الجنة» وأنا أكثر الأنبياء تبعاً».

(85) PEYGAMBER (S) İN: «BEN CENNETTE ŞEFAAT EDECEK İNSANLARIN İLKİYİM», «PEYGAMBERLER İÇİNDE ÜMMETİ EN ÇOK OLAN BENİM» SÖZLERİNE DÂİR BÂB

330 — (196) : Enesu'bnu Mâlik (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S): Ben cennette şefâat edecek insanların birincisiyim. Ben kıyamet günü peygamberler içinde ümmeti en çok olanıyım» buyurdu.

۳۳۱ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ . حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ عَنْ سُفْيَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قُلْفُلٍ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَنَا أَكْثَرُ الْأَنْبِيَاءِ نَبَأًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ . وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ يَفْرَعُ بَابَ الْجَنَّةِ» .

331 — () : Enesü'bnu Mâlik (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S): «Ben kıyamet günü peygamberler arasında Tâbi'leri en çok bulunanıyım ve yine ben, vânet kapısını vuranların birincisiyim» buyurdu.

۳۳۲ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ زَائِدَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قُلْفُلٍ ؛ قَالَ : قَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ؛ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «أَنَا أَوَّلُ شَفِيعٍ فِي الْجَنَّةِ . لَمْ يُصَدَّقْ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مَا صَدَّقْتُ . وَإِنَّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ نَبِيًّا مَا يُصَدِّقُهُ مِنْ أُمَّتِهِ إِلَّا رَجُلٌ وَاحِدٌ» .

332 — () : Enesü'bnu Mâlik (R) şöyle dedi:

Peygamber (S) buyurdu ki: «Ben cennette ilk şefâat ediciyim. Peygamberler içinde benim tasdik edildiğim kadar tasdik edilmiş hiç bir peygamber yoktur. meygamberler içinde öyle Peygamberler vardır ki ümmetinden onu ancak bir tek kişi tasdik etmiştir.»

۳۳۳ - (۱۹۷) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زُهَيْرٍ بْنُ حَرْبٍ ، قَالَ : حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ . حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ عَنْ ثَابِتٍ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «آتَى بَابَ الْحَشَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَسْتَفْتِيحُ . فَيَقُولُ الْخَازِنُ : مَنْ أَنْتَ ؟ فَأَقُولُ : مُحَمَّدٌ . فَيَقُولُ : بِكَ أَمْرٌ لَا أَفْتَحُ لِأَحَدٍ قَبْلَكَ» .

333 — (197) : Enesü'bnu Mâlik (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) puyurdu ki: «Ben kıyamet gününde cennet kapısına gelirim de, onun açılmasını isterim. Bunun üzerine Hâzin: «Sen kimsin?» der. «Ben: «Muhammed'im» derim. Akabinde sana açmaya emrolundum. Halbuki senden önce kimseye açmadım, der».

(۸۶) مَا آمَنَّا إِلَهِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعْوَةَ الشَّعَاءِ نَوْمًا

۳۳۱ - (۱۹۸) حَدَّثَنِي يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى . أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي مَالِكُ

ابْنُ أَنَسٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «إِكْلَ نَبِيٍّ دَعْوَةً يَدْعُوهَا . فَأَرِيدُ أَنْ أَخْتَبِيَ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأَمْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ» .

(86) PEYGAMBER (S) İN ŞEFÂAT DUÂSINI
ÜMMETİ İÇİN SAKLAMASI BÂBİ

—oO—

334 --- (198) : Ebû Hureyre (R) den: Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Her Peygamberin bir duâsı vardır. Onunla Allah'a duâ edegelmiştir. Fakat ben duâmı kıyamet gününde ümmetime şefâat etmek için saklıyorum».

۳۳۵ - (...) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ . قَالَ زُهَيْرٌ : حَدَّثَنَا بِمَقُوتُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ

حَدَّثَنَا ابْنُ أَخِي ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَمِّهِ . أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ : أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِكْلَ نَبِيٍّ دَعْوَةً وَأَرَدْتُ ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ ، أَنْ أَخْتَبِيَ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأَمْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ» .

335 () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) : «Her peygamberin bir duâsı vardır. Ben ise İnşâallah— duâmı kıyamet gününde ümmetime şefâat etmek için saklamayı istiyorum» buyurdu.

۳۳۶ - (...) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ . قَالَ زُهَيْرٌ : حَدَّثَنَا بِمَقُوتُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ

حَدَّثَنَا ابْنُ أَخِي ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَمِّهِ . حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ أَبِي سُفْيَانَ بْنِ أُسَيْدٍ بْنِ جَارِيَةَ الثَّقَفِيِّ ، مِثْلَ ذَلِكَ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ

336 -- () : Amru'bnü Ebî Sufyâni'bni Esidi'bni Cârîye es-Sakafi, bunun benzerini Ebû Hureyre'den, o da Rasûlullah (S) dan tahdis etmiştir.

۳۳۷ - (...) وَحَدَّثَنِي خَرَمَلَةُ بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ شِهَابٍ ، أَنَّ

عَمْرُو بْنُ أَبِي سُفْيَانَ بْنِ أُسَيْدٍ بْنِ جَارِيَةَ الثَّقَفِيِّ أَخْبَرَهُ : أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ لِكُتَيْبِ الْأَخْبَارِ : إِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ قَالَ «إِكْلَ نَبِيٍّ دَعْوَةً يَدْعُوهَا فَأَنَا أَرِيدُ ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ ، أَنْ أَخْتَبِيَ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأَمْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ» .

فَقَالَ كُتَيْبُ لِأَبِي هُرَيْرَةَ : أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؟ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : نَعَمْ .

337 — () : Ebû Hureyre (R), Ka'bu'l-Ahbâr'a dedi ki: Allah'ın Peygamberi (S) şöyle buyurdu: «Her Peygamberin, duâ edegel-diği bir duâsı vardır. Fakat ben İnşâallah duâmı kıyamet gününde üm-metime şefâat etmek için saklamayı istiyorum».

Bunun üzerine Ka'b, Ebû Hureyre'ye: Sen bunu Rasûlullah (S) dan mı işiddin? diye sordu. Ebu Hureyre: Evet, cevabını verdi.

۳۳۸ - (۱۹۹) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ (وَاللَّفْظُ لِأَبِي كُرَيْبٍ) قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ فَتَمَجَّلْ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ. وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ. فَهِيَ تَائِلَةٌ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ، مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا».

338 — (199) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Her peygamberin, kabul edilmiş bir duâsı vardır. Her peyyamber bu duâsını kullandı. Fakat ben duâmı kıyamet gününde ümmetime şefâat etmek için sakladım. Artık ümmetim-den Allah'a hiç birsey ortak kılmamış olan kimseler İnşâallah bu şefâata nâil olacaklardır».

۳۳۹ - (...) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ: حَدَّثَنَا حَرِيرٌ عَنْ عُمَارَةَ (وَهُوَ ابْنُ الْقَعْقَاعِ) عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ يَدْعُو بِهَا. فَيُسْتَجَابُ لَهُ فَيُؤْتَاهَا. وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

339 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Her Peygamberin kabul olunacak bir duâsı vardır. Onunla duâ eder ve duâsı kabul olunur da artık istediği kendisine verilir. Ben ise duâmı kıyamet gününde ümmetime şefâat etmek için sakladım».

۳۴۰ - (...) حَدَّثَنَا عُبيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ الْعَنْبَرِيُّ. حَدَّثَنَا أَبِي. حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مُحَمَّدٍ (وَهُوَ ابْنُ رِيَادٍ) قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ دَعَا بِهَا فِي أُمَّتِهِ فَاسْتُجِيبَ لَهُ. وَإِنِّي أُرِيدُ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ، أَنْ أُوْخِرَ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

340 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Her Peygamberin bir duâsı vardır. Ümmeti hakkında onunla duâ etmiş ve duâsı kabul olunmuştur. Ben ise İnşâallah duâmı kıyamet gününde ümmetime şefâat etmek için geri bırakmak istiyorum».

۳۴۱ - (۲۰۰) : حَدَّثَنِي أَبُو غَسَّانَ الْيَسْمِيُّ ، وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْثَرِ ، وَابْنُ نَشْرِ حَدَّثَانَا . وَاللَّهُ ظِلُّ لَأَبِي غَسَّانَ قَالُوا : حَدَّثَنَا مُعَاذُ (بَنُوْنَ ابْنِ هِشَامٍ) قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ . حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ : أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ قَالَ : « لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ دَعَاها لِأُمَّتِهِ . وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ » .

341 — (200) : Enesu'bnü Mâlik (R) şöyle tahdis etti. Allah'ın peygamberi (S) buyurdu ki: «Her peygamberin ümmeti için duâ ettiği bir duâsı vardır. Fakat ben, duâmı kıyamet gününde ümmetime sefâat etmek için sakladım».

۳۴۲ - () : وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَابْنُ أَبِي خَلْفٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا رَوْحٌ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ .

342 — () : Şu'be Katâde'den bu isnad ile aynı hadis'i tahdis etmiştir.

۳۴۳ - (...) : حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ ح وَحَدَّثَنِي إِبرَاهِيمُ بْنُ سَمِيعٍ الْجَوْهَرِيُّ . حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ ، جَمِيعًا عَنْ مِسْعَرٍ ، عَنْ قَتَادَةَ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . غَيْرَ أَنَّ فِي حَدِيثِ وَكِيعٍ قَالَ قَالَ « أَعْطَى » وَفِي حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ ، عَنْ النَّبِيِّ ﷺ .

343 — () : Vekî' ve Ebû Usâme birlikte Mis'ar'dan, o da Katâde'den bu isnadla tahdis etmişlerdir. Ancak Vaki' hadisinde: «İtâ olunmuştur» buyurdu, dedi. Ebû Usâme'nin hadis'inde de: «Nebiy (S) den» sözleri vardır.

۳۴۴ - (...) : وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى . حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَنَسٍ : أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ قَالَ : فَذَكَرَ نَحْوَ حَدِيثِ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ .

344 — () Bana Muhammedu'bnü Abdi'l-Alâ tahdis etti. Bize Mu'temir, babasından, o da Enes'den tahdis edip, Allah'ın Peygamberi (S) şöyle buyurdu, diyerek Katâde'nin Enes'den gelen hadis'i tarzında zikretmiştir.

۳۴۵ - (۲۰۱) : وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلْفٍ . حَدَّثَنَا رَوْحٌ . حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ : أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ ، عَنْ النَّبِيِّ ﷺ : « لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ قَدْ دَعَا بِهَا لِأُمَّتِهِ . وَخَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ » .

345 — (201) : Câbir (R) Peygamber (S) den şunu söylemiştir: «Her Peygamberin ümmeti hakkında kendisiyle duâ etmiş olduğu bir duâsı vardır. Ben ise duâmı kıyamet gününde ümmetime şefâat etmek için sakladım».

(۸۷) باب دعاء النبي صلى الله عليه وسلم لؤمته وبلاء شفقتهم عليهم

۳۴۶ - (۲۰۲) حدثنی یونسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى السَّدِّقِيُّ . أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ ! أَنَّ بَكْرَ بْنَ سَوَادَةَ حَدَّثَهُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْمَاصِ ! أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَلَا قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي إِبْرَاهِيمَ : رَبِّ إِنَّمَنْ أَضَلَّنْ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ فَقَدْ تَبِعْنِي فَإِنَّهُ مِنِّي [۱۱/۱۱۸/۲۶] الْآيَةَ . وَقَالَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنَّمَنْ تَعَذَّبْتُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ التَّزِيرُ الْحَكِيمُ [۱۱/۱۱۸/۱۰] فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ «اللَّهُمَّ ! أُمَّتِي أُمَّتِي ، وَبَكَى . فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : يَا جِبْرِيلُ ! اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ ، وَرَبِّكَ أَعْلَمُ ، فَسَلِّهُ مَا يُسْكِيكَ ؟ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فَسَأَلَهُ . فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمَا قَالَ . وَهُوَ أَعْلَمُ . فَقَالَ اللَّهُ : يَا جِبْرِيلُ ! اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ : إِنَّا سَتُرْمِيكَ فِي أُمَّتِكَ وَلَا نَسُودُكَ .

(87) PEYGAMBER (S) İN ÜMMETİ İÇİN DUÂ ETMESİ VE ONLARA ŞEFKATİNDEN DOLAYI AĞLAMASI BÂBİ

—oOo—

346 — (202) : Abdullahi'bnü Amribni'l-Âs (R) dan:

Peygamber (S) Azîz ve Celil olan Allah'ın İbrahim hakkındaki: «Rabbim! Çünkü onlar insanlardan birçoğunu baştan çıkardılar. Bundan sonra kim bana uyarsa, işte o bendendir. Kim de bana karşı gelirse, hakikat sen çok mağfiret edici, çok merhamet kılıcısın» (İbrahim: 36) kavlini; ve bir de İsâ (A)nın: «Eğer kendilerine azab edersen şüphe yok ki, onlar senin kullarıdır. Eğer onlara mağfiret buyurursan mutlak gâlib, yegâne hüküm ve hikmet sahibi olan da hakikaten Sensin Sen» (el-Mâide: 118) kavlini okudu da ardından iki elini kaldırıp: «Ey Allah'ım! Ümmetim, ümmetim!» dedi ve ağladı.

Bunun üzerine Aziz ve Celil olan Allah:

«Ey Cibril! buyurdu, Muhammed'e git, Rabbin en iyi bilendir. Binaenaleyh seni ağlatan nedir? diye ona sor!.. Bunun üzerine Cibril Aleyhissalâtü vesselâm ona geldi ve kendisine sordu. Rasûlullah (S) da Cibril'e :

«Allah'ın her şeyi en iyi bilir halde olduğunu» haber verdi. Bunun üzerine Allah şöyle buyurdu: Ey Cibril! Muhammed'e git ve şunu söyle:

Şu, « *وانذر عشيرتك الأقربين* » : *Sen en yakın hısımlarını inzâr et* » (eş-Şu'arâ: 214) âyeti indirildiği zaman, Rasûlullah (S) Kureys'i çağır-
dı. Bunun üzerine toplandılar. Rasûlullah kâh umûmileştirip, kâh husu-
sileştirerek şöyle buyurdu: *Ey Kâ'be'ne Luey oğulları! Nefislerinizi*
ateşten kurtarın. Ey Murrete'ne Kâ'b oğulları! Nefislerinizi
ateşten kurtarın. Ey Abde's-Sems oğulları! Nefislerinizi
ateşten kurtarın. Ey Abde Menaf oğulları! Nefislerinizi
ateşten kurtarın. Ey Hâşim oğulları! Nefislerinizi
ateşten kurtarın. Ey Abde'l-Muttalib oğulları! Nefislerinizi
ateşten kurtarın. Ey Fatıma! Kendi nefsinin ateşten kurtar. Çünkü ben, sizin
için Allah cânibinden hiç bir şeye mâlik değilim. Ancak sizin için bir
hısımlığınız vardır, ben bu hısımlığı hısımlık duygusu ile sulamakta de-
vam edeceğim. (Ancak sizin için bir hısımlık hakkı vardır. Bu hısımlık
sebebiyle sizlere bağlı bulunur —ziyaret eder— im).

٣٤٩ - () . وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُمَرَّ الْقَوَارِيرِيُّ . حَدَّثَنَا أَبُو غَوَّانَةَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مُعْمَرٍ ،

بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَحَدِيثُ جَرِيرِ أَثْمَ وَأَشْبَعُ .

349 — () Bize Abdullahi'bnü Umer Kavârîri tahdîs etti. Bize Ebû
Avâne Abdulmeliki'bnü Umeyr'den bu isnad ile tahdîs etti. Cerîr'in önce
geçen hadîs'i daha tamam ve daha doyurucudur.

٣٥٠ - (٢٠٥) . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعْمَرٍ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ وَيُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا

هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : لَمَّا نَزَلَتْ : *وانذر عشيرتك الأقربين* [٢١٤/الشعرا/٢١٤] :

قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى الصَّفَا فَقَالَ « *بِأَقْطَمَةٍ بِنْتِ مُحَمَّدٍ ! بِأَصْفِيَّةَ بِنْتِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ! يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ !*

لَا أَمْلِكُ لَكُمْ مِنْ اللَّهِ شَيْئًا . سَلُونِي مِنْ مَالِي مَا شِئْتُمْ »

350 — (205) : Âişe (R) şöyle dedi: «*Ve sen en yakın hısımlarını inzâr et* » (eş-Şu'arâ: 214) âyeti nâzil olduğu zaman Rasûlullah (S) kalktı, Safa tepesi üzerinde bir hutbe irad ederek şöyle buyurdu: «*Ey Muhammed'in kızı! Ey Abdulbuttalib'in kızı Safiyye! Ey Abdulmuttalib oğulları! Sizin için Allah cânibinden hiç bir şeye mâlik değilim. Malımdan ne dilerseniz isteyin.*»

٣٥١ - (٢٠٦) . وَحَدَّثَنِي حَرَمَلَةُ بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ،

قَالَ : أَخْبَرَنِي ابْنُ الْمُسَيَّبِ وَأَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ؛ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ

أَنْزَلَ عَلَيْهِ : وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ [٢١٤/الدِّمْرَاءُ/٢١٤] «يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ! اشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ اللَّهِ. لَا أَغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا. يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ! لَا أَغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا. يَا عِمَّاْسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ! لَا أَغْنِي عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا. يَا صَفِيَّةُ عَمَّةَ رَسُولِ اللَّهِ! لَا أَغْنِي عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا. يَا فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ! سَلِّينِي بِمَا شِئْتِ. لَا أَغْنِي عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا».

351 — (206) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

«*En yakın kavim ve kabilen fertlerini inzâr et*» (eş-Su'arâ: 214) âyeti kendisine indirildiği zaman Rasûlullah (S) buyurdu ki: Ey Kureys Cemâati! Nefislerinizi Allah'dan satın alınız. Yoksa ben Allah'ın azabından hiç birşeyi sizden menedemem. Ey Abdulmuttalib oğulları! Sizden Allah'ın hiç bir azabını menedemem. Ey Abdulmuttalib'in oğlu Abbas! Senden de Allah'ın hiç bir azabını defedemem. Ey Muhammed'in halası Safiyye! Senden de Allah'ın hiç bir azabını menedemem. *Ey Resûlullah'ın kızı Fâtıma! (Malımdan) dilediğini benden iste, fakat Allah'ın azabından bir parçasını bile senden defedemem*».

٣٥٢ - (.) وَحَدَّثَنِي عَمْرُو النَّافِذُ حَدَّثَنَا مَعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرِو . حَدَّثَنَا زَائِدَةُ . حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ ذَكْوَانَ عَنِ الْأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ، نَحْوَ هَذَا .

93. Bu Ebû Hureyre ve İbnu Abbas hadis'leri bazı hadis tenkidçilerince Mursel sayılmıştır. Bazılarınca da Mursel değildirler. Mursel değildir diyenler, sahâbînin murselini diğer bir sahâbiden duyduğu gerekçeyle Merfu' hükmündedir, derler. Mursel diyenler şöyle diyorlar:

Bu âyet Mekke'de nübüvvetin başlangıcında nâzil olmuştur. O zaman ne Ebû Hureyre, ne de İbnu Abbas Peygamberin bu davetinde ve hitabeti sırasında hazır bulunmuşlardır. Ebû Hureyre Hayber'in fethi sırasında müsliman olmuştur. İbnu Abbas da bu davet sırasında ya doğmamıştır, yahut da yeni doğmuştur.

Şukadar var ki, Taberânî'nin Ebû Umâme'den gelen bir rivâyetine göre bu davet tekerrür etmiştir. Bu rivâyete göre Ebû Umâme Peygamberin Hâşim Oğullarını, kadınlarını ve Ehl-i Beytini topladığı ve bunlar arasında Aişe, Hafsa ve Ummu Seleme'nin de hazır bulunduğunu zikretmiştir ki, bu kadınların Peygamberin zevcelerinden olarak o toplantıda Peygamberin yanında bulunmaları Medine'de olabilir.

İctimâ'nın tekerrür kabul edildiği takdirde Ebû Hureyre ile İbn Abbas'ın Medine'de ictimâda hazır bulunmuş ve o toplantıyı rivâyet etmiş olmalarını kabul etmek icabeder. Böylece her iki rivâyet de Mursel olmaktan kurtulur.

Tahâvî bu hadis'i izah ederken: «Peygamber ikinci batındaki babası Abdulmuttalib'den itibaren tâ yedinci batna kadar neseb silsilesi üzerindeki bütün ecdadında neseben kendisine kavuşan Kureysîlerin hepsini bu ictimâda ıslama davet etmiştir» diyor.

Toplantıya kadınların ve çocukların da çağrılması bilhassa çok mühimdir.

252 — () : Abdullahi'bnü Zekvân, A'rec'den, o da Ebû Hureyre'den, o da Peygamber (S) den bu hadis'in benzerini tahdîs etmiştir.

۳۵۳ — (۲۰۷) : حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ الْمَسْدُورِيُّ . حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ زُرَّاجٍ . حَدَّثَنَا الثَّيْمِيُّ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ ، عَنْ قَبِيصَةَ بِنِ الْمُخَارِقِ ، وَزُهَيْرِ بْنِ عَمْرٍو ؛ قَالَا : لَمَّا نَزَلَتْ : وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ [۲۱۱/۱۱۱] قَالَ انْطَلَقَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ إِلَى رَضْمَةٍ مِنْ جَبَلٍ . فَعَلَا أَعْلَاهَا حَجْرًا . ثُمَّ نَادَى « يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافَاهُ ! إِنِّي نَذِيرٌ . إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُكُمْ كَمَثَلِ رَجُلٍ رَأَى الْمَدْوَّ فَاَنْطَلَقَ يَرْبَا أَهْلَهُ . فَخَشِيَ أَنْ يَسْبِقُوهُ فَجَعَلَ يَهْتِفُ : يَا صَبَاحَاهُ . »

253 — (207) : Teymiy, Ebû Usmân'dan, o da Kabîsatu'bnü Muhârik'dan ve Zuheyru'bnü Amr'dan tahdîs etti. Dediler ki: «*En yakın hısımlarını inzâr et*» (eş-Şu'ara: 214) âyeti nâzil olduğu vakit Allah'ın Peyyamberi (S), dağdan koparak birikmiş taşların yanına gitti. Mütaâkiben onların en yükseği olan bir taşın üstüne yükseldi. Sonra şöyle nidâ etti:

«Ey Abde Menâf oğulları! Ben (tehlikeyi görüp haber veren) bir nezirim. Benim meselimle sizin meseliniz ancak düşmanı görüp de ehlini korumak için koşup fırlayan ve düşmanların kendisini geçmelerinden korkup da avaz avaz bağırmaya başlayan kimsenin meseli gibidir.»

۳۵۴ — (...) : وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى . حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ عَنْ أَبِيهِ . حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ عَنْ زُهَيْرِ بْنِ عَمْرٍو وَقَبِيصَةَ بِنِ مُخَارِقٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ، يَنْحَوِرُ .

354 — () : Ebû Usmân, Zuheyru'bnü Amr'dan ve Kabîsatu'bnü Muhârik'dan, onlar da Peygamber (S) den bunun benzerini rivâyet ettiler.

۳۵۵ — (۲۰۸) : وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ . حَدَّثَنَا أَبُو أَسَامَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ عَمْرٍو ابْنِ مُرَّةَ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ قَالَ : لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ : وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ [۲۱۱/۱۱۱] وَرَهْطَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلَصِينَ . خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى صَعِدَ الصَّفَا . فَهَتَفَ « يَا صَبَاحَاهُ ! » فَقَالُوا : نَعَمْ هَذَا الَّذِي يَهْتِفُ ؟ قَالُوا : مُحَمَّدٌ . فَاجْتَمَعُوا إِلَيْهِ ، فَقَالَ « يَا بَنِي فُلَانٍ ! يَا بَنِي فُلَانٍ ! يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ ! يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ! » فَاجْتَمَعُوا إِلَيْهِ فَقَالَ « أَرَأَيْتُمْ كَمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ خَيْلًا تَخْرُجُ بِسَفِجٍ . هَذَا الْحَبَلُ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِي ؟ » قَالُوا : مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ كَذِبًا

قَالَ « فَإِنِّي نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيِ عَذَابٍ شَدِيدٍ » .
 قَالَ فَقَالَ أَبُو لَهَبٍ : تَبًّا لَكَ ! أَمَا جَمَعْتَنَّا إِلَّا لِهَذَا ؟ ثُمَّ قَامَ فَكَرَأَتْ هَذِهِ السُّورَةُ . ثُمَّ يَدَّأَى بِأَنْتَبِ
 وَقَعْتَبُ [١١١ / السد / الآية ١]
 كَذًا قَرَأَ الْأَنْعَشُ : إِلَى آخِرِ السُّورَةِ .

355 — (208) : İbn Abbas (R) şöyle dedi: Şu, «*Sen-en yakın hısımlarını* —ve onlardan hâlis kılınmış olan cemâatini—) *inzâr et*» (eş-Şu'ara: 214) âyeti nâzil olduğu zaman, Rasûlullah (S) dışarı çıktı. Sonra *Safa* tepesine yükseldi. Müteâkiben halkın toplanmaları için:

«Ya Sabâhâh!» diye haykırdı. Bunun üzerine: Bağırın kimdir? dediler. Görenler: Munammed'dir, Dediler. Derken onun yanına toplandılar. Bunu takiben: Ey fulân oğulları! Ey fulân oğulları! Ey Abde Menâf oğulları! Ey Abde'l-Muttalib oğulları! diye nidâ etti. Nihayet yanına iyice toplandılar. Bunun üzerine: Ne dersiniz! Size şu dağın aşağısından birtakım süvarilerin çıkıp gelmekte olduğunu haber vermiş olsamı beni tasdik eder misiniz? diye sordu. Biz senin üzerinde hiç bir yalan tecrübe etmiş değiliz, dediler. Öyle ise ben sizler için şiddetli bir azabın önünde azabı ihbar eden bir nezîrim» dedi.

Bunun üzerine Ebû Leheb: Hüsranda kal, bizi bunun için mi topladın? dedi. İşte bunun üzerine şu sûre nâzil oldu: «*Ebû Leheb'in iki eli kurusun ve kendisi de muhakkak kurumuştur*» (el-Mesed: 1).

A'meş'de böyle meşhur olan kırâat hilâfına «*kad*» lâfzını ziyade ederek sûrenin sonuna kadar okumuştur».

٣٥٦ - () وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ الْأَنْعَشِ ،
 بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ : صَدَّرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ الصَّعَاءَ فَقَالَ « يَا صَبَاحَا ! » يَتَعَوَّرُ حَدِيثُ أَبِي أَسَامَةَ
 وَلَمْ يَذْكُرْ تَرْوُلَ الْآيَةِ : وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ .

94. Bu, «Ya Sabâhâh» kelimesi Arablar arasında mühim bir hâdise vukûunda halkın toplanması ve tedbir almaları için kullanılır.

95. eş-Şu'arâ: 214. Âyetinde bildirildiği üzere Peygamberimizin bu ilk daveti en yakın akrabasına münhasırdı. Bütün hayatı herkesce sadâkatın ve emanetin eşsiz bir timsali olarak tanındığı için dinî ve ictimai en büyük bir inkılâb arefesinde vâki olan Peygamberimizin bu tebliği yakın akrabası tarafından muhalefetle karşılanmadı. Rasûlullah tarafından hazırlattırılan tirid yemeğinden yenilip, ayran içilerek dağıldılar. Ebû Leheb'in küstahça, itirazı bize müessir olmadı (Eecrid Ter., XI, 195).

356 — () : Ebû Muâviye, A'meş'den bu isnad ile tahdis etti ve önceki Ebû Usâme hadîs'i tarzında: Rasûlullah (S) birgün Safa'ya çıkıp: Ya Sabâhâh! diye nidâ buyurdu, dedi. Fakat: «Sen en yakın hı-sımlarını inzâr et» âyetinin nuzûlünü zikretmedi.

(۹۰) باب شفاعته النبي صلى الله عليه وسلم لولي طاب والتخفيف عنه سيئه

۳۵۷ — (۲۰۹) وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ الْقَوَارِيرِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ أَبِي تَكْرِيرٍ الْمُقَدِّمِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ الْأُمَوِيُّ. قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ تَوَيْلٍ، عَنِ النَّبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ؛ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! هَلْ تَقَعْتُ أَبَا طَالِبٍ بِشَيْءٍ، فَإِنَّهُ كَانَ يَحْمِلُكَ وَيَقْضِبُ لَكَ؟ قَالَ: نَعَمْ. هُوَ فِي صَحْضَاحٍ مِنْ نَارٍ. وَلَوْلَا أَنَا لَكَانَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ.

(90) PEYGAMBER (S) İN EBÜ TALİB İÇİN ŞEFÂATI VE PEYGAMBER SAYESİNDE AZABININ HAFİFLETİLMESİ BÂBİ

—oOo—

357 — (209) : Abbâsu'bnü Abdilmuttalib (R) den: Abbas: Ya Rasûlallah! Ebû Talib'e herhangi bir şeyle menfaat sağladın mı? Hiç şüphe yok ki o, her zaman seni muhafaza eder ve senin hesabına düşman-larına karşı asabileşirdi, dedi. Rasûlullah: «Evet, o, topuklarına kadar dibi yakın bir ateş havuzu içindedir. Eğer ben olmasaydım o, muhakkak ateşin en aşağı derekesinde —en derin çukurunda— bulunurdu» buyurdu.

۳۵۸ — (...) حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ. حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ؛ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبَّاسَ يَقُولُ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنْ أَبَا طَالِبٍ كَانَ يَحْمِلُكَ وَيَقْضِبُ لَكَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. وَجَدْتُهُ فِي غَمَرَاتٍ مِنَ النَّارِ فَأَخْرَجْتُهُ إِلَى صَحْضَاحٍ.

358 — () : Abbâs (R) şöyle diyordu:

Ya Rasulallah! dedim. Muhakka ki, Ebû Talib seni korur ve yardım ederdi. Bunlar ona fayda vermiş midir? Rasûlullah:

«Evet, ben onu büyük ateş dalgaları içinde buldum da sonra onu ora-dan, topuğuna kadar olan bir ateş çukuruna çıkardım» buyurdu.

۳۵۹ — (...) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ. حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَمِيدٍ عَنْ سُفْيَانَ. قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدِ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ. قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَارِثِ. قَالَ: أَخْبَرَنِي النَّبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ. ح. وَحَدَّثَنَا أَبُو تَكْرِيرٍ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ. حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، بِنَحْوِ حَدِيثِ أَبِي عَوَانَةَ.

359 — () : Buradaki râviler Abbâsu'bnü Abdilmuttalib'in haber verdiği aynı hadis'i bu isnadla Peygamber (S) dan Ebû Avâne hadis'i tarzında rivâyet etmişlerdir.

۳۶۰ — (۲۱۰) : وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ ابْنِ الْهَادِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ خُبَابٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ذَكَرَ عِنْدَهُ نَفْسَهُ أَبُو طَالِبٍ، فَقَالَ «لَعَلَّهُ تَنْفَعُهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيُجْعَلُ فِي صَحْصَاحٍ مِنْ نَارٍ، يَتَلَعَّ كَمِينَهُ، يَغْلِي مِنْهُ دِمَاغُهُ».

360 — (210) : Ebû Sa'id Hdri (R) den:

Rasûlullah (S) in yanında amcası Ebû Talib zikredilmisti. Bunun üzerine Rasûlullah: «Umarım ki benim şefâtim kıyamet gününde ona fayda verir de iki topuğuna erişebilen ateşden bir çukura konulur. Oradan bile beyni kaynar» buyurdu.

(۹۱) بَابُ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا

۳۶۱ — (۲۱۱) : وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ الثُّعْمَانِ بْنِ أَبِي عِيَّاشٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «إِنَّ أَهْلَ النَّارِ عَذَابًا، يَتَلَعَّ بِتَعْلَيْنِ مِنْ نَارٍ، يَغْلِي دِمَاغُهُ مِنْ حَرَارَةِ نَعْلَيْهِ».

(91) CEHENNEMDE EN HAFİF AZAB ÇEKECEK OLANA DÂİR BÂB

—oOo—

361 — (211) : Ebû Sa'id Hudri (R) den:

Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Muhakkak ateş ehlinin en az derecede azab görecek olanı, ateşden iki nalın giyer. Bu iki nalının hararetinden de dimağı kaynar».

۳۶۲ — (۲۱۲) : وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا حَاضِبُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «أَهْوَنُ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا أَبُو طَالِبٍ، وَهُوَ مُتَعَلِّقٌ بِتَعْلَيْنِ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ».

362 — (212) : Abbâs (R) dan: Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Ateş ehlinin en hafif azab göreni Ebû Talib'dir. O dahi iki nalın giymiş ve bunlardan dolayı dimağı kaynar bir halde olur».

۳۶۳ - (۲۱۳) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ . (وَالْأَفْظُ لِابْنِ الْمُثَنَّى) قَالَا : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ . قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا إِسْحَقَ يَقُولُ : سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَخْطُبُ وَهُوَ يَقُولُ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « إِنَّ أَهْلَ النَّارِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، لَرَجُلٍ تَوَسَّعُ فِي أَخْمَصِ قَدَمَيْهِ جَمْرَتَانِ ، يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ » .

363 — (213) : Nu'mānu'bnü Beşîr (R) hutbe yaparken şöyle demiştir: Rasûlullah (S) den işiddim, şöyle buyuruyordu:

«Kıyamet gününde ateş ehlinin en hafif azab görecek olanı vallahi öyle bir kimsedir ki, onu iki ayağı altının çukurlarına iki ateş parçası konulur, bunların tesiriyle beyni kaynarÜ”.

۳۶۴ - (۲۱۴) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي إِسْحَقَ ، عَنِ النُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِنَّ أَهْلَ النَّارِ عَذَابًا مَنْ لَهُ نَعْلَانِ وَشِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ . يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ . كَمَا يَغْلِي الْبِرَّجُلُ مَا يَرَى أَنَّ أَحَدًا أَشَدَّ مِنْهُ عَذَابًا . وَإِنَّهُ لَأَهْوَاهُمْ عَذَابًا » .

364 — () : Nu'mānu'bnü Beşîr (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Ateş ehlinin en hafif azab görecek olanı, ayağında ateşten iki nalın ile iki nalın kemeri bulunan kimsedir. Onların tesiriyle beyni, tencerenin kaynaması gibi kaynar. Kndisinden daha şiddetli azaba uğramış kimseyi görmez. Halbuki o, muhakak azaba uğrıyanların en hafif azablısıdır».

(۹۲) بَابُ الدَّبْلِ عَلَى أَنَّهُ مِنْ مَاتَ عَلَى الْكُفْرِ لَا يَنْفَعُهُ عَمَلُهُ .

۳۶۵ - (۲۱۵) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ عَنْ دَاوُدَ ، عَنِ الشَّعْبِيِّ ، عَنْ مَسْرُوقٍ ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ ؛ قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنْ جُدَّعَانِ . كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ يَصِلُ الرَّجْمُ . وَيُطْعَمُ الْمُسْكِينُ . فَقَالَ ذَلِكَ نَافِعُهُ ؟ قَالَ « لَا يَنْفَعُهُ » . إِنَّهُ لَمْ يَقُلْ يَوْمًا : رَبِّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ » .

96. Ayağın altında yere temas etmiyen çukurluğa, dilimizde özengi yeri ta'bir olunur. Ve bu çukurluğu bulunmıyan ayağın sâhibine de düztaban denilir. «Düz tabanın bastığı yerde ot bitmez» meseline göre de ayak için kusur sayılır.

Rasûlullah'ın amcası Ebû Talib, hayatı boyunca peygambere pek büyük hizmetlerde bulunmakla beraber her nasılsa iymân etmeden vefat etmiş bulunduğundan azaba müstahak bulunuyordu. Ancak peygamber hakkında sebke-den himâyetkârâne hizmetlerinin mükâfâtı olarak yukarıdaki hadîs'de bildirilen en hafif bir azabla cezalandırılacaktır.

(92) KÜFÜR ÜZERE ÖLEN KİMSEYE HİÇ BİR AMELİN
MENFAAT VERMEYECEĞİNE DELİL BÂBİ

—oOo—

365 — (214) : Âise (R) şöyle dedi: Ya Rasûlallah! İbnu Cud'ân, câhiliyet devrinde hısımlara yardım eder, fakirleri doyururdu. Bunlar (âhirette) ona fayda verir mi? dedim. «(Bu) ona fayda vermez. Çünkü o, hiç bir gün: Ey Rabbim! Dîn gününde benim için hatîelerimi mağfiret buyur, dememişti» buyurdu.

(۹۲) باب موارة المؤمنين ومفاطة غيرهم والبراءة منهم

۳۶۶ - (۲۱۵) حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ ، عَنْ قَيْسٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، جَهَارًا غَيْرَ سِرٍّ ، يَقُولُ « أَلَا إِنَّ آلَ أَبِي (يَعْنِي فُلَانًا) لَيَسْؤَالِي بِأَوْلِيَاءَ . إِنَّمَا وَابَى اللَّهُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ » .

(93) MÜ'MİNLERİN BİRİBİRLERİYLE DOSTLUKLARI VE
BAŞKALARINDAN UZAKLAŞIP İLGİYİ KESMELERİ BÂBİ

—oOo—

366 — (215) : Amru'bnu'l-Âs (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) dan gizli değil açık olarak şöyle buyurduğunu işidim: «Dikkat edin! Ebû fulânın âilesi benim velîlerim değillerdir. Benim velîm ancak Allah'dır ve sâlih mü'minlerdir».

(۹۳) باب الدليل على دخول طوائف من المسلمين الجنة بغير حساب ولا عذاب

۳۶۷ - (۲۱۶) حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَلَامٍ بْنِ عُيَيْدٍ اللَّهِ الْجَمْعِيُّ . حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ ، يَعْنِي ابْنَ مُسْلِمٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « يَدْخُلُ مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّةَ سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ » فَقَالَ رَجُلٌ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَني مِنْهُمْ . قَالَ « اللَّهُمَّ ! اجْعَلْهُ مِنْهُمْ » ثُمَّ قَامَ آخَرُ . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَني مِنْهُمْ . قَالَ « سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ » .

(94) MÜSLİMANLARDAN BİRÇOK TAİFELERİN HİSABSIZ VE
AZABSIZ OLARAK CENNETE GİRMELERİNE DELİL BÂBİ

—oOo—

367 — (216) : Ebû Hureyre (R) den:

Peygamber (S): «Ümmetimden yetmiş bin, cennete hisabsız olarak girer» buyurdu. Bunun üzerine bir kimse: «Ya Rasûlallah! Beni onlardan kılmasını Allah'a duâ ediver, dedi. Rasûlullah:

«Ey Allah'ım! Bunu da onlardan kıl, buyurdu. Sonra bir başkası kalktı ve: «Ya Rasûlallah! Beni le onlardan kılması için Allah'a duâ et, dedi. Rasûlullah: «Bu hususta Ukkâse seni geçti» buyurdu.

٣٦٨ - () : وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ . قَالَ : سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ زَيْدٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ ، بِمِثْلِ حَدِيثِ الرَّيِّعِ .

368 — () : Ebû Hureyre (R) şöyle diyordu:

Rasûlullah (S) dan işiddim, diyordu ki... diye önceki Rabî' hadis'inin benzerini rivâyet etmiştir.

٣٦٩ - () : حَدَّثَنِي حَرَمَةُ بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهَبٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، قَالَ : حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ ؛ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ حَدَّثَهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « يَدْخُلُ مِنْ أُمَّتِي رُبْرَةٌ هُمْ سَبْعُونَ أَلْفًا . تُضَى وَجُوهُهُمْ إِذَا هِيَ الْقَمَرُ لَيْلَةَ الْبَدْرِ » . قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ عِصْحَنِ الْأَسَدِيُّ ، يَرْفَعُ نَمْرَةً عَلَيْهِ . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَني مِنْهُمْ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « اللَّهُمَّ ! اجْعَلْهُ مِنْهُمْ » . ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَني مِنْهُمْ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ » .

369 — () : Ebû Hureyre (R) tahdîs edip şöyle dedi:

Rasûlullah (S) dan işiddim, buyuruyordu ki: «Ümmetimden bir zümre (cennete) girer ki, onlar yetmiş bindir. Onların yüzleri ayın bedir gecesindeki parlaması gibi parlar».

Ebû Hureyre dedi ki: Bunun üzerine Ukkâsetu'bnü Mihsân el-Esedî, üzerinde bulunan kaplan postu gibi yollu bir elbiseyi kaldırarak ayağa kalktı ve: Ya Rasûlallah! Beni onlardan kılması için Allah'a duâ et, dedi. Rasûlullah (S) hemen: «Ey Allah'ım! Bunu onlardan kıl» diye duâ etti. Sonra Ensar'dan bir zat ayağa kalktı ve: Ya Rasûlallah! Beni de onlardan kılması için Allah'a duâ buyur, dedi. Rasûlullah (S): «Bunda Ukkâse seni geçti» buyurdu.

٣٧٠ - (٢١٧) : وَحَدَّثَنِي حَرَمَةُ بْنُ يَحْيَى . حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهَبٍ . أَخْبَرَنِي حَبِوَةُ قَالَ : حَدَّثَنِي أَبُو يُونُسَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا ، رُبْرَةٌ وَاحِدَةٌ مِنْهُمْ ، عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ » .

370 — (217) : Ebû Hureyre (R) den:

Rasûlullah (S) : «Ümmetimden yetmiş bin cennete girer ki, onlardan bir zümre ayın sûreti halindedir» buyurmuştur.

٣٧١ — (٢١٨) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ خَلْفٍ الْبَاهِلِيُّ . حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانٍ ، عَنْ مُحَمَّدٍ ، يَمْنَى ابْنِ سِيرِينَ ، قَالَ : حَدَّثَنِي عِمْرَانُ قَالَ : قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ « يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ » قَالُوا : وَمَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ « هُمُ الَّذِينَ لَا يَكْتُمُونَ وَلَا يَسْتَرْفُونَ . وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ » فَقَامَ عُكَّاشَةُ فَقَالَ : ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مِنْهُمْ . قَالَ « أَنْتَ مِنْهُمْ » قَالَ فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ : يَا نَبِيَّ اللَّهِ ! ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مِنْهُمْ . قَالَ « سَقَطَ بِهَا عُكَّاشَةُ » .

371 — (218) : Imrân tahdîs edip dedi ki: Allah'ın Peygamberi (Sallallâhu ve Sellem): «Ümmetimden yetmiş bini hisaba çekilmeksizin cennete girer» buyurdu. Ya Rasûlallah! Onlar kimlerdir? dediler. Rasûlullah: «Onlar, bedenlerini kızgın demirle dağlamıyanlar, efsûn yapmıyanlar ve her hususta Allah'a dayananlardır» buyurdu. Bunun üzerine Ukkâşe ayağa kalktı ve: Beni onlardan kılması için Alah'a duâ et, dedi. Rasûlullah: «Sen onlardansın» buyurdu. Bunu takiben bir başkası kalkıp: Ey Allah'ın Peygamberi! Beni de onlardan kılmasını Allah'a duâ buyur, dedi. Rasûlullah: «Bu hususta Ukkâşe senden öne geçti» buyurdu.

٣٧٢ — (...) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ . حَدَّثَنَا حَاجِبُ بْنُ عُمَرَ أَبُو خُشَيْبَةَ الثَّقَفِيُّ . حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْأَعْرَجِ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ » قَالُوا : مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ « هُمُ الَّذِينَ لَا يَسْتَرْفُونَ وَلَا يَتَطَيَّرُونَ وَلَا يَكْتُمُونَ . وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ » .

372 — () : Imrânü'bnu Husayn (R)dan: Rasûlullah (S) : «Ümmtimden yetmiş bini cennete hisaba çekilmeden girer» buyurdu. Onlar kimlerdir? Ya Rasûlallâh! dediler. Rasûlullah: «Onlar, efsûn yapmıyanlar, teşe'üm etmiyenler, kızgın demirle bedenlerini dağlamıyanlar ve dâima Rablerine güvenip dayananlardır» buyurdu.

٣٧٣ — (٢١٩) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ ، يَمْنَى ابْنُ أَبِي حَزِيمٍ ، عَنْ أَبِي حَزِيمٍ ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « لِيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا ، أَوْ سَبْعُمِائَةِ أَلْفٍ (لَا يَذَرِي أَبُو حَزِيمٍ

أَيُّهَا قَالَ) مَتَّاسِكُونَ . آخِذْ بَعْضُهُمْ بَعْضًا . لَا يَدْخُلُ أَوَّلُهُمْ حَتَّى يَدْخُلَ آخِرُهُمْ . وَجُوهُهُمْ عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ .

373 — (219) : Sehlu'bnû Sa'd (R) dan:

Rasûlullah şöyle buyurmuştur: «Muhakkak ki, ümmetimden yetmiş bin, yahut yediyüzbin (bunlardan hangisini söylediğini Ebû Hâzim bilmiyor) —kişi veya zümre hisab ve ikab görmeksizin ilk defa olarak cennete— girecektir. Bunlar birbirlerine tutunmuşlar, bazısı bazısının ellerini tutmuştur. Bu ilk zümrenin sondakileri cennete girinceye kadar öndekileri girmez (ve bir saf halinde hepsi birden gireceklerdir). Bunların yüzleri Bedir gecesindeki ayın sûreti halindedir».

۳۷۴ — (۲۲۰) حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ . حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ . أَخْبَرَنَا حُصَيْنُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ؛ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فَقَالَ : أَيُّكُمْ رَأَى الْكَوْكَبَ الَّذِي انْقَضَ الْبَارِحَةَ ؟ قُلْتُ : أَنَا . ثُمَّ قُلْتُ : أَمَا إِنِّي لَمْ أَكُنْ فِي صَلَاةٍ . وَلَكِنِّي لُدِغْتُ . قَالَ : فَمَاذَا صَنَعْتَ ؟ قُلْتُ : اسْتَرَقَيْتُ . قَالَ : فَمَا حَمَلَكَ عَلَى ذَلِكَ ؟ قُلْتُ : حَدِيثُ حَدَّثَنَاهُ الشَّعْبِيُّ . فَقَالَ : وَمَا حَدَّثَكُمُ الشَّعْبِيُّ ؟ قُلْتُ : حَدَّثَنَا عَنْ بُرَيْدَةَ بْنِ حُصَيْنٍ الْأَسْلَمِيِّ ؛ أَنَّهُ قَالَ : لَا رُقِيَّةَ إِلَّا مِنْ عَيْنٍ أَوْ حِمَّةٍ . فَقَالَ : قَدْ أَحْسَنَ مَنْ انْتَهَى إِلَى مَا سَمِعَ . وَلَكِنْ حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « عُرِضَتْ عَلَى الْأُمَمِ . فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّهْطُ . وَالنَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلُ وَالرَّجُلَانِ . وَالنَّبِيُّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ . إِذْ رُفِعَ لِي سَوَادٌ عَظِيمٌ . فَظَنَنْتُ أَنَّهُمْ أُمَّتِي . فَقِيلَ لِي : هَذَا مُوسَى ﷺ وَقَوْمُهُ . وَلَكِنْ انْظُرْ إِلَى الْأَفْقِ . فَظَنَنْتُ . فَإِذَا سَوَادٌ عَظِيمٌ . فَقِيلَ لِي : انْظُرْ إِلَى الْأَفْقِ الْآخَرِ . فَإِذَا سَوَادٌ عَظِيمٌ . فَقِيلَ لِي : هَؤُلَاءِ أُمَّتُكَ . وَمَعَهُمْ سَبْعُونَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ .

ثُمَّ نَهَضَ فَدَخَلَ مَنْزِلَهُ . فَخَاضَ النَّاسُ فِي أَوَائِكَ الَّذِينَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ . فَقَالَ بَعْضُهُمْ : فَلَمَلَهُمُ الَّذِينَ صَحِبُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ . وَقَالَ بَعْضُهُمْ : فَلَمَلَهُمُ الَّذِينَ وَلِدُوا فِي الْإِسْلَامِ وَلَمْ يُشْرِكُوا بِاللَّهِ وَذَكَرُوا أَشْيَاءَ . فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ « مَا الَّذِي تَخُوضُونَ فِيهِ ؟ » فَأَخْبَرُوهُ . فَقَالَ « هُمْ الَّذِينَ لَا يَرْفُونَ . وَلَا يَسْتَرْفُونَ . وَلَا يَتَطَيَّرُونَ . وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ » فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مَحْضٍ . فَقَالَ : ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ . فَقَالَ « أَنْتَ مِنْهُمْ » ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ : ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ . فَقَالَ « سَتَقَكُّ بِهَا عُكَّاشَةُ » .

374 -- (220) : Husaynu'bnü Abdîrrahmân haber verib göyle dedi: Ben Sa'îdu'bnü Cubeyr'in yanında idim. Dün gece düşen yıldızı hanginiz gördü? diye sordu. Ben gördüm, dedim. Sonra durumu anlatarak: Âgâh olun ki, ben namazda değildim. Beni akreb sokmuştu, dedim. Peki buna ne yaptın? diye sordu. Rukye yaptım, dedim. Seni buna sevkeden nedir? dedi. Şa'bî'nin takrîr ettiği bir hadîst'ir, dedim. Şa'bî'nin size takrîr ettiği nedir, diye sordu. Ben şöyle rivâyet ettim. O bize, Bureydetu'bnü Husayn el-Eslemî'den takrîr etti. O: Göz değmesi yahut ağulu hayvan zehirinden başkasında rukye yoktur, demiştir. Bunun üzerine şöyle dedi: İşittiği kadarında duran kimse ne güzel yapmıştır. Fakat İbn Abbas bize Peygamber (S)den tebliğ etti: Rasûlullah şöyle buyurmuştur: «Bana bütün ümmetler arzolundu. Peygamber gördüm, maiyyetinde küçük bir cemâat vardı. Peygamber gördüm maiyyetinde bir ve iki kişi vardı. Bir Peygamber de gördüm ki maiyyetinde bir kişi bile yoktu. Derken bana uzaktan bir karaltı gösterildi. Ben onları ümmetimidir zannetmiştim. Bana: Bu, Mûsâ (S) ce kavmidir. Sen ufka doğru bak, denildi. Ben hemen baktım. Bir de ne göreyim! Büyük bir karaltı. Bana tekrar: Diğer ufka doğru bak, denildi. Yine muazzam bir karaltı gördüm. Bana: Bu senin ümmetindir. Bunlar ile beraber yetmiş bin kişi hisabsız ve azabsız olarak cennete girecektir, denildi.

Rasûlullah bu hitabesinden sonra kalktı ve evine girdi. Bunun ardından insanlar, hisabsız ve azabsız olarak cennete girecek olan bu kimseler (in vasıfları) hakkında münazaraya daldılar. Bazısı: Muhtemel ki, bunla Rasûlullah (S) a arkadaşlık yapanlardır, dedi. Bazıları da: Belki onlar İslâm içinde doğanlar ve Allah'a şirk koşmıyanlardır, dediler. Bu surette birçok beyler zikretiler. Bunun üzerine Rasûlullah (S) onların yanına çıkageldi ve: «Hakkında münakaşaya daldığınız şey nedir? buyurdu. Kendisine meseleyi haber verdiler. Rasûlullah: «Cennete hisabsız girecek mü'minler: Efsûn yapmıyanlar, efsûn yaptırmıyanlar, teşe'üm etmiyenler ve her geyde ancak Rablarına daynanlardır» buyurdu. Bunun üzerine Ukkâsetu'bnü Hilhşân ayağa kalkıp: Beni de onlardan kılmasına Alah'a duâ ediver, dedi. Rasûlullah: «Sen onlardansın» buyurdu. Bunun ardından başka bir kimse kalktı ve yine: Beni de onlardan kılması için Alah'a duâ eyle, dedi. Rasûlullah: «Bu hususta Ukkâşe senden öne geçti» buyurdu.

۳۷۵ - (.) حَدَّثَنَا أَبُو نَكْرٍ عَنْ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ عَنْ حُصَيْنٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « عُرِضَتْ عَلَى الْأُمَمِ » ثُمَّ ذَكَرَ بَاقِيَ الْحَدِيثِ ، نَحْوَ حَدِيثِ هُشَيْمٍ . وَلَمْ يَذْكُرْ أَوَّلَ حَدِيثِهِ .

375 — () : İbn Abbâs tahdîs edip şöyle dedi:

Rasûlullah (S): «Bana bütün ümmetler arzolundu» buyurdu, diye naklettikten sonra hadîs'in kalan kısmını Huseym hadîs'i tarzında zikretti. Fakat onun hadîs'inin ilk kısmını zikretmedi.

(۹۵) مَا كُنَ هَرَهُ الرُّمَّةُ نِصْفَ أَهْلِ الْجَنَّةِ

۳۷۶ — (۲۲۱) حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ السَّرِيِّ . حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ أَبِي إِسْحَقَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ؛ قَالَ : قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَمَّا تَرْضَوْنَ أَنْ تَكُونُوا رُبْعَ أَهْلِ الْجَنَّةِ ؟ » قَالَ فَكَبَّرْنَا . ثُمَّ قَالَ « أَمَّا تَرْضَوْنَ أَنْ تَكُونُوا ثُلُثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ ؟ » قَالَ فَكَبَّرْنَا . ثُمَّ قَالَ « إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ تَكُونُوا شَطْرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ . وَسَأُخْبِرُكُمْ عَنْ ذَلِكَ . مَا الْمُسْلِمُونَ فِي الْكُفَّارِ إِلَّا كَشَعْرَةٍ يَبْضُءُ فِي نَوْرِ أَسْوَدَ . أَوْ كَشَعْرَةٍ سَوْدَاءٍ فِي نَوْرِ أَيْضٍ . »

(95) BU ÜMMETİN CENNETLİKLERİN YARISINI
TEŞKİL ETMESİ BÂBİ

—oOo—

376 — (221) : Abdullah (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) bize: «Siz cennet ehlinin dörtte biri olmanıza râzî olmuyor musunuz?» buyurdu. Bunun üzerine biz: Allahu Ekber, dedik. Sonra Rasûlullah: «Cennet ehlinin üçte biri olmanıza râzî olmuyor musunuz?» buyurdu. Biz yine tekbir getirdik. Bundan sonra Rasûlullah: «Ben sizlerin cennet ehlinin bir şatırı olmanızı kuvvetle ümid ediyorum. Ve ben sizleri bundan haberdar edeceğim. Müslimanlar kâfirlerin içinde siyah bir öküzdeki beyaz bir tüy mesabesinden başka degillerdir. Yahut da beyaz bir öküzdeki sanki siyah bir tüy» buyurdu.

۳۷۷ — (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَحُمَيْدُ بْنُ بَشَّارٍ (وَالْفَظُّ لِابْنِ الْمُثَنَّى) قَالَ : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي إِسْحَقَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي قُبَّةٍ نَحْوًا مِنْ أَرْبَعِينَ رَجُلًا . فَقَالَ « أَرْضَوْنَ أَنْ تَكُونُوا رُبْعَ أَهْلِ الْجَنَّةِ ؟ » قَالَ قُلْنَا : نَعَمْ . فَقَالَ « أَرْضَوْنَ أَنْ تَكُونُوا ثُلُثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ ؟ » فَقُلْنَا : نَعَمْ . فَقَالَ « وَالَّذِي تَقْبِي يَدِيهِ ! إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ تَكُونُوا بِنِصْفِ أَهْلِ الْجَنَّةِ . وَذَلِكَ أَنَّ الْجَنَّةَ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ . وَمَا أَنْتُمْ فِي أَهْلِ الشِّرْكِ »

إِلَّا كَالشَّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي جِلْدِ الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ . أَوْ كَالشَّعْرَةِ السَّوْدَاءِ فِي جِلْدِ الثَّوْرِ الْأَحْمَرِ .

377 — () : Abdullah (R) şöyle dedi: Bizler kırk kişi kadar bir topluluk, bir kubbenin içinde Rasûlullah (S) ın maiyyetinde bulunuyorduk. Derken Rasûlullah: «Cennet ehlinin dörtte biri olmanıza râzî mısınız?» buyurdu. Biz: Evet, dedik. Müteâkiben Rasûlullah yine: «Cennet ehlinin üçte biri olmanıza rızâ mısınız?» diye sordu. Biz tekrar: Evet, diye cevap verdik. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu:

«Nefsim yedinde olan (Allah)a yemin ederim: Ben sizin cennet ehlinin yarısı olmanızı kuvvetle ümid ediyorum. Şu da muhakkak ki cennete Müsliman nefisten başkası girmeyecektir. Sizler şirk ehline nisbetle siyah öküzün derisi üzerindeki beyaz tüy mesabesinden başka değilsiniz. Yahut da sanki kırmızı öküzün derisi üzerindeki siyah tüy mesabesinde!».

٣٧٨ — (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا مَالِكٌ (وَهُوَ ابْنُ مَعْوَلٍ) عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ؛ قَالَ : حَطَبْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَأَسْنَدَ ظَهْرَهُ إِلَى قُبَّةِ آدَمَ . فَقَالَ « أَلَا . لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ . اللَّهُمَّ ! أَهْلُ ثَلَاثَةٍ ؟ اللَّهُمَّ ! اشْهَدُوا أَنَّهُمْ أُنْحَبُونَ أَنْكُمْ رُبْعُ أَهْلِ الْجَنَّةِ ؟ » وَقُلْنَا : نَعَمْ . يَا رَسُولَ اللَّهِ ! فَقَالَ « أُنْحَبُونَ أَنْ تَكُونُوا ثَلَاثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ ؟ » قَالُوا : نَعَمْ . يَا رَسُولَ اللَّهِ ! قَالَ « إِنِّي لَا رَجُو أَنْ تَكُونُوا شَطْرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ . مَا أَنْتُمْ فِي سِوَاكُمْ مِنَ الْأَمَمِ إِلَّا كَالشَّعْرَةِ السَّوْدَاءِ فِي الثَّوْرِ الْبَيْضِ . أَوْ كَالشَّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ . »

378 — () : Abdulah (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S), sırtını deriden bir kubbeye dayandırarak bizlere hitab etti ve şöyle buyurdu:

«Dikakt ediniz! Cennete müsliman nefisten başkası girmeyecektir. Ya Rab! Tebliğ ettim mi? Ya Rab! Şâhid ol!

Sizler Cennet ehlinin dörtte biri olmanızdan memnun olur musunuz?» Biz hemen: Evet, Ya Rasûlallah! dedik. Akabinde tekrar: «Cennet ehlinin üçte biri olmanızdan hoşnud olur musunuz?» diye sordu. Evet, Ya Rasûlallah! dediler. Rasûlullah: «Ben, cennet ehlinin bir şatırı olmanızı kuvvetle ümid ediyorum. Sizin dışınızdaki ümmetlere nisbetle sizler, beyaz öküzdeki siyah bir tüy mesabesinden başka değilsiniz. Yahut da, siyah bir öküzdeki beyaz bir tüy mesabesinde!» buyurdu.

(۹۶) باب ثور « بقول الله يادهم أخرج بمائة من كل ألف نسمة ونحوه »

۳۷۹ - (۲۲۲) حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ الْعَبْسِيُّ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : يَا آدَمُ ! فِيقُولُ : لَبَّيْكَ ! وَسَعْدَيْكَ ! وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ ! قَالَ يَقُولُ : أَخْرِجْ بَعَثُ النَّارِ . . قَالَ : وَمَا بَعَثُ النَّارِ ؟ قَالَ : مِنْ كُلِّ أَلْفٍ نِسْمَانَةٌ وَنِسْمَةٌ وَتِسْمِينَ . قَالَ فَذَلِكَ حِينَ يَشِيبُ الصَّغِيرُ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمَلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ » قَالَ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ . قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَيُّنَا ذَلِكَ الرَّجُلُ ؟ فَقَالَ « أَبْشِرُوا . فَإِنْ مِنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ أَلْفًا . وَمِنْكُمْ رَجُلٌ » قَالَ ثُمَّ قَالَ « وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ! إِنْ لَأَطْمَعُ أَنْ تَكُونُوا رُبْعَ أَهْلِ الْجَنَّةِ » فَحَمِدْنَا اللَّهَ وَكَبَّرْنَا . ثُمَّ قَالَ « وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ! إِنْ لَأَطْمَعُ أَنْ تَكُونُوا ثُلُثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ » فَحَمِدْنَا اللَّهَ وَكَبَّرْنَا . ثُمَّ قَالَ « وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ! إِنْ لَأَطْمَعُ أَنْ تَكُونُوا شَطْرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ . إِنْ مَثَلَكُمْ فِي الْآثِمِ كَمَثَلِ الشَّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي جِلْدِ الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ . أَوْ كَالرَّقَةِ فِي ذِرَاعِ الْحِمَارِ » .

(96) «ALLAH ÂDEM'E: HER BİN KİŞİDEN DOKUZ YÜZ DOKSAN DOKUZUNU ATEŞE GÖNDERİLECEKLER OLARAK ÇIKAR, BUYURDU» KAVLİ BÂBİ

—oOo—

379 — (222) : Ebû Saïd (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu: «Azîz ve Celîl olan Allah (kıyamet günü): Yâ Âdem! buyurur. Âdem hemen cevap olarak: Yâ Rab! Mükerreren icâbet eder, her emrini infâza dâima kıyam eyledim. Ve her hayır senin iki elinde (emir ve nehyinde)dir, der.

Allah Taâlâ: Ateşe girecekleri (halk arasından) çıkarıp gönder, der. Âdem Peygamber: Ya Rab! Cehenneme gönderileceklerin miktarı ne kadardır? diye sorar. Allah Taâlâ: Her bin kişiden dokuzyüz doksan dokuzu! diye cevap verir. Hak Taâlâ Âdem'e böyle buyurduğu sıra (bunun verdiği dehşetli korkudan) çocuğun ihtiyarlıyacağı, «ve her gebe kadının çocuğunu düşüreceği zamandır. Ve onda mahşer halkını sarhoşlar halinde görürsün. Halbuki onlar hiç de sarhoş değildirler. Fakat Allah'ın azabı çok şiddetlidir» (el-Hacc: 2).

Oradakilere bu haber ağır geldi de: Ya Rasûlallah! Bu, ıbinde bir) kişi hangimizdir? diye sordular. Bunun üzerine Rasûlullah: «Size müj-deler olsun! Muhakkak sizden bir kişiye mukabil *Ye'cûc* ve *Me'cûc*'den bin kişi (cehenneme gönderilecektir)» buyurdu. Sonra da: «Hayatım yedinde olan Allah'a yemin ederim: Sizlerin cennet ehlinin dörtte birini teşkil edeceğinizi kuvvetle ümid etmekteyim» buyurdu. Bunun üzerine Allah'a hamd ettik ve tekbir getirdik.

Sonra Rasûlullah: «Nefsin yedinde olan Allah'a yemin ederim ki: Ben sizlerin cennet ehlinin üçte biri olmanızı kuvvetle tama' etmekte-yim» buyurdu. Bunun üzerine biz tekrar Allah'a hamd edip tekbir getir-dik. Sonra Rasûlullah yine: «Nefsim yedinde olan Allah'a and veriyorum ki: Ben sizlerin cenet ahalisinin bir şatırını teşkil etmenizi kuvvetle tama' ve arzu etmekteyim. Çünkü ümmetlere nisbetle sizin meseliniz, siyah öküzün derisi üzerindeki beyaz bir tüy gibidir. Yahut da eşeğin ön ayaklarının iç taraflarında bulunan dâire şeklindeki mührü gibi» buyurdu.

٣٨٠ - (..) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ . يَكْلَاهُمَا عَنِ الْأَعْمَشِ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . غَيْرَ أَنَّهُمَا قَالَا : مَا أَنْتُمْ بِتَوَمِّذٍ فِي النَّاسِ إِلَّا كَالشُّمْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ أَوْ كَالشُّمْرَةِ السَّوْدَاءِ فِي الثَّوْرِ الْبَيْضِ ، وَلَمْ يَذْكُرَا : أَوْ كَالرَّقْمَةِ فِي ذِرَاعِ الْجَمَارِ

380 — () : Vekî' ve Ebû Muâviye, her ikisi de A'meş'den bu isnad ile tahdîs etmişlerdir. Ancak bunlar: «O gün insanlar içinde sizler, siyah öküzdeki beyaz bir tüy mesabesinden başka değilsiniz. Yahut beyaz öküzdeki siyah bir kıl gibisiniz» demişler, «yahut eşeğin ön ayak-larının iç kısmındaki yuvarlak mührü gibisiniz» sözünü zikretmemişlerdir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٢ - كتاب الطهارة

(١) باب فضل الوضوء

١ - (٢٢٣) حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ . حَدَّثَنَا حَبَّانُ بْنُ هِلَالٍ . حَدَّثَنَا أَبَانٌ . حَدَّثَنَا يَحْيَى ؛ أَنَّ زَيْدًا حَدَّثَهُ ؛ أَنَّ أَبَا سَلَامٍ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ . وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ . وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأَانِ (أَوْ تَمَلَأُ) مَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ . وَالصَّلَاةُ نُورٌ . وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ . وَالصَّبْرُ صِيَاءٌ . وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو فَبَايَعُ نَفْسَهُ . فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوْبِقُهَا » .

RAHMÂN VE RAHİM OLAN ALLAH'IN İSMİYLE

2 — KİTÂBU'T - TAHÂRE'

(1) ABDEST ALMANIN FAZİLETİ BÂBİ

—oOo—

1 — (223) : Ebû Mâlik el-Eş'arî ded ki:

Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Temizlik immanın yarısıdır. ELHAM-DULİLLÂH Mizanı doldurur. SUBHANELLAHİ VELHAMDULİLLÂHİ semalarla yer arasını doldururlar (yahut doldurur). Namaz, bir nurdur.

1. Müslimanlığın en kısa tarifi, TEMİZLİKTİR. Temizlik deyince herşeyin; için, dışın, muhitin paklığı bunda dahildir. İslâm, abdesti, boy abdestini ve diğer bütün temizlik nevlerini bundan ondört asır önce Kur'an âyetleri ve Peygamberinin hadisleriyle kanunlaştırmıştır. Abdest, boy abdesti, teyemmüm ve diğer İslâmî temizliklerin Kur'an'daki delilleri şu âyetlerdir:

Sadaka, bir burhandır. Sabır, bir ziyadır. Kur'an senin lehine ve aleyhine bir hüccettir. Her insan sabahleyin nefsinin satıcısıdır. Binaenaleyh o, ya nefsini azad edendir, yahut onu helâke götürendir'.

(۲) باب وجوب الطهارة للصلاة

(۲۲۱) حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَأَبُو كَامِلٍ الْحَذَرِيُّ (وَاللَّفْظُ لِسَعِيدٍ) قَالُوا : حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ ، عَنْ مُصَنَّبِ بْنِ سَعْدٍ ، قَالَ : دَخَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ عَلَى ابْنِ قَامِرٍ يَمُودُهُ وَهُوَ مَرِيضٌ . فَقَالَ : أَلَا تَدْعُو اللَّهَ لِي ، يَا ابْنَ عُمَرَ ؟ قَالَ : إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « لَا تُقْبَلُ صَلَاةٌ بِغَيْرِ طَهُورٍ . وَلَا صَدَقَةٌ مِنْ غُلُولٍ » وَكَُنْتُ عَلَى الْبَصْرَةِ .

(...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ . ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ زَائِدَةَ . قَالَ أَبُو بَكْرٍ وَوَكَيْعٌ : عَنْ إِسْرَائِيلَ . كُلُّهُمُ عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ، بِإِسْنَادِهِ .

(2) NAMAZ İÇİN TEMİZLİĞİN VUCÜBU BÂBİ

—oOo—

(224) : Mus'abu'bnü Sa'd dedi ki : Abdullahi'bnü Umer,

«Ey lyman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi ve başlarınıza meshedib, her iki topuğa kadar ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüb okluysanız boy abdesti alın. Eğer hasta olmuştunuz, yahut bir sefer üzerindeyseniz veya içinizden biri ayak yolundan gelmişse, yahud da kadınlara dokunmuşsanız ve bu halde su da bulamamışsanız, o vakit tertemiz bir toprakla teyemmüm edin, binaenaleyh (niyetle) ondan yüzlerinize ve ellerinize sürün. Allah, sizin üzerinize bir güçlük yapmayı dilemez, fakat iyice temizlenmenizi ve üstünüzdeki ni'metinin tamamlanmasını diler. Ta ki şükredesiniz.» (el-Mâide: 6)

«Ey lyman edenler! Siz sarhoşken, ne söyleyeceğinizi bilinceye ve cünüb iken de —yolcu olmanız müstesnâ— gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur, ya bir sefer üzerinde bulunursanız, yahud sizden biriniz ayak yolundan gelirse, yahud da kadınlara dokunub da bir su bulamazsanız, o vakit temiz bir toprağa teyemmüm edin; yüzlerinize ve ellerinize sürün sürün. Şüphesiz Allah çok afvedici, çok mağfiret edicidir» (en-Nisâ: 43).

2. İnsanların kimi, nefsini Allah yolunda satar ve onu azabdan azad etmiş olur. Kimi de onu, şeytan ve hevâ yolunda harcar ve ona helâk eder. Diğer deyişle, her şahıs nefsini satma yolunda sa'yeder. Mü'min onu cennete mukabil Allah'a satar: «Muhakkak ki Allah, mü'minlerin canlarını ve mallarını kendilerine cennet (vermek) mukabilinde satın almıştır» (et-Tevbe: 111).

Kâfir ve fâcir de nefsini ateşe mukabil satar:

«... Onlara Allah zulmetmedi. Fakat kendileri kendilerine zulmediyorlar» (Âlu İmrân: 117).

İbnu Âmir'in yanına girdi. İbnu Âmir hasta idi. İbnu Umer de ona hasta ziyareti yapıyordu. İbnu Âmir: Ey Umer'in oğlu! Benim için Allah'a duâ etmez misin? dedi. İbnu Umer dedi ki: Ben Rasûlullah (S) dan şöyle rerken işidim: «Tahâretsiz hiç bir namaz, hiyanetle elde edilmiş maldan da sadaka kabul olunmaz». Halbuki sen Basra üzerinde bulunuyordun¹.

..... : Şu'be, Zâide ve İsrail bunların hepsi Sımâku'bnü Harbden, bu isnad ile Peygamber'den o geçen hadis'in benzerini rivâyet etmişlerdir.

٢ - (٢٢٥) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ بْنُ هَمَّامٍ . حَدَّثَنَا مَعْمَرُ بْنُ رَاشِدٍ ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنْيَةَ ، أَخْبَى وَهْبُ بْنُ مُنْيَةَ ؛ قَالَ : هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا : وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَا تَقْبَلُ صَلَاةُ أَحَدِكُمْ ، إِذَا أَحْدَثَ ، حَتَّى يَتَوَضَّأَ » .

2 — (225) : Hemmâm: Bu, Ebû Hureyre'nin bize Allah'ın Rasûlü Muhammed (S) den tahdîs etikleridir, dedi ve birçok hadis'ler zikretti. Bunlardan biri şudur: Rasûlullah (S) «Kendisine hades (abdestsizlik hali) vâki olduğu zaman, abdest almadıkça hiçbirinizin namazı kabul olunmaz» buyurdu.

(٣) باب صفه الوضوء، وكال

٣ - (٢٢٦) حَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ أَنَسُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَمْرٍو بْنِ سَرِجٍ ، وَخَرَّمَةُ بْنُ يَحْيَى التَّحِيْبِيُّ . قَالَا : أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ عَنْ يُونُسَ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ؛ أَنَّ عَطَاءَ بْنَ يَزِيدَ اللَّيْثِيَّ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّ هُرَيْرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَعَا بِوَضُوءٍ . فَتَوَضَّأَ . فَغَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ . ثُمَّ

مَضْمَضَ وَاسْتَنْشَرَ . ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ . ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَقِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ . ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ . ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ . ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ . ثُمَّ غَسَلَ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ . ثُمَّ قَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا . ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا ، ثُمَّ قَامَ فَرَكَعَ رَكَعَتَيْنِ ، لَا يُحْدِثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ » .

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : وَكَانَ عُلَمَاؤُنَا يَقُولُونَ : هَذَا الْوَضُوءُ أَسْبَغُ مَا يَتَوَضَّأُ بِهِ أَحَدٌ لِلصَّلَاةِ .

3. Yani sen böyle maldan salım değilsin. Çünkü sen Basra'da vâli idin. Sana birtakım Allah hakları ve kul hakları yapışmıştır. Sıfatı böyle olanlar için duâ kabul olunmaz...

(3) ABDEST ALMANIN SIFATI VE KEMÂLİ BÂBİ

—oOo—

3 — (226) : Usmân'ın azadlığı Humrân şöyle haber vermiştir: Usmânu'bnu Affân (R) abdest suyu istedi ve abdest aldı.

Şöyle ki: Üç defa ellerini yıkadı. Sonra ağzını çalkaladı ve burnuna su verip çıkardı. Sonra üç kerre yüzünü yıkadı. Sonra üç kerre dirseğe kadar sağ elini yıkadı. Sonra sol elini aynı şekilde yıkadı. Sonra başını meshetti. Sonra üç kerre topuklara kadar sağ ayağını yıkadı. Sonra bu şekilde sol ayağı da yıkadı. Sonra şunu söyledi: Rasûlullah (S) ı şu benim abdest alışım gibi abdest aldığını gördüm. Sonra Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Her kim şu abdestim gibi abdest alır, sonra kalkar, içinde kendi kendine namazla ilgisi olmayan şeyler konuşmaksızın ilk rek'at namaz kılarsa, geçmiş günahları ona mağfiret olunur».

İbnu Şihâb: Âlimlerimiz, işte bu abdest, bir kimsenin namaz için alacağı abdestin en kâmilidir, derlerdi, demiştir.

٤ - (..) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا يَمْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ ، عَنْ حُمْرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ ؛ أَنَّهُ رَأَى عُثْمَانَ دَعَا بِإِنَاءٍ فَأَفْرَغَ عَلَى كَفْيِهِ ثَلَاثَ مِرَارٍ . فَغَسَلَهَا . ثُمَّ ادْخَلَ يَمِينَهُ فِي الْإِنَاءِ . فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَر . ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ . ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ ، لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ » .

4 — () : Usmân'ın azadlığı Humrân, Usmân (ın abdest alışın)ı görmüş ve şöyle anlatmıştır:

Usmân bir su kabı istedi. Elleri üzerine üç defa döktü ve onları yıkadı. Sonra sağ elini kabın içine soktu, ağzını çalkaladı ve burnuna su verip çıkardı. Sonra yüzünü ve dirseklere kadar ellerini üçer defa yıkadı. Sonra başına meshetti. Sonra ayaklarını üçer defa yıkadı. Sonra Rasûlullah (S) :

«Her kim şu abdestim gibi abdest alır, sonra içlerinde hatırına başka birşey getirmeksizin ' ilk rek'at namaz kılarsa geçmiş günahları ona mağfiret olunur» buyurdu, dedi.

İbnu Umer, İbnu Âmir'i zecr etmiş ve tevbeye teşvik eylemiştir. Peygamber (S), selef ve halef, kâfirlere ve ma'siyet sâhiblerine hidâyet ve tevbe duâsı yapagelmışlerdir.

4. Bundan maksad, namazla ilgisi olmayan dünya işleridir. Aklına birşey geldiğinde hemen ondan yüz çevirirse bu, kendinden afv olunur ve bu, fazilet —inşâallah— yine hasıl olur. Çünkü kendiliğinden akla gelme onun fi'lî değildir. Bu ümmet için ârız olan ve kararlaşmayan kötü düşünceler avfedilmiştir.

٥ - (٢٢٧) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَعُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ (وَاللَّفْظُ لِقُتَيْبَةَ) قَالَ إِسْحَاقُ: أَخْبَرَنَا. وَقَالَ الْآخَرَانِ: حَدَّثَنَا. جَرَّعَ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حُمْرَانَ، مَوْلَى عُثْمَانَ قَالَ: سَمِعْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ وَهُوَ فِيْنَا الْمَسْجِدِ. فَجَاءَهُ الْمُؤَذِّنُ عِنْدَ الْمَضِيِّ فَدَعَا بِوُضُوئِهِ وَتَوَضَّأَ. ثُمَّ قَالَ: وَاللَّهِ لَا أَحَدَنْتُكُمْ حَدِيثًا. أَوْ لَا آيَةَ فِي كِتَابِ اللَّهِ مَا حَدَّثْتُكُمْ. إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « لَا يَتَوَضَّأُ رَجُلٌ مُسْلِمٌ فَيُحَسِّنُ الْوُضُوءَ. فَيُصَلِّيَ صَلَاةً. إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الصَّلَاةِ الَّتِي تَلِيهَا ». (١)

(١) وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ. ح. وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَأَبُو كُرَيْبٍ. قَالَا: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ. ح. وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي حُمَرَ. حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، جَمِيعًا عَنْ هِشَامٍ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ. وَفِي حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ « فَيُحَسِّنُ وَضُوءَهُ ثُمَّ يُصَلِّي الْمَكْتُوبَةَ ».

(4) ABDEST ALMANIN VE AKABİNDE NAMAZ KILMANIN FAZİLETİ BÂBİ

—oOo—

5 — (227) : Usmân'ın azadlısı Humrân şöyle dedi:

Kendisi meşhid civarında iken, ben Usmânu'bnü Affan'dan işiddim. İkinci sırasında ona müezzîn gelmişti. Hemen abdest suyu istedi ve abdest aldı. Sonra şöyle dedi: Vallahi size bir hadis söyliyeceğim ki, eğer Allah'ın kitabı içinde bir âyet olmasaydı, onu size söylemezdim. Rasûlullah (S) dan işiddim, şöyle buyuruyordu:

«Hiç bir müslim kimse yoktur ki, abdest alsın ve abdesti güzel alsın; sonra (farz olan) namazı kılsın da Allah, abdest ile daha sonra o namazı takibedecek namaz arasındaki günahları ona mağfiret etmesin».

..... : Ebû Usâme, Vekî' ve Sufyân bunların hepsi de Hişam'dan bu isnar ile aynı hadis'i rivâyet ettiler. Ebû Usâme'nin hadis'inde: «Abdest alışını güzel yapar, sonra farz olan namazı kılsa» sözleri vardır.

٦ - (...) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ. حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ. حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ. قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَلَكِنْ عُرْوَةُ يُحَدِّثُ عَنْ حُمْرَانَ؛ أَنَّهُ قَالَ: فَلَمَّا تَوَضَّأَ عُثْمَانُ قَالَ: وَاللَّهِ لَا أَحَدَنْتُكُمْ حَدِيثًا. وَاللَّهُ أَوَّلَ آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مَا حَدَّثْتُكُمْ. إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « لَا يَتَوَضَّأُ رَجُلٌ فَيُحَسِّنُ وَضُوءَهُ. ثُمَّ يُصَلِّي الصَّلَاةَ. إِلَّا غَفَرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الصَّلَاةِ الَّتِي تَلِيهَا ». قَالَ عُرْوَةُ: الْآيَةُ: إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى، إِلَى قَوْلِهِ: اللَّاعِنُونَ.

6 — () : Humrân şöyle demiştir: Usmân abdestini alınca dedi ki: Vallahi ben size bir hadîs söliyeceğim ki, Allah'ın Kitabı içinde bir âyet olmasaydı onu size söylemezdim. Ben Rasûlullah (S)dan işittim, şöyle buyuruyordu:

«Hiç bir kimse yoktur ki abdest alsın ve abdestini güzel yapsın. Sonra (farz olan) namazı kılsın da, o abdest ile kıldığı namazı takib edecek namaz arasındaki günahları onun için mağfiret olunmasın».

Urve; O âyet şudur, dedi.

«Hakikat, indirdiğimiz o açık açık âyetlerimizi ve doğruyu biz kitapta insanlara pek âşikâr bir surette bildirdikten sonra gizleyenler, işte onlar, onlara hem Allah lânet eder ve hem bütün lânet ediciler lânet eder» (el-Bakara: 159) '.

٧ (٢٢٨) حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ وَحَجَّاجُ بْنُ الشَّاعِرِ . كِلَاهُمَا عَنْ أَبِي الْوَلِيدِ . قَالَ عَبْدٌ : حَدَّثَنِي أَبُو الْوَلِيدِ . حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَعِيدٍ بْنُ عَمْرِو بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ . حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ أَبِيهِ : قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ عُثْمَانَ . قَدَمَا يَطْمُورُ فَقَالَ : مِمَّتْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « مَا مِنْ أَرِيٍّ مُسْلِمٍ تَحْضُرُهُ صَلَاةٌ مَكْنُونَةٌ فَيُخْسِنُ وَضُوءَهَا وَخُشُوعَهَا وَرُكُوءَهَا . إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا قَلَبَهَا مِنَ الذُّنُوبِ . مَا لَمْ يُولُتْ كَبِيرَةٌ . وَذَلِكَ الدَّمَرُ كُلُّهُ » .

7 — (228) : Sa'îdu'bnu'l-Âs şöyle dedi: Ben Usmân'ın yanında idim. Kendisi abdest için su istedi ve akabinde şöyle dedi: Ben Rasûlullah (S) dan işiddim, şöyle buyuruyordu: «Bir farz namaz (vakti) habzır olduğunda abdestini, huşû'unu ve rukû'unu güzel yapan her müsliman kişiye büyük günah işlemediği müddetçe o namazı, önceki günahlarına muhakkak bir keffaret olur. Namazın keffaret olması her zaman câridir».

5. Bu âyetteki «el-Kitab»ı «Tevrat ile tefsir edenler de vardır. Tarîf harfini cinsle haml ile kelmeyi bütün mukaddes kitaplara teşmil etmeyi daha güzel bulanlar da vardır. Buhârî ve Müslim'de Ebû Huyreyre'nin şöyle bir sözü vardır: Cenâb-ı Hakkın Kur'an'da inzâl ettiği iki âyet olmasaydı, ebedî hiç bir hadîs rivâyet etmezdim. O iki âyet şunlardır:

«إِذَا اخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْكِتَابَ أَن يُبَيِّنَهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ

: Allah bir zaman kendilerine Kitab verilenlerden: Onu behemehal insanlara açıklayıp anlatacaksınız, onu gizlemiyeceksiniz diye te'minat almıştı...» (Âlu İmrân: 187);

«إِذَا الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى ...

: Hakikat indirdiğimiz o açık açık âyetlerimizi ve doğruyu, biz Kitabda insanlara onu pek âşikâr bir surette bildirdikten sonra, gizleyenler (yok mu?) işte

۸ - (۲۲۸) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَأَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الصَّمِيّ . قَالَا : حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَرِّزِ ، وَهُوَ الدَّرَاوَرْدِيُّ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ حُمْرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ ؛ قَالَ : أَتَيْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ بِوُضُوءٍ . فَتَوَضَّأَ ثُمَّ قَالَ : إِنَّ نَاسًا يَتَحَدَّثُونَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَحَادِيثَ . لَا أَدْرِي مَا هِيَ ؟ إِلَّا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ مِثْلَ وَضُوئِي هَذَا . ثُمَّ قَالَ : « مَنْ تَوَضَّأَ هَكَذَا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ . وَكَانَتْ صَلَاتُهُ وَمَشْيُهُ إِلَى الْمَسْجِدِ نَافِلَةً » .

وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ عَبْدِ أَتَيْتُ عُثْمَانَ فَتَوَضَّأَ .

8 — (229) : Usmân'ın mevlâsı Humrân şöyle dedi: Ben Usmânu'bnü Affân'a abdest suyu getirdim o da, abdest aldı, sonra şöyle dedi: Muhakkak ki birtakım insanlar Rasûlullah'dan birçok hadis'ler söylerler. Ben onların ne mahiyette olduğunu bilmem. Şukadar var ki ben, Rasûlullah (S) i gördüm. O, benim şu abdest alışım gibi abdest aldı, sonra şöyle buyurdu:

«Her kim işte bunun gibi abdest alırsa, geçmiş günahları kendisi için mağfiret olunmuştur. Namazı ve mescide kadar yürümesi de bir nafîle ibadet olmuştur».

İbnu Abedete'nin rivâyetinde: Ben Usmân'a geldim. O, abdest aldı, şeklindedir.

۹ - (۲۳۰) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَرَهْزِيُّ بْنُ حَرْبٍ (وَاللَّفْظُ لِقُتَيْبَةَ وَأَبِي بَكْرٍ) قَالُوا : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ أَبِي أَنَسٍ ؛ أَنَّ عُثْمَانَ تَوَضَّأَ بِالْمَقَاعِدِ فَقَالَ : « أَلَا أَرَيْكُمْ وَضُوءُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؟ ثُمَّ تَوَضَّأَ ثَلَاثًا ثَلَاثًا . وَزَادَ قُتَيْبَةُ فِي رِوَايَتِهِ . قَالَ سُفْيَانُ : قَالَ أَبُو النَّضْرِ عَنْ أَبِي أَنَسٍ . قَالَ : وَعِنْدَهُ رِجَالٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .

9 — (230) : Ebû Enes şöyle demiştir: Usmân oturaklarda abdest aldı ve: Sizlere Rasûlullah (S) in abdest alışını göstereyim mi? dedi. Sonra üçer üçer abdest aldı.

Kuteybe kendi rivâyetinde şunu ziyade etti: Sufyân dedi ki: Ebu'n-Nadr, Ebû Enes'den rivâyet etmiş, o da: Bu sırada Usmân'ın yanında Rasûlullah'ın ashabından bazı kimseler vardı, demiştir.

onlara hem Allah lânet eder ve hem lânet etmek şanından olanlar lânet eder» (el-Bakara: 159).

«İlmîni ketmedenlerin ağzına kıyamet günü ateşten güm vurulacağı» hakkında da sahîh hadis'ler vardır. (H. B. Çantay, I, 45).

۱۰ - (۲۳۱) حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ ، وَاسْتَحَقُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . جَمِيعًا عَنْ وَكِيعٍ . قَالَ أَبُو كُرَيْبٍ : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ مِسْعَرٍ ، عَنْ جَامِعِ بْنِ شَدَّادٍ ، أَبِي صَخْرَةَ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ حُمْرَانَ بْنَ أَبِي بَانَ : قَالَ : كُنْتُ أَصْعُ لِعُثْمَانَ طَهُورَهُ . فَمَا أَتَى عَلَيْهِ يَوْمٌ إِلَّا وَهُوَ يُفِيضُ عَلَيْهِ نُطْفَةً . وَقَالَ عُثْمَانُ : حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عِنْدَ انْصِرَافِنَا مِنْ صَلَاتِنَا هَذِهِ (قَالَ مِسْعَرٌ : أَرَاهَا الْمَصْرَ) فَقَالَ « مَا أَدْرَى . أَحَدُكُمْ بِشَيْءٍ أَوْ أُنْكَتُ ؟ » فَقُلْنَا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنْ كَانَ خَيْرًا فَحَدَّثْنَا . وَإِنْ كَانَ غَيْرَ ذَلِكَ قَالَهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ . قَالَ « مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَطَهَّرُ ، فَيَتِمُّ الطُّهُورَ الَّذِي كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ ، فَيُصَلِّيَ هَذِهِ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ ، إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَاتٍ لِمَا يَنْهَى »

10 — (231) : Humrânu'bnü Ebân şöyle dedi: Ben, Usmân'ın abdest suyunu koyup hazırladım. Onun, üzerine biraz su dökerek yıkanmadığı hiç bir gün geçmezdi. Usmân şöyle dedi: İşte şu namazımızdan ayrıldığımız sırada Rasûlullah (S) bize şunu söyledi (Mis'ara: Onu ikindi namazı zannediyorum, demiştir):

«Bilmiyorum. Size birşey söylüyeyim mi, yahut susayım mı? dedi. Biz de: Ya Rasûlallah! Eğer hayır ise bize söyle, şayet bundan başka birşey ise o takdirde Allah ve Rasûlü en iyi bilendir, dedik.

«İyice temizlenir, sonra Allah'ın farz kılınmış olduğu abdesti tamamlayıp da şu beş namazı kılan hiç bir müsliman yoktur ki, bu namazlar aralarındaki günahlar için birer keffaret olmasın» buyurdu.

۱۱ - (...) حَدَّثَنَا عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . ع . وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ . قَالَا :

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَا جَمِيعًا : حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ جَامِعِ بْنِ شَدَّادٍ . قَالَ : سَمِعْتُ حُمْرَانَ بْنَ أَبِي بَانَ يُحَدِّثُ أَبَا بُرْذَةَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ . فِي إِمَارَةِ بَشِيرٍ ؛ أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « مَنْ أَتَمَّ الْأُصُوءَ كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى . فَالصَّلَوَاتُ الْمَكْتُوبَاتُ كَفَّارَاتٌ لِمَا يَنْهَى » .

هَذَا حَدِيثٌ أَنْ مَعَاذٍ . وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ عُثْمَانَ فِي إِمَارَةِ بَشِيرٍ وَلَا ذِكْرُ الْمَكْتُوبَاتِ

11 — () : Câmi'ubnu Şeddât şöyle dedi: Ben Humrânu'bnü Ebân'dan işiddim. O, Bişr'in emirliği zamanında şu mescidin içinde Ebû Büdre'ye söylüyordu: Usmânu'bnü Affân şöyle demiştir: Rasûlullah (S): «Her kim Allah Taâlâ'nın emretmiş olduğu gibi abdesti tamamlarsa, o takdirde farz kılınmış olan namazlar, aralarındaki günahlar için birer keffarettirler» buyurdl.

Bu, Muâz'ın hadis'idir. Gunder'in hadis'inde ise: «Bişr'in emirliğinde» ve İfarz kılınmış olan» sözleri yoktur.

۱۲ - (۲۳۲) حَدَّثَنَا هُرُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ . حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . قَالَ : وَأَخْبَرَنِي عُمَرَةُ بْنُ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حُرَّانَ مَوْلَى عُثْمَانَ ؛ قَالَ : تَوَضَّأَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ يَوْمًا وَضُوءًا حَسَنًا . ثُمَّ قَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءِ . ثُمَّ قَالَ « مَنْ تَوَضَّأَ هَكَذَا ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ لَا يَنْتَهَرُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ . غُفِرَ لَهُ مَا خَلَا مِنْ ذَنْبِهِ » .

12 — (232) : Usmân'ın azadlısı Humrân şöyle dedi: Birgün Usmânu'bnü Affân güzel bir abdest aldı. Sonra şöyle dedi: Ben Rasûlullah (S) ı gördüm. Abdest aldı ve abdest alışı çok güzel yaptı. Sonra buyurdu ki:

«Her kim bu şekilde abdest alır da, kendisini namazdan başka brğey harekete getirmeyerek mescide çıkarsa, geçmiş günahları kendisi için mağfiret olunur».

۱۳ - (...) وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَيُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى . قَالَا : أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ ؛ أَنَّ الْحَكِيمَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْقُرَشِيَّ حَدَّثَهُ ؛ أَنَّ نَافِعَ بْنَ جُبَيْرٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ حَدَّثَاهُ ؛ أَنَّ مُعَاذَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ حَدَّثَهُمَا عَنْ حُرَّانَ مَوْلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « مَنْ تَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ . ثُمَّ مَشَى إِلَى الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ . فَصَلَّاهَا مَعَ النَّاسِ . أَوْ مَعَ الْجَمَاعَةِ . أَوْ فِي الْمَسْجِدِ . غُفِرَ لَهُ ذُنُوبُهُ » .

13 — () : Usmân İbn Affân (R) şöyle dedi: Ben Rasûlullah (S) da işiddim, buyuruyordu ki:

«Her kim namaz için abdest alır da, abdest alışı güzel yapar, sonra farz kılınmış namaz için yürür ve o namazı insanlar ile birlikte, yahut cemâat ile beraber veya mescidde kılarsa, Allah onun günahlarını mağfiret buyurur».

(۵) بَابُ الصَّلَاةِ الْخَمْسِ وَالْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ وَرَمَضَانَ إِلَى رَمَضَانَ مَكْرُاتٍ لَا يَنْهَوْنَ مَا اجْتَنَبَتْ الْكِبَارُ

۱۴ - (۲۳۳) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقَتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ . كُلُّهُمْ عَنْ إِسْمَاعِيلَ . قَالَ ابْنُ أَيُّوبَ : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ . أَخْبَرَنِي الْعَلَاءُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَعْقُوبَ ، مَوْلَى الْحَرَقَةِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « الصَّلَاةُ الْخَمْسُ . وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ . كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا مَا لَمْ تُغْنِ الْكِبَارُ » .

(5) BÜYÜK GÜNAHLARDAN SAKINILDIĞI TAKDİRDE BEŞ VAKİT NAMAZ, İKİ CUMA VE İKİ RAMAZAN KENDİ ARALARINDA VAKİ OLAN KÜÇÜK GÜNAHLARI YOK EDECEĞİNE DÂİR BÂB

—oOo—

'4 — (233) : Ebû Hureyre (R) den: Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Büyük günahlara girilmedikçe, beş (vakit) namaz ve iki cuma, aralarında işlenen günahlara keffarettirler».

١٥ - (...) حَدَّثَنِي نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضِيُّ . أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى . حَدَّثَنَا هِشَامُ عَنْ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « الصَّلَاةُ الْخَمْسُ . وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ . كَفَّارَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ »

15 — () : Ebû Hureyre (R) den: Peygamber (S) «Beş (vakit) namaz, iki cuma, aralarındaki günahlar için keffarettirler» buyurdu.

١٦ - (...) حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَهْرُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ قَالَ : أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ عَنْ أَبِي صَخْرٍ ؛ أَنَّ عُمَرَ بْنَ إِسْحَاقَ مَوْلَى زَائِدَةَ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ « الصَّلَاةُ الْخَمْسُ . وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ . وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ مُكَفِّرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ . إِذَا اجْتَنَبَ الْكِبَارَ »

16 — () : Ebû Hureyre (R) den:

Rasûlullah (S): «Beş (vakit) namaz, cumaya kadar cuma, Ramazana kadar ramazan, büyük günahlardan sakınıldığı takdirde, aralarında işlenen günahlar için keffarettirler» buyururdu.

(٦) بَابُ الذِّكْرِ السَّجْدِ غُفْرَ الْوُضُوءِ

١٧ - (٢٣٤) حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ بْنُ مَيْمُونٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَهْدٍ . حَدَّثَنَا مُسَاوِيَةُ ابْنُ صَالِحٍ عَنْ رَيْمَةَ ، يَسْنِي ابْنُ يَزِيدَ ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ . ع وَحَدَّثَنِي أَبُو عُثْمَانَ عَنْ حَبِيبِ بْنِ تُفَيْرٍ ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ ؛ قَالَ : كَانَتْ عَلَيْنَا رِمَايَةُ الْإِبِلِ . فَحَاتَتْ نَوَاتِي فَرَوَحْتُهَا بَعْضِي . فَأَذَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَأَتَانَا يَحْدُثُ النَّاسُ . فَأَذَرْتُ مِنْ قَوْلِهِ « مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَضَّأُ

فِيْحْسِنُ وَصُوهُ . ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ . مُقْبِلٌ عَلَيْهِمَا بِقَلْبِهِ وَوَجْهِهِ . إِلَّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ « قَالَ فَقُلْتُ : مَا أَجُودَ هَذَا . ! فَإِذَا قَائِلٌ بَيْنَ يَدَيَّ يَقُولُ : الَّتِي قَبْلَهَا أَجُودُ . وَنَظَرْتُ فَإِذَا عُمَرُ . قَالَ : إِنِّي قَدْ رَأَيْتُكَ جَنَّتَ آتِهَا . قَالَ « مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَصَّأُ فَيُبَلِّغُ (أَوْ فَيُسَبِّحُ) الْوُصُو ، ثُمَّ يَقُولُ : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ ، إِلَّا قُتِبَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَّةِ ، يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ . »

(...) وَصَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ . حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ رَيْمَةَ ابْنِ زَيْدٍ ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ وَأَبِي عُمَانَ ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ بْنِ مَالِكٍ الْحَضْرَمِيِّ ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ حَامِرٍ الْجَمْعِيِّ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ قَدْ كَرَّمْتُهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ « مَنْ تَوَصَّأَ فَقَالَ : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ »

(6) ABDEST ALMAYI MÜTAAKİB MÜSTAHAB OLAN DUÂ BÂBİ

—oO—

17 — (234) : Ukbetu'bnü Âmir şöyle dedi:

Üzerimizde deve çobanlığı vardı*. Nevbetim geldi, (çobanlığı ifa ettikten sonra) gündüzün sonunda develeri barınağa götürdüm. Sonra Rasûlullah (S) a ayakta ve halka birşeyler söylerken eriştim. Sözümden idrak ettiğim şudur: «Herhangi bir müsliman abdest alır ve abdest alışını güzel yayar, sonra kalkar, kalbini ve yüzünü iki rek'ata yöneltip de iki rek'at namaz kılarsa, muhakkak ona cennet vâcib olur». Ukbe dedi ki, ben hemen, bu ne güzeldir? dedim. Birden önümde bir sözcü: Bundan evvelki daha güzeldir, demektedir. Baktım ki o, Umer'dir. Umer şöyle ilâve etti: Ben seni gördüm, sen yeni geldin. Rasûlullah (biraz önce) şöyle buyurdu: «Sizden herhangi bir kimse, abdest alır ve abdest alışını kemâline ulaştırır (yahut tamam yapar), sonra: EŞHEDU EN LÂ İLÂHE İLLE'LLAH VE ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RASULIHİ = Allah'dan başka ilâh olmadığıma ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve Rasûlü olduğuna şehadet ederim» derse, muhakkak olarak ona cennetin sekiz kapısı açılır ve kendisi hangisinden isterse, içeriye girer».

..... : Buradaki râviler yine Ukbetu'bnü Âmir el-Cuheni'den rivâyet ettiler; O, Rasûlullah (S) şöyle buyurdu, diyerek geçen hadîs'in ben-

6. Bu sözün ma'nâsı şudur: Onlar develerini gütmekte nöbetleşiyorlardı. Şöyle ki: Çobanlar cemaati toplanıyorlar, bir kısımları develerini diğerlerine ilâve ediyorlar ve hergün onlardan biri develeri güdüyordu. Bu da çobanlık kendilerine daha kolay gelsin ve geri kalanları da kendi işlerine gitsinler diye yapıyordu.

zerini zikrettiler. Şukadar var ki, bunda Rasûlullah: «Her kim abdest alırsa, şöyle der: EŞHEDU EN LÂ İLÂHE İLLE'LLAHU VAHDEHU LÂ ŞERİKE LEH VE EŞHEDU ENNE MUHAMMEDEDEN ABDUHU VE RASÛLUH = *Eşsiz, ortaksız olarak Allah'dan başka hiç bir ilâh olmadığına şahadet ederim ve yine şahadet ederim ki, Muhammed onun kulu ve Rasûlüdür*» buyurdu.

(۷) باب فی وضوء النبی صلی الله علیه وسلم .

۱۸ - (۲۳۵) حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى بْنِ عُمَارَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ بْنِ حَالِمٍ الْأَنْصَارِيِّ (وَكَانَتْ لَهُ مِخْمَةٌ) قَالَ : قِيلَ لَهُ : تَوَضَّأَ لَنَا وَضُوءَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَدَعَا بِإِنَاءٍ . فَأَكْفَأَ مِنْهَا عَلَى يَدَيْهِ فَمَسَلَهُمَا ثَلَاثًا . ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فَاسْتَخْرَجَهَا . فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ مِنْ كَفِّ وَاحِدَةٍ . فَقَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثًا . ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فَاسْتَخْرَجَهَا فَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا . ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فَاسْتَخْرَجَهَا فَغَسَلَ يَدَيْهِ إِلَى الْوِرْقَتَيْنِ ، مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ . ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فَاسْتَخْرَجَهَا فَوَسَّحَ بِرَأْسِهِ . فَأَقْبَلَ يَدَيْهِ وَأَذْبَرَ . ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ . ثُمَّ قَالَ : هَكَذَا كَانَ وَضُوءُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .

(...) وَحَدَّثَنِي الْقَاسِمُ بْنُ زَكْرِيَاءَ . حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ (هُوَ ابْنُ بِلَالٍ) ، عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، نَحْوَهُ . وَلَمْ يَذْكُرِ الْكَعْبَيْنِ .

(.) وَحَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى الْأَنْصَارِيُّ . حَدَّثَنَا مَعْنُ . حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، وَقَالَ : مَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ ثَلَاثًا . وَلَمْ يَقُلْ : مِنْ كَفِّ وَاحِدَةٍ . وَزَادَ بَعْدَ قَوْلِهِ ، فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَذْبَرَ : بَدَأَ بِمُقَدِّمِ رَأْسِهِ ثُمَّ ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى فُفَاهُ . ثُمَّ رَدَّهُمَا حَتَّى رَجَعَ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ . وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ .

(...) حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بَشِيرٍ الْمَدَنِيُّ حَدَّثَنَا بِهِرٌ حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ . حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ يَحْيَى ، بِمِثْلِ إِسْنَادِهِمْ وَاقْتَصَّ الْحَدِيثَ . وَقَالَ فِيهِ : فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَاسْتَنْشَرَّ مِنْ ثَلَاثِ غُرَفَاتٍ . وَقَالَ أَيْضًا : فَوَسَّحَ بِرَأْسِهِ فَأَقْبَلَ بِهِ وَأَذْبَرَ مَرَّةً وَاحِدَةً .

قَالَ بِهِرٌ أُمِّلَى عَلَى وَهَيْبٍ هَذَا الْحَدِيثَ . وَقَالَ وَهَيْبٌ : أُمِّلَى عَلَى عَمْرِو بْنِ يَحْيَى هَذَا الْحَدِيثَ مَرَّتَيْنِ .

(7) PEYGAMBER (S) İN ABDEST ALIŞI HAKKINDA BÂB

—oOo—

18 — (235) : Abdullahi'bnü Zeydi'bnü Asım'a: Bize Rasûlul-

lah (S) ın abdest alışığı gibi bir abdest aliver, denildi. Bunun üzerine o, bir su kabı istedi. Ondan iki eline döktü, ellerini üç defa yıkadı. Sonra elini kaba soktu ve onunla su çıkarıp ağzını çalkaladı. Tek avucu ile burnunu su çekip yıkadı. Bunu üç defa yaptı. Sonra elini soktu ve onunla su olarak yüzünü üç defa yıkadı. Sonra elini soktu ve onunla su çıkarıp iki elini dirseklere kadar ikişer kerre yıkadı. Sonra elini söküp çıkardı ve başına meshetti. Şöyle ki, ellerini hem öne, hem arkaya yürüttü. Sonra topuklara kadar iki ayağını yıkadı. Sonra: Rasûlullah (S) ın abdest alışığı işte böyle idi, dedi.

() : Ve yine bana Kasımu'bnü Zekerıyya tahdis etti. Bize Hâlidu'bnü Mahled, Süleyman'dan (ki o, Bıllâl'in oğludur), o da Amru'bnü Yahya'dan olmak üzere bu isnadla yukarıdaki hadîs'in benzerini tahdis etti. Fakat «İki topuk» sözünü zikretmedi.

() : Mâliku'bnü Enes, Amru'bnü Yahya'dan bu isnad ile tahdis etti ve: «Üç defa ağzını çalkaladı ve burnuna su çekip çıkardı» dedi. «Biri avucudan» demedi. «Ellerini öne ve arkaya yürüttü» sözünden sonra: «Başının ön tarafından başladı, sonra iki elini başının arkasına götürdü, sonra başlamış olduğu yere getirdi ve ayaklarını yıkadı» sözlerini ziyade etti.

() : Amru'bnü Yahya, onların isnadının benzeriyle tahdis etti ve hadîs'i nakletti. Bu hadîs'de: «Üçer avuç sudan ağzını çalkaladı, burnuna su çekip yine çıkardı» dedi. Ve keza: «Başını meshetti. Şöyle ki, bir defa olmak üzere meshi başının önüne ve arkasına yürüttü» dedi.

Behz: Bu hadîs'i bana Vehb imlâ ettirdi, demiştir. Vehb de: Bu hadîs'i bana iki defa olmak üzere Amru'bnü Yahya imlâ ettirdi, demiştir.

١٩ - (٢٣٦) حَدَّثَنَا هُرُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ . ح وَحَدَّثَنِي هُرُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ وَأَبُو الطَّاهِرِ . قَالُوا : حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي عَنْ هُرُونِ بْنِ الْحَارِثِ ؛ أَنَّ حَبَّانَ بْنَ وَاسِعٍ حَدَّثَهُ ؛ أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ عِنْدَ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ بْنِ عَاصِمٍ الْمَازِنِيَّ يَذْكُرُ أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ . فَمَضْمَضَ ثُمَّ اسْتَنْثَرَ . ثُمَّ غَسَلَ وَحْهَهُ ثَلَاثًا . وَبَدَأَ الْيُمْنَى ثَلَاثًا . وَالْأُخْرَى ثَلَاثًا . وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ بِمَاءٍ غَيْرِ فَضْلِ يَدَيْهِ . وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ حَتَّى أَتَقَاھُمَا

قَالَ أَبُو الطَّاهِرِ : حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ عَنْ هُرُونِ بْنِ الْحَارِثِ .

19 — (236) : Abdullahi'bnü Zeydi'bnü Asım el-Mâzinî, Rasûlullah (S) ı abdest alırken gördüğünü şöyle anlatırdı: Ağzını çalkaladı sonra burnuna su verip çıkardı. Sonra üç defa yüzünü, üç defa sağ elini, üç defa da diğer elini yıkadı. Başına, elinin artığı olmıyan bir su ile meshetti. İki ayağını tertemiz edinceye kadar yıkadı.

Ebû Tâhir: Bize İbn Vehb, Amru'bnü Hâris'den tahdis etti, dedi.

(٨) بَابُ الْإِسْتِجْمَارِ فِي الْإِسْتِجْمَارِ وَالِاسْتِجْمَارِ

٢٠ - (٢٣٧) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَتَمْرُوزُ النَّاقِدُ وَحَمَّادُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَثِيرٍ جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ، قَالَ قُتَيْبَةُ : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي الزُّنَادِ ، عَنِ الْأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ قَالَ « إِذَا اسْتَجْمَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَجِرْ وَتَرًا . وَإِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ فِي أَقْدِهِ مَاءً ، ثُمَّ لِيَنْتَرِ » .

(8) BURNUNU AYIKLAMADA VE TAŞLA TEMİZLEMEDE
TEKLEME BÂBİ

—oO—

20 — (237) : Ebû Hureyre (R) bu hadîs'i Peygamber (S) e ref'ederek şöyle demiştir: Rasûlullah (S) buyurdu ki:

«Biriniz istinca için taş kullanırsa' taş adedini tek yapsın (hiç olmazsa üç taş kullansın). Herhangi biriniz abdest alacak olduğu zaman burnuna su alsın, sonra çıkarsın».

٢١ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ بْنُ هَمَّامٍ . أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ ، قَالَ : هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . مَذْكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا . وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَشِقْ بِمَنْخَرَيْهِ مِنْ الْمَاءِ ثُمَّ لِيَنْتَرِ » .

21 — () : Hemmâm: Şu, Ebû Hureyre'nin Allah'ın Rasûlü olan Muhammed (S) den bize tahdîs ettikleridir, dedi ve birçok hadisler zikretti. Onlardan biri şudur: Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Herhangi biriniz abdest alacak olduğu zaman, iki burun deliğine su çeksın, sonra çıkarsın.»

٢٢ - (...) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . قَالَ : قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَنْ تَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْتِرِ . وَمَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ » .

(...) حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ . حَدَّثَنَا حَسَّانُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ زَيْدٍ . ع وَحَدَّثَنِي حَرَمَلَةُ بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ . أَخْبَرَنِي أَبُو إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيُّ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ وَأَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ يَقُولَانِ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . ع

7. İsticmâr, sıdık yerini ve dışkı yerini taşla meshedip silmektir. Bunlar küçük taşlardır. İstıtâbe, İsticmâr ve İstinca sıdık ve dışkı yerlerini temizlemeye mahsustur. İsticmâr sadece taşla meshedip silinmeye mahsustur. İstıtâbe ve İstinca ise hem su ile hem taşlarla olur.

22 — () : Bize Yahya'bnü Yahya tahdîs etti, dedi ki: Mâlik'in huzurunda İbnu's-Şihâb'dan, o da Ebû İdrîs el-Havlânî'den, o da Ebû Hureyre'den, diye okudum ki, Rasûlullah (S) şöyle buyurdu:

«Her kim abdest alırsa burnunu ayıklasın, ve her kim istincâda taş kullanırsa, taş adedini tek yapsın».

..... : Ebû İdrîs Havlânî şöyle haber verdi: Kendisi Ebû Hureyre'den ve Ebû Sa'îd Hudrî'den işidmiştir: Onlar Rasûlullah (S) buyurdu ki, diyerek yukarıdaki hadis'in benzerini rivâyet etmişlerdir.

۲۳ - (۲۳۸) حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْحَكَمِ الْعَبْدِيُّ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ (يَعْنِي التِّرْمِذِيَّ) عَنْ ابْنِ الْهَادِ ،

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ عِيْسَى بْنِ مَلْحَةَ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « إِذَا اسْتَقْبَطَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَنَامِهِ فَلْيَسْتَنْثِرْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ . فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَبْتَغِي خِيَاشِيمَهُ . »

23 — (238) : Ebû Hureyre (R) den:

Peygamber (S) şöyle buyurmuştur: «Herhangi biriniz uykusundan uyandığı zaman üç defa burnuna su alıp çıkarsın. Çünkü şeytan burnunun içindeki yumuşak kemikler üzerinde geceler».

۲۴ - (۲۳۹) حَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَمُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . قَالَ ابْنُ رَافِعٍ : حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ .

أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ . أَخْبَرَنِي أَبُو الزَّيْنِ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِذَا اسْتَجَمَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيُوتِرْ » .

24 — (239) : İbn'u Cüreyc şöyle haber verdi: Bana Ebu'z-Zubeyr haber verdi. O, Câbiru'bnü Abdillâh'ı şöyle derken işitmiştir: Rasûlullah (S) buyurdu ki:

«Herhangi biriniz istincâ için taş kullandığı zaman taş sayısını tek yapsın».

(۹) بَابُ وَجوبِ غُسلِ الرِّجْلَيْنِ بِكُمَا لَهَا

۲۵ - (۲۴۰) حَدَّثَنَا هَرُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ وَأَبُو الطَّاهِرِ وَأَحْمَدُ بْنُ عِيْسَى . قَالُوا : أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ

ابْنُ وَهْبٍ عَنْ نَحْرَمَةَ بْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ سَالِمٍ مَوْلَى شَدَّادٍ . قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ يَوْمَ تُوُفِّيَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ . فَدَخَلَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ فَتَوَضَّأَ عِنْدَهَا . فَقَالَتْ : يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ ! اسْبِغِ الْوُضُوءَ . فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ » .

(...) وَحَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى . حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي حَيَوَةُ : أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ : أَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مَوْلَى شَدَّادِ بْنِ الْهَادِ حَدَّثَهُ : أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ . فَذَكَرَ عَنْهَا ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . بِمِثْلِهِ .

(...) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ وَأَبُو مَعْنٍ الرَّقَّاشِيُّ . قَالَا : حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ . حَدَّثَنَا يَكْرِيمَةُ ابْنُ عَمَّارٍ . حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبُو حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ . حَدَّثَنِي سَالِمٌ مَوْلَى الْمُهَرَّبِيِّ . قَالَ : خَرَجْتُ أَنَا وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ فِي جَنَازَةِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ . فَمَرَرْنَا عَلَى بَابِ حُجْرَةِ عَائِشَةَ . فَذَكَرَ عَنْهَا ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . مِثْلَهُ .

(...) حَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ شَيْبٍ . حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَعْيَنَ . حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ . حَدَّثَنِي نَعِيمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ سَالِمٍ مَوْلَى شَدَّادِ بْنِ الْهَادِ : قَالَ : كُنْتُ أَنَا مَعَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا . فَذَكَرَ عَنْهَا ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . بِمِثْلِهِ .

(9) İKİ AYAGI KEMÂLİYLE YIKAMANIN VUCÜBU BÂBİ

—oOo—

25 — (240) : Sâlim şöyle dedi: Sa'du'bnü Ebî Vakkâs vefat ettiği gün, ben Peygamber (S) in zevcesi Âişe'nin huzuruna girdim. Derken Ebû Bekr'in oğlu Abdurrahman da girdi ve Âişe'nin yanında abdest aldı. Âişe ona şöyle dedi: Ya Abd'er-rahmân! Abdest almayı tam yap. Çünkü ben Rasûlullah (S) dan işiddim: «Vay şu yıkanmıyan ayak arkalarını ateşden haline!» vuyuruyordu.

..... : Şeddâdu'bnü'l-Hâd'in azadlısı Ebû Abdillâh söyledi ki: Kendisi Âişe'nin huzuruna girmiştir. Âişe'den, o da Peygamber'den olmak üzere, bundan evvelki hadis'in benzerini zikretmiştir.

..... : Mehri'nin azadlısı Sâlim şöyle dedi: Ben ve Abdurrahmani'bnü Ebî Bekr, Sa'du'bnü Ebî Vakkas'ın cenazesine çıktık ve Âişe'nin hücre kapısına uğradık, dedi. Mûtaâkiben Âibe'den, o da Peygamber'den olmak üzere önceki hadis'in benzerini zikretti.

..... : Şeddâdu'bnü Hâd'in azadlısı Sâlim şöyle dedi: Ben Âişe (R) ile beraber bulunuyordum, dedi ve Âişe'den, o da Peygamber'den olmak üzere bir evvelki hadis'in benzerini zikretti.

٢٦ — (٢٤١) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ . حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ . أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ هِلَالِ بْنِ إِسَافٍ ، عَنْ أَبِي يَحْيَى ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو : قَالَ : رَجَعْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ . حَتَّى إِذَا كُنَّا بِمَاءِ الطَّرِيقِ . تَجَلَّ قَوْمٌ عِنْدَ الْمَصْرِ . قَتَلُوا وَهُمْ عَجَالٌ . فَأَتَيْنَاهُمُ إِلَيْهِمْ . وَأَغْتَابَهُمْ تَلُوحٌ لَمْ يَمْسَسْهَا الْمَاءُ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « وَيْلٌ لِلْأَغْطَابِ مِنَ النَّارِ . أَسْبِغُوا الْوُضُوءَ » .

(...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ . ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . قَالَ : حَدَّثَنَا شُعْبَةُ . كِلَاهُمَا عَنْ مَنْصُورٍ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ شُعْبَةَ «أَسْبِغُوا الوُضُوءَ» ، وَفِي حَدِيثِهِ ، عَنْ أَبِي يَحْيَى الْأَعْرَجِ .

26 — (241) : Abdullahi'bnü Amr (R) şöyle dedi: Biz Rasûlullah (S) ile beraber Mekke'den Medîne'ye dönüyorduk. Nihayet yolda bir su başına gelmiştik. İkinci sırasında cemâat sür'at ettiler ve acele acele abdest aldılar. Biz onların yanına vardık. Ayaklarının arkaları su dokunmamış halde görüntüyordu. Bunun üzerine Rasûlullah (S):

«Vay şu ökçelerin ateşden haline! Abdest almayı tamamlayıp ikmal ediniz» buyurdu.

..... : Burada Sufyân ve Şu'be, her ikisi de Mansûr'dan olmak üzere bu innadla rivâyet etmişlerdir. Şu'be hadis'inde: «Abdest almayı tamam yapınız yoktur. Onun hadis'inde: Ebû Yahya el-A'rac'dan isnadı vardır.

٢٧ — (...) حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ وَأَبُو كَامِلٍ الْجَحْدَرِيُّ . جَمِيعًا عَنْ أَبِي عَوَانَةَ . قَالَ أَبُو كَامِلٍ : حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ أَبِي بَشِيرٍ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ مَاهَكٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ؛ قَالَ : تَخَلَّفَ عَنَّا النَّبِيُّ ﷺ فِي سَفَرٍ سَافَرْنَاهُ . فَأَذْرَكْنَا وَقَدْ حَضَرَتْ صَلَاةُ الْمَصْرِ . فَجَعَلْنَا نَمْسَحُ عَلَى أَرْجُلِنَا . فَكَادَى « وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ » .

27 — () : Abdullahi'bnü Amr (R) şöyle dedi: Peygamber (S) kendisiyle beraber yolculuk ettiğimiz bir seferde, bizden arkaya kaldı. Nihayet ikinci namazı (vakti) gelmiş olduğu halde bizlere erişti. Biz hemen ayaklarımız üzerine sıvazlıyarak (acele acele) abdest almaya başladık. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle nidâ buyurdu: «Vay şu ökçelerin ateşden haline!».

٢٨ — (٢٤٢) حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَلَامٍ الْجَمْعِيُّ . حَدَّثَنَا الرَّيِّعُ (يَعْنِي ابْنَ مُسْلِمٍ) عَنْ مُحَمَّدٍ . (وَهُوَ ابْنُ رِيَادٍ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى رَجُلًا لَمْ يَغْسِلْ عَقْبِيهِ فَقَالَ « وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ » .

28 — (242) : Ebû Hureyre (R) den: Peygamber (S) iki ayağının arka uclarını yıkamamış bir kimse gördü ve şöyle buyurdu: «Vay şu ökçelerin ateşden haline!»

٢٩ — (...) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كَرَيْبٍ . قَالُوا : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ شُعْبَةَ ،

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْيَادٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّهُ رَأَى قَوْمًا يَتَوَضَّأُونَ مِنَ الطَّاهِرَةِ . فَقَالَ : اسْبِغُوا الْوُضُوءَ .
فَإِنِّي سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ « وَيَدُلُّ لِلْعَرَاقِيبِ مِنَ النَّارِ » .

29 — () : Ebû Hureyre (R) den: Ebû Hureyre bir su kabından abdest almakta olan bir cemâat gördü ve şöyle dedi: Abdest almayı tamam yapınız. Çünkü ben, Ebu'l-Kasım (S) dan işittim: «Vay şu ökçe üstündeki sinirlerin ateşden haline!» buyuruyordu.

٣٠ — (...) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ سُهَيْلٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « وَيَدُلُّ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ » .

30 — () : Bu rivâyette de Ebû Hureyre (R), Rasûlullah (S): «Vay şu ökçelerin ateşden haline!» buyurdu, demiştir.

(١٠) بَابُ وَجوبِ اسْتِغْبَابِ مَجْمِيعِ أَعْزَاءِ حُلِّ الطَّهَارَةِ

٣١ — (٢٤٣) حَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ . حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ أَعْيَنَ . حَدَّثَنَا مَعْقِلٌ عَنْ أَبِي الزَّيَّيرِ ، عَنْ جَابِرٍ . أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ؛ أَنَّ رَجُلًا تَوَضَّأَ فَتَرَكَ مَوْضِعَ ظِفْرِ عَلَى قَدَمِهِ . فَأَبْصَرَهُ النَّبِيُّ ﷺ . فَقَالَ « ارْجِعْ فَأَحْسِنْ وَضُوءَكَ » فَرَجَعَ ثُمَّ صَلَّى .

(10) YIKANACAK YERLERİN HER TARAFINI İYİCE YIKAMANIN VUCÜBU BÂBİ

—oOo—

31 — (243) : Umeru'bnu'l-Hattâb şöyle haber vermiştir : Bir kimse abdest aldı da ayağı üzerinde bir tırnak kadar yeri bıraktı. Bunu da Peygamber (S) gördü ve hemen:

«Dön ve abdest alışını güzel yap!» buyurdu. O kimse de döndü, non-ra namaz kıldı.

(١١) بَابُ مَرْجوعِ الْخَطَابِ مَعَ مَاءِ الْوُضُوءِ

٣٢ — (٢٤٤) حَدَّثَنَا سُؤَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ . ح وَحَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ . وَاللَّفْظُ لَهُ . أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ (أَوِ الْمُؤْمِنُ) فَغَسَلَ وَجْهَهُ ، خَرَجَ مِنْ وَجْهِهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِمِئْنَتِهِ مَعَ الْمَاءِ (أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ) فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَ مِنْ يَدَيْهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ كَانَ يَطَّشَتْهَا يَدَاهُ مَعَ الْمَاءِ (أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ) فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ كُلُّ خَطِيئَةٍ مَشَتْهَا رِجْلَاهُ مَعَ الْمَاءِ (أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ) حَتَّى يَخْرُجَ تَقِيًّا مِنَ الذُّنُوبِ » .

(11) ABDEST SUYU İLE BERABER HATALARIN
ÇIKMASI BÂBİ

32 — (244) : Ebû Hureyre (R) den Rasûlullah (S) şöyle buyurmıştır: «Muslim (yahut (Mu'min) bir kul abdest aldığı zaman yüzünü yıkadığında iki gözü ile bakmış olduğu her bir hatie su ile (yahut suyun son damlasıyla) beraber yüzünden çıkar. İki elini yıkadığında, iki elinin kazanmış olduğu her bir hatie su ile (yahut suyun son damlasıyla) beraber iki elinden çıkar. İki ayağını yıkadığında ayaklarının kendisine doğru yürümüş olduğu her bir hatie de, su ile (yahut suyun son damlasıyla) beraber çıkar. Nihayet o kul günahlardan temizlenmiş olarak ortaya çıkar».

۳۳ - (۲۴۵) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْمَرٍ بْنُ رَبِيعٍ الْقَيْسِيُّ. حَدَّثَنَا أَبُو هِشَامٍ الْمَخْزُومِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ (وَهُوَ ابْنُ زِيَادٍ). حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ حَكِيمٍ. حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ عَنْ حُرَّانَ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهِ. حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ».

33 — (245) : Usmân İbn Affân (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Her kim abdest alır da abdest alışı güzel yaparsa onun hataları bütün cesedinden dışarı çıkar. Hatta tırnakları altından bile tamamıyla çıkar, gider».

(۱۲) بَابُ اسْتِحْبَابِ إِطْلَاقِ الْفِرَّةِ وَالْعَمَلِ فِي الْوُضُوءِ

۳۴ - (۲۴۶) حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْمَلَاءِ وَالْقَاسِمُ بْنُ زَكَرِيَّا بْنِ دِينَارٍ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالُوا: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلَالٍ. حَدَّثَنِي عُمَارَةُ بْنُ غَزِيَّةَ الْأَنْصَارِيُّ عَنْ نُبَيْمٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمُجَمِّرِ؛ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَاهُ رِيَّةَ يَتَوَضَّأُ. فَغَسَلَ وَجْهَهُ فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ. ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الَّتِي حَتَّى أَشْرَعَ فِي الْمَضِدِّ. ثُمَّ يَدَهُ الْيُسْرَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي الْمَضِدِّ. ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ. ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الَّتِي حَتَّى أَشْرَعَ فِي السَّاقِ. ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي السَّاقِ. ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَتَوَضَّأُ. وَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَنْتُمْ الْفَرُّ الْمُحْجَلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. مِنْ إِسْبَاغِ الْوُضُوءِ. فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ فَلْيُطِلْ عُرَّتَهُ وَتَحَجِّجْهُ».

(12) ABDEST ALMAKTA YÜZ İLE EL VE AYAKLARDAKİ
PARLAKLIĞI (nûru) UZATMANIN MÜSTAHABLIĞI BÂBİ

—oOo—

34 — (246) : Nuaymu'bnü Abdillâh el-Mücmir şöyle dedi: Ebû Hureyre'yi gördüm, abdest alıyordu. Şöyle ki: Yüzünü yıkadı, abdest alışı tam yaptı. Sonra sağ elini tâ pazuya kadar yıkadı. Sonra başına meshetti. Sonra sağ ayağını yıkadı. Yıkayışı baldırına vardırırdı. Sonra sol ayağını da baldırına kadar yıkadı. Sonra: Rasûlullah (S) ı işte böyle abdest alırken gördüm, dedi ve ilâve etti: Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Sizler abdest alışı tam yapmaktan dolayı kıyamet günü yüzleri nurlular, elleri ve ayakları sekililersinizdir. Artık sizlerden her kimin gücü yeterse, yüz parlaklığını, el ve ayak beyazlığını daha çok uzatsın».

۳۵ - () : حَدَّثَنِي هُرُوثُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْبِيُّ . حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي عُمَرُو بْنُ الْحَارِثِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هَالٍ ، عَنْ نَعِيمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ؛ أَنَّهُ رَأَى أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضَّأُ . فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ حَتَّى كَادَ يَبْلُغَ الْمَسِكَ بَيْنَ . ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ حَتَّى رَفَعَ إِلَى السَّاقَيْنِ . ثُمَّ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « إِنْ أَتَى يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عُرًا مُحْجَلِينَ مِنْ أَثَرِ الْوُضُوءِ . فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ » .

35 — () : Nuaymu'bnü Abdillâh, Ebû Hureyre'yi abdest alırken görmüş ve onun abdest alışını şöyle anlatmıştır: O, yüzünü ve iki elini nerede ise omuzlarına varıncaya kadar yıkadı. Sonra iki ayağını ta baldırlara kadar yıkadı. Sonra şöyle dedi: Ben Rasûlullah (S) den işittim, buyuruyordu ki: «Benim ümmetim kıyamet gününde abdest eserinden dolayı yüzleri nurlu, elleri ve ayakları sekili olarak geleceklerdir. Artık bu parlaklığını daha ziyade arttırmak hanginizin elinden gelirse yapsın».

۳۶ - (۲۴۷) : حَدَّثَنَا سُؤَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ . جَمِيعًا عَنْ مَرْوَانَ الْقَزَارِيِّ . قَالَ ابْنُ أَبِي عُمَرَ : حَدَّثَنَا مَرْوَانُ عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ سَعْدِ بْنِ طَارِقٍ ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِنْ حَوْضِي أَبْعَدُ مِنْ أَيْدِي مَنْ عَدَنِي . لَهُوَ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ الثَّلَاجِ . وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ بِاللَّبَنِ . وَلَا يَنْتَهُ أَكْثَرُ مِنْ عَدَدِ النُّجُومِ . وَإِنِّي لَأَصُدُّ النَّاسَ عَنْهُ كَمَا يَصُدُّ الرَّجُلُ إِبِلَ النَّاسِ عَنْ حَوْضِهِ » قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَلَنَعْرِفُنَا يَوْمَئِذٍ ؟ قَالَ « نَعَمْ . لَكُمْ سِيمَا لَيْسَتْ لِأَحَدٍ مِنَ الْأُمَمِ . تَرِدُونَ عَلَى عُرَا مُحْجَلِينَ مِنْ أَثَرِ الْوُضُوءِ » .

36 — (247) : Ebû Hureyre (R) den: Rasûlullah (S) şöyle buyurmuştur: «Benim havz'ımın iki tarafı arasındaki uzaklık Eyle ile

Aden ' arasındaki uzaklıktan daha fazladır. Muhakkak o kardan daha beyaz ve süt karışmış baldan daha tatlıdır. Onun kapları yıldızların sayısından daha çoktur. Ben insanları ondan, kişinin başka insanların de-velerini kendi havuzundan menedişi gizi menederim».

Sahâbiler: Ya Rasûlallah! O gün, sen bizleri tanır mısın? dediler. Buyurdu ki: «Evet, sizin, başka hiç bir ümmette olmıyan bir alâmetiniz vardır. Sizler benim yanıma abdest izinden dolayı yüzleri nurlular, el ve ayakları sekililer olarak gelirsiniz».

۳۷ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو كَرِيبٍ وَوَصِيلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى (وَاللَّفْظُ لِوَصِيلٍ) قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ فَضِيلٍ عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَرِدُ عَلَى أُمِّي الْخَوْضَ وَأَنَا أَذُودُ النَّاسَ عَنْهُ. كَمَا يَذُودُ الرَّجُلُ إِبِلَ الرَّجُلِ عَنْ إِبِلِهِ» قَالُوا: يَا نَبِيَّ اللَّهِ! أَتَمَرِفْنَا؟ قَالَ: «نَعَمْ». لَكُمْ سِيمَا لَيْسَتْ لِأَحَدٍ غَيْرِكُمْ. تَرِدُونَ عَلَى غُرَا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ. وَلَيْسَ دُونََ غُرَا طَائِفَةٌ مِنْكُمْ فَلَا يَصِلُونَ. فَأَقُولُ: يَا رَبِّ! هَؤُلَاءِ مِنْ أَصْحَابِي. فَيُجِيبُنِي مَلَكٌ فَيَقُولُ: وَهَلْ تَدْرِي مَا أَتَدْرُونَ؟»

37 — () : Ebbû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Ümmetim Havz'a, benim yanıma gelir. Ben de insanları ondan, kişinin kendi develerinden başkalarının devele-rini kovduğu gibi menederim».

Sahâbiler: Ya Nebiyyallah! Sen bizleri tanır mısın? dediler. Şöyle buyurdu: «Evet, sizlerde, sizden başka hiç kimsede olmayan bir alâmet vardır. Benim yanıma abdest almak (yahut abdest suyu) eserinden dolayı yüzleri nurlular, elleri ve ayakları sekililer halinde geleceksiniz ve siz-den bir taife, benden muhakkak men olunacak da, onlar bana ulaşamıya-caklar. Ben de: Ya Rab! Bunlar benim sahâbilerimdirler, derim. Bir melek bana cevap verir de şöyle der: Sen onların senden sonra (dinde) neler icâd ettiklerini bilir misin?».

۳۸ - (۲۴۸) وَحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنْ سَمْعَانَ بْنِ طَارِقٍ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ جَرَّاشٍ، عَنْ حُذَيْفَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنْ حَوْضِي لَأَبْعُدَ مِنْ أَيْلَةٍ مِنْ عَدَنٍ. وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! إِنِّي لَأَذُودُ عَنْهُ الرِّجَالُ كَمَا يَذُودُ الرَّجُلُ الْإِبِلَ الْغَرَبِيَّةَ عَنْ حَوْضِهِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَتَمَرِفْنَا؟ قَالَ: «نَعَمْ». تَرِدُونَ عَلَى غُرَا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ. لَيْسَتْ لِأَحَدٍ غَيْرِكُمْ».

8. Bunlar, Kulkum denizi kenarında iki sahil şehridir. Eyle Arabistan'ın kuzey batısında, Aden ise Yemen şehirlerinden Hind denizine bakan son şehirdir.

38 — (248) : Huzeyfe (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Benim Havz'ımın iki tarafı arasındaki uzaklık Eyle ile Aden arasındaki uzaklıktan muhakkak daha fazladır. Nefsim yedinde olan (Allah)a yemin ederim ki, muhakkak ben, insanları ondan, kişinin kendi havuzundan yabancı develeri menediği gibi menederim».

Sahâbiler: Ya Rasûlallah! Sen bizleri tanır mısın? dediler, Şöyle cevap verdi: «Evet, sizler benim yanıma abdest alma (yahut abdest suyu) eserlerinden dolayı yüzleri nurlular, elleri ve ayakları sekililer olarak gelirsiniz. Bu haller sizden başka kimsede yoktur».

۳۹ — (۲۰۹) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَسُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ وَثَقِيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ جَمِيعًا عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ . قَالَ ابْنُ أَيُّوبَ : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ . أَخْبَرَنِي الْقَلَاءُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَتَى الْقَبْرَةَ فَقَالَ «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ . وَإِنَّا ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ ، بِكُمْ لَاحِقُونَ . وَدِدْتُ أَنَا قَدْ رَأَيْنَا إِخْوَانَنَا » قَالُوا : أَوْلَسْنَا إِخْوَانَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ «أَنْتُمْ أَسْحَابِي . وَإِخْوَانُنَا الَّذِينَ لَمْ يَأْتُوا بَعْدُ » . فَقَالُوا : كَيْفَ تَعْرِفُ مَنْ لَمْ يَأْتِ بَعْدُ مِنْ أُمَّتِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ فَقَالَ «أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا لَهُ خَيْلٌ غُرٌّ مَحْجَلَةٌ . بَيْنَ ظَهْرِي خَيْلٌ دُحْمَرٌ بُهْمَرٌ . أَلَا يَعْرِفُ خَيْلَهُ ؟ » قَالُوا : بَلَى . يَا رَسُولَ اللَّهِ ! قَالَ «فَأَنَّهُمْ يَأْتُونَ غُرًّا مَحْجَلِينَ مِنَ الْوُضُوءِ . وَأَنَّا فَرَطُهُمْ عَلَى الْحَوْضِ . أَلَا لَيَذَاقَنَّ رِجَالٌ عَنْ حَوْضِي كَمَا يُذَاقُ الْبَعِيرُ السَّالُ أَنَا دِيمُهُ : أَلَا هَلُمَّ » . فَقَالَ : إِيَّاهُمْ فَذَبَذُوا بَعْدَكَ . فَأَمُولُ : سُحْقًا سُحْقًا .

() حَدَّثَنَا ثَقِيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي الدَّرَاوَرْدِيِّ ح وَحَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ يُونُسَ الْأَنْصَارِيُّ حَدَّثَنَا مَعْنٌ حَدَّثَنَا مَالِكٌ . جَمِيعًا عَنِ الْقَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ خَرَجَ إِلَى الْقَبْرِ فَقَالَ «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ . وَإِنَّا ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ ، بِكُمْ لَاحِقُونَ » . يَزِيدُ حَدِيثِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ . غَيْرَ أَنَّ حَدِيثَ مَالِكٍ «فَلَيَذَاقَنَّ رِجَالٌ عَنْ حَوْضِي »

39 — (249) : Ebû Hureyre (R) haber verdi ki: Rasûlullah kabristana gelip şöyle buyurmuştur: ES SELÂMU ALEYKUM DÂRA KAVMİN MU'MİNİN İNŞÂALLAHU Bİ-KUM LÂHİKÜN VE VEDİD-TU ENNÂ KAD RAËYNÂ İHVÂNENÂ = Selâm sizlere! Bizler İnşâallah sizlere kavuşacağız. Kardeşlerimizi görmüş olmanızı arzu ederdim».

Sahâbiler: Bizler senin kardeşlerin değil miyiz? ya Rasûlallah! dediler. «Sizler benim ashâbımsınız. Kardeşlerimiz ise henüz daha gelmemiş olanlardır» buyurdu. Bunu üzerine Sahâbiler: Ya Rasûlallah! Ümmetinden henüz daha gelmemiş olanları nasıl tanırsın? dediler. Rasûlullah:

«Nedersin? Bir kimsenin alınları beyaz, ayakları sekili birçok atları olsa, bunlar da, renklerine başka bir renk karışmamış simsiyah birtakım atlar arasında bulunsa, o zat kendi atlarını tanımaz mı?» buyurdu.

Sahâbiler: Evet, ya Rasûlallah! Tanır, dediler. Rasûlullah şöyle buyurdu: «Çünkü onlar abdest almaktan dolayı yüzleri nurlu, el ve ayakları sekili halde gelirler. Ben havuz üzerinde onların öncüsüyüm. Dikkat edin! Kaybolmuş devenin kovulması gibi, birtakım insanlar da benim havz'ımın başından muhakkak kovulacaklardır. Ben onlara: Hey! Geliniz, diye nidâ ederim. Bunun üzerine bana: Onlar senden sonra (dinde) tebdiller yapmışlardır, denilir. Ben de: Allah onları uzak eylesin uzak, derim».

..... : Ebû Hureyre (R) den: (şöyle demiştir) : Rasûlullah (S) kabristana çıktı ve: ES'SELÂMU ALEYKUM DÂRA KAVMİN MU'MİNİN VE İNNÂ İNŞÂALLAHU Bİ-KUM LÂHİKÜN buyurdu. Bu hadis de bundan evvelki İsmailu'bnü Câfer'in hadis'i gibidir. Ancak Mâlik'in hadis'i: «Benim Havzımdan birtakım kimseler muhakkak men olunacaklardır» sûretindedir.

(۱۳) باب يبلغ الحلة حيث يبلغ الوضوء

۴۰ - (۲۵۰) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا خَلْفٌ (يَعْنِي ابْنَ خَلِيفَةَ) عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ: كُنْتُ خَلْفَ أَبِي هُرَيْرَةَ وَهُوَ يَقْرَأُ لِلصَّلَاةِ. فَكَانَ يُمَدُّ يَدَهُ حَتَّى تَبْلُغَ إِبْطَهُ. فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ! مَا هَذَا الْوُضُوءُ؟ فَقَالَ: يَا بَنِي قُرُوحَ! أَنْتُمْ هَاهُنَا؟ أَوْ عَلِمْتُ أَنَّكُمْ هَاهُنَا؟ مَا تَوَضَّأْتُ هَذَا الْوُضُوءَ. سَمِعْتُ خَلِيلِي وَرَجُلًا يَقُولُ: «تَبْلُغُ الْحِلَّةَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوُضُوءَ».

(13) ABDEST SUYUNUN ULAŞTIĞI YERLERE BİR NÜR PARLAKLIĞININ YAYILMASI BÂBİ

—oOo—

40 — (250) : Ebû Hâzım şöyle dedi: Ben Ebû Hureyre'nin arkasında bulunuyordum. O, namaz için abdest alıyordu. Elini tâ koltuk altına ulaşacak kadar uzatarak yıkıyordu. Ben ona: Ya Eba Hureyre! Bu, nasıl abdest alıştır? dedim. Bunun üzerine şöyle dedi: Ey Ferruh oğulları! Sizler burada mısınız? Eğer sizin burada olduğunuzu bilseydim, bu abdest alışla abdest almazdım. Ben, dostum (S) dan işiddim: «Mü'mindeki nur parlaklığı, abdest suyunun ulaştığı yere kadar yayılır» buyuruyordu.

(۱۴) باب فضل إسباغ الوضوء على الملاء

٤١ - (٢٥١) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقُتَيْبَةُ وَابْنُ حُجْرٍ جَمِيعًا عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ . قَالَ ابْنُ أَيُّوبَ : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ . أَخْبَرَنِي الْعَلَاءُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ ؟ » قَالُوا : بَلَى . يَا رَسُولَ اللَّهِ ! قَالَ « إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الذِّكَارِ . وَكَثْرَةُ الْخَطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ . وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ . فَذَلِكَ الرِّبَاطُ » .

(...) حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى الْأَنْصَارِيُّ . حَدَّثَنَا مَعْنٌ . حَدَّثَنَا مَالِكٌ . ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ . جَمِيعًا عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ شُعْبَةَ ذِكْرُ الرِّبَاطِ وَفِي حَدِيثِ مَالِكٍ ثَلَاثِينَ « فَذَلِكَ الرِّبَاطُ » . فَذَلِكَ الرِّبَاطُ » .

(14) ABDESTİ KEMÂLİYLE ALMAYA ENGEL OLAN BÜTÜN ZORLUKLARA RAĞMEN ABDEST ALIŞI TAM YAPMANIN FAZİLETİ BÂBİ

—oOo—

41 — (251) : Ebû Hureyre (R) den: Rasûlullah (S) :

«Dikkat! Allah'ın kendisile hataları mahvedip dereceleri yükseldeceği şeye, sizleri delâlet edeyim mi?» buyurdu. Evet, ya Rasûlallah! dediler. «Zorluklara rağmen abdesti tam almak, mescidlere adımı çoğaltmak, namazdan sonra namaz beklemek. İşte bunlar, üzerlerine nefsi hapsetmeye değer şeylerdir» buyurdu.

..... : Burada Mâlik ve Şu'be beraberce Alâu'bnü Abdirrahman'dan bu isnad ile rivâyet ettiler. Şu'be'nin hadîs'inde *Ribât*'ın zikri yoktur. Mâlik'in hadîs'indeyse iki kerre olarak: «İşte bunlar rağbete değer şeyler, işte bunlar rağbete değer şeylerdir» vardır.

(۱۵) باب السواك

٤٢ - (٢٥٢) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَتَمْرُزُ النَّافِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . قَالُوا : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ ، عَنِ الْأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ؛ قَالَ « لَوْ لَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ (وَفِي حَدِيثِ زُهَيْرٍ، عَلَى أُمَّتِي) لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ » .

(15) MİSVAK KULLANMAK (DİŞ TEMİZLİĞİ YAPMAK) BÂBİ

—oOo—

42 — (252) : Ebû Hureyre (R)den: Peygamber (S) şöyle buyurdu: «Eğer mü'minler üzerine (Züheyr hadîs'inde ise: Ümmetime)

meşakkat vermekliğin olmasaydı, onlara her bir namaz sırasında misvak sürmeyi muhakkak emrederdim*.

٤٣ - (٢٥٢) حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْمَلَاءِ . حَدَّثَنَا ابْنُ بِشْرِ عَنْ مُسَمَّرٍ ، عَنِ الْقَدَامِ بْنِ شُرَيْحٍ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ : سَأَلْتُ عَائِشَةَ . قُلْتُ : بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ يَبْدَأُ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ ؟ قَالَتْ : بِالسَّوَالِكِ .

43 - (253) : Şureyh şöyle dedi: Aîşe'ye sordum: Peygamber (S) evine girdiği zaman, ilk defa hangi işi yapardı? dedim. Misvak ile dişlerini temizlerdi, dedi.

٤٤ - (...) وَحَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ نَافِعٍ الْعَبْدِيُّ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ عَنْ سُفْيَانَ ، عَنْ الْقَدَامِ ابْنِ شُرَيْحٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ يَبْدَأُ بِالسَّوَالِكِ .

44 - () : Aîşe (R) den: (şöyle demiştir): Peygamber (S) evine girdiği zaman ilk yaptığı iş, misvak ile dişlerini yıkamak olurdu.

٤٥ - (٢٥٤) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ الْحَارِثِيُّ . حَدَّثَنَا هَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ غِيلَانَ (وَهُوَ ابْنُ جَرِيرٍ الْمُعَوَّلِيُّ) عَنْ أَبِي بُرْدَةَ ، عَنْ أَبِي مُوسَى ؛ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَطَرَفُ السَّوَالِكِ عَلَى لِسَانِهِ .

45 - (254) : Ebû Mûsâ (R) şöyle dedi: Ben Peygamber (S) in huzuruna girdim, misvağın bir ucu dilinin üzerinde bulunuyordu, dedi.

٤٦ - (٢٥٥) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ حُصَيْنٍ ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ ، عَنْ حُذَيْفَةَ ؛ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ لِيَتَهَجَّدَ ، يَشُوصُ فَاةً . بِالسَّوَالِكِ .

(...) حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ . ع وَحَدَّثَنَا ابْنُ عُثْمَرَ حَدَّثَنَا أَبِي وَأَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ . كِلَاهُمَا عَنْ أَبِي وَائِلٍ ، عَنْ حُذَيْفَةَ ؛ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ . يَمْشِي . وَلَمْ يَقُولُوا : لِيَتَهَجَّدَ .

9. Birçok hastalıkların çürük ve hasta dişlerden meydana geldiği ve diş çürümesinin de ekseriya diş temizliğine ve diş sağlığına dikkat edilmemesinden ileri geldiği malumdur. Hz. Peygamber diş temizliği hususunda birçok emirler vermiş ve bizzat kendisi çok mübalâğalı bir surette bu işe örnek olmuştur.

Diş fırçası olarak kullanılan Misvakın, diş macununda mevcut özelliklere malik olduğu tahliller neticesinde sabit olmuştur.

«Misvak kullanmak, namaz ve kıraat vakitlerinden başka zamanlarda da müstahabdır. Misvaktan başka şeyler ile diş temizlemek de misvaklanmanın yerini tutabilir» (Nevevî). Ancak fırçanın temiz maddelerden yapılmış olmasına dikkat edilmelidir.

46 — (255) : Huzeyfe (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) geceleyin teheccüd namazı kılmak için kalktığı zaman ağzını misvak ile ovalardı.

..... : Burada Mansur ile A'mies, her ikisi de Ebû Vâil'den, o da Huzeyfe'den rivâyet ettiler. Huzeyfe dedi ki: Rasûlullah (S) gecenin bir kısmında kalktığı zaman... diyerek bundan evvelki hadîs'in benzerini naklettiler. Fakat «teheccüd namazı kılmak için» demediler.

٤٧ — (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ مَنْصُورٍ . وَحُصَيْنٍ وَالْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي وَائِلٍ ، عَنْ حُذَيْفَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَشُوصُ فَاَهُ بِالسَّوَالِكِ .

47 — () : Huzeyfe (R)den (şöyle demiştir):

Rasûlullah (S) geceleyin kalktığı zaman ağzını misvak ile ovardı.

٤٨ — (٢٥٦) حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ مُعَيْدٍ . حَدَّثَنَا أَبُو نَعِيمٍ . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُسْلِمٍ . حَدَّثَنَا أَبُو الْمُتَوَكِّلِ ؛ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ حَدَّثَهُ ؛ أَنَّهُ بَاتَ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ . فَقَامَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ . فَخَرَجَ فَنَظَرَ فِي السَّمَاءِ . ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ فِي آلِ عِمْرَانَ : إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ، حَتَّىٰ بَلَغَ ، فِقِنَاعُ عَذَابِ النَّارِ [٢/ آل عمران / الآيات ١٩٠ و ١٩١] ثُمَّ رَجَعَ إِلَى الْبَيْتِ فَتَسَوَّكَ وَتَوَضَّأَ . ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى . ثُمَّ اضْطَجَعَ . ثُمَّ قَامَ فَخَرَجَ فَنَظَرَ إِلَى السَّمَاءِ فَتَلَا هَذِهِ الْآيَةَ . ثُمَّ رَجَعَ فَتَسَوَّكَ فَتَوَضَّأَ . ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى .

48 — (256) : İbnu Abbas (R) şöyle anlatmıştır: İbnu Abbas bir gece Peygamber (S) in yanında kalmıştı. Peygamber gecenin sonuna doğru kalkıp dışarı çıktı, semaya baktı, sonra Âlu İmrân sûresi'nin şu (maaldeki) âyetlerini okudu:

«Hakikat, göklerin, yerin yaratılışında, gece ile gündüzün biribiri ardınca gelişinde (ve uzayıp kısılmasında) temiz akıl sâhipleri için elbet ibret verici deliller vardır. Onlar ayakta iken, oturur iken, yanları üstünde (yatar) iken hep Allah'ı hatırlayıp anarlar ve göklerin, yerin yaratılışı hakkında inceden inceye düşünürler. (Ve şöyle derler:) «Ey Rabbimiz! Sen bunları boşuna yaratmadın, sen pâk ve münezzehsin. Bizi ateşin azabından koru» (Âlu İmrân: 190-191).

Sonra eve döndü, misvaklandı ve abdest aldı. Sonra kalkıp namaz kıldı, sonra yattı. Sonra kalkıp tekrar dışarı çıktı ve semaya nazar etti. Yine bu âyetleri okudu. Sonra döndü, tekrar misvaklandı ve abdest aldı. Sonra kalkıp namaz kıldı.

(۱۶) باب فصال الفطرة

٤٩ - (٢٥٧) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَغَمْرُو بْنُ الْوَلِيدِ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . جَمِيعًا عَنْ سُفْيَانَ . قَالَ أَبُو بَكْرٍ : حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ : « الْفِطْرَةُ خَمْسٌ (أَوْ خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ) الْخِتَانُ ، وَالِاسْتِحْدَادُ ، وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ وَتَنْفُ الْإِبْطِ ، وَقَصُّ الشَّارِبِ » .

(16) FITRAT HASLETLERİ BÂBİ

—oOo—

49 — (257) : Ebû Hureyre (R) den: Rasûlullah (S) söyle buyurmuştur: «Fıtrat beştir (yahut beş şey fıtrattandır): Sünnet etmek, eteği traş etmek, tırnakları kesmek, koltuk altı kıllarını gidermek ve bıyıkları kısaltmak».

٥٠ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرَمَةُ بْنُ يَحْيَى . قَالَا : أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؛ أَنَّهُ قَالَ « الْفِطْرَةُ خَمْسٌ : الْإِخْتِائَانُ ، وَالِاسْتِحْدَادُ ، وَقَصُّ الشَّارِبِ ، وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ ، وَتَنْفُ الْإِبْطِ » .

50 — () : Ebû Hureyre (R) den: Rasûlullah (S) söyle buyurmuştur: «Fıtrat beştir: Sünnet olmak, eteği traş etmek, bıyıkları kısaltmak, tırnakları kesmek ve koltuk altı kıllarını gidermek».

٥١ - (٢٥٨) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَثَقِيبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . كِلَاهُمَا عَنْ جَعْفَرٍ . قَالَ يَحْيَى : أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْجَوْنِيِّ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ قَالَ : قَالَ أَنَسٌ : وَقَّتْ لَنَا فِي قَصِّ الشَّارِبِ ، وَتَقْلِيمِ الْأَظْفَارِ ، وَتَنْفِ الْإِبْطِ ، وَحَلْقِ الْمَانَةِ ، أَنْ لَا تَتْرَكَ أَكْثَرُ مِنْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً .

51 — (258) : Enesü'bnü Mâlik (R) söyle dedi: Bıyıkları kısaltmakda, tırnakları kesmekte, koltuk altını temizlemekte ve eteği traş etmekte, kırk gecedan fazla gecikmememiz bizlere müddet tayin edilmiştir.

٥٢ - (٢٥٩) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الدَّثَنِی . حَدَّثَنَا يَحْيَى (يَعْنِي ابْنَ سَعِيدٍ) . ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ عُثْمَرَ . حَدَّثَنَا أَبِي . جَمِيعًا عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عُمَرَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُمَرَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ؛ قَالَ « أَحْفُوا الشَّوَارِبَ وَأَعْفُوا اللَّحَى » .

10. Âlimlerin çoğu, fıtrat, sünnetden ibarettir demişlerdir. Buna göre, bunlar bütün peygamberlerin sünnetleri, demektir. Fıtrata dîn ma'nası da verilmiştir.

52 — (259) : İbnu Umer (R)den: Peygamber (S) şöyle buyurmuştur: «Bıyıkları kısaltın, sakalları çokça ve uzunca bırakın».

۵۳ — (...) وحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ نَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؛ أَنَّهُ أَمَرَ بِإِحْفَاءِ الشَّوَارِبِ وَإِعْفَاءِ اللَّحْيَةِ.

53 — () : İbnu Umer (R), Peygamber (S) in, bıyıkları kısaltmak ve sakalı bolca ve uzunca bırakmakla emir buyurduğunu haber vermiştir.

۵۴ — (...) حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ عُمَانَ . حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْجٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُحَمَّدٍ . حَدَّثَنَا نَافِعُ عَنْ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ . أَحْفُوا الشَّوَارِبَ وَأَوْفُوا اللَّحْيَ » .

54 — () : İbnu Umer (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Müslüklere muhalefet ediniz, bıyıkları kısaltın, sakalları çokça ve uzunca bırakın».

۵۵ — (۲۶۰) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ . أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ . أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . أَخْبَرَنِي الْعَلَاءُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَمْثُوبَ، مَوْلَى الْحَرْقَةِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ جُزُّوا الشَّوَارِبَ وَأَرْخُوا اللَّحْيَ . خَالِفُوا الْمَجُوسَ .

55 — (260) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Bıyıkları kesin, sakalları salıverin, Mecûsîlere muhâlefet edin».

۵۶ — (۲۶۱) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . قَالُوا : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ زَكْرِيَّا، بْنِ أَبِي زَائِدَةَ، عَنْ مُصَنَّبِ بْنِ شَيْبَةَ، عَنْ طَلْقِ بْنِ حَبِيبٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « عَشْرُ مِنَ الْفِطْرَةِ : قَصُّ الشَّارِبِ، وَإِعْفَاءُ اللَّحْيَةِ، وَالسَّوَالُ، وَاسْتِنْشَاقُ الْمَاءِ، وَقَصُّ الْأُظْفَارِ، وَغَسْلُ الْبَرَاجِمِ . وَتَنْفُ الْإِبْطِ، وَحَلْقُ الْمَانَةِ، وَاتِّقَاصُ الْمَاءِ » قَالَ زَكْرِيَّا؛ قَالَ مُصَنَّبٌ : وَنَسِيتُ الْمَاشِرَةَ . إِلَّا أَنْ تَكُونَ الْمَضْمَنَةَ . زَادَ قُتَيْبَةُ : قَالَ وَكِيعٌ : اتِّقَاصُ الْمَاءِ يَعْنِي الْإِسْتِنْجَاءَ .

(...) وحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مُصَنَّبِ بْنِ شَيْبَةَ، فِي هَذَا الْإِسْنَادِ، مِثْلَهُ . غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ : قَالَ أَبُوهُ : وَنَسِيتُ الْمَاشِرَةَ .

56 — (261) : Âise (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «On şey fıtrattandır: Bıyıkları kısaltmak, sakalı bol ve uzun bırakmak, misvak kullanmak, buruna su çekmek, tırnakları kısaltmak, parmak mafsallarını yıkamak, koltuk altını temizlemek, eteği traş etmek, sidik ve dışkı mahreçlerini su ile yıkamak».

Hadis'in râvilerinden Zekerıyya dedi ki: Mus'ab, onuncuyu unuttum. Onun ağzı çalkalamak olması mümkündür, demiştir.

Kuteybe de gunu ziyade etmiştir: Vekî': *Intikâsu'l-Mâ'* ile sidik ve dışkı mahreçlerini su ile yıkamayı kasdeder, dedi.

..... : Burada İbnu Ebî Zâide, babasından, o da Mus'abu'nnu Şeybe'den bu isnad içinde öncekinin benzeri olan hadis'i haber verdi. Şu kadar var ki o, babası onuncuyu unuttum, dedi, demiştir.

(۱۷) بَابُ الْمَسَلَةِ

۵۷ — (۲۶۲) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ وَوَكَيْعٌ عَنِ الْأَعْمَشِ، ع وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى (وَاللَّفْظُ لَهُ) أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَرِيدٍ، عَنْ سَلْمَانَ؛ قَالَ: قِيلَ لَهُ: قَدْ عَلَّمَكُمْ نَبِيُّكُمْ ﷺ كُلَّ شَيْءٍ، حَتَّى الْخِرَاءَةَ. قَالَ: أَجَلٌ. لَقَدْ نَهَانَا أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ لِمَا نَطُرُ أَوْ بُولٍ. أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَوِينِ. أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِأَفَلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ. أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ، أَوْ بِعَظْمٍ.

(...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الْأَعْمَشِ وَمِنْ صُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَرِيدٍ، عَنْ سَلْمَانَ؛ قَالَ: قَالَ لَنَا الْمُشْرِكُونَ: إِنِّي أَرَى صَاحِبَكُمْ يُعَلِّمُكُمْ، حَتَّى يُعَلِّمَكُمْ الْخِرَاءَةَ فَقَالَ: أَجَلٌ. إِنَّهُ نَهَانَا أَنْ نَسْتَنْجِيَ أَحَدُنَا بِيَمِينِهِ. أَوْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ. وَنَهَى عَنِ الرُّوثِ وَالْعِظَامِ. وَقَالَ: «لَا يَسْتَنْجِيَ أَحَدُكُمْ بِدُونِ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ».

(17) HALÂDA TEMİZLENME BÂBİ

—oOo—

57 — (262) : Selmân (R) dedi ki: Selman'a: Peygamberiniz (S) sizlere her şeyi, hatta halâda oturma tarzını dahi öğretmiştir, denildi Bunun üzerine Selmân:

«Evet, Rasûlullah, büyük abdest bozmak, yahut idrar için kibleye yönelmekten, sağ el ile istincâ etmekten, üç taştan aziyle istincâ yapmaktan, hayvan dışkısı, yahut kemik ile istincâ etmekten bizleri muhakkak nehyetti,» dedi.

..... : Selman, (R) şöyle dedi: Müşrikler bize: Biz sizin sâhibinizi görüyoruz ki, size her şeyi öğretiyor. Hatta o, size halâda oturuşu bile öğretiyor, dediler. Buna karşılık Selmân şöyle dedi: Evet, o, herhangi birimizin sağ eliyle istincâ etmesinden, yahut kibleye yönelmesinden bızleri nehyetti. Hayvan dışkısı ve kemiklerden de nehyetti. Ve: «Herhangi biriniz üç taşdan azıyla istincâ etmesin» buyurdu.

٥٨ - (٢٦٣) حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ . حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ إِسْحَاقَ . حَدَّثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا يَقُولُ : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُمَسَّحَ بِعَظْمٍ أَوْ يَبْعِرَ .

58 — (263) : Câbir (R) şöyle diyordu: Rasûlullah (S) kemik ile yahut dışkı ile silinmeyi nehyetti.

٥٩ - (٢٦٤) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَابْنُ عُثَيْمٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ . ع قَالَ : وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى (وَاللَّفْظُ لَهُ) قَالَ . قَالَتْ لِسُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ : سَمِعْتُ الرَّهْزَئِيَّ يَذْكُرُ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « إِذَا أَتَيْتُمُ الْمَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا ، يَبُولُ وَلَا غَائِطٌ . وَلَكِنْ شَرَفُوا أَوْ غَرَبُوا » . قَالَ أَبُو أَيُّوبَ : فَقَدِمْنَا الشَّامَ فَوَجَدْنَا مَرَاحِيضَ . فَذُكِرَتْ قِبَلَ الْقِبْلَةِ . فَتَنَحَّرَفْنَا عَنْهَا وَتَسْتَغْفِرُ اللَّهُ ؟ قَالَ : نَعَمْ .

59 — (264) : Bize keza Yahya'bnü Yahya tahdîs etti (lâfız de onundur). Şöyle dedi: Sufyânü'bnü Uyeyne'ye: Sen Zühri şu hadîs'i zikrederken bunu kendisinden işiddin mi? dedim. Atâu'bnü Yezid el-Leysi'den, o da Ebû Eyyûbdan, Peygamber (S) buyurdu ki: «Halâya geldiğiniz zaman isemek, yahut büyük abdest bozmakta kibleyi karşınıza ve ne de arkanıza almayın. Lâkin (Medîne'nin) şarkına veya garbına doğru dönünüz».

Ebû Eyyûb şöyle dedi: Biz Şam'a geldik, kible cihetine doğru inşa edilmiş halâlar bulduk. Onların içinde biraz meyilli çömeliyor ve Allah'a istiğfar ediyorduk.

Sufyan (yukarıdaki) bu sualime «Evet (Zühri'den işiddim)» diye cevap verdi.

11. Bu, «şarka veya garba dönünüz», emri Medine semtine göredir. Her semte göre kibleye ta'zîm için hangi cihete yönelmek gerekirse oraya dönmek icabeder.

٦٠ - (٢٦٥) وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ خِرَاشٍ . حَدَّثَنَا مُعَرُّ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ . حَدَّثَنَا يَزِيدُ (يَعْنِي ابْنَ زُرَيْجٍ) حَدَّثَنَا رَوْحُ عَنْ سُهَيْلٍ ، عَنْ الْأَعْمَاقِ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؛ قَالَ : إِذَا جَلَسَ أَحَدُكُمْ عَلَى حَاجَتِهِ ، فَلَا يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ وَلَا يَسْتَذِيرُهَا .

60 — (265) : Ebû Hureyre'den: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Biriniz hâcetini def'etmek üzere oturduğu zaman kibleyi karşısına ve arkasına almasın».

٦١ - (٢٦٦) حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ . حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ (يَعْنِي ابْنَ بِلَالٍ) عَنْ يَحْيَى

ابْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ عَمِّهِ وَاسِعِ بْنِ حَبَّانَ ؛ قَالَ : كُنْتُ أَصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ . وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ مُسْنِدُ ظَهْرِهِ إِلَى الْقِبْلَةِ . فَلَمَّا قَضَيْتُ صَلَاتِي أَنْصَرَفْتُ إِلَيْهِ مِنْ شِقِّي . فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ : يَقُولُ نَاسٌ : إِذَا قَعَدْتَ لِاحْتِاجَةٍ تَكُونُ لَكَ ، فَلَا تَقْعُدْ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ وَلَا يَنْتِ الْمَقْدِسِ . قَالَ عَبْدُ اللَّهِ : وَلَقَدْ رَقِيتُ عَلَى ظَهْرِ يَنْتِ . فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَاعِدًا عَلَى لَبَتَيْنِ مُسْتَقْبِلًا يَنْتِ الْمَقْدِسِ ، إِحْتَاجَتِهِ .

61 — (266) : Vâsi'ubnu Habbân şöyle dedi: Men mescidde namaz kılıyordum. Abdullahi'bnü Umer de sırtını kibleye dayamış oturur haldeydi. Namazımı bitirince bir yanımdan çıkıp onu yanına vardım. Abdullah şöyle dedi: Birtakım insanlar: Senin tabii hâcetin olup, hâcetini def' için oturduğunda sakın kibleyi ve Beytu'l-Makdis'i karşına alma derler. Abdullah da der ki: Ben bir evin damına çıktım ve Rasûlullah (S) : Beytu'l-Makdis'e yönelmiş vaziyette hacetini def' için iki kerpiç üzerine oturur halde gördüm.

٦٢ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشِيرٍ الْعَبْدِيُّ . حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ ، عَنْ عَمِّهِ وَاسِعِ بْنِ حَبَّانَ ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ ؛ قَالَ : رَقِيتُ عَلَى يَنْتِ أَخْتِي حَفْصَةَ . فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَاعِدًا إِحْتَاجَتِهِ ، مُسْتَقْبِلَ الشَّامِ ، مُسْتَذِيرَ الْقِبْلَةِ .

62 — () : İbnu Umer (R) şöyle dedi: Kız kardeşim Hafsa'nın evinin üzerine çıktım ve Rasûlullah (S) ı, Şam'ı karşısına, kibleyi de arkasına almış vaziyette hâcetini def' için otururken gördüm.

(۱۸) باب النهي عن الاستنجاء باليمين

۶۳ - (۲۶۷) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ عَنْ هَمَامٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَا يُنْسَكُنْ أَحَدُكُمْ ذِكْرَهُ يَمِينِهِ وَهُوَ يُبُولُ . وَلَا يَتَمَسَّحُ مِنَ الْخَلَاءِ يَمِينِهِ . وَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ » .

(18) SAĞ EL İLE İSTİNCÂDAN NEHY BÂBİ

—oOo—

63 — (267) : Bize Yahya'bnü Yahya söyledi. Bize Abdurrahmani'bnü Mehdi, Memmâm'dan, o da Yahya'bnü Ebî Kesir'den, o da Abdullahi'bnü Ebî Katâde'den, o da babasından haber verdi. Babası şöyle demiştir: Rasûlullah (S) buyurdu ki:

«İçinizden biri işerken zekerini sağ eliyle tutmasın. Halâda sağ eliyle silimesin. (Bir şey içerken) kabın içine hohlamasın».

۶۴ - () حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ عَنْ هِشَامِ الدَّسْتَوَائِي، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْخَلَاءَ فَلَا يَمَسُّ ذِكْرَهُ يَمِينِهِ » .

64 — () : Ebû Katâde şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Sizden biri halâya girdiği zaman zekerini sağ eliyle tutmasın».

۶۵ - (...) حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ . حَدَّثَنَا الثَّقَفِيُّ عَنْ أَيُّوبَ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى أَنْ يَتَنَفَّسَ فِي الْإِنَاءِ . وَأَنْ يَمَسَّ ذِكْرَهُ يَمِينِهِ . وَأَنْ يَسْتَطِيبَ يَمِينِهِ .

65 — () : Ebû Katâde, Peygamber (S) in, kap içine hohlamaktan, zekerini sağ eliyle tutmaktan ve sağ eliyle istincâ nehyettiğini haber vermişti.

(۱۹) باب التيمم في الطهور وغيره

۶۶ - (۲۶۸) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ . أَخْبَرَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ أَشْعَثَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ مَسْرُوقٍ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيُجِبُ التَّيْمُنَ فِي طُهُورِهِ إِذَا تَطَهَّرَ . وَفِي تَرَجُّلِهِ إِذَا تَرَجَّلَ . وَفِي انْتِعَالِهِ إِذَا انْتَعَلَ .

(19) TEMİZLİKTE VE DİĞER İŞLERDE SAĞDAN
BAŞLAMA BÂBİ

—oOo—

66 — (268) : Âişe (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S), temizlendiği zaman temizlenmesinde, tarandığı zaman taranmasında, ayakkabı giydiği zaman ayakkabı giymesinde muhakkak olarak sağdan başlamayı severdi.

٦٧ — (...) وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ الْأَشْمَثِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ مَسْرُوقٍ ، عَنْ قَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُحِبُّ التَّيْمَنَ فِي شَأْنِهِ كُلِّهِ . فِي نَعْلَيْهِ ، وَتَرَجُلِهِ ، وَطُهُورِهِ

67 — () : Âişe (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S), her (şerefli) işinde "iki ayakkabısında, taranmasında ve temizlenmesinde sağdan başlamayı severdi.

(٢٠) بَابُ النَّهْيِ عَنِ التَّخْلِ فِي الطَّرِيقِ وَالظُّلُمِ

٦٨ — (٢٦٩) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَقُتَيْبَةُ وَابْنُ حُجْرٍ . جَمِيعًا عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ . قَالَ ابْنُ أَيُّوبَ : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ . أَخْبَرَنِي الْعَلَاءُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « اتَّقُوا اللَّعَانَيْنِ » قَالُوا : وَمَا اللَّعَانَانِ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ « الَّذِي يَتَخَلَّى فِي طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ فِي ظُلُمٍ »

(20) YOLLARA VE GÖLGELİKLERE ABDEST BOZMAKTAN
NEHY BÂBİ

—oOo—

68 — (269) : Ebû Hureyre (R) den: Rasûlullah (S):

«Çok lânet etitren iki şeyden sakınınız» buyurdu. Sahâbîler: İki lânet etirici şey nedir? Ya Rasûlallah! dediler. Rasûlullah: «İnsanların yolunda, yahut gölgelerinde halâsını eden kimsedir» buyurdu.

(٢١) بَابُ ارْتِدَاءِ الْمَاءِ مِنَ الْبَرَزِ

٦٩ — (٢٧٠) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ خَالِدٍ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ حَائِطًا . وَتَبِعَهُ غُلَامٌ مَعَهُ مِضْضَةٌ . هُوَ أَصْعَرُنَا . فَوَضَعَهَا عِنْدَ مِذْرَقٍ . فَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَاجَتَهُ . فَخَرَجَ عَلَيْنَا وَقَدْ اسْتَنْجَى بِالْمَاءِ .

12. Bu işler, giyinmek, mescide girmek, süslenmek, başını traş etmek gibi kerim fiillerdir. Sümkürmek, istincâ etmek gibi hususlarda ise soldan bağlarıydı.

(21) HALÂDA SU İLE TEMİZLENME BÂBİ

—oOo—

69 — (270) : Enesu'bnü Mâlik (R) şöyle haber verdi:

Rasûlullah (S) bir bostana girdi. Onu, beraberinde bir ibrik bulunan bir genç takib etti. O, bizim en küçüğümüzdü. O genç, ibriği bir sidre ağacının yanına koydu. Sonra Rasûlullah (S) hâcetini def' etti ve o su ile temizlenmiş olduğu halde yanımıza geldi.

٧٠ — (٢٧١) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ وَعَنْدَرُ عَنْ شُعْبَةَ . ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى (وَاللَّفْظُ لَهُ) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ ؛ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدْخُلُ الْخَلَاءَ . فَأَحْمِلُ أَنَا ، وَغُلَامٌ مَحْوِي ، إِدَاوَةً مِنْ مَاءٍ . وَعَنْزَةً . فَيَسْتَنْجِي بِالْمَاءِ .

70 — (271) : Atâ, Enesu'bnü Mâlik'i şöyle derken dinlemişti: Rasûlullah (S) halâya girer. Ben, benim kadar bir genç ile beraber bir su kabı, bir de ucu demirli bir degnek taşırdım". Rasûlullah da bu su ile istincâ eder, temizlenirdi.

٧١ — (...) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَأَبُو كُرَيْبٍ (وَاللَّفْظُ لَزُهَيْرٍ) حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ (يَسْنِي ابْنُ عَلِيٍّ) حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْقَاسِمِ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَبَرَّزُ . لِحَاجَتِهِ . فَأَتِيهِ بِالْمَاءِ . فَيَتَمَسَّلُ بِهِ .

71 — () : Enesu'bnü Mâlik (R) dedi ki: Rasûlullah (S) hâcetini def' için sahraya çıkardı. Ben de ona su getirirdim de kendisi bununla yıkanıldı.

(٢٢) بَابُ السَّحِّ عَلَى الْقَبْرِ

٧٢ — (٢٧٢) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَأَبُو كُرَيْبٍ . جَمِيعًا عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ . ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ وَوَكِيعٌ (وَاللَّفْظُ لِيَحْيَى) قَالَ :

13. Rivâyete göre bu harbeyi (değneği) Rasûlullah (S) a Necâşi hediye etmiştir. Namaza durdukça kıblesi cihetine —namaz kılana sütre olsun diye— dikerlerdi. Bu harbe Rasûlullah'ın önü sıra taşındığı gibi Hulefâ-ı Râşidin hazretlerinin de önü sıra taşınırdı. Sonra Abdullah'ibnu Zubeyr'in eline geçmiş ve katlolunduğu vakte kadar onun yanında kalmıştı (Tecriid Ter., I, 119).

أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ هَمَّامٍ ؛ قَالَ : بَالَ جَرِيرٌ . ثُمَّ تَوَضَّأَ . وَمَسَحَ عَلَى خَفِيهِ . فَقِيلَ : تَفْعَلُ هَذَا ؟ فَقَالَ : نَعَمْ . رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بَالَ ، ثُمَّ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خَفِيهِ .
 قَالَ الْأَعْمَشُ : قَالَ إِبْرَاهِيمُ : كَانَ يُعْجِبُهُمْ هَذَا الْحَدِيثُ . لِأَنَّهُ إِسْلَامَ جَرِيرٍ كَانَ بَعْدَ نَزُولِ الْمَائِدَةِ .
 (...) وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ . قَالَا : أَخْبَرَنَا عَيْسَى بْنُ يُونُسَ . ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عُمَرَ . قَالَ : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ . ح وَحَدَّثَنَا مُنْجَابُ بْنُ الْحَارِثِ التَّمِيمِيُّ . أَخْبَرَنَا ابْنُ مُشِيرٍ .
 كُلُّهُمْ عَنِ الْأَعْمَشِ . فِي هَذَا الْإِسْنَادِ ، يَمْتَعِي حَدِيثُ أَبِي مُعَاوِيَةَ . غَيْرَ أَنَّ فِي حَدِيثِ عَيْسَى وَسُفْيَانَ ؛ قَالَ : فَكَانَ أَصْحَابُ عَبْدِ اللَّهِ يُعْجِبُهُمْ هَذَا الْحَدِيثُ . لِأَنَّهُ إِسْلَامَ جَرِيرٍ كَانَ بَعْدَ نَزُولِ الْمَائِدَةِ .

(22) MESTLER ÜZERİNE MESH ETMEK BÂBİ

—oOo—

72 — (272) : Hemmâm dedi ki: Cerîr işedi, sonra abdest aldı ve mestleri üzerine meshetti. Ona: Böyle mi yaparsın? denildi de o; evet, dedi. Rasûlullah (S) ı gördüm. İşedi, sora abdest aldı ve mestleri üzerine mesh etti.

A'meş şöyle demiştir: İbrahim dedi ki: Bu hadîs onların çok hoşlarına giderdi. Çünkü Cerîr'in İslâma girmesi Mâide sûresinin nuzûlünden sonra idi.

..... : Burada bu hadîs'i İsâ'bnü Yunus, Sufyân ve İbnu Mushir, bunların hepsi de A'meş'den olmak üzere bu isnad içinde önceki Ebû Muâviye hadîs'inin ma'nâsı ile rivâyet ettiler. Şukadar var ki İsâ ve Sufyân'ın hadîs'inde: Dedi ki: İşte bu hadîs, Abdullah'ın ashâbının hoşlarına giderdi. Çünkü Cerîr'in müsliman olması Mâide sûresi'nin nüzûlünden sonra idi, sözleri vardır. (Yukarıdaki hadîs'in sevilmesi ve bu sözlerin önemi, mestler üzerine meshin Mâide sûresi'ndeki abdest âyeti ile mensûh olmadığını isbât etmesinden ileri gelmektedir).

۷۳ — (۲۷۲) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ . أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ شَقِيقٍ ، عَنْ خُذَيْفَةَ ؛ قَالَ : كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ . فَأَتَنِي إِلَى سُبَاةٍ قَوْمٍ . فَبَالَ فَأَتَمَّا . فَتَنَحَّيْتُ . فَقَالَ « اذْنُهُ » . فَذَنُوتُ حَتَّى قُمْتُ عِنْدَ عَقَبِيهِ . فَتَوَضَّأَ ، فَمَسَحَ عَلَى خَفِيهِ .

73 — (273) : Huzeyfe (R) şöyle dedi: Peygamber (S) ile beraberdim. Bir kavmin çöplüğüne vardı ve ayakta durarak işedi. Ben kenara çekilmiştim. Rasûlullah: «Yakınlaş» dedi. Ben de yakına geldim.

Tâ ki topuğunun yanında durdum. Kendisi abdest aldı ve mestleri üzerinemeshetti.

٧٤ - (...) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ ؛ قَالَ : كَانَ أَبُو مُوسَى يُشَدُّ فِي الْبَوْلِ . وَيَبُولُ فِي فَارُورَةٍ وَيَقُولُ : إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَ إِذَا أَصَابَ جِلْدَ أَحَدِهِمْ بَوْلٌ قَرَضَهُ بِالْمَقَارِيطِ . فَقَالَ حُذَيْفَةُ : لَوْ دِدْتُ أَنْ صَاحِبَكُمْ لَا يُشَدُّ هَذَا التَّشْدِيدَ . فَلَقَدْ رَأَيْتُنِي أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ تَتَمَاشَى . فَأَتَى سُبَّاطَةَ خَلْفَ حَانِطٍ . فَقَامَ كَمَا يَقُومُ أَحَدُكُمْ . فَبَالَ . فَاتَّبَعْتُ مِنْهُ . فَأَشَارَ إِلَيَّ بِخَنْتٍ . فَقُمْتُ عِنْدَ عَقِبِهِ حَتَّى قَرَعُ .

74 — () : Ebû Vâil dedi ki: Ebû Mûsâ sidik hususunda pek şiddetli davranırdı. Kendisi bir *karûre* içine işer ve şöyle derdi: İsrail oğulları herhangi birinin derisine bir sidik isabet ederse, onu mikrazlar ile koparırlardı. Huzeyfe şöyle dedi: 'Arzu ettim ki sâhibiniz bu kadar şiddet göstermesin. Birgün bizzat gördüm ki ben ve Rasûlullah beraber yürüyorduk. Kendisi bir bostanın arkasında bulunan bir çöplüğe geldi. Sonra herhangi birinizin ayakta durduğu gibi dikildi ve işedi. Ben kendisinden bir kenara çekilmiştim. Bana: Gel, diye işaret etti. Ben geldim de o işini bitirinceye kadar topuğunun yanında durdum.

٧٥ - (٧٤) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا لَيْثٌ . ع وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْجٍ بْنُ الْمُهَاجِرِ . أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ سَمْعَانَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الْمُنِيرَةِ ، عَنْ أَبِيهِ الْمُنِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؛ أَنَّهُ خَرَجَ لِحَاجَتِهِ . فَاتَّبَعَهُ الْمُنِيرَةُ بِإِذَاوَةٍ فِيهَا مَاءٌ . فَصَبَّ عَلَيْهِ حِينَ فَرَغَ مِنْ حَاجَتِهِ . فَتَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ . وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ رُمْجٍ (مَبْكَانَ حِينَ ، حَتَّى) .

(...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ . قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ ، هَذَا الْإِسْنَادَ . وَقَالَ: مَسَلَ وَجْهَهُ وَبَيْدَيْهِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُمَّ مَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ .

75 — (274) : Muğîratu'bnü Şu'be, Rasûlullah (S) den haber vererek şöyle demiştir: Rasûlullah hacetini def' için dışarı çıktı. Muğîra onu, içinde su bulunan bir kapla takip etti. Rasûlullah hâcetini bitirdiği zama Muğîra ona su döktü. Rasûlullah da abdest aldı ve mestleri üzerine mesh etti.

İbnu Rumh'un rivâyetinde: («hine» yerinde «hatta») vardır ki ma'nâ, abdest alışını bitirinceye kadar su döktü, demek olur.

..... : Burada Abdulvahhâb bu hadis'i rivâyet ederken dedi ki:

Yahya'bnü Sa'îd'den bu isnad ile işiddim: Muğîra şöyle dedi: Rasûlullah yüzünü ve ellerini yıkadı, başına meshetti, sonra mestleri üzerine meshetti.

٧٦ - (...) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ . أَخْبَرَنَا أَبُو الْأَحْوَسِ عَنْ أَشْعَثَ ، عَنْ الْأَسْوَدِ ابْنِ هِلَالٍ ، عَنِ الْأَمِيرَةِ بِنْتِ شُعْبَةَ ؛ قَالَ : يَدْنَا أَنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ . إِذْ نَزَلَ فَقَضَى حَاجَتَهُ . ثُمَّ جَاءَ فَصَبَّيْتُ عَلَيْهِ مِنْ إِذَاوِهِ كَأَنَّهُ مَعِي . فَتَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خَفَيْهِ .

76 — () : Muğîratu'bnü Şu'be şöyle dedi: Ben bir gece Rasûlullah (S) ile beraber bulunduğum sırada, kendisi birden indi ve hâcetini def'etti. Sonra geldi; ben kendisine beraberimde bulunan birk abdan su döktüm. O abdest aldı ve mestleri üzerine meshetti.

٧٧ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ . قَالَ أَبُو بَكْرٍ : حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ مُسْلِمٍ ، عَنْ مَسْرُوقٍ ، عَنِ الْأَمِيرَةِ بِنْتِ شُعْبَةَ ؛ قَالَ : كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي سَفَرٍ . فَقَالَ « يَا مُعِيرَةُ ! خُذِي الْإِذَاوَةَ » فَأَخَذْتُهَا . ثُمَّ خَرَجْتُ مَعَهُ . فَأَنْطَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى تَوَارَى عَنِّي . فَقَضَى حَاجَتَهُ . ثُمَّ جَاءَ ، وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ شَامِيَّةٌ ضَيِّقَةُ الْكُمَيْنِ . فَذَهَبَ يُخْرِجُ يَدَهُ مِنْ كُمِهَا فَضَافَتْ عَلَيْهِ . فَأَخْرَجَ يَدَهُ مِنْ أَسْفَلِهَا . فَصَبَّيْتُ عَلَيْهِ قَتَوَضًا وَضَوْءَهُ لِلصَّلَاةِ . ثُمَّ مَسَحَ عَلَى خَفَيْهِ ثُمَّ صَلَّى .

77 — () : Muğîratu'bnü Şu'be şöyle dedi: Ben bir seferde Peygamber (S)in maiyyetindeydim. Ya Muğîra! Su kabını al, buyurdu. Ben kabı aldım, sonra onunla beraber çıktım. Rasûlullah (S) benden uzaklaştı, nihayet bana görünmez oldu. Orada hâcetini def'etti, sonra geldi. Üzerinde yenleri dar bir Şam cübbesi bulunuyordu. Rasûlullah bu cübbenin yeninden elini çıkarmaya çalıştı, fakat yen dar olduğu için çıkaramadı. Bu sefer elini cübbenin aşağısından çıkardı. Ben kendisine su döktüm. O da namaz için aldığı abdest gibi bir abdest aldı. Sonra mestleri üzerine meshetti. Sonra namaz kıldı.

٧٨ - (...) وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَعَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ . جَمِيعًا عَنْ عِمْسَى بْنِ يُونُسَ . قَالَ إِسْحَاقُ : أَخْبَرَنَا عِمْسَى . حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ مُسْلِمٍ ، عَنْ مَسْرُوقٍ ، عَنِ الْأَمِيرَةِ بِنْتِ شُعْبَةَ ؛ قَالَ : خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِقَضَى حَاجَتِهِ . فَلَمَّا رَجَعَ تَلَقَّيْتُهُ بِالْإِذَاوَةِ . فَصَبَّيْتُ عَلَيْهِ فَمَسَلَ يَدَيْهِ . ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ . ثُمَّ ذَهَبَ لِيَمْسَلَ ذِرَاعَيْهِ فَضَافَتْ الْجُبَّةُ فَأَخْرَجَهُمَا مِنْ تَحْتِ الْجُبَّةِ . فَفَسَلَهُمَا . وَمَسَحَ رَأْسَهُ وَمَسَحَ عَلَى خَفَيْهِ . ثُمَّ صَلَّى .

78 - () : Muğiratu'bnü Şu'be (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) hâcetini def' için dışarı çıktı. Dönüp geldiği zaman ben kendisini bir su kabı ile karşıladım. Ona su döktüm, ellerini yıkadı. Sonra yüzünü yıkadı. Sonra kollarını yıkmaya çalıştı. Fakat cübbe dar olduğu için kollarını çıkaramadı. Bu sefer kollarını cübbenin aşağısından çıkarıp yıkadı. Başını ve mestleri üzerine mesh etti. Sonra bize namaz kıldırdı.

۷۹ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ . حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا زَكْرِيَّا عَنْ عَابِرٍ ، قَالَ . أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الْمُعِيرَةِ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ : كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي مَسِيرٍ . فَقَالَ لِي « أَمْعَكَ مَاءً ؟ » قُلْتُ : نَعَمْ . فَزَلَّ عَنْ رَأْسِهِ . فَمَشَى حَتَّى تَوَارَى فِي سَوَادِ اللَّيْلِ . ثُمَّ جَاءَ فَأَفْرَغْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْإِدَاوَةِ . فَمَسَلَ وَجْهَهُ . وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ مِنْ صُوفٍ . فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُخْرِجَ ذِرَاعَيْهِ مِنْهَا . حَتَّى أَخْرَجَهُمَا مِنْ أَسْفَلِ الْجُبَّةِ . فَمَسَلَ ذِرَاعَيْهِ . وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ . ثُمَّ أَهْوَيْتُ لِأَتْرَعَ خُفَيْهِ فَقَالَ « دَعُهُمَا . فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ » وَمَسَحَ عَلَيْهِمَا .

79 — () : Muğiratu'bnü Şu'be şöyle dedi: Yolculuk esnasında bir gece Peygamber (S) in maiyyetinde idim. Bana: Yanında su var mı? dedi. Evet, dedim. Bineğinden indi ve yürümeye başladı. Nihayet gece kaarnlığı içinde görünmez oldu. Sonra geldi. Ben kendisine kabadan su döktüm. Yüzünü kıkadı, üstünde yünden bir cübbe vardı. Kollarını cübbeden çıkarmaya muktedir olamadı. Nihayet kollarını cübbenin aşağı tarafından çıkardı ve yıkadı. Başına meshetti. Sonra ben mestlerini çıkarmak için eğildim de: «Onları bırak, çünkü ben, ayaklarımı tertemiz (abdestli) iken mestlerin içine soktum» buyurdu. Ve üzerlerine meshetti.

۸۰ - (...) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ . حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ . حَدَّثَنَا عُمرُ بْنُ أَبِي زَائِدَةَ عَنْ الشَّعْبِيِّ ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الْمُعِيرَةِ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّهُ وَصَّا النَّبِيَّ ﷺ فَتَوَسَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خُفَيْهِ فَقَالَ لَهُ فَقَالَ « إِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ »

80 — () : Urvetu'bnü Muğîra, babası Muğîra'dan söyledi: Muğîra, Peygamber (S) in eline su döküp abdest alırdı. O da abdest aldı ve mestleri üzerine meshetti. Bu sırada Muğîra'dan mestleri çıkarmaya delâlet edecek bir fiil veya söz hâdis oldu. Bunun üzerine Rasûlullah: «Ben ayaklarımı temiz (abdestli) iken mestler içine soktum» buyurdu.

(۲۳) بَابُ السَّجِّ عَلَى النَّاصِيَةِ وَالْعَمَامَةِ

۸۱ - (...) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَرِيذٍ حَدَّثَنَا يَزِيدُ (يَعْنِي ابْنَ زُرَيْجٍ) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ الطَّوِيلُ . حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْمَزَنِيُّ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الْمَغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ : تَخَلَّفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَتَخَلَّفَتْ مَعَهُ . فَلَمَّا قَضَى حَاجَتَهُ قَالَ « أَمَّا كَ مَاذَا » فَأَتَيْتُهُ بِمِطْرَقَةٍ . فَغَسَلَ كَفَّيْهِ وَوَجْهَهُ . ثُمَّ ذَهَبَ يَحْمِرُ عَنْ ذِرَاعَيْهِ فَضَاقَ كُمُ الْجُبَّةِ . فَأَخْرَجَ يَدَهُ مِنْ تَحْتِ الْجُبَّةِ . وَأَلْقَى الْجُبَّةَ عَلَى مَنْكِبَيْهِ . وَغَسَلَ ذِرَاعَيْهِ . وَمَسَحَ بِنَاصِيَتِهِ وَعَلَى خَفْيَيْهِ . ثُمَّ رَكِبَ وَرَكِبْتُ فَأَتَيْنَا إِلَى الْقَوْمِ وَقَدْ قَامُوا فِي الصَّلَاةِ . يُصَلِّي بَيْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَقَدْ رَكَعَ بَيْنَهُمْ رَكْعَةً . فَلَمَّا أَحْسَنَ بِالنَّبِيِّ ﷺ ذَهَبَ يَتَأَخَّرُ . فَأَوْنَأَ إِلَيْهِ . فَصَلَّى بَيْنَهُمْ . فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ النَّبِيُّ ﷺ وَقُمْتُ . فَرَكْعْنَا الرُّكْعَةَ الَّتِي سَبَقْتَنَا .

(23) BAŞIN ÖN TARAFINA VE SARIĞA MESH BÂBİ

—oOo—

81 — () : Muğiratu'bnü Şu'be şöyle dedi :

Rasûlullah (S) bir seferde arkaya kaldı. Ben onunla beraber arkaya kaldım. Rasûlullah hâcetini def'ettiği vakit: Yanında su var mı? dedi. Kendisine bir abdest ibriği getirdim, avuçlarını ve yüzünü yıkadı. Sonra kollarından yenini sıyırmaya başladı. Fakat cübbenin yeni dar geldi (sıyrılmadı). Bu sefer elini cübbenin alt tarafından dışarı çıkardı ve cüb-beyi de omuzları üzerine attı. Sonra kollarını yıkadı, başının ön tarafına, sarığı üzerine ve mestleri üzerine meshetti. Sonra hayvanına bindi, ben de bindim. Sonra topluluğa eriştik ki onlar namaza durmuşlardı. Kendilerine Abdurrahmani'bnü Avf namaz kıldırıyordu. Abdurrahman onlara henüz bir rek'at kıldırması. Peygamber (S) in geldiğini hissedince Peygamber öne geçsin diye kendi yerinden gerilemeye başladı. Peygamber ona: (Yerinde dur, devam et diye) işaret buyurdu. O da cemaate namazı kıldırdı. Abdurrahman selâm verdiği zaman Peygamber (selâm vermeden) ayağa kalktı, ben de kalktım ve kaçırmış olduğumuz rek'atı kıldık.

۸۲ - (...) حَدَّثَنَا أُمِّيَّةُ بْنُ بَسْطَامٍ وَحُمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى . قَالَا : حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ : حَدَّثَنِي بَكْرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ الْمَغِيرَةِ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَسَحَ عَلَى الْخَفَيْنِ ، وَمُقَدِّمِ رَأْسِهِ ، وَعَلَى عِمَامَتِهِ .

(...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى . حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بَكْرِ ، عَنِ الْحَسَنِ ، عَنِ ابْنِ الْمَغِيرَةِ ،

عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ، بِمِثْلِهِ .

82 — () : Mu'temir'in babası şöyle dedi:

Bana Bekru'bnu Abdillâh, Muğîre'nin oğlundan, o da babasından söyledi ki: Peygamber (S) mestlere, başının ön kısmına ve sarığına mes-hetmiştir.

..... : Mu'temir, babasından, o da Bekr'den, o da Hasen'den, o da Muğîre'nin oğlundan, o da Muğîre'den, o da Peygamber'den olmak üzere bundan önceki hadis'in benzerini tahdis etti.

۸۳ — (...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَتَّارٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ . جَمِيعًا عَنْ يَحْيَى الْقَطَّانِ . قَالَ ابْنُ حَاتِمٍ : حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنِ الثَّيْمِيِّ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنِ الْحَسَنِ ، عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ بَكْرٌ : وَقَدْ تَمَيَّنْتُ مِنْ ابْنِ الْمُغِيرَةِ : أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَوَضَّأَ . فَمَسَحَ بِنَاصِيَتِهِ . وَعَلَى الْعِمَامَةِ . وَعَلَى الْخَفَيْنِ .

83 — () : Buradaki rivâyette Bekru'bnu Abdillâh şöyle dedi: Ben Muğîre'nin oğlundan: Peygamber (S) in abdest alıp başının ön tarafına, sarığına ve mestlerine mesh ettiğini işiddim.

۸۴ — (۲۷۵) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْمَلَاءِ . قَالَا : حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ . ع وَحَدَّثَنَا إِسْتَعْقُ . أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ . كِلَاهُمَا عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْثٍ ، عَنْ كَثَبِ بْنِ عُجْرَةَ ، عَنْ بِلَالٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَسَحَ عَلَى الْخَفَيْنِ وَالْحِمَارِ . وَفِي حَدِيثِ عِيسَى : حَدَّثَنِي الْحَكَمُ . حَدَّثَنِي بِلَالٌ . وَحَدَّثَنِيهِ سُؤَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ يَعْنَى (ابْنُ مُسْهِرٍ) عَنِ الْأَعْمَشِ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ .

84 — (275) : Burada İsa'bnu Yûnus ile Ebû Muâviye her ikisi de A'meş'den, o da Hakem'dn o da, Abdurrahmani'bnu Ebi Ya'lâ'dan, o da Kâ'bu'bnu Ucre'den, o da Bilâl'den rivâyet ettiler. Rasûlullah (S): Mestleri üzerine ve baş sargısı üzerine mesh etmiştir.

İsâ'nın hadis'inde: Bana Hakem tahdis etti. Bana Bilâl tahdis etti ve yine hadis'i bana Suveydu'bnu Sa'id tahdis etti. Bize Ali (yani Mus-hir'in oğlu), A'meş'den bu isnad ile tahdis etti, isnadı vardır. Ve hadis'te Bilâl: Rasûlullah'ı (böyle yaparken) gördüm, demiştir.

(۲۴) باب التوقيت في المسح على الفين

۸۵ - (۲۷۶) وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ. أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ. أَخْبَرَنَا الثَّوْرِيُّ عَنْ عَمْرِو بْنِ قَيْسٍ الْمَلَأِيُّ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُخَيْمِرَةَ، عَنْ شُرَيْمِ بْنِ هَانِيٍّ؛ قَالَ: أَتَيْتُ مَائِشَةَ أَسْأَلُهَا عَنِ الْمَسْحِ عَلَى الْخُلْفَيْنِ. فَقَالَتْ: عَلَيْكَ يَا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ فَسَأَلُهُ. فَإِنَّهُ كَانَ يُسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَسَأَلْنَاهُ فَقَالَ: جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ لِلْمُسَافِرِ. وَيَوْمًا وَلَيْلَةً لِلْمُقِيمِ.

قَالَ وَكَانَ سُفْيَانُ إِذَا ذَكَرَ عَمْرًا أَتَى عَلَيْهِ.

(...) وَحَدَّثَنَا إِسْحَقُ. أَخْبَرَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أَنِيسَةَ، عَنِ الْحَكَمِ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ، مِثْلَهُ.

(...) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ. حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُخَيْمِرَةَ، عَنْ شُرَيْمِ بْنِ هَانِيٍّ؛ قَالَ: سَأَلْتُ مَائِشَةَ عَنِ الْمَسْحِ عَلَى الْخُلْفَيْنِ. فَقَالَتْ: أَنْتِ عَلِيًّا. فَإِنَّهُ أَعْلَمُ بِذَلِكَ مِنِّي. فَأَتَيْتُ عَلِيًّا. فَذَكَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، مِثْلَهُ.

(24) MESTLER ÜZERİNE MESH ETMEKTE VAKİT
TA'YİNİ BÂBİ

—oOo—

85 — (276) : Şureyhu'bnü Hâni' şöyle dedi: Kendisinden mestler üzerine mesh (müddetin) i sormak için Âişe'ye geldim. Bana: Ebû Tâlib'i oğluna git, ondan sor. Çünkü o, Rasûlullah ile beraber yolculuk ederdi, dedi. Biz de bunu Ali'den sorduk. O da şöyle dedi: Rasûlullah, üç gündüz ile gecelerini yolcu için, bir gündüz ve bir geceyi de mukim olan için ta'yîn buyurdu.

Dedi ki: Sufyân, Amr'ı andıkça onu methederdi.

..... : Bize İshak tahdis etti, bize Zekerîyya'bnü Adiy, Ubeydullahi'bnü Amr'dan, o da Zeydu'bnü Ebî Uneyse'den, o da Hakem'den bu isnadla o hadis'in benzerini haber vermiştir.

..... : Şureyhu'bnü Hâni' şöyle dedi: Âişe'den mestler üzerine mesh (müddetini) i sordum. Bana: Ali'ye git, çünkü o, bunu bendendaha iyi bilir, dedi. Ben de Ali'ye geldim. Peygamber (S) den bundan önceki hadis'in benzerini zikretti.

(۲۵) باب جواز الصلوات كلها برضوء واحد

۸۶ - (۲۷۷) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ ثُمَيْرٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ . ع وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ (وَاللَّفْظُ لَهُ) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ سُفْيَانَ . قَالَ : حَدَّثَنِي عَلْقَمَةُ بْنُ مَرْثَدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بَرِيدَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى الصَّلَوَاتِ يَوْمَ الْفَتْحِ بِوُضُوءٍ وَاحِدٍ . وَمَسَحَ عَلَى خُفَيْهِ . فَقَالَ لَهُ عُمرُ : لَقَدْ صَنَعْتَ الْيَوْمَ شَيْئًا لَمْ تَكُنْ تَصْنَعُهُ . قَالَ « عَمْدًا صَنَعْتُهُ يَا عُمرُ » .

(25) NAMAZLARIN HEPSİNİ BİR TEK ABDEST İLE KILMANIN CEVÂZİ BÂBİ

—oOo—

86 — (277) : Bureyde (R) den: (şöyle demiştir):

Peygamber (S) fetih günü bütün namazları bir abdest ile kıldı ve mestleri üzerine mesh etti. Umer, Rasûlullah'a: Andolsun ki sen, bugün yapmadığın şeyi yaptın, dedi. Rasûlullah da: «Bunu kasden yaptım, ya Umer!» buyurdu.

(۲۶) باب كراهة غس النوى، وغيره بره الشكوك في الإتياء قبل غسلها ثلاثاً

۸۷ - (۲۷۸) وَحَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضِيُّ وَحَامِدُ بْنُ عُمرَ الْبَكْرَاوِيُّ . قَالَا : حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مَرْثَدٍ عَنْ خَالِدٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ ، فَلَا يَغْسِلُ يَدَهُ فِي الْإِتيَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا . فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ » .

(...) حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ وَأَبُو سَعِيدٍ الْأَسْجُ . قَالَا : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ . كِلَاهُمَا عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي رَزِينٍ وَأَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ . فِي حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . وَفِي حَدِيثِ وَكِيعٍ قَالَ : يَرْفَعُهُ . عِنْهُ .

(...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرُو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . قَالُوا : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ . ع وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرُ بْنُ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ ، كِلَاهُمَا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ، عِنْهُ .

(26) ABDEST ALANIN VE ALMIYANIN PİSLİĞİ HUSUSUNDA ŞÜPHELİ BULUNAN ELİNİ, DIŞARDA UÇ KERRE YIKAMADAN SU KABINA DALDIRMASININ KERÂHETİ BÂBİ

—oOo—

87 — (278) : Ebû Hureyre (R) den (şöyle demiştir):

Peygamber (S) buyurdu ki: «Biriniz uykusundan uyandığı zaman, elini üç defa yıkamadıkça su kabına daldırmasın. Çünkü kendisi elinin nerede gecelediğini bilmez».

..... : Burada Ebû Muâviye ile Vekî' her ikisi de A'meş'den, o da Ebû Rezîn ve Ebû Sâlih'den, o da, Ebû Hureyre'den rivâyet ettiler. Ebû Muâviye'nin hadis'inde: «Rasûlullah (S) buyurdu» demıştır. Vekî'in hadis'inde ise: O hadis'in benzerini Rasûlullah'a ref' eder, demıştır.

..... : Burada Ebû Seleme ile İbnu Museyyeb, her ikisi de Ebû Hureyreden, o da Peygamber'den o hadis'in benzerini rivâyet etmişlerdir.

۸۸ - (...) وَحَدَّثَنَا شُعْبَةُ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أُمِّينَ. حَدَّثَنَا مُثَقِّلٌ عَنْ أَبِي الزَّيْبَرِ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ فَلْيَغْرِغْ عَلَى يَدَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ يَدُهُ فِي إِيَّانِهِ. فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي فِيمَ بَاتَتْ يَدُهُ».

() وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا الْمُفِيرَةُ (بَعْنَى الْجَزَائِي) عَنْ أَبِي الرَّثَادِ، عَنْ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. ح وَحَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى عَنْ هِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ حَدَّثَنَا خَالِدٌ (بَعْنَى ابْنِ عَدَايَةَ) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنِ الْعَلَاءِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ. حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ. حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ. حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ. ح وَحَدَّثَنَا الْخَلَوَانِيُّ وَابْنُ رَافِعٍ قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ. قَالَا جَمِيعًا: أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ. أَخْبَرَنِي زَيْدٌ: أَنَّ ثَابِتًا مَوْلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدٍ أَخْبَرَهُ: أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ فِي رِوَايَتِهِمْ جَمِيعًا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، بِهَذَا الْحَدِيثِ. كُلُّهُمْ يَقُولُ: حَتَّى يَغْسِلَهَا. وَلَمْ يَقُلْ وَاحِدٌ مِنْهُمْ: ثَلَاثًا. إِلَّا مَا قَدَّمْنَا مِنْ رِوَايَةِ جَابِرٍ، وَابْنِ السَّيِّبِ، وَأَبِي سَلَمَةَ، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ، وَأَبِي صَالِحٍ، وَأَبِي رَزِينٍ. فَإِنَّ فِي حَدِيثِهِمْ ذِكْرَ الثَّلَاثِ.

88 - () : Ebû Hureyre (R) şu hadis'i haber vermiştir. Peygamber (S) şöyle buyurdu: «Sizden biriniz uykusundan uyandığı zaman elini su kabına sokmadan evvel eli üzerine üç defa su döküp yıkasın. Çünkü kendisi, elinin neyin içinde gecelediğini bilmez».

..... : Burada Muslim, hadis'in kendine ulaşan beş tarîkini ayrı ayrı bir yere toplamıştır. Bunların hepsi de Ebû Hureyre'den, o da Peygamber'den isnadiyle önceki hadis'i rivâyet etmişlerdir. Bunların herbiri «Elini yıkamadıkça» der, Fakat hiç biri «Üç olarak» dememiştir. Ancak daha önce takdim ettiğimiz Câbir, İbnu Museyyeb, Ebû Seleme, Abdul-

lah İbnu Şakık, Ebû Sâlih ve Ebû Rezin rivâyetlerinde durum böyle değildir. Onların rivâyetlerinde «üç»ün zikri vardır.

(۲۷) بَابُ حُكْمِ دَلْوِغِ الْكَلْبِ

۸۹ - (۲۷۹) وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ . حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ . أَخْبَرَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ أَبِي رَزِينٍ وَأَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيُغْرِقْهُ . ثُمَّ لِيَفْسِلْهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ » .

(...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَّا عَنْ الْأَعْمَشِ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلَهُ وَلَمْ يَقُلْ : فَلْيُغْرِقْهُ .

(27) KÖPEK YALAMASININ HÜKMÜ BÂBİ

89 — (279) : Ebû Hureyre (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Köpek herhangi birinizin kabının içindeki yalarsa onu döksün, sonra o kabı yedi defa yıkasın».

Bana Muhammedu'bnü Sabbâh tahdîs etti. Bize İsmailu'bnü Zeke-riyya, A'meş'den bu isnad ile yukarıdaki hadîs'in benzerini tahdîs etti. Fakat «onu döksün» demedi.

۹۰ - (...) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . قَالَ : قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ أَبِي الزُّنَادِ ، عَنْ الْأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِذَا شَرِبَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيَفْسِلْهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ » .

90 — () : Ebû Hureyre (R) den:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Köpek birinizin kabından yalarsa, o kabı yedi defa yıkasın».

۹۱ - (...) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « طَهِّرُوا إِنَاءَ أَحَدِكُمْ ، إِذَا وَلَغَ فِيهِ الْكَلْبُ ، أَنْ يَفْسِلْهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ . أَوْ لَاهُنْ بِالْتُّرَابِ » .

91 — () : Ebû Hureyre (R) dedi ki: Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Köpek yaladığı zaman, sizden herhangi birinizin kabının temizliği, birincisi toprak ile olmak üzere o kabı yedi defa yıkamasıdır».

14. Bu hadîs Şâfiîlerin hüccetlerinden biridir. Hanefî'lere göre ise bu hadîs, üç kerre yıkamak emriyle mensûh sayılmıştır.

٩٢ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنْيَةَ . قَالَ : هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا . وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « طَهُورُ إِبْنَاءِ أَحَدِكُمْ ، إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِيهِ ، أَنْ يَنْسِلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ » .

92 - () : Hemmâm: Bu, Ebû Hureyre'nin Allah'ın Rasûlü Muhammed (S) den bize söyledikleridir, dedi ve birçok hadis'ler zikretti. Onlardan biri de şudur: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «İçindekini köpek yaladığı zaman herhangi birinizin kabının temizliği, o kabın yedi defa yıkanmasıdır».

٩٣ - (٢٨٠) وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُمَازٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ سَمِيعُ مَطَرَفَ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ يُحَدِّثُ عَنْ ابْنِ الْأَعْقَلِ ؛ قَالَ : أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِقَتْلِ الْكِلَابِ ثُمَّ قَالَ « مَا أَلَهُمْ وَبِالْ كِلَابِ ؟ » ثُمَّ رَخَّصَ فِي كَلْبِ الصَّيْدِ وَكَلْبِ الْغَنَمِ . وَقَالَ « إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي الْإِبْنَاءِ فَأَنْسِلُوهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ . وَغُفْرُوهُ الثَّامِنَةَ فِي التُّرَابِ » .

(...) وَحَدَّثَنِيهِ يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ الْحَارِثِيُّ . حَدَّثَنَا خَالِدٌ (بَعْنَى ابْنِ الْحَارِثِ) ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ . ح وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . كُلُّهُمْ عَنْ شُعْبَةَ ، فِي هَذَا الْإِسْنَادِ . بِمِثْلِهِ . غَيْرَ أَنَّ فِي رِوَايَةِ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ مِنَ الزِّيَادَةِ : وَرَخَّصَ فِي كَلْبِ الْغَنَمِ وَالصَّيْدِ وَالزَّرْعِ . وَلَيْسَ ذَكَرَ الزَّرْعَ فِي الرِّوَايَةِ غَيْرُ يَحْيَى

93 --- (280) : İbnu'l-Mugaffel şöyle demiştir:

Rasûlullah (S) köpekleri öldürmekle emretti. Müteâkiben: «Onların köpekler ile işleri ne? buyurdu. Sonra av köpeği ile çoban köpeği hususunda ruhsat verdi ve şöyle buyurdu: «Köpek kabı yalarsa, o kabı yedi defa yıkayınız. Sekizincide o kabı toprakla ovalayınız».

..... : Burada Hâlidu'bnu'l-Hâris, Yahya'bnu Sa'îd ve Muhammedu'bnu Ca'fer, bunların hepsi de Şu'be'den bu isnad içinde bundan evvelki hadis'in benzerini rivâyet ettiler. Ancak Yahya'bnu Sa'îd'in rivâyetinde: «Rasûlullah çoban köpeği, av köpeği ve zirâat köpeği hususlarında ruhsat verdi» ziyadesi vardır. Yahya'dan başkası, rivâyet içinde «ekin» i zikretmemiştir.

(٢٨) بَابُ النِّهْيِ عَنِ الشُّرْبِ فِي الْمَاءِ الرَّائِحِ

٩٤ - (٢٨١) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَ مُحَمَّدُ بْنُ رُفَيْعٍ . قَالَا : أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ . ح وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ .

حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ ، عَنْ حَارِثٍ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ : أَنَّهُ نَهَى أَنْ يُبَالَ فِي الْمَاءِ الرَّائِحِ .

(28) DURGUN SUYA İŞEMEKTEKİ NEHİY BÂBİ

—oOo—

94 — (281) : Câbir (R) den: Rasûlullah (S) durgun suya işenilmesini nehiy buyurmuştur.

٩٥ - (٢٨٢) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ هِشَامٍ ، عَنْ ابْنِ سِيرِينَ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ؛ قَالَ « لَا يَتَوَلَّى أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ ثُمَّ يَغْتَسِلُ مِنْهُ » .

95 — (282) : Ebû Hureyre (R) den: Peygamber (S) şöyle buyurmuştur:

«Hiçbiriniz durgun suya işedikten sonra ondan (su alıp) yıkanmasın».

٩٦ - (...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ ؛ قَالَ : هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا . وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَا تَبْسِلُ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي ، ثُمَّ تَغْتَسِلُ مِنْهُ » .

96 — () : Hemmâmu'bnü Münebbih: Bu, Ebû Hureyre'nin, Allah'ın Rasûlü Muhammed (S) den bize tahdîs ettikleridir, dedi ve birçok hadîs'ler zikretti. Onlardan biri de şudur: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Akmayan durgun suya bevl etme, (ettikten) sonra da ondan su alıp yıkanma».

(٢٩) بَابُ النَّهْيِ عَنِ الْوُقُوفِ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ

٩٧ - (٢٨٣) وَحَدَّثَنَا هَرُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ وَأَبُو الطَّاهِرِ وَأَحْمَدُ بْنُ عَدْنَى جَمِيعًا عَنْ ابْنِ وَهْبٍ . قَالَ هَرُونَ . حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَشَّجِ ؛ أَنَّ أَبَا السَّائِبِ ، مَوْلَى هِشَامِ بْنِ زُهْرَةَ ، حَدَّثَهُ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَا يَغْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَهُوَ جُنُبٌ » فَقَالَ : كَيْفَ يَفْعَلُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ؟ قَالَ : يَتَنَاوَلُهُ تَتَاوُلًا .

(29) DURGUN SUDA YIKANMAKTAN NEHY BÂBİ

—oOo—

97 — (283) : Ebû Hureyre (R) şöyle demiştir:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Hiçbiriniz cünüb iken durgun suda yıkanmasın». Ebû Sâib: Peki nasıl yapar? Ya Eba Hureyre! dedi. Ebû Hureyre de: Ondandır, yıkanır, dedi.

(۳۰) باب وجوب غسل البول وعبره من النجاسات إذا وصلت في المسجد .

وأما الأرض فظهر بالاء من غير حاجة إلى غيره

۹۸ - (۲۸۴) وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ (وَهُوَ ابْنُ رَيْدٍ) عَنْ ثَابِتٍ ، عَنْ أَنَسٍ ؛ أَنَّ أَغْرَابِيًّا بَالَ فِي الْمَسْجِدِ . فَقَامَ إِلَيْهِ بَعْضُ الْقَوْمِ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « دَعُوهُ وَلَا تَرْزُقُوهُ » قَالَ فَلَمَّا فَرَغَ دَعَا يَدُلُّوهُ مِنْ مَاءٍ ، فَصَبَّهُ عَلَيْهِ .

(30) MESCIDDE MEYDANA GELDİKLERİ TAKDİRDE SİDİK VE DİĞER NECASETLERİ YIKAMA VÜCÜBU VE YERİNİN DE KAZINMASINA HÂCET OLMAKSIZIN SU İLE TEMİZLENECEĞİ BÂBİ

—oOo—

98 — (284) : Enes (R) den: (şöyle demiştir:) Bir Bedevî Mescid'de işedi. Cemâatin bir kısmı hemen ona doğru kalktı. Bunun üzerine Rasûlullah (S): «Onu serbest bırakınız, sidiğini kestirmeyiniz» buyurdu. Enes: Bedevî işini bitirince Rasûlullah bir kova su istedi ve suyu sidiğin üzerine döktü, dedi.

۹۹ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيِّ ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . جَمِيعًا عَنْ عَبْدِ الرَّاهِوَرِيِّ . قَالَ يَحْيَى بْنُ يَحْيَى : أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَدَنِيُّ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَذْكُرُ أَنَّ أَغْرَابِيًّا قَامَ إِلَى نَاحِيَةِ فِي الْمَسْجِدِ . فَبَالَ فِيهَا . فَصَاحَ بِهِ النَّاسُ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « دَعُوهُ » فَلَمَّا فَرَغَ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِدَنُوبٍ . فَصَبَّ عَلَى بَوْلِهِ .

99 — () : Yahya'bnü Sa'id, Enesü'bnü Mâlik'i şöyle derken dinlemiştir: Bir bedevî mecsidin içinde bir tarafa doğru kalktı ve orada işedi. Halk bu sebebden bağırıştı. Bunun üzerine Rasûlullah (S): «Onu bırakınız» buyurdu. Bedevî işini bitirince Rasûlullah (S): Su dolu bir kova getirin, diye emretti ve bu su onun sidiğinin üstüne dö-küldü.

۱۰۰ - (۲۸۵) . حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ الْحَنْظَلِيُّ . حَدَّثَنَا بِكْرُ بْنُ عَمْرٍَا .

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ أَبِي طَلْحَةَ . حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (وَهُوَ عَمُّ إِسْحَاقَ) قَالَ : بَيْنَمَا نَحْنُ فِي الْمَسْجِدِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِذْ جَاءَ أَغْرَابِيٌّ . فَتَأَمَّ يَتَوَلَّى فِي الْمَسْجِدِ . فَقَالَ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ : فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ مَنَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « لَا تُزِرُّهُوهُ . دَعُوهُ » فَتَرَكَوهُ حَتَّى بَالَ . ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَعَاهُ فَقَالَ لَهُ : « إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ لَا تَصْلُحُ لِشَيْءٍ مِنْ هَذَا الْبَوْلِ وَلَا الْقَذَرِ . إِنَّمَا هِيَ لِلذِّكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ، وَالسَّلَامِ ، وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ » ، أَوْ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . قَالَ فَأَمَرَ رَجُلًا مِنَ الْقَوْمِ ، فَجَاءَ بِدَلْوٍ مِنْ مَاءٍ ، فَشَنَّهُ عَلَيْهِ .

100 — (285) : Enesü'bnü Malik tahdis edip şöyle dedi:

Biz Rasûlullah (S) ile beraber mescidde bulunduğumuz bir sırada, bir bedevî çıkageldi. Ve mescidin içinde işemeye başladı. Rasûlullah (S) ın ashâbı: «Meh, meh» diye bağırıldılar". Rasûlullah (S): «Onu kestirmeyin, serbest bırakın! (işini görsün)» buyurdu. Sahâbîler, tamamiyle işeyinceye kadar onu serbest bıraktılar. Sonra Rasûlullah onu çağırıp şunları söyledi: «Sidik ve pislik cinsinden hiçbir şey bu mescidlere yakışmaz. Buralar ancak Aziz ve Celil olan Allah'ı anmak için, namaz kılmak için ve Kur'ân okumak içindir». Yahut Rasûlullah (S) ın söylediği gibidir. Enes dedi ki: Cemâatten birine emretti, o da bir kova su getirdi ve onu sidiğın üzerine döktü.

(۳۱) باب علم بول الطفل الرضيع وكيفية عمله

۱۰۱ — (۲۸۶) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ . حَدَّثَنَا هِشَامُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ مَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُؤْتَى بِالصَّبْيَانِ فَيَبْرُكُ عَلَيْهِمْ وَيُحَنِّكُهُمْ . فَأَتَانِي بِصَبِيٍّ فَبَالَ عَلَيْهِ . فَدَعَا بَاءً . فَأَتْبَعَهُ بَوْلَهُ وَلَمْ يَمْسِلْهُ .

(31) SÜT ÇOCUĞU SIDIĞININ HÜKMÜ VE YIKAMA KEYFİYETİ BÂBİ

—oOo—

101 — (286) : Peyyamber (S) in zevcesi Âişe (R) den: (şöyle demiştir:) Rasûlullah'a küçük çocuklar getirilir idi. O da bu sabîlere bereket duâsı eder ve hurma çiğniyerek çocuğun ağzını onunla ovar-

15. «Meh, meh» etme, eyleme, bu işten vaz geç. elini çek, kendini çek, ma'nalarında zecr için kullanılan bir emir fi'lidir. Te'kid yapıldığı vakit iki kerre söylenir. (Kamûs Ter.).

di ". Bir defa bir sabî getirilmişti. Çocuk Peygamberin üstüne işedi. Peygamber hemen su istedi ve suyu çocuğun sidiğinin üstünden döktü ve onu yıkamadı.

۱۰۲ - (...) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ هِشَامٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ :
أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بَصِيٌّ يَرْضَعُ . فَبَالَ فِي حَبْرِهِ . فَدَعَا بِأَعَاءِ فَصَبَّهُ عَلَيْهِ .
(...) وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . أَخْبَرَنَا عِيسَى . حَدَّثَنَا هِشَامٌ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلَ حَدِيثِ ابْنِ عُثَيْمٍ .

102 — () : Âişe (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) a emmekte olan bir sabî getirildi. Çocuk onun kucağına işedi. Rasûlullah hemen biraz su istedi ve suyu sidiğin üzerine döktü.

..... : Burada Hişâm, bu isnad ile (101 rakamı ile geçen) İbnu Numeyr hadis'inin benzerini tahdis etmiştir.

۱۰۳ - (۲۸۷) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْجٍ بْنُ الْمُهَاجِرِ . أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ
عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مَخْصَنٍ ؛ أَنَّهَا أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِابْنٍ لَهَا لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ . فَوَضَعَتْهُ
فِي حَبْرِهِ . فَبَالَ . قَالَ فَلَمْ يَزِدْ عَلَيَّ أَنْ تَضَعَ بِأَلْمَاءِ
(...) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرُو النَّاقِدُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . جَمِيعًا
عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ ، عَنِ الزُّهْرِيِّ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَقَالَ : فَدَعَا بِأَعَاءِ فَرَشَّهُ .

103 — (287) : Ubeydullahi'bnü Abdillâh şöyle demiştir:
Ummu Kays Bintu Hihsân, henüz yemek yemiyen bir oğlan çocuğunu Rasûlullah (S) a getirdi ve çocuğu onun kucağına koydu. Çocuk da işeyiverdi. Rasûlullah suya işaret etti ve suyu (onun üzerine) sepelemekten fazla bir şey yapmadı.

Bu hadis'i bize Yahye'bnü Yahya, Ebû Bekri'bnü Ebî Şeybe, Amr en-Nâkîd ve Zuheyru'bnü Harb beraberce İbnu Uyeyne'den, o da Zühri'den bu isnad ile tahdis ettiler. Burada Rasûlullah su istedi ve suyu sepeledi, demiştir.

16. Bereketin aşı, hayrın sabit olması ve çoğalmasındır. Tebrik de berêketin, yani hayrın subûtunu ve çoğalmasını istemektedir.

١٠٤ - (...) وَحَدَّثَنِيهِ حَرَمَةَ بْنُ يَحْيَى. أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ؛ أَنَّ ابْنَ شِهَابٍ أَخْبَرَهُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَةَ بْنِ مَسْعُودٍ؛ أَنَّ أُمَّ قَيْسٍ بِنْتَ عِصْنٍ (وَكَانَتْ مِنَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأُولَى اللَّاتِي بَايَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَهِيَ أختُ عِكْأَشَةَ بْنِ عِصْنٍ. أَخَذَ بَنِي أَسَدٍ بْنُ حُزَيْمَةَ) قَالَ: أَخْبَرَنِي؛ أَنَّهَا أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِابْنٍ لَهَا لَمْ يَبْلُغْ أَنْ يَأْكُلَ الطَّعَامَ. قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: أَخْبَرَنِي؛ أَنَّ ابْنَهُمَا ذَاكَ بَالَ فِي حِجْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمَا فَنَضَحَهُ عَلَى ثَوْبِهِ. وَلَمْ يَغْسِلْهُ غَسَلًا.

104 — () : Ibnu's-Şihâb şöyle dedi: Bana Ubeydullahi'bnü Abdillahi'bnü Utbeti'bnü Mes'ûd haber verdi, dedi ki: Bana Ummu Kays bintu Mihsan (ki bu kadın Rasûlullah ile bey'adlaşan ilk muhacir kadınlarından ve kendisi Esedu'bnü Huzeyme Oğullahının yegânesi olan (Ukkâsetu'bnü Mihsân'ın kız kardeşidir) haber vermiştir: Bu kadın, henüz yemek yiyecek devreye erişmemiş bir oğlan çocuğunu Rasûlullah'a getirdi. Ubeydullah şöyle dedi: Kadın bana haber verdi ki onun bu oğlu Rasûlullah'ın kucasına işlemiştir. Rasûlullah da su istemiş ve suyu elbisesinin üzerine azar azar dökmüş, onu tam yıkamamıştır.

(٣٢) بَابُ مَكِّمِ الْمَنَى

١٠٥ - (٢٨٨) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى. أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ خَالِدٍ عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ وَالْأَسْوَدِ؛ أَنَّ رَجُلًا تَزَلَّ بِمَائِشَةٍ. فَأَصْبَحَ يَغْسِلُ ثَوْبَهُ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ: إِنَّمَا كَانَ يُجْزِيكَ، إِنْ رَأَيْتَهُ، أَنْ تَغْسِلَ مَكَانَهُ. فَإِنْ لَمْ تَرَ، نَضَحْتَ حَوْلَهُ. وَلَقَدْ رَأَيْتُنِي أَفْرُكُهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَرَكًا. فَيُغْسَلُ فِيهِ.

(32) MENİNİN HÜKMÜ BÂBİ

—oOo—

105 — (288) : Alkame ve Esved şöyle haber vermişlerdir: Bir kimse Âişe'nin yanına indi. Elbisesini yıkamaya başladı. Bu zata Âişe şöyle dedi: Eğer onu (meniği) gördü isen, sadece yerini yıkamaklığın sana kâfi gelir. Şayet görmediysen onun etrafını ıslatırsın. Ben kendim, onu Rasûlullah (S) ın elbibesinden ovalayıp sürttüğümü biliyorum. Sonra kendisi bu elbise içinde namaz kılardı.

١٠٦ - (...) وَحَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ بْنُ غِيَاثٍ. حَدَّثَنَا أَبِي عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ وَهَمَامٍ، عَنْ عَائِشَةَ فِي الْمَنِيِّ. قَالَتْ: كُنْتُ أَفْرُكُهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ.

106 — () : Hafsü'bnü Gıyâs A'meş'den, o da İbrahim'den, o da Esved'den ve Hemmâm'dan, bu ikisi de Âişe'den tahdîs etti. Âişe (R) menî hakkında: Ben onu Rasûlullah (S) ın elbibesinden ovalar, sürterdim, demiştir.

١٠٧ — (...) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا حَمَّادٌ (يَعْنِي ابْنَ زَيْدٍ) عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ .
ع وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . أَخْبَرَنَا عَبْدُهُ بْنُ سُلَيْمَانَ . حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُرْوَةَ . جَمِيعًا عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ .
ع وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ مُبِيرَةَ . ع وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ . حَدَّثَنَا
عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ عَنْ مَهْدِيٍّ بْنِ مَيْمُونٍ ، عَنْ وَاصِلِ الْأَحْذَبِ . ع وَحَدَّثَنِي ابْنُ حَاتِمٍ . حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ
ابْنُ مَنْصُورٍ . حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ عَنْ مَنْصُورٍ وَمُبِيرَةَ كُلُّهُمَا عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ الْأَسْوَدِ ، عَنْ عَائِشَةَ ،
فِي حَتِّ النَّبِيِّ مِنْ تَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . نَحْوَ حَدِيثِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ .
(...) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ . حَدَّثَنَا ابْنُ مَيْمُونَةَ عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ هِشَامٍ ، عَنْ عَائِشَةَ
نَحْوَ حَدِيثِهِمْ

107 — () : Muslim, burada Hişâmu'bnü Hassân, Ebû Ma'ser, Muğîra, Vâsiletu'bnü Ahdeb, Mansur ve Muğîra tarîklerini toplamıştır. Bunların hepsi de İbrahim'den, o da Esved'den, o da Âişe'den, Rasûlullah (S) ın elbibesinden menîyi taş, yahut çubuğun bir tarafıyla sürüp kazımak hususundaki hadîs'i rivâyet etmişlerdir. Bu hadîs dahî Halid'in Ebû Ma'ser'den rivâyet ettiği bundan önceki hadîs tarzındadır.

..... : Burada İbnu Uyeyne, Mansûr'dan, o da İbrahim'den, o da Hemmâm'dan, o da Âişe'den, öncekilerin hadîs'inin benzerini tahdîs etmiştir.

١٠٨ -- (٢٨٩) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشْرٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ . قَالَ :
سَأَلْتُ سُلَيْمَانَ بْنَ إِسَارٍ عَنِ النَّبِيِّ يُصِيبُ تَوْبَ الرَّجُلِ . أَيْغَسِلُهُ أَمْ يَغْسِلُ التَّوْبَ ؟ فَقَالَ : أَخْبَرْتَنِي عَائِشَةُ ؛
أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَغْسِلُ النَّبِيَّ ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى الصَّلَاةِ فِي ذَلِكَ التَّوْبِ . وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى أَثَرِ الْغَسْلِ فِيهِ .
() وَحَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ الْجَحْدَرِيُّ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ (يَعْنِي ابْنَ زَيْدٍ) . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ .
أَخْبَرَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ وَأَبْنُ أَبِي زَائِدَةَ . كُلُّهُمَا عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . أَمَّا ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ
فَحَدَّثَنِيهِ كَمَا قَالَ ابْنُ بَشْرٍ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَغْسِلُ النَّبِيَّ . وَأَمَّا ابْنُ الْمُبَارَكِ وَعَبْدُ الْوَاحِدِ فَفِي
حَدِيثِهِمَا قَالَتْ : كُنْتُ أَغْسِلُهُ مِنْ تَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .

108 — (289) : Amru'bnü Meymûn şöyle dedi:

Sulcymanu'bnü Yesâr'dan, erkeğin elbisesine isabet eden meni'yi sordum. O kimse meni'yi mi? Yoksa bütün elbiseyi mi yıkar? Dedi ki: Âişe bana şöyle haber verdi:

Rasûlullah (S): Meni'yi yıkar, sonra bu elbise içinde namaza çıkar-
dı. Ve ben o elbisedeki yıkama izini gözümle görürdüm.

..... : Burada Abdulvâhid, İbnu'l-Mübârek ve İbnu Ebî Zâide bun-
ların hepsi de Amru'bnü Meymûn'dan bu isnad ile rivâyet etmişlerdir.
Amma İbnu Ebî Zâide'ye gelince onun hadis'i İbnu Bîsr'in dediği gibi
yani Rasûlullah (S) meni'yi yıkardı, şeklindedir.

İbnu'l-Mubarek ve Abulvahid'e gelince, bunların hadis'lerinde Âişe
(R): Ben onu, Rasûlullah'ın elbibesinden yıkardım, demıştır.

١٠٩ -- (٢٩٠) وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَوَّاسٍ الْحَنْظَلِيُّ أَبُو عَلِيمٍ حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ شَايِبِ بْنِ
فَرْقَدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شِهَابٍ الْحَوَّلَانِيِّ؛ قَالَ: كُنْتُ نَائِلًا عَلَى عَائِشَةَ فَأَخَذْتُ فِي تَوْبَتِ فَقَعَسْتُهَا
فِي الْمَاءِ. فَرَأَتْنِي جَارِيَةً لِمَائِشَةَ فَأَخَذَتْهَا. فَبَعَثَتْ إِلَيَّ عَائِشَةَ فَقَالَتْ: مَا حَمَلَك عَلَى مَا صَنَعْتَ بِشَوْبَتِكَ؟
قَالَ قُلْتُ: رَأَيْتُ مَا يَرَى النَّاسُ فِي مَنَابِهِ. فَقَالَتْ: هَلْ رَأَيْتَ فِيهِمَا شَيْئًا؟ قُلْتُ: لَا. قَالَتْ: فَلَوْ رَأَيْتَ
شَيْئًا غَسَلْتَهُ أَقْدَرَأَيْتَنِي وَإِنِّي لَأَحْكُمُهُ مِنْ تَوْبَةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، يَا أَبَا يَظْفَرِ.

109 --- (290) : Abdullahi'bnü Şihab el-Havlânî şöyle dedi:
Ben Âişe'nin huzuruna inmiştim. İki elbisemin içinde ihtilâm oldum. Ve
bu elbiseleri suda yıkadım. Bu sırala Âişe'ye hizmet eden bir genç kız
beni gördü ve Âişe'ye haber verdi. Âişe bana haber gönderip şöyle sordu:
İki elbisene yaptığın işe seni sevkeden nedir? Uyuyan kimsenin uyku-
sunda gördüğü şeyi gördüm, dedim. Elbiselerde birşey gördün mü? dedi.
Hayır, dedim. Şayet birşey görmüş olsaydın onu yıkardın. Şüphesiz bili-
rim ki ben, kendim onu Rasûlullah (S) ın elbibesinden kuru olarak tır-
nağımla kazır, ovalardım, dedi.

(٢٢) بَابُ نَوَاسِ الرِّمِّ وَكَيْفَةِ غَسَدِ

١١٠ -- (٢٩١) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ. حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ.
ع وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ (وَاللَّهُ ظُهُ) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ؛ قَالَ: حَدَّثَنِي
قَائِمَةٌ مِنْ أَتْمَاءَ؛ قَالَتْ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ. فَقَالَتْ: إِحْدَانَا يُصِيبُ تَوْبَهَا مِنْ دَمِ الْخَيْضَةِ.
كَيْفَ نَعْمَعُ بِهِ؟ قَالَ: «نَحْنُهُ». ثُمَّ تَقَرَّصُهُ بِالْمَاءِ. ثُمَّ تَنْفِخُهُ. ثُمَّ تُصَلِّي فِيهِ.

(...) وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ . ع وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ . أَخْبَرَنِي ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي
يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَالِمٍ وَمَالِكُ بْنُ أَنَسٍ وَعَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ . كُلُّهُمْ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ .
وَبِإِسْنَادِ حَدِيثِ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ .

(33) KANIN PİSLİĞİ VE YIKAMA KEYFİYETİNE DÂİR BÂB

—oOo—

110 — (291) : Hişâmu'bnü Urve şöyle dedi:

Bana Fâtıma, Ema'dan tahdîs etti. Esmâ şöyle demiştir:

Peygamber (S) e bir kadın geldi " ve: Bizden birimizin elbisesine hayız kanından isabet ederse onu nasıl yapsın? diye sordu. (Rasûlullah): «Elbiseni (eliyle) ovalar, sonra onu su ile (yıkayıp) sıkar. Sonra azar azar üzerine su döser. Daha sonra onunla namaz kılar» buyurdu.

..... : Burada İbnu Numeyr, Abdullahi'bnü Sâlim, Mâlikü'bnü Enes ve Amru'bnü'l-Hâris, bunların hepsi de Hişâmu'bnü Urve'den bu isnad ile bundan önceki Yahya'bnü Saî'd hadis'inin benzerini rivâyet ettiler.

(۳۴) بَابُ الرَّبْلِ عَلَى نَجَاسَةِ الْبَوْلِ وَوَعُوبِ الْإِسْتِمْرَاءِ مِنْهُ

۱۱۱ — (۲۹۲) وَحَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْأَشْجُ وَأَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ (قَالَ
إِسْحَاقُ: أَخْبَرَنَا . وَقَالَ الْآخَرَانِ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ) . حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ . قَالَ: سَمِعْتُ مُجَاهِدًا يُحَدِّثُ عَنْ
طَاوُسٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى قَبْرَيْنِ فَقَالَ «أَمَا إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ . وَمَا يُعَذَّبَانِ
فِي كَبِيرٍ . أَمَا أَحَدُهُمَا فَكَانَ يَمُوتُ بِالنِّبَمَةِ . وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنْ بَوْلِهِ» قَالَ
فَدَمًا يَسِيلُ رَطْبُ فَشَقَّ بَانَتَيْنِ . ثُمَّ غَرَسَ عَلَى هَذَا وَاحِدًا، وَعَلَى هَذَا وَاحِدًا . ثُمَّ قَالَ «لَعَلَّهُ
أَنْ يُخَفَّفَ عَنْهُمَا . مَا لِي يَتَسَاء» .

(...) حَدَّثَنِيهِ أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ الْأَزْدِيُّ . حَدَّثَنَا مُطَى بْنُ أَسَدٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ عَنْ سُلَيْمَانَ
الْأَعْمَشِ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ «وَكَانَ الْآخَرُ لَا يَسْتَتِرُهُ عَنِ الْبَوْلِ (أَوْ مِنَ الْبَوْلِ)»

(34) SİDİĞİN PİSLİĞİNE VE ONDAN BERİLİK İSTEMENİN
VÜCÛBUNA DELİL BÂBİ

111 — (292) : İbnu Abbas (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) iki kabir yanına uğradı ve şöyle buyurdu: «Dikkat edin. Bunlar muhakkak azab olunuyorlar. Hem de büyük bir şeyden dolayı azab olunmuyorlar». Onlardan biri koğuculuk yapardı. Diğeri ise sidiğinden çekinmez, sakınmazdı.

Râvî dedi ki: Rasûlullah sonra yaş bir hurma değneği istedi. Sonra değneği iki parça etti. Sonra şunun üzerine bir neğnek ve şunun üzerine de bir değnek dikti. Sonra: «Bunlar tâze kaldıkca belki (onlardan azabları) hafifletilir» buyurdu.

..... : Burada bu hadis'i Suleyman el-A'meş de bu isnad ile rivâyet etmiştir. Ancak bunda Rasûlullah: «Diğeri ise sidikten sakınmazdı» buyurmuştur.

18. Bunların büyük bir şey olmamaları, birkaç damla sidikten sakınılmaması veya dile kolay gelen birkaç söz sarfedilmesi itibarıyledir. Yoksa haddizatında her ikisinin, hele kovuculuğun ma'sıyyet olması dolayısıyla büyük olması lâzım geleceğine işaret buyurmak istemiştir.

«وتقولون بأفواهكم ما ليس لكم به علم وتحسبونه هينا وهو عند الله عظيم»

: Hiçbir bilginiz olmayan şeyi ağızlarınızla söylüyorsunuz ve bu kolay sanıyorsunuz. Halbuki bu, Allah indinde büyüktür (en-Nûr: 15).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۳ - کتاب الحيض

(۱) باب مباشرة الحائض فوق الإزار

۱ - (۲۹۳) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ (قَالَ إِسْحَاقُ : أَخْبَرَنَا . وَقَالَ الْآخَرَانِ : حَدَّثَنَا جَرِيرٌ) عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ الْأَسْوَدِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : كَانَ إِحْدَانَا ، إِذَا كَانَتْ حَائِضًا ، أَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَتَأْتِرُ بِإِزَارٍ ، ثُمَّ يُبَايِسُهَا .

RAHMÂN VE RAHİM OLAN ALLAH'IN İSMİYLE

3 — KİTÂBU'L-HAYZ

(1) ELBİSE ÜSTÜNDEN HAYIZLI KADINA YAKLAŞMA BÂBİ

—oOo—

1 — (293) : Aîşe (R) şöyle dedi:

İçimizden (yani ummehâtu'l-mu'minîn'den) biri hayızlı olduğu zaman Hasûlullah (S) ona emrederdi. O da bir izar (fûta) bağlardı. Sonra kendisi kadınla mübâşeret ederdi.

۲ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ . م وَحَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ (وَاللَّفْظُ لَهُ) أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ . أَخْبَرَنَا أَبُو إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَسْوَدِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : كَانَ إِحْدَانَا ، إِذَا كَانَتْ حَائِضًا ، أَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ تَأْتِرَ فِي قَوْمِ حَيْضَتِهَا . ثُمَّ يُبَايِسُهَا . قَالَتْ : وَأَيْكُمْ يَمْلِكُ إِرْبَهُ كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَمْلِكُ إِرْبَهُ .

2 — () : Âişe (R) şöyle dedi: İçimizden biri hayızlı olduğu zaman Rasûlullah (S) ona, hayzın hemen başlangıcında iken fûta bağlamasını emreder, ondan sonra onunla mübâşeret eylerdi. Âişe dedi ki: Halbuki sizin hanginiz nefesine Rasûlullah'ın nefesine mâlik olduğu kadar mâlik olabilir?

۳ — (۲۹۴) : أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَدَّادٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ؛ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُبَاشِرُ نِسَاءَهُ فَوْقَ الْإِزَارِ، وَهُنَّ حَائِضٌ.

3 — (294) : Meymûne (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S), kadınlar hayızlı bulundukları zaman onlarla izar üstünden mübâşeret ederdi.

(۲) بَابُ الْمُطَاعِ مَعَ الْحَائِضِ فِي لَحَافٍ وَامْرَأَةٍ

۴ — (۲۹۵) : حَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ. أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ عَنْ غُرْمَةَ. مَحْ وَحَدَّثَنَا هَرُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ وَأَحْمَدُ بْنُ عِيسَى. قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي غُرْمَةُ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ كُرَيْبٍ، مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ مَيْمُونَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَضْطَجِعُ مَعِي وَأَنَا حَائِضٌ، وَيَنِي وَيَنِيهِ نَوْبٌ.

(2) HAYIZLI İLE BERABER BİR YORGAN ALTINDA YATMA BÂBİ

—oOo—

4 — (295) : İbnu Abbas'ın azadısı Kurayb şöyle dedi: Ben, Peygamber (S) in zevcesi Meymûne'den işiddim, o:

Rasûlullah (S) ben hayızlı iken aramızda bir elbise olduğu halde benim ile beraber yatardı, dedi.

۵ — (۲۹۶) : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى. حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ. حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ. حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ؛ أَنَّ زَيْنَبَ بِنْتَ أُمِّ سَلَمَةَ حَدَّثَتْهُ؛ أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ حَدَّثَتْهَا قَالَتْ: يَدْنِي أَنَا مُضْطَجِعَةٌ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الْحِمِيلَةِ. إِذْ حِضْتُ. فَاسْتَلَّتْ. فَأَخَذْتُ ثِيَابَ حَيْضَتِي فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَنْقَسْتِ؟» قُلْتُ: نَعَمْ. فَدَعَانِي فَاضْطَجَعْتُ مَعَهُ فِي الْحِمِيلَةِ. قَالَتْ: وَكَانَتْ هِيَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَسَلَّلَانِ، فِي الْإِنَاءِ الْوَاحِدِ، مِنَ الْجَنَابَةِ.

5 — (296) : Mü'minlerin anası Ümmü Seleme (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) ile beraber bir abaya bürünerek yatıyorduk. Derken adetimi gördüm. Yavaşca vısıvısıp hayıza mahsus elbisemi giy-

dim. Rasûlullah bana: Adetin mi geldi? diye sordu. Evet, dedim. Bunun üzerine beni çağırdı. Saçaklı kadifenin altında kendileriyle birlikte yat-tım. Kendisi dedi ki: Ümmü Seleme ve Rasûlullah cünüblükten çıkmak için bir kab içinde yıkanırlandı.

(۳) باب جواز غسل الحائض رأس زوجها وتزويده وطهارة سورها وانظر في مبرها وقراءة الضميمة فيه

٦ - (٢٩٧) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عُمَرَ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ، إِذَا اعْتَكَفَ، يُدْنِي إِلَى رَأْسِهِ فَأَرْجُلُهُ. وَكَانَ لَا يَدْخُلُ الْبَيْتَ إِلَّا لِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ.

(3) HAYIZLI KADININ, EŞİNİN BAŞINI YIKAYIP TARAMASI, ARTIĞININ TEMİZLİĞİ, KUCAĞINA YASLANIP ORADA KUR'ÂN OKUMANIN CEVÂZİ BÂBİ

—oOo—

6 — (297) : Âişe (R) şöyle dedi: Peygamber (S) itikâfa girdiği zaman başını bana yaklaştırırdı da, ben de onu tarardım. İnsanın zarûrî hâceti olmak müstesna kendisi eve girmezdi.

٧ - (...) وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ. حَدَّثَنَا لَيْثٌ. ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْجٍ. قَالَ: أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ وَعُمَرَ ابْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ؛ أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: إِنْ كُنْتُ لَأَدْخُلُ الْبَيْتَ لِحَاجَةٍ. وَالْمَرِيضُ فِيهِ. فَمَا أَسْأَلُ عَنْهُ إِلَّا وَأَنَا مَارَةٌ. وَإِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيَدْخُلُ عَلَى رَأْسِهِ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَأَرْجُلُهُ. وَكَانَ لَا يَدْخُلُ الْبَيْتَ إِلَّا لِحَاجَةٍ. إِذَا كَانَ مُتَشَكِّفًا. وَقَالَ ابْنُ رُمْجٍ: إِذَا كَانُوا مُتَشَكِّفِينَ.

7 — () : Peygamber (S) in zevcesi Âişe (R) şöyle dedi: Şu muhakkak ki ben (itikâfta iken) zarûrî hacet sebebiyle eve girerdim. Evde (birisi) hasta bulunduğu halde ben onun halini sormam, sadece uğ-rar geçerdim. Rasûlullah (S) da mescidde (itikâf eder) iken başını hücreme sokar, be de saçını (hayızlı olduğum halde) tarardım.

Yine Rasûlullah itikâfta iken odaya girmezdi. Yalnız zarûrî bir ihtiyaç sebebiyle girerdi.

İbnu Rumh: İtikâflı oldukları zaman, demiştir.

٨ - (...) وَحَدَّثَنِي هَرُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ. حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي عُمَرُو بْنُ الْحَارِثِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ نَوْفَلٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزَّيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُخْرِجُ إِلَى رَأْسِهِ مِنَ الْمَسْجِدِ. وَهُوَ مُجَاوِرٌ. فَأَغْسِلُهُ وَأَنَا حَائِضٌ.

8 -- () : Peygamber (S) in zevcesi Âişe (R): Rasûlullah (S) mücâvir (mu'tekif) iken mescidin içinden başını bana doğru çıkarırdı da ben de hayızlı olduğum halde onu, yıkardım, dedi.

۹ - (...) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنْ هِشَامٍ . أَخْبَرَنَا عُرْوَةُ عَنْ عَائِشَةَ ؛ أَنَهَا قَالَتْ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُدْنِي إِلَيَّ رَأْسَهُ وَأَنَا فِي حُجْرَتِي . فَأَرْجُلُ رَأْسِهِ وَأَنَا حَائِضٌ .

9 — () : Âişe (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) ben hücremin içindé iken başını bana yaklaştırırdı da ben de hayızlı olduğum halde onun başını yıkardım.

۱۰ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ زَائِدَةَ ، عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنِ الْأَسْوَدِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : كُنْتُ أُغْسِلُ رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا حَائِضٌ .

10 — () : Âişe (R): Ben Rasûlullah (S) in başını hayızlı bulunduğum halde yıkardım, dedi.

۱۱ - (۲۹۸) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ (قَالَ يَحْيَى: أَخْبَرَنَا . وَقَالَ الْآخَرَانِ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ) عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ عُبَيْدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « تَأْوِيلِي الْحُمْرَةَ مِنَ الْمَسْجِدِ » قَالَتْ فَقُلْتُ : إِنِّي حَائِضٌ . فَقَالَ « إِنَّ حَيْضَتَكَ لَيْسَتْ فِي يَدِكَ » .

11 — (298) : Âişe (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) kendisi mescidin içinde iken bana hitaben: «Seccâdeyi bana uzatıver» dedi. Ben de: Ben hayızlıyım, dedim. Bunun üzerine: «Muhakkak ki senin hayzın, elinde değildir» buyurdu.

۱۲ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ عَنْ حَجَّاجٍ وَابْنِ أَبِي غَنِيَّةٍ ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ عُبَيْدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ أَتَأْوِلَهُ الْحُمْرَةَ مِنَ الْمَسْجِدِ . فَقُلْتُ : إِنِّي حَائِضٌ . فَقَالَ « تَأْوِيلُهَا . فَإِنَّ الْحَيْضَةَ لَيْسَتْ فِي يَدِكَ » .

12 — () : Âişe (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) mescidin içinaeyken kendisine seccâdeyi uzatıvermemi emretti. Ben hayızlıyım, dedim. Bunun üzerine: «Onu bana uzat, şüphe yok ki hayızlılık senin kendi elinde değildir» buyurdu.

۱۳ - (۲۹۹) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَأَبُو كَامِلٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ. كُلُّهُمْ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ.
قَالَ زُهَيْرٌ: حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ يَزِيدَ بْنِ كَيْسَانَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: يَدْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
فِي الْمَسْجِدِ. فَقَالَ «يَا عَائِشَةُ! نَأْوِلِيَنِ الثَّوْبَ» فَقَالَتْ: «إِنِّي حَائِضٌ». فَقَالَ «إِنْ حَيْضَتِكَ لَيْسَتْ
فِي يَدِكَ» فَنَآوَلْتَهُ.

13 -- (299) : Ebû Hureyre (R) söyle dedi:

Rasûlullah (S) mescidde bulunduğu bir sırada: «Yâ Âişe! Elbiseyi bana uzatıver» buyurdu. Âişe ise: Ben hayızlıyım, dedi. Bunun üzerine: «Muhakkak ki senin hayızlılığın senin elinde değildir» buyurdu. Âişe de elbiseyi kendisine verdi.

۱۴ - (۳۰۰) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ. قَالَا: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ مِسْعَرٍ
وَسُفْيَانَ، عَنِ الْقَدَامِ بْنِ شُرَيْجٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: كُنْتُ أَشْرَبُ وَأَنَا حَائِضٌ. ثُمَّ أَنَاوَلُهُ
النَّبِيُّ ﷺ. فَيَضَعُ فَاهُ عَلَى مَوْضِعٍ فِي. فَيَشْرَبُ. وَاتَّمَرَقُ الْعَرَقُ وَأَنَا حَائِضٌ. ثُمَّ أَنَاوَلُهُ النَّبِيُّ ﷺ
فَيَضَعُ فَاهُ عَلَى مَوْضِعٍ فِي.
وَلَمْ يَذْكُرْ زُهَيْرٌ: فَيَشْرَبُ.

14 -- (300) : Âişe (R) söyle dedi: Ben hayızlı iken (birşey) içerdim de sonra onu Peygamber (S) e uzatırdım. O da (mübarek) ağzını benim ağzımın değdiği yere kor ve öyle içerd. Ve yine ben hayızlı olduğum halde bir kemiğin etini ısıırırdım da sonra bunu Peygambere uzatırdım. O da ağzını benim ağzımın değdiği yere koyar (ısıırır) dı.

(عنه)

Züheyr: İçer sözünü zikretmedi.

۱۵ - (۳۰۱) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى. أَخْبَرَنَا دَاوُدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَكِّيُّ عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أُمِّهِ،
عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَكِي فِي حَجْرِي وَأَنَا حَائِضٌ. فَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ.

15 — (301) : Aîşe (R) şöyle dedi: Ben hayızlı iken Peygamber (S) (mübarek) başını kucığıma yaslar, sonra Kur'an okurdu.

١٦ — (٣٠٢) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ . حَدَّثَنَا ثَابِتٌ عَنْ أَنَسٍ ؛ أَنَّ الْيَهُودَ كَانُوا ، إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ فِيهِمْ ، لَمْ يُؤَاكِلُوهَا وَلَمْ يُجَامِسُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ . فَسَأَلَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ ﷺ النَّبِيَّ ﷺ . فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى : وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ (٢/ المائدة/ ٢٢٢) فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « اصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا النِّكَاحَ » فَبَلَغَ ذَلِكَ الْيَهُودَ فَقَالُوا: مَا يُرِيدُ هَذَا الرَّجُلُ أَنْ يَدْعَ مِنْ أَمْرِ نَاسِنَا إِلَّا خَالَفْنَا فِيهِ . فَجَاءَ أَسِيدُ بْنُ حُضَيْرٍ وَعَبَّادُ بْنُ بِشْرٍ فَقَالَا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنَّ الْيَهُودَ تَقُولُ : كَذَا وَكَذَا . فَلَا يُجَامِعُنَّ ؟ فَتَغَيَّرَ وَجْهُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حَتَّى ظَنَنَّا أَنْ قَدْ وَجَدَ عَلَيْهِمَا . فَخَرَجَا فَاسْتَقْبَلَهُمَا هَدِيَّةٌ مِنْ لَبَنٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ . فَأَرْسَلَ فِي آثَارِهِمَا . فَسَقَاهُمَا . فَمَرَفَا أَنْ لَمْ يَجِدْ عَلَيْهِمَا .

16 — (302) : Enes (R) den, (şöyle demiştir): Yarûdiler, içlerinde bir kadın hayız olduğu zaman artık o kadınla beraber yemek yemezler ve evlerde onlarla bir yere gelmezlerdi. Peygamber (S) in ashabı da hayız hususunu kendisine sordular. Bunun üzerine Allah Taâlâ şu (mealdeki) âyetleri indirdi: «Sana kadınların ay halini de soruyorlar. De ki o bir ezâdır. Onun için hayız zamanında kadımlar (ınızla cinsî münasebet) den ayrılın, temizlendikleri vakte kadar kendilerine yaklaşımayın. İyice temizlendiler mi o zaman Allah'ın size emrettiği yerden onlara gidin, herhalde Allah hem çok tevbe edenleri sever, hem çok temizlenenleri sever» (el-Bakara: 222).

Bunun üzerine Rasûlullah (S): «Cinsî münasebet müstesna, herşeyi yapabilirsiniz» buyurdu. Bu, Yahûdilere ulaştı da onlar: Bu zat, bizim işimizden terkettiği her şeyi muhakkak onda bize muhâlefet etmek maksadıyla terk ediyor, dediler. Useydu'bnü Hudayr ile Abbâdu'bnü Bişr geldiler ve: Ya Rasûlellah! Yahûdiler şöyle, şöyle diyorlar. Binaenaleyh biz hayızlı kadınlar ile cinsî münasebette bulunmıyalım mı? dediler. Rasûlullah'ın yüzü değişti. Hatta biz bu iki kişiye darıldı zannettik. Onlar dışarı çıktılar. Fakat tam bu sırada onları, peygambere gelen biri, süt hediyesi ile karşıladı. Hemen kendisi onların izleri üzerinde birini gönderdi ve onlara süt içirdi. Onlar da böylece kendilerine peygamberin gücenmemiş olduğunu anladılar.

(۴) باب المزی

۱۷ - (۳۰۳) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ وَأَبُو مُتَاوِيَةَ وَهَشِيمٌ عَنْ الْأَنْصَسِيِّ ، عَنْ مُنْذِرِ بْنِ يَعْلَى (وَيُكْنَى أبا يَعْلَى) عَنْ ابْنِ الْحَنْفِيَّةِ ، عَنْ عَلِيٍّ ؛ قَالَ : كُنْتُ رَجُلًا مَذَّاءً وَكُنْتُ أَسْتَحْيِي أَنْ أَسْأَلَ النَّبِيَّ ﷺ لِمَكَانِ ابْنَتِهِ . فَأَمَرْتُ الْمُقْدَادَ بْنَ الْأَسْوَدِ . فَسَأَلَهُ فَقَالَ « يَغْسِلُ ذَكَرَهُ . وَيَتَوَضَّأُ » .

(4) MEZİ BÂBİ

—oOo—

17 — (303) : Ali (R) şöyle dedi: Ben mezisi çok bir erkek idim. Kızının mevkiinden dolayı ben Peygamber (S) e bunu sormaktan haya ediyordum. Mikdâdu'bnü Esved'e emrettim de o, kendisine bunu sordu. Bunun üzerine: «Zekerini yıkar ve abdest alır» buyurdu.

۱۸ - (...) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ الْحَارِثِيُّ . حَدَّثَنَا خَالِدٌ (يَعْنِي ابْنَ الْحَارِثِ) حَدَّثَنَا شُعْبَةُ . أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ قَالَ : سَمِعْتُ مُنْذِرًا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ عَلِيٍّ ؛ أَنَّهُ قَالَ : اسْتَحْيَيْتُ أَنْ أَسْأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الْمَذْيِ مِنْ أَجْلِ فَاطِمَةَ . فَأَمَرْتُ الْمُقْدَادَ فَسَأَلَهُ . فَقَالَ « مِنْهُ الْوُضُوءُ » .

18 — () : Ali (R) şöyle dedi: Fâtıma'dan ötürü, Peygamber (S) e meziyi sormaktan utandım da Mikdâd'a emrettim. O da bunu kendisine sordu. Bunun üzerine: «Meziden abdest lâzım gelir» buyurdu.

۱۹ - (...) وَحَدَّثَنَا هَرُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ وَأَمْعَدُ بْنُ عَيْسَى . قَالَا : حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي خُرَّمَةُ بْنُ مُبَكِّيرٍ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ قَالَ : قَالَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ : أَرْسَلْنَا الْمُقْدَادَ بْنَ الْأَسْوَدِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَسَأَلَهُ عَنِ الْمَذْيِ يَخْرُجُ مِنَ الْإِنْسَانِ . كَيْفَ يَفْعَلُ بِهِ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « تَوَضَّأُ وَانْضَحَ فَرَجَكَ » .

19 — () : İbnu Abbâs şöyle dedi: Aliyyu'bnü Ebî Tâlib dedi ki: «Mikdâdu'bnü Esved'i Peygambere yolladık. O da Peygamber'e insandan çıkan meziyi, insan bunun temizliğini nasıl yapar? diye sordu. Rasûlullah (S): «Fecrini yıkayarak abdest al» buyurdu.

(۵) باب غسل الوجه والبرص إذا استنقظ من النوم

۲۰ - (۳۰۴) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ ، عَنْ كُرَيْبٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَقَضَى حَاجَتَهُ . ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ . ثُمَّ نَامَ .

(5) UYKUDAN UYANINCA YÜZÜ VE ELLERİ YIKAMA BÂBİ

—oOo—

20 — (304) : İbnu Abbas'dan: (şöyle demiştir): Peygamber (S) geceleyin kalktı. Hâcetini def' etti. Sonra yüzünü ve ellerini yıkadı, sonra uyudu.

(٦) بَابُ مَوَازِئِ نَوْمِ الْجَنِّبِ ، وَاسْتِحْبَابِ الْوُضُوءِ لِدَوْعِلِ الْمَرْجِ
إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ أَوْ يَشْرَبَ أَوْ يَنَامَ أَوْ يَجَامَعَ

٢١ - (٣٠٥) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ وَمُحَمَّدُ بْنُ رُمْجٍ . قَالَا : أَخْبَرَنَا الْأَيْتُ . ع وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ عَائِشَةَ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَنَامَ ، وَهُوَ جُنْبٌ ، تَوَضَّأَ وَصَوَّاهُ لِلصَّلَاةِ ، فَبَلَ أَنْ يَنَامَ .

(6) CÜNÜB İKEN UYUMANIN CEVÂZİ, UYKU İÇİN ABDEST
ALMANIN, YEMEK, İÇMEK, UYUMAK YAHUT CİMA'
YAPMAK İSTEDİĞİ ZAMAN TENÂSÜL ORGANINI
YIKAMANIN MÜSTAHABLİĞİ BÂBİ

—oOo—

21 — (305) : Aîşe (R) den: (şöyle demiştir:)

Rasûlullah (S) kendisi cünüb iken uyumak istediği vakit yatmadan önce namaz için olan abdesti gibi abdest ahırdı.

٢٢ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ وَوَكَيْعٌ وَغُنْدَرٌ عَنْ شُعْبَةَ ، عَنْ الْحَكَمِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ الْأَسْوَدِ ، عَنْ عَائِشَةَ : قَالَتْ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا كَانَ جُنْبًا ، فَأَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ أَوْ يَنَامَ ، تَوَضَّأَ وَصَوَّاهُ لِلصَّلَاةِ .

(...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . ع وَحَدَّثَنَا عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ : حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . قَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى فِي حَدِيثِهِ : حَدَّثَنَا الْحَكَمُ . سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ يُحَدِّثُ

22 — () : Aîşe şöyle dedi: Rasûlullah (S) cünüb olup da yemek, yahut da uyumak isterse namaz için olan abdesti gibi abdest alırdı.

..... : Burada Muhammedu'bnü Ca'fer ve Şu'be bu isnad ile aynı hadis'i tahdis etmişlerdir. İbnu Musenna kendi hadis'inde bize Hakem tahdis etti. İbrahim'i tahdis ederken dinledim, demiştir.

۲۳ - (۳۰۶) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدِّسِيُّ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا بِحْنِي (وَهُوَ ابْنُ سَعِيدٍ) عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ نُمَيْرٍ . وَاللَّفْظُ لهُمَا (قَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ : حَدَّثَنَا أَبِي . وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ : حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ) قَالَا : حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ ابْنِ مُرَّةٍ ؛ أَنَّ مُرَّةَ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَرَأَيْدُ أَحَدُنَا وَهُوَ جُنُبٌ ؟ قَالَ « نَعَمْ . إِذَا تَوَضَّأَ » .

23 — (306) : Ibnu Umer (R) den: Umer: Ya Rasûlallah! Bizden birimiz cünüb olduğu halde uyur mu? diye sordu. Rasûlullah da: «Evet, abdest aldığı zaman» buyurdu.

۲۴ - (...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ . أَخْبَرَنِي نَافِعٌ عَنْ ابْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ مُرَّةَ اسْتَفَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ : هَلْ يَنَامُ أَحَدُنَا وَهُوَ جُنُبٌ ؟ قَالَ « نَعَمْ . لِيَتَوَضَّأَ ثُمَّ لِيَتِمَّ . حَتَّى يَغْتَسِلَ إِذَا شَاءَ » .

24 — () : (İbnu Umer şöyle demiştir:) Umer, Peygamber (S) den fetva istedi. Bizden biri cünüb iken uyuyabilir mi? dedi. «Evet, abdest alsın. Sonra isterse yıkanacağı zamana kadar uysun» buyurdu.

۲۵ - (...) وَحَدَّثَنَا بِحْنِي بْنُ نَحْيٍ قَالَ : قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ ؛ قَالَ : ذَكَرَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ نَصِيْبُهُ جَنَابَةٌ مِنَ اللَّيْلِ . فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « تَوَضَّأَ . وَاعْتَسَلَ ذَكَرَكَ . ثُمَّ نِمَّ » .

25 — () : Ibnu Umer (R) şöyle dedi: Umeru'bnu'l-Hat-tâb, geceleyin kendisine cünüblük isabet eder olduğunu Rasûlullah'a zikretti. Rasûlullah (S) da ona: «Abdest al, zekerini yıka, sonra uyu» buyurdu.

۲۶ - (۳۰۷) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَيْسٍ ، قَالَ : سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنْ وَتَرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَذَكَرَ الْحَدِيثَ . قُلْتُ : كَيْفَ كَانَ يَصْنَعُ فِي الْجَنَابَةِ ؟ أَوْ كَانَ يَغْتَسِلُ قَبْلَ أَنْ يَنَامَ أَمْ يَنَامُ قَبْلَ أَنْ يَغْتَسِلَ ؟ قَالَتْ : كُنْ ذَلِكَ قَدْ كَانَ يَفْعَلُ . رَبُّمَا اغْتَسَلَ فَنَامَ وَرَبُّمَا تَوَضَّأَ فَنَامَ . قُلْتُ : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي الْأَمْرِ سَعَةً .

(...) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ ع وَحَدَّثَنِي هَرُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْبَلِيُّ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . جَمِيعًا عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلَهُ

26 -- (307) : Abdullahî'bnü Ebî Kays şöyle dedi: Âişe'ye Rasûlullah (S) in Vitir namazından sordum. Hadis'i zıkr etti. Dedim ki: (Cinüblükte nasıl yapardı? Uyumadan önce yıkanır mıydı yoksa yıkanmadan uyur muydu? Âişe: Bunların hepsini yapardı. Bazan yıkanır, sonra uyur. Bazan ise abdest alır da uyur, dedi. Ben: *Her işte bir genişlik halkeden Allah'a hamdolsun*, dedim.

..... : Burada Abdurrahmâni'bnü Mehdî ve İbnü Vehb beraberce Muâviyetu'bnü Sâlih'den bu isnad ile bundan önceki hadisin benzerini rivâyet ettiler.

٢٧ - (٣٠٨) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو كَرِيمٍ . أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ . ع وَحَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ النَّاقِدِ وَابْنُ عُثَيْمٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْفَرَزْدِيُّ . ع كُلُّهُمْ عَنْ عَاصِمٍ ، عَنْ أَبِي التَّوَكُّلِ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ أَهْلُهُ ، ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَمُودَ ، فَلْيَتَوَضَّأْ » .
رَأَى أَبُو بَكْرٍ فِي حَدِيثِهِ : يَتَنَهَّمَا وَضُوءًا . وَقَالَ : ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَمُودَ .

27 - (308) : Ebû Sa'îd Hudrî (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) buyurdu ki «Sizden biri ehline vardığı (yani cimâ' ettiği) zaman sonra tekrarlamak isterse, arada bir abdest alsın».

Ebû Bekr hadîs'inde şunu ziyade etti: İkisi arasında bir abdest almak vardır. Ve sonra tekrar avdet etmeyi isteyebilir, dedi.

٢٨ - (٣٠٩) وَحَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي شُعَيْبٍ الْحَرَّانِيُّ . حَدَّثَنَا مِسْكِينُ (يَعْنِي ابْنَ مُكَيْمٍ الْخِزَّانِي) عَنْ شُعْبَةَ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ أَنَسٍ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ بِسُلٍّ وَاحِدٍ .

28 - (309) : Enes'den: (şöyle demistir:) Peygamber (S) kadınlarını dolaşır, sonunda bir gusül yapardı.

(٧) بَابُ وَجُوبِ الْغُسْلِ عَلَى الْمَرْأَةِ بِمَخْرُوجِ الْمَاءِ مِنْهَا

٢٩ - (٣١٠) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ الْحَنْظَلِيُّ . حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ . قَالَ : قَالَ إِسْحَاقُ بْنُ أَبِي ظَلْحَةَ : حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ؛ قَالَ : جَاءَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ (وَهِيَ جَدَّةُ إِسْحَاقَ) إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَقَالَتْ لَهُ ، وَعَائِشَةُ عِنْدَهُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! الْمَرْأَةُ تَرَى مَا يَرَى الرَّجُلُ فِي النَّمَامِ . فَتَرَى مِنْ قَمِيصِهَا مَا يَرَى الرَّجُلُ مِنْ قَمِيصِهِ . فَقَالَتْ عَائِشَةُ : يَا أُمَّ سُلَيْمٍ ! فَضَحْتَ النَّسَاءَ . تَرَبَّتْ يَمِينُكَ . فَقَالَ لِعَائِشَةَ « بَلْ أَنْتِ . فَتَرَبَّتْ يَمِينُكَ . نَعَمْ . فَلْتَتَّقِسِلْ . يَا أُمَّ سُلَيْمٍ ! إِذَا رَأَتْ ذَلِكَ » .

(7) KENDİSİNDEN MENİ ÇIKMAKLA KADINA YIKANMANIN
VÂCİB OLMASI BÂBİ

—oOo—

29 — (310) : Enesu'bnü Mâlik (R) şöyle dedi: Ummu Suleym (ki bu kadın hadîs'i rivâyet eden İshak'ın ninesidir) Rasûlullah'a geldi. Âişe de Rasûlullah'ın yanında bulunduğu halde:

Ya Rasûlallah! Kadın uykuda erkeğin gördüğünü görür, dolayısıyla erkeğin kendi nefsinden hissettiği şeyi, kadın da kendi nefsinden hisse-der, dedi. Bunun üzerine Âişe: Ya Umme Suleym! Kadınların gizli şeyini açığa çıkardın! Elin toprağa gelsin, dedi. Rasûlullah (S) da Âişe'ye hitaben: «Bunun sana söylenmesi daha haklıdır. Senin elin topraklansın! Evet ya Umme Suleym! Kadında bunu gördüğü zaman yıkanmalıdır» buyurdu.

۳۰ — (۳۱۱) : حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ . حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْجٍ . حَدَّثَنَا سَعِيدٌ عَنْ قَتَادَةَ ؛ أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَهُمْ ؛ أَنَّ أُمَّ سُلَيْمٍ حَدَّثَتْ ؛ أَنَّهَا سَأَلَتْ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْمَرْأَةِ تَرَى فِي مَنَامِهَا مَا يَرَى الرَّجُلُ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِذَا رَأَتْ ذَلِكَ الْمَرْأَةُ فَلْتَمْتَسِلْ » . فَقَالَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ : وَاسْتَحْيَيْتُ مِنْ ذَلِكَ قَالَتْ : وَهَلْ يَكُونُ هَذَا ؟ فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ « نَعَمْ . فَنَ أَنْ يَكُونَ الشَّبَهُ . إِنْ مَاءَ الرَّجُلِ غَلِيظٌ أَيْضُ . وَمَاءَ الْمَرْأَةِ رَقِيقٌ أَصْفَرُ . فَنَ أَيُّهَا عَلَا ، أَوْ سَبَقَ ، يَكُونُ مِنْهُ الشَّبَهُ » .

30 — (311) : Enesu'bnü Mâlik (R) şöyle dedi: Ona da biz-zat Ummu Suleym söylemiştir: Ummu Suleym, Peygamber'e erkeğin gördüğü şeyi, uykusunda iken gören kadın hakkında sual sordu. Rasûlullah (S): «Kadın bunu gördüğü zaman yıkansın» buyurdu. Ummu Suleym «Kadının görmesi olur mu?» demekten utandığım halde bunu sordum. Bunun üzerine Allah'ın peygamberi: «Evet yoksa benzerlik nereden olur? Erkeğin suyu galiz (koyu) ve beyazdır. Kadının suyu ise ince ve sarıdır. Bu iki sudan hangisi galib gelir, yahut ileriye geçerse işte benzerlik ondan olur» buyurdu.

۳۱ — (۳۱۲) : حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ رُشَيْدٍ . حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عُمَرَ . حَدَّثَنَا أَبُو مَالِكٍ الْأَشْجَعِيُّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ قَالَ : سَأَلْتُ امْرَأَةً رَسُولَ اللَّهِ ﷺ : عَنِ الْمَرْأَةِ تَرَى فِي مَنَامِهَا مَا يَرَى الرَّجُلُ فِي مَنَامِهِ ؟ فَقَالَ « إِذَا كَانَ مِنْهَا مَا يَكُونُ مِنَ الرَّجُلِ ، فَلْتَمْتَسِلْ » .

31 — (312) : Enesü'bnu Mâlik (R) şöyle dedi:

Bir kadın, Peygambere, erkeğin uykusunda iken gördüğü şeyi, uykusu içinde gören kadın hakkında sordu da, Rasûlullah (S): «Erkekten meydana gelen şey, kadından meydana geldiği zaman kadın da yıkansın» buyurdu.

۳۲ — (۳۱۲) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ . أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ زَيْنَبِ بِنْتِ أَبِي سَلَمَةَ ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ ؛ قَالَتْ : جَاءَتْ أُمَّ سَلِيمٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ . فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْخَلْقِ قَهْلٌ عَلَى الْمَرْأَةِ مِنْ غُسْلِ إِذَا اخْتَلَمَتْ ؛ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « نَعَمْ » . إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ ، فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! وَتَحْتَلِمُ الْمَرْأَةُ ؛ فَقَالَ « تَرَبَّتْ بِذَلِكَ . فِيمَ يُشَبِّهُهَا وَلَدُهَا » . (....) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ قَالَا : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ . ع وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ . جَمِيعًا عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلَ مَعْنَاهُ . وَزَادَ : قَالَتْ قُلْتُ : فَضَحَّتِ النِّسَاءُ . (۳۱۲) وَحَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ شُعَيْبٍ بْنُ اللَّيْثِ . حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي . حَدَّثَنِي عُقَيْلُ بْنُ خَالِدٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ ؛ أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَتْهُ ؛ أَنَّ أُمَّ سَلِيمٍ (أُمَّ بَنِي أَبِي طَلْحَةَ) دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . بِمَعْنَى حَدِيثِ هِشَامٍ . غَيْرَ أَنَّ فِيهِ قَالَ قَالَتْ عَائِشَةُ : فَقُلْتُ لَهَا : أَفَ لَكَ ! أَرَأَى الْمَرْأَةَ ذَلِكَ ؟

32 — (313) : Ummu Seleme (R) şöyle dedi:

Ummu Suleym, Peygamberin yanına geldi ve: Ya Rasûlallah! «Şüphesiz Allah hakk (ı beyan etmek) dan haya etmez» — el-Ahzâb: 53 — Bir kadın ihtilâm olursa gusûl etmesi icabeder mi? diye sordu. Rasûlullah (S): «Suyu (meniyi) gördüğünde, evet» cevabını verdi. Hemen Ummu Seleme: Ya Rasûlallah! Kadınlar da ihtilâm olur mu? dedi. Bunun üzerine Rasûlullah:

«İki elin topraklansın! (Bu olmasa) çocuğu kendisine ne ile benziyebilir?» buyurdu.

..... : Burada Vekî' ve Sufyan beraberce Hişâmu'bnu Urve'den bu isnad ile o hadis'in benzerini rivâyet ettiler. Burada: Kadınları rüsvay ettin, dedim kısmı ziyade olmuştur.

(314) : Burada Peygamber (S) in zevcesi Âişe: (Ebû Talha oğullarının anası) Ummu Suleym Rasûlullah'ın huzuruna girdi, diyerek Hişâm hadîsinin ma'nâsını haber vermiştir. Ancak burada Âişe: Ben ona: Uf sana be! Hiç kadın onu görür mü? dedim, demiştir.

۳۳ - (...) حَدَّثَنَا إِسْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى الرَّازِيُّ وَسَهْلُ بْنُ عُثْمَانَ وَأَبُو كُرَيْبٍ. وَالْفُظَّالِيُّ الْكُوفِيُّ. قَالَ سَهْلٌ: حَدَّثَنَا. وَقَالَ الْآخَرَانِ: أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مُصَنَّبِ بْنِ شَيْبَةَ، عَنْ مُسَافِعِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ: هَلْ تَغْتَسِلُ الْمَرْأَةُ إِذَا احْتَلَمَتْ وَأَبْصَرَتِ الْمَاءَ؟ فَقَالَ «نَعَمْ» فَقَالَتْ لَهَا عَائِشَةُ: تَرَبَّتْ بِذَلِكَ. وَأَلَتْ. قَالَتْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «دَعِيهَا». وَهَلْ يَكُونُ الشَّبَهُ إِلَّا مِنْ قَبْلِ ذَلِكَ. إِذَا عَلَا مَاءُهَا مَاءَ الرَّجُلِ أَشْبَهَ الْوَلَدُ أَخُوَالَهُ. وَإِذَا عَلَا مَاءُ الرَّجُلِ مَاءَهَا أَشْبَهَ أَعْمَامَهُ.

33 - () : Aïşe (R) den: (şöyle demiştir:) Bir kadın Rasûlullah (S): «İhtilâm olduğu ve suyu gördüğü zaman kadın yıkanır mı? diye sordu. Rasûlullah: Evet, diye cevap verdi. Aïşe kadına: İki elin toprağa ve yassı demirli harbeye gelsin, dedi. Rasûlullah (S) da: «Hanımı serbest bırak, benzerlik ancak bu su cihetinden olur. Kadının suyu erkeğin suyuna gâlip gelince çocuk dayılarına benzer. Erkeğin suyu kadının suyuna gâlip geldiği zaman, çocuk amcalarına benzer» buyurdu.

(۸) باب يابہ صفۃ منی الرجل والمرأة وأدۃ الولد فحلو من مائہما

۳۴ - (۳۱۵) حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحُلَوَانِيُّ. حَدَّثَنَا أَبُو تَوْبَةَ (وَهُوَ الرَّيِّسُ بْنُ نَافِعٍ) حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ (يَعْنِي ابْنَ سَلَامٍ) عَنْ زَيْدِ بْنِ (يَعْنِي أَخَاهُ): أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَلَامٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو أَسْمَاءَ الرَّحْبِيُّ: أَنَّ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حَدَّثَهُ قَالَ: كُنْتُ فَأَتَمَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَجَاءَ حَبْرٌ مِنْ أَهْلِ الْيَهُودِ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدُ! فَدَفَعْتُهُ دَفْعَةً كَادَ يُصْرَعُ مِنْهَا. فَقَالَ: لِمَ تَدْفَعُنِي؟ فَقُلْتُ: أَلَا تَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَقَالَ الْيَهُودِيُّ: إِنَّمَا نَدْعُوهُ بِاسْمِهِ الَّذِي سَمَّاهُ بِهِ أَهْلُهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنْ اسْمِي مُحَمَّدٌ الَّذِي سَمَّانِي بِهِ أَهْلِي» فَقَالَ الْيَهُودِيُّ: جِئْتُ أَسْأَلُكَ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَيَنْفَعُكَ شَيْءٌ؟» قَالَ: «أَسْمَعُ بِأَذُنِي». فَتَكَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِعُودٍ مَعَهُ. فَقَالَ «سَلْ» فَقَالَ الْيَهُودِيُّ: أَيْنَ يَكُونُ النَّاسُ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «هُمْ فِي الظُّلْمَةِ دُونَ الْجِسْرِ» قَالَ: «فَمَنْ أَوَّلُ النَّاسِ إِجَارَةٌ؟» قَالَ «فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ» قَالَ الْيَهُودِيُّ: فَمَا تُحَفِّظُهُمْ حِينَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ؟ قَالَ «زِيَادَةُ كَيْدِ الثُّونِ» قَالَ: فَمَا غِذَاؤُهُمْ عَلَى إِثْرِهَا؟ قَالَ «يُنَحَّرُ لَهُمْ ثَوْرُ الْجَنَّةِ الَّذِي كَانَ يَأْكُلُ مِنْ أَطْرَافِهَا» قَالَ: فَمَا شَرَابُهُمْ عَلَيْهِ؟ قَالَ «مِنْ عَيْنٍ فِيهَا تُسَمَّى سَلْسِبِيلًا» قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: وَجِئْتُ أَسْأَلُكَ عَنْ شَيْءٍ لَا يَعْلَمُهُ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ رَجُلٌ أَوْ رَجُلَانِ. قَالَ «بَنَفْعِكَ إِنْ حَدَّثْتُكَ؟» قَالَ: «أَسْمَعُ بِأَذُنِي». قَالَ جِئْتُ أَسْأَلُكَ عَنِ الْوَلَدِ؟ قَالَ «مَاءُ الرَّجُلِ أَيْتُسُّ

وَمَا الْمَرْأَةُ أَمْشَرُ. فَإِذَا اجْتَمَعَا، فَقَالَ مَبْنِي الرَّجُلِ مَبْنِي الْمَرْأَةِ، أَذْكَرَا. بِإِذْنِ اللَّهِ. وَإِذَا غَلَا مَبْنِي الْمَرْأَةِ مَبْنِي الرَّجُلِ، آتَانَا. بِإِذْنِ اللَّهِ. قَالَ الْيَهُودِيُّ: لَقَدْ حَدَّثْتُ. وَإِنَّكَ لَنَبِيٌّ. ثُمَّ انْصَرَفَ فَذَهَبَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لَقَدْ سَأَلَنِي هَذَا عَنِ الذِّبْيِ سَأَلَنِي عَنْهُ. وَمَا لِي أَعْلَمُ بِشَيْءٍ مِنْهُ. حَتَّى آتَانِي اللَّهُ بِهِ».

(...) وَحَدَّثَنِيهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ. أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ. حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلَامٍ، فِي هَذَا الْإِسْنَادِ، بِشَيْءٍ. غَيْرُ أَنَّهُ قَالَ: كُنْتُ فَأَعِدُّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. وَقَالَ: زَائِدَةُ كَبِدِ الذُّونِ. وَقَالَ: أَذْكَرَ وَأَنْثَى. وَلَمْ يَقُلْ: أَذْكَرَا وَأَنْثَا.

(8) ERKEK VE KADIN MENİLERİNİN SIFATINI, ÇOCUĞUN DA HER İKİSİNİN SUYUNDAN YARADILMIŞ OLMASINI BEYÂN BÂBİ

—oOo—

34 — (315) : Rasûlullah (S) ın azadlığı Sevbân şöyle dedi: Ben Rasûlullah'ın yanında ayakta duruyordum. Derken Yahûdî âlimlerinden bir âlim geldi. Esselâmu aleyke ya Muhammed! dedi. Ben onu bir ittim ki, nerede ise bu itmeden yere yıkılacaktı. Beni niçin itiyorsun? dedi. Ya Rasûlallah! demez misin? dedim. Yahûdî: Biz onu, ancak âilesinin vermiş olduğu ismiyle çağırıyoruz, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah: «Şüphesiz benim ismim, âilemin bana isim yapmış olduğu *Muhammed*'dir» buyurdu.

Sonra Yahûdî: Sana bazı şeyler sormak için geldim, dedi. Rasûlullah da ona hitaben: Eğer sana söylersem herhangi bir şey sana fayda verir mi? buyurdu. O: Kulaklarımla duyurum, dedi. Rasûlullah yanında bulunan bir değnekle yere birtakım çizgiler çizerek mütefekkir bir halde: Sor, dedi. Yahûdî: Arz başka bir arza, semalar başka semalara tebdil olunduğu gün insanlar nerede bulunur?' diye sordu.

Rasûlullah: Onlar köprüünün berisinde, bir karanlık içindedirler, buyurdu. (Yahûdî:) İnsanların (köprüyü) ilk geçeni kimdir? diye sordu. «Muhacirlerin fakirleridir» dedi. Yahûdî: Onlar Cennete girerlerken kendilerine verilecek olan hediyeleri nedir? dedi. «Balık ciğerinin bir kenarıdır» buyurdu. Bunun ardından; Onların gıdaları nedir? dedi. «Cennetin etrafından yemekte bulunan cennet öküzü onlar için boğazlanır»

1. Bu suâl Kur'an-ı Kerim'in şu âyetini hatırlatır:

يَوْمَ تَبْدُلُ الْأَرْضَ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ وَبَرَزُوا مِنَ الْوَحِيدِ الْيَوْمِ

: O gün ki, yer başka bir yere, gökler de (başka göklere) tebdil olunacaktır. (İnsanlar kabirlerinden kalkıp) bir olan, Kâhâr olan Allah'ın huzurunda toplanacaklardır» (İbrahim: 48).

buyurdu. Bu yemek üzerine onların içeceği nedir? diye sordu. «Cennette *Selsebil* ismi verilen bir pınardandır» buyurdu. (Yarûdî:) Doğru söyledin, dedi ve ilâve etti: Sana, yer ahalisinden kimsenin bilemeyeceği, ancak bir peygamberin, yahut bir-iki kişinin daha bilebileceği bir şeyi sormak için geldim, dedi. «Sana söylersem, bu söylemem sana menfaat verir mi?» buyurdu. O da: Kulaklarımla duyarım, dedi ve ilâve etti: Sana çocuk (teşekkülünün mahiyeti) den soruyorum, dedi.

(Rasûlullah:) «Erkeğin suyu beyazdır, kadının suyu sarıdır. Bu ikisi birleştikleri zaman, erkeğin menisi kadının menisine gâlip gelirse Allah'ın izniyle erkek çocuk meydana getirirler. Kadının menisi erkeğin menisine gâlip gelirse yine Allah'ın izniyle kız çocuğu meydana getirirler» buyurdu.

Yahûdî: Yemin ederim ki sen, doğru söyledin ve yine yemin ederim ki sen muhakkak bir peygambersin, dedi. Sonra ayrılıp gitti. Mûtaâkiben Rasûlullah (S): «Bu zat sorduğu şeyleri bana sormuştur. Halbuki onlardan hiçbirine âid bende bir bilgi yoktu. Nihayet o ilmi bana Allah getirmiştir» buyurdu.

..... : Burada Muâviyetu'bnü Sellâm, bu isnad içinde olarak bunun benzerini tahdîs etti. Ancak bunda Sevbân: Ben Rasûlullah'ın yanında oturuyordum, demiştir.

Rasûlullah da cevabında: Balık ciğerinin zâidesi, demiştir. Bir de: O ikisi erkek çocuğu ve kız çocuğu meydana getirirler demeyip, sadece erkek çocuk ve kız çocuk olur, buyurmuştur.

(٩) باب صف غسل الجناء

٣٥ - (٢١٦) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ. حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ، يَبْدَأُ فَيَغْسِلُ يَدَيْهِ. ثُمَّ يُفْرِغُ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ. فَيَغْسِلُ فَرْجَهُ. ثُمَّ يَتَوَضَّأُ وَصُوءَهُ لِلصَّلَاةِ. ثُمَّ يَأْخُذُ الْمَاءَ. فَيَدْخُلُ أَصَابَهُ فِي أَصُولِ الشَّعْرِ. حَتَّى إِذَا رَأَى أَنْ قَدْ اسْتَبْرَأَ، حَفَنَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ. ثُمَّ أَقَاضَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ. ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ.

2. Bu hadis'de bahsedilen erkek ve kadının cinsiyet suları, bunların meydana gelişleri ve birleşmeleri ve nihayet insan yavrusunun teşekkülü meselelerine âid tafsilât için Elmalık'lı Muhammed Hamdi Yazır merhum'un Hak Dini Kur'an Dili eserinde Târik sûresi'nin 5-7 âyet'lerinin tefsiri sırasında topladığı ilmi tedkikatı tavsiye ederiz: VII, 5702-5726.

Şu âyet'ler insanın varlık âleminde geçireceği hayat safhalarını ne kadar net ifade etmiştir:

«Andolsun biz insanı bir hülâsadan yarattık. Sonra onu sarp ve metin bir karargâhta bir nutfeye yaptık. Sonra o nutfeyi bir kan pıhtısı haline getirdik, derken o kan pıhtısını bir çığnem et yaptık, o bir çığnem eti de kemik(ler)e

(...) وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَرُحَيْمِيُّ بْنُ حَرْبٍ قَالَا : حَدَّثَنَا جَرِيرٌ . ح وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ . حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ . ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . حَدَّثَنَا ابْنُ ثُمَيْمٍ . كُلُّهُمْ عَنْ هِشَامٍ ، فِي هَذَا الْإِسْنَادِ . وَلَيْسَ فِي حَدِيثِهِمْ غَسْلُ الرَّجُلَيْنِ .

(9) CÜNÜBLÜKTEN YIKANMANIN SIFATI BÂBİ

—oOo—

35 — (316) : Âise (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) cünüblükten yıkandığı zaman şöyle başlardı: Evvelâ ellerini yıkadı, sonra suyu sağ eliyle sol eline boşaltır ve fercini yıkadı. Sonra namaz için aldığı abdest gibi abdest alırdı. Sonra suyu alır ve parmaklarını saç köklerine sokar, tamamıyla suyun ulaştığına kani oluncaya kadar başını yıkadı. Sonra suyu elleriyle toptan alır ve başının üzerine üç defa bolca dökerdi. Sonra vücudunun kalan yerleri üzerine su akıttırdı. Bundan sonra da ayaklarını yıkadı.

..... : Burada Cerîr, Aliyyu'bnu'l-Mushir ve Ibnu Numeyr, bunların hepsi de Hişâm'dan olmak üzere bu isnad içinde hadîsi rivâyet etmişlerdir. Bunların hadîsinde ayakların yıkanması yoktur.

٣٦ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ . حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ . قَبْدًا فَمَسَلَ كَفَيْهِ ثَلَاثًا . ثُمَّ ذَكَرَ نَحْوَ حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ . وَلَمْ يَذْكُرْ غَسْلَ الرَّجُلَيْنِ .

(...) وَحَدَّثَنَا عَمْرُو النَّاقِدُ . حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرِو . حَدَّثَنَا زَائِدٌ عَنْ هِشَامٍ . قَالَ : أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ عَنْ عَائِشَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ ، إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ ، بَدَأَ فَمَسَلَ يَدَيْهِ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ . ثُمَّ تَوَضَّأَ مِثْلَ وَضُوئِهِ لِلصَّلَاةِ .

36 — () : Burada Âise (R), Peygamber (S) cünüblükten yıkandı ve şöyle başladı: Evvelâ iki avucunu üç defa yıkadı, dedi. Sonra bundan evvelki Ebû Muaviye hadîsinin benzerini zikretti. Ve ayakları yıkamayı zikretmedi.

..... : Âise'den: (şöyle demiştir:) Rasûlullah (S) cünüblükten yıkandığı zaman şöyle başlardı: Evvelâ elini kaba sokmadan ellerini yıkadı. Sonra namaza abdest alması gibi abdest alırdı.

kalb ettik de o kemiklere de et giydirdik. Bilâhare onu başka yaratışla inşa ettik. Sûret yapanların en güzeli olan ALLAH'ın şânu ne yücedir! Sonra siz bunun arkasından hiç şüphesiz ki öleceksiniz. Sonra siz kıyâmet gününde diriltilib kaldırılacaksınız» (el-Mu'ninûn: 12-16).

۳۷ - (۳۱۷) وَحَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّمْدِيُّ . حَدَّثَنِي عَيْسَى بْنُ يُونُسَ . حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَمْدِ ، عَنْ كُرَيْبٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ قَالَ : حَدَّثَنِي خَالَتِي مَيْمُونَةُ قَالَتْ : أَدْنَيْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ غُسْلَهُ مِنَ الْجَنَابَةِ . فَغَسَلَ كَفَّيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا . ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ . ثُمَّ أَفْرَغَ بِهِ عَلَى فَرْجِهِ ، وَغَسَلَ بِشِمَالِهِ . ثُمَّ ضَرَبَ بِشِمَالِهِ الْأَرْضَ . فَدَلَكَهَا دَلَكًا شَدِيدًا . ثُمَّ تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ . ثُمَّ أَفْرَغَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ مِلءَ كَفِّهِ . ثُمَّ غَسَلَ سَائِرَ جَسَدِهِ . ثُمَّ تَنَحَّى عَنْ مَقَامِهِ ذَلِكَ . فَغَسَلَ رِجْلَيْهِ . ثُمَّ أَتَيْتُهُ بِالْمَنْدِيلِ فَرَدَّهُ .

(...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، وَأَبُو كُرَيْبٍ ، وَالْأَشَجُّ ، وَإِسْحَاقُ . كُلُّهُمْ عَنْ وَكَيْعٍ . ع وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو كُرَيْبٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ . كِلَاهُمَا عَنْ الْأَعْمَشِ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَلَيْسَ فِي حَدِيثِهِمَا إِفْرَاقُ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ عَلَى الرَّأْسِ . وَفِي حَدِيثِ وَكَيْعٍ وَصَفُ الْوَضُوءِ كُلِّهِ . يَذْكُرُ الْمَضْمَنَةَ وَالْإِسْتِنْشَاقَ فِيهِ . وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ ذِكْرُ الْمَنْدِيلِ .

37 — (317) : İbn Abbâs (R) şöyle dedi:

Bana teyzem Meymûne tahdîs etti, dedi ki: Rasûlullah (S) a cünüblükten çıkması için suyunu yakınına getirdim. Evvelâ ellerini iki yahut üç defa yıkadı. Sonra elini kaba sokarak oradan su aldı. Sonra bunu ferici üzerine döküp orasını sol eliyle yıkadı. Sonra sol eliyle yere vurdu ve elini sert bir şekilde sürtüp ovaladı. Sonra namaza abdest alması gibi abdest aldı. Sonra avuçlarının dolusu suyu üç defa başı üzerinde boşalttı. Sonra bedeninin kalan yerlerini yıkadı. Sonra bu yerinden ayrıldı ve ayaklarını yıkadı. Sonra kendisine havlu getirdim de o, bunu reddetti.

..... : Burada Vekî' ve Ebû Muâviye onların ikisi de, A'meş'den bu isnad ile rivâyct ettiler. Bu ikisinin hadisinde baş üzerine üç defa su boşaltma yoktur. Vekî'nin hadisinde ise abdestin bütününlüğün tavsifi vardır. Abdest de ağzı çalkalamayı ve buruna su çekmeyi zikreder. Ebû Muâviye hadisinde mendil (havlu) in zikri yoktur.

۳۸ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ إِدْرِيسَ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ سَالِمِ ،

عَنْ كُرَيْبٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ، عَنْ مَيْمُونَةَ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَتَى بِمَنْدِيلٍ . فَلَمْ يَمْسَهُ . وَجَعَلَ يَقُولُ « يَا مَاءُ هَكَذَا » يَمْنِي يَنْقُضُهُ .

38 — () : İbn Abbas, Meymûne (R) den: Peygamber (S) e bir havlu getirildi de kendisi buna dokunmadı ve su damlalarının gitmesi için şöyle şöyle hareket ettirmeye başladı (demıştır).

۳۹ — (۳۱۸) : حَدَّثَنِي أَبُو هَاشِمٍ عَنْ حَنْظَلَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ ، عَنْ الْقَاسِمِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ ، دَعَا بِشَيْءٍ نَحْوِ الْجَلَابِ ، فَأَخَذَ بِكَفِّهِ . بَدَأَ بِنِيقِ رَأْسِهِ الْأَيْمَنِ . ثُمَّ الْأَيْسَرِ . ثُمَّ أَخَذَ بِكَفِّهِ . فَقَالَ بِهِمَا عَلَى رَأْسِهِ .

39 — (318) : Âişe (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) cünüblükten yıkanacağı zaman *Külek* ' gibi bir şey isterdi. Sonra avucuyla su alır, başının sağ şikkından başlayarak yıkar, sonra sol tarafı yıkardı. Sonra iki avucu ile tekrar su alır, bunu başı üzerine dökerdi.

(۱۰) باب الفهر المنجب من الماء في غسل الجنابة ، وغسل الرجل والمرأة في إناء واحد في مكان واحد ، وغسل أحدهما بفضل الآخر

۴۰ — (۳۱۹) : حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . قَالَ : قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَغْتَسِلُ مِنْ إِنَاءٍ . هُوَ الْفَرَقُ . مِنَ الْجَنَابَةِ .

(10) BOY ABDESTİ ALIRKEN MÜSTAHAB OLAN SU MİKTARI, ERKEK İLE KADININ BİRLİKTE VE AYNI KABTA YIKANMALARI, İKİSİNDEN BİRİNİN, DİĞERİNİN ARTAN SUYU İLE YIKANMASI BÂBİ

—cOo—

40 — (319) : Âişe (R) den: (şöyle demiştir:) Rasûlullah (S) cünüblükten dolayı yıkanmasında *farak* denilen (takriben dokuz litrelik) bir kabın suyu ile yıkanırdı '.

3. *Külek*, «hılâb»ın Türkçesidir. Kanûs Terçemesinde hılâb lügatı için «süt sağacak kaba denir ki, külek ve susak ta'bir olunur» diyor. Büyük muhaddislerden Ebû Avâne'nin Sahih'inde tahrîc edildiğine göre bu hadis'in rivâyet zincirine dahil olan Ebû Âsım en-Nebîl, bu kabı, uzunluğu ve genişliği birer karışdan az tahmin ettiği gibi Beyhaklı de sekiz ritl su ahr bir testi olarak takdir etmiştir.
4. *Farak*, cumhurun kavline göre iki Sâ' miktarı su ahr bir kabdır ki, takriben altı litre eder. Ibnu'l-Esir ise Râ'nın fethile farak'ın 16 ritl yani üç Sâ —ki takriben dokuz litredir— Râ'nın sükûnu ile FARK'ın 120 ritl; yahud 22 1/2 Sâ' yani takriben 67,5 litre demiş, lügat ehlinin ittîfak beyanları ile her KIST 1/2 Sâ' diye tarif edilmiş olduğundan Ibnu'l-Esir'n nahlîne diyecek kalmıyor. Sufyânu'nü Uyeyne ile İmâm Şâfi'i ve lügatçılar bunda müttefiktirler. Ancak Hanefî hakîhleri MÜDD'ü 2 ritl itibar edip, Sâ'da 4 Müdd olduğundan onlarca FARAK 2 Sâ'dır ki yine Hicaz'lıların 3 Sâ'ın toplamı itibar ettikleri 16 ritl demek olur.

٤١ — (...) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا لَيْثٌ . ع . وَحَدَّثَنَا ابْنُ رُمَيْحٍ . أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ . ع . وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعُمَرُو النَّافِذُ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . قَالُوا : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ . كِلَاهُمَا عَنْ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ عُرْوَةَ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَغْتَسِلُ فِي الْقَدَحِ . وَهُوَ الْفَرْقُ . وَكَانَتْ تُغْتَسِلُ أَنَا وَهُوَ فِي الْإِنَاءِ الْوَاحِدِ .
وَفِي حَدِيثِ سُفْيَانَ : مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ .
قَالَ قُتَيْبَةُ : قَالَ سُفْيَانُ : وَالْفَرْقُ ثَلَاثَةٌ أَصَحُّ .

41 — () : Aîşe (R): Rasûlullah (S) farak'dan ibaret olan bir kabdan yıkanır. Ben, bir kap içinde Rasûlullah ile beraber yıkanır-
dım, demiştir.

Sufyân'ın hadisinde: Bir tek kabtan (denmiştir).

Kuteybe: 'Sufyân, farak üç sâ'dır, dedi, demiştir.

٤٢ — (٣٢٠) وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ الْعَنْبَرِيُّ . قَالَ : حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ : حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي بَكْرٍ ابْنِ حَفْصٍ ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ . قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ ، أَنَا وَأَخُوهَا مِنَ الرِّضَاعَةِ . فَسَأَلَهَا عَنْ غُسْلِ النَّبِيِّ ﷺ مِنَ الْجَنَابَةِ ؛ فَدَعَتْ بِإِنَاءٍ قَدْرَ الصَّاعِ . فَأَغْتَسَلَتْ . وَبَيْنَمَا وَبَيْنَهَا سِتْرٌ . وَأَفْرَغَتْ عَلَى رَأْسِهَا ثَلَاثًا . قَالَ : وَكَانَ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ ﷺ يَأْخُذُونَ مِنْ رُؤُوسِهِمْ حَتَّى تَكُونَ كَالْوَفْرِ .

42 — (320) : Ebû Seleme (R) şöyle dedi:

Ben Aîşe'nin huzuruna onun bir süt kardeşiyle beraber girdim. Süt kardeşi Aîşe'ye Peygamber'in cünüblükten yıkanmasını sordu. Bunun üzerine Aîşe: Bir Sâ' miktarı su alan bir kab istedi, onunla yıkandı. Bizimle onun arasında (bedenin aşağısı görünmemek için) bir perde vardı. Başının üzerine üç defa su boşalttı.

(Ebû Seleme) dedi ki: Peygamber (S) in zevceleri, başlarından saç alırlardı. Hatta saçları vefre gibi olurdu⁵.

5. Yani onlar, başlarının saçlarından alırlar ve saçlarını hafifletirlerdi de saçları kulaklarına kadar uzun olur, daha aşağıya geçmezdi. Bunu peygamberin vefatından sonra süslenmeyi bıraktıkları için yaptıkları tahmin edilmiştir. Mamefih buradan kadının da saçını kısaltmasının cevazı anlaşılmıştır.

٤٣ - (٣٢١) حَدَّثَنَا هَرُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ .. حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي نَحْرَمَةُ بْنُ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ؛ قَالَ : قَالَتْ عَائِشَةُ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا اغْتَسَلَ نَدَأَ بِيَمِينِهِ . فَصَبَّ عَلَيْهَا مِنَ الْمَاءِ فَمَسَّهَا . ثُمَّ صَبَّ الْمَاءَ ، عَلَى الْأَذَى الَّذِي بِهِ ، بِيَمِينِهِ . وَغَسَلَ عَنْهُ إِسْمَالَهُ حَتَّى إِذَا فَرَّغَ مِنْ ذَلِكَ صَبَّ عَلَى رَأْسِهِ .

قَالَتْ عَائِشَةُ : كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ . وَنَحْنُ جُنُبَانِ

43 — (321) : Ebû Seleme dedi ki: Âişe (R) şöyle demiştir. Rasûlullah (S) yıkandığı zaman sağ ile başlardı. Şöyle ki: Sağ eli üzerine su döker ve onu yıkardı. Sonra sağ eliyle kendisinde bulunan pislik üzerine suyu döker ve onu kendisinden sol eliyle yıkardı. Nihayet bunları bitirince suyu başı üzerine dökerdi.

Yine Âişe: Biz her ikimiz de cünüb olduğumuz halde ben ve Rasûlullah bir kapdan yıkanırdık, dedi.

٤٤ - (...) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ : حَدَّثَنَا شَبَابَةُ . حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ يَزِيدَ ، عَنْ عِرَّالٍ ، عَنْ خَفْصَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ (وَكَانَتْ تَحْتَ الْمُنْذِرِ بْنِ الزُّبَيْرِ) ؛ أَنَّ عَائِشَةَ أَخْبَرَتْهَا ؛ أَنَّهَا كَانَتْ تَغْتَسِلُ هِيَ وَالنَّبِيُّ ﷺ فِي إِنَاءٍ وَاحِدٍ . يَسَعُ ثَلَاثَةَ أَمْدَادٍ . أَوْ قَرِيبًا مِنْ ذَلِكَ .

44 — () : Hafsa Bintu Abdirrahmai'nbi Ebî Bekr (kendisi Munziru'bnü Zubeyr'in nikâhı altındaydı) den:

Ona Âişe (R) şöyle haber vermiştir: Âişe kendisi ve peygamber üç Müdd' yahut ona yakın miktarda su alacak bir kab içinde yıkanırldı.

٤٥ - (...) حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ مَعْنَبٍ . قَالَ : حَدَّثَنَا أَفْلَحُ بْنُ حُمَيْدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ . نَخْتَلِفُ أَيْدِينَا فِيهِ . مِنَ الْخُنَابَةِ

45 — () : Âişe (R) şöyle dedi: Ben ve Rasûlullah cünüblükten çıkmak için bir kabdan yıkanırdık. (Yıkanırken) ellerimiz o kab içine arka arkaya girip çıkardı.

6. Bunun iki tefsiri vardır: Her biri üç Müdd ile yıkanmıştır. Yahut bu müdd'en murad Sa'dır. Bu takdirde Farak hadis'ine uygun olur.

Bu değişik miktar gösteren rivâyetleri cem'de şöyle denmiştir: Bunlar çeşitli hallerdeki yıkanmalardır. Bunlarda kullandığı suyun en çok ve en az miktarı bulunur. Bunlar yıkanmak ve temizlenmek suyunun miktarında kesin bir hadd olmadığına delâlet eder ki, ümmet için büyük bir kolaylık ve genişliktir (Nevevî).

٤٦ - (...) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى. أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ عَنْ عَاصِمِ الْأَخْوَلِ، عَنْ مُعَاذَةَ، عَنْ عَائِشَةَ ؛
قَالَتْ : كُنْتُ أُغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ ، يَتْنِي وَيَنْتَهُ ، وَاحِدٍ . فَيُيَادِرُنِي حَتَّى أَقُولُ : دَعْنِي ،
دَعْنِي . قَالَتْ : وَهُمَا جُبَانٌ .

46 — () : Aîşe (R) şöyle dedi: Ben ve Rasûlullah kendi-
siyle benim aramda bulunan bir kabdan yıkanırđık. (Yıkanırken bazan)
o beni geçerdđ de ben ona: Benim için bırak, benim için bırak, derdim.
Halbuki onların ikisi de cünübdürler, demiştir.

٤٧ - (٣٢٢) وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ . قَالَ
قُتَيْبَةُ : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو ، عَنْ أَبِي الشَّعَثَاءِ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ قَالَ : أَخْبَرَتْنِي مَيْمُونَةُ ؛ أَنَّهَا كَانَتْ
تُغْتَسِلُ ، هِيَ وَالنَّبِيُّ ﷺ ، فِي إِنَاءٍ وَاحِدٍ .

47 -- (322) : İbn Abbas (R) şöyle dedi:

Bana Meymûne bizzat kendisi ve Peygamber bir kabda yıkanır ol-
duklarını haber verdi.

٤٨ - (٣٢٣) وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَمُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ (قَالَ إِسْحَاقُ : أَخْبَرَنَا . وَقَالَ ابْنُ حَاتِمٍ :
حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ) أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ . أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ . قَالَ : أَكْثَرُ عِلْمِي ، وَالَّذِي يَخْطُرُ
عَلَيَّ بِأَلِي ؛ أَنَّ أَبَا الشَّعَثَاءِ أَخْبَرَنِي ؛ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَغْتَسِلُ بِفَضْلِ مَيْمُونَةَ .

48 — (323) : İbn Abbas (R) şöyle haber vermiştir: Ra-
sûlullah (S) Meymûne'den arta kalan su ile yıkanırdı.

٤٩ - (٣٢٤) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ يَحْيَى بْنِ
أَبِي كَثِيرٍ . حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ؛ أَنَّ زَيْنَبَ بِنْتَ أُمِّ سَلَمَةَ حَدَّثَتْهُ ؛ أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ حَدَّثَتْهَا
قَالَتْ : كَانَتْ هِيَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَغْتَسِلَانِ فِي الْإِنَاءِ الْوَاحِدِ مِنَ الْجَنَابَةِ .

49 — (324) : Ummu Seleme'nin kızı Zeyneb tahdîs etmiş-
tir. O'na da Ummu Seleme tahdîs edip şöyle demiştir: Ummu Seleme
ve Rasûlullah (S) her ikisi de cünüblükten (çıkmaq için) bir kabda
yıkanırldı.

٥٠ - (٣٢٥) : حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ (بَعْنِي ابْنُ مَهْدِيٍّ) قَالَا : حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبْرِ : قَالَ : سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَغْتَسِلُ بِخَمْسِ مَكَاكِيكَ . . . وَيَتَوَضَّأُ بِمَكْوٍ . وَقَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى : بِخَمْسِ مَكَاكِيٍّ وَقَالَ ابْنُ مُعَاذٍ : عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ . وَلَمْ يَذْكُرْ ابْنُ جَبْرِ .

50 — (325) : Abdullahi'bnü Abdillahi'bni Cebr şöyle dedi: Enes'den işiddim, şöyle diyordu: Rasûlullah (S) beş mekkûk (mikdarı su) ile yıkanır, bir mekkûk ile de abdest alırdı'.

İbnu'l-Müsenna: Beş mekâki ile demiştir.

İbnu Muâz'da: Abdullahi'bnü Abdillâh'dan dedi ve İbnu' Cebr'i zikretmedi.

٥١ - (...) : حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا وَكِيعٌ ، عَنْ وَسْمَرٍ ، عَنْ ابْنِ جَبْرِ ، عَنْ أَنَسٍ : قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَتَوَضَّأُ بِأَمْدٍ وَيَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ . إِلَى خَمْسَةِ أَمْدَادٍ .

51 — () : Enes (R) şöyle dedi: Nebiy (S) müdd ile abdest alır, bir sâ'dan beş müdde kadar su ile de yıkanırdı.

٥٢ - (٣٢٦) : وَحَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ الْجَحْدَرِيُّ وَعَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ . كِلَاهُمَا عَنْ بِشْرِ بْنِ الْمُفَضَّلِ : قَالَ أَبُو كَامِلٍ : حَدَّثَنَا بِشْرٌ . حَدَّثَنَا أَبُو زَيْنَبَانَ عَنْ سَفِينَةَ : قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَغْتَسِلُ الصَّاعِ ، مِنَ الْمَاءِ ، مِنَ الْجَنَابَةِ . وَيُوضِئُهُ الْمُدَّ .

52 — (326) : Sefine (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) i cü-nübiükten çıkması için bir sâ' mikdarı su iyice yıkar, bir müdd mikdarı su da iyice abdest aldırırdı'.

7. Belki burada mekkûkden murad müdddür. Çünkü bundan sonra gelecek olan diğer rivâyette: Müdd ile abdest alır ve sâ' ile beş müdde kadar da yıkanırdı, demiştir (Nevevî).

8. Sâ', beş Bağdad rıtlı ile 1/3 rıtlı alabilen kaba denir. Bir müdd de bir sâ'ın dörtte bir mikdarıdır. Bu Şâfi'lerden Nevevî'nin verdiği hesabdır. Ancak bu

۵۳ - (...) (وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ . ع . وَحَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ عَنْ أَبِي رِيحَانَةَ ، عَنْ سَفِينَةَ (قَالَ أَبُو بَكْرٍ : صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَمْتَسِلُ بِالصَّاعِ وَيَتَطَهَّرُ بِالْمُدِّ . وَفِي حَدِيثِ ابْنِ حُجْرٍ ، أَوْ قَالَ : وَيُطَهِّرُهُ الْمُدُّ . وَقَالَ . وَقَدْ كَانَ كَبْرًا وَمَا كُنْتُ أَتَقْبِلُ بِحَدِيثِهِ .

53 — () : Sefine (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) bir sâ' su ile yıkanır ve bir müdd su ile de temizlenirdi.

İbn Hucr'un hadisinde: Yahut bir müdd su onu temizlerdi (şek-
lindedir.)

Ölçek pek ihtilâflı olduğundan, ihtilâfların derecesini anlamak isteyenler Kamûs Tercemesi'nden müdd, sâ', mekkûk ve ritl kelimelerinin izahına müracaat edebilirler. Rasûlullah'ın muhtelif mikdarlarda su ile abdest alıp yıkandığına dâir diğer pek çok rivâyetler de vardır. Buradaki mikdarlar orta yapılı bir kimse-
nin, yıkanacak azası üzerinden akacak suyun, en az mikdarını gösterir. Beden azası yıkandı, üzerinden su cereyan ettikten sonra bu mikdarlardan da az su ile abdestsizlik hâli giderilebilir. İsrâf dedirtmeyecek ziyadesi ile de câizdir. Medîne'de kullanılan Müdd —ki fakihler arasında Peygamber Müddü adile ta-
nınır— $11\frac{1}{3}$ ritl mikdarı alabilir bir hacım ölçüsüdür, Dört müdd bir sâ'dır. Ancak müdd ile sâ'n mikdarlarını anlamak, mikyas tutulan ritl'in ne kemmi-
yette olduğunu bilmeye bağlıdır. Ritl ise Bağdadî Şâmi'dir. Yani birinin kusûru İran, diğerininki Roma ölçüleri olup, hesap sırasında takriben bir mik-
darı gösteren iki ölçektir. Bağdadî ritl (130), daha doğrusu —Nevevî'nin tahki-
kine göre— $(128\frac{4}{7})$ dirhemdir. En sahîh olan ikinci takdîr ise de, kesirli ol-
duğundan buna $(13\frac{1}{7})$ dirhem, diğer ta'birle bir miskâl ilâve ederek kesirsiz
(130) dirhem itibar edilmiştir.

$(11\frac{1}{3})$ ritl olan bir peygamber müddü bu hesaba göre $(1713\frac{1}{7})$ veya (130) dirhem hesabına nazaran $(1731\frac{1}{3})$ dirhem eder ki, en doğru hesap ve takdire göre, bir dirhem 3.0898 gram ettiğinden, bu mikdar su 0,530 yani yarım litre-
den biraz fazlaca bir şey tutar. Bu mikdar bugûh sucuların kullandıkları su bardaklarından üçünün aldığı sudan azdır. Bu, İmam Şâfiî ile Hicâz fakihle-
rinin takdîridir. Ebû Hanîfe ile Irak fakihlerine göre ise Müdd, iki ritl oldu-
ğundan abdest suyunun mikdarı (1,06) litre eder ki beş bardaktan biraz faz-
lacadır.

Şâmi ritl hakkında da yine Kamûs Tercemesinin ritl maddesinde kâfi bilgi-
ler verilmiştir.

Bu hadis'e nazaran Rasûlullah'ın abdest suyu işte bu kadar az mikdardadır. Gusûl için kullandığı su da yine bu rivâyete göre dörtten beş müdde kadar ki,
o da $(685\frac{5}{7})$ den $(8571\frac{1}{7})$ dirhem eder. Bu da takriben (2,120) den (2,650) litreye kadar eder. Irak fakihlerinin müddü iki ritl itibar ettiklerine göre ise bu mikdar takriben (4,24) den (5,3) litreye kadardır (Tecdîd Ter., I, 141-142).

Ebû Reyhâne: Sefîne çok ihtiyar oldu da ben onun hadîsine itimad edemiyordum, demiştir*.

(۱۱) باب استحباب إغاضة الماء على الرأس وغيره

۵۴ - (۳۲۷) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ (قَالَ يَحْيَى: أَخْبَرَنَا . وَقَالَ الْآخَرَانِ : حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ) عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ صُرَيْدٍ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطَيْمٍ قَالَ : تَمَارَوْا فِي الْمَسَلِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ : أَمَّا أَنَا ، فَإِنِّي أُغْسِلُ رَأْسِي كَذَا وَكَذَا . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَمَّا أَنَا ، فَإِنِّي أَفِيضُ عَلَى رَأْسِي ثَلَاثَ أَكْفَ » .

(11) 'BAŞ ÜZERİNDEN VE BEDENİN DİĞER KISIMLARI ÜZERİNDEN ÜÇ DEFA SU TAŞIRMANIN MÜSTAHABLIĞI BÂBİ

—oOo—

54 — (327) : Cübeyru'bnü Mut'ım şöyle demiştir:

Rasûlullah (S) in yanında yıkanma (suyunun mikdarı) hususunda münakaşa ettiler. Cemâatten biri: Bana gelince, ben başımı şöyle şöyle yıkarım, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah, «Bana gelince, ben başımın üzerinden üç avuç su akıtırım» buyurdu.

۵۵ - (...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ صُرَيْدٍ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطَيْمٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ : أَنَّهُ ذَكَرَ عِنْدَهُ الْمَسَلُ مِنَ الْجَنَابَةِ . فَقَالَ « أَمَّا أَنَا ، فَأَفْرِغُ عَلَى رَأْسِي ثَلَاثًا » .

55 — () : Cübeyru'bnü Mut'ım şöyle dedi:

Peygamber (S) in huzurunda cünüblükten yıkanmak zikrolundu. Bunun üzerine kendisi: «Bana gelince, başımın üzerine üç kerre su boşaltırım» buyurdu.

9. Bu Sefîne, Rasûlullah'ın sahâbilerindendir. Kendisi ya Rasûlullah'ın, yahut da mü'minlerin anası Ümmü Seleme'nin azadlılarından. İsmi Mihrân yahut da Rûmân idl. Bir gazvede arkadaşlarının eşyalarını yüklenip taşıdığı için Rasûlullah ona Sefîne diye isim vermişti. Sonra bu isim onda devam edip gitti (Usdu'l-Gâbe).

٥٦ - (٣٢٨) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَإِسْمَاعِيلُ بْنُ سَالِمٍ. قَالَا: أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ أَبِي سُوَيْيَانَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ؛ أَنَّ وَفْدَ تَقِيفٍ سَأَلُوا النَّبِيَّ ﷺ فَقَالُوا: إِنَّ أَرْضَنَا أَرْضٌ بَارِدَةٌ. فَكَيْفَ يَأْمُرُ؟ فَقَالَ: «أَمَّا أَنَا، فَأَفْرِغْ عَلَى رَأْسِي ثَلَاثًا». قَالَ ابْنُ سَالِمٍ فِي رِوَايَتِهِ: حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ. أَخْبَرَنَا أَبُو بَشِيرٍ. وَقَالَ: إِنَّ وَفْدَ تَقِيفٍ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ!

56 — (328) : Câbiru'bnü Abdillâh şöyle dedi: Sakif heyeti Peygamber (S) den sordular ve dediler ki: Bizim arâzimiz soğuk bir yerdir. Binaenaleyh yıkanma nasıl yapılacak? Bunun üzerine Rasûlullah: «Bana gelince, başımın üzerine üç kerre su akıtırım» buyurdu.

Ibn Sâlim kendi rivâyetinde şöyle dedi: Bize Hüseyim söyledi. Bize Ebû Bîşr haber verdi ve dedi ki: Sakif heyeti: «Ya Rasûlallah!» dediler.

٥٧ - (٣٢٩) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى. حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ (يَعْنِي الثَّقَفِيَّ) حَدَّثَنَا جَعْفَرٌ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ؛ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، إِذَا اغْتَسَلَ مِنْ جَنَابَةٍ، صَبَّ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ مِنْ مَاءٍ. فَقَالَ لَهُ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ: إِنَّ شَعْرِي كَثِيرٌ. قَالَ جَابِرٌ: فَقُلْتُ لَهُ: يَا ابْنَ أَخِي! كَانَ شَعْرُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَكْثَرَ مِنْ شَعْرِكَ وَأَطْيَبَ.

57 — (329) : Câbiru'bnü Ablillah (R) şöyle dedi:

Rasûlullah (S) cünüblükten çıkmak için yıkandığında başı üstüne üç avuç su dökerdi.

Hasanu'bnü Muhammed, Câbir'e: Benim saçım çoktur, dedi. Bunun üzerine Câbir ona: Ey kardeşim oğlu! Rasûlullah'ın saçı senin saçından daha çok ve daha hoş idi, dedi.

(١٢) بَابُ مِمَّنْ صَفَّاهُ النَّفْسَ

٥٨ - (٣٣٠) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَعَمْرُو النَّاقِدُ، وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، وَابْنُ أَبِي عُمَرَ. كُلُّهُمْ عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ. قَالَ إِسْحَاقُ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْقُمَيْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَافِعٍ، مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ؛ قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي أَرَأَاةَ أَشَدُّ صَفْرًا رَأْسِي. فَأَنْقَضَهُ لِيُغْسَلَ الْجَنَابَةَ؟ قَالَ: «لَا». إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَغْسِيَ عَلَى رَأْسِكَ ثَلَاثَ حَبَاتٍ. ثُمَّ تُقَيِّصِينَ عَلَىكَ الْمَاءَ فَتَطْهَرِينَ.

(...) وَحَدَّثَنَا تَمْرُؤُ النَّاقِدُ . حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَرُونَ . ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ . أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ : قَالَا : أَخْبَرَنَا الثَّوْرِيُّ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى ، فِي هَذَا الْإِسْنَادِ . وَفِي حَدِيثِ عَبْدِ الرَّزَّاقِ : فَأَنْقَضَهُ لِلْحَيْضَةِ وَالْجَنَابَةِ ؟ فَقَالَ « لَا » . ثُمَّ ذَكَرَ بِمَعْنَى حَدِيثِ ابْنِ عُيَيْنَةَ .

(...) وَحَدَّثَنِيهِ أَحْمَدُ الدَّارِمِيُّ . حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ . حَدَّثَنَا يَزِيدُ (بْنِي ابْنِ زُرَّاعٍ) عَنْ زَوْجِ ابْنِ الْقَاسِمِ . حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ مُوسَى ، فِي هَذَا الْإِسْنَادِ . وَقَالَ : أَفَأَحْلُهُ فَأَغْسِلُهُ مِنَ الْجَنَابَةِ ؟ وَلَمْ يَذْكُرِ الْحَيْضَةَ .

(12) YIKANAN KADININ SAÇ ÖRGÜLERİNİN HÜKMÜ BÂBİ

—oOo—

58 — (330) : Ummu Seleme (R) şöyle dedi:

Ya Rasûlallah! Ben, başımın saç örgüsü şiddetli olan bir kadınıym. Cünüblük yıkanması için örgüyü bozayım mı? diye sordum. «Hayır, sadece başının üzerine üç avuç su dökmekliğin sana kâfi gelir. Sonra suyu bütün bedenin üzerinden akıtırsın ve temizlenirsin» buyurdu.

..... : Burada Yezîdu'bnü Hârûn ve Abdurrazzak ikisi bize Sevri, Eyyûbu'bnü Mûsâ'dan bu isnad içinde haber verdi diye tahdîs ettiler. Abdurrazzak'ın hadisinde: Ben hayız ve cünüblük için örgüyü bozayım mı? (dedim). «Hayır» buyurdu. Sonra İbnu Uyeyne hadisinin ma'nâsıyla zikretti.

..... : Burada da Eyyûbu'bnü Mûsâ:, bu isnad ile tahdîs edip dedi ki: Ben cünüblükten (yıkandığımda) saç örgüsünü çözeyim de öyle mi yıkanayım? (dedi) ve hayızı zikr etmedi.

٥٩ — (٣٣١) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ . جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُثَيْمٍ . قَالَ يَحْيَى : أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ أَيُّوبَ ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ ، عَنْ عَبْدِ بْنِ مُعْمِرٍ . قَالَ : بَلَغَ عَائِشَةُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ تَمْرُؤَ النَّاقِدَ ، إِذَا اغْتَسَلَ ، أَنْ يَنْقُضَ رُؤُسَهُمْ . فَقَالَتْ : يَا عَجَبًا لِابْنِ تَمْرُؤَ هَذَا ! يَأْمُرُ النَّسَاءَ ، إِذَا اغْتَسَلَ ، أَنْ يَنْقُضَ رُؤُسَهُمْ . أَفَلَا يَأْمُرُهُنَّ أَنْ يَحْلِقْنَ رُؤُسَهُنَّ ! لَقَدْ كُنْتُ أُغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ . وَلَا أَزِيدُ عَلَى أَنْ أَفْرِغَ عَلَى رَأْسِي ثَلَاثَ إِفْرَاقَاتٍ .

59 — (331) : Ubeydu'bnü Umeyr şöyle dedi: Âişe'ye, Abdullahi'bnü Amr'ın kadınlara yıkandıkları zaman başlarını bozmalarını emreder olduğu haberi ulaştı. Onun üzerine Âişe (R) şöyle dedi: Hayret şu Amr'ın oğluna! Kadınlara yıkandıkları zaman başlarını bozmalarını

emreder! Kadınlara, başlarını tıraş etmelerini de emretmez mi ki? Yemin olsun ben ve Rasûlullah bir tek kabda yıkanırđık da ben başımın üzerine üç defa boşaltmaktan fazla birşey yapmazdım.

(۱۳) باب استحباب استعمال الفستق من البض فرصة من مسك في موضع الدم

٦٠ - (٣٣٢) حَدَّثَنَا عُمَرُو بْنُ مُحَمَّدٍ النَّائِدُ وَأَبْنُ أَبِي عُمَرَ . جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ . قَالَ عُمَرُو : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ صَفِيَّةَ ، عَنْ أُمِّهِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : سَأَلْتُ امْرَأَةَ النَّبِيِّ ﷺ : كَيْفَ تَغْتَسِلُ مِنْ حَيْضَتِهَا ؟ قَالَ : فَذَكَرَتْ أَنَّهَا عَلِمَهَا كَيْفَ تَغْتَسِلُ . ثُمَّ تَأْخُذُ فِرْصَةً مِنْ مِسْكِ فَتَطَهِّرُ بِهَا . قَالَتْ : كَيْفَ أَتَطَهَّرُ بِهَا ؟ قَالَ : « تَطَهَّرِي بِهَا . سُبْحَانَ اللَّهِ ! » وَاسْتَتَرَ (وَأَشَارَ لَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ يَدِيهِ عَلَى وَجْهِهِ) قَالَ قَالَتْ عَائِشَةُ : وَاجْتَذَبْتُهَا إِلَى . وَعَرَفْتُ مَا أَرَادَ النَّبِيُّ ﷺ . فَقُلْتُ : تَتَّبِعِي بِهَا أَثَرَ الدَّمِ . وَقَالَ ابْنُ أَبِي عُمَرَ فِي رِوَايَتِهِ : فَقُلْتُ : تَتَّبِعِي بِهَا أَثَرَ الدَّمِ .

(...) وَحَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ . حَدَّثَنَا حَبَّانُ . حَدَّثَنَا وَهَيْبُ . حَدَّثَنَا مَنْصُورُ عَنْ أُمِّهِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ أَنَّ امْرَأَةَ سَأَلَتِ النَّبِيَّ ﷺ : كَيْفَ أَغْتَسِلُ عِنْدَ الطَّهْرِ ؟ فَقَالَ « خُذِي فِرْصَةً مُمَسَّكَةً فَتَوَضَّئِي بِهَا » ثُمَّ ذَكَرَ نَحْوَ حَدِيثِ سُفْيَانَ .

(13) HAYIZDAN YIKANAN KADININ, KAN YERİNDE MİSKLENDİRİLMİŞ BİR PARÇA KULLANMASININ MUSTAHABLIĞI BÂBİ

—oOc—

60 — (332) : Âişe (R) şöyle dedi: Bir kadın Peygamber (S) e, hayızdan sonra nasıl yıkanacağını sordu: Yine Âişe: Peygamberin o kadına nasıl yıkanacağını öğrettiğini zikretti. Sonra Peygamber: Misklendirilmiş bir parça alırsın ve onunla temizlenirsin, buyurdu. Kadın: Ben onunla nasıl temizleneyim? dedi. Peygamber de: «Subhanallah! Onunla temizlen işte!» buyurdu ve yüzünü örttü. (Burada Sufyânü'bnü Uyeyne eliyle yüzü üzerinde işaret ederek bizlere o örtüşü gösterdi.)

Âişe şöyle dedi: Peygamberin ne kastedtiğini anladım ve kadını kendime doğru çektim. Ona: Kanın izince onu gezdir, dedim. İbnu Ebî Umer kendi rivâyetinde: Onu kanın izlerince gezdir, dedim şeklindedir.

..... : Âişe (R) den: (şöyle demiştir:) Bir kadın Peygambere, tuhur sırasında nasıl yıkanayım? diye sordu. «Misklendirilmiş bir parça al ve onunla temizlen» buyurdu. Sonra Sufyân hadîsi tarzında zikretti.

٦١ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ . قَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْمُهَاجِرِ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ صَفِيَّةَ تَحَدَّثُ عَنْ عَائِشَةَ ؛ أَنَّ أَسْمَاءَ سَأَلَتِ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ غُسْلِ الْخَيْضِ ؟ فَقَالَ « تَأْخُذُ إِحْدَاكُنَّ مَاءَهَا وَسِدْرَتَهَا فَتَطَهَّرُ . فَتُحْسِنُ الطُّهُورَ . ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا فَتَذُلُّكُ ذَلِكَ شَدِيدًا . حَتَّى تَبْلُغَ شَوْنَ رَأْسِهَا . ثُمَّ تَصُبُّ عَلَيْهَا الْمَاءَ . ثُمَّ تَأْخُذُ فِرْصَةً تُمَسِّكُهَا فَتَطَهَّرُ بِهَا » فَقَالَتْ أَسْمَاءُ : وَكَيْفَ تَطَهَّرُ بِهَا ؟ فَقَالَ « سُبْحَانَ اللَّهِ ! تَطَهَّرِينَ بِهَا » فَقَالَتْ عَائِشَةُ (كَأَنَّهُا تُخْفِي ذَلِكَ) تَذْبِيعِينَ أَثَرَ الدَّمِ . وَسَأَلَتْهُ عَنْ غُسْلِ الْجَنَابَةِ ؟ فَقَالَ « تَأْخُذُ مَاءً فَتَطَهَّرُ ، فَتُحْسِنُ الطُّهُورَ . أَوْ تَبْلُغُ الطُّهُورَ . ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا فَتَذُلُّكُ . حَتَّى تَبْلُغَ شَوْنَ رَأْسِهَا . ثُمَّ تُقَيِّضُ عَلَيْهَا الْمَاءَ » . فَقَالَتْ عَائِشَةُ : نَعَمْ النِّسَاءُ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ أَلَمْ يَكُنْ يَتَعَمَّنُ الْحَيَاءُ أَنْ يَتَفَقَّهْنَ فِي الدِّينِ .

(...) وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُمَازٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ، فِي هَذَا الْإِسْنَادِ ، نَحْوَهُ . وَقَالَ . قَالَ « سُبْحَانَ اللَّهِ ! تَطَهَّرِي بِهَا » وَاسْتَتَرَ .

(...) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . كِلَاهُمَا عَنْ أَبِي الْأَخْوِصِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ ، عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : دَخَلَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ شَكْلٍ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! كَيْفَ تَغْتَسِلُ إِحْدَانَا إِذَا طَهَّرَتْ مِنَ الْخَيْضِ ؟ وَسَأَلَ الْحَدِيثَ . وَلَمْ يَذْكُرْ فِيهِ غُسْلَ الْجَنَابَةِ

61 - () : İbrahimu'bnu Muhâcir şöyle dedi:

Safiyye'den işidim. O, Âişe'den söylüyordu. (Âişe şöyle demiştir:) Esma Peygamber'e hayız yıkanmasını sordu. Rasûlullah: «Sizlerden biriniz suyunu ve kokulu sidresini alır, temizlenir. Temizlenmesini de güzel yapar. Sonra başı üzerine su döker ve başını şiddetli bir sürtme ile ovar ki, yıkama başının saç köklerine kadar ulaşsın. Sonra kendi üzerine su döker, sonra misklendirilmiş bir parça alır ve onunla temizlenir» buyurdu. Bunun üzerine yine Esma: Bununla nasıl temizlenir? diye sordu. Rasûlullah:

«Subhanallah! Onunla temizlenirsin işte!» buyurdu. Âişe (muhatabının duyacağı, fakat oradakilerin işidmiyeceği tarzda şunu gizliyerek): Kanın izince gezdirirsin, dedi. Kadın Peygambere cenabet yıkanmasını sordu. Peygamber:

«Bir su alır, temizlenir, temizliği de güzel yapar, yahut temizliği tamamı. Sonra başı üzerine su döker ve onu oğuşturur. Tâ ki, yıkama

başının saç köklerine ulaşsın. Sonra kendi üzerine suyu taşıyır» buyurdu. Mûteakiben Âişe: *Ensâr kadınları ne iyi kadınlardır. Hayaları, dinleri hususunda ilim sâhibi olmaktan kendilerini men edememiştir.*

..... : Şu'be bu isnad içinde o hadis'in benzerini tahdîs etti. Ve Peygamber: «Subhanallah! Onunla temizlenirsin işte!» dedi ve tesettür eyledi, dedi.

..... : Âişe şöyle dedi: Esmâ Bintu Şekel, Rasûlullah'ın huzuruna girdi ve: Ya Rasûlullah! Bizlerden biri hayızdan tuhûra girdiği zaman nasıl yıkanır? diye sordu. Râvî hadisi sevketti ve içinde cünüblük yıkanmasını zikretmedi.

(۱۴) بَابُ السَّحَاذِ وَغَسْلِهَا وَصَلَاتِهَا

۶۲ - (۳۳۳) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ. قَالَا: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ؛ قَالَتْ: جَاءَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ أَبِي حُبَيْشٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ. فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي امْرَأَةٌ اسْتَحَاضُ فَلَا أَطْهَرُ. أَفَادَعُ الصَّلَاةَ؟ فَقَالَ: لَا. إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ وَلَيْسَ بِالْحَيْضَةِ. فَإِذَا أَقْلَبْتَ الْحَيْضَةَ فَدَعِي الصَّلَاةَ. وَإِذَا أَذْبَرْتَ فَأَغْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ وَصَلِّي.

(...) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى. أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ وَأَبُو مُوَاوِيَةَ. ع. وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ. حَدَّثَنَا جَرِيرٌ. ع. وَحَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ. حَدَّثَنَا أَبِي. ع. وَحَدَّثَنَا خَلْفُ بْنُ هِشَامٍ. حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ. كُلُّهُمْ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ. بِعَثَلِ حَدِيثِ وَكِيعٍ وَإِسْنَادِهِ. وَفِي حَدِيثِ قُتَيْبَةَ عَنْ جَرِيرٍ: جَاءَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ أَبِي حُبَيْشٍ بِنْتُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ أَسَدٍ. وَهِيَ امْرَأَةٌ مِنَّا. قَالَ: وَفِي حَدِيثِ حَمَادِ بْنِ زَيْدٍ زِيَادَةُ حَرْفٍ، تَرَكْنَا ذِكْرَهُ.

(14) İSTİHÂZALI KADIN, İSTİHÂZALI KADININ YIKANMASI VE NAMAZ KILMASI BÂBİ

—oOo—

62 — (333) : Âişe (R) şöyle dedi: Ebû Humeys'in kızı Fâtîma Peygamber (S) e geldi ve: Ya Rasûlullah! Ben istihâzaya mübtelâ bir kadını, temizlenemiyorum. Namazı bırakayım mı? diye sordu. (Rasûlullah:) «Hayır, bu bir damar kanından ibarettir, hayız değildir. Hayızın geldiği zaman namazı terket. Hayız müddeti bittiği zaman ise namazını kıl» buyurdu.

..... : Burada Ebû Muâviye, Cerîr, Numeyr ve Hammâdu'bnü Zeyd, bunların hepsi de Hişamu'bnü Urve'den, Vekî'in hadisi ve isnadı-

nın benzerini rivayet ettiler. Kuteybe'nin Cerir'den olan hadis'inde: Fâtıma Bintu Ebi Hubeyş' İbni Abdilmuttalibi'bni Esed geldi ". O bizden bir kadındır (sözleri vardır). Hammâdu'bnü Zeyd hadisinde ise ziyade bir söz vardır. Biz onun zikrini terkettik, demiştir ".
 ۶۳ - (۳۳۴) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا لَيْثٌ . ع وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْجٍ . أَخْبَرَنَا الْإِثُّ عَنْ

ابنِ شِهَابٍ ، عَنْ عُرْوَةَ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ أَنَّهَا قَالَتْ : اسْتَفْتَيْتُ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ . قَالَتْ : إِنْ أُسْتَحَاضُ . فَقَالَ : إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ قَاعْتَسَلِي . ثُمَّ صَلَّى ، فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ . قَالَ الْإِثُّ بْنُ سَعْدٍ : لَمْ يَذْكُرْ ابْنُ شِهَابٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَمَرَ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ أَنْ تَغْتَسِلَ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ . وَلَكِنَّهُ شَيْءٌ فَعَلَتْهُ هِيَ . وَقَالَ ابْنُ رُمْجٍ فِي دَوَائِهِ : ابْنَةُ جَحْشٍ . وَلَمْ يَذْكُرْ أُمَّ حَبِيبَةَ .

63 — (334) : Aîşe (R) şöyle dedi: Cahş kızı Ummu Habîbe Rasûlullah'a: Ben istihâza oluyorum, dedi ve ondan fetva istedi. Rasûlullah (S): «Bu bir damar (kanın) dan ibarettir. Binaenaleyh, yıkan, sonra namaz kıl» buyurdu. Bu sebeple Ummu Habîbe her namaz sırasında yıkanırdı.

Leyisu'bnü Sa'd: İbnu's-Şihâb Rasûlullah'ın Cahş kızı Ummu Habîbe'ye her namaz sırasında yıkanmasını emrettiğini zikretmedi. Lâkin bu, o kadının kendi kendine yaptığı bir şeydir, dedi.

İbnu Rumh, ise kendi rivâyetinde: Cahş'ın kızı demiş, Ummu Habîbe'yi zikretmemiştir.

۶۴ - (...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ الْمُرَادِيُّ . حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ وَعُمَرَةُ بِنْتُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ ؛ أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ (حَتَّى) رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، وَتَحْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ) اسْتَحِضَتْ مَبْعَ مَبْنٍ . فَاسْتَفْتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي ذَلِكَ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنَّ هَذِهِ لَيْسَتْ بِالْحَيْضَةِ . وَلَكِنْ هَذَا عِرْقٌ قَاعْتَسَلِي وَصَلَّى» .

قَالَتْ عَائِشَةُ : فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ فِي بَرَكَيْنِ فِي حُجْرَةِ أُخْتِهَا زَيْنَبَ بِنْتَ جَحْشٍ . حَتَّى تَمْلَأَ حُمْرَةُ الدَّمِ الْمَاءَ .

10. Asıllarda böyle vâki' olmuştur. Âlimler bunun vehm olduğunda ittifak etiler. Doğrusu: Fâtıma Bintu Ebi Hubeyş'İbni Muttalibdir, «Abd» fazladır, dediler.

11. Hammâd hadis'inde terkedilen ziyade «Kendinden kanı yıka» sözünden sonra «Abdset al» kelimesidir. Hammâd, bu cümlelerin rivâyetinde yalnız kaldığı için, Muslim o kelimeyi düştürmüştür (Nevevî).

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : فَحَدَّثْتُ بِذَلِكَ أَبَا بَكْرٍ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ . فَقَالَ : يَرْحَمُ اللَّهُ هِنْدًا . لَوْ سَمِعْتُ بِهَذِهِ الْفُتْيَا . وَاللَّهِ إِنْ كَانَتْ لَتَبْكِي . لِأَنَّهَا كَانَتْ لَا تَعْلَى .

(...) وَحَدَّثَنِي أَبُو عَمْرٍاءُ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ بْنُ زِيَادٍ . أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ (بَنِي ابْنِ سَعْدٍ) عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عُمَرَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ قَالَتْ : جَاءَتْ أُمُّ حَبِيبَةَ بِنْتُ جَحْشٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . وَكَانَتْ اسْتَحْبِضَتْ سَبْعَ سِنِينَ . يَمِثِلُ حَدِيثِ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ إِلَى قَوْلِهِ : تَقْلُو حُمْرَةَ الدَّمِ الْمَاءُ . وَلَمْ يَذْكُرْ مَا بَعْدَهُ .

(...) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ عُمَرَ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ أَنَّ ابْنَةَ جَحْشٍ كَانَتْ تُسْتَحْضُ سَبْعَ سِنِينَ . يَنْحُو حَدِيثَهُمْ .

64 — () : Peygamber (S) in zevcesi Âişe (R) şöyle dedi:

Rasûlullah'ın baldızı olan ve Abdurrahmani'bnü Avfın nikâhı altında bulunan Cahş kızı Ummu Habîbe yedi sene istihâza oldu. Kendisi bu hususta fetva istedi. Rasûlullah da: «Şüphe yok ki bu, hayız değildir. Fakat bu bir damardır. Binaenaleyh yıkan ve namazını kıl» buyurdu.

Âişe: Ummu Habîbe, kız kardeşi Zeyneb Bintu Cahş'ın hüccresinde bir leğen içinde" yıkanırda da kanın kırmızılığı su üstüne kadar yükselirdi, dedi.

İbn Şihâb şöyle dedi: Ebû Bekr İbnu Abdurrahmani'bnü Hârisi'bnü Hişâm'a bunu söyledim, dedi ki: Allah Hind'e rahmet eylesin. Eğer bu fetvayı işitseydi, Allah'a yemin ederim ki, o muhakkak ağlardı. Çünkü kendisi namaz kılmazdı.

..... : Âişe şöyle demiştir: Cahş kızı Ummü Habîbe Rasûlullah'a geldi. Kendisi yedi sene istihâza olmuştı.. Bu hadîsde de: Kan kırmızılığı suya galip gelir derecede, sözüne kadar Amru'bnü Hâris'in hadîsi gibidir. Bundan sonrasını zikretmemiştir.

..... : Sufyânü'bnü Uyeyne, Zühri'den, o da Amre'den, o da Âişe'den tahdîs etti. Âişe bunda da ötekilerin hadîsleri tarzında: Cahş'ın sızı, yedi sene istihâza oldu, demiştir.

12. MİRKEN, içinde çamaşır ve sair şeyler yıkanan ve leğen ta'bir olunan kabdır. Buna dağar dahi denir (Kamûs Tercemesi).

٦٥ - (...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زُمَيْجٍ . أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ . ح وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ
 يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ ، عَنْ جَعْفَرٍ ، عَنْ عِرَّالِ بْنِ مَالِكٍ ، عَنْ عُرْوَةَ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ أَنَّهَا قَالَتْ : إِنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ سَأَلَتْ
 رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ الدَّمِ ؟ فَقَالَتْ عَائِشَةُ . رَأَيْتُ مِنْ كُنْهَهَا مَلَأَنَ دَمًا . فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « امْكُئِي
 قَدْرَ مَا كَانَتْ تَحْبِسُكَ حَيْضَتُكَ . ثُمَّ اغْتَسِلِي وَصَلِّي » .

65 — () : Âişe (R) şöyle dedi: Ummu Habîbe Rasûlul-
 lah'a, istihâza kanını sordu. Ben de onun leğenini kan dolu olarak gör-
 düm. Rasûlullah ona: «Hayzının, seni hapsettiği müddet kadar bekle.
 Sonra yıkan ve namaz kıl» buyurdu.

٦٦ - (...) حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ قُرَيْشٍ التَّمِيمِيُّ . حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ بَكْرِ بْنِ مُضَرَ . حَدَّثَنِي أَبِي .
 حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ رَبِيعَةَ عَنْ عِرَّالِ بْنِ مَالِكٍ ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ ، عَنْ عَائِشَةَ ، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ ؛ أَنَّهَا
 قَالَتْ : إِنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ . الَّتِي كَانَتْ تَحْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ . شَكَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ
 الدَّمَّ . فَقَالَ لَهَا « امْكُئِي قَدْرَ مَا كَانَتْ تَحْبِسُكَ حَيْضَتُكَ . ثُمَّ اغْتَسِلِي » فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ عِنْدَ كُلِّ
 صَلَاةٍ

66 — () : Peygamber (S) in zevcesi Âişe (R) şöyle dedi:
 Abdurrahmani'bnü Avf'ın nikâhı altında bulunan Cahş kızı Ümmü
 Habîbe Rasûlullah'a istihâza kanından şikâyet etti. O da ona: «Hayzının
 seni hapsettiği müddet kadar bekle, sonra yıkan» buyurdu Artık Ummu
 Habîbe her bir namaz sırasında yıkanıyordu.

(١٥) بَابُ وَجُوبِ قِضَاءِ الصَّوْمِ عَلَى الْخَائِضِ دُونَ الصَّلَاةِ

٦٧ - (٣٣٥) حَدَّثَنَا أَبُو الرَّيِّعِ الزُّهْرَانِيُّ . حَدَّثَنَا حَمَّادُ عَنْ أَيُّوبَ ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ ، عَنْ مُعَاذَةَ .
 ح وَحَدَّثَنَا حَمَّادُ عَنْ يَزِيدَ الرَّشْدِيِّ ، عَنْ مُعَاذَةَ ؛ أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْ عَائِشَةَ فَقَالَتْ : أَتَقْضِي إِحْدَانَا الصَّلَاةَ
 أَيَّامَ حَيْضِهَا ؟ فَقَالَتْ عَائِشَةُ . أَحْرُورِيَّةُ أَنْتِ ؟ قَدْ كَانَتْ إِحْدَانَا تَحِيضُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .
 ثُمَّ لَا تَوُفِّرُ بِقِضَاءِ .

(15) HAYIZLIYA NAMAZIN DEĞİL, ORUC KAZASININ VUCÜBU BÂBİ

—oOo—

67 — (335) : Muâze şöyle dedi: Bir kadın Âişe'ye: Bizler-
 den birimiz hayızlı günlerindeki namazı kaza eder mi? diye sordu. Bu-

nun üzerine Âişe (R) : Sen *Harûriyye* misin? " Bizden birimiz Rasûlullah (S) zamanında hayız olurdu da sonra namazı kaza etmekle emrolunmazdı, dedi.

٦٨ - (...) () : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ يَزِيدَ . قَالَ : سَمِعْتُ مُعَاذَةَ ؛ أَنَّهَا سَأَلَتْ عَائِشَةَ : أَتَقْضِي الْحَائِضُ الصَّلَاةَ ؟ فَقَالَتْ عَائِشَةُ : أَوْحَرُورِيَّةٌ أَنْتِ ؟ قَدْ كُنْ نِسَاءَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَحْضُنَ . أَفَأَمْرُهُنَّ أَنْ يَحْزِينَ ؟ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ : تَعْنِي يَقْضِينَ .

68 — () : Yezîd şöyle dedi: Ben Muâze'den işiddim. (Dedi ki:) O kadın Âişe'ye: Hayızlı kadın namazı kaza eder mi? diye sordu. Bunun üzerine Âişe (R) şöyle dedi: Sen bir Harûriyye misin? Rasûlullah (S) ın kadınlarının hayız oldukları muhakkaktır. Peki Peygamber onlara namazı kaza etmelerini emretti mi?

٦٩ - (...) () : أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ عَاصِمٍ ، عَنْ مُعَاذَةَ ؛ قَالَتْ : سَأَلْتُ عَائِشَةَ فَقُلْتُ : مَا بَالُ الْحَائِضِ تَقْضِي الصَّوْمَ وَلَا تَقْضِي الصَّلَاةَ ؟ فَقَالَتْ : أَوْحَرُورِيَّةٌ أَنْتِ ؟ قُلْتُ : لَسْتُ بِحَرُورِيَّةٍ . وَلَكِنِّي أَسْأَلُ . قَالَتْ : كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ فَتَوُأْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ وَلَا تُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ .

69 — () : Muâze şöyle dedi: Ben Âişe'ye: Hayızlı kadın neden orucu kaza ediyor da namazı kaza etmiyor? diye sordum. Sen Harûriyye misin? dedi. Ben bir Harûriyye değilim. Lâkin ben bunu soruyorum, dedim. Âişe (R): Bu bizlere isâbet ederdi de bizler orucu kaza etmekle emrolunur, fakat namazı kaza etmekle emrolunmazdık, dedi".

(١٦) بَابُ نَسْرِ الْقَتْلِ بَنُو وَنَعْمُو

٧٠ - (٣٣٦) : وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . قَالَ : قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ أَبِي النَّضْرِ ؛ أَنَّ أَبَا مَرْثَةَ مَوْتَى أُمَّ هَانِيَةَ بِنْتَ أَبِي طَالِبٍ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أُمَّ هَانِيَةَ بِنْتَ أَبِي طَالِبٍ تَقُولُ : ذَهَبْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَامَ الْفَتْحِ . فَوَجَدْتُهُ يَغْتَسِلُ . وَقَاطِمَةُ ابْنَتُهُ تَسْتُرُهُ بِثَوْبٍ .

13. Harûriler Kûfe civarındaki Harûra karyesine mensub Hâricî fırkasıdır. Bunların ilk toplantısı orada yapıldığı için kendilerine harûriler denilmiştir. Bunlar din işlerinde şiddetli iltizam ettiklerinden pek çırkın dalâletlere sapmışlardır. Harûriler hayızlının hayız zamanında geçen namazları kaza etmesinin vacib olduğuna kail olurlardı. Bu ise ümmetin icma'ına muhalftir.

14. Cevabdan anlaşılıyor ki namazın kaza edilmesine ruhsat verilmesi tahfif içindir. Günde beş defa tekrar eden bir ibadetli kaza etmek o kadar kolay değildir.

(16) YIKANAN KİMSENİN BEZ VEYA BENZERİ BİR ŞEYLE SÜTRELENMESİ BÂBİ

70 — (336) : Bize Yahya'bnü Yahya tahdîs etti, dedi ki: Ben Mâlik'in huzurunda okudum: Ebu'n-Nadr'dan, ona da Ebû Tâlib kızı Ummu Hânî'nin âzâdlısı olan Ebû Murre haber vermiştir. Ebû Murre de Ebû Tâlib kızı Ummuhanî'yi şöyle derken dinlemiştir. (Mekke) fethi senesi Rasûlullah (S) ın yanına gittim. Onu yıkıyor, buldum. Kızı Fâtıma da onu bir bez ile perdeliyordu.

٧١ - (...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْجٍ بْنُ الْمُهَاجِرِ أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ؛ أَنَّ أَبَا مُرَّةَ مَوْلَى عَقِيلٍ حَدَّثَهُ؛ أَنَّ أُمَّ هَانِيَةَ بِنْتَ أَبِي طَالِبٍ حَدَّثَتْهُ؛ أَنَّهُ لَمَّا كَانَ عَامُ الْفَتْحِ، أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ بِأَعْلَى مَكَّةَ. فَأَمَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى غُسْلِهِ. فَسَرَّتْ عَلَيْهِ فَاطِمَةُ. ثُمَّ أَخَذَتْ ثَوْبَهُ فَالتَحَفَ بِهِ. ثُمَّ صَلَّى ثَمَانَ رَكَاتٍ سُبْحَةَ الضُّحَى

71 — () : Ebû Tâlib'in kızı Ummuhânî (R) şöyle tahdîs etmiştir. Fetih yılı olduğu zaman Ummuhânî, Rasûlullah'ın yanına geldi, Rasûlullah (S) Mekke'nin en yüksek yerinde bulunuyordu. Rasûlullah yıkılmaya kalktı. Fâtıma da onun üzerine bir perde gerdi. Sonra Rasûlullah elbisesini aldı ve ona sarıldı. Sonra Duhâ vakti nâfilesini sekiz rek'at olarak kıldı.

٧٢ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ الْوَلِيدِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ: فَسَرَّتْهُ ابْنَتُهُ فَاطِمَةُ بِثَوْبِهِ. فَلَمَّا اغْتَسَلَ أَخَذَهُ فَالتَحَفَ بِهِ. ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى ثَمَانِ سَجَدَاتٍ. وَذَلِكَ مُصْنًى.

72 — () : Burada Ebû Usâme Velîdu'bnü Kesîr'den, o da Sa'îdu'bnü Ebî Hind'den bu isnad ile tahdîs etmiştir. Sa'îd dedi ki, Peygamber (S) i, kızı Fâtıma yine kendi elbisesi ile perdeledi. Yıkınca da o elbiseyi aldı ve ona sarıldı. Sonra kalkıp sekiz secde (rek'at) namaz kıldı. Bu, Duhâ (namazı) dır.

۷۳ — (۳۳۷) : Burada Zâide A'meş'den, o da Sâlimu'bnu Ebi'l-Ca'd'dan, o da Kurayb'dan, o da İbn Abbas'dan, o da Meymûne'den tahdîs etti. Meymûne (R) : Peygamber (S) için su koydum ve onu per-deledim, o da yıkandı, demiştir.

73 — (337) : Burada Zâide A'meş'den, o da Sâlimu'bnu Ebi'l-Ca'd'dan, o da Kurayb'dan, o da İbn Abbas'dan, o da Meymûne'den tahdîs etti. Meymûne (R) : Peygamber (S) için su koydum ve onu per-deledim, o da yıkandı, demiştir.

(۱۷) ما تحريم النظر إلى العورات

۷۴ — (۳۳۸) : Burada Zâide A'meş'den, o da Sâlimu'bnu Ebi'l-Ca'd'dan, o da Kurayb'dan, o da İbn Abbas'dan, o da Meymûne'den tahdîs etti. Meymûne (R) : Peygamber (S) için su koydum ve onu per-deledim, o da yıkandı, demiştir.

(...) وحديثه هرون بن عبد الله ومحمد بن رافع. قال: حدثنا ابن أبي فديك. أخبرنا الضحاك ابن عثمان، بهذا الإسناد. وقال (مكان عورة) عريّة الرجل وعريّة المرأة.

(17) AVRET YERLERİNE BAKMANIN TARİMİ BÂBİ

—oOo—

74 — (338) : Ebû Sa'id Hudrî (R) şöyle demiştir:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Erkek erkeğin avret yerine, kadın da diğer kadının avret yerine bakmasın. Erkek erkeğe bir tek elbise içinde sürtünmesin. Kadın da diğer kadına bir tek elbise içinde sürtünmesin».

..... : Burada Dehhâku'bnu Usmân bu isnad ile haber verdi. Ve onun buradaki iki râvîsi (avret sözü yerine) erkek uryesi-iryesi, kadın uryesi-iryesi kelimelerini kullanmıştır. (Urye ve irye çıplaklık hali ma'nâsına gelir.)

(۱۸) باب موارثه و غسال عربانا في الحلة

۷۵ - (۳۳۹) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ . حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ . قَالَ : هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا . وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ يَغْتَسِلُونَ عُرَاءَ . يَنْظُرُونَ بَعْضُهُمْ إِلَى سَوَاءِ بَعْضٍ . وَكَانَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ يَغْتَسِلُ وَحْدَهُ . فَقَالُوا : وَاللَّهِ مَا يَمْنَعُ مُوسَى أَنْ يَغْتَسِلَ مَعَنَا إِلَّا أَنَّهُ آذَرُ . قَالَ فَذَهَبَ مَرَّةً يَغْتَسِلُ . فَوَضَعَ ثَوْبَهُ عَلَى حَجَرٍ . فَقَرَأَ الْحَجَرُ بِثَوْبِهِ . قَالَ فَجَبَّحَ مُوسَى بِإِثْرِهِ يَقُولُ : تَوْبِي حَجَرُ ! تَوْبِي حَجَرُ ! حَتَّى نَظَرْتُ بَنُو إِسْرَائِيلَ إِلَى سَوَاءِ مُوسَى . قَالُوا : وَاللَّهِ مَا بِمُوسَى مِنْ بَأْسٍ . فَقَامَ الْحَجَرُ حَتَّى نَظَرَ إِلَيْهِ . قَالَ فَأَخَذَ ثَوْبَهُ فَطَفِقَ بِالْحَجَرِ ضَرْبًا . قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : وَاللَّهِ إِنَّهُ بِالْحَجَرِ نَدَبٌ - سِتَّةٌ أَوْ سَبْعَةٌ . ضَرْبُ مُوسَى بِالْحَجَرِ .

(18) HALVETTE ÇIPLAK OLARAK YIKANMANIN CEVÂZİ BÂBİ

—oOo—

75 — (339) : Hemmâmu'bnü Münebbîh: Bu, Ebû Hureyre'nin bize Allah'ın Rasûlü Muhammed (S) den söyledikleridir, dedi ve birçok hadis'ler zikretti. Onlardan biri de şudur: Rasûlullah (S) buyurdu ki: «İsrail oğulları çıplak olarak ve birbirlerinin avret yerine baka baka yıkanırlardı. Mûsâ Aleyhisnelâm ise yalnızca yıkanırdı. İsrail oğulları: Vallahi Mûsâ'yı bizimle beraber yıkanmaktan meneden şey mutlaka kasığı çıkık olmasıdır, derlerdi. (Mûsâ) bir defa yıkanmaya gitti. Elbisesini de bir taşın üstüne koydu. Taş elbisesini alıp kaçtı. (Yani elbise ile yuvarlanıp gitti). Mûsâ: Aman taş! Elbisemi. Aman taş! Elbisemi, diyerek taşın arkasında alabildiğine koştu. O kadar ki İsrail oğulları Mûsâ'nın avret yerini gördüler ve: Vallahi Mûsâ'da bir kusur yokmuş, dediler. Nihayet taş durdu, kendisi de bu surette tamamen görünmüş oldu. Elbisesini aldı ve taşı dövmeye başladı».

Ebû Hureyre dedi ki: Vallahi şu muhakkak ki Mûsâ'nın taşla vurmasından dolayı, o taşda hâlâ altı yahut yedi bere izi kalmıştır».

15. Bu son söz ya ta'lik olarak yani sened zikretmeksizin Ebû Hureyre'den naklolan bir sözdür, yahut da râvilerden Hemmâm İbn Münebbîh'in Kelâmının tetimmesidir ki evvelki sözlerin devamı ve dolayısıyla müsned olmuş olur. Her iki takdirce Ebû Hureyre'nin bu izleri haber vermesi, peygamberden duyulmuş olmasına binaendir. Zira böyle bir haber akli istidlal ile bilinebilir şeylerden değildir.

(۱۹) باب ابرعتاه بحفظ العورة

۷۶ - (۳۴۰) وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ بْنُ مَيْمُونٍ. جَمِيعًا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَكْرِ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ. ع. وَحَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ. وَالْأَفْظُ لَهُمَا.. (قَالَ إِسْحَاقُ: أَخْبَرَنَا. وَقَالَ ابْنُ رَافِعٍ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ) أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ. أَخْبَرَنِي صَمْرُو بْنُ دِينَارٍ؛ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: لَمَّا بُنِيَتِ الْكَعْبَةُ ذَهَبَ النَّبِيُّ ﷺ وَعَبَّاسٌ يَنْقُلَانِ حِجَارَةً. فَقَالَ الْعَبَّاسُ لِلنَّبِيِّ ﷺ: اجْعَلْ إِزَارَكَ عَلَى مَاتِكَ، مِنْ الْحِجَارَةِ. فَفَعَلَ. فَخَرَّ إِلَى الْأَرْضِ. وَطَمَحَتِ عَيْنَاهُ إِلَى السَّمَاءِ. ثُمَّ قَامَ فَقَالَ «إِزَارِي، إِزَارِي» فَشَدَّ عَلَيْهِ إِزَارَهُ. قَالَ ابْنُ رَافِعٍ فِي رِوَايَتِهِ: عَلَى رَقَبَتِكَ. وَلَمْ يَقُلْ: عَلَى مَاتِكَ.

(19) AVRET YERİNİ MUHAFAZAYA DIKKAT GÖSTERİLMESİ
BÂBİ

—oOo—

76 — (340) : Câbiru'bnu Abdillâh (R) şöyle demiştir: Kâbe bina edildiği zaman Peygamber (S) Abbâs ile birlikte taş naklediyorlardı. Abbâs Peygambere: İzârımı (fûtanı) omuzun üstüne koy da taşdan korusun, dedi. O da bunu yaptı. Fakat kendisi hemen yere düştü ve iki gözü semaya dikildi. Sonra: «İzârım, izârım!» diyerek kalktı ve izârını kendi üzerine bağladı. Ibnu Râfi'in rivâyetinde: Omuzun üstüne dememiş, boynunun üstüne demiştir.

۷۷ - (...) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ. حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ. حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ إِسْحَاقَ. حَدَّثَنَا صَمْرُو بْنُ دِينَارٍ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يُحَدِّثُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَنْقُلُ مَعَهُمُ الْحِجَارَةَ لِلْكَعْبَةِ. وَعَلَيْهِ إِزَارُهُ. فَقَالَ لَهُ الْعَبَّاسُ، عَمُّهُ: يَا ابْنَ أَخِي! لَوْ حَلَلْتَ إِزَارَكَ، فَجَعَلْتَهُ عَلَى مَنْكِبِكَ، دُونَ الْحِجَارَةِ. قَالَ فَعَلَهُ. فَجَعَلَهُ عَلَى مَنْكِبِهِ. فَسَقَطَ مَفْشِيًا عَلَيْهِ. قَالَ فَمَا رَوَى بِمَدِّ ذَلِكَ الْيَوْمَ عُرْيَانًا.

(77) — () : Câmiru'bnu Abdillâh şöyle demiştir:

Rasûlullah (S) Kureys ile birlikte Kâbe için taş naklediyordu. Fûtası üzerindeydi. Amcası Abbas ona: Ey kardeşimin oğlu! Fûtanı çözsün de onu omuzunun üstüne, taşların altına koysan, dedi. Câbir (yahut Câbir'e haber veren): Fûtasını çözüp de omuzunun üzerine koyunca hemen baygın olarak yere düştü. Artık o günden sonra kendisi bir daha çıplak olarak görülmemiştir, dedi.

٧٨ - (٢٤١) حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ يَحْيَى الْأَمَوِيُّ . حَدَّثَنِي أَبِي . حَدَّثَنَا قُتَيْبُ بْنُ حَكِيمٍ . بْنُ قَبَادٍ . بْنُ حَنِيفٍ الْأَنْصَارِيُّ . أَخْبَرَنِي أَبُو أَمَامَةَ بْنُ سَهْلٍ . بْنُ حَنِيفٍ عَنِ الْيَسُورِ بْنِ مَحْرَمَةَ ؛ قَالَ : أَقْبَلْتُ بِحَجَرٍ ، أَثْمَلُهُ ، ثَقِيلٍ . وَعَلَى إِزَارٍ خَفِيفٍ . قَالَ فَاتَّحَلَّ إِزَارِي وَمَعِيَ الْحَجَرُ . لَمْ أَشْتَطِيعْ أَنْ أَضْمَهُ حَتَّى بَلَغْتُ بِهِ إِلَى مَوْضِعِهِ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « اَرْجِعْ إِلَى ثَوْبِكَ فَخُذْهُ . وَلَا تَمْشُوا عُرَاةً » .

78 — (341) :Misveru'bnü Mahreme şöyle dedi: Taşımakta olduğum ağır bir taşı getirdim. Üzerimde de hafif bir fûta bulunuyordu. Taş üzerinde iken fûtam birden çözüliverdi. Ben fûtayı yerine koymaya muktedir olamadım. Nihayet (o vaziyette) taşı yerine ulaştırdım. Bunun üzerine Rasûlullah (S): «Elbisenin yanına dön, hemen onu al, çıplak olarak yürümeyiniz» buyurdu".

(٢٠) بَاب مَا يَسْتَرْ بِهِ فَضَاءُ الْحَاظِ

٧٩ - (٢٤٢) حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ ، وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ أَتْمَاءَ الضَّبِّيُّ . قَالَا : حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ (وَهُوَ ابْنُ مَيْمُونٍ) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعْدٍ ، مَوْلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ ؛

16. Vücûddan örtülmesi gereken yerleri örtmek, terbiyeli ve edebli bir kıyafette bulunmak her erkek ve kadına lâzımgelen bir insanlık ve medeniyet şıdır. Çıplak veya yarı çıplak olarak insanlar arasında dolaşmak medeniyet değil, bedeviyet ve gerilik âlametidir. Nitekim Afrika ve Avustralya'daki vahşî insanların hâlâ örtünme ve giyinme seviyesine ulaşamayıp, çıplak yahut yarı çıplak bir hayat sürdükleri malûmdur.

İslâm dîni insanlığa en makûl ölçüler çerçevesinde cinsi ve modası ne olursa olsun, en medenî giyim tarzının hadlerini öğretmiş, ifrat ve tefritlerden uzak, nezih bir yol tutmuştur. Peygamberin hayatında ve devrinde bunun en güzel örneği verilmiştir. Sonrakı devrlerdeki örflerin geliştirdiği ifratları savunmuyoruz, fakat bugün müsliman hanımların gayri müslim ülkelerdeki yarı çıplak giyinimleri taklid etmeleri, şehveti ve hisleri tahrik ederceğine göğüslere ve daha başka yerlerine varıncaya kadar kendilerini açmaları, insanlık vakarına ve medeniyete aykırıdır. Hiç şüphesiz bu yürekler acısı durumun sebeplerinin başında, ilâhî ve Nebevî irşadlardan gafil bulunmak gelir. İnsanlık maddiyatta ne kadar ilerlerse ilerlesin, bu irşadlardan müstağni kalamaz. Kahrırsa birtakım gerilikleri ilerilik, diğer birtakım bedevilikleri de medenilik sayarak yolunu sapıtır ve neticede ilâhî cezalara çarpılarak helâk olur, gider. Allah'ın kanunlarını çiğniyerek ahlâksızlaşmış ve sonunda helâk olup gitmiş birçok eski ümmetlerin ibretler dolu fecî akibetleri Kur'an'da defalarca zikredilmiştir. İnsanlık ve bilhassa mü'minler, bunlardan ibretler alıp uyanmalıdır (mütercim).

«Ey Âdem oğulları! Şeytan ana ve babanızı, fenâ yerlerini kendilerine göstermek için, elbiselerini soyarak nasıl cennetden çıkardıysa, sakın size de bir

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ ؛ قَالَ : أُرَدِّفِي رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ خَلْفَهُ . فَأَسْرَأَ إِلَى حَدِيثِنَا لَا أَحَدٌ بِهِ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ . وَكَانَ أَحَبَّ مَا اسْتَتَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِحَاجَتِهِ ، هَدَفَ أَوْ حَاطَ نَحْلًا .
قَالَ ابْنُ أَسْمَاءَ فِي حَدِيثِهِ : بِمَنِي حَاطَ نَحْلًا .

(20) DEF'İ HÂCET İÇİN SÜTRE EDİNİLEN ŞEY BÂBİ

—oOo—

79 — (342) : Abdullahi'bnü Câfer (R) şöyle dedi:

Birgün Rasûlullah beni binitinin arkasına bindirdi. Bana yavaşça öyle bir söz söyledi ki onu, insanlardan kimseye söylemem. Yerden bir tumsak yahut bir hurma bahçesi Rasûlullah (S) a def'i hâceti için sütre edindiği şeylerin en sevgilisiydi.

İbni Esma kendi hadisinde: Hurma hâişî sözünü, hurma bostanı diye tefsir etti.

(۲۱) بَابُ إِعْمَالِ الْمَاءِ مِنَ الْمَاءِ

۸۰ — (۳۴۲) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَابْنُ حُجْرٍ (قَالَ يَحْيَى بْنُ يَحْيَى : أَخْبَرَنَا . وَقَالَ الْآخَرُونَ : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ ، وَهُوَ ابْنُ جَعْفَرٍ) عَنْ ثَرِيكٍ (يَعْنِي ابْنَ أَبِي نَمِرٍ) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ : خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ إِلَى قُبَاءَ . حَتَّى إِذَا كُنَّا فِي بَنِي سَالِمٍ وَقَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى بَابِ عِتْبَانَ . فَصَرَخَ بِهِ . فَخَرَجَ يَجُرُّ إِزَارَهُ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَتَجْلِسُ الرَّجُلُ » . فَقَالَ عِتْبَانُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَرَأَيْتَ الرَّجُلَ يُعْجَلُ عَنْ امْرَأَتِهِ وَلَمْ يُعِنْ . مَاذَا عَلَيْهِ ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِنَّمَا الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ » .

(21) «SUYU ANCAK SU GEREKTİRİR» HADİSİ BÂBİ

—oOo—

80 — (343) : Ebû Sa'îd Hudri (R) şöyle dedi: Bir pazartesi günü Rasûlullah ile beraber Kubâ'ya çıktım. Nihayet Benu Sâlim'e vardığımız vakit Rasûlullah İtbân'ın kapısı önünde durup onu çağırdı. O da fütasını sürüyerek dışarı çıktı. Bunun üzerine Rasûlullah: «Adamı acele ettirdik» buyurdu. Bunu takiben İtbân: Ya Rasûlallah! Bir erkek karısının üstünde iken acele ettirilir de menî getiremezse ne buyurursun?

fitne yapmasın. Çünkü o da, kabilesinden olan(lar) da sizi, kendilerini görmeyeceğiniz yer(ler)den muhakkak görür(ler). Biz şeytanları iyman cindyeceklerin vâhileri yaptık» (el-A'râf: 26).

(Ona ne lâzım gelecektir? diye sordu. Rasûlullah: «Suyu ancak su gerektirir» buyurdu".

۸۱ - (...) حَدَّثَنَا هَرُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ . حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي هَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ . حَدَّثَهُ ؛ أَنَّ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ : « إِنَّمَا الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ » ..

81 — () : Burada de Ebû Selemete'bnü Abdirrahman, Ebû Sa'id Hudri'den, o da Peygamber (S) den tahdis etti ki: (Peygamber:) «Su ancak sudan (lâzım gelir)» buyurmuştur.

۸۲ - (۳۴۴) حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ الْمُبَرِّقِيُّ . حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ . حَدَّثَنَا ابْنُ حُدَّادٍ عَنْ أَبِي حُدَّادٍ عَنْ أَبِي النَّضْرِ . قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْسَخُ حَدِيثَهُ بَعْضُهُ بِمَضَى . كَمَا يَنْسَخُ الْقُرْآنُ بَعْضُهُ بِمَضَى .

82 — (344) : Burada da Ebu'l-Alâ Ibnu's-Şihhir tahdis edip şöyle demiştir: Rasûlullah (S) ın bazı hadisi diğer bazısını neshederdi. Nitekim Kur'ân'ın da bir kısmı bir kısmını nesheder".

۸۳ - (۳۴۵) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا عُثْمَرُ عَنْ شُعْبَةَ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ الْحَكَمِ ، عَنْ ذَكَوَانَ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَرَّ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ . فَخَرَجَ وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ . فَقَالَ « لَمَلْنَا أَعْجَلْنَاكَ ؟ » قَالَ : نَعَمْ . يَا رَسُولَ اللَّهِ ! قَالَ « إِذَا أَعْجَلْتَ أَوْ أَفْحَطْتَ . فَلَا تُغْسِلُ عَلَيْكَ . وَعَلَيْكَ الْوُضُوءُ » . وَقَالَ ابْنُ بَشَّارٍ : إِذَا أَعْجَلْتَ أَوْ أَفْحَطْتَ .

17. Şimdi ümmet inzâl olsun olmasın, cümâ' ile ve cümâ' olmaksızın, sırf inzâl ile guslün vucûbunda ittifak etmişlerdir. Sahâbîlerden bir cemaat, guslün ancak inzâl ile vâcib olduğuna kalıdı. Sonra bazıları rucû' etti. Daha sonra da icma' mün'akid oldu (Nevevî).

18. Bu Ebu'l-Alâ, Tabî'dir. Müslim'in Ebu'l-Alâ'dan bu sözü nakletmesindeki maksadı «Su sudandır» hadîs'inin mensûh olduğunu göstermektir. Ebu'l-Alâ'nın, sünnet, sünneti nesheder sözüne gelince, bu sahîhdir. Âlimler: Sünnetin sünnetle neshi dört vecih üzere olur: Biri, mütevatir sünnetin mütevatir sünnet ile neshi. İkincisi, vahid haberinin yine vahid haber ile neshi. Üçüncüsü, âhâdın mütevatir ile neshi. Dördüncüsü de, mütevatirin âhâd ile neshi.

Üç evvelkiler ihtilâfsız olarak câizdir. Dördüncü Cumhur indinde câiz olmaz. Ancak bazı kere câiz olur, dediler (Nevevî).

83 — (345) : Ebû Sa'îd Hudrî (R) şöyle demiştir:

Rasûlullah (S) Ensardan bir kimsenin yanına uğradı ve onu çağırttı. O zat da başı damlaya damlaya çakıgeldi Rasûlullah: Gâliba seni aceleye getirdik, buyurdu. Evet, ya Rasûlallah! dedi. Rasûlullah: «Şayet işin aceleye gelir, yahut menî hapsine uğratılırsan sana gusûl değil, yalnız namaz abdesti lâzım olur» buyurdu.

Ibnu Bessâr: Aceleye getirildiğin, yahut menî hapsine uğratıldığın zamanı demiştir.

٨٤ — (٣٤٦) حَدَّثَنَا أَبُو الرَّيِّعِ الزُّهْرَانِيُّ . حَدَّثَنَا حَمَّادٌ . حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ . ع وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْمَلَاءِ (وَالْأَفْظُ لَهُ) حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ . حَدَّثَنَا هِشَامُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ أَبِي بِنِ كَنْبٍ ؛ قَالَ : سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الرَّجُلِ يُصِيبُ مِنَ الْمَرَأَةِ ثُمَّ يُكْسِلُ ؛ فَقَالَ « يُغْسِلُ مَا أَصَابَهُ مِنَ الْمَرَأَةِ . ثُمَّ يَتَوَضَّأُ وَيُصَلِّي » .

84 — (346) : Ebû Eyyûb, Ubeyyu'bnü Kâ'b'dan şunu rivâyet etti. Ubey şöyle demiştir: Rasûlullah'a, kadından nasibini almakta iken, sonra menî getiremiyen erkeğin hükmünü sordum. «Kadından keindisine isabet eden şeyi yıkar, sonra abdest alır ve namaz kılar» buyurdu.

٨٥ — (...) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ . حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ النَّبِيِّ ، عَنِ النَّبِيِّ (يَعْنِي بِقَوْلِهِ : النَّبِيُّ عَنِ النَّبِيِّ ، أَبُو أَيُّوبَ) عَنْ أَبِي بِنِ كَنْبٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؛ أَنَّهُ قَالَ ، فِي الرَّجُلِ يَأْتِي أَهْلَهُ ثُمَّ لَا يُنْزِلُ قَالَ « يُغْسِلُ ذَكَرَهُ وَيَتَوَضَّأُ » .

85 — () : Ubeyyu'bnü Kâ'b Rasûlullah (S) dan şunu haber çermiştir: «Rasûlullah, eşine varıp da sonra menî getiremiyen erkek hakkında: «Zekerini yıkar ve abdest alır» buyurdu.

٨٦ — (٣٤٧) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ . ع وَحَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ (وَالْأَفْظُ لَهُ) حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ ذَكْوَانَ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ . أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ ؛ أَنَّ عَطَاءَ بْنَ يَسَارٍ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّ زَيْدَ بْنَ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّهُ سَأَلَ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانٍ . قَالَ قُلْتُ : أَرَأَيْتَ إِذَا جَامَعَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ وَلَمْ يُبَيِّنْ ؛ قَالَ عُثْمَانُ : « يَتَوَضَّأُ كَمَا يَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ . وَيُغْسِلُ ذَكَرَهُ » . قَالَ عُثْمَانُ : سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .

(...) وَحَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ . حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي ، عَنْ الْحُسَيْنِ . قَالَ يَحْيَى :
وَأَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ ؛ أَنَّ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّ أَبَا أَيُّوبَ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ ذَلِكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .

86 — (347) : Zeydu'bnü Hâlid, Usmânu'bnü Affân'a söyle sormuştur: Eşiyle cinsî münasebet yaptığı zaman meni getirememiş olan kimse hakkında ne dersin? dedim. Usmân: Namaz abdesti alır gibi abdest alır, zekerini de yıkar, dedi. Usmân ilâve edip: Bunu ben Rasûlullah'dan işiddim, dedi ”.

..... : Burada Yahya dedi ki: Bana Ebû Seleme haber verdi: Ona Urvetu'bnü Zubeyr haber verdi. Ona Ebû Eyyûb haber verdi. Kendisi de bu hadîs'i Rasûlullah'dan işitmiştir.

(۲۲) باب نفع « الماء من الماء » . وروى الفيل بالنار المتانين

۸۷ — (۳۴۸) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَأَبُو غَسَّانٍ أَيْسَمِيُّ . ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَأَبْنُ إِسْحَاقَ .
قَالُوا : حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ . قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ . وَهَارُ عَنْ الْحَسَنِ ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ ، عَنْ
أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شَعْبَيْهِ الْأَرْبَعِ ثُمَّ جَهَّزَهَا فَقَدْ وَجِبَ عَلَيْهِ الْغُسْلُ » .
وَفِي حَدِيثٍ طَرِيقٍ « وَإِنْ لَمْ يُتْرَلْ » .
قَالَ زُهَيْرٌ مِنْ يَتِيمِهِمْ « بَيْنَ أَشْعَبِي الْأَرْبَعِ » .

19. Râvî Zeydu'bnü Hâlid: Bu meseleyi Ali, Zübeyr, Talha ve Ubeyyu'bnü Kâ'b'dan sordum. Hepsi de bana böyle söylediler, der. (Buhârî, kitabu'l-vudû', bâbu men lem yere'l, Vudû'a illâ mine'l-mahreccyn...)

Bu yolda fetva veren sahâbîler, yalnız isimleri burada söylenmiş olanlar değildir. Aynı'nin beyanına göre Sa'du'bnü Ebî Vakkâs, Abdullahi'bnü Mes'ûd, Râfi'ubnu Hadîc, Ebû Sa'îd Hudrî, Ebû Eyyub Ensârî, Abdullahi'bnü Abbas, Nu'manu'bnü Beşîr, Zeynu'bnü Sâbit... gibi büyük sahâbîler ile tabîûnden Atâu'bnü Ebî Rebah, Ebû Seleme'bnü Abdîrrahman, Hîşâmu'bnü Urve ve A'meş... gibi büyük fakihler ve bazı zâhîrî âlimleri de bu listeye dahildir.

Ancak bu hüküm Ummu'l-Mu'minin Âişe, Ebû Bekr, Umer, Abdullahi'bnü Umer, yine Usmânu'bnü Affân ile Aliyyu'bnü Ebî Tâlib, İbnu Mes'ûd, ve diğer muhacirlerden rivâyet edilen hadîs'ler ile mensûh olduğu söylenmiştir. Buna göre Usmân, Ali, İbnu Mes'ûd ve İbnu Abbas'ın nâsiha ittîlâ' dolayısıyla evvelki fetvalarından rucû' etikleri istidlâl olunuyor. Herhalde guslün vâcib olduğu üzerinde sahâbe ve tabîûn devrinden sonra icmâ' mûn'akid olmuştur (Tecdîd Ter., I, 131).

(...) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو بْنُ عَبَّادٍ بْنُ جَبَلَةَ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَدِيٍّ . ع وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ . كَلَامُهَا عَنْ شُعْبَةَ ، عَنْ قَتَادَةَ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ ، مِثْلَهُ . غَيْرَ أَنَّ فِي حَدِيثِ شُعْبَةَ « ثُمَّ اجْتَنَدَ » وَ« لَمْ يَقُلْ » وَإِنْ لَمْ يُتْرَكْ .

(22) «SUYU SU GEREKTİRİR» HADİSİNİN NESHİ VE İKİ SÜNNET YERİNİN KAVUŞMASIYLA YIKANMANIN VÂCİB OLMASI BÂBİ

—oOo—

87 — (348) : Ebû Hureyre (R) şöyle demiştir:

Peygamber (S) buyurdu ki: Erkek kadının dört şubesi arasına oturup da gayret sarfedince ona yıkanmak vâcib olmuştur». (Diğer tarikin râvîsi) Matar'ın hadîs'inde: «Meni indirmese de» kaydı vardır. Bu râvîler arasında Zuheyr: «Kadının dört şa'bı arasına» diye rivâyet etmiştir.

..... : Muhammedu'bnü Ebi Adiy ve Vehbu'bnü Cerîr, ikisi de Şu'be'den o da Katâde'den bu isnad ile yukarıdaki hadîs'in benzerini tahdîs ettiler. Ancak Şu'be'nin hadîs'inde: «Sonra gayret ederse» kaydı vardır, «meni indirmediyse» dememiştir.

٨٨ - (٣٤٩) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ . حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ هِلَالٍ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ . ع وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى . حَدَّثَنَا عُمَرُ الْأَعْلَى (وَهَذَا حَدِيثُهُ) حَدَّثَنَا هِشَامُ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ . قَالَ (وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا عَنْ أَبِي بُرْدَةَ) عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: اخْتَلَفَ فِي ذَلِكَ رَهْطٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ . فَقَالَ الْأَنْصَارِيُّونَ : لَا يَجِبُ الْغُسْلُ إِلَّا مِنَ الدَّقِيقِ أَوْ مِنَ الْمَاءِ . وَقَالَ الْمُهَاجِرُونَ : بَلْ إِذَا خَالَطَ فَقَدْ وَجِبَ الْغُسْلُ . قَالَ : قَالَ أَبُو مُوسَى : فَأَنَا أَشْفِيكُمْ مِنْ ذَلِكَ . فَقُمْتُ فَاسْتَأْذَنْتُ عَلَى عَائِشَةَ . فَأَذِنَ لِي . فَقُلْتُ لَهَا : يَا أُمَّاهُ ! (أَوْ يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ !) إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْ شَيْءٍ . وَإِنِّي أَسْتَخِيْكَ . فَقَالَتْ : لَا تَسْأَلْنِي عَنْ مَا كُنْتُ سَائِلًا عَنْهُ أُمُّكَ إِنِّي وَادَّتْكَ . فَأَيْمَأْنَا أُمُّكَ . قُلْتُ : فَمَا يُوجِبُ الْغُسْلُ ؟ قَالَتْ : عَلَى الْخَبِيرِ سَقَطْتُ . قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعْبَيْهِ الْأَرْبَعِ ، وَمَسَّ الْخِتَانِ الْخِتَانِ ، فَقَدْ وَجِبَ الْغُسْلُ .

88 — (349) : Ebû Mûsâ (R) şöyle dedi: Muhâcirlerden ve Ensâr'dan bir cemâat bunda ihtilâf ettiler. Şöyle ki: Ensârîler: Gusûl, defk'den (yani menî atmaktan) yahut sudan başkasıyla vâcib olmaz dediler. Muhâcirler ise: Hayır, iki uzuv birbirine girdikleri zaman gusûl vâcib olmuştur, dediler.

Râvî dedi ki: Ebû Mûsâ, ben sizlere bu hususta şıfalı bilgi vereceğim, dedi ve sonra şöyle anlattı: Kalktım ve Âişe'nin huzuruna izin istedim. Bana izin verildi. Ona hitaben: Ey anacığım! (Yahut ey mü'minlerin anası!) Ben sana bir şey sormak istiyorum, fakat ben senden de utanıyorum, dedim. Seni doğuran anandan sorucusu olduğun şeyi benden sormaktan utanma. Çünkü ben de senin ancak ananım, dedi.

Guslî icabettiren nedir? diye sordum. Âişe şöyle dedi: İşin tam mütehasşısına düştün. Rasûlullah (S): «Kadının dört şubesi» arasına oturduğu ve sünnet yeri sünnet yerine dokunduğu zaman» yıkanmak vâcib olmuştur» buyurdu.

۸۹ — (۳۵۰) حَدَّثَنَا هَرُونَ بْنُ مَرْثُوفٍ ، وَهَرُونَ بْنُ سَمِيدٍ الْأَيْلِيُّ . قَالَا : حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي عِيَّاضُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي الزَّيْتَرِ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أُمِّ كَلْثُومٍ ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ : إِنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الرَّجُلِ يُجَامِعُ أَهْلَهُ ثُمَّ يُكْسِلُ . هَلْ عَلَيْهِمُ الْغُسْلُ ؟ وَعَائِشَةُ جَالِسَةٌ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِنِّي لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ . أَنَا وَهَؤُلَاءِ . ثُمَّ نَفْسِلُ » .

89 — (350) : Peygamber (S) in zevcesi Âişe (R) şöyle dedi: Bir kimse Rasûlullah'a, eşiyle cimâ yapan, sonra menî inzâl edemiyen erkeği sordu. Bu erkek ve dişi üzerine yıkanmak vâcib olur mu? dedi. Âişe de orada oturuyordu. Bunun üzerine Rasûlullah: «Ben bunu muhakak yaparım, ben ve şu (yani Âişe) sonra yıkınız» buyurdu.

(۲۳) بَابُ الْوُضُوءِ مِمَّا مَسَّتِ النَّارَ

۹۰ — (۳۵۱) وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ شُعَيْبٍ بْنُ الْأَيْتِ قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي . حَدَّثَنِي عُقَيْلُ بْنُ خَالِدٍ . قَالَ : قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ ؛ أَنَّ خَارِجَةَ بْنَ زَيْدٍ الْأَنْصَارِيَّ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّ أَبَاهُ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « الْوُضُوءُ مِمَّا مَسَّتِ النَّارَ » .

20. Dört şube: İki ayak ve iki el yahut ilk bacak ve iki bud ile tefsir edilmiştir.

21. Âlimler: Bunun ma'nâsı, zekerin kadının ferj içinde görünmez olursa, demektir. Yoksa maksad hakikaten dokunma değildir. Çünkü, kadının sünnet yeri ferjcin en yukarısidir, cima'da oraya zeker dokunmaz, dediler (Nevevî).

Diğer bir rivâyette Âişe: «Sünnet yeri sünnet yerine geçtiği zaman boy abdesti vâcib olur» demiştir. İşte bu hadîs bu konudaki mübhemliği ve görüş ayrılıklarını halletmiştir (Tecrid Tor., I, 171).

(۲۵۲) قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَزِينِ : أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ إِبْرَاهِيمَ بْنَ قَارٍ أَخْبَرَهُ : أَنَّهُ وَجَدَ أَبَا مُرَيْزَةَ يَتَوَضَّأُ عَلَى الْمَسْجِدِ . فَقَالَ : إِنَّمَا اتَّوَضَّأُ مِنْ أَتَوَارٍ أَقِطٍ أَكَلْتُهَا لَا نِيَّ مَعِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « تَوَضَّأُوا مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ » .

(۲۵۳) قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ خَالِدٍ بْنُ مَرْوَةَ بْنِ عُمَرَ بْنِ عُثْمَانَ ، وَأَنَا أَحَدُهُ هَذَا الْحَدِيثَ ؛ أَنَّهُ سَأَلَ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ عَنِ الْوُضُوءِ مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ ؛ فَقَالَ عُرْوَةُ : مَيِّمَتُ مَائِشَةَ ، زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « تَوَضَّأُوا مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ » .

(23) ATEŞTE PİŞMİŞ ŞEYLER YENDİKTEN SONRA ABDEST ALMA BÂBİ

—oOo—

90 — (351) : Zeydu'bnü Sâbit (R) şöyle dedi : Rasûlullah (S)den işiddim, şöyle buyuruyordu: «Ateş değmiş şeyler yedikten sonra abdest almak vardır» .

(352) : Abdullahi'bnü İbrahimi'bni Kariz, Ebû Hureyre'yi mescidde abdest alırken bulmuştur. Ebû Hureyre (R) şöyle demiştir: Ben sadece yemiş olduğum *ekit* parçalarından dolayı abdest almaktayım. Çünkü ben Rasûlullah (S) dan işiddim şöyle buyuruyordu: «Ateş değmiş şeylerden (yedikten sonra) abdest alınız».

(353) İbnu Şihâb dedi ki: Bana Sa'îdu'bnü Hâlidî'bni Amri'bni Us-mân haber verdi. Ben kendisine bu hadisi tahdîs ediyordum. O, Urvetu'-bnu Zubeyr'e, ateş değmiş şeylerden abdest almayı sordu. Bunun üzerine Urve dedi ki: Ben Peygamberin zevcesi Âişe'den şöyle derken duydum.

22. Ateşte pişmiş yemeklerden, bilhassa et yemeklerinden sonra (namaz için) abdest almanın vâcib olduğuna kâil olanlar ve olmıyanlar vardır. Birinciler hadîs'deki vudû'u şer'i ma'nâsı ile abdest almaya, kinciler de lûgat ma'nâsına yani sadece el ve ağız yıkamaya hamletmişlerdir. Şer'i ma'nâda alınsa bile Ebû Davud ve Nesâî'deki: Rasûlullah'ın son halî, ateş değmiş şeyler yedikten sonra abdest almayı terketmek oldu hadîs'îyle mensûh olmuştur. Bu neshi bazıları şöyle ta'îlî etmişlerdir:

Câhiliyet zamanında halk temizlenmemeye alışmış oldukları için ateş değmiş yağlı yemekler yedikten sonra, abdest almaları emredilmişti. İslâm'da temizlik takarrur edip *guyû'* bulduktan sonra, Müslümanlara sırf kolaylık olmak üzere bu hüküm kaldırılmıştır.

23. *Ekit*: (ekt, ukt, ıkt, ekıt, ekat, ekut ve ıkıt, şekillerinde de kullanılır): Yağı alınmış süttten yapıp Türkçe'de Keş (yahut çökelek) denilen yoğurt kurusu olacaktır. Ayran pişirilir, sonra süzülüp katılaşması için bırakılır. (Kamûs Tercemesi).

Rasûlullah (S): «Ateş değmiş şeylerden (yedikten sonra abdest alınız» buyurdu.

(۲۴) باب نسخ الوضوء مما صلت الدار

۹۱ - (۳۵۴) حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُسْلِمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ . حَدَّثَنَا مَالِكٌ عَنْ رَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ عَطَاوِ بْنِ بِسَارٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَكَلَ كَيْفَ شَاءَ ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ .
(...) وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ أَخْبَرَنِي وَهْبُ بْنُ كَيْسَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَطَاءٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ . ع وَحَدَّثَنِي الرَّهْرِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ . ع وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَكَلَ عَرَقًا (أَوْ لَحْمًا) ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ وَلَمْ يَغْسِ مَاءً .

(24) ATEŞTE PIŞMIŞ ŞEYLER YENDİKTEN SONRA ABDEST ALMANIN NESHİ BÂBİ

—oOo—

91 — (354) : İbn Abbas (R) den: (şöyle demiştir:)

Rasûlullah (S) bir koyun küreği yedi, sonra abdest almadığı halde namaz kıldı.

..... : Buradaki üç tarikin kaynağı olan İbn Abbâs (R) şöyle demiştir: Peygamber (S) bir kemik(den yahut etten) yedi, sonra abdest almadığı ve bir suya da dokunmadığı halde namaz kıldı.

۹۲ - (۳۵۵) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ . حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ . حَدَّثَنَا الرَّهْرِيُّ عَنْ جَمْعٍ ابْنِ عَمْرٍو بْنِ أُمَيَّةَ الضَّمَرِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَخْتَرُ مِنْ كَيْفٍ بِأَكْلٍ مِنْهَا . ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ .

92 — (355) : Amru'bnü Umeyye (R) Rasûlullah (S) ı pişmiş koyun küreğinden et kesip yerken gördüğünü, sonra abdest almadığı halde namaz kıldığını haber vermiştir.

۹۳ - (...) حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيْسَى . حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ . أَخْبَرَنِي عَمْرٍو بْنُ الْحَارِثِ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ جَمْعٍ ابْنِ عَمْرٍو بْنِ أُمَيَّةَ الضَّمَرِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ قَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَخْتَرُ مِنْ كَيْفٍ شَاءَ . فَأَكَلَ مِنْهَا . فَدُعِيَ إِلَى الصَّلَاةِ . فَقَامَ وَطَرَحَ السَّكِينَ وَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ .
قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : وَحَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِذَلِكَ .

(۳۵۶) قَالَ عَمْرُو: وَحَدَّثَنِي بُكَيْرُ بْنُ الْأَشَّجِ عَنْ كُرَيْبِ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَكَلَ عِنْدَهَا كَيْفَا ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.

(...) قَالَ عَمْرُو: حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ رَيْمَةَ عَنْ يَمْقُوبَ بْنِ الْأَشَّجِ، عَنْ كُرَيْبِ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ. بِذَلِكَ.

93 — () : Amru'bnü Umeyye ed-Damrî (R) şöyle dedi: Ben Rasûlullah (S) ı pişmiş koyun küreğinden et kesip yerken gördüm. O sırada Rasûlullah namaza çağrıldı. Rasûlullah hemen kalktı, bıçağı (eti elinden) bırakıp, abdest almadan namaza durdu.

İbnu Şihâb: Yine Aliyyu'bnü Abdillahi'bnî Abbas, babasından, o da Rasûlullah'dan olmak üzere bunu bana söylemiştir, dedi.

(356) Amr şöyle dedi: Bana Bukeyru'bnü Eşecc, İbn Abbas'ın azadlı Kureyb'den, o da Peygamberin zevcesi Meymûne'den tahdis etti. Peygamber (S), Meymûne'nin yanında bir kürek yemiş, sonra abdest almadan namaza durmuştur.

..... : Amr şöyle dedi: Ca'feru'bnü Rabî'a, Yakubu'bnü Eşecc'den o da İbn Abbas'ın azadlısı Kureyb'den o da Peygamber'in zevcesi Meymûne'den bu hadisi bana tahdis etti.

۹۴ — (۳۵۷) قَالَ عَمْرُو: حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي غَطَفَانَ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ؛ قَالَ: أَشْهَدُ لَكُنْتُ أَشْوَى لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ بَطْنَ الشَّاءِ. ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.

94 — (357) : Ebû Râfi' şöyle dedi: Şahâdet ederim ki ben Rasûlullah (S) için bir koyunun içini (ciğer ve diğer iç organlarını) ateşle pişirdim (o da yedi). Sonra abdest almadan namaza durdu.

۹۵ — (۳۵۸) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ. حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ شَرِبَ لَبَنًا. ثُمَّ دَمَا بِمَا فَتَمَضَّضَ وَقَالَ: «إِنَّ لَهُ دَسْمًا».

(...) وَحَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ عِيْسَى. حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ. وَأَخْبَرَنِي عَمْرُو. ع وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ. حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ. ع وَحَدَّثَنِي حَرَمَلَةُ بْنُ يَحْيَى. أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ. حَدَّثَنِي يُونُسُ. كُلُّهُمْ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، بِإِسْنَادِ عُقَيْلٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، مِثْلَهُ.

95 — (358) : İbn Abbas (R) dan: (şöyle demiştir:)

Peygamber (S) süt içti, sonra su isteyip ağzını çalkaladı ve: «Bu yağlıdır» buyurdu.

..... : Burada Amr, Evzâi ve Yûnus, bunların hepsi İbn Şihâb'dan, Ukeyl'in isnadıyle Zühri'den, bu hadisin benzerini rivâyet ettiler.

٩٦ - (٣٥٩) وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ حَلَعَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَطَاءٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ جَمَعَ عَلَيْهِ ثِيَابَهُ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ . فَأَتَى بِهَدِيَّةٍ خُبْزٍ وَلَحْمٍ . فَأَكَلَ ثَلَاثَ لُحْمٍ . ثُمَّ صَلَّى بِالنَّاسِ . وَمَا مَسَّ مَاءٌ .

(...) وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ . حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ الْوَلِيدِ بْنِ كَثِيرٍ . حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ عَطَاءٍ . قَالَ : كُنْتُ مَعَ ابْنِ عَبَّاسٍ . وَسَاقَ الْحَدِيثَ بِمَعْنَى حَدِيثِ ابْنِ حَلَعَةَ . وَفِيهِ : أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ شَهِدَ ذَلِكَ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ . وَقَالَ : صَلَّى . وَلَمْ يَقُلْ : بِالنَّاسِ .

96 — (359) : İbn Abbas (R) dan: (şöyle demiştir:)

Rasûlullah (S), üzerine elbiselerini topladı, sonra namaza çıktı. Tam bu sırada kendisine ekmek ve etten ibaret bir hediyeye getirildi. Kendisi bundan üç lokma yedi, sonra suya dokunmadan halka namaz kıldırđ.

..... : Muhammedu'bnü Amri'bnî Atâ tahdîs edip: İbn Abbas ile beraber idim, dedi ve hadîsi İbn Halhala'nın hadîsinin mânasıyle sevketti. Bunda: İbn Abbas, buna peygamberden şâhid oldu ve bir de: Namaz kıldı, dedi, «halka namaz kıldırđı» demedi, vardır.

(٢٥) بَابُ الْوُضُوءِ مِنَ لُحُومِ الْإِبِلِ

٩٧ - (٣٦٠) حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ فَضِيلُ بْنُ حُسَيْنٍ الْجَحْدَرِيُّ . حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ مَوْهَبٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي ثَوْرٍ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَعْرَةَ ؛ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ : أَأَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ النَّعَمِ ؟ قَالَ : « إِنْ شِئْتَ ، فَتَوَضَّأْ . وَإِنْ شِئْتَ ، فَلَا تَوَضَّأْ » . قَالَ : أَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ ؟ قَالَ : « نَعَمْ » . فَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ ، قَالَ : أَصَلَّى فِي مَرَابِضِ النَّعَمِ ؟ قَالَ : « نَعَمْ » . قَالَ : أَصَلَّى فِي مَبَارِكٍ الْإِبِلِ ؟ قَالَ : « لَا » .

(...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عُمَرَ . حَدَّثَنَا زَائِدَةُ عَنْ سِمَاكِ . عَنْ وَحْدَةَ ابْنِ الْقَاسِمِ بْنِ زَكَرِيَّا . حَدَّثَنَا عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى عَنْ شَيْبَانَ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ ، وَأَشْمَثَ ابْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ . كُلُّهُمُ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي ثَوْرٍ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . بِمِثْلِ حَدِيثِ أَبِي كَامِلٍ ، عَنْ أَبِي عَوَانَةَ .

(25) DEVE ETLERİNDEN SONRA ABDEST ALMA BÂBİ

—oOo—

97 — (360) : Câbiru'bnü Semure (R) den: (şöyle demiştir:)

Bir kimse Rasûlullah'a, koyun eti yedikten sonra abdest alayım mı? diye sordu: «İstersen al, istersen alma» buyurdu. Yine: Ya deve eti yedikten sonra abdest alayım mı? diye sordu. Rasûlullah: «Evet, deve etinden sonra abdest al» buyurdu. O kimse: Koyun ağlarında namaz kılabilir miyim? dedi. «Evet», buyurdu. O şahıs tekrar: Develerin istirahat yerlerinde namaz kılabilir miyim? diye sordu. Rasûlullah (S): «Hayır» buyurdu.

..... : Burada Simâk, Usmânu'bnü Abdillahi'bnü Mevheb ve Eş-asu'bnü Ebi's-Şa'sa', bunların hepsi Ca'feru'bnü Ebi Sevr'den, o da Câbiru'bnü Semure'den, o da Peygamber (S) den bundan önceki Ebû Kâmilin Ebû Avâne'den rivâyet ettiği hadisin benzerini rivâyet etmişlerdir.

(٢٦) بَابُ الدَّبَلِ عَلَى أَنَّهُ مِنْ تَغْيِصِ الطَّهَارَةِ ثُمَّ شَكَ فِي الْحَدِيثِ فَدُرُّهُ بِطَهَارَةِ تِلْكَ

٩٨ — (٣٦١) وَحَدَّثَنَا عُمَرُو بْنُ الْوَاقِدِ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . عَنْ وَحْدَةَ ابْنِ الْقَاسِمِ بْنِ زَكَرِيَّا . حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عُمَرَ . حَدَّثَنَا زَائِدَةُ عَنْ سِمَاكِ . عَنْ وَحْدَةَ ابْنِ الْقَاسِمِ بْنِ زَكَرِيَّا . حَدَّثَنَا عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى عَنْ شَيْبَانَ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ ، وَأَشْمَثَ ابْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ . كُلُّهُمُ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي ثَوْرٍ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . بِمِثْلِ حَدِيثِ أَبِي كَامِلٍ ، عَنْ أَبِي عَوَانَةَ .

قَالَ أَبُو بَكْرٍ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ فِي رِوَايَتِهِمَا: هُوَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ .

(26) ABDESTLİ OLDUĞUNU İYİCE BİLEN KİMSE SONRA HADES HUSUSUNDA ŞÜPHE ETSE, BU İLK ABDESTİYLE NAMAZ KILABİLECEĞİNE DÂİR DELİL BÂBİ

—oOo—

98 — (361) : Abbâdu'bnü Temim'in amcası Abdullahi'bnü Zeyd şöyle demiştir: Namazda iken kendisine bir şey (yani hades) vu-

kûnu hayal eden kimsenin hali Peygamber'e arzolundu. Rasûlullah (S): «Bir ses veya bir koku duymadıkça (namazdan) çıkmasın» buyurdu.

Buradaki Ebû Bekr ve Zuheyru'bnü Harb kendi rivâyetlerinde: O amca, Abdullahi'bnü Zeyd'dir, dediler.

۹۹ - (۳۶۲) وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ. حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ سُهَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي بَطْنِهِ شَيْئًا فَأَشْكَلَ عَلَيْهِ. أَخْرَجَ مِنْهُ شَيْءٌ أَمْ لَا. فَلَا يَخْرُجَنَّ مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا».

99 — (362) : Ebû Hureyre (R) söyle dedi:

Rasûlullah (S) buyurdu ki: «Sizden biriniz karanında birşey hisse- der de ondan birşey çıktı mı, yoksa çıkmadı mı kendisine müşkil olursa, bir ses işidmedikçe, yahut bir koku duymadıkça mescidden sakın çık- masın».

(۲۷) باب طهارة ملود البنية بالمربع

۱۰۰ - (۳۶۳) وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَعَمْرُو النَّاقِدُ، وَابْنُ أَبِي عُمَرَ. جَمِيعًا عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ. قَالَ يَحْيَى: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ قَالَ: تَصَدَّقَ عَلَى مَوْلَاةٍ لِمَيْمُونَةَ بِشَاةٍ. فَمَاتَتْ. فَمَرَّ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ «هَلَّا أَخَذْتُمْ إِيَّاهَا، فَذَبَحْتُمُوهَا، فَاتَّقَمْتُمْ بِهَا؟» فَقَالُوا: إِنِّهَا مَيْتَةٌ. فَقَالَ «إِنَّمَا حَرَّمَ أَكْلَهَا». قَالَ أَبُو بَكْرٍ وَابْنُ أَبِي عُمَرَ فِي حَدِيثِهِمَا: عَنْ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا.

(27) ÖLÜ HAYVAN DERİSİNİN DİBÂĞAT İLE TEMİZLENMESİ
BÂBİ

—oOo—

100 — (363) : İbn Abbâs (R) söyle dedi:

Meymûne'nin bir azadısına sadaka malından bir koyun verilmişti. Bu koyun öldü. Rasûlullah (S) o ölü koyunun yanından geçti de: «Bu- nun derisini alsanız da, onu dibağlayıp faydalansanız ya» buyurdu. O bir meyledir, dediler. Bunun üzerine: «Meyte'nin ancak etini yemek haram olmuştur» buyurdu.

Ebû Bekr ile Ebû Umer kendi hadislerinde: Meymûne'den demiş- lerdir.

۱۰۱ - (۳۶۴) وَحَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرَمَلَةُ. قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَجَدَ شَاةَ مَيْتَةً، أَعْطَيْنَاهَا مَوْلَاةَ

لَيَمُوتَنَّ، مِنَ الصَّدَقَةِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « هَلَّا اتَّقَعْتُمْ بِحِلْدَاهَا؟ » قَالُوا « إِنَّمَا نَيْتَةٌ » فَقَالَ « إِنَّمَا حُرْمٌ أَكَلَهَا ».

(...) حَدَّثَنَا حَسَنُ الْحَلَوَانِيُّ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ. جَمِيعًا عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ. حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ صَالِحٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ. بِنَحْوِ رِوَايَةِ يُونُسَ.

101 — () : İbn Abbas (R) dan: (şöyle demiştir:)

Rasûlullah (S) Meymûne'nin bir azadlısına sadaka malından verilen bir koyunu ölmüş buldu da: «Bunun derisinden faydalansanız ya» buyurdu. O, bir meytedir, dediler. Bunun üzerine de: «Ölü hayvanın ancak etini yemek haram olmuştur» buyurdu.

..... : Bize Hasen el-Hulvânî ve Abdu'bnü Humeyd beraberce Yakubu'bnü İbrahim'bnî Sa'd'dan tahdis etti. Bana babam, Sâlih'den, o da İbnu's-Şihâb'dan bu isnad ile önceki Yûnus rivâyetinin benzerini söyledi, dedi.

۱۰۲ — (...) وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الزُّهْرِيُّ (وَالْأَفْظُ لِابْنِ أَبِي عُمَرَ) قَالَا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَرَّ بِشَاةٍ مَطْرُوحَةٍ. أُعْطِيَتْهَا مَوْلَاةٌ لَيَمُوتَنَّ، مِنَ الصَّدَقَةِ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ « أَلَا أَخَذُوا إِيَّاهَا فَدَبَمَوْهُ فَاتَّقَعُوا بِهَا؟ ».

102 — () : İbn Abbâs (R) dan: (şöyle demiştir:)

Rasûlullah (S) kenara atılmış bir koyun ölüsüne uğradı, o koyun sadaka malından olup, Meymûne'nin azadlısı olan bir kadına verilmişti. Bunun üzerine Peygamber (S): «Onun derisini alsanız da tabaklasanız ve onunla menfaatlınsanız ya!» buyurdu.

۱۰۳ — (۳۶۴) حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُمَرَ النَّوْفَلِيُّ. حَدَّثَنَا أَبُو حَاسِمٍ. حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ. أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ. أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ مُنْذُ حِينَ. قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ؛ أَنَّ مَيْمُونَةَ أَخْبَرَتْهُ؛ أَنَّ دَاجِنَةً كَانَتْ لِبَعْضِ نِسَاءِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَمَاتَتْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَلَا أَخَذْتُمْ إِيَّاهَا فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا؟ ».

103 (364) : Bize İbn Cüreyc tahdis etti. Bana Amru'bnü Dînâr haber verdi. Bana bir müddet önce Atâ haber verdi. Dedi ki: Bana İbn Abbas haber verdi. Ona Meymûne şöyle haber vermiştir. Rasûlullah'ın kadınlarından birinin eve alışımsı bir koyunu vardı. O öldü de Rasûlullah (S): «Onun postunu alsanız ve onunla faydalansanız ya» buyurdu.

۱۰۴ - (۳۶۵) : حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ ، عَنْ عَطَاءٍ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَرَّ بِشَاوِلَ مَوْلَا لِعِمْرُونَ . فَقَالَ : « أَلَا اتَّقَمْتُمْ بِأَهَابِهَا ؟ »

104 — (365) : İbn Abbas'dan: (şöyle demiştir:) Peygamber (S) Meymûne'nin azadlısı olan bir kadına ait bir koyun (ölüsünün) yanından geçti de: «Onun postuyla faydalansanız ya!» buyurdu.

۱۰۵ - (۳۶۶) : حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ؛ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ وَغْلَةَ أَخْبَرَهُ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « إِذَا دُبِغَ الْإِهَابُ فَقَدْ طَهَّرَ » .

(...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَمْرُو النَّافِدُ . قَالَا : حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ . ح وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ ابْنُ سَعِيدٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْقَزِيزِ (يَعْنِي ابْنَ مُحَمَّدٍ) . ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ . جَمِيعًا عَنْ وَكَيْعٍ ، عَنْ سُفْيَانَ . كُلُّهُمْ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ وَغْلَةَ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . يَعْنِي حَدِيثَ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى .

105 — (366) : Abdullahi'bnü Abbas dedi ki: Ben Rasûlullah (S) dan işiddim, şöyle buyuruyordu: «Hayvan derisi tabaklandığı zaman muhakkak temiz olmuştur».

..... : Burada İbnu Uyeyne, Abdulaziz ve Sufyân, bunların hepsi Zeydu'bnü Eslem'den, o da Abdurrahmani'bnü Va'le'den, o da İbn Abbas'dan, o da Peygamberden, geçen Yahya'bnü Yahya hadîsinin benzerini rivâyet etmişlerdir.

۱۰۶ - (...) : حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ . (قَالَ أَبُو بَكْرٍ : حَدَّثَنَا وَقَالَ ابْنُ مَنْصُورٍ : أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ الرَّيِّجِ) أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ ؛ أَنَّ أَبَا الْخَيْرِ حَدَّثَهُ . قَالَ : رَأَيْتُ عَلَى ابْنِ وَغْلَةَ السَّبَّاءَ فَرَوَا . فَمَسِسْتُهُ . فَقَالَ : مَالِكٌ نَعْسُهُ ؛ قَدْ سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ ابْنَ عَبَّاسٍ ، قُلْتُ : إِنَّا نَكُونُ بِالْمَغْرِبِ . وَمَعَنَا الْبَرْبُرُ وَالْمَجُوسُ . نُؤَاتِي بِالْكَبْشِ قَدْ دَبَّحُوهُ . وَنَحْنُ لَا نَأْكُلُ ذَبَابَهُمْ . وَبَاتُوا نَالِ السَّقَاءِ . يَجْعَلُونَ فِيهِ الْوَدَّ . فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : قَدْ سَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ ذَلِكَ ؟ فَقَالَ « دَبَّاعُهُ طَهُورُهُ » .

106 — () : Ebu'l-Hayr tahdis edib şöyle dedi: İbnu Va'le es-Sebeî'nin üzerinde bir kürk gördüm ve ona elimle dokundum. Bana:

Ona neden dokunuyorsun? Ben Abdullahi'bnü Abbas'a sordum ve dedim ki: Bizler Mağrib'de bulunuyoruz. Bizim yanımızda Berber'ler ve Mecûs'lar vardır. Kestikleri bir tokluyu bize getirip verirler. Biz de onların kestiklerini yemeyiz. İçlerine hayvan içyağları koyarak bize deriden tulumlar da getirirler? İbnü Abbas dedi ki: Biz Rasûlullah (S) a bunu sorduk da o: «Derinin tabaklanması, onu temizleyicisidir» buyurdu.

۱۰۷ - (...) وَحَدَّثَنِي إِسْحَقُ بْنُ مَنْصُورٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي رَاسٍ . أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَيْمَةَ ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ . حَدَّثَهُ قَالَ : حَدَّثَنِي ابْنُ رَعْلَةَ السَّيِّئِيُّ قَالَ : سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ ، قُلْتُ : إِنَّا نَكُونُ بِالْمَغْرِبِ ، فَيَأْتِينَا الْمَجُوسُ بِالْأَسْبِيَةِ نَبْهَأُ الْمَاءَ وَالْوَدَّكَ . فَقَالَ : اشْرَبْ . فَقُلْتُ : أَرَأَيْتَ تَرَاهُ؟ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « دِبَاغُهُ طَهُورُهُ » .

107 — () : Ebu'l-Hayr tahdîs edip şöyle dedi:

Bana, İbnü Va'le es-Sebeî tahdîs etti. Dedi ki: Abdullahi'bnü Abbas'dan sordum ve şöyle dedim: Bizler mağribde bulunuyoruz. Bize Mecûsiler içlerinde su ve hayvanî yağlar bulunan deri tulumlar getiriyorlar? Bana: İç, diye cevap verdi. Ben tekrar: Bu senin düşündüğün bir rey midir? dedim. Bunun üzerine İbn Abbas: Ben Rasûlullah (S) dan işiddim: «Deriyi dibağlamak, onun temizliğidir» buyuruyordu, dedi.

(۲۸) باب التيمم

۱۰۸ - (۳۶۷) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . قَالَ : قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ ؛ أَنَّهَا قَالَتْ : خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ . حَتَّى إِذَا كُنَّا بِأَبْيَدَاءَ (أَوِ بَدَاتِ الْجِلْسِ) انْقَطَعَ عِقْدٌ . لِي . فَأَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى التَّمَاسِيهِ . وَأَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ . وَلَبَسُوا عَلَى مَاءٍ . وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ . فَأَتَى النَّاسُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالُوا : أَلَا تَرَى إِلَى مَا صَنَعَتْ عَائِشَةُ؟ أَقَامَتْ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَبِالنَّاسِ مَعَهُ . وَلَبَسُوا عَلَى مَاءٍ . وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ . فَحَاءَ أَبُو بَكْرٍ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَاصْبَحُ رَأْسُهُ عَلَى يَخْذِي قَدْ نَامَ . فَقَالَ : حَبَسْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَالنَّاسَ . وَلَبَسُوا عَلَى مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ . قَالَتْ فَمَا تَبْنِي أَبُو بَكْرٍ . وَقَالَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ . وَجَعَلَ يَطْعُنُ يَدَهُ فِي خَاصِرَتِي . فَلَا يَنْعَمُنِي مِنَ التَّحَرُّكِ إِلَّا مَكَانَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَلَى يَخْذِي . فَتَنَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى أَصْبَحَ عَلَى غَيْرِ مَاءٍ . فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ التَّيْمُمِ . فَتَيَمَّمُوا . فَقَالَ أَسِيدُ بْنُ الْحَضِرِ (وَهُوَ أَحَدُ النُّبَّاءِ) : مَا هِيَ بِأَوَّلِ بَرَكَتِكُمْ يَا آلَ أَبِي بَكْرٍ . فَقَالَتْ عَائِشَةُ : فَبَعَثْنَا الْبَعِيرَ الَّذِي كُنْتُ عَلَيْهِ . فَوَجَدْنَا الْعِقْدَ تَحْتَهُ .

(28) TEYEMMÜM (TOPRAKLA TEMİZLENME) BÂBİ

—oOo—

108 — (367) : Âişe (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) ın yaptığı seferlerin birinde " birlikte yola çıkmıştık. Ya Beydâ, yahut Zatu'l-Seys'e " vardığımızda (yanımda âriyet olan) gerdanlığım koptu. Aransın diye Rasûlullah o yerde bekledi. Herkes de beraber bekledi. Halbuki bir su başında değildiler. Yanlarında da suları yoktu. Halk Ebû Bekr'e gelip: Âişe'nin ettiğini gördün mü? Rasûlullah'ı da, onunla beraber halkı da yollarından alıkoydu. Su başında değiller, yanlarında da su yok, dediler. Ebû Bekr yanıma geldi. Rasûlullah da uyumuş, başını dizime koymuştu. Ebû Bekr: Sen Rasûlullah'ı da, herkesi de yolundan alıkoydun. Su başında değiller, yanlarında da su yoktur, dedi. Âişe dedi ki: Ebû Bekr beni azarladı ve bir hayli söylendi. Eliyle de böğrüme vurmaya başladı. Beni kıpırdamaktan, Rasûlullah'ın dizimin üzerinde bulunmasından başka hiçbir şey menetmiyordu. Rasûlullah uyudu, nihayet sabah oldu. Hiç su yoktu. Allah Taâlâ teyemmüm âyetini inzâl buyurdu. Bunun üzerine herkes teyemmüm etti. Useydu'bnü Hudayr: " Ey Ebû Bekr Hânedânî! Bu sizin ilk bereketiniz değildir, dedi. Âişe dedi ki: Sonra (gideceğimiz sırada) üzerine bindiğim deveyi kaldırdık ve gerdanlığı altında bulduk.

١٠٩ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ . حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ . ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كَرِيبٍ . حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ وَابْنُ بِشْرِ عَنْ هِشَامٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَائِشَةَ ؛ أَنَّهَا اسْتَعَارَتْ مِنْ أُسْمَاءَ قِلَادَةً . فَهَلَكَتْ . فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي طَلَبِهَا . فَأَذَرَكْتُهُمُ الصَّلَاةَ فَصَلُّوا بِغَيْرِ وُضُوءٍ . فَلَمَّا أَتَوْا النَّبِيَّ ﷺ شَكَوْا ذَلِكَ إِلَيْهِ . فَتَرَكْتُ آيَةَ التَّيَمُّمِ . فَقَالَ أُسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ : جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا . فَوَاللَّهِ مَا نَزَلَ بِكَ أَمْرٌ قَطُّ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ لَكَ مِنْهُ نَجْرًا . وَجَعَلَ لِلْمُسْلِمِينَ فِيهِ بَرَكَاتٌ .

109 — () : Âişe (R) dan: Âişe (Kız kardeşi) Esmâ'dan bir gerdanlığı âriyet almıştı. Bu gerdanlık kayboldu. Rasûlullah da as-

24. Bu sefer, hicretin beş veya altıncı yılında yapılan Benu'l-Mustalik, diğer adıyla Mureysî seferidir, diyenler vardır. Bazıları da Zatu'r-Rika' seferi olduğunu söylemişlerdir. Taberânî'nin rivâyeti bazı yerlerde daha tafsilîdir.
25. Vak'anın bu iki konktan hangisinde olduğunda şek eden Ummu'l-Mül'minin Âişe'dir. Beydâ, sahîh görüşe göre Zul'-Huleyfe'nin diğer adıdır. Zâtu'l-Ceyş'de Medîne'ye bir berid, yani dört fersah mesafede bir yerin ismidir. Her ikisi de Mekke yolu üzerindedir.
26. Useydu'bnü Hudayr İkinci Akabe gecesi Rasûlullah tarafından Evs üzerine nakb tayin olunan büyük bir Ensardır. Gerdanlığı yollarda aramaya gönderilenlerin başında idi.

habından bazı kimseleri bunu aramak için yolladı. Kendilerine namaz vakti gelip çattı. Onlar da abdestsiz olarak namazlarını kıldılar. Nihayet Nebiy (S) e geldiklerinde bu durumu kendisine arzettiler. Müteâkiben teyemmüm âyeti nâzil oldu. Bunun üzerine Useydu'bnü Hudayr, Aîşe'ye hitaben: Allah seni hayır ile mükâfatlandırsın! Senin başına her ne iş gelmişse, Allah sana muhakkak ondan bir kurtuluş yolu halketmiş, müslimanlar lehine de onda muhakkak bir bereket bulundurmıştır, sözlerini söyledi.

۱۱۰ - (۳۶۸) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ نُمَيْرٍ جَمِيعًا عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ : حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ ، عَنْ شَقِيقٍ ؛ قَالَ : كُنْتُ جَالِسًا مَعَ عَبْدِ اللَّهِ وَأَبِي مُوسَى . فَقَالَ أَبُو مُوسَى : يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ ! أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا أَجْتَبَ قَلَمٌ يَحْدِ الْمَاءَ شَهْرًا . كَيْفَ يَصْنَعُ بِالسَّلَاةِ ؟ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ : لَا يَتَيَّمَّمُ وَإِنْ لَمْ يَحْدِ الْمَاءَ شَهْرًا . فَقَالَ أَبُو مُوسَى : فَكَيْفَ بِهَذِهِ الْآيَةِ فِي سُورَةِ الْمَائِدَةِ . قَلَمٌ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَّمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا [۵/الْمَائِدَةِ/الآيَةِ] فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ : لَوْ رُخِّصَ لَهُمْ فِي هَذِهِ الْآيَةِ ، لَا وَشَكَ ، إِذَا بَرَدَ عَلَيْهِمُ الْمَاءُ ، أَنْ يَتَيَّمَّمُوا بِالصَّعِيدِ . فَقَالَ أَبُو مُوسَى لِعَبْدِ اللَّهِ : أَلَمْ تَسْمَعْ قَوْلَ عَمَّارٍ : بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي حَاجَةٍ فَأَجْنَبْتُ . قَلَمٌ أَجِدِ الْمَاءَ . فَتَمَرَّغْتُ فِي الصَّعِيدِ كَمَا تَمَرَّغُ النَّاتِثَةُ . ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ . فَقَالَ : «إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ يَدِيكَ هَكَذَا» ثُمَّ ضَرَبَ يَدَيْهِ الْأَرْضَ صَرْبَةً وَاحِدَةً . ثُمَّ مَسَحَ الشَّمَالَ عَلَى الْيَمِينِ ، وَظَاهَرَ كَفَيْهِ ، وَوَجْهَهُ ؟ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ : أَوَلَمْ تَرَ عُمَرَ لَمْ يَقْنَعْ بِقَوْلِ عَمَّارٍ ؟

110 — (368) : Şakik şöyle dedi: Ben, Abdullah (İbnu Mes'ûd) ve Ebû Mûsâ ile oturuyordum. Ebû Mûsâ: Ya Eba Abdirrahman! Bir kimse cünüb olsa da bir ay su bulamasa ne dersin? Bu insan nasıl namaz kılacaktır? diye sordu. Abdullah: Bir ay su bulamazsa da teyemmüm etmez, dedi. Ebû Mûsâ: Mâide sûresindeki şu: «... Eğer su bulamazsanız temiz toprakla teyemmüm edin...» (en-Nisâ: 43; el-Mâide: 6) teyemmüm âyetini ne yapacaksın? dedi. Abdullah da: Bu adamlara böyle bir ruhsat verilirse nerede ise suyu soğuk bulunca da onu bırakıp, toprak ile teyemmüme kalkışacaklar, dedi. Bu sefer Ebû Mûsâ Abdullah'a: Sen Ammâr'ın şu sözünü işitmedin mi? Rasûlullah: Beni bir hâcete göndermişti. Ben de cünüb oldum ve su bulamadım. Bunun üzerine ben toprakta hayvanın yuvarlandığı gibi yuvarlandım. Sonra Peygambere geldim ve bunu kendisine zikrettim. «Sadece iki elinle şöylece yapman sana kâfi gelirdi» buyurdu. Sonra iki eliyle yere bir defa

vurdu. Ondan sonra sağ el ile solu, iki avucunun dış tarafı ve yüzünü meshetti? dedi.

Buna karşılık Abdullah: Görmedin mi Umer, Ammâr'ın bu sözüne kanî' olmadı, dedi.

۱۱۱ - (...) وَحَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ الْجَحْدَرِيُّ حَدَّثَنَا قَبْدُ الْوَاحِدِ . حَدَّثَنَا الْأَنْصَارِيُّ عَنْ شَقِيقٍ . قَالَ : قَالَ أَبُو مُوسَى لِعَبْدِ اللَّهِ . وَسَأَلَ الْحَدِيثَ بِقِصَّتِهِ . نَحْوَ حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ . غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ : فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ هَكَذَا» وَضَرَبَ يَدَيْهِ إِلَى الْأَرْضِ . فَفَضَّ يَدَيْهِ فَمَسَحَ وَجْهَهُ وَكَفَّيَهُ .

111 - () : Şakik: Ebû Mûsâ Abdullah'a söyle dedi, diyerek hadisi Ebû Muâviye'nin hadisi tarzında kıssasıyla sevketti. Ancak o, şöyle dedi: Rasûlullah (S):

«Sadece söyle yapmaktığın sana kâfi gelirdi» buyurdu ve iki eliyle yere vurdu. Sonra ellerini silkti, sonra yüzünü ve avucalarını meshetti.

۱۱۲ - (.) . حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ هَاشِمٍ الْعَبْدِيُّ . حَدَّثَنَا بِحَنِيٍّ (يَعْنِي ابْنَ سَعِيدِ الْقَطَّانِ) عَنْ شُعْبَةَ . قَالَ : حَدَّثَنِي الْحَكَمُ عَنْ ذَرٍّ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبَرَى ، عَنْ أَبِيهِ : أَنَّ رَجُلًا أَتَى مُعْرَ فَقَالَ : إِنِّي أَحْبَبْتُ فَلَمْ أَحْذِمْ . فَقَالَ : لَا تُصَلِّ . فَقَالَ عَمَّارٌ : أَمَا تَذَكَّرُ ، يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! إِذْ أَنَا وَأَنْتَ فِي سَرِيَّةٍ فَأَحْبَبْنَا . فَلَمْ يَحْذِمْ . فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ . وَأَمَّا أَنَا فَتَمَعَّكَتُ فِي التُّرَابِ وَصَلَّيْتُ .

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَضْرِبَ يَدَيْكَ الْأَرْضَ . ثُمَّ تَنْفُخَ . ثُمَّ تَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَكَ وَكَفَّيَكَ» فَقَالَ مُعْرٌ : أَتَى اللَّهَ . يَا عَمَّارُ . قَالَ : إِنْ شِئْتَ لَمْ أَحْدَثْ بِهِ .

قَالَ الْحَكَمُ : وَحَدَّثَنِي ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبَرَى عَنْ أَبِيهِ ، مِثْلَ حَدِيثِ ذَرٍّ . قَالَ : وَحَدَّثَنِي سَلَمَةُ عَنْ ذَرٍّ ، فِي هَذَا الْإِسْنَادِ الَّذِي ذَكَرَ الْحَكَمُ . فَقَالَ مُعْرٌ : تَوَلَّيْتُ :

112 - () : Abdurrahmanî'bnü Ebzâ el-Huzâî şöyle demiştir: Bir kimse Umer'e geldi ve: Ben cünüb oldum, su da bulamadım, (ne yapayım?) dedi. Umer: Namaz kılma, dedi. Bunun üzerine Ammâr'bnü Yâsir, Umer'e: Hatırlar mısın? Ya Emîre'l-Mü'minin o vakti ki ben ve sen bir seriyyede idik ve ikimiz de cünüb olmuştuk. Sen namaz kılmadın. Ben ise toprak üstünde yuvarlandıktan sonra namazı kıldıydım (sonra bu yaptığım işi Peygambere arzettim de) o bana: İki elini yere vurman, sonra üfürmen, sonra onlar ile yüzünü ve iki elini meshetmen sana kâfi gelirdi» buyurmuştu. Bunun üzerine Umer: Al-

lah'dan kork, Ya Ammâr! dedi". Ammâr: Eğer arzu edersen bunu hiç kimseye söylemem, dedi.

Hakem dedi ki: Bunu bana Abdurrahmani'bnü Ebzâ'nın oğlu babasından (hemen bitişikteki) Zerr hadisinin benzeri olarak söyledi, dedi ki :Bana Seleme, Zerr'den Hakem'in zikrettiği bu sened içinde söyledi. Bunda Umer, Ammâr'a: Üzerine aldığın mes'uliyyeti elbette sana bırakırız, demiştir.

۱۱۳ - (...) وَحَدَّثَنِى إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ . حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ . أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ عَنْ الْحَكَمِ . قَالَ : سَمِعْتُ ذَرَّاعَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبْرِى . قَالَ : قَالَ الْحَكَمُ : وَقَدْ سَمِعْتُهُ مِنْ ابْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبْرِى عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّ رَجُلًا أَتَى مُعْرَ فَقَالَ : إِنِّى أَجَنَّبْتُ فَلَمْ أَجِدْ مَا . وَمَسَّاقِ الْحَدِيثِ . وَزَادَ فِيهِ : قَالَ عُمَارُ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! إِنْ شِئْتَ ، لِمَ أَجْعَلَ اللَّهُ عَلَى مِنْ حَقِّكَ ، لَا أَحَدٌ بِهِ أَحَدًا . وَلَمْ يَذْكُرْ : حَدَّثَنِى سَلَمَةُ عَنْ ذَرَّ .

113 - () : Hakem dedi ki: Ben bunu, Abdurrahman İbnu Ebzâ'nın oğlundan, o da babasından olmak üzere dinledim. (O,;) Umer'e bir kimse geldi ve:Ben cüntüb oldum ve bir su da bulamadım, dedi ve hadisi sevketti. Ve onda şunu ziyade etti: Ammâr dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Allah benim üzerime sana itaat etmek hakkını vccib kıldığı için, istersen bunu hiç bir kimseye söylemem. Yine bu hadisde: Bana Seleme, Zerr'den tahdis etti sözünü zikretmemiştir.

۱۱۴ - (۳۶۹) قَالَ مُسْلِمٌ : وَرَوَى اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هُرْمُزٍ ، عَنْ عُثْمَانَ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ : أَقْبَلْتُ أَنَا وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَسَارٍ ، مَوْلَى مَيْمُونَةَ ، زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ . حَتَّى دَخَلْنَا عَلَى أَبِي الْجَهْمِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ الصَّمَةِ الْأَنْصَارِيِّ . فَقَالَ أَبُو الْجَهْمِ : أَقْبَلْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ نَحْوِ بَرٍّ جَلِي . فَلَقِيَهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ . فَلَمْ يَرُدَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَيْهِ . حَتَّى أَقْبَلَ عَلَى الْجِدَارِ فَمَسَحَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ . ثُمَّ رَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ .

114 - (369) Muslim dedi ki: Leysu'bnü Sa'd, Caferu'bnü Rabî'a'dan, o da Abdurrahmani'bnü Hürmüz'den o da İbnu Abbâs'ın azadlısı Umeyr'den rivâyet etti. Umeyr İbnu Abbâs'ı şöyle derken dinlemiştir: Ben ve Peygamberin zevcesi Meymûne'nin azadlısı olan Abdurrahmani'bnü Yesâr geldik ve Ebu'l-Cehm İbnu Hârisi'bnî's-Sâmmete'l-Ensari'nin

27. İyi düşün, olur ki unuttun yahut yanlışsın. Ben seninle beraber imişim de öyle bir şey hatırlamıyorum, demek olur.

huzuruna girdik. Ebu'l-Cehm " dedi ki: (Bir defa) Rasûlullah Bi'ru Cemel " tarafından geliyordu. Kendisini bir kimse karşılayıp selâm verdi. Rasûlullah (S) oradaki bir duvara yönelip; (ve duvara el dokundurup) yüzüne ve ellerine meshetmedikçe, o kimsenin selâmını almadı, (ancak ondan) sonra selâmı aldı.

۱۱۵ - (۳۷۰) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ الضَّحَّاكِ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَجُلًا مَرَّ ، وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَوَلَّى ، فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ .

115 --- (370) : İbn Umer şöyle demiştir: Rasûlullah (S) bev-
lederken bir kimse uğradı ve selâm verdi. Rasûlullah ise onun selâmını
almadı.

(۲۹) باب الدليل على أنه السلم لا يحس

(۳۷۱) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا يَحْيَى (يَعْنِي ابْنَ سَعِيدٍ) قَالَ : مُعِينٌ حَدَّثَنَا . ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ (وَاللَّفْظُ لَهُ) حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ مُعِينِ الطَّوِيلِ ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّهُ لَقِيَ النَّبِيَّ ﷺ فِي طَرِيقٍ مِنْ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَهُوَ جُنُبٌ . فَاسْتَلَفَ فَذَهَبَ فَأَغْتَسَلَ . فَتَفَقَّذَهُ النَّبِيُّ ﷺ فَلَمَّا جَاءَهُ قَالَ « أَيْنَ كُنْتَ ؟ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ » ، قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! لَقَيْتَنِي وَأَنَا جُنُبٌ فَكْرِهْتُ أَنْ أَجَالِسَكَ حَتَّى أَغْتَسَلَ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « سُبْحَانَ اللَّهِ ! إِنْ الْمُؤْمِنِينَ لَا يَجُوسُ »

(29). MUSLİM'İN NECİS OLMİYACAĞINA DELİL BÂBİ

—oOo—

(371) : Ebû Hureyre (R) den: (Ebû Hureyre rivâyet et-
ti ki) Cünüb iken Medîne sokaklarının birinde kendisine peygamber
tesadüf etmiş. Ebû Hureyre hemen onun yanından sıvısıp gitmiş ve yı-
kanmış. Peygamber de bu sırada onu araştırmış. Tekrar geldiği zaman:
Nerede idin? Ey Eba Hureyre! diye sordu. Ebû Hureyre: Ya Rasûlullah!
Bana tesadüf ettiğin zaman ben cünüb idim. Yıkanmadıkça seninle otur-
mak hoşuma gitmedi, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (S): «Subhanallah!
Mü'min (hiç) necis olmaz» buyurdu.

28. Muslim'de isim böyledir, fakat bu yanlıştır. Doğrusu Buhârî'nin Sahih'inde ve diğerlerinde vâki olduğu veçhile: Ebu'l-Cuheym'dir. Elif lâmsız olarak Ebû Cuheym de denilir Babası Bedir ashabındandır.

29. Bi'ru Cemel yahut Bi'ru'l-Cemel, Medîne'ye yakın bir yerin ismiydi.

۱۱۶ - (۳۷۲) وحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ مِسْرَمٍ ، عَنْ وَاصِلٍ ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ ، عَنْ حُذَيْفَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَقِيَهِ وَهُوَ جُنُبٌ فَقَادَعَهُ فَأَغْتَسَلَ ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ بِكُنْتُ جُنُبًا قَالَ « إِنَّ الْمُسْلِمَ لَا يَنْجُسُ »

116 — (372) : Huzeyfe (R) den: (Huzeyfe rivâyet etti ki) Cünüb iken kendisine Rasûlullah tesâdüf etmiş. Kendisi hemen oradan sıvışmış ve yıkandıktan sonra tekrar gelmiştir. Geldiği zaman: Ben cünüb idim, demiş. Rasûlullah (S) de: «Mü'min necis olmaz» buyurmuştur.

(۳۰) باب ذكر الله تعالى في حال الجنابة وغيرها

۱۱۷ - (۳۷۳) حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْمَلَاءِ وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى قَالَا : حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ خَالِدِ بْنِ سَلَمَةَ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُرْوَةَ ، عَنْ عَائِشَةَ ، قَالَتْ : كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَذْكُرُ اللَّهَ عَلَى كُلِّ أَحْيَانِهِ .

(30) CÜNÜBLÜK HALİNDE VE CÜNÜB DEĞİLKEN ALLAH TAALÂ'YI ZİKRETMEK BÂBİ

—oOo—

117 — (373) : Âişe (R): Peygamber (S) her halinde Allah'ı zikrederdi, dedi.

(۳۱) باب مواضع أكل المحدث الطعام وأنه لا كراهة في ذلك ، وأنه الوضوء ليس على العسر

۱۱۸ - (۳۷۴) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ وَأَبُو الرَّيِّسِ الرَّهْرَانِيُّ (قَالَ يَحْيَى : أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ . وَقَالَ أَبُو الرَّيِّسِ : حَدَّثَنَا حَمَّادٌ) عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ . فَأَقْبَى بِطَعامٍ . فَذَكَرُوا لَهُ الْوُضُوءَ فَقَالَ « أَرِيدُ أَنْ أَصَلِّي فَأَتَوَضَّأُ » .

(31) ABDESTSİZİN YEMEK YEMESİNİN CEVÂZİ, BUNDA KERÂHET BULUNMADIĞI VE ABDEST ALMANIN FEVRÎ OLMADIĞI BÂBİ

—oOo—

118 — (374) : İbn Abbas (R) şöyle demiştir:

Peygamber (S) halâdan çıktı vçe kendisine bir taam getirildi. Ona Abdest almayı zikrettiler. Bunun üzerine: «Namaz kılmak mı istiyorum ki abdest alayım?» buyurdu.

۱۱۹ - (...) وحدثنا أبو بكر بن أبي شيبة . حدثنا سُفيان بن عُيينة عن عمرو، عن سعيد بن الحويرث . سمعت ابن عباس يقول : كنا عند النبي ﷺ . فجاء من الغائط . وأتى بطعام . فقيل له : ألا تَوْضَأُ ؟ فقال : لم ؟ أصلي فاتوضأ .

119 — () : İbn Abbas (R) şöyle dedi: Peygamber (S) in yanında idim. Kendisi halâdan geldi. Bu sırada ona bir taam getirildi. Kendisine: Abdest almayıacak mısınız? denildi. Bunun üzerine: «Niçin? Namaz mı kılacağım ki abdest alayım?» buyurdu.

۱۲۰ - (...) وحدثنا يحيى بن يحيى . أخبرنا محمد بن مسلم الطائفي عن عمرو بن دينار ، عن سعيد بن الحويرث ، مولى آل السائب ؛ أنه سمع عبد الله بن عباس قال : ذهب رسول الله ﷺ إلى الغائط . فلما جاء ، قدم له طعام . فقيل : يا رسول الله ! ألا تَوْضَأُ ؟ قال : لم ؟ للصلاة ؟

120 — () : Abdullahi'bnü Abbas (R) şöyle dedi: Rasûlullah (S) halâya gitti, oradan geldiğinde kendisine bir taam sunuldu ve: Ya Rasûlallah! Abdest almayıacak mısınız? denildi. «Niçin, namaz için mi?» buyurdu.

۱۲۱ - (...) وحدثني محمد بن عمرو بن عباد بن حنبل . حدثنا أبو حاتم عن ابن جريج ، قال : حدثنا سعيد بن حويرث ؛ أنه سمع ابن عباس يقول : إن النبي ﷺ قضى حاجته من الخلاء . فقرب إليه طعام فأكل ولم يمس ماء . قال : وزادني عمرو بن دينار عن سعيد بن الحويرث ؛ أن النبي ﷺ قيل له : إنك لم تَوْضَأُ ؟ قال : ما أردت صلاة فاتوضأ . وزعم عمرو ؛ أنه سمع من سعيد بن الحويرث .

121 — () : İbn Abbas (R) şöyle demiştir:

Peygamber (S) halâda hâcetini yerine getirdi. Sonra kendisine bir yemek yaklaştırıldı. Kendisi suya dokunmadan bunu yedi.

(İbnu Cureyc) şöyle dedi: Amru'bnü Dinâr, Sa'îdu'bnü Huveyris'den bana şunu ziyade etti. Peygamber'e: Sen abdest almadın (değil mi)? denildi. «Bir namaz kılmak düşünmedim ki, abdest alayım» buyurdu. Amr bunu 'Sa'îdu'bnü Huveyris'den işittiğini te'kid ile söylemiştir.

(۳۲) باب ما يقول إذا أراد دخول الخلاء

۱۲۲ - (۲۷۵) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى . أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ . وَقَالَ يَحْيَى أَيْضًا : أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ كِلَاهُمَا عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ ، عَنْ أَنَسٍ (فِي حَدِيثِ حَمَّادٍ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ ، وَفِي حَدِيثِ هُشَيْمٍ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْكَعْبِفَ) قَالَ « اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ » .

(...) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . قَالَا : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ (وَهُوَ ابْنُ عُكَيْتٍ) عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ . وَقَالَ « أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ » .

(32) HALAYA GİRMEK İSTEDİĞİ ZAMAN SÖYLIYECEĞİ DUÂ BÂBİ

—oOo—

122 — (375) : Bize Yahya'bnü Yahya tahdis etti. Bize Hammâdu'bnü Zeyd haber verdi ve keza Yahya dedi ki: Bize Hüseyim haber verdi. Onların ikisi de Abdulâzizi'bnü Suhayb'dan, o da Enes (R) den rivjyet ettiler. (Hammâd'ın hadisinde: Rasûlullah (S) halâye girdiği zaman, Hüseyim'in hadisinde ise: Rasûlullah kenife girdiği zaman) şöyle buyururdu: ALLAHUMME İNNİ EÜZU BİKE MİNE'L-HUBUSİ VE'L-HABÂİS = *Ya Allah! Hubusdan ve habâisden sana sığınırım*»³⁰.

Bize Ebubekru'bnü Ebi Şeybe ve Zuheyru'bnü Harb tahdis etti. İkisi de dedi ki: Bize İsmailü'bnü Uleyye, Abdulaziz'den bu isnad ile söylediler. Rasûlullah (S): EÜZU Bİ-LLAHİ MİNE'L-HUBUSİ VE'L-HABÂİS = *Hubusdan ve habâisden ALLAH'a sığınırım*» buyurdu.

30. Bu iki lâfız ile vâkı olan duâ, Peygamberin Cevâmiu'l-Kelim sözlerindendir. Bu iki kelime birçok ma'nâya geliyor: Hubus, şeytanların erkekleri, Habâis dişileri, demislerdir. Kezâlik Habâis mutlak olarak şeytanlar, ma'siyetler, kötü fiil ve huylar, Hubus da küfür, fücûr, ıvân alehtlak şer ma'nâsına gelir. İbnu'l-Arabî hubsû bir kerre mekrûh (yani istenilmeyen şey) diye tefsir ettikten sonra bu ma'nâyı tafsil ederek, mekrûh şeylerin nevilerine göre başka başka ta'birlerle beyan edildiğini ve meselâ habâs kelâma şetm, habâs dine küfr, habâs yiyeceğe haram, habâs içeceğe dârr denildiğini söylüyor. İşte hubus ile habâsten sakınmak bu saydığımız şeylerin hepsinden sakınmak demektir.

(۳۳) باب الدليل على أنه نوم الجالس لا بنفس الوضوء

۱۲۳ - (۳۷۱) حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ . حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ . ع وَحَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ . كِلَاهُمَا عَنْ عَبْدِ الْمَزِينِ ، عَنْ أَنَسٍ ؛ قَالَ : أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَجَّيَ رَجُلًا (وَفِي حَدِيثِ عَبْدِ الْوَارِثِ : وَنَبِيُّ اللَّهِ ﷺ يُنَاجِي الرَّجُلَ) فَمَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ حَتَّى نَامَ الْقَوْمُ .

(33) OTURANIN UYUMASININ ABDESTİ BOZMAYACAĞINA
DELİL BÂBİ

—oOo—

123 — (376) : Enes (R) dedi ki: Rasûlullah (S) birisine yavaş sesle konuşurken namaz ikame edildi. (Abdolvâris'in hadisinde: Peygamber birisine gizliden birşeyler söylerken şeklindedir) fakat cemâat (oturdukları yerde) uyuyuncaya kadar kendisi namaza durmadı".

۱۲۴ - (...) حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ الْمُبَرِّقِيُّ . حَدَّثَنَا أَبِي . حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ الْمَزِينِ بْنِ صُهَيْبٍ ؛ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ قَالَ : أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ وَالنَّبِيُّ ﷺ يُنَاجِي رَجُلًا . فَلَمْ يَزَلْ يُنَاجِيهِ حَتَّى نَامَ أَصْحَابُهُ . ثُمَّ جَاءَ فَصَلَّى بِهِمْ .

124 — () : Enesu'bnü Mâlik şöyle dedi:

Peygamber (S) birine yavaş yavaş konuşurken namaz ikamet edildi. Fakat ashâbı (oturdukları halde) uyuyuncaya kadar ona gizli gizli konuşmasından ayrılmadı. Sonra geldi ve onlara namaz kıldırıldı.

31. Uyku haddizatında hades midir, yoksa mazinne-i hades midir? Bazı Sahâbîler ile bazı Tâbiîler ve imamlardan İshaku'bnü Râhûye, Hasan Basrî ve Muzenî, uykunun mutlaka abdesti bozacak bir şey olduğuna kâil olmuşlardır. Bunların delili; İbnu Huzeyme'nin Sahih'inde Safvan ibnu Gassâl'den rivâyet olunan:

«إِذَا مِنْ غُطَّ أَوْ بُولَ أَوْ نَوْمٌ» hadîs'idir. Bunda uyku hükümce gâit ile beyle mu-sâvi kılınmıştır.

Bir çokları da Ebû Davûd'un rivâyet ettiği «العين وكاءاله» (= Göz mak'adın bağıdır) hadîs'ine tutunarak, uyku nefsinde hades olmayıp mazinne-i hades olduğu re'yinde bulunmuşlardır. Bu takımın da Zührî, Mâlik, bir rivâyete göre Ahmed gibi kimi azı abdesti bozmaz, Şâfiî ile Ebû Hanîfe gibi kimi de mutlaka abdesti bozar demişlerdir. Bunlar da Müslim'in rivâyet ettiği gelecek olan 125 rakamlı hadîs'ini, bir yere dayanmadan oturanların uykusuna hamletmişlerdir. Kimi, uyku abdesti hiç bozmaz demiştir: Ebû Mûsâ'l-Es'arî, İbnu Umer ve Mekhûf'un mezhepleri bu idi (Tecriid Ter., I, 147).

۱۲۵ - (...) وحَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ الْجَارِثِيُّ . حَدَّثَنَا خَالِدٌ (وَهُوَ ابْنُ الْحَارِثِ) حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ . قَالَ : سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ : كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَنَامُونَ . ثُمَّ يُصَلُّونَ وَلَا يَتَوَضَّأُونَ . قَالَ قُلْتُ : سَمِعْتَهُ مِنْ أَنَسٍ ؟ قَالَ : إِي . وَاللَّهِ !

125 — () : Katâde dedi ki: Enes'den işiddim, şöyle di-yordu: Rasûlullah (S) in ashâbı uyurlardı da sonra abdest almadıkları halde namaz kılarlardı.

Şu'be dedi ki, Katâdey'e: Sen bunu Enes'den işiddin mi? dedim de: Evet, vallahi, dedi.

۱۲۶ - (...) حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ بْنُ صَخْرِ الدَّارِمِيُّ . حَدَّثَنَا حَبَّانٌ . حَدَّثَنَا حَمَّادٌ عَنْ ثَابِتٍ ، عَنْ أَنَسٍ : أَنَّهُ قَالَ : أُقِيمَتِ صَلَاةُ الْمَشَاءِ . فَقَالَ رَجُلٌ : لِي حَاجَةٌ . فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ يُنَاجِيهِ . حَتَّى نَامَ الْقَوْمُ ، (أَوْ بَعْضُ الْقَوْمِ) ثُمَّ صَلُّوا .

126 — () : Enes (R) şöyle dedi: Yatsı namazı ikamet edildi. Bu sırada bir kimse: Benim bir hâcetim var, dedi. Bunun üzerine Peygamber (S), cemâat (yahut cemâatin bazısı) uyuyuncaya kadar o zât ile gizli gizli konuşmasını devam ettirdi. Sonra hepsi namaz kıldılar.

«Hitâmuhu misk» (et-Tatfif: 26) olması niyâzıyla

BİRİNCİ CİLDİN SONU

İÇİNDEKİLER

	<i>Sahife</i>
TAKDİM (M. Sofuoğlu)	VII-XVI
GİRİŞ (M. Sofuoğlu)	XVII-LXXX
MUSLİM'İN MUKADDİMESİ (arapça metin)	3
MUKADDİMENİN TERCEMESİ	28
(1) Sikalardan rivâyet, yalancıları terk ve Rasûlullah (S) üzerine yalan söylemekden sakındırmanın vucûbu bâbı	32
(2) Rasûlullah (S) a isnad edilen yalanın, yalanların en ağır olduğunu beyân bâbı	34
(3) Her işittiğini söylemekten nehiy bâbı	35
(4) Zayıflardan rivâyeti nehiy ve onların hadislerini almakda ihtiyat edilmesi bâbı	36
(5) Isnadın dinden olduğunu, rivâyetin ancak sikalardan olacağını, kendilerinde bulunan kusur sebebiyle râvileri cerh etmenin câiz ve hatta vâcib olduğunu, bunun haram kılınmış gıybetlerden olmayıp bil'akis mükerrer şeriatı savunmak olduğunu beyân bâbı	38
(6) Mu'an'an hadis ile ihticâcın sahîh olması bâbı	51

1 — KİTÂBU'L-İYMÂN

(1) İymân, islâm ve ihsânın beyânı (eksikliklerden) münezze ve ulu olan Allah'ın kaderine iymânın vucûbu, kadere inanmıyandan teberri etmeye ve hakkında ağır söylemeye delîlin beyânı bâbı	56
(2) İslâm'ın rûkûnlerinden biri olan namazların beyânı bâbı	65
(3) İslâm'ın rûkûnlerinden suâl bâbı	67
(4) Cennete kendisi ile girilecek olan iymânı ve emr olunan şeylere sıkıca yapışanların muhakkak cennete gireceğini beyân bâbı	68
(5) İslâm'ın rûkûnlerini (şartlarını) ve temel dayanaklarını beyân bâbı	71
(6) Allah'a, Rasûlüne ve dînin hükümlerine inanmayı emir, dîne dâ'vet, dînin mâhiyetinden sormak, dîni bellemek ve kendilerine henüz dîn ulaşmamış olanlara dîni tebliğ etmek bâbı	73

- (7) İki şehâdete ve islâm hükümlerine da'vet bâbı 79
- (8) Namazı kılincaya, zekâtı verinceye, Peygamber'in getirdiği şeylerin hepsine inanincaya kadar insanlarla savagma emri, bunları yapanın islâm hakkı müstesnâ nefsinin ve malını koruyacağı, niyetinin Allah'a bırakıldığı, zekât ve diğer amelleri red edenle kıtâlin islâm haklarından olduğu, imâmın (devlet başkanının) islâm şeâirine önem vermesi bâbı 81
- (9) Kendisine ölüm yaklaşan kimsenin gargaraya (komaya) girmediği müddetce islâma girmesinin sahîh olduğuna, müşriklere istigfâr etme cevâzının neshine, şirk üzere ölenin câhîm ashâbından olduğu ve onu bundan hiçbir vesîlenin kurtaramıyacağına dâir delîller bâbı 86
- (10) Tevhîd üzere ölen kimsenin kat'i olarak cennete gireceğine dâir delîl bâbı 88
- (11) Allah'ı Rabb, İslâm'ı dîn ve Muhammed (S) i rasûl kabûl edenin büyük günahlar işlese de mü'min olduğuna delîl bâbı . . . 98
- (12) İymân şubelerinin sayısını, en üstün ve en aşağı derecesini, utanmanın fazîletini ve iymândan olduğunu beyân bâbı . . . 98
- (13) İslâm'ın vasıflarını toplayan hadîs 101
- (14) İslâm'ın fazîlet yarışmasını ve hangi işlerinin en fazîletli bulunduğunu beyân bâbı 101
- (15) İymân halâvetini bulabilmek için sıfat edinilmesi gereken hasletleri beyân bâbı 103
- (16) Rasûlullah (S) ı eşten, çocuktan, babadan ve bütün insanlardan daha çok sevmenin vucûbu ve onu bu sevgi ile sevmiyene iymânsızlık isnadı bâbı 104
- (17) Kendisi için arzu ettiği hayrı munliman kardeşi için de arzu etmenin iymân hasletlerinden olduğuna delîl bâbı 105
- (18) Komşuya eziyet etmenin tahrîmini beyân bâbı 106
- (19) Komşuya ve konuğa ikramı teşvîk, hayırdan başka şey konuşmamak ve bütün bunların iymândan olması bâbı 107
- (20) Münkeri nehyetmenin iymândan olmasını, iymânın artıp eksilir olmasını, ma'rûfu emr ve münkerden nehyetmenin iki vâcib olmasını beyân bâbı 108
- (21) İymân ehlinin iymânda birbirlerinden farklı oluşları ve Yemen'lilerin iymândaki üstünlüğü bâbı 111
- (22) Cennete ancak mü'minlerin gireceğini, mü'minleri sevmenin iymândan olduğunu ve selâmlaşmanın sevgi husûlüne sebep olduğunu beyân bâbı 114
- (23) Dînin ancak nasîhat olduğunu beyân bâbı 115

- (24) Günahlarla iymânın eksilmesi ve günahkâr olan kimsenin kâmil bir iymân sâhibi olamayacağını beyân bâbı 117
- (25) Munâfıkın hasletlerini beyân bâbı 120
- (26) Musliman kardeşine «Ey kâfir!» diyen kimsenin iymân hâlini beyân bâbı 122
- (27) Bilebile babasını inkâr eden kimsenin iymân hâlini beyân bâbı 122
- (28) Peygamber'in «Muslimana sövmek fâsıklık, onunla öldürüşmek ise küfürdür» sözünü beyân bâbı 124
- (29) Peygamber'in: «Benden sonra biribirinin boyunlarını vuran kâfirlere dönmeyin!» sözünün ma'nâsını beyân bâbı 125
- (30) Neseb kötülmesine ve ölü ağlamasına küfür isnadı bâbı . . . 126
- (31) Kaçak köleye kâfir denilmesi bâbı 126
- (32) «Yıldızın doğub batmasıyle yağmura kavuştuk» diyenin küfürünü beyân bâbı 127
- (33) Ensârı ve Ali'yi sevmenin iymandan ve iymân alâmetlerinden, onlara buğz etmenin ise nifak alâmetlerinden olduğuna delil bâbı 130
- (34) Tâatların noksanlığı sebeble iymânın noksanlaşmasını ve küfür lâfzının Allah'ı inkâr ile ni'mete ve haklara nankörlük ma'nâsına kullanılmasını beyân bâbı 133
- (35) Namazı terk edene kâfirlik isnadının beyânı bâbı 134
- (36) Allah Teâlâ'ya iymân etmenin amellerin en faziletlisi olmasını beyân bâbı 135
- (37) Şirkin, büyük günahların en büyüğü olmasını ve ondan sonraki günahların en büyüğünü beyân bâbı 138
- (38) Büyük günahları ve onların en büyüğünü beyân bâbı 139
- (39) Kibrin tahrîmi ve beyânı bâbı 141
- (40) Allah'a hiçbir şeyi ortak kılmayarak ölen kimsenin cennete, müşrik olarak ölenin de ateşe gireceğine dâir bâb 142
- (41) Kâfiri «LÂ İLÂHE İLLALLAH» dedikten sonra öldürmenin tahrîmi bâbı 145
- (42) Peygamber (S) in: «Bize silâh çeken bizden değildir» sözüne dâir bâb 150
- (43) Rasûlullah (S) in «Bizi aldatan bizden değildir» sözüne dâir bâb 151
- (44) Yanaklara vurmanın, yakaları yırtmanın ve câhiliyet âdeti ile feryâd etmenin tahrîmi bâbı 152
- (45) Koğuculuğun çok ağır bir haram olduğunu beyân bâbı 154
- (46) Elbise eteğini kibirle yerde sürümenin, hediye ve ihsânı başa kakmanın, ticâret metâna yeminle sürüm vermenin ağır haram olduğunu beyân ve kıyâmet günü Allah'ın konuşmayacağı, bak-

- mıyacağı ve temize çıkarmıyacağı ve kedileri için cüm bir azâb bulunan üç kişiyi beyân bâbı 155
- (47) İnsanın kendini öldürmesinin tahrîminin ağırlığı, kendini bir şeyle öldürenin cehennemde onunla azablandırılacağı ve cennete müsliman nefisden başkasının girmeyeceğine dâir bâb 158
- (48) Millet malına hiyânetin tahrîminin ağırlığı ve cennete mü'minlerden başkasının girmeyeceğine dâir bâb 163
- (49) Kendi kendini öldürmenin küfre nisbet edilmeyeceğine delil bâbı 165
- (50) Kıyâmete yakın meydana gelecek ve kalbinde bir parça iymân bulunanları kabzedecek olan rüzgâr hakkında bâb 166
- (51) Kıyâmet fitnelerinin belirmesinden önce amellere sarılmayı teşvîk bâbı 166
- (52) Mü'minin amellerinin boşa gitmesinden korkması bâbı 167
- (53) Câhiliyetdeki amellere mukabil muâhaze olunub olunmayacağı hakkında bâb 168
- (54) İslâma girmek önceki günahları yıkar, hicret etmek ve hac yapmanın da böyle olduğu bâbı 170
- (55) Kâfirin islâma girmesinden önceki iyi amellerinin hükmünü beyân bâbı 172
- (56) İymânda samîmiyet ve ihlâs bâbı 174
- (57) Münezzeh ve ulu Allah'ın ancak tâkat getirilecek şeylerle mükellef kıldığını beyân bâbı 176
- (58) Nefsin konuşmasını (kötü tasarılarını) ve kalbe gelen fena fikirleri fiil sahasına çıkmadıkları zaman Allah'ın afvetmesi bâbı 178
- (59) Kul, bir iyilik yapmaya niyet ettiği zaman yazılacağı, bir kötülük yapmaya niyet ettiği zaman ise yazılmayacağına dâir bâb 179
- (60) İymânda meydana gelecek vesvese ve bunu kendinde hisseden kimsenin ne sâyliyeceğini beyân bâbı 182
- (61) Bir müslimanın hakkını yalan bir yemînle kendine alan kimseye ateş va'd edilmesi bâbı 186
- (62) Başkasının malını haksız olarak almaya kalkışan kasıdcının kendisi hakkında kanı heder, eğer öldürülürse cehennemlik, kendi malı uğrunda öldürülen kimsenin de şehid olduğuna delil bâbı 191
- (53) İdaresi altındakileri aldatan vâlinin (idarecinin) cehennemi hak edeceğine dâir bâb 192
- (64) Bazı kalblerden emânet ve iymânın kaldırılması ve kalblerin fitnelere ma'rûz bırakılması bâbı 194
- (65) İslâm'ın ğarîb olarak başladığını, tekrar ğarîbliğe dönüb iki mescid arasına toplanacağını beyân bâbı 196

- (66) Zamanın sonunda iymân (ehlinin) gitmesi bâbı 199
- (67) Korkan kimsenin iymânını gizlemesinin cevâzı bâbı 199
- (68) İymân zayıflığından dolayı iymânına karşı korku duyulan kimsenin kalbini islâma alıştırma ve kesin delil olmaksızın kat'î iymân hükmünden nehiy bâbı 200
- (69) Delillerin birbirlerini takviye etmesi sûretiyle kalbin itmi'nânını artırma bâbı 202
- (70) Peygamberimiz Muhammed (S) in bütün insanlara rasûl olduğuna ve bütün dînlerin onun dîni ile yürürlükten kaldırıldığına inanmanın vucûbu bâbı 204
- (71) Meryem oğlu İsâ (Aleyhisselâm) in Peygamber'imiz Muhammed (S)'in şeriatı ile hükmedici olarak inmesi bâbı 206
- (72) Kendisinde iymân kabul edilmeyecek olan zamanı beyân bâbı 210
- (73) Rasûlullah (S) a vahyin başlaması bâbı 214
- (74) Rasûlullah (S) in geceleyin semâlara yürütülmesi ve namazların farz kılınması bâbı 223
- (75) Meryem oğlu Mesih (Aleyhisselâm) ile Deccâl mesihin zikri bâbı 237
- (76) Sidretu'l-müntehânın zikrine dâir bâb 241
- (77) Azîz ve Celil olan Allah'ın: « زَلَّةٌ آخِرَى » kavlinin ma'nâsı ve Peygamberin isrâ gecesini Rabbını görüp görmediği bâbı 243
- (78) Rasûlullah (S) in: «Bir nûr onu nasıl (yahut nerede) görürüm» ve «Bir nûr gördüm» sözleri hakkında bâb 246
- (79) Rasûlullah (S) in: «Allah uyumaz» ve «Onun hicâbı ancak nûrdur. Eğer onu açıverseydi vechinin sübuhâtı basarının ihâta ettiği bütün mahlûkatı yakardı» sözleri hakkında bâb 247
- (80) Mü'minlerin âhiretde Rabları Subhânehu ve Teâlâ'yı görmelelerini isbât bâbı 248
- (81) Allah'ı ru'yet yolunu tanıma bâbı 251
- (82) Şefâatin isbâtı ve muvahhidlerin ateşden çıkarılması bâbı . . 260
- (83) Cehennemden son çıkacak olana dâir bâb 263
- (84) Cennetin en aşağı mertebesinde bulunacak olan cennetliğe dâir bâb 266
- (85) Peygamber (S) in: «Ben cennette şefâat edecek insanların ilkiyim», «Peygamberler içinde ümmeti en çok olan benim» sözlerine dâir bâb 285
- (86) Peygamber (S) in şefâat duâcını ümmeti için saklaması bâbı 287
- (87) Peygamber (S) in ümmeti için duâ etmesi ve onlara şefâatından dolayı ağlaması bâbı 290
- (88) Küfür üzere ölen kimsenin muhakkak ateşde olduğu, ona hiçbir

- şefâatın ulaşmıyacağı, Allah'a yakın olmuşların (Mukarrabûn'un) akribâlığının da ona fayda vermiyeceğini beyân bâbı . . . 291
- (89) Allah Teâlâ'nın: «Ve sen kavminden sana en yakın olanları inzâr et» kavli hakkında bâb . . . 291
- (90) Peygamber (S) in Ebû Tâlib için şefâati ve peygamber sayesinde azâbının hafifletilmesi bâbı . . . 296
- (91) Cehennemde en hafif azâb çekecek olana dâir bâb . . . 297
- (92) Küfür üzere ölen kimseye hiçbir amelin menfaat vermiyeceğine delil bâbı . . . 299
- (93) Mü'minlerin birbirleriyle dostlukları ve başkalarından uzaklaşıp ilgiyi kesmeleri bâbı . . . 299
- (94) Müslimanlardan birçok tâifelerin hisabsız ve azâbsız olarak cennete girmelerine delil bâbı . . . 299
- (95) Bu ümmetin cennetliklerin yarısını teşkil etmesi bâbı . . . 304
- (96) «Allah Âdeme: Her bin kişiden dokuz yüz doksan dokuzunu ateşe gönderilecekler olarak çıkar, buyurur» kavli bâbı . . . 306

2 — KİTÂBU'T-TAHÂRE

- (1) Abdest almanın fazîleti bâbı . . . 308
- (2) Namaz için temizliğin vucûbu bâbı . . . 309
- (3) Abdest almanın sıfatı ve kemâli bâbı . . . 311
- (4) Abdest almanın ve akabinde namaz kılmanın fazîleti bâbı . . 312
- (5) Büyük günahlardan sakınıldığı takdirde beş vakit namaz, iki cuma ve iki ramazan, kendi aralarında vâki' olan küçük günahları yok edeceğine dâir bâb . . . 317
- (6) Abdest almayı müteakıb müstehab olan duâ bâbı . . . 318
- (7) Peygamber (S) in abdest alışması hakkında bâb . . . 319
- (8) Burnunu ayıklamada ve tıgla temizlenmede tekleme bâbı . . 321
- (9) İki ayağı kemâliyle yıkamanın vucûbu bâbı . . . 323
- (10) Yıkınacak yerlerin her tarafını iyice yıkamanın vucûbu bâbı 325
- (11) Abdest suyu ile beraber hataların çıkması bâbı . . . 326
- (12) Abdest almakda yüz ile el ve ayaklardaki parlaklığı (nûru) uzatmanın mustahablığı bâbı . . . 327
- (13) Abdest suyunun ulaştığı yerlere bir nûr parlaklığının yayılması bâbı . . . 330
- (14) Abdesti kemâliyle almaya engel olan bütün zorluklara rağmen abdest alışması tam yapmanın fazîleti bâbı . . . 331
- (15) Misvak kullanmak (diş temizliği yapmak) bâbı . . . 331
- (16) Fıtrat hasletleri bâbı . . . 334
- (17) Halâda temizlenme bâbı . . . 336

1) Sağ el ile istincâdan nehiy bâbı	339
2) Temizlikde ve diğer işlerde sağdan başlama bâbı	340
3) Yollara ve gölgeliklere abdest bozmaktan nehiy bâbı	340
4) Halâda su ile temizlenme bâbı	341
5) Mestler üzerine mesh etmek bâbı	342
6) Başın ön tarafına ve sarığa mesh bâbı	346
7) Mestler üzerine mesh etmekde vakit ta'yini bâbı	348
8) Namazların hepsini bir tek abdest ile kılmanın cevâzı bâbı	349
9) Abdest alanın ve almayanın pisliği hususunda şüpheli bulunan elini, dışarda üç kere yıkamadan su kabına daldırmasının kerâhati bâbı	349
10) Köpek yalamasının hükmü bâbı	351
11) Durgun suya isemekden nehiy bâbı	353
12) Durgun suda yıkanmaktan nehiy bâbı	353
13) Mescidde meydana geldikleri takdirde sidik ve diğer necâsetleri yıkama vucûbu ve yerinin de kazanmasına hâcet olmaksızın su ile temizleneceği bâbı	354
14) Süt çocuğu sidîğinin hükmü ve yıkama keyfiyeti bâbı	355
15) Menînin hükmü bâbı	357
16) Kanın pisliği ve yıkama keyfiyetine dâir bâb	360
17) Sidîğin pisliğine ve ondan berîlik istemenin vucûbuna delil bâbı	361

3 — KİTÂBU'L-HAYZ

1) Elbise üstünden hayızlı kadına yaklaşma bâbı	362
2) Hayızlı ile beraber bir yorgan altında yatma bâbı	363
3) Hayızlı kadının, eşinin başını yıkayıp taraması, artığının temizliği, kucağına yaslanıp orada Kur'ân okumanın cevâzı bâbı	364
4) Mezi bâbı	368
5) Uykudan uyanınca yüzü ve elleri yıkama bâbı	369
6) Cünüb iken uyumanın cevâzı, uyku için abdest almanın, yemek, içmek, uyumak yahut cimâ' yapmak istediği zaman tenâsül organını yıkamanın mustehablığı bâbı	369
7) Kendisinden menî çıkmakla kadına yıkanmanın vâcib olması bâbı	372
8) Erkek ve kadın menîlerinin sıfatı, çocuğun da her ikisinin suyundan yaratılmış olmasını beyân bâbı	375
9) Cünüblükten yıkanmanın sıfatı bâbı	377
10) Boy abdesti alırken müstehab olan su miktarı, erkek ile kadının birlikte ve aynı kabda yıkanmaları ikisinden birinin, diğerinin artan suyu ile yıkanması bâbı	379

- (11) Baş üzerinden ve bedenın diğer kısımları üzerinden üç defa su taşırmamanın müstahablığı bâbı 385
- (12) Yıkanan kadının saç örgülerinin hükmü bâbı 387
- (13) Hayızdan yıkanan kadının, kan yerinde misklendirilmiş bir parça kullanmasının mustehablığı bâbı 388
- (14) İstihâzalı kadın, istihazalı kadının yıkanması ve namaz kılması bâbı 390
- (15) Hayızlıya namazın değil, oruç kazâsının vücûbu bâbı 393
- (16) Yıkanan kimsenin bez veya benzeri bir şeyle sütrelenmesi bâbı 395
- (17) Halvette çıplak olarak yıkanmanın cevazı bâbı 397
- (19) Avret yerini muhâfazaya dikkat gösterilmesi bâbı 398
- (20) Def'i hâcet için sütre edinilen şey bâbı 400
- (21) «Suyu ancak su gerektirir» hadîsi bâbı 400
- (22) «Suyu su gerektirir» hadîsinin neshi ve iki sünnet yerinin kavuşmasıyla yıkanmanın vâcib olması bâbı 404
- (24) Ateşte pişmiş şeyler yendikten sonra abdest almanın neshi bâbı 407
- (25) Deve etlerinden sonra abdest alma bâbı 410
- (26) Abdestli olduğunu iyice bilen kimse sonra hades hususunda şüphe etse, bu ilk abdestiyle namaz kılabileceğine dâir delil bâbı 410
- (27) Ölü hayvan derisinin dibâğat ile temizlenmesi bâbı 411
- (28) Teyemmüm (toprakla temizlenme) bâbı 415
- (29) Muslim'in necis olmayacağına delil bâbı 419
- (30) Cünüblük halinde ve cünüb değilken Allah Teâlâyı zikretmek bâbı 420
- (31) Abdestsizın yemek yemesinin cevâzı, bunda kerâhet bulunmadığı ve abdest almanın fevrî olmadığı bâbı 420
- (32) Halâya girmek istediği zaman söyleyeceği duâ bâbı 422
- (33) Oturanın uyumasının abdesti bozmıyacağına delil bâbı 423
- İÇİNDEKİLER 425